

Η Θ Ι Κ Η
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΪΣΑ

ΕΚ ΤΟΥ ΙΤΑΛΙΚΟΥ ΓΛΩΣΣΑΤΟΣ,

Π Α Ρ

ΓΩΣΗΠΟΥ τῆ ΜΟΙΣΙΟΔΑΚΟΣ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

Τ Τ Π Ω Θ Ε Ξ

ΣΤΗΝΑΡΟΜΗ, ΜΕΝ τῆ ΕΥΓΕΝΟΥΣ ΚΤΡΪΟΥ
ΠΟΥΛΛΙΟΥ ΠΟΥΛΛΟΒΙΤΖΑ,

ΔΑΠΑΝΗ, ΔΕ ΤΟΥ ΕΝΤΪΜΟΥ ΚΤΡΪΟΥ
ΓΩΑΝΝΟΥ ΜΑΤΡΟΔΑΪΟΥ

Ἐκ Σισαμίου τῆς Μακεδονίας.

Ε Ν Ε Τ Ϊ Η Σ Ι, 1762.

Παρά Αἰτωρίῳ τῷ Βόρτολι.

CON LICENZA DE' SUPERIORI, E PRIVILEGIO.

Ἐπιπέδου ἡ δὲ πρὸς τοὺς ἄλλοις φωνῆ ἀναστασίου

Π Ρ Ο Σ Τ Ο Τ Σ
Α Ξ Ν Α Γ Ν Ω Σ Τ Α Σ .

Ἐξ ἂν προβαίμῃ εἰς τὸ φῶς καὶ ὁ Δεύτερος Τόμος τῆς Ἡθικῆς Φιλοσοφίας τῆς Μυρατόρου. Οὐτε αἰς με' κατηγορηστικῆς δια' τῆς παραβάσεως τῆς προλαβέσεως με' υποχρέσεως, ἢτοι πῶς δὲν ἔξεδωκα τὸ βιβλίον τὸν ἀπερασμέμον χειμῶνα. Τὸ ἐξάθῃ ἔργον ὄχι τῆς ἀμελείας με', ἀλλὰ μάλιστα τῆς βλοσυρᾶς με' τύχης, τῆς ἐπιπέρας τῆς ἐπιπέρας, ἢ ὅποια, ὡσαυ' ἀμμία ἄλλη ἀπαραίτητος σκια', πάντοτε καὶ πανταχῶς με' καταβέχει. Καὶ ὅμως χάρις τῷ Θεῷ, ὅπως τελευταῖον δὴ δόκησε με' με' παρηγορήσῃ με' τῆς γεμματοπῆς προαίρεσις τῆς Κυρ Γωάμης Μαυροδαῖς ἀπὸ Σισαμῆα τῆς Μακεδονίας. Αὐτὸς ὁ ἀξιότιμος καὶ φιλοκαλὸς

δ'.

Πραγματῶς ἔτε ἐμὲ ἐγνώριζεν, ἔτε τὸ ἐπι-
χείρημά μου ἰξόδρε: μ' ὅλον τὸ το μὲ πρῶτῳ πε-
ριγραφῆ τῆ συγγράμματος, καὶ μὲ πρῶτῳ πα-
ρακίμησιν τοῦ Εὐγεμεράτου ἑξαδέλφου τε κύρ
Πέλλισ Πέλλοβίτζα, ἑκαταπειῶν, ὡς εἰ ἑ-
δίας τε δαπαμῆς μὰ τυπώσῃ ὅλον τῶν Δεύτερον
Τόμου. Καὶ ἄμποτε μὰ ἤθελα μιμηθῆ καὶ
ἄλλοι καλοκατάστατοι, τίς τῶ σωδρομῶν τοῦ
ἐρός, καὶ τίς τῶ μεγαλοδωρίαν τῆ ἄλλοι:
πράγμα, ὅπῃ ἄκρως σωβρέχει πρὸς τῶ ἀπόρ-
θωσιν τῆς παλαιᾶς πολυμαθείας, καὶ πρὸς τῶ
προκοπῆ τῆ καὶ τῶ πῶς μεσεγειγεργμέμων Σχο-
λείων. Ἀλλ' ἐγὼ πληροφορημένος τῶ δικαιο-
συνίῳ τῆ δημοσίῃ, ἡ ὅποια καὶ χωρὶς τὰ ἐδικαί
μου δίκαια θέλει ἀνταμείψῃ τὰ προῖρηθέρτα ἀ-
ξίεπαινα ὑποκείμενα, ἑκάστον ἀπάλῳγως μὲ τῆ
μερικωτέραν τε προαίρεσιν, καὶ ἐπικαλῶμενος
τῶ δῦροικῶ καλοκαγαθίαν τῆ Ἀμαγμῶς
καὶ πρὸς τῶ παρῶσά μου Μετάφρασιν: κηρύτ-
τωμαι καὶ αὐτίς

Πρόθυμος Ἰππυρέτης

Ο' Μοισιόδαξ.

Π Ι'-

Π Ι Ν Α Ξ

Τῶν Κεφαλαίων, ὅπερ περιέχει ὁ
Δεύτερος Τόμος.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν, ΙΓ'.

Περὶ τῆς ἐπιθυμίας τῶν καλῶν, καὶ τῆς ἀποστροφῆς
αὐτῆς τῶν κακῶν. Φύλ. ι.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν, ΙΔ'.

Περὶ τῆς Ἐπιθυμίας τῆς ἀτομικῆς Συστηρίσεως, καὶ
τῶν οἰκείων Εἰδῶν. ις

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν, ΙΕ'.

Περὶ τῆς Ὁρέξεως τῆς Ἐλευθερίας, διηρημένης εἰς
δύω, εἰς τὴν Φιλανθρωπίαν, καὶ εἰς τὴν Φι-
λαρχίαν. ιβ

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν, Ις'.

Περὶ τῆς Φιληδονίας, καὶ περὶ τῶν Ἀληθειῶν, καὶ τοῦ
Ὁραίου. ιγ

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , Ι Ζ ' .

Περὶ τῆς Φιλοτιμίας, καὶ τῆς Φιλοδοξίας. 84

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , Ι Η ' .

Περὶ τῆς Φιλόκτημοσύνης. 59

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , Ι Θ ' .

Περὶ τῆς Μάχης, καὶ περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν
ἀνθρώπων Ὁρέξεων. 65

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , Κ ' .

Περὶ τῶν Παθῶν τῶν Ἀνθρώπων. 74

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , Κ Α ' .

Ποία εἶναι ἡ Εὐδαιμονία, ὅπως ὁ Ἀνθρώπος δυνάται
να ἐλπίζῃ ἐπὶ γῆς, καὶ ὅτι αὐτὴ πρέπει να πι-
εωρίζεται εἰς τὴν ἀπαρξίαν τῆς Ψυχῆς. 94

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , Κ Β ' .

Περὶ τῶν Μέσων, ἐν δυνάμει τῶν ὁποίων ἀποκτᾶται
ἡ δυνάτη Ἀδαιμοσία τῆς Γῆς, ἢτοι περὶ Ἀρε-
τῆς. 112

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , Κ Γ ΄ .

Περὶ τῶ Τιμῆς, περὶ τῶ Δικαίης, καὶ περὶ τῆς Ἀρε-
τῆς, ὅτι εἶναι φύσει καὶ καθ' ἑαυτὰ καλὰ, καὶ
περὶ τῆς Τάξεως, ὅπῃ ὁ Θεὸς θέλει εἰς τὸν
Ἄνθρωπον. 129

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , Κ Δ ΄ .

Περὶ τῆς Τάξεως, ὅπῃ ὁ Ἄνθρωπος πρέπει νὰ φυ-
λάττη πρὸς τὸν Θεόν, ἢ περὶ Θρησκείας. 159

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , Κ Ε ΄ .

Περὶ τῆς Τάξεως, ὅπῃ χρεωστῆμεν νὰ σώζωμεν πρὸς
τὴς ἄλλης Ἄνθρώπους, καὶ ἐν πρώτοις περὶ Δι-
καιοσύνης. 178

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , Κ Σ ΄ .

Περὶ τῆς Πολιτικῆς Ἀγάπης, ἢτοι περὶ τῆς Ἀγά-
πης, ὅπῃ χρεωστῆμεν πρὸς τὴς ἄλλης ὁμοειδεῖς,
καὶ περιπλέον περὶ τῆς Φιλίας, περὶ τῆς Εὐερ-
γισίας, περὶ τῆς Ἐλευθεριότητος. 204

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , Κ Ζ ΄ .

Περὶ τῆς Τάξεως, ὅπῃ ὁ Ἄνθρωπος χρεωστῆ νὰ φυ-
λάττη πρὸς ἑαυτόν. 225

ή.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , Κ Η'.

Περὶ τῆς ὀρθῆς διοικήσεως τῆς Φιλαντίας. 241

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , Κ Θ'.

Περὶ Φρονήσεως. 259

Τ Η Σ

ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ, ΙΓ'.

Περὶ τῆς ἐπιθυμίας τῶν καλῶν, καὶ τῆς ἀποστροφῆς τῶν κακῶν.

Τηθείζον οἱ Σχολαστικοὶ νὰ διακρίνουν εἰς τὸν ἀνθρώπον (δὲν ἰξάρα ὁμοῦς, εἰὰ ἐν τελῶς) δύο διαφόρους Ὁρέξεις, μίαν Νοερὰν ἢ Λογικὴν, ὅθεν ἢ ἀνθρώπινη Θέλησις συχινεῖται νὰ θέλῃ ὅ,τι εἶναι εὐτακτον, ἢτοι ὅ,τι συμφωνεῖ μετὰ τὸν ὀρθὸν λόγον: καὶ ἄλλην Αἰσθητικὴν, ὅθεν ἢ αὐτὴ Θέλησις φέρεται πρὸς ὅ,τι ἡμεῖς ἀντιλαμβανόμεθα μετὰ τὸ μῖσον τῶν αἰσθήσεων. Διαρῆσιν ἔπειτα τὴν δευτέραν εἰς δύο, εἰς τὴν Ὁρεκτικὴν, ἢ ὁποῖα διεγείρει τὴν Ψυχὴν πρὸς ὅ,τι μαῶς παρασαινεται ὡς ὠφέλιμον, ἢ δονικόν: καὶ εἰς τὴν Θυμικὴν, ἢ ὁποῖα παρακινεῖ τὴν Ψυχὴν νὰ ἀπομακρύνῃ, ἢ νὰ διώκῃ ἀφ' ἑαυτῆς ὅ,τι καὶ αὐτῆς φαίνεται ὀδυνηρὸν ἢ βλαβερόν. Καὶ ὁμοῦς τὸ ἀσειότερον εἶναι, ὅταν οἱ αὐτοὶ, τάχα ὡσανὺ νὰ ἐχεδίαζαν εἰς παλάτιον, διορίζον καὶ μίαν τιτάρτην, ἀνώτεραν ἀπὸ

2 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

τῷ Λογικῷ, καὶ ἄλλῳ μίᾳ πέμπτῳ, κατωτέρῳ ἀπὸ τῷ Αἰθνητικῷ. Προδέττωσιν ἔπειτα, καὶ ὅτι ἢ καθεῖδρα τῆς Θυμικῆς ἢ τῆς Οὐρετικῆς ἢ ἔμποροι νὰ ὑποπείθῃ ἢ εἰς τῷ καρδίᾳ, ἢ εἰς τὸ ἦπαρ, ἢ εἰς τὴν κεφαλῇ, ἢ δὲν ἰξέρω πῶ ἀλλῶ. Ὅσον ὅμως τὸ κατ' ἐμὲ, τῷ μὲν διαίρεσιν τῆς Θυμικῆς καὶ τῆς Οὐρετικῆς τῷ δὲξικῶ εὐλογον', καὶ προσέτι θέλω ἀναφέρει καὶ τὸ ὄνομα τῆς αἰθνητικῶν Οὐρέξιων, ὥστε νὰ σημαίῃ τῷ συγκίνησιν τῆς Ψυχῆς, ὅταν φέρεται πρὸς τὰ εὐλα. Ὡς ἔσον ἐγὼ ἀρχῆμαι νὰ εἰπῶ, ὅτι δὴ ἡ Λογικὴ Οὐρέξις καὶ πρὸς τὰ εὐλα, καὶ πρὸς τὰ αὐλα ὑποκείμενα φέρεται, πάντοτε πρέπει νὰ ὑπακῆ τὸν ὀρθὸν λόγον. Καὶ ὅμως ἐγὼ παραξέχωντας καθεῖ ἀμφισβήτησιν, καθεῖ λεπτολογίαν, ἔρχομαι καὶ τὸ σύσημάμα εἰς τῷ διαίρεσιν τῆς ἀνθρωπίνων Οὐρέξιων, ὅλων θυγατέρων ἐκείνης τῆς πρώτης, ἢ τοι τῆς Φιλαυτίας. Καὶ λοιπὸν λέγω, ὅτι δὴ αἱ γενικώτεραι καὶ ἀξιολογώτεραι ἀπὸ ὅλας αὐτὰς εἶναι δύο: Πρώτη ἢ ἐπιθυμία πῶ νὰ ἔχωμεν καὶ νὰ ἀπολαμβανώμεν ὅλα τὰ καλὰ, ὅσα ἡ ἀνθρωπίνη Φύσις ὀρέγεται: καὶ δεύτερα ἢ ἡ ἐπιθυμία πῶ νὰ μὴ ἔχωμεν μηδὲν κακὸν, ἢ τὸ μῖσος, ὑπερὸ φέρωμεν καὶ παντὸς βλαβεροῦ ἢ ἀνδῆς. Αὐτὰς τὰς Οὐρέξεις, μὲ ὅλον ὅπερ ἔμπορος νὰ τὰς ἀνάξω εἰς μίαν καὶ τῷ αὐτῷ, ὅπως θέλω τὸ εἰπεῖν καὶ μετ' ὀλίγον, καὶ ὅμως ἐπειδὴ μία τοιαύτη διαίρεσις πλέον μὲ χρησιμῆς, ἐγὼ τὰς ὑποδέττω ὡς ἀφορῶς.

Ἀλλ' ἄς παύσων αἱ παρεκβάσεις. Ἡ πρώτη λοιπὸν ἀπὸ τὰς δύο προεκτεθείσας Οὐρέξεις, ὅπως ὄχι μόνον ἢ σύμπνοια τῆς Φιλοσόφων, ἀλλ' ὅμως καὶ ἢ ἔμπρακτος καθημερινὴ δοκιμὴ μᾶς βεβαιώνει, κυρίως καὶ μόνον ὑποκείμενον ἀφορᾷ τὸ Καλόν: καὶ ἡμεῖς ἐπὶ θε-
λομεν

λομῆ, ἔτε ἐπιθυμῶν πρᾶγμα, ὅταν πρῶτον δὲ τὸ πληροφορούμεθα ὡς καλὸν πρὸς ἡμᾶς. Ὡς κὶ αὐτὴν τὴν κλίσειν ὡσαύτως ἡ Φύσις μᾶς τὴν ἐφιλοδώρησι, κὶ ἡ φύσις ὅλον εἶα μᾶς τὴν ἐγχείει. Καὶ ἀράγε δίδεται Ἀνδρωπος, ὅπῃ τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἐπιθυμῇ τὸ κακόν τε, Ἀγκαλὰ μῆτε ὀλίγοι φαίνονται, ὅσοι θέλουν, κὶ ἐκλέγουν πράγματα, ὅπῃ καθ' ἑαυτὰ δὲ φέρουν τὸ προνόμιον τῷ Καλῷ, μάλιστα ἔχουν ὅλα τὰ συστατικά τῷ Κακῷ. Καὶ ὁμως αὐτοὶ οἱ ἐλεεινοὶ πράττειν τοιοῦτόπως, Καθότι ἢ ἀπατημένοι ἀπὸ τῆν ἀγνοίαν, ὅπῃ πῶς σιωδῶσαι, ἢ ἐσκοτισμένοι ἀπὸ τὰ πάθη, ὅπῃ πῶς τυφλώτων, ἢ ἀπὸ τῆν φαντασίαν, ὅπῃ κῆ κράτος πῶς κυριεύει, ἢ ἀπὸ τὸν νῦν, ὅπῃ πλανᾶ, κὶ πλανᾶται, τὰ πισδῶν καθὸ καλὰ. Ομιλῶ ἐπαῦθα περὶ τοῦ Καλῷ ἐν γένει, ὅπῃ περιέχει ἀπλῶς καθὲ εἶδος καλόν, κατέσι κὶ φαινόμενον κὶ ἀληθινόν, κὶ ὅπῃ διαιρεῖται εἰς τίμιον, εἰς ἀφελίμον, εἰς ἀπολαυσικόν. Ἐπειδὴ πῶρα ἔτε ζητῶμεν μόνον ὅ,τι ἔπρεπον ἡ Φιλαυτία καὶ θέλη καὶ καὶ πρᾶττη, ἀλλὰ ἀπλῶς ὅ,τι μᾶς παρακινεῖ καὶ θέλωμεν, κὶ καὶ πρᾶττωμεν. Διὰ τί ἔπειτα οἱ φρόνιμοι θέλουν, καὶ ἐκλέγουν μόνον τὰ ἀληθινὰ, μένον τὰ τίμια καλὰ: τῶτο θέλωμεν τὸ εἰπῆ κατωτέρω. Ὡς τὸσον κατὰ τὸ παρὸν μᾶς φθάσει καὶ μάθωμεν τῶτο τὸ ἀρχικώτατον κὶ ὁμῶ ἀφελιμώτατον ἀξίωμα, ὅτι τὸσον οἱ καλοὶ, ὅσον οἱ κακοὶ, ὅλοι ἀπλῶς ζητῶμεν τὸ καλόν, καὶ ὅτι ὅλοι παρακινήμενοι ἀπὸ τῆν Φιλαυτίαν τὸ ζητῶμεν. Τὸ καλόν, λέγω, ὅπῃ ἡμεῖς πισδῶμεν, ὅτι σιωεισφέρει, πρὸς τῆν δαιμονίανμας ἢ ἔμμεσα ἢ ἀμεσα, καὶ ἢ ὡς μέσον ἢ ὡς τέλος, ὡσεὶ καὶ ἀπολαύσωμεν μίαν μωροπόθητον κατὰσασιν, ὅπῃ ὅλοι ἐπιθυμῶμεν.

4 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

Ὡς τὸσον ὄλαμας καὶ θελήματα, ἢ ἔργα, καὶ ὁποῖα ἀποβλέπουν ἢ ἀμείσας ἡμᾶς, ἢ τὴς ἄλλης ἀνθρώπου, ἢ καὶ ἄλλοι ἐξω ἀπὸ ἡμᾶς: ἀγκαλιὰ ἐπίσφι φαίνονται, ὅτι τάχα εὐδία καλὸν περικλείειν, ὅπως νὰ ἀποβλέπη ἡμᾶς: καὶ ὅμως ἐπειδὴ πολλάκις ἐκλέγαμεν τὸ νὰ σὲ θελώμεν, καὶ τὸ νὰ τὰ πράττωμεν, πρέπει ὅτι πρῶτον νὰ βεβαιώσωμεν εἰς αὐτὰ κάποιον καλὸν ἀναφερόμενον πρὸς ἡμᾶς: ἄλλιο ὅπως ἡμεῖς ἔτι τὰ ἐκλέγαμεν πώποτε. Ὅλαι αἱ διάφοροι ἐπαγγελίαι καὶ τέχναι, εἰς ὅσας οἱ Ἄνθρωποι ἀσκῶνται, ὅλαι αἱ ἐπισήμαι, εἰς τὰς ὁποίας καταγίνονται τῶσοι νόες, ὅλαι ἡμῶς ἐνταῦθα νὰ παραγδειγματιδῶσιν. Εἰς ὁποιοῦδήποτε ἀπὸ αὐτῶν καὶ ὡς καταγίνεται ὁ Ἄνθρωπος, αὐτὸς ἀναζητεῖ τὸ ἴδιον Καλὸν, καὶ τὴν πληροφοσίαν δηλαδὴ ὅπως φέρει, ὅτι τάχα μὲ ἐκείνῳ τὴν δεῖνα ἐπαγγελίαν ἡμπορεῖ νὰ συγκροτήσῃ, ἢ νὰ αὐξήσῃ τὴν ἀδαιμονίαν. Ὁ Αὐλικὸς, ὁ Σφατιώτης, ὁ Ἐρασιῆς, ὁ Πραγματότης, ὁ Κωμικός, καὶ ὁμοίως αἱ ἐπίλοιποι ἐπαγγελίαι τῶν Ἀνθρώπων, ἕκαστος ἀπὸ τῶν ὁποίων ἔχει τὸ ἰδιαίτερόν τε ἐπιχείρημα: ὅλοι κινῶνται, ὥστε νὰ φθάσῃν εἰς αὐτὸ καλὸν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐλπίζον νὰ ἀπολαύσῃν καμμίαν ἢ μικρὰν, ἢ μεγάλῳ ἀπόλαυσιν. Καὶ ἴσως μᾶς φαίνεται ἀναμφίβολον, ὅτι τάχα πολλάκις ἡμεῖς μὴτε ἀφορῶμεν, παρὲξ τὸ ξένον καλὸν: καὶ ὅμως ἐξεταγμένον τὸ πρᾶγμα λεπτομερέστερον, βεβαιώσωμεν, ὅτι ὡς καὶ τότε τὸ σκοπιμώτατον τέλος τῆς θελήσεώς μας μὴτε εἶναι, παρὲξ τὸ καλὸν. Ἀλλ' ἴσως καὶ μὲ προβάλλῃ τινὰς: καὶ πᾶς λοιπὸν ἀφώσμεν τὴν Φιλίαν, τὸσον ἐπαινεσθέν καὶ συνηνομούμεν ἀπὸ τῶν Ἀνθρώπων; Ἄραγε ὡς καὶ αὐτὴ κατὰ τὰ μίαν πραγματεία τῆς ἀνθρωπίνης Φιλαντίας;

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ: Κεφ. ΙΓ΄

καὶ αὐτὸ περιπλέον μὲν ἐρωπίση: τί ἄραγε ἀποφασίζω
 περὶ τῆς ἀγάπης τῷ Θεῷ, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἀληθι-
 νοὶ δούλοι τῷ αὐτῷ ἀκατάπαυστα ἀγωνίζονται; Τάχα ὡς
 καὶ αὐτῷ τὴν σοχάζομαι ὡς μίαν ἀσκησιν; ἢ μάλιθα ὡς
 εἰς τὸ τέλος τῆς ἀνθρωπίνης Φιλαυτίας; Ἀποκρίνομαι
 ἐλοδύθέρως, ὅτι δὴ ὁ Ἄνθρωπος, ὡς καὶ ὅταν ἀγαπᾷ
 τὸν φίλον, ὡς καὶ ὅταν ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, μήτε ἀφορᾷ,
 παρὰ μόνον τὸ ἴδιον καλόν: καὶ ὅσῃν σκεδῶν καταβάλλ-
 λει, ὅσας κόπας ἐξοδιάζει, ὅσα παθήματα ὑποφέ-
 ρει, διὰ τὴν εὐχαριστήσῃ ἢ τὸν ἠγαπημένον φίλον ἢ
 τὸν ἐρασίον διασώτῃ; καὶ ὅμως αὐτὸς ἕτε ξικλίνει
 ποσῶς ἀπὸ τοῦ κέρφον τῆς Εὐδαιμονίας τῆς. Μὲν ὅλον
 τῷτο ἢ ἀρετῇ τῆς Φιλίας, αὐτὸ ἔπο πρέπει νὰ τὴν ὀνο-
 μάξω, ἕτε χάνει διὰ τῷτο τὸ βραβεῖόντης, καὶ πολὺ
 ὀλιγώτερον ἢ παρεντίμος ἀγάπῃ, ὅπῃ ὅλοι ἀπλῶς
 ζηλωσῶμεν πρὸς τὸν Θεόν. Ὡς πόσον ἄς διορίσωμεν,
 λέγω, καὶ δεῦν ἔχομεν φόβον νὰ σφάλωμεν, ὅτι ἢ Θε-
 λησις καθ' οἰανδήποτε συγκίνησίντης ἕτε σκεδάζει,
 παρ' ἢ ἔμμεσα ἢ ἄμεσα νὰ μᾶς προξενήσῃ κἀνεία
 καλόν, κἀνεία κέρδος, ἢ γυν ἢ ἀπολαύσεις τῆ σώμα-
 τος, ἢ ἠδονὰς τῆς ψυχῆς: καὶ ὅμως πάντοτε ἀναλόγως
 μὲν τὴν ἰκαίωσιτα, ὅπῃ πλέον τῷτο ἢ ἐκεῖνὸ τὸ ὑποκει-
 μενον φέρει, ὡς νὰ μᾶς ἀποδείξῃ ἕξ ὅπον τινὰ δίδαίμο-
 νας καὶ αὐτάρκειας, ἢ καὶ νὰ μᾶς ἀποταμειύσῃ ἀμοιβῶν
 ἀπὸ τὸν Θεόν, ἢ τὸ ἐλάχισον ὑπόληψιν καὶ δόξαν ἀπὸ
 τῆς Ἀνθρώπου, ἢ ἀγάπῃ καὶ τιμῇ ἀπὸ τὸν Πλήσιον.

Ἡ ἄλλη ἔπειτα ὀλικὴ Ὁρεξίς τῷ Ἀνθρώπῳ, ὅπως
 καὶ ἀνώτερον ἐσημειώσαμεν, ἀφορᾷ τὸ μῖσος, ἢ τὴν ἔλ-
 λειψιν τῆς Κεκῆς. Ὡς καὶ αὐτὴ ἢ ἐπιθυμία ἀναγκαίως
 φυβῶνει ἀπὸ τῆς ρίζας, ὅπῃ ὠνόμασamen Φιλαυτίας
 καὶ ὅπῃ, καθὸ ἔμφυτος αἰτία, ἀδιαλείπτως μᾶς κεντᾷ

6 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

πρὸς τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἡμετέρας Εὐδαιμονίας ἢ ἀπολαύσεως. Μήτε ἄλλο μᾶς μάχεται ἢ τὸ, πᾶρ ὡς αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἀναξίτητον τῆς Εὐδαιμονίας, τὸ κακόν. Καὶ ὅμως ἔτι ὀμιλῶ ἐπιταῦθα περὶ τῆς Ἡθικῆς Κακῆς, ἀλλὰ μόνον περὶ τῆ φυσικῆς, ὅπερ ἢ τὸ Σῶμα ἢ ἡ Ψυχὴ αἰδανύεται, ἢ μάλιθα μοναχῆ ἢ Ψυχῆ. Ὁ πυρετός, ἢ ποδάγρα, τὸ ἡμικράνιον, ἢ κεφαλαλγία, ἢ ὅμῃ τῶσαι ἄλλαι ἀδύναται ἢ ὀδυῖναι τῆ σώματος: ἢ πτωχία, ἢ πείνα, ἢ αἰχμαλωσία, ἢ καταδρομὴ, ἢ φυλακὴ, ἢ ἀτιμία, καὶ τῶσαι ἄλλαι δυσἀρέσκειαι τῆς ψυχῆς, ἢ ὅμῃ ὅλη ἢ ἄλλη ἰλιὰς τῆς ἀξιοθρήνητων ἀθλιοτήτων, ἐπεὶ πάντοτε θραμβώων εἰς τὴν τὴν κοιλιάδα τῆ κλαυθμῶνος: τίς ἀράγε εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἢ διὰ τί ἐῖδος τὰ πάχει, ἢ διὰ τί βλέπει τῆς ἄλλων τὴν δυσυχίαν, δὲν πληροφορεῖται: πόσον ὀλέθρια, καὶ πόσον κακόβροτα εἶναι, ὅταν καὶ μόνον εἶνα ἰχῦει νὰ ἀναξέψῃ, ἢ καὶ νὰ σμικρύνῃ τὴν ἀπόλαυσιν ἀποιυδῆποτε παρόντος καλῆς; Τῶρα ἐντεῦθεν πηγάζει ἐκεῖνος ὁ φόμος, ὅταν ἀπαυῶμεν τὰ Κακὰ, καὶ ἐμῆ ἐκεῖνος ὁ βύθιος παρὰ πόνος, ὅταν τὰ δοκιμάζομεν. Ἐντεῦθεν ὁμοίως πηγάζει ἐκεῖνη ἡ ἀκμαία Ὀρεξίς, ὅπερ ἢ Φύσις ἀπλῶς εἰς ὅλας ἐγχείει, καὶ ὅπερ ἡμεῖς μόλις γονημένοι ἀρχίζομεν νὰ ἐνεργῶμεν: ὅταν δηλαδὴ ἔρχονται νὰ τὰ ἀπομακρυνῶμεν, ἢ ἀφ' ἑ ἔρχονται, νὰ τὰ διώκωμεν. Ἐπειδὴ, μὲ τὸ νὰ κεντέμεθα ἡμεῖς πόσον ὀρμητικὰ πρὸς τὸ Καλόνμας, καὶ ἐπειδὴ μήτε δίδεται Κακόν, τὸ ὅποιον νὰ μὴ μᾶς φοβερίζῃ, ἢ νὰ μὴ μᾶς ἐπεμβαίνῃ, καὶ μὲ τὸ ἢ νὰ μᾶς ἀρπάξῃ, ἢ νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ κανοῖα Καλόν: διὰ τὸ ἢ Ψυχὴ εἰς τὴν παρυσίατων ὅλη συγκατεῖται, ἢ ὅλη

ἐναγώνιος ἀποβάξει, ὅσον τὸ δυνατὸν, νὰ τὰ ἀπομα-
 κρύνῃ ἀφ' ἑαυτῆς. Μήτε ἀρμόζει ἐδῶ νὰ ἀντιλογησῇ
 τινὰς λεπτολόγος, ὅτι τάχα τὸ μῖσος τινὸς πράγμα-
 τος καταχρηστικῶς ἤθελε λέγεται Ὀρεξις, καθότι μό-
 νον τὸ καλὸν ἐπιθυμεῖται: καὶ ὅτι ἡ Ψυχὴ ὄχι ἐπιθυ-
 μεῖ, ἀλλὰ μάλιστα φύγει τὸ Κακὸν, πρᾶγμα, ὅπῃ
 ἐκ διαμέξευ μάχεται μὲ τὴν ἐπιθυμίαν. Ἀλλὰ μήτε
 εἶναι τόπος ἐνταῦθα νὰ διαλεχθῶμεν περὶ ὄρων ἢ
 ὀνομάτων, καὶ μάλιστα ὅταν τόσαι λέξεις, μὲ πᾶς ὁποίας
 προφέρονται αἱ συγκινήσεις καὶ αἱ ἐργασίαι τῆς Ψυχῆς,
 δεῦν εἶναι τόσον διακεκερμέναι, σαφεῖς, ἄρτιοι, ὅπως
 εἶναι αἱ λέξεις τῶν αἰδητῶν πραγμάτων. Ὁμοίως ἡμ-
 πόρει τινὰς νὰ ἀντιλέγῃ καὶ περὶ τῶν ὀνόματος τῆς Θελή-
 σιος, ὅπῃ παράγεται ἀπὸ τὸ θέλειν, ὅταν αὐτὴ ἢ
 δυνάμις πότε θέλει, καὶ πότε δεῦν θέλει. Καὶ λοι-
 πὸν διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἔπριπε νὰ συχωρηῖται, ὅτι
 καὶ ἐγὼ νὰ κρᾶζω ἐδῶ Ὀρεξιν ὅτι ἄλλος ἤθελε κα-
 λίστη μῖσος τῷ Κακῷ: διὰ τί τελευταῖον τὸ μῖσος καὶ
 ἡ φυγὴ τῷ Κακῷ ἔτε εἶναι, παρ' ἢ ἐπιθυμία τοῦ νὰ
 διαφουδεντῶν καὶ νὰ προφυλάττῃ ὁ Ἄνθρωπος τὸ Κα-
 λὸν, ὅπῃ ἔχει, ἢ καὶ τῷ νὰ ἀναξέψῃ τὰ ἔμποδα,
 ὥστε νὰ περιλάβῃ ἐκεῖνο, ὅπῃ δεῦν ἔχει. Τελευταῖον
 αὐτὸ ἄλλο ὄχι, καὶ ὅμως τῆτο τὸ μῖσος τῷ κακῷ πῶποτε
 δεῦν συμβαίνει χωρὶς τὴν ἐπιθυμίαν τῷ Καλῷ, καὶ ὅτι
 τῆτο καπαντᾶ πλέον εἷα πάθος: ὅπερ ἢ ἐπιθυμία εἶ-
 ναι μία θέλησις, μία ἐνέργεια. Ἐπειδὴ ὅμως ἢ
 σέρησις τῷ Κακῷ ἢ πόρει νὰ λέγεται εἷα Καλὸν, καὶ
 πάλιν ἢ σέρησις ἀπλῶς κάθε Κακῷ εἷα ἄκρον Καλὸν:
 δεῦν τῆτο καὶ ὅλη ἢ δυνάμις, ὅλη ἢ κυριαρχία τῆς Θελή-
 σεως ἔτε ἀφορᾷ, παρ' αὐτὴν τὴν σέρησιν. Οἱ πα-
 λαιοὶ ἐσυνέκρινον καὶ κρᾶζον Ὀρεξιν τὴν ἴδιαν Θελή-

§ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

σιν, καὶ μὲν ὅλον ὅπερ ἐπίστευε θέλει, καὶ ἐπίστευε δὲν θέλει: καὶ διαιρῶντες, καθὼς προείπαμεν, τὴν αἰσθητικὴν Ὁρεξίν εἰς τὴν Ὁρεπτικὴν καὶ Θυμικὴν, ἰδογμάτιζαν, ὅτι ὡς καὶ ἡ φυγὴ τῷ Κακῷ, καθὸ ἀποθεμεσίῃ εἰς τὴν Θυμικὴν, ἠμπορεῖ νὰ λέγεται κυρίως Ὁρεξίς, καὶ τῶς διὰ νὰ σημαίνεν ἐκεῖνο, ὅπερ ἐγὼ καὶ τὸ παρὸν ἐκθέττω, ἐμεταχειρίζοντο ἐκείνα τὰ δύο ὀνόματα. Τέλος πάντων, εἰάν ἡμεῖς σέργομεν νὰ συμφωνήσωμεν μετὰ τὸ πλείοτερον μέρος τῶν Φιλοσόφων, ὅτι δηλαδὴ τὸ σον τὸ φυσικόν, ὅσον τὸ ἠθικόν Κακόν δὲν εἶναι κενόν ὄν, ἀλλὰ μόνον μία σέρησις: μήτε ἐδυσκολοῦμεθα νὰ γνωρίσωμεν, ὅτι τὸ μῖσος καὶ ἡ φυγὴ τῷ Κακῷ εἶναι μία συγκίνησις τῆς Θελήσεως, πρὸς φυλακὴν μόνον τῷ Κακῷ, ὅπερ ἡ ἔχεται, ἢ ἐπιθυμεῖται, ἢ ἐλπίζεται.

Καὶ ὁμῶς ἄς παύσωμεν αἱ λογομαχίαι, διὰ τί μήτε μᾶς χησιμῶμεν ποσῶς, καὶ ἄς εἰπῶμεν κάλλιον: ὅτι ἡμεῖς, μὲν ὅλον ὅπερ ἀκατάπαυστα ἐπιθυμοῦμεν τὸ Καλόν, καὶ μὲν ὅλον ὅπερ ἡ ἐπιθυμία ὀρμητικὴ ἔχει πρὸς μερικὰ καλὰ, τὰ ὅποια ὁ νῆς ἢ δέξεται, ἢ νομίζει, ὅτι τάχα ὑσιωδῶς συμεισφέρειν πρὸς τὴν Εὐδαιμονίαν, καὶ ὅτι εἶναι δυσκολάποκτητα: καὶ ὁμῶς ἡμεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πλέον ζωτικωτέρων, καὶ πλέον σφοδροτέρων δοκιμάζομεν τὴν ἐπιθυμίαν τῶν, νὰ δῶμεν τῶν αὐτῶν ἐαυτῶν ἀπὸ τῶν Κακῶν, ὥστε νὰ μὴ μᾶς μεταγνώσωμεν, ἢ ἀφ' ἧς ἔρχονται, νὰ τὰ διώκωμεν. Ὅταν τὰ καλὰ εἶναι παρόντα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸσον ὀλίγον μᾶς ἠδύνει, ὥστε ἔτε καὶ τὴν τιμῆντων αἰσθανόμεθα: καὶ ὅπως ὁ πεινασμένος, ἀφ' ἧς χορτάσει, ἐδεποσῶς ψηφᾷ τὸ φαγητόν, ὅπου τὸσον πρὸ ὀλίγου ἐπιθύμα, ὁμοίως καὶ τὰ καλὰ τῶν κόσμων, ἀφ' ἧς κερδαί-

νται, ἔπε προξενῶν τῶν προτέρων προσβολῶν, καὶ χεδόν, χεδόν χάριν τὸ προνομίωντων. Ἐχομεν μάρτυρα τῶν σωματικῶν υγείων, ἡ ὁποία ἐπρέπει νὰ συγκεντρίεται μετὰ μεγαλήτερα καλὰ, ὅπως ὁ Ἄνθρωπος δύνάται νὰ ἀπολαύσῃ ἐδῶ κάτω. Τόσοι καὶ τόσοι τῶν χαίρονται: ἀλλ' ἀράγε τῶν τιμῶν καὶ ποσῶς; ἀραγε αἰδανόνται, ὅτι αὐτὴ ἐμβαίνει εἰς τὸν χοροσασίαν τῶν ἀξιολόγωτέρων ἐπιγείων ἀεργισίων; Ἀλλ' ἄς ὑποθέσωμεν τώρα, ὅτι πῶς ἐπεμβαίνει εἰς αὐτὴν ἡ μικρῶν, εἰς αὐτὴν πυριτιδῶν, εἰς αὐτὴν πόνου καὶ κενῶν μέρους τῆς Σώματος: ἰδὲ ὅλοι παράττονται, ἰδὲ ὅλοι αἰχμαλωτίζονται ἀπὸ τὰ παραπονήματα, ἰδοὺ πανταχόθεν, ἡ παντοιοτρόπως ἀσθενῶν θεραπείας, ἰδὲ νομίζον, ὅτι τάχα δι' αὐτὴν καὶ μόνον κακὸν, καὶ τῶν πολλὰς εἰλαφρὸν, ὑπερήθνησαν καθεὶς Καλόν. Καὶ ὁμοῦς μῆτε πρέπει νὰ μὴ πῶς συμπαθεῖμεν, ἐπειδὴ ἡ Εὐδαιμονία, ὅπως προείπαμεν, ὅτι εἶναι ὁ σκοπὸς ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιχειρημάτων, ζητεῖ εἰς βάσιν, εἰς θεμέλιον τῶν ὀλικῶν ἀποχλῶν καθεὶς Κακῶ: καὶ ἔτι, ὡς καὶ τῶν τάξιν τῶν ἀνθρωπίνων Ὁρέξεων, φαίνεται, ὅτι πρῶτον νὰ εἶναι ἡ Ὁρεξις τῶν νὰ μὴ ἔχωμεν κακὰ, καὶ δευτέρα ἡ Ὁρεξις τῶν νὰ πλατῶμεν τὰ Καλὰ. Τώρα (καὶ ἐδῶ ἔπε ἐξετάζω, εἰ ἢ δικαίως ἢ ὄχι) ὡς καὶ εἰς μόνον Κακὸν βαριώει τῶν πλάσιγγα τῆς Φιλαυτίας πλέον, παράκατὸν καλὰ. Καὶ τῶν ἐπειδὴ τότε μᾶς φαίνεται, ὅτι τάχα ἐκεῖνα τὰ ἐκατὸν καλὰ ἔπε φθαῖναι νὰ μᾶς κατασῆσουσι οὐδαιμόνας καὶ αὐτάρκεις: ὅπως καὶ μόνον μία ὀδυνη, καὶ μόνον εἰς αὐτὴν κακὸν ὄχι ἰσομετρεῖται, ἀλλὰ μάλιστα καταπικραίνει ἕλθῃ τῶν ἰδύπτα ἐκεῖνων τῶν πόσων καλῶν, καὶ ὁμοῦς μᾶς κατασφαίνει ὄντως ἐλευθερῶν, ὄντως ἀθλίω. Οὕτως εἰς αὐτὸν Κακὸν, καὶ μὴ ὅλον ὅπως ὄχι πόσον ὀδυνηρὸν, ὅπως εἰς αὐτὸν ὀδοντό-

10 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

πος, εἴα ζεμάτισμα, καὶ ὅτι ἄλλο τοῖτον, μᾶς προξενεῖ πόσῳ προσβολῷ, ὥστε ἡμεῖς ἀληθμονῶμεν ὄλλῳ τῷ χαροποιῶν αἰθροῖν ἤν καλῶν, καὶ τῶν μεγάλων, ὅπῃ τότε φέρομεν ἀνὰ χεῖρας. Καὶ τῶτο εἶναι τὸ αἷτιον, ὅπῃ ἡ Ὀρέξις μᾶς πάντοτε συγκινεῖται μὲ περισσότερον ἀγῶνα καὶ μὲ πλειοτέραν ἀπειδίῳ, ὥστε νὰ μᾶς διαυθροτῶν ἀπὸ τῶ κακῶ, πᾶρ ὥστε νὰ μᾶς πλετίζῃ μὲ τῶ Καλῶ. Ὡς τόσον αἱ πρῶται πηγᾶί τῆς Θελήσεως, ὅθεν ἀναβρῦνν ἔλα τ' ἄλλα κινήματα ἤν ἀνθρωπίνων Ὀρέξεων, εἶναι αὐταὶ αἱ δύο Ὀρέξεις.

Ἀλλὰ διὰ νὰ σαφλῶίσωμεν κάλλιον, τί τάχα πρέπει καὶ τὸ παρὸν νὰ ἐκλαμβανῶμεν μὲ τὸ ὄνομα ἤν καλῶν καὶ ἤν Κακῶν, λέγω: ὅτι δὴ ἡμεῖς καὶ τῆς προσβολᾶς τῆς Φύσεως ὀνομάζομεν Καλὸν πᾶν ὅτι ἡ ἄμεσα ἢ ἔμμεσα ἢμπορεῖ νὰ μᾶς προξενήσῃ ἀυτάρκειαν καὶ ἢδονίῳ, ἢ πᾶν ὅτι ἰχῦει νὰ τῷ αὐξήσῃ, ἢ πᾶν νὰ ἐλαττώσῃ καὶ νὰ διώξῃ ἀπὸ ἡμᾶς τῷ ὀδυλίῳ. Οὕτως ἡμεῖς ὀνομάζομεν Κακὸν πᾶν ὅτι ἰχῦει ἢ ἔμμεσως, ἢ ἀμέσως νὰ μᾶς σμικρῶν, ἢ νὰ μᾶς ὑσερήσῃ τῷ ἢδονίῳ, τῷ ἀυτάρκειαν, ἢ νὰ μᾶς προξενήσῃ ὀδυλίῳ καὶ κατήφειαν. Καὶ ἐπειδὴ τόσον ἀπὸ τὸ μέρος τῆ Σώματος, ὅσον ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Ψυχῆς ἐνδέχεται νὰ μᾶς προξενῆται ἢ ἢδονῆ καὶ ἢ ὀδυλίῳ: διὰ τῶτο δίδονται ὄχι μόνον καλὰ καὶ κακὰ τῆς Ψυχῆς, ἀλλὰ καλὰ καὶ κακὰ τῆ Σώματος. Καὶ ἄς μὲ συχωρηῆται ἢ τοιαῦτ διαίρεσις: ὄχι τάχα διὰ τί τὸ Σῶμα, τὸ ὁποῖον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ εἶναι μία ὕλη ἀπλῆ, αἰδανεται ἢ ἢδονίῳ ἢ ὀδυλίῳ: ἀλλὰ διὰ τί ἢ τοιαῦτ διαίρεσις συμβάλλει, καθότι μᾶς δίδει δύο ἐπωφελεῖς, ἢ μάλιστα δύο ἀναγκαῖας διαφορῆς ἰδέας, ἢ γὰν τῷ ἰδέαν ἤν καλῶν καὶ ἤν κακῶν, ὅπῃ πηγάζον ἀπὸ τῷ ὕλλῳ, καὶ τῷ ἰδέαν ἤν

ΦΙΛΟΣΟΦΪΑΣ. Κεφ. ΙΓ'. 11

καλῶν κὶ τῶ κακῶν, ὅπῃ ἀναβρύεν ἀπὸ τὸ πνεῦμα, ἢ ἀπὸ τῶ πρόσληψιν, ἀπὸ τῶ θεωρίῃ τῆς Ψυχῆς. Καὶ λοιπὸν ἡμεῖς δεισκόμεθα ἀπὸ τῶ Φύσιν ἔχουσι δεισμοί ἕως: ὅτι πρᾶγμα μᾶς φαίνεται ἰκανὸν νὰ μᾶς ἐνσάξῃ ὄφροσιῶν ἢ ἡδονῶν, ἢ ἀρκετὸν νὰ μᾶς ἐλαττώσῃ, ἢ νὰ μακρύνῃ τῶ ὄδῳ, κὶ αὐτὸ ὄχι παρυσυς, ἀλλὰ κἄν μετέπειτα, εἶπα: ὅτι ἰχυεῖ νὰ διεγείρῃ τὰς ἀνθρώπιναις θελήσεις, ὥστε νὰ τὸ ἀγκαλιάσῃ, ἢ νὰ τὸ ἐπιθυμήσῃ: κὶ τῶτο ἡμεῖς τὸ κράζομεν Καλόν. Ἐκ τῶ ἐνωτικῆς, ὅτι ἄλλο πρᾶγμα (κἄν προέρχεται ἀπὸ τὸ Σῶμα, κἄν ἀπὸ τῶ Ψυχῆ) μᾶς γίνεται ἢ ἄμεσος ἢ ἔμμεσος ἀφορμὴ ὄδῳ, παθήσεως, λύτης: ἡμεῖς τὸ κράζομεν Κακόν, κὶ τῶτο ἐν τῶ ἅμα ἔχεται τῶ θέλησιν ἢ νὰ τὸ μισῶ, ἢ νὰ τὸ φύγῃ. Εἶπα, ὅτι ἡ Φύσις, διὰ νὰ ὁμιλήσω ἕως, ἔπλασε τὸν Ἀνθρώπον μὲ τῶτα τὰ δύο κενεῖα, τὰ ὅποια ἀκατάπαυτα τὸν πλῆττων νὰ θέλῃ ὅτι τὸν ἡδύει, κὶ νὰ φύγῃ ὅτι τὸν πικραίνει, ἢ πονεῖ. Καὶ φθάνει νὰ ρίψωμεν μίαν ὀμματίαν εἰς τὰς πρώτας βολὰς τῆς Θελήσεως τῶ βρεφιλίων. Ὄταν αὐτὰ δεῖ ἔλκεν ἀπὸ τῶ μηξικῶν μήτῃαν καμμίαν ἰδεῖν τὰ πόνο, ἢ τῆς ἡδονῆς, (πρᾶγμα, περὶ τῶ ὅποιον ἐγὼ ἕτε γίνομαι ἐγγυητὴς) καὶ ἔμως μόλις γονημεῖα, τὰ βλέπομεν, ὅτι αὐτομάθῃτα μᾶς δείχνουν τὸσα σημεῖα, ὅταν ἐπιθυμῶν, ἢ τὴν ἀχίσον ὅταν δοκιμάζεν ὅτι τὰ προσέσει χαρὰ κὶ ἡδονῶν. Μάλιστα ἡμεῖς ἔπρεπε νὰ προσέχωμεν, διὰ νὰ δοξολογῶμεν τὸν πάνσοφον Ἀρχιτέκτονα τῶ ἀνθρώπινου Γένους, ἔστις ἕτε εὐχαριστήθη νὰ προκίση τὸν Ἀνθρώπον μόνον μὲ τῶ ὑπόσασιν, κὶ νὰ τὸν διαπλάσῃ μὲ τὸσῳ ὕπορνθῳ, ἀλλὰ περιπλέον τῶ ἔδωκε κὶ μίαν φυσικῶν ὀρμῶν, ὥστε νὰ ἐξέλῃ, κὶ νὰ διώσῃ νὰ σω-

12 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

πρὴ αὐτῷ τῷ ὑπόσασιν : κάμνωντας , ὅτι μὲ τὸ πλῆκτον τῆς ὀδυμῆς , εὐκολα νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ φεύγῃ τὰ ὅσα τὸν βλάπτει καὶ διορίζωντας , ὅτι ὅσα ἢ χήσιμα ἢ ἀναγκαῖα πρὸς τὴν σωτηρίαν τῆς ζωῆς , ἢ πρὸς τὴν εὐκοσμίαν καὶ πλειότητα τῆς Ἀνθρώπου , νὰ σωροδύωνται πάντοτε μὲ τὴν ἡδονὴν .

Καὶ λοιπὸν ὁ χαρακτήρ καὶ τὴν δόξαν μεικρῶν Φιλοσόφων τῆς Καλῆς , ὅπως ὁ Ἀνθρώπος θέλει καὶ ἐπιθυμεῖ , εἶναι ἡ ἡδονὴ , καὶ πάλιν ὁ χαρακτήρ τῆς Κακῆς , ὅπως ὁ Ἀνθρώπος ἀποτρέφεται καὶ μισεῖ , εἶναι ἡ ὀδυμῆς . Καὶ ἴσως ἐν δυνάμει τῆς τῆς σοφισμῶν ἑθαρρακινήθῃ ὁ Ἐπίκυρος νὰ εἴπῃ καὶ ὁμοίαν νὰ διῆχυριθῇ : ὅτι δὴ ἡ εὐδαιμονία τῆς Ἀνθρώπου κεῖται εἰς τὴν ἡδονὴν , τάχα ὡς εἰς τὸ ἕχατον καὶ μόνον τέλος τῆς Ἀνθρώπων , καὶ ὅτι διὰ τῆς ἡμεῖς εἴτε θέλουμεν , εἴτε ἐπιθυμοῦμεν , παρ' αὐτῷ . Πῶς τῆς ἐν μέρει ἀληθείας , καὶ ἐν μέρει ψεύδειας , θέλουμεν τὸ ἴδιον κατωτέρω , κατὰ τὸ παρὸν ὁμοίως ἄς ἀκολουθήσωμεν τῆς τῆς Φιλοσόφους , οἱ ἑποιοὶ ἐπιθυμοῦμεν , ὅτι ἕκαστος νὰ ἐρωτήσῃ ἑαυτὸν : πόσον ἀράγε πόσον ἔλκεται πρὸς τὰ Καλὰ , καὶ σωματικὰ , καὶ πνευματικὰ , καὶ τυχηρὰ εἶναι , ἀπὸ τὰ ὁποῖα , ὅπως καὶ ὁ χυδαῖος λαὸς τὸ σοχάζεται , συγκροτεῖται ἡ ἀνθρωπίνη εὐδαιμονία ; Διὰ τί (ἐπιφέρουν οἱ ἴδιοι) ἐν πᾶσι αὐτὸς τὰ ἐπιθυμεῖ , ἐν ὅσῳ πληροφορεῖται , ὅτι μὲ τὴν ἀπόκτησιν , ἢ μὲ τὴν ἀπόλαυσιν αὐτῶν ἔχει νὰ ἀπωθήσῃ κάμμιαν ἡδονὴν , κάμμιαν ἢ δύστην , καὶ ὅτι , εἴθε ἡ ποιαύτη ἡδύτης ἔλειπεν , εὐδύναν ἢ θελε τὰ ὀρέγεται ἢ ἐπιθυμῇ . Τὴν ἴδιαν Ἀρετὴν , τὴν ὁποῖαν (καὶ μὲ δίκαιον) πόσον ὑπερέφωνα οἱ Στωϊκοὶ , ὅταν ἐξεταχθῆ : διὰ τί τάχα τὴν ἀγαπᾷ ὁ φρόνιμος , διὰ τί τὴν ἀκολουθεῖ , διὰ τί αὐτὸς πρῶτος τὴν

πράτ-

πράττει, καὶ ἔπειτα τὴν συμβαλλεῖ εἰς ἄλλας; Διὰ τί (ἀποκρίνονται οἱ ἴδιοι) διὰ τί ἡ Φιλαυτία τὴν θέλει, καὶ τὴν ἐκλέγει ὄχι μόνον καθὸ τὸ αἰραιότερον ὑπόκειμνον, ἢ καθὸ τὸ ἀρμοδιώτερον γυμνάσιον τῷ ὄρθῳ λόγῳ; ἀλλὰ καὶ καθότι μᾶς ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ἀρτιωτέραν δίδαιμονίαν, ὅπως δίδεται εἰς τὴν τὴν κοιλιάδα τοῦ κλαυθμῶνος, ἢ καθότι μᾶς παραθαρρύνει μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ὑπερτελείας, τῆς ἀπειρίας, τῆς ἀγῆρω μακαρείουτος, πρὸς τὴν ὁποίαν ὅλοι ἀπλῶς ἀφορώμεν. Καὶ ἔραγε τί ἄλλο ἡμεῖς ἐνοοῦμεν μὲ τὸ ὄνομα τῆς μακαρείας καὶ δίδαιμονος ζωῆς, πᾶρεξ τὴν ἐπικράτειαν τῆς Καλῶν, ἢ τοι ὅτι ἰχθυεῖ νὰ φιλοδωρήσῃ τὴν Ψυχὴν μὲ μίαν πληρηστάτην ἀφροσύνην, καὶ μὲ μίαν σαθεράν καὶ ὄντως αὐτάρκειαν; Ὡστε (συμπεραίνων οἱ ἴδιοι) ὥστε τὸ τέλος τῆς δίδαιμονίας εἶναι ἡ ἀφροσύνη, ἡ ἀγαλλίασις, ἡ ἡδονή; ὥστε τὰ ὑλικά, τὰ πνευματικά, τὰ τυχηρὰ ἀγαθὰ, καὶ ἕως ἡ ἴδεα Ἀρετῆ, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ μὴτε ἐπιθυμῶνται πώποτε, παρὰ μόνον καθὸ τὸσα ὄργανα καὶ μέσα τῆ σκοπιμωπάτη τέλος τῆς ἀνθρωπίνων ἐπιθυμιῶν, ἢ γὰρ τῆς ἡδονῆς, τῆς δίδαιμονίας. Ὅσον ὅμως τὸ κατ' ἐμὲ, ἐγὼ πρέπει νὰ ὁμολογήσω τὴν ἀλήθειαν, ὅτι δὴ ὁμιλῶντας περὶ τῆς δίδαιμονίας, ὅπως ἀνήκει εἰς τὸν Ἄνθρωπον, ἔτι πάροικον τῆς γῆς, ἔτι ἀποτολμῶ νὰ τὴν περιορίσω εἰς τὴν ἡδονὴν. Μήτε προθέτω καὶ τὸ παρὸν, πᾶρεξ, μὲ τὸ νὰ ἐπαρατηρήσαμεν, ὅτι εἶναι Καλὸν ὄχι μόνον ὅποιον γυνὰ ἀπόλαυσιν, ἀλλ' ὅμως καὶ ὅποιον ἐλαττώσει, ἢ διώκει τὴν ὀδύνην καὶ τὰ κακά; διὰ τὸ λέγω, ἔτι δὴ ἡ δέξα τῆς Ἐπικέρειας καὶ καὶ τὸ ἔπρεπε νὰ μεταμορφωθῇ. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ἐνίοτε μᾶς ἀποβαίνει Καλὸν ὡς καὶ ἐκεῖνο, ὅπως καθ' ἑαυτὸ προξενεῖ μὲν ὀδύνην, πλὴν ὅπως καὶ τὸ αὐτὸ

μᾶς

14 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

μᾶς λυφάνει ἀπὸ κίνεῖα μεγαλύτερον κακόν. Καὶ διὰ
 νὰ ἀποσιωσῆσω πρὸς ἄλλης, οἱ Χειρουργοὶ καὶ οἱ Γάβοι
 συχνάκις μᾶς παρασαίνου τὰ παραδείγματα. Ἐξω ἄ-
 πό τῆτο, δίδονται μερικὰ ὀνόματα, τὰ ὅποια, διὰ τί
 εἰγείρων ἀτόπως ἰδέας εἰς τὴν Φαντασίῳ, ἔπρεπε νὰ νο-
 μίζωνται κινδυνώδη: καὶ ἐπειδὴ συμβαίνεν τοιαῦτα εἰς
 καὶ ἐκεῖνα τῆς ἡδονῆς, τῆς ἔυφῆς, ἔπρεπον ὅτι οἱ φι-
 λόσοφοι, ὅπερ δι᾽ ἡχυρίζονται τὴν προειρημένῳ δόξῳ,
 διὰ νὰ σημαίνεν: τίς τάχα εἶναι ὁ χαρακτήρ, ὅπερ συ-
 νοδῶει τὰ πράγματα, ὅπερ ἡμεῖς ἐπιθυμῶμεν, καὶ ὅπερ
 ἡμεῖς νομίζομεν Καλά: ἔπρεπε, λέγω, ὅτι νὰ μετα-
 χειρίζωνται ὄρου ὅπως ἂν σεμνοτέρως, ὡσαν ἐκείνης τῆς
 χαρᾶς, τῆς ἀφροσύνης, τῆς ἀπολαύσεως, καὶ ὅσας πα-
 ρομοίως. Τίλος πάντων πρέπει νὰ σημειώσωμεν ἄλ-
 λας δύο ἀληθείας, μίαν μὲν, ὅτι δίδονται μερικὰ
 ἡδοναὶ, αἱ ὅποια μακρὰν ἀπὸ τὸ νὰ μᾶς βοηθήσων,
 καὶ νὰ μᾶς χειραγωγήσων πρὸς τὴν δίδαιμονίαν, μᾶς
 ἀμφειρῶν παντελῶς, καὶ μᾶς ἐγκρημνίζεν εἰς τὴν ἀπώ-
 λειαν: ἄλλῳ δὲ, ὅτι ὅσον τὸ καὶ τὴν παρεῖσαν φύσιν
 τῆς Ἀνθρωπότητος, ἡ Φιλαυτία, ὅπερ μήτε μᾶς κεν-
 τᾶ, παρέξ πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς δίδαιμονίας καὶ
 ὁμῶς ὀρμητικὴ καὶ τυφλὴ, ὅπως εἶναι καὶ ἡ θέλῃσις,
 μήτε παύει νὰ μᾶς κεντᾶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν καὶ εἰς τὴν
 ἀπόλαυσιν κάθε ἡδονῆς, καὶ μὲ ὅλον ὅπερ ἄκρας ἐναν-
 τίας πρὸς τὴν δίδαιμονίαν. Ὁ Δημιουργὸς Θεὸς
 μᾶς ἐφιλοτίμησε μὲ τῆτο τὸ ἀκέρασον κίνημα τῆς Ψυ-
 χῆς πρὸς ὄφελος ἴδιον, ὡσεὶ καλῶς διοικήμενον ἀπὸ
 τὸν λόγον νὰ μᾶς προφυλάττη ἀπὸ πολλὰ καὶ μεγάλα
 καὶ, καὶ νὰ μᾶς ἀποκατασαίνῃ δίδαιμονας. Ἐκ τῆ ἐ-
 ναντίας, ὅπερ τῆτο ἢ δὲν ἀκράζεται, ἡ ἀπολακτίζει τὸν
 λόγον: τῆτο τὸ ἴδιον κίνημα ἀπώθωντας ἀπώθωντας μᾶς

κρημνί-

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ. Κεφ. ΙΓ'. 15

κριμνίζει εις τὴν κακοδαμονίαν. Διὰ τὸτο ἄκρως χησιμον, ἄκρως ἀναγκαῖον εις κάθε Ἄνθρωπον, καὶ μάλιστ' εις τὴν πρωτοπείρην, εις τὴν σφειγώντα νέην, τὸ να μάθῃν ἔγκαιρα: πῶς να οἰκονομήσῃ αὐτὴν τὴν Φιλαυτίαν, καὶ τὸ να διδαχθῇ, ὅτι δὴ εἶναι πολλότατα Καλά, ὅπῃ ἔπρεπε ὄχι να ἐκλέγωνται, ἀλλὰ να φάγωνται, διὰ τί ἀπάγῃν εις τὴν ὀδυμίῳ, εις τὴν ἀφελίσιαν: περὶ τῶ ἑποίῳ θέλομεν ὁμιλήσει καὶ κατωτέρω εις τὸ περὶ Εὐδαμονίας Κ Α'. Κεφάλαιον, καὶ περὶ πλέον εις τὸ Λ'.

Κ Ε Φ Α' Λ Α Ι Ο Ν , Ι Δ'.

Περὶ τῆς Ἐπιθυμίας τῆς ἀτομικῆς Σωτηρήσεως, καὶ τῶ οἰκείῳ Εἴδῳς.

Α Ἐρχίσωμεν τώρα να διαυρίσωμεν καὶ να διακρίνωμεν εις διαφορὰς παραφάδας καὶ κλάσεις τὰς δύο γενικωτέρας Ὁρέξεις, μὲ τὴν πρώτῳ ἀπὸ τῆς ὁποίας οἱ Ἄνθρωποι σωτηρίζου να ἀκολουθῇ τὰ Καλά, καὶ μὲ τὴν δευτέραν να μισῇ τὰ Κακά: καλὰ καὶ ἄλλως ἠμπόρου να ἀναχθῇν εις μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὀρέξιν. Λέγω λοιπὸν, ὅτι ἡ πρωτότοκος ἀπὸ ὅσας Ὁρέξεις γεννῶνται ἐκ τῶν τῶ δύο, εἶναι ἡ Ὁρέξις τῆς ἀτομικῆς Σωτηρήσεως. Καὶ φθάσει να ἀνακαλέσωμεν εις τὴν μνήμῳ, ἅτι δὴ ἡ καθόλου διοικήσια τῶ ἀνθρωπίνων Θελήσιων, καὶ ὅλων τῶ ἀνθρωπίνων Ὁρέξιων, εἶναι ἐκεῖνη ἡ δραστήιος καὶ δεινικῆς Φιλαυτία: ὥστε πάραυτα να σωτικῶσωμεν: ὅτι ἡ

Ἰδὲ φύσις μᾶς διδάσκει, καὶ μᾶς διεγείρει, ὥστε
 νὰ ἀγαπῶμεν τὸ εἶναί μας, ἢ μάλιστα τὸ ἐκ
 Ψυχῆς καὶ Σώματος σωθῆτον, διὰ τὸ ὅποιον εἴμεθα,
 ὅ,τι εἴμεθα. Καὶ τὸ εἶναι τὸ αἷτιον, ὅπῃ ἡμεῖς τό-
 σον ἐπιθυμῶμεν τὴν ζωὴν, καὶ ὅπῃ πόσον μισθῶμεν τὸν
 θάνατον: πάθος, ὅπῃ οἱ πλείότεροι μὲ κακῶς δεξιῶ-
 σιν τὸ ὑποδέχονται. Καὶ αἷ δοκιμάσῃ εἴας χωρὶς δι-
 καιον, χωρὶς ἐξουσίαν νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ τὸ ἀπειρο-
 πέδητον κειμήλιον τῆς ζωῆς; Ἀράγε τί δυνάτομεν
 ἡμεῖς, ὥστε νὰ τὸ δξαυθεντῶσωμεν; Δυνάειν εἶπε καὶ
 ἐλαχιστότατον ζῶον, τὸ ὅποιον φυσιοδίδακτον καὶ αὐτο-
 μάθητον νὰ μὴ πράττῃ τὸ ἴδιον. Ὅταν ἔπειτα μᾶς
 ἐπιμβαίνεν ἀδυσία, ὅπῃ φοβερίζεν τῷ ἡμερῶν μας τὸν
 λῖνον: τί φόβον τάχα, τί ὀδυῖν δυνάειδανονται οἱ
 περιωτότεροι, εἰάν ὁμως ἤχοικεν, ἢ εἴργεν νὰ πισθί-
 σεν τὸν ἐπικείμενον θάνατον; Ἐγὼ μῆτε ἀμφιβάλλω
 ποσῶς, ὅτι δὴ πολλοὶ ἐθυσίαζαν αὐτοθελήπως καὶ πλε-
 π, καὶ ἀξίας, καὶ ἀπολαύσεις, καὶ σκῆπξα, καὶ ὅσα
 τοιαῦτα, μόνον διὰ νὰ μακρύνεν ἀφ' ἑαυτῶν τὸν θάνατον,
 καὶ νὰ ἀσφαλίσεν τὴν ποθεινοτάτην ζωὴν. Οἱ ἴδιος δι-
 σπότης τῆς Φύσεως, εἰδωντάς μας εἰς τῶτον τὸν κόσμον
 τὸ φῶς τῆς ὑποστάσεως, μᾶς ἐγχείρισεν ἐμᾶ καὶ τὸν φό-
 βον: ἔπως νὰ δξακείνωμεν ὅ,τι μᾶς βλάπτει, καὶ ὅπως
 νὰ ἀπολαμβάνωμεν τὸ ὠραιότατον τεχνέργημα τῆς
 χειρῶν τῆς: μὲ τὸ νὰ μᾶς ἔδωκε, λέγω, τὰς Αἰδήσεις,
 ἱκανὰς νὰ μᾶς χησιμῶμεν κατὰ πόσοι δορυφόροι καὶ τα-
 χυδρόμοι, ὅπῃ φέρην εἰς τὴν Ψυχῆν τὰς εἰδήσεις τῆς
 ἐξω συμπωμαίων: καὶ τὸ πλείετον, μὲ τὸ νὰ μᾶς
 ἐδιώρισεν, ὅτι ἡ ὀδυῖν νὰ μᾶς εἰδοποιῇ τὰ ὅσα σώμα-
 τα ἢ ὀλικῶς, ἢ κατὰ μέρος ἀνάξέπεν τὴν ἀρμονίαν τῆς
 ἐδικῆς Σώματος: καὶ ὅτι αὐτόθεν μὲ ἡ πείνα, ἐκεί-

Θεν δὲ ἢ ἕδονῃ τῆς ἔροφῆς νὰ μᾶς κεντᾶ πότε καὶ πότε νὰ ἀνακαινίζωμεν, καὶ νὰ ἀντικαταστήσωμεν ἐκεῖνα τὰ ἀτομίδια, ὅπῃ ἀδελφίπῳς ἐξατμίζονται ἀπὸ τὸ Σῶμα, χωρὶς τὴν ὁποίαν ἀνακαινίσιν ἔτε ἦτον δωλιατὸν νὰ σωτηρῆται ἢ κατοικία τῆς Ψυχῆς. Τὰ ἔλα πάθη, καὶ αὐτὰ ὁ Θεὸς μᾶς τὰ ἐμφύτῳσι, μὴ τέλος, ὅτι ὑποχρεώμενοι ἀπὸ αὐτὰ νὰ προσέχωμεν καλῶς τὸν θησαυρὸν τῆς ζωῆς: καὶ ἔτι, ὡς ἡ Ψυχὴ καὶ χωρὶς νὰ διδαχθῇ ποσῶς, παντοιοτρόπως ἀγωνίζεται ἢ νὰ ἀπομακρύνῃ ὅ,τι εἶναι κακόν, ἢ νὰ ἀγκαλιάζῃ ὅ,τι εἶναι καλόν: παρόμοια ὅπως καὶ ὅταν ἡ γλιστῶμεν, ἢ ἀποσμεῖται πίπτομεν κατὰ γῆς, ἐκ φύσεως καὶ ἀπροσοχάτως πάραυτ' ἀπλώνομεν τὰς χεῖρας, ὡς ἡ νὰ προφυλάξωμεν, ἢ νὰ ἄφυθεντῳσωμεν τὸ σῶμα ἀπὸ τῆν ἐπιζήμιον προσβολῶν. Ὅποιος πῳποτε μῃτε εἶδε, μῃτε ἤκουσε: τί πρᾶγμα εἶναι ὁ Λέων, ἢ Πάρδαλις, ἢ Τίγρις, καὶ ἔπειτα ἐξαιφνης καὶ καὶ πρόσωπον τῆ παρασαίνεται τὸ θνητόν, καὶ τῆτο ὄχι νεκρόν, ἀλλὰ ζωντανόν, ὄχι δειμόν, ἀλλὰ λυτόν: ὁ τοῖστως ἐν ἀκαρεῖ: μὴ τὸ νὰ γνωρίξῃ τὸ θνητόν ὡς πρᾶγμα βλαπτικόν, καὶ μὴ τὸ νὰ βλέπῃ, ὅτι δὲν ἔχει πόθεν, ἢ πῳς νὰ τῆ ἀντισταθῇ: περιχῳέται ἐν τῶ ἅμα ἀπὸ ἐναν βίσιον φόβου, ἢ ἐπικαλεῖται ἄλλως πρὸς βοήθειαν, ἢ καὶ ἐκχῳόμενα τῆ ζωτικὰ πνύματα ἀπὸ τὸ ταμεῖον τῆς Φαντασίας εἰς τὰ πόθη, δίδεται, ὅπως κάλλισιν ἠμπορεῖ, εἰς τῆν φυγῶν. Ὁμοίως καὶ ὅταν μᾶς παρρησιάζεται ἢ ἄλλο κῳνος, ἢ τινὰς Ἀνθρώπος, ὅπῃ ὁμοίως ἰχῳεῖ νὰ μᾶς βλάβῃ: ὡσαύτως λέγω καὶ τότε ἡ Ψυχὴ διδαγμένη ἀπὸ τῆν φύσιν, ἐν τῶ ἅμα συγκινεῖται, καὶ πῳμπυσα τὰ ἀγαθὰ πνύματα καὶ κινύματα εἰς τὰ μέλη, δίδεται εἰς τῆν ἄφυθεντῳσίῳν ἢ εἰς τῆν ἐκδίκησίῳν.

Εσημείωσαμεν κὶ ἀνωτέρω, ὅτι μία μεγάλη λογομαχία βράζει ἀνάμεσα εἰς τὰς Φιλοσόφους: πότερον, τίχα φέρει ὁ Ἀνθρώπος ἐμφύτης ιδέας τῆς πρώτων ἀρχῶν, καὶ φυσικῶν, καὶ μεταφυσικῶν, καὶ ἠθικῶν: ἢ ὄχι. Μερικοὶ δι΄ ἡχυρίζονται, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπέσειρεν εἰς τὴν Φύσιν μερικὰς ἐννοίας, μετὰ τὰς ὁποίας ἡμεῖς συγκεῖνοντες κὶ καταμετῶντες τὰς προτάσεις, τὰ πράγματα, τὰ ὅτι, φυσιομάθηται καὶ αὐτοδίδακτοι γνωρίζομεν, εἰ εἶναι ἀληθῆ ἢ ψεῦδη, καλὰ ἢ κακὰ, ὠραῖα ἢ ἄσχημα, κὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ὁμως ἄλλοι ἀντιλέγοντες ἐπιφέρουν, ὅτι ἡμεῖς ὡς καὶ αὐτὰς τὰς πρώτας ἀρχὰς ἢ ἀπὸ ἄλλης τὰς μαθαύομεν, ἢ οἱ ἴδιοι τὰς ἐλκομεν ἀπὸ τῆς παρατήρησιν, ἢ ἀπὸ τῆς παραβολῆς τῆς προσηνομησιῶν πραγμάτων: ὅτι ἡμεῖς ἀπὸ τὸν μητρικὸν κόλπον δευ φέρομεν ἕτε μίαν ἐννοιαν, ἕτε μίαν γνώσιν: ὅτι ἡ Ἀνθρωπίνη Ψυχὴ ὁμοιάζει τὸ λυκὸν κὶ ἄγραφον χαρτίον, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν, ἐν δυνάμει τῆς αἰδήσεων κὶ τῆς συλλογισμῶν, ὀλίγον κατ' ὀλίγον καταγράφονται τὰ ἀξιώματα, αἱ πρώται ἀρχαί, καὶ ὁμοίως κάθε ἄλλη ἀνθρωπίνη ιδέα. Ὅσον ὁμως τὸ κατ' ἐμὲ, ἐγὼ ἕτε ἀποτολμῶ νὰ ἀρηθῶ τὰς ἐμφύτης ιδέας. Ὁ Ἀνθρώπος, ὅταν λαμβανέει τὴν χῆσιν τῆς Λογικῆς, παρατηρῶμεν, ὅτι καὶ αὐτοδίδακτος γινώσκει νὰ δεκρίνη τὴν τάξιν ἀπὸ τῆς ἀταξίας, τὴν ὁμορφίαν ἀπὸ τῆς ἀσχημίας, κὶ ἔπω πολλα ἄλλα πράγματα ἢ χῆσιμα ἢ ἐπαινετὰ ἀπὸ τὰ βλαβερὰ ἢ κατηγρητὰ. Καὶ δευ εἶναι τίχα τῆτο μία ὑπόκνισις τῆς ιδεῶν, ὅπε ἡ Φύσις προλαβόντος ἐμφύτῃσιν εἰς ἡμᾶς. Καὶ ἴσως ἐδῶ χῆσιμαίει ἐκεῖνο, ὅπε ἀνωτέρω ἐσημείωσα: αὐ τίχα ἐκεῖνη ἡ ἀκαταία αἰδήσεις, ὅτι δὴ ἡ Πάρδαλις, ὁ Λέων, κὶ ὅσα παρόμοια

Θηρία είναι ἐπιζήμια, περὶ τῶν ὁποίων ὁ Ἄνθρωπος
 πώποτε ἔτε ἀπὸ ὄρασι, ἔτε ἀπὸ ἀκούῃ, ἔτε καὶ
 ἀπὸ ἀναφορῶν τινὸς ἔλαβεν ἰδέαν: ἴσως, λέγω, καὶ
 τὸ τοῦ σύμπτωμα ἠμπόρει νὰ ἀποδώσῃ εἰς καμμίαν
 ἰδέαν, τὴν ὁποίαν ἡ Φύσις ἔχει προλαβόντως ἐμφυ-
 τώμενόν εἰς ἡμᾶς: ἢ ἴσως προέρχεται ἀπὸ κανονία
 φιλὸν μηχανισμόν, ὅπως συμβαίνει καὶ εἰς τὸ Πρόβα-
 τον. Δὲν εἶναι ἀμφιβολία, τὸ φέγγει τὸ Ἰομερὸν
 βλέμμα τῆς Λύκῃ, καὶ μὲ ὄλον ὅπῃ καὶ πρώτῳ φοράν
 τὸν βλέπει. Ομοίως ἠμπόρει τινὰς νὰ ζητήσῃ καὶ
 διὰ τὸν Ἄνθρωπον: μήπως τάχα καὶ ὁ τοιαύτος ἔομος τῆς
 γενναῖται ἀπὸ κωκυλῶν ὀξύτατον σοχασμὸν τῆς τοῦ, ὁ
 ὁποῖος συγκεινῶντας τὴν νέαν ἐμφασίν, χάριν λόγου,
 τῆς Λέοντος μὲ τὴν ἰδέαν τῆς ἐπιλοιπίων θηρίων, ὅπῃ
 ἐπρόλαβε νὰ ἰδῇ, λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ ἔομάσῃ.
 Ἐξω ἀπὸ τὸ καὶ μόνῃ ἡ παράστασις μερικῶν ἀχήμεν
 καὶ φοβερῶν ὑποκειμένων, ὡς καὶ ὅταν λείπει ἡ γνώσις,
 αὐτὰ τάχα βλάπτει, ἠμπόρει νὰ ἐκφοβίσῃ τὴν Ψυχὴν,
 ἢτοι μὲ μόνῃ τὴν ὑπόψιν. Καὶ φθάνει νὰ εἰπῶ,
 ὅτι δὴ ἡ Φύσις μᾶς ἀρχιτεκτόνησε μὲ ἔοπον, ὡς εἰς
 περὶ ὅσατε περιστατικὰ ἀκόλως νὰ συμπεριαινωμεν ὅτι
 μάχεται, ἢ βλάπτει τὴν ζωὴν, καὶ τὸ τοῦ ἢ διὰ νὰ τὸ
 φεύγωμεν, ἢ διὰ νὰ τὸ πολεμῶμεν. Ὡς πόσον ἐ-
 γὼ πληροφοροῦμαι, ὅτι μηδέναις χρειάζεται χολεῖον εἰς
 τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Ἀτομικῆς Σωτηρήσεως, καὶ ὅτι
 μηδέναις ἀρνεῖται, ὅτι ἡ πολυμήχανος Φύσις, μὲ ὄλον
 ὅπῃ κωφὴ διδάσκαλος, μᾶς ἐπρόκισε μὲ τὸ τοῦ δρα-
 σίῃον πληκξέον. Τὸ τοῦ ἡμεῖς τὸ βεβαιούμεθα περι-
 πλέον, καὶ ὅταν παρατηροῦμεν τὴν τοιαύτῃ Ὄρεξιν εἰς
 τὰ κτήνη, ὅπῃ τότε τὴν κράζομεν ἐρμὴν φυσικὴν, τὰ ὁ
 ποῖα πύρα μὲ τὴν φυγὴν ἀπὸ τὰ βλαβερά, καὶ πύρα μὲ

τὴν βιαιάν ἀντίστασιν καὶ τὸ θάνατον, μᾶς βεβαιώσων, ὅτι δὴ ἡ φύσις μᾶς ἐδωκεν ὄχι μόνον τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ζωῆς, ἀλλ' ὁμῶς καὶ τὸ μῖσος τῷ θάνατον. Πῶς ἔπειτα ἡ ποιαύτη Ὁρέξις, ἢ διὰ τί ἐλλείψουσα, ἢ διὰ τί πλεονάζουσα, ἐνδέχεται νὰ χρηματίσῃ εἰς ἡμᾶς ἢ κατανηγορητῇ, ἢ φαῦλη: καὶ πῶς περιπλέαν ἔπρεπε νὰ οἰκονομῆται: αὐτὰ θέλωμεν τὰ κατασφύσει κατωτέρω. Ὡς πόσον ἐγὼ ἐπιθυμίζω ἐδῶ, ὅτι ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς προβαίνουσιν αἱ ἐπιθυμίαι τῶ φαγητῶ, τῶ ποτῶ, καὶ τῆς υἰείας: ὅτι ἀπὸ αὐτῶν ἔλκων τὰ γεννέθλιατων καὶ ἄλλαι πολλότταται ἠθικαὶ, ἢ φρόνιμαί, ἢ καταγέλαστοι, ἢ ἐνάρετοι, ἢ φαῦλαι πράξεις. Καὶ αὐτῶτα ἀληθεύει, τὰχα δὲν ἐσύμφερει, ὅτι ὅλοι ἀπλῶς νὰ τὴν γνωρῆζωμεν ἀκριβῶς, ὅπως ἔχῃ ἦττον καὶ ἄλλας πολλὰς: ἢ δὴ ἡ καλὴ ὑπόληψις, καὶ ἡ δεινὰ ὁδός, ὅπως ἀπάγει εἰς τὴν πόσον ἐπιθυμητῆν Εὐδαιμονίαν, μήτε κρέμεται, παρ' ἀπὸ μόνου τῆς καλῆς οἰκονομίας τῆς φυσικῆς θελήσεως;

Διότι ἔπειτα ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων Ὁρέξεων πίπτει ἡ Ὁρέξις τῆς Σωτηρήσεως τῶ οἰκείου Εἶδους. Μὲ ἄλλω τῆς ἐπιθυμίας, ὅπως μέχρι τῶδε ἐπιειχεράφαμεν, μὲ ἄλλω τῆς ἀκμαίαν γνώσιν, μὲ τῆς ὁποίας ἡμεῖς σφαιδάζομεν νὰ σωτηρῶμεν τῆς ζωῆς, λέγω τῶν τὸν σωματισμὸν τῆς Ψυχῆς καὶ τῶ Σώματος: καὶ ὁμῶς αὐτῇ ἡ ζωὴ ἔχει τελειότατον καὶ ὄρεξιν, διωρισμοὺς ἀπὸ τὸν πάνσοφον Δεσπότην τῶ παντός: καὶ αὐταὶ αἱ δύο εἴσεις, ὑσιον ἀπὸ τὸ σάδιον ἢ πολλῶν ἢ ὀλίγων χρόνων, πρέπει εἰς δεχθῆν τὸ ἁζύγιον ἀπὸ μίαν τομῆν, ἢ ἀπὸ μίαν εἰάλισιν, τῆς ὁποίας κρᾶζομεν θάνατον. Μὲ ἄλλω τῶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Δεσπότης, ὅστις διὰ τῆς ὑπερπάτην ἐκλήντε τὸν Ἄνθρωπον δὲν τὸν ἠθέλησε παντοτινὸν κά-

πῶς τῆς γῆς, καὶ ὁμοίως ἠθέλησεν, ὅτι ἡ Γῆ νὰ κατοικη-
 κῆται πάντοτε ἀπὸ Ἀνθρώπων, τάχα ἀρεσκόμενος, ὅτι
 δὴ εἰς τὸ θάλασσαν τῆς ὑδρογείας σφαίρας ἀδρακόπως καὶ
 ἀεροχικῶς νὰ παρασαινῶνται νέαι δραματουργίαι: καὶ
 ἐκατόρθωσε τῶν τὸν μέγαν σκοπὸν, μὲ τὸ νὰ ἐδιά-
 πλασε καὶ νὰ ἐσωήρῃσεν τὸ ἀνθρώπινον γένος μετὰ τὸ
 πῶς, ὡς ὁ εὐαὶς Ἀνθρώπος νὰ γενῆ ἄλλοι: καὶ ὡς
 εἶναι, ὀλίγον κατ' ὀλίγον κλίναν τὰ Ἄτομα, καὶ ὁμοίως τὸ
 εἶδος πάντοτε νὰ ἀλλάξῃ εἰς ἄλλα νέα Ἄτομα. Ἐν
 δυνάμει λοιπὸν τῶν τοιούτων νόμων ἐσυγκρότησεν ἀπὸ τῶν
 ἰδίων ἀνθρώπινα ποιήματα δύο διάφορα τὰγματα, ἀρ-
 σενικῆς καὶ θηλυκῆς, καὶ ἔθεσεν εἰς τὰ σώματα τῶν
 αὐτῶν, ἥτοι εἰς τὰς χυμῶς, εἰς τὴν φαντασίαν, εἰς τὰ
 μέλη, μερικῶς κύκλως τὸσον ἄφωτος: ὡς καὶ αὐτοερ-
 μῆνοδοτοι νὰ ἐγείρωνται πρὸς τὴν γέννησιν τῶν ὁμοίων.
 Τὸ ἴδιον ἔπραξεν ὁ ἀνέξαντλητος Ἀρχιτέκτων καὶ μετὰ
 τὰ ἐπίλοιπα ἀναγίθνητα αἰδητὰ καὶ αὐτοκίνητα δημιουρ-
 γήματα, ἥτοι εἰς ὅλα ἐπέβαλε, καὶ ἕως εἰς τὰ μικρό-
 τατα καὶ χερδὸν ἀνεξερέδνητα καὶ ἀόρατα εἰς ἡμᾶς, τὰ
 ὑγρὰ, τὰ ὑποκνίσματα, τὰ κινήματα, τὰ ἐργαλεῖα,
 ὅλα ἀπαραίτητα πρὸς τὴν ἀνακαίνισιν τῶν ὁμοειδῶν
 Ἀτόμων. Αὐτὰ εἶναι πράγματα γνωστὰ μὲν εἰς ὅ-
 λους, πλὴν μόνον κατ' ἐπιφάνειαν, καὶ μήτε προξενῶν εἰς
 τὰς χυδαίας θάμβους. Καὶ ὁμοίως τὸ πρὸς ξενῶν εἰς τὰς
 φιλοσόφους, προσεκτικῶς παρατηρητῆς τῶν ἔργων τοῦ
 Θεοῦ, ὅταν ἀπορῶν: ὅπως ἀρκετώτερα νὰ θαυμάσοι
 τὰς ἀπειρομηχανῶς ἔξοδος, ὅπως ἐφεῖρε διὰ τὴν σω-
 τήρησιν καὶ ἀξιομνην τῶν λογικῶν ποιημάτων: καὶ ὅ-
 ταν παρατηρῶν, ὅτι μὲ ὅλον ὅπως ἐνδέχεται καὶ ἄλλως
 νὰ συμβαίῃ, ὅπως καὶ ἀνώτερον προείπα: καὶ ὁμοίως
 ὁ Κόσμος κατοικεῖται ἀπὸ εὐαὶς ἀειδμὸν τὸσον θη-

λυκῶν, ὅσον ἀρσενικῶν χερδὸν πάντοτε ἴσον, πάντοτε ἀνάλογον.

Τώρα ἐπειδὴ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα συγκροτεῖται μὲ πόσον εἰσότητος καὶ εὐκρινῆτος κύκλους, καὶ ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ συγκινεῖται ἀπὸ αὐτῆς: γενᾶται ἡ Ὁρεξις, ὅπερ προείπαμεν, ἡ ὁποία τεχνίτῳ γνωρίζει τὴν ἰδὴν χεῖρα τῷ πασόφῳ Δεασότῳ τῆς Φύσεως. Ἦσαν φρονόλιπτοι οἱ Μαιριχαῖοι, ἀνθρώποι τερατολόγοι καὶ δημιουργοὶ ἀλλοκρίτων δυσιδαίμωνιῶν, ὅταν ἐκήρυτταν: ὅτι τάχα ὄχι ὁ πανάγαθος Θεός, ἀλλὰ κάποιος ἄλλος φανταζόμενος κακός, ἐσωξέρεχεν εἰς τὸν πολλαπλασιασμόν τῷ Εἶδῳ. Μήτε πρέπει νὰ ἔμβολογήσωμεν ἰδῶ περὶ παρομοίων μαρολογιῶν. Πράγμα ἅγιον εἶναι ὁ γάμος, καὶ ἡ θρησκεία μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι αὐτὸς ἐθεασίδη ἀμίσως ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅταν ἐδημιέργησε τὸν κόσμον. Ἐξω ἔπειτα ἀπ' αὐτὴν, βοᾷ καὶ ὁ φυσικὸς λόγος, ὅτι χωρὶς τῆτο τὸ μῖσον ἔπε ἦτον δυνατὸν, τοῦτο τὸ ἐνδοξότατον Εἶδος νὰ σωτηρηθῆ ἐπὶ τῆς γῆς. Μήτε δυσκολόδομαι ἐγὼ νὰ ἐγγίσω τῆτο τὸ κεφάλαιον, καὶ ὁμῶ νὰ εἰδοποιήσω τῆς νέης, ὅσοι πλεῖτον εἶνα ἄξιμον Λογικόν, ὅπως τὸ ἀπαιτεῖ ἡ Ἠθικὴ Φιλοσοφία. Ἄν καλὰ μήτε μὲ λαοθάενον οἱ πολλοὶ κίνδυνοι, ὅπερ τὸ συνοδῶεν, ἀλλὰ ἔπε ἐκεῖνοι οἱ ἄλλοι μῶ φαίνονται ὀλίγοι, εἰς τῆς ὁποῖους περιπίπτει ὅστις προσμένει νὰ μάθῃ ἀπὸ τὰ παραδείγματα τῆ κόσμου, καὶ ἀπὸ τῆς κατηγήσεις τῶ κακοβίων συνιξόφῳν: ὅπερ ὁ φρόνιμος ἠμπορεῖ νὰ τὸ διδάχθῃ καὶ ἀπὸ μοναχὴν τὴν κλίσιν. Καὶ διὰ τῆτο μάλισ' ἔπριπε νὰ ἐράνησωμεν: αὐ τάχα ἐνίστατε πλέον συμφέρει, ὅτι οἱ φρόνιμοι γασεῖς καὶ ὅσοι ἄλλοι ἐμπειροὶ ἀγωγοί: χωρὶς νὰ ἀποσύρην τὸ καταπίτασμα τῆτο τῷ ἀιχροτάτῳ διαίξῃ, καὶ χωρὶς νὰ ἐπιξέ-

ἴεν ἢ νὰ γονηθῆ, ἢ νὰ αἰζλωθῆ ἢ πονηρία : νὰ
 προσταφαλίζεν ἢ τὰ τέκνα ἢ τὰς μαθητὰς καὶ τῆς κατε-
 χήσειως, ὅπερ ἢ ἐυδέχεται νὰ ἀκολουθήσῃ, ἢ καὶ ἠκολ-
 λέθῃσι διὰ τὴν ἀγνοίαν ἢ διὰ τὴν ἀπλότητα τῶν ἀπρο-
 σέκτων νέων, ὅπερ ὑπερῶνται τὰ ἔσα ἀντίδοτα κατε-
 παύων εἶναι τόσον ἐπικινδύων οἴσρον. Ἐγὼ ὁμιλῶ
 ἐπιταῦθα περὶ τῶν νέων, ὅπερ διορίζονται διὰ τὸν κόσ-
 μον, καὶ ὅπερ δὲν τὰς λείπεν οἱ φόβοι, ὅσοι φιλιώων
 μὲ τὰς ὁδηγὰς ἢ μὲ τὰς ὁδηγήθιας τῆς κακοβιότητος.
 Καὶ βέβαια ὅστις δυνάται νὰ φυλάξῃ καὶ τὸτο μίαν μα-
 καρίαν ἀγνοίαν, καὶ ὁμῶ νὰ τὴν ἀναθρέψῃ μὲ τὸν ἀπο-
 συρμόν καὶ μὲ τὴν φυγὴν τῶν ἐπικινδύων καταχρήσειων
 τῷ κόσμῳ: ὁ τοιοῦτος ἔτε ἔχει χεῖραν διδασκαλίας, ὥστε
 νὰ προφυλάττεται ἀπὸ εἴων ἐχθρόν, ὅπερ ἢ δὲν γνω-
 εῖζει, ἢ πώποτε δὲν φοβεῖται νὰ τὴν κηρύξῃ τὴν μά-
 χην.

Ὡς τόσον πάντοτε ἐσάθῃ, καὶ πάντοτε μέλλει νὰ σα-
 θῆ μία ἄμερα ἱεροσυλία τὸ νὰ ἐπιβελδέεται τινὰς
 μὲ διεστραμμένως κατηχήσεις, ἢ μάλιστα μὲ ἀναφορὰς
 ἀγίων ὀνομάτων τὴν ἐξέλιω ἀθωότητα. Μὲ ὅλον τὸτο,
 αἰσῶς εἰς πολλὰς ἢ εἰς πολλὰς δὲν συμφέρει νὰ ἐξέλ-
 ρεν πολὺ ἀπὸ αὐτὰ τὰ καίρια πράγματα: καὶ ὁμῶς
 εἰς πολλὰς ἢ εἰς πολλὰς ἔπειτα διὰ τὰς μυρίας ἀπά-
 τας, καὶ διὰ τὰ ἀπειρήραπτα σωματήματα, εἰς τὰ ὅποια
 ὑπόκεινται οἱ ἀπρόσεκτοι νέοι, βλάπτει μάλιστα τὸ νὰ
 μὴν ἐξέλρην πολὺ. Καὶ διὰ τὸτο οἱ γονεῖς καὶ οἱ ἀγε-
 γοὶ πρέπει ἄκρως νὰ προσέχων, μήπως καὶ ἐξάψων τὴν
 φλόγα ὅθεν λείπει. Ὅποταν ὁμῶς οἱ νέοι μέλλων νὰ
 ἐμβῶν, ὅπως σωμαθίζομεν νὰ λέγωμεν, εἰς τὸν μέ-
 γαν κόσμον: ἐὰν δὲν καπνίζει καμμία ὑπόψια, μή-
 πως ἢ ἡ κακὴ συμμιλία, ἢ ἡ πονηρία προλαβῶσα τῆς

ἵλικίαν τὰς ἐγύμνωσεν ἀπὸ τῆν φυσικὴν ἀθρότητα ἰ-
 λέγω, ὅτι τὰς ἐσύμφερε νὰ διδάσκωνται ἀπλοϊκώτερον
 τὰ παραδείγματα αὐτῆς τῆς λυσώδης Ὀρέξεως, καὶ
 περιπλέον τὰ ἐλέθρια ἀποπλέσματα τῆς, ὅπῃ πάντοτε
 πλημμυρεῖσιν: ὡς ἐγκαιρα καὶ μὲ φόμον, μὲ μῖσος
 νὰ τὰ ἐντυπώσεν εἰς τὴν ψυχῆν, καὶ ὁμῶ νὰ μάθην,
 ἐὰν ὁμως θέλῃν, ἀπὸ τὰς ξένας μαζίας, πῶς νὰ μὴν
 ἀπογύνῃ καὶ αὐτὶ μαροί. Δὲν εἶναι βέβαιον, ἐὰν
 ὅλοι ἰξόρῃν νὰ τὸ πράξῃν, ἀλλ' ἐπειδὴ φαίνεται ἀπα-
 ραίτητον, ὅτι ἡ Φύσις καὶ ἡ πράξις τῷ κόσμῳ νὰ μὴν
 ὑπογαργαλίσῃ τὴν πιαύτῃ Ὀρεξίν: Διὰ τὸ πάν-
 τοτε ἐσύμφερον, ὅτι ὁ φρόνιμος τὰ πρῶτα μαθήματα
 τῆς τῷ διετραμμυῖα καὶ πολυστρέφῃ κόσμῳ ἐγκαιρα νὰ τὰ
 χεδιάζῃ εἰς τὴν κεφαλῆν τῶν νέων, καὶ ὁμῶ μὲ φόμον νὰ
 τὰ ἐντυπώῃ, διὰ νὰ τὰ δέχωνται μὲ φόβον, καὶ χω-
 εἰς παραδρομῆν. Ἡμεῖς βλέπομεν πραγματικῶς εἰς
 πόσα πταίσματα, εἰς πόσας ἀταξίας, εἰς πόσας κακο-
 δαιμονίας ἐγκρημνίζει ἡ ῥηθεῖσα Ὀρεξις, ὅταν δὲν
 χαλιναγωγεῖται ἀπὸ τῆν λόγον, καὶ ὅταν δὲν ἀθροῖται
 πρὸς τὸ τῷ ἐντιμον τέλος, διὰ τὸ ὁποῖον κυζῶς
 μᾶς ἐδέθη θεόθεν. Καὶ βέβαια μεγάλῃ ἀφέλειαν
 ἠμπόρει, ἢ πάλαιχρὸν ἔπρεπε νὰ δώσῃ εἰς ὅποιον πλε-
 τεῖ παραμικρὰν κρίσιν, τὸ νὰ τὴν γνωρίζῃ πρὸν ὁ
 ἴδιος ἐμπράκτως τὴν δοκιμάσῃ. Καὶ ἐπ' ἀληθείας
 ἀπὸ αὐτῇ τὴν Ὀρεξίν φυξάνει ἡ ἀσωτία, ἡ ἀσελ-
 γεια, ἡ πορνεία, ἡ μοιχεία, ὅλα ὀνόματα διάφορα,
 ἀλλ' ὅπῃ τῆς μῆτε σημαίνῃν, παρ' εἴα καὶ τὸ αὐτὸ, ἢ γυν
 εἴα κτύωδες, ἐν' ἐπονείδισεν ἐλάττωμα, περὶ τῷ ὁποῖον
 ὡς καὶ οἱ ῥήτορες τῷ ἄμβωνος ἰξόρῃν νὰ δημηγοροῦν
 κατ' ἐπαγγελίαν, πλὴν πάντοτε μὲ φόπες, οἱ ὁποῖοι αὐτῷ
 καὶ φραγγελῶν τὰς παραφουάδας, ἀλλ' ὄχι καὶ θεαξίζῃν

τὸν βόρβορον, ἢ πληγῶν τὴν ἀκοὴν ἐκείνων τῶ ἀσελγῶν ἀπροαπῶν. Ὡς πόσον, ὅταν οἱ νῆοι ἔρχονται εἰς κάποιαν ἡλικίαν, καὶ τὴν ὁποίαν νομίζομεν, ὅτι τάχα ἢ ἐξυπνεῦν, ἢ δὲκόλως μανθανόνται μὲ τὴν κακὴν σιωμιλίαν κάποιαι πονηροίαι: ἴσως ἐχρήσίδου, καὶ ἐπίστε ἴσως ἦτον καὶ ἀναγκαῖον τὸ νὰ τὺς ἐμφυτεύεται ἡ ἀγάπη τῆς σωφροσύνης, τῆς σεμνότητος, καὶ τὸ νὰ τὺς ζωγραφίζεται ἡ ἐπιδεικνύουσα τέχνη τῶ ἔρωτος, καὶ ὁμῶς τὰ καταγέλασα ἢ ἀξιοδάκρυτα ἀποπλίσματα, ὅπως ἐντεῦθεν φυβῶσαν. Τιστὸς ὅπως αὐτοὶ ἡμπέρον ἔγκαιρα νὰ μάθων, ὅτι αὐτὴ ἡ Ὁρεξίς, ἢ αὐτὴ ἡ φυσικὴ ἐρμὴ ἔχει, ναί, μίαν ὀραίαν σάλωκὴν ὄφιν, καὶ ἔμωις, ἰδίως, διὰ τῶτο ἀποβαίνει καὶ εἰς δόλιος ἐχθρὸς, εἰς πικρότατος ἐπίβουλος, ὅταν δὲν κυβερνᾶται ἀπὸ τῆς νόμου τῆς Χριστιανικῆς Ἡθικῆς, ἢ ὁποία ὡς καὶ ἐν τῶ συμφωνεῖ μὲ τῆς νόμου τῶ ὀρθῶ λογικῶ. Καὶ ἐπ' ἀληθείας μακάριοι ἐπρίπε νὰ λογίζονται ὅσοι νῆοι ἔγκαιρα ὀπλίζονται μὲ τὴν μεγαλοφυχίαν καὶ μὲ τὴν ἐγκράτειαν: καὶ ὅσοι δὲν παραδίδονται εἰς τὰ συμβέλια καὶ εἰς τὰ στρατηγήματα τῶ κακοβίω καὶ φρενολήπτων, ἀλλὰ μάλιστ' ὡς φρόνιμοι φυλάττων σωφροσύνη ὡς καὶ μὲ ὅσους φέρων τὴν ἰδέαν κατὰσασιν ἢ ἡλικίαν: πρᾶγμα, ὅπως τῆς ὁμοιοῖ μὲ τῆς Ἀγγέλου. Ἀλλὰ περὶ τῶ θέλομεν ὁμιλήσει καὶ κατωτέρω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ, ΙΕ΄.

Περὶ τῆς Ὁρέξεως τῆς Ἐλεύθερίας, διηρημέ-
μης εἰς δύο, εἰς τὴν Φιλαμειξαρτη-
σίαν, καὶ εἰς τὴν Φιλαρχίαν.

Η Τρίτη δρασικωτάτη Ὁρέξις τῷ Ἄνθρωπου
εἶναι ἡ Ὁρέξις τῆς Ἐλεύθερίας, ἥτοι ἡ ἐ-
πιθυμία τῆς, νὰ πράττωμεν κατ' ἀρίσκειαν.
Αὐτὴν ἐγὼ συνισθίζω νὰ τὴν ὑποδιαίρω εἰς ἄλλας δύο,
ἥτοι εἰς τὴν Ἀνεξαρτησίαν, τῆς νὰ μὴν ὑπακύνωμεν
ἄλλου, καὶ εἰς τὴν Φιλαρχίαν, ἥτις νὰ προσάσωμεν
ἄλλου. Ἡ Ὁρέξις τῆς Συντηρήσεως τῆς Εἵδους, ὅπερ
πρὸ ὀλίγου ἐδιαφήθη, πηγάζει ἀπὸ τὸ ὑλικώτερον
μέρος, λέγω ἀπὸ τὴν διάπλασιν, ἀπὸ τὴν φαντασίαν,
ἀπὸ τὰς χυμῆς τῆς ἀνθρωπίνου Σώματος, καὶ διὰ τῆ-
το μὴτε ἀναφέρει ποσῶς ἀπὸ τὴν Ὁρέξιν τῆς ἀλόγων,
καὶ ἀπολύτως μετέχει πλείον τῆς ζωῆς καὶ τῆς κινήσεως.
Καὶ ἐπ' ἀληθείας αὐτὴ ἔπρεπε νὰ ρηθῆ μία ἐπιθυ-
μῆ, μία ἀρετὴ Ὁρέξις, ὅταν συγκρίνεται μετὰ τὴν
Ὁρέξιν τῆς Ἐλεύθερίας, ὅπερ ὅλη πηγάζει ἀπὸ τὴν
Ψυχὴν, καὶ ὅπερ μόνον αὐτὴν γνωρίζει βάσιν, ὅπως καὶ
μυτέρα ἐκείνῃ τὴν καθόλου καὶ ἀρχικὴν, ὅπερ ἀνωτέ-
ρω ὠνομάσωμεν Φιλαυτίαν. Αὐτὴ ἡ ἐφεσις ἡ Φιλαυ-
τία, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς, καθὸ δὴ πρῶτον κινεῖν ὄλων
τῆς συγκινήσεων καὶ καλῶν καὶ κακῶν τῆς Ψυχῆς,
εἴτε ἡμποροῦμεν, πᾶρ ἀδελφικῶς νὰ γεραικῶμεν ἐν ἑαυ-
τοῖς

τοῖς: αὐτῇ, λέγω, μᾶς ἐγχείει καὶ τὴν Ὁρέξιν τῆ νὰ μὴ ὑπακώμεθα ἄλλως, ἀλλὰ μάλιστα ἡμεῖς νὰ ὑπακώμεθα ἀπὸ ἄλλως. Ἡ ἀκμαία ἐπιθυμία τῆς ἀπολαυστικῆς δίδαιμονίας, ἐπεὶ ὅλοι ἀδεφάρως πνέομεν, καὶ ἡ πρόχειρος ἰδέα, ὅπερ ἡμεῖς συγκροτοῦμεν, ὅτι ὄχι ὑπακύντες, ἀλλ' ὑπακύνμενοι ἡμποροῦμεν νὰ δοκιμάζωμεν: αὐταὶ αἱ δύο συγκινήσεις ὁμῶς ἠνωμεθα μᾶς παρακινῶν, ὥστε νὰ ξεξέχωμεν μίαν τοιαύτην κατάστασιν. Ὡς καὶ τῆ Ὁρέξις εἶναι ὁμοίως ἔμφυτος εἰς τὸν Ἄνθρωπον, καθότι παραπρεῖσαι κοινὴ εἰς ὅλους, καὶ καθότι προοιμιάζει νὰ φαίνεται ἕως ἀπὸ τῆ πλείον ἔσφραγῶ Ἡλικίῳ τῷ Ἀνθρώπῳ. Ἀγαθὰ καὶ ἐνταῦθα ἡμπορεῖ τις νὰ ἀντιλογηθῆ, ὅτι τάχα ἡ ἰδέα τῆς Ἐπακοῆς ἢ τῆς Φιλαρχίας νὰ μὴ εἶναι συγγενήτος μετὰ τὸν Ἄνθρωπον, ἐπειδὴ ἔτε ἡμποροῦμεν εἰς τὰ βρεφίλια νὰ τῆ ὑποθέσωμεν: καὶ ὅτι διὰ τῆτο νὰ προέρχεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον μόνον ἀπὸ τῆ παρατήρησιν, ὅπερ οἱ Ἄνθρωποι πράττειν εἰς τὰ πράγματα. Καὶ ὁμῶς κατ' αὐτὸν ἔπρεπεν εἶναι ἡττον νὰ διιχυριθῆ τις νὰς, καὶ ὅτι ἔτε τὸ Λογικὸν, ἔτε ἡ Φιλοδιδαιμονία νὰ εἶναι ἔμφυτος, ἐπειδὴ καὶ τὸ Λογικὸν ὀλίγον κατ' ὀλίγον προβαίνει, καὶ ἐπειδὴ τὰ γαλακτοῦσφόμενα βρεφίλια ἔτε γινώσκων, εἰ ἔστι, καὶ τὶ ἔστιν εὐδαιμονία. Καὶ ὁμῶς τάχα διὰ τὶ ἡ φύσις ἐν τῇ ἅμα δὴν δίδει τῆ δυνάμειν τῆ περιπατεῖν εἰς εὐα ἀρτίστονον βρέφος, διὰ τῆτο, τάχα, λέγω, πρέπει νὰ ἀντιλέγη τις, ὅτι καὶ ἡ δυνάμις τῆ περιπάτου νὰ μὴ συγγενᾶται μαζήμας; Τῆτο τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὰς Ὁρέξεις. Βέβαια καὶ αὐταὶ, ἅμα ὅπερ γονάται ὁ Ἄνθρωπος, ἔτε φαίνονται αἰδητῶς, καὶ ὡς πόσοι γίγαντες: μὲ ὅλον τῆτο μόλις ἡ Ψυχὴ προοιμιάζει νὰ δέχεται τὰς ἰδέας τῆς

πραγ-

28 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

πραγμάτων, ὥστε ἐκείνη ἢ κλίσις, ὅπῃ ἔξ ἀρχῆς ἐν
 διάθετος ἐκρύπτετο, καὶ ἐκοιμᾶτο, χωρὶς τινὰς νὰ τὴν
 διδάξῃ, καὶ χωρὶς ποσῶς ἡμεῖς νὰ τὴν χραικώμεν, ἀρ-
 χίζει νὰ συγκινήται. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἡμεῖς παρα-
 τρεῖμεν εἰς τὰ ἀρτίποκα βρέφη εἶναι κάποιον σπινθῆρα,
 ὅτε μισῶν τὰ σπάργαρα, διὰ τί τὰ δαίνων, καὶ διὰ
 τί τὰ ὄσερων ἀπὸ τὴν ἐλδύθειαν: καὶ ὅταν μόλις λυ-
 ξωμεῖα ἀπὸ τὴν μάρμυρ, καὶ ἰκανὰ ἀφ' ἑαυτῶν νὰ
 περιπατῶν, καὶ νὰ χακρίων τὰ φλωρεῖα ἀπὸ τῆς θέρ-
 μης, ἐπιθυμῶν τὴν ἐλδύθειαν ἀπλῶς εἰς ὄλατων τὰ
 ἐκείσια κινήματα: Πράγμα ὅμως, ὅπῃ ἕκαστος καὶ
 ἀφ' ἑαυτοῦ ἠμπορεῖ νὰ παρατηρήσῃ, ἐγὼ μῆτε χρεώσω
 περιωρότερον νὰ τὸ συστήσω.

Τώρα πᾶς εἶναι βλέπει ἐνταῦθα, ὅτι ἐγὼ τὸν ὑ-
 ψισον διαπόττω τῷ πωτὸς τὸν ἔξαιρῶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν
 Ὀρέξιν, καὶ ὅτι ὁμιλῶ χετικῶς μένον διὰ τῆς Ἀνθρώ-
 πους. Ἀδυνατον, ὅτι ἀξεφόρως παῦ κτίσμα νὰ μὴ
 ὑπακῆ τὸν Θεόν: καὶ ἐπ' ἀληθείας ἔτε αὐτὸς ὁ ἴδιος
 ἠμπορεῖ νὰ ἀπορασίση, ὅτι ἡμεῖς νὰ μὴ τὸν ὑποτασ-
 σώμεθα. Καὶ ὅμως ἰδὲ ἐπίστε, πῶς μία ἐπιθυ-
 μία τῷ ἀδυνατε, ἔδ' ἐγὼ ἰξόθρῳ πῶς, φθαίνει νὰ
 ἐμφωλόβῃ εἰς τὰς κεφαλὰς τῆς Ἀνθρώπων, καὶ μ' ὅλον
 ὅπῃ ἔτε ἡ Φύσις, ἔτε ὁ Θεὸς τὴν ἐμπνέει. Μάλι-
 στα δίδονται μερικοὶ, οἱ ὁποῖοι, διὰ τί βεβουδισμέ-
 νοι εἰς τὴν κακοῖσπίαν, ἐπιθυμῶν νὰ μὴ εἶναι ἐδε-
 ποσῶς Θεός, ὅπῃ νὰ προσάσῃ ἢ νὰ παιδύβῃ. Ἀλ-
 λά τίς δὲν βλέπει, ὅτι παρόμοιαι βδελυραὶ ἐπιθυ-
 μίαι δὲν ἐμφυτῶνται εἰς τὴν καρδίαν τὴν ἀπὸ τὴν
 Φύσιν, καὶ ὅτι πηγάζει μόνον ἀπὸ τὴν πεπωρωμενὴν
 καρδίαν, καὶ ἀπὸ τὴν διφθαρμένῳ προαίρεσιν, ὅπως
 ἐχ' ἦτον καὶ τόσαι ἄλλαι ἄτακτοι Ὀρέξεις, ἢ διεσραμμέ-

και πράξεις; Προσθέτω, ὅτι εἰὰ ἡ Φιλαυτία ἀφορᾷ τὴν Εὐδαιμονίαν, καὶ ἔτι εἰὰ ἡ πίσις καὶ ὁ λόγος δογματίζεν, πῶς ἡμεῖς ἔτ' ἄλλοθεν ἠμπορέμεν νὰ τὴν ἐλπίζωμεν ἀργίῳ, παρ' ἀπὸ τὸν παμμακάρα διασέ- τλῳ: ἀπὸ πῶτο, λέγω, ἐπιφέρεται, ἔτι καὶ ἡ Ὁρεξίς τῆ νὰ ἔχωμεν τὸν Θεὸν ἡμέτερον διάσῶτλῳ, πρέπει νὰ λογίζεται ἀπαραιτήτως ἀναγκαία εἰς τὸν Ἀνθρώπον, καὶ ὅλη ὀλικῶς νὰ ἀνταποκρίνεται μὲ τὴν Φιλαυτίῳ. Ἄλλο τίσον ἠμπάρην νὰ εἰπῶ ἀναλόγως καὶ διὰ τὴν φύλαξιν τῶ θεῶν, τῶ φυσικῶν, καὶ πρὸς τέτοις τῶ Ἀνθρώπινων νόμων. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὅλοι τέτοι οἱ νόμοι ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐδιωγιάθησαν πρὸς ὄφελος τῆ ἰδίου Ἀνθρώπου, ὥσε ἡ νὰ τὸν καταστήσεν, ἡ νὰ τὸν σωτηρήσεν εὐδαιμόνα: βέβαια καὶ ὅποιον λογικὸν κτίσμα δὲν εἴργει νὰ τῆς πείθεται, ἔπρεπε νὰ λογίζεται ἄλογον, καθότι ἡ Ὁρεξίς τῆ μήτε βαδίζει, παρέξ καὶ τῆς ἰδίας κλίσεως καὶ εὐδαιμονίας.

Ὅσον ὅμως διὰ τὸν Ἀνθρώπον πρὸς τὸν ἄλλον Ἀνθρώπον, περὶ τέτε ἡ θελ' ἦτον ἄλλος λόγος. Κατὰ τῆς νόμους, καὶ τῆς θεσμῆς τῆς φύσεως, ἕκαστος γενά- ται ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸν ἄλλον, καὶ ἕκαστος προικισμένος μὲ μίῳ πληρεσάτλῳ αὐτοδραστηρίῳ, ὥσε νὰ θέλῃ ἐ- λοθέρας, καὶ νὰ πράττῃ ὅ,τι αὐτὸς κρίνει ἀρμοδιώτε- ρον εἰς τὴν εὐδαιμονίῳ. Ἡμεῖς, λέγω, προβαίνο- μεν εἰς τὸ φῶς ὅλοι ὅμοιοι, καὶ ὅπως ἐγὼ, φέρειπειν, θεωρούμενος καθὸ Ἀνθρώπος, ὅπῃ ἔχ' ἦτον περι- κλείομαι εἰς τὸν κόλπον τῆς αὐτῆς Φύσεως, δὲν διύα- μαί νὰ καυχῆθῶ, ὅτι τάχα φέρω εἰς ἄ σῶμα, εἰς ἄ πνεῦμα, καὶ ἄλλα συσπαικῆ, ὅπῃ οἱ ἐπίλοιποι Ἀν- θρώποι δὲν φέρην: ὡσαύτως ἦτε νὰ οικειοποιηθῶ ἡμ- πορῶ καὶ εἰς ἄ πρῶν, ἔξῃς, ἡ δίκαιον ἐπιπῶ εἰς

τὴς ἄλλης ὁμοιοειδῆς με, καὶ ἀντιγράφως ἔτε οἱ ἄλλοι
 ἠμπόρουσιν εἰς τὸ καυχῶνται ἐπάνω με. Αὐτὴν τὴν ἐ-
 λδύθειαν, αὐτὴν τὴν ἀνεξαρτησίαν, ἢ ὅποια λογίζε-
 ται ὡς μία πανσέντιμος καὶ ἀξιόλογος δωρεὰ τῷ Θεῷ, με
 τὴν ὅποιαν ἕως ἀπὸ καταβολῆς κόσμου μᾶς ἐφιλοδώρη-
 σεν, καὶ μετὴν ὅποιαν ἔσπον τινὰ μᾶς ὁμοιοῖ με ἑαυ-
 τὸν, ὅστις εἶναι ὑπεραπείρως ἀπόλυτος καὶ ἐλδύθερος :
 ὅταν ἡμεῖς τὴν χαίρομεν ἐνταῦθα, τὴν ἀγαπῶμεν,
 τὴν τιμῶμεν μεγάλως : καὶ ὅταν πάλιν τὴν ὑστερήμε-
 θα, καὶ παρακινημένοι ἀπὸ τὴν Φύσιν ἐπιθυμῶμεν
 εἰς τὴν ἀνακαλέσωμεν. Τώρα πᾶς εὖας ὁμολογεῖ,
 ἔτι δὴ τὸ προνόμιον τῷ ἀνθρώπινε αὐτεξουσίᾳ, μὲ ὅλον
 ὅπερ συχνάκις πρὸς ἡμετέρων βλάβην καὶ κατὰ τῆς
 βελῆς τῷ Θεῷ τὸ καταχῶμεθα : καὶ ὅμως τῷτο μῆτε
 παύει εἶναι μία λαμπροτάτη δωρεὰ. Καὶ διὰ τὸ
 λοιπὸν εἰς μὴ κράζεται διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δῶρον Θεῷ
 καὶ ἢ πάγκοιτος κλίσις τῆς Ἀνεξαρτησίας, ἢ ἢ Φι-
 λελδύθεια, ὅταν αὐτὴ μῆτε εἶναι, παρέξ μία
 ἀπόρροια τῷ αὐτεξουσίᾳ, ὅπερ ὁ ἴδιος μᾶς ἐγχεί-
 ρισι ; Καὶ ἴσως τῷτο ἠμπόρει εἰς μᾶς πληροφορήσῃ
 ἐκεῖνο, ὅπερ ἀκούομεν ἀπὸ τὴν ἀποκάλυψιν : ἦγεν
 ὅτι πρὶν τῆς παραβάσεως ὁ Ἄνθρωπος ἦεν προικισ-
 μένος ἀπὸ τὸν ἐλδύθειάτετον ποιητὴν με ὀξαισιώ-
 τατα δῶρα, εὖας ἀπὸ τὰ ὅποια ἦτον καὶ ἢ Ἀνεξαρ-
 τησία. Καὶ ἐπὶ ἀληθείας ὑποφαίνεται, ὅτι με ὅ-
 λον ὅπερ ἠμικρωμένοι ἀπὸ τὴν παρακολῶ τῷ πρῶ-
 τῷ Ἄνθρώπῳ ὄλαι αἱ πεισότητες, καὶ ὄλαι αἱ δυνά-
 μεις τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ με ὅλον ἔπερ ἀφρημένον
 ἀπὸ ὄλης, ἢ τῷ λάχισον ἀπὸ ὄλης τῷτο τὸ προνόμιον :
 καὶ ὅμως ἡμεῖς ἔτε ἔπος παύομεν εἰς τὸ ἐπιθυμῶμεν,
 καὶ εἰς τὸ ζητῶμεν τάχα ὡς κτήμα, ἢ ὡς κατάστασιν

χαρμόνῳ, εἰς τὴν ὁποίαν ἕως ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου ἰδιωείδηται.

Ἐντεῦθεν ἔπειτα προκύπτει ἡ κοινὴ ἐπιθυμία τῆς Φιλελευθερίας, ἐντεῦθεν τὸ γενικὸν μῖσος καὶ πάσης αἰχμαλωσίας. καὶ τὸ δίκαιον πασίδηλον, καὶ τὸ ἢ αἰχμαλωσία γυμνῶναι τὸν Ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς χρῆσις καὶ αὐτῆς, καὶ τὸν ἀναγκάζει νὰ πράττῃ ὅ,τι αὐτὸς δεῖ θέλει. Ὡς καὶ τῆς ὑποταγῆς, τὸ ἐλαφρότερον εἶδος τῆς ὑποδουλείας, τῆς ὁποίας οἱ δούλοι, οἱ ὑπῆκοοι, οἱ αὐλικοὶ, οἱ στρατιῶται χρεωστῆν νὰ προσφέρουν πρὸς τῆς δεσπότας, πρὸς τῆς ἡγεμόνας, πρὸς τῆς στρατηγούς: ὡς καὶ αὐτῶν λέγω πολλὰκις τῶν βαρύνεται ὁ Ἄνθρωπος, καὶ ἡ παρρησία ἡ κατ' ἰδίῳ παραποιεῖται, βλέπωντας τῶν θείων τῶν νὰ κρέμεται ἀπὸ τὰ ἑξῆς ἀνάγκαια, ἕσα αὐτῆ ἡ δυνάμεις ἀκρῶς ἐκιδιαιτοπάτη, καὶ ὅπως ἀγαπᾷ μόνον ὅ,τι τῆς ἀρέσκει, καὶ πάποτε ἔ,τι μὲ δυσἀρέσκειαί τῆς ἀρέσκει μόνον τῆς ἐξοχωτέρων. Καὶ ἀγκαλὰ μὲ μίαν ὀμματίαν, ὅπως ἠθελε δαδῆ εἰς πῆτον τὸν κόσμον, χεδὸν ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος βλέπεται (πρὸς ἔφελος ὅμως, καθὼς θέλουσιν τὸ ἰδῆ, τῆς ἀνθρώπινης πολιτείας) ὁ εἷας ὑποτασόμενος εἰς ἄλλον, ἢτοι εἰς βασιλεῖς, εἰς ἡγεμόνας, εἰς κυβερνήτας, εἰς βυλῶπεία, εἰς πλεσίους, καὶ εἰς ἄλλους παρομοίους ἀρχηγούς: καὶ ἔπως, ὡς ὅλος ὁ Κόσμος νὰ φαίνεται συγκεκροτημένος ἀπὸ διάφορα τὰγματα, ποῖα ἀπὸ τὰ ἑποῖα νὰ προσάσων, καὶ ποῖα νὰ ὑπακύν: μ' ὅλον τῶτο ἡ ἐπιθυμία τῆς Ἀνεξαρτησίας μήτε παύει πάποτε. Καὶ ἔδῳ πρέπει νὰ σημειάσωμεν, ὅτι καὶ τε ἡ ἀνάγκη, καὶ τε ἡ δυναστεία ἐσάθη τὸ πρωταίτιον, ἔπε ἔμβίβασεν εἰς τὸν Κόσμον τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐνός καὶ τῶν ἄλλων, καὶ τῶν ὑπαλληλέτην τῶν πρὸς

ἐκείνους· καὶ ὁμοίως, ὅσον τὸ κατ' αὐτῶν, ἢ φύσει μᾶλλον ἢ θέλησαν ὅλους ἴσους, ὅλους ἀξιοφόρους. Ὅσον ἔπειτα καὶ τῶν δυναστῶν, ὅταν εἷας τύραννος, εἷας λαοδίκμων, εἷας κακῆργος, ἢ εἷας πειρατῆς ὑποτάσσει Ἄνδραίπυς, σαφαιτίας, βασιλεία: τίς ἀμφιβολία, ὅτι τῆτο συμβαίνει ἐναντίον τῆς θελήσεως πᾶσι ἄλλοις; Καὶ ἀγχαλὰ τὸ ὑποπεταγμένον ἔθος, ἢ ὁ αἰχμαλωτισμένος Ἄνθρωπος δουλεύει τὸν νῆον αὐτοῦτον: μὴ ὅλον τῆτο, ὅταν δὲν διαχειρίζεται μὴ τὸν νῆον, ὅτι εἶναι δυνατὸν, ὅτι νὰ μὴ κοχλάζῃ εὐδον πᾶσι ἢ φιλοδοξία ἢ ἢ ἐπιθυμία ἢ τῆ πρώτῃ, ἢ ἄλλῃ τινός αὐτοῦτον.

Ὅσον ὁμοίως καὶ τῶν χρείων, ὅταν ἢ Ἀνεξαρτησία, ἢ ἐλευθερία ὄχι ὁδηγεῖ πρὸς τῶν δὲν δαιμονίων, ἀλλὰ μάλιστα ἀπάγει πρὸς τῶν ἀθλιότητα: τίς ἀρά γε δὲν βλέπει, ὅτι δὴ τότε τὸ καλὸν πλέον σύμφερον νὰ ζητῆται ἀπὸ τῶν δουλείαν, ἀπὸ τῶν ὑποταγῆς; Αὐτὴ λοιπὸν ἢ χρεία τὸν ἀναγκάζει αὐτοθελήτως νὰ δέχεται πᾶσι ἐξοχωτέρως, καὶ περιπλέον νὰ πᾶσι ἐκλέγῃ καὶ νὰ πᾶσι ζητῆ μὴ ὅσῳ προθυμίαν ἄλλος ἢ θελε σπυδάζῃ ἢ νὰ σωτηρίῃ, ἢ νὰ ἀνακαλέσῃ τῶν ἐλευθέρων κατὰ τῆσιν. Καὶ ἐπεὶ δὲν ἐφύβωσαν οἱ περιωπότεροι βασιλεῖς τῆς γῆς, συμφωνῶντες δηλονότι οἱ Ἄνθρωποι, ὅπῃ τὸ πρῶτον, καὶ τί ἀσύμφωνοι, ἐκακοδαιμονῶσαν, νὰ ἐκλέξῃν εἰς ἡγεμόνα εἷαν μόνον Ἄνθρωπον, ἢ μάλιστα διάφορα βελούπεια: καὶ ὑποτάσσοντες εἰς τῶν θέλησιν ἐκείνους, ἢ ἐκείνων τῶν ἰδίων θέλησιν, νομίζοντες, ἢ ἐλπίζοντες εἷα μικρότερον κακὸν, ἢ εἷα μεγαλύτερον καλόν. Καὶ μήτε εἶναι ἀμφιβολία, ὅτι ὁ Ἄνθρωπος, μὴ ὅλον ὅπῃ ἐρασις τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς Ἀνεξαρτησίας, αὐτοθελήτως ὑποτάσσεται εἰς τῶν

δουποτείαν τῆ ἄλλῃ Ἀνθρώπου. Αὐτὸς παρακινεῖται εἰς τὸ ἀπὸ τῆ ἐπιθυμίας καὶ ἀπὸ τῆ ἐλπίδα τῆ νὰ καρποφορηθῇ κἀνὴν ὄφελος, ἢτοι ἢ νὰ λυβῶθῃ ἀπὸ τῆ δυσυχίῃ, ἢ νὰ δημερήσῃ κάλλιον παρά πρώτα. Τότε ἡ Ὀρέξις τῆς Ἀνεπιτησιῆς συμβαίνει νὰ νικᾶται ἀπὸ ἐκείνῃ τῆ πρωτίστῃ, καὶ καθόλου, ὅπῃ ὅλοι βίφομῃ πρὸς τῆ ἐδικῆν ἡμῶν δόξαιμονίαν. Ἀλλὰ καὶ αἰσῶς αὐτὴ σκύπτει τῆ κεφαλῆν τῆς εἰς ἄλλῃ, μὲ ὅλον τὸ ἐπὶ ἔπος παύει, ἢ σβύεται: καθότι ὁ Ἀνθρωπος, κἀν δῆλος τύχοι, κἀν ὑποκείμενος, φθαίνει μόνον καὶ ἐλδύθερος νὰ ἡμπωρῇ νὰ χαίρειται τὸ καλόν, ὅπῃ ἀπολαμβύει δῆλος, καὶ ἐν τῷ ἅμα καὶ ἐλόχαρις χεσῶν τὸν ζυγόν τῆς δολείας, καὶ ὀλοπρόθυμος ζώνεται τῆ ἐλδύθειῃ. Καὶ πόσον πλέον ἐνδυναμώνει καὶ αὐξάνει τῆ ἐπιθυμίαν τῆς ἐλδύθειῆς, ὅσον περισσώτερον ἀνακαλύπτει μὲ τῆ πράξιν, ὅτι ὅχι δόξαιμονία, ἀλλὰ μάλιστ' ἀθλιότης εἶναι τὸ νὰ τῆ ἔχῃ ὑποκειμένῃ καὶ προσηλωμένῃ εἰς εἴαν αὐθούτῃ ἢ ἀδιάκριτον, ἢ ἀχάριστον, ἢ ἀνάξιον νὰ ἀνταμείβῃ τῆς δόξαιμονίῃ. Ἐἵνας μόνος Θεὸς εἶναι ἀγαθός, ἢ μάλιστ' ὑπεράγαθος καὶ αἰδύος δόξαιμονίῃ, καὶ μόνος αὐτὸς εἶναι ἀρκετός νὰ ἀνταμείβῃ τῆς ἀνθρώπου μὲ τῆ ἄρτιον δόξαιμονίαν.

Μάλιστ' ἔπρεπε νὰ παρατηρήσωμῃ, ὅτι δὴ ὁ Θεὸς, ιδύως, διὰ τῆ ἐδικῆν ἡμῶν χείαν ἐδιώρισεν εἰς τῆ γῆν πνευματικῆς ἀρχηγῆς καὶ ποιμνίας, μὲ τέλος, ὅτι μὲ τῆ πράξιν καὶ μὲ τῆ διοίκησιν νὰ καθόδηγῶν τὸν λαόν, ὅπῃ τῆς ὑπακῆς, ὡς νὰ βέχῃ τῆ ὁδόν τῆς ἀρετῆς, καὶ νὰ ἀποταμιώῃ ἐκείνῃ τῆ ἀνεκλάλητον καὶ ἄκραν μακαριότητα, τῆ ὁποίαν ὁ αὐτὸς Θεὸς ἀπλῶς ἐπαγγέλλεται εἰς ὅποιον φυλάττει μὲ

πίσιν εἰς τῶτον τὸν σωτομον δρόμον, τῷ βίῃ τῆς ἀγίας
 τῆς Νόμου. Πρέπει περιπλέον νὰ σημειώσωμεν, ὅτι
 ὁ Θεὸς ἐπιβεβαιώνει καὶ τὴν σερίωσιν τῆς ἐπιγείων ἐ-
 ξουσιῶν, καὶ ὅτι μᾶς πρόσάσει νὰ τὰς ὑπακώμεν καὶ
 νὰ τὰς τιμώμεν, καθὸ θεμελιωμένας πρὸς συμφέρον ἕ-
 τινος τὰς πείθεται. Καὶ μήτε ἄλλος εἶναι ὁ σκοπὸς
 τῷ Θεῷ, καὶ εἰς τῆς Ἐθνῶν, ὅπερ ἔχον ἢ βελούτητα,
 ἢ ἡγεμόνας, ἢ βασιλεῖς. Καὶ αἰοίμονον, εἰὼ ἔλει-
 πον ἢ τοιαύτη ὑπαλληλοῦποταξία τῆς κεφαλῶν, ἢ τῆς
 θελήσεων! Κατὰ ἀλήθειαν καὶ ὅλος ὁ κόσμος ἐμελλε
 νὰ φαίνεται εἰς ἑομερώτατον ἐμπόριον δυναστεϊῶν, καὶ εἰς
 ἀποξόπαιον θεᾶξον συγχύσεως καὶ δυναστείας. Καὶ
 τῆ ἀληθείᾳ ὅσας αἱ τοιαῦται ἐξουσίαι, καὶ τε κοσμι-
 καὶ, καὶ τε πνύματικά, γνησίως ἐνεργῶν τὸν φιλό-
 σοργον σκοπὸν τῷ Θεῷ καὶ ὅλων ἐκείνων, ἔσοι τὰς ἐμ-
 πισθῶν τὰς χαλινὰς τῆς διοικήσεως, ἢ γὰρ ὅταν προνοῦν
 εἰς τὰς ὑπήκοας ἐκείνων τὴν δαδαιμονίαν, ὅπερ τόσαι
 θελήσεις, εἰὼ ἦσαν ἀδετοὶ καὶ ἀπόλυτοι, πώποτε δεῖ
 ἢ ἐμπόριον νὰ τὴν ἐλπίσαν, ἢ νὰ τὴν ἀποκτίσωμεν ἀφ'
 ἑαυτῆς: τότε ἢ ἐδικήμας Ὁρεξίς, καὶ μὴ ὅλον ὅπερ φύσει
 φέρεται πρὸς τὴν Ἀνεξαρτησίαν, καὶ ὅμως αὐτοθελήτως
 προσαρμόζεται εἰς τὴν ἀπειθείαν, εἰς τὴν ὑποταγῆν.
 ἀλλ' ἂς ὑποθέσωμεν πῶρα, ὅτι οἱ τοῖστοι ἀρχηγοὶ εἰσί-
 τε δεῖ ἀποπληρῶνεν τὸ χρέος των, καὶ ὅτι κυριόμοιροι
 ἀπὸ τὴν ἀβελον φιλαυτίαν πράττων ὄχι πλέον καθὰ
 λειπργοὶ τῷ Θεῷ, ὄχι καθὸ οἰκονόμοι τῷ κοινῷ καλῷ,
 ἀλλὰ μόνον καθὸ αὐτάρεσκοι, μήτε ἄλλο ζιτῶντες,
 μήτε ἄλλο ἀφορῶντες, παρέξ τὴν ἴδιαν δαδαιμονίαν.
 Τότε δὴ πᾶς ἰδιώτης πρέπει νὰ ζῶδῃ τὴν ὑπομονῆν,
 καθότι ἔτε συγχωρεῖται εἰς τὸν ὑπήκοον ἢ νὰ διαλύ-
 σῃ, ἢ νὰ μεταβάλῃ τὰς ὁρισμὰς ἢ τῷ Θεῷ ἢ τῆς κοινό-

ἄλλοι δὲ, τῶν ἀρχόντων εὐχεσθαι χρήσις, ὅπως δὲ φέ-
ρουν, ὅποιοι πότ' αὐτοῖς εἴεν. Καὶ ὁμῶς ἀδύνατον, ὅτι
εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἢ ἔμφυτος ἐπιθυμία τῶν νὰ μὴ
ὑποτάσσεται εἶναι, ὅπως τὸσον καταφρόνει τὸ καιρὸν χρέος,
ἢ ὅπως τὸσον ἐπιβελβύει τὸν σκοπὸν ἕτινος τὸν ἐδιδω-
σεν; ὄχι διαποτικὸν κύριον τῆς ζωῆς, τῆς περιουσίας,
τῆς θελήσεως τῶν ἄλλων, ἀλλὰ μόνον οἰκονόμον καὶ ἔμ-
πόρον τῆς ἀδαιμονίας τῶν ὑπηκόων, νὰ μὴ ἐξυ-
πνήσῃ.

Τώρα ἡ φιλαυτία ἕτε ἀχαιρεῖται μόνον νὰ ἀπο-
φύγῃ, ἔσον τὸ δυνατὸν, τὴν ὑποταγὴν, ἀλλὰ περι-
πλέον ἐμπνέει καὶ τὴν Φιλεξουσία καὶ τῶν ἄλλων: καὶ
αὐτὴ δὴ εἶναι ἡ ἄλλη παραφυσία, καὶ ἡ ἄλλη ἀσυνε-
Φιλάρχιας. Καὶ ἴσως ἕτε πτωχάει ἀπὸ ἐπιχειρήματα
ὅστις βεληθῆ νὰ ἀποδείξῃ; ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ δραστήριος
κλίσις τῆς Φιλάρχιας νὰ μὴ συγγενῆται μάλῃμας:
ἀλλ' ὁμοίως ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ βλασάνῃ καὶ νὰ αυ-
ξάνῃ ἀπὸ τῆν παρατήρησιν τῶν πραγμάτων, ἥτοι μαν-
θαίνοντες, ὅτι πλέον ἀπολαμβασομένη, ὅταν οὐδέξομεν,
παρ' ὅταν μᾶς οὐδέξομεν. Μ' ὅλον τὸτο ἐγὼ ἕτε παύω
νὰ δοξάζω ὡς βεβαιότερον, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ προσβολὴ
ἐπίσης εἶναι ἐνδιάθετος, καὶ ὅτι πᾶς Ἄνθρωπος τὸτο
τὸ μάθημα αὐτοδίδακτος τὸ γινώσκει. Καὶ ἐπ' ἀλη-
θείας ἡ ἴδια ἀρχὴ, ὅπως γεννᾷ τὸ πρῶτον ἀποτελεσμα
αὐτῆς τῆς Οὐδέξεως, ἥτοι τὸ νὰ μὴ ὑπακῆωμεν μηδὲνα:
ἢ αὐτὴ γεννᾷ ἀπὸ χρείαν καὶ τὸ δαύτερον, ἢ γεννᾷ τὸ νὰ
οὐδέξομεν ἄλλας. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἡ Ἀνθρωπότης θέλη-
σις, καὶ τὸς νόμους ἐκείνους, ὅπως ἐκ τῶν μηδενὸς ἐπλασε
τὸν Ἄνθρωπον, εἶναι ἐλδοθέρα, καὶ ἐπειδὴ ἡμεῖς μὴ
εὐμενῶν, ἢ δὲν ὑποφέρομεν ὅποιον προσαθεῖ νὰ μᾶς
πολεμῇ τὰ θελήματα, καὶ καὶ μᾶς γυμνάσῃ ἀπὸ τῆν

ἐλευθερίαν, ὅπως συμβαίνει καὶ ὅταν τινὰς πίπτει, καὶ ἀναγκάζεται νὰ ὑπακῆῃ ἄλλῳ: διὰ τῆτο, λέγω, ἕτι παύομεν πώποτε θερμῶς ἐπιθυμῶντες τῆτο τὸ ἐδικόν μας δικαίωμα, καὶ πώποτε φέροντες κάθε ἀνώτερον, ἕπε μᾶς ὑποχρεῶνται νὰ θυσιάζωμεν τὸ ἐδικόν μας θέλημα εἰς τὸ ἐδικόν τε. Ὡσαύτως ἡμεῖς γνωρίζοντες ἀκόπως, πόσον δυκολώτερα πληροῦνται τὰ ἐδικά μας θελήματα, ὅταν οἱ ἄλλοι μᾶς ὑπακύν, καὶ ὅταν ἔτοιμοι πράττων ὅτι ἡμεῖς θέλομεν, καὶ προσάσσομεν: διὰ τῆτο καὶ αὐτοδίδακτοι χερικῶμεν εἴα κάποιον ἐσωτερικὸν πλῆκτρον, ὅπε μᾶς ἐξυπνᾷ τῶ ἐπιθυμίαν τῆς Φιλαρχίας. Εἰς τῆτο τὸ δίκαιον προδέττομεν περιπλέον καὶ ἄλλο: ὅτι (ὅπως θέλομεν τὸ ἰδί καὶ κατωτέρω) ἔχ ἦττον καὶ ἡ ὄρεξις τῆς τιμῆς, τῆς δόξης συγγενᾶται μαζὴ μας. Τῶρα προσάσσοιτες τῆς ἄλλης, καὶ βλέποντες τῆς ὑπῆκοῦς καὶ προθύμης λάβας τῆς νόμᾶτων μας, ἡμεῖς ὑπολαμβάνομεν, ὅτι δὴ τῆς ὑπερέχομεν. Ὡς καὶ ἐκεῖνοι, ὅπε μᾶς δοξάζεν, καὶ μᾶς τιμῆν, ἕτ ἄλλοῦ ὅπως ἡμπορῆν νὰ μᾶς πληροφρήσεν, πᾶρεξ δεχόμενοι καὶ ἐνεργῶντες τὰ ἐδικά μας θελήματα. καὶ εἶναι μία ἀσειοπάτη θεωρία τὸ νὰ πειριγάζεται τινὰς τὰ παιδάκια, ὅταν λαμβάνεν κάμμίαν ὑπεροχικὴν ἐξουσίαν ἰπᾶνω εἰς τὰ ἄλλα συνομῆλικάτων: πῶς χαίρονται, πῶς γαυριῶνται, αἰδανόμενα δηλαδὴ ὡς καὶ αὐτὰ κάποιαν ἡδονίω, ὅπε ἡ ἡγεμονεία, καὶ ἀπλῶς κάθε μόριον ἐξουσίας ἐνσάζει? καθότι ὅλοι ἐκ φύσεως ἡδυνόμεθα ἢ πολὺ ἢ ὀλίγον νὰ μιμέμεθα τὸν βασιλέα.

Ὅσον ἔπειτα ἡ ἡλικία προχωρεῖ, ἄλλο πόσον σφοδρότερα ἀποβαίνει εἰς τῶ καρδίαν τῆ ἀνθρώπου καὶ αὐτῆ ὄρεξις: καὶ πόσον, ὡσε ὀλιγώτατοι φαίνονται ὑπῆκοοι εἰς ἄλλης,

ἄλλως, οἱ ὅποιοι (ἔξω ἐὰν προέρχεται, ἢ ἀπὸ μεγάλῃ ἀρετῇ, ἢ ἀπὸ παχείᾳ ἀφείλειαν) νὰ μὴ ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ ὑπήκοον τὸν ἴδιον, ὅπῃ αὐτοὶ προσκυνοῦν, καὶ νὰ χαίρωνται πλέον τῷ πάντερον τέχνῃ τῆς ἔξοχίας, πᾶρξ τῆς ὑπακοῆς, ὅπῃ πολλὰκις τῆς ψυχραίνει. Καὶ λοιπὸν ἐγὼ διδάσκαλον καὶ ἐμπρόσθεν τῆς τοιαύτης Ὁρέξεως ψηφίζω τῷ Φύσιν: καὶ πῶτο, ἐπειδὴ αὐτὴ οὐρίσκειται κοινὴ εἰς ὅλας τῆς Ἀνθρώπου καὶ εἰς ὅλας τῆς τόπας, καὶ ἐπειδὴ ἔτε ἔχει χρείαν τινὰς νὰ τῷ διδάσκεται εἰς τὰ φροντισήρια. εἶναι εὐὰ φυσικὸν περιπέμνον ὅ,τι καθόλου βλέπομεν εἰς ὅλας τῆς Ἀνθρώπου, εἰς ὅλας τῆς καιρῶς, εἰς ὅλας τῆς τόπας. Μ' ὅλον πῶτο χρεωσῶμεν νὰ ὁμολογήσωμεν ἐν καιρῷ, ὅτι δὴ μὴ τὸ νὰ μὴ οἰκονομοῦν οἱ πλείοτεροι καλῶς αὐτὰς τὰς δραστηεῖς ἀρετῆς τῆς Ἀνεξαρτησίας, καὶ μάλιστα τῆς φιλαρχίας, τῆς φιλονομοθεσίας: φυξῶνται εἰς τὸν Κόσμον ἄπειρα κακὰ, ἄπειροι ἀνωμαλίαι, ἄπῃ τὰς ὁποίας ὄχι μόνον ἰδιῶται, ἀλλὰ πολλὰκις καὶ ὀλόκληρα ἔθνη, ὀλόκληρα βασιλεία ἀνασπένται, καὶ περιπίπτων εἰς μυρίας συμφορὰς: καὶ τὸσον, ὡς ἴσως (καὶ δὲν τὸ βλέπομεν ἐμπράκτως;) μὴτε δίδεται ἄλλη ἀνθρώπινη Ὁρέξις, ὅπῃ πλέον νὰ παράττη, καὶ πλέον νὰ ὀλοθρόν τὰς πολιτείας τῶν Ἀνθρώπων. Καὶ ἄμποτε νὰ μὴ ἤθελε τῷ δοκιμάζῃ τῷ σήμερον τὸ περιωδέτερον μέρος τῆς Εὐρώπης, ὅπῃ διλυτικῶς ἐκφραχλιζέται ἀπὸ πόσεως αἰματώδεις καὶ σκληρὰς πολέμους, μοναχὴ ἢ ἀνάμνησις τῶν ὁποίων ἐξυπᾶ τῷ κατήφειαν εἰς ὅποιον καὶ δυσυχίᾳ ἀρέθῃ ἀπλῶς θεατῆς, καὶ πολὺ περιωδέτερον εἰς ὅποιον ἐδοκίμασεν, ἢ καὶ δοκιμάζει τὸν παντέλειον ἀφανισμόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ, ΙΖ΄.

Περὶ τῆς Φιληδομίας, ἢ περὶ τῆς Ἀληθείας
ἢ τῆς Ὁραΐας.

Ως πόσον εἶδαμεν αἰωτέρω, ὅτι δὴ ὁ καθ' αὐτὴν χαρακτήρ, ἢ πλάχισον εἶας ἀπὸ τῆς χαρακτικῆρας τῆ καλῆ νομίζεται ἢ ἡδονή: καὶ ἐπομοίως φαίνεται, ὅτι ἡμεῖς, ἀφ' ἧ ὁμιλήσαμεν περὶ τῆ Καλῆ, εὐ εἶναι περιττὸν καὶ δάύτερον εὐ πραγματωθῶμεν περὶ τῆς ἡδονῆς. Μ' ὅλον τῆτο, ἐπειδὴ ἡμεῖς μεταχειρίζομεθα αὐτὰ τὰ διάφορα ὀνόματα, τὰ ὅποια μας φαίνονται πάχα σημαντικὰ διαφορῶν ὑποκειμένων, καὶ ὅτι μισοπλαθεῖ ἀνάμεισάτων ἢ διαφορὰ τῆ αἰτίε καὶ αἰτιατῆ: ἐγὼ δε τῆτο ἀπιφάσισα εὐ ὁμιλήσω καὶ καὶ μέρος. Μῆτε χρειάζεται πλέον εὐ ἀναφέρωμεν, ὅτι ἡμεῖς καὶ φυσικῶν ἐρμηνείαν ἀκατάπαυσα ὀριγόμεθα ὅτι μας προξενεῖ ἡδονῶν καὶ ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ μάλιστα πρέπει εὐ ἐπαναλάβωμεν, ὅτι αἱ ἡδοναὶ εἶναι δύο εἰδῶν, ἀλλαι σωματικαὶ, καὶ ἀλλαι ψυχικαὶ. Διὰ σωματικὰς ἡδονὰς μῆτε ἐνοῶμεν, πάρεξ τὰς ἀπολαύσεις, ὅσαι μας γεννῶνται με τὸ μῖσον τῆ αἰδήσειων, ἢ γεν τῆς γλύσειως, τῆς ἀφῆς, τῆς ὀρασειως, τῆς ἀκοῆς, τῆς ὀσφρήσειως. Διὰ ψυχικὰς ἔπειτα ἢ πνευματικὰς μῆτε ἐκλαμβανόμεν, πάρ ὅσαι διεγείρονται εὐδοθῶν μας ἀπὸ τῆν θεωρίαν καὶ παρατήρησιν τῆ ὀραιοπάτω προσωπίδων, ὅπῃ ἀφιῶνται εὐ φαίνονται εἰς τὸν νοῦν, καὶ εἰς τῆν θέλησιν τῆ Ἀνθρώπων, ἢ γεν τῆ Ἀληθείας, τῆ Καλῆ,

καὶ

ἢ τῶ Ὠραία. Ἴσως ἢ οἱ ἀμαθεῖς ἔτι ἐννοῦν, τί τάχα ἐγὼ ἐκλαμβάνω μὲ τῶτα τὰ τελευταῖα λόγια: καὶ ὁμοῦς ἐρχόμενοι μαζήμεθ' ἕλκεν πληροφορηθῆ, ὅτι περραματικώτερον ὡς καὶ αὐτοὶ τὸ πράττειν, καὶ τὸ δοκιμάζω, καὶ ὅτι ἕκαστος ἔχει διδάσκαλον τῶ ἴδιον Φύσιν.

Ὅσον διὰ τὰς σωματικὰς ἡδονὰς, μ' ὅλον ὅπερ ἡμεῖς τὰς καλεῖμεν ἔπω, ἢ ὁμοῦς ἔτι εἶναι κυρίως, πάρεξ πνευματικαί, καὶ καλεῖνται μὲ τῶτο τὸ ὄνομα, ὅχι τάχα διὰ τί ἢ αἰδησις τῆς ἡδονῆς ἀνήκει εἰς τὸ σῶμα, ἀλλὰ μόνον διὰ τί ἐνεργεῖται εἰς αὐτό. Αὐτὴ ὁμοῦς ἢ ἀηδία ἢ ἡδονὴ συμβαίνει ἐπίστε εἰς τῶ ψυχῶ, χωρὶς ποσῶς ἢ Ψυχὴ ἔτε νὰ θεωρῆ, ἔτε νὰ συλλογίζεται παρόμοια πράγματα. Καὶ ὅπως καθ' ὑπόθεσιν τὸ γάλα, τὸ μέλι, ἢ ὅσοι γλυκοὶ χυμοὶ ἡδύων τὸ βρέφος, ἢ ἐκ τῶ ἐναντίας οἱ πικροὶ τὸ ἀηδιάζον, χωρὶς τῶτο ποσῶς νὰ ροικᾶ τὸ, διὰ τί: ὁμοίως καὶ καθ' ἄνθρωπον τῶτο τὸ φαγητὸν, ἢ τῶτο τὸ ποτὸν τὸν θεραπεύει, ἢ πάλιν τῶτο, ἢ ἐκεῖνο τὸν ἀηδιάζει. Αὐτὴ ἢ ἡδονικὴ ἢ ἀηδὴς αἰδησις προέρχεται ἀπὸ τῶς νόμους τῆς Φύσεως, ἀπὸ τῶ συμπίξιν καὶ διάπλασιν τῶ σωματίων, ἀπὸ τὰ νεῦρα τῆς γλώσσης: ἢ ἕως ὁ πλέον ἀπαίδευτος ἢ μπόρει, ἢ ἰξόρει νὰ εἰπῆ: τῶτο μὲ ἡδύει, τῶτο μὲ ἀηδιάζει. Γώρα ἢ αὐτὴ Φύσις, ὅπερ ἀπὸ τὸ εἶνα μέρος αὐτοδίδακτος μᾶς διεγείρει τῶ θέλησιν ἢ τῶ ὀρεξίῃ πρὸς ὅλα τὰ αἰδητὰ πάραυτα, ὅπερ ροικᾶται ἢ ἡδονὴ: ἢ αὐτὴ, λέγω, ἀπὸ τὸ ἄλλο μᾶς ἐξυπνᾶ ἢ τῶ ἐναντίων ὀρεξίῃ τῶ κα φέγωμεν ἀπλῶς ὅλα τὰ ἀηδὴ αἰδητὰ. Ἐῖνας ἄνθρωπος, μὴ ἀδρεμμένος εἰς ἕξον τὸπον, ἴσως ἢ ἔτ' ἔμαθεν ὑπὸ τῶ φύσιν νὰ ὀρέγεται, παρ' ὅτι τὸν

ἡδονῆς. Ἐὰν ἐρωτᾶται δὲ τὸν λόγον, διὰ τίνω αἰτία
 τῆς ἡδονῆς τῆς ἴσως καὶ εἰδ' ἀποκρίνεται, πᾶρ ὅτι εἶναι
 πρᾶγμα, ὅπερ τὸ ἀρίσκει, καὶ δὲ τὸ το ὀρέγεται. Δί-
 δονται πάλιν μερικὰ αἰδητὰ ὑποκείμενα, τὰ ἐποίησας
 προξενῶν ἢ ἡδονῆς ἢ ἀνδρίας, δὲ τί ὅμως με τίνω προσβο-
 λῶν τῆς αἰδητῶν συνηρέχει καὶ κἀνδρίας νοερός σοχασ-
 μός: ὅπως, φέρει πῆν, ὅταν θωρεῖται ὅσα παλά-
 τιον, ὅσα κῆπον, ὅσα ζῶον: ὅταν ἀκρόμῳ μίαν ἐναρμό-
 γιον συμφωνίαν, καὶ ὅσα παρόμοια, ὅπερ ἰχθύων καὶ μύ-
 λης φθασμῶν εἰς τίνω πυξίδα τῆς φαντασίας ἢ τὰ ἡδονῶν
 ἢ τὰ ἀνδρίας. Πολλάκις ὅμως τὰ τοιαῦτα ἢ ἀρίσκει ἢ
 ὄχι, διὰ τί περιεργότερος ὁ νῦν ἀνακαλύπτει εἰς αὐτὰ ἢ
 τάξιν ἢ ἀταξίαν. Τελείων δίδονται καὶ μερικὰ ἄλλα,
 ἢ εἰκῶν τῆς ὁποίων φερμένη ἀπὸ τῆς αἰδητῆς εἰς τίνω
 φαντασίαν, καθ' ἑαυτὴν μὲν ἔτε διεγείρει εἰς τὴν ψυχῆν
 ἢ ἐδωῶν ἢ ἡδονῆς: καὶ ὅμως ἀφ' ἑ συλλογιζόμενος ὁ νῦν
 δέξεται τὸ ψεῦδος, ἢ τίνω ἀλήθειαν, τὰ ἀποτελέσ-
 ματα, τίνω ἀριτίω, ἢ τίνω κακίαν, τίνω τάξιν, ἢ τὴν
 ἀταξίαν, καὶ τέως τὰς ἀναφορὰς ἢ χέσεις, ὅπερ ἀναφέ-
 ρονται πρὸς ἡμᾶς, ἢ πρὸς τὰ περὶ ἡμᾶς: τότε δὲ ὡς καὶ
 αὐτὰ προξενῶν ἢ θυμηδίας ἢ ἀνδρίας, καὶ ἐπομένως
 παρακινῶν τίνω Ὀρεξίν ἢ τὰ ἐπιθυμῆση, ἢ τὰ τὴν
 φύγη.

Πληροφορημένοι τὸ λοιπὸν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἀπὸ
 τίνω δοκιμῶν, ὅτι ἢ βρωσιοπεσίᾳ μᾶς προξενεὶ κάποιαν
 ἀπόλαυσιν, καὶ ὅτι μία πολυχρόνιος ἀποχὴ τῆς αὐτῆς
 μᾶς ἀποβαίνει πολλὰ ἐπώδυνος, ἢ κἂν πολλὰ ὀχληρά:
 ἰδὲ ἐν δυνάμει μιᾶς σιωπηλῆς προσβολῆς τῆς φύσεως,
 ἢ ὅποια μᾶς κεντᾶ τὰ φροντίζωμεν διὰ ἑαυτὸς, ὅπερ
 δέξασθε, ἢ ὅπερ νομίζωμεν, ὅτι δέξασθε τὴν
 ἡδονῆς: ἰδὲ, λέγω, προπηδᾶ ὡδονμας ἢ Ὀρεξίς τῆς
 βρά-

βραύσιος ἢ πῆς πόσιος. Διΐχυρίζεται ὁ λώκκιος, ἀγ-
 γλος φιλόσοφος, καὶ συγγραφεὺς περὶ φημος: ὅτι δὴ ὄχι τὸ
 καλὸν διορίζει τὴν θείλησιν, ὡσεὶ νὰ θείλη, ἢ νὰ ἐπι-
 θυμῆ ἀφ' ἑαυτοῦ πράγμα, ἀλλὰ μάλισα τὸ Οὐνεαζινεῖς,
 λόγος ἀγγλικὸς, ὅπῃ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ ὄνομα ἐνό-
 χλησις, ἢ δυσαρίσκεια, ἢ ἀνησυχία. Διὰ τί, αἰ-
 δαυομένη ἢ ψυχή (ἐπιφέρει ὁ ἴδιος) τὴν ἔλλειψιν πῆς
 γαλλίως καὶ πῆς ἡσυχίας, ἀναγκάζεται νὰ ἐξυπνήσῃ τὴν
 ἐπιθυμίαν ἢ τὴν θείλησιν πρὸς τὸ ὑποκείμενον: καὶ
 τῆτο εἶναι ὁ σίτος καὶ τὸ βάρος, ὅπῃ βάλει εἰς κίνησιν
 τὴν ψυπάνιω πῆς ψυχῆς, ἢ ὅποια, εἰὰ ἐκεῖνο ἔλειπσθ,
 αὐτὴ ἔμελλε νὰ χαμωῆ πάντοτε ἰσόρροπος. Καὶ ἔπος
 ἐκεῖνος ὁ Ἀγγλίνος Φιλόσοφος. Καὶ τῆ ἀληθείᾳ, πῶς
 ἢ ἐνόχλησις ὄχι ὀλιγάκις διορίζει τὴν ἀνθρωπίνην ψυ-
 χὴν: τῆτο μὴτ ἀμφιβάλλεται, καὶ ὅμως τὸ νὰ διΐχυρί-
 ζηται ἔπειτα, ὅτι πάντοτε τὴν διορίζει: τῆτ ἢ θείλ ἢ τον
 πανπλῶς ἀπίθανον. Καὶ ἐπ' ἀληθείας πολλάκις μὲν
 ἢ δυσαρίσκεια καὶ ἢ ἐνόχλησις γεννῶνται ἀπὸ τὴν ἐπι-
 θυμίαν, ἀλλ' ὄχι καὶ τὸ ἀνάπαλιν ἢ ἐπιθυμία ἀπ'
 ἐκείνας. Ἐξω ἀπὸ τῆτο, κάθι εἶας ἢ μπόρει εὐδοντω
 νὰ δοκιμάσῃ, ὅτι ἀπὸ τὰ ὅσα ὑποκείμενα αὐτὸς ὀρίγεται,
 δίδονται πολλά, τὰ ὅποια τὰ θείλει, καὶ ἐκλέγει,
 χαρεῖς ἢ ψυχῆτε εὐδισοῶς νὰ χροικᾶ δυσαρίσκειαν,
 ἢ ἐνόχλησιν, ἢ ὀδυίω. Μάλισα πολλάκις φθάνει
 καὶ εἶας μόνος σοχασμὸς, ὅτι ἔπος ἀπαιτεῖ τὸ χρίσ-
 μας, ἢ ἢ χρεῖαμας: φθάνει νὰ γνωρίσωμεν, ὅτι ἐκεῖ-
 νο τὸ ὑποκείμενον, ἢ αὐτὴ ἢ πράξις εἶναι εἶας καλὸν,
 ἢτοι ἰκαρὸν νὰ μᾶς προξενήσῃ ἢ δοντῶ, καὶ νὰ τὴν προ-
 ξενήσῃ ἀμίσσας ἡμᾶς: φθάνει νὰ πληροφορηθῶμεν, ὅτι
 ὅμῃ μὲ αὐτὴν τὴν γνῶσιν σιωδύεται καὶ καμμία ἐλ-
 πῆς, ἢ καμμία δίκολία νὰ τὴν ἀπολαύσωμεν: ὡσεὶ ἢ
 ψυχή

Ψυχῆ, χωρὶς ἄλλο ἐυδόσιμον, ἀλλὰ μόνον μὲ τὸν διεισμοῦν τῆς αὐτεξουσίας νὰ συγκινῆται ἢ νὰ διορίζεται, ὡστε νὰ τὸ ἐπιθυμῆ, καὶ ὁμῶς ὅλη γαλιωῖσα νὰ τὸ ἐκλέγῃ ἀνάμεσα ἀπὸ πῶσα ἄλλα ὑποκείμενα. Ὁχι ἀρίσκειαν, ἀλλὰ δὴ δυσἀρίσκειαν δοκιμάζει ὅστις ἀναγκάζεται τὸν χειμῶνα νὰ ἀφωῖν τὸ πρῶτ' τὸ ζεστον κραββάτιον, διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τὸ χολεῖον, ἢ εἰς ἄλλαστε χρείας. Ὁχι βέβαια ὅσον εἶναι ἡ δυσἀρίσκεια, ὅπου τότε τὸν υποχρεῶναι νὰ ἐγερθῆ, ἢ ὅποια μάλιστα τὸν συμβεβλῆκε, ὅτι νὰ μὴ ἐγερθῆ ἀπὸ εἴων πόσον ἀπολαυστικὸν τόπον. Εἶναι ὁ φόβος τῆς Θιῆς, ἢ παραγγελία τῆς ἑξοχωτέρων, ἢ ἀνάγκη τῆς οἰκονομίας, ἢ ἄλλη παρομοία ἀφορμὴ, δεῖ τὴν ὁποίαν ἡ Ψυχὴ προσάσκει τὸ σῶμα νὰ ἐγερθῆ. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει ἢ εἰς ἄλλας μυρίας πράξεις. ἀλλὰ ἢ μόνον τὸ δίκαιον ἰσχύει νὰ μᾶς κινήσῃ, χωρὶς νὰ ἀπολυθῆσῃ ἐυδονμας ἐδεμῖα ἀησυχία. Καὶ τάχα διὰ τί ἢ ἀδαιμονία, ἢ ἢ ἐλπίς, ἢ ἢ δίκολία μιᾶς ἡδονῆς, ἢ εἰδὸς κέρδους νὰ μὴ διώταται νὰ διεγείρῃ τὴν Ψυχὴν, ὡστε νὰ θείλῃ; ὅταν ἢ Φύσις ἐμφυτῶσεν εἰς ἡμᾶς μίαν αἰδέιον ἢ μίαν καθόλου κλίσιν πρὸς ὅ,τι ἢμπορεῖ νὰ μᾶς ἀχαρισήσῃ; Ἀλλὰ πῶς πῶς θείλομεν ὁμιλήσῃ ἢ κατωτέρω.

Ἀλλ' ἄς δεβῶμεν πῶρα νὰ θεωρήσωμεν ἢ τῆς μειωωτέρων πνευματικῆς ἡδονᾶς ἢ ἀπολαύσεις τῆς Ψυχῆς. Αἱ τοιαῦται κυρίως ἔτε πηγάζου ἀπὸ τῆς Αἰδέσεως, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὴν θεωρίαν τῆς Ἀληθείας, τῆς Καλοῦ, τῆς Ὠραίας: ὑποκειμενῶν, λέγω, τῆς ὁποίων ἢ γνώσις καὶ ἢ ἐπικράτεια ἰσχύει, καὶ πολλακίς συνηθίζει νὰ ἐγχεῖν εἰς τὴν Ψυχὴν ἐπιτονωτέρων, ἑξοχωτέρων, καὶ ἀκρατωτέρων ἡδονῶν ἀπὸ τὴν ἡδονῶν, ὅπως τῆς πραξενῶν

τῆς Αἰδηθίας. Ἐν πρώτοις ἡ σοφία, ἡ μάθησις, μὲν εἶς λόγον ἢ γνώσις τῆς ἀληθείας εἶναι εἶς μέγα ἀγαθόν, καθότι λεπτιώνει, καλλωπίζει, τελειώνει τὸν νῦν, καὶ διώκοντα τὴν ἀγνοίαν, ἢ ὅποια σωμαρευμεῖται μὲν τὰ κακὰ, τὸν κατασαίνει κατὰ τινα ἕοπον ὁμοίον μὲν τὸν Θεόν, ὅπερ γινώσκει πᾶσαν ἀλήθειαν, ἢ μάλιστ' εἶναι αὐτόχρημα ἢ ἀλήθεια; καὶ περιπλέον καθότι ἡ μάθησις προξενεῖ εἰς τὸν Ἄνθρωπον πᾶσα συμφέροντα, τῶσα καλὰ. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ὅσον πλέον ἀπόκρυφον εἶναι εἶς ζῆτέμῃον καὶ συμφέρον ἀληθείς, τὸ σὺν περισσοτέρῳ ἀφροσύνῳ δέχεται ἡ Ψυχὴ, ἀφ' ἧς τὸ ἀποκαλύπτει; ἀφρανομοσὴν δηλαδὴ, διὰ τί βλέπει, ὅτι αὐξάνει τὸ ταμείον τὴν γνώσιάν τῆς, καὶ ὅτι ὅλαι ἔπειτα μέλλου να τὴν χρησιμεύσων. Ἐνα νοφανίς πρᾶγμα μᾶς προξενεῖ θαυμασμόν, ἀχαρίστησιν: ὡς καὶ τὸτο ἐμβαίνει εἰς τὴν μάθησιν ἐκεῖν, ὅπερ πρότερον δὲν ἰξάραμεν. Ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἄλλη μία ἡδονὴ συνφέχει, ἥτοι τὸ να ἀρίσκωμεν ἐν ἑαυτοῖς τὸσῶν ἀγχινοίαν καὶ δόφουαν, ὡσεὶ να ἐμβαδυνώμεθα ὅπερ οἱ ἄλλοι, ἢ πολλοὶ ἄλλοι δὲν φθαίνον; πρᾶγμα, ὅπερ μᾶς κατασαίνει τάχα ἕξοχωτέρως καὶ ἐπιμοτέρως ἀπὸ ὅσον μᾶς ἐνόμιζαν, καὶ περιπλέον ἀνωτέρως ἀπὸ τῆς ἄλλης, ἢ ἀπὸ πολλῆς ἄλλης. Καὶ διὰ τὸτο χαίρονται τὸσον οἱ Μαθηματικοὶ καὶ οἱ Γεωμέτραι, ὅταν φθαίνον να λύσων κανένα σφυφὸν πρόβλημα, ἢ ὅταν ἀποκαλύπτων κάμμίαν ἀλήθειαν, ἢ ὅποια εἰλαύθων τὸ πρῶτον. Ὡς καὶ οἱ Θεολόγοι, οἱ Ἱστορικοὶ, οἱ Φιλόσοφοι, οἱ Κριτικοὶ, καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι πεπαιδευμένοιοι, μήτε αὐτοὶ δὲν παρηγερίζων ὀλιγώτερον, ὅταν ὑπερον ἀπὸ πολλὰς μελέτας ἐφάρισκων τῆς ἀληθείς λόγους τῆς πραγμάτων, ὅπερ πρότερον ἢ εἰλαύθων, ἢ δὲν ἐννεύ-

44 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

το καλῶς : ἢ ὅταν φθάσῃ νὰ διορθώσῃ τὰ λάθη τῆς αἰσθάνσεως, ἢ νὰ χαλύσει χειρῶδες ἀπορίας, ἢ νὰ ἐξωστλήσῃ ἀπὸ τὸ πολύτροπον φρέαρ τῆς Σοφίας ἀλλας μουσικᾶς ἀληθείας, ἔτι ἀγνώστους εἰς τοὺς ἀλλους.

Καὶ ἐπ' ἀληθείας ὁ Ἄνθρωπος, αὐτὸ καλὰ παντὶ παρῶσιν ἀμαθῆς, καὶ ὁμοίως φέρει ἐκ φύσεως μίαν ἔμφυτον Ὁρέξιν εἰς τὴν γινῶσιν τῆς ἀληθείας, καὶ τῆτο, διὰ τὴν ὁ Θεὸς ἐδιάθεσε τὸν νότον μὲν ἔσπον, ὡς κυρίως ὑποκείμενον, καὶ κυρίως βοσκὴν νὰ ἔχῃ τὴν διακρίσιν τῆς ἀληθείας ἀπὸ τῆς ψεύδους : καὶ διὰ τὴν ἐδιάθεσε τὴν ἀνθρωπικὴν Θέλησιν, ὡς νὰ ἐπιθυμῇ τὸ ἀληθὲς καθὸ καλόν, καὶ νὰ μισῇ τὸ ψεύδὲς καθὸ κακόν. Αὐτὴ ἡ Ὁρέξις, καὶ μὲ ὅλον ὅπῃ ἡ ἀγνοία, ἡ ἀφροσύνη καὶ ἡ Ὁρέξεων μᾶς παρακινῶν εὐίστη νὰ μισῶμεν τὸ ἀληθὲς, καὶ νὰ ἀγαπῶμεν τὸ ψεύδὲς, καὶ ὁμοίως ἔτε παύει πάντοτε. Καὶ τόσον περισσύτερον πληροφορομένητα, ὅτι δὴ ὁδιδάσκαλος τῆς τοιαύτης μουσικῆς κλίσεως εἶναι ἡ Φύσις, ὅσον πλέον προσεκτικώτεροι παρατηρῶμεν τὰ νήπια : ὅπως μόλις ἀνοίγῃ τὰ ὄμματα, καὶ μόλις ἀρχίζῃ νὰ τὰ προσηλώνῃ εἰς τὰ ὑποκείμενα μὲ μὲγάλῃ περιέργειαν, ὅπῃ μὲτε εὐκόλα τὴν χορταίνῃ : καὶ ὅπως αὐτὴ προβαίνει πάντοτε ἀνάλογος μὲ τὴν ἡλικίαν, καὶ ἔτε παύει πάντοτε εἰς τὸν Ἄνθρωπον. Ἀλλὰ μήτ' ἐπρεπε νὰ θαυμάζωμεν, εἰ μὲ πάντοτε ἐπιθυμῶμεν νὰ γινώσκωμεν, καὶ νὰ μωθαύωμεν, (τὸ ὅποιον καὶ πολυπραγμοσύνη, ἢ φιλοπεριέργεια ἢ θελ' ὀνομαθῇ) καὶ εἰ μὲ ὀλοπρόθυμοι ἔρχομεν κατόπιν τῆς ἀληθείας : ἐπειδὴ καὶ ὁ Νῦς μᾶς ἐδόθη, ἰδίως, διὰ τῆτο τὸ ἀληθὲς, καὶ ὄχι βίβαια διὰ τὸ ψεύδὲς, ἐπειδὴ ἐδύνας ἐπιθυμεῖ ἢ νὰ ἀπατηθῇ, ἢ νὰ ἀπατῆται.

ἐπιθυμῶμεν ἐπιτεῖν νὰ μάθωμεν τὸ ψεύδης, καὶ ὁμοίως τὸ πράττομεν μόνον μὲ τέλος, διὰ νὰ προφυλαττώμεθα ἀπὸ τῆς ἀπάτης. Τὸ πῶς ὁμοίως ἠδυνώμεθα εἰς τὴν μύθου, τῆτο ἔτε προέρχεται, πᾶρ ἀπὸ τῆς καινότητος τῆς αὐτῆς, ἔπε μᾶς προξενεῖ ἠδονῶν, ἢ ἀπὸ τῆς ἀπόκρυφον διήγησιν, ἢ ἀπὸ τῆς μίμησιν τῆς ἀληθείας, καὶ ἔχει βέβαια ἀπὸ τὸ ψεύδος.

Εἶπα καὶ ἀνωτέρω, ὅτι ἡμεῖς διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὀρθώμεθα καὶ τὸ Καλὸν, τὸ δεύτερον ἀπὸ τὰ καθόλου ὑποκείμενα τῆ ἀνθρωπίνης Νοός. Τῆ Νοός, λέγω, ἐπειδὴ μὲ ὅλον ὅπερ διδασκόμεθα, ὅτι ὁ καθ' αὐτὸ σκοπός, καὶ τὸ καθ' αὐτὸ ὑποκείμενον τῆς ἀνθρωπίνης Θελήσεως εἶναι τὸ καλὸν, ὅπως καὶ τῆ Νοός τὸ ἀληθές: καὶ ὁμοίως ἡμεῖς ἔπρεπε βέβαιον εἶναι ἡττον νὰ νομίζωμεν, καὶ ὅτι αὐτὸ καλὰ ἢ Θελήσις θέλει τὸ ἀληθές, καθὼ καθ' ἑαυτὸ καλὸν, μὲ ὅλον τῆτο αὐτῆ ἔτε θέλει πάνποτε τὸ ἀληθές, ἔτε φέρεται πρὸς τὸ καλὸν, ὅταν ὁ νῦν δὲν προλαμβάνει νὰ τῆς τὸ πληροφορήσῃ καθὼ ποιῶτον. Τελωταῖον ἡμεῖς φέρομεν ἐνδιάθετον κλίσιν, καὶ ἔφομεν διωτικῆ ἐπιθυμίας εἶναι ἡττον καὶ πρὸς τὸ εἶπον καθόλου ὑποκείμενον τῆ Νοός, ἢτοι πρὸς τὸ Ὠραῖον: μάλιστα πρὸς τῆς ὠραιότητος τῆς ἐμφύχων σωμάτων μεσολλαβεῖ καὶ μία φυσικὴ ὁρμή: καθότι ἡμεῖς τὰ ἐπιθυμῶμεν, τὰ θέλομεν, καὶ χωρὶς νὰ ἐξετάζωμεν, χωρὶς νὰ γινώσκωμεν τὸ, διὰ τί. Ἐρωτημένος μίαν φορὰν ὁ Ἀριστοτέλης, διὰ ποίαν αἰτίαν χαίρομεν, ὅταν συννομιζόμεν μὲ δειδεῖς Ἀνθρώπου, καὶ μάλιστα μὲ γυναῖκας; ἀπεκρίθη, ὅτι τυφλὸν τὸ ἐρώτημα. Ἐγὼ αἶς πόσον μῆτε ἐπιχειροῦμαι νὰ ὀρίσω τὸ Ὠραῖον, διὰ τί μᾶ φαίνεται δυσκολώτατον τὸ πρᾶγμα, μῆτε διῶμαι νὰ χηματῶσαν εἶναι ἄρτιον ὄρισμόν, ὅστις νὰ περιελίξῃ
τῆς

46 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

τὴν καθ' αὐτὸ καὶ ἀληθῆ ἰδεῖν ὅλα ἐκείνη, ὅπερ ἢ ἔχει ἢ τὸ ἀρμόζει τὸ ὄνομα τῶ Ὠραίου. Οὐτε οἱ παλαιοὶ Φιλόσοφοι, μήτε ὁ Μανσῖος Γωαννοβαπτιστῆς, ὅστις εἰς τὴν πραγματείᾳ τῆς ἐθεώρησε καὶ πλάτος αὐτὴν τῶ πρότασιν, εἶπε πρᾶγμα, ὅπερ, ὡς ἐγὼ δοξάζω, ἀρκεῖ νὰ μᾶς πληροφορήσῃ. Τέως, ὕστερος ἀπὸ ὅλους ἐρῶνθησε τῆτο τὸ ὑποκείμενον μὲ πλειότεραν ἀκρίβειαν καὶ ὁ Κρουζάτιος, δογματίζωντας: ὅτι δὴ τὸ Ὠραῖον κείται ἐν τῇ ποικιλίᾳ ἀποβεβηκῆς μονάδι, ἢτοι εἰς τὴν ποικιλότητα, ὅταν ἀποβαίνει μονάς. Ἐὰν αὐτὸς ὁ Φιλόσοφος ἐπέτυχε τῶ ἀληθινῶ σκοπῶ, ἐγὼ ἀφύω, διὰ τὸ ἀποφασίσαν ἄλλοι.

Ἡ ἀλήθεια ὁμως εἶναι αὐτὴ, ὅτι ὅλα τὰ ἐθνη ὁμογενήμοναν καὶ τῆτο: πῶς εἰς μύελα ὑποκείμενα, καὶν τε σωματικά, καὶν τε πνευματικά, ἢμπορεῖ νὰ ὄρεθῇ, καὶ δὴ δύνεσκεται ἐκείνο, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς κράζομεν κάλλος, ὁμορφίαν. Ἡ συμμεξία τῶ μελλῶν, τὸ εὐτακτον καὶ χαριτωμένον μελοκίνημα, τὸ ζῶτικόν καὶ δυνήβολον χῶμα, ἢ ἀρμονικὴ γλυκύτης τῶ φωνῶν, ἢ ὁμορφία τῆς συναρμογῆς, καὶν φυσικὴ, καὶν τεχνητὴ εἶναι, ἢ λαμπρότης, ἢ μεγαλοπρέπεια, ἢ διαύγεια, ἢ ποικιλότης, ἢ καινότης, καὶ ὅσοι παρόμοιοι ἑπολογισμοὶ καὶ ποιότητες τῶ σώματων, ὅπερ πίπτειν εἰς τῶ Αἰθουσίᾳ τῆς Ὠρασίως καὶ τῆς Ἀκοῆς: ὅλοι αὐτοὶ ὁμῶς συγκεινόμενοι μᾶς διεγείρουσι, πότε ἐλιγώτερον, καὶ πότε πλειότερον, νὰ τὰ λέγωμεν Ὠραῖα. Ὁμοίως καὶ ὅλα, ὅσα μετέχου ἀπὸ μεγαλειότητε, ἀπὸ λεπτεργίας, ἀπὸ καινότητε, καὶ ὅσα μᾶς παρασαίνου τῶ οἰξύτητα, τῶ δυνάμιν, τῶ ἐπίδοσιν τῆς ἑσῆς δυνάμειας: πληροφοροῦντας μας, ὅτι τάχα ὡς καὶ ἡμεῖς μετέχομεν ἀπ' αὐτὰ, ἢ ὅτι μᾶς ὀδηγεῖν νὰ εὐρωμεν καμμίαν

σπάνιου δεξιότητος, διφράδειαν, ἢ ἀρετῶν, καὶ ἄλλας παρομοίας προίκας, ὅπως συβέχων εἰς τὰ τοιαῦτα ὑποκείμενα, Καὶ ὁμοίως τὸ βέβαιον εἶναι τὸτο, ὅτι τὸ κάλλος πρέπει νὰ συνισθῆται ἀπὸ ἀταξίας, καὶ ὅτι τὰ πράγματα ὅσον πλέον εἶναι εὐτακτα, ἄλλο τόσο Ὠραῖα ἀποβαίνουν. Ὅ,τι ἔπειτα εἶναι Ὠραῖον, δεῖ τί μᾶς παρασαίνεται ἢ καθὸ καλόν, ἢ καθὸ τεκμήριον καὶ προκάλυμμα τῷ καλῷ, ἢτοι τινός ἢ φυσικῆ ἢ Ἡθικῆ τιμῆματος, εἶναι ἀρκετὸν νὰ μᾶς ἰδούη. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν λόγον κράζομεν ἡμεῖς Ὠραῖα ὡς καὶ τὸ Καλόν, τὸ Ἀληθές. Ἐὰν ἔπειτα τὸ Ὠραῖον μᾶς τέρπει, μᾶς προξενεῖ ἠδονῶν: ἰδὲ ὅπως ἐν τῷ ἅμα εὐδονματι εἴξυπνῶ κάποια ἔφεσις πρὸς τὰ τοιαῦτα ὑποκείμενα, ἢ γὰρ ἡ Ὀρεξις, ἢ ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐπικρατείας τῷ αὐτῷ: ἢ ὅποια πότε συμβαίνει πολλὰ, καὶ πότε ὀλίγη, καὶ τὸ μέτρον δηλαδὴ τῆς ἐλπίδος ἢ τῆς δουλίας, ὅπως ἀπαντῶμεν εἰς τὴν ἀπόλαυσιν, ἢ εἰς τὴν ἀπόκτισιν. Ἐκ τῶ ἐναντίου ἡμεῖς φύσει μισῶμεν ὅποιονδήποτε πρᾶγμα μᾶς ἐμφανίζεται μὲ τὸ χῶμα τῆς ἀσχημίας. Καὶ τὸτο δεῖ καμμίαν τὴν ἀταξίαν, τὴν ὅποιαν ἡμεῖς κράζομεν κακόν, ἢ τὸ ἐλάχιστον χῶμα τοῦ κακοῦ, ἢ καὶ ἔλλειψιν τῷ καλῷ. Ἐὰν ἔπειτα ἐπίσπε ἐκλέγομεν, καὶ ἀγαπῶμεν τὰ κακόχημα πράγματα, ἀλλὰ τότε ἡ Ὀρεξις μας ἔτε τὰ ξεβέχει ὡς τοιαῦτα, ἀλλ' ἢ ὡς Ὠραῖα, ἢ διὰ τινὰ μερικωτέρων προίκων, ποιότητων, ἢ παρεπόμενων, ὅθεν ἐλπίζεται τὸ καλόν, ἢ καμμία μοῖρα δαιμονίας, ἠδονῆς, ἀθυμίας. Ἀλλὰ περὶ τῶ ἀρκεῖ καὶ τὸ παρὸν καὶ τὸτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ, ΙΖ΄.

Περὶ τῆς Φιλοτιμίας, καὶ τῆς
Φιλοδοξίας.

Δὲν εἶναι ἀμφιβολία: ὁ Ἄνθρωπος εἶναι εὖ αἰσθη-
σιον ἔργον τῶν χειρῶν τῆ Θεοῦ: καὶ ὅσα προτερή-
ματα πλετεῖ, ὅσα προνόμια εὖ δὸν τῷ φέρει, ὅλα τὸν
παρασαίνων καθὸ τὸ εὐδοξότερον, καθὸ τὸ φιλοτιμώ-
τερον ἀπὸ ὅσα δημιουργήματα παροικῶσι τῷ γῆν.
Μήτε πρέπει νὰ ζητήσωμεν: ἀλλὰ τάχα ὁ Ἄνθρωπος
γινώσκει αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν. Ἄνθρωπος δὲ εἶναι,
ὅπῃ εὖ δὸν τῷ καὶ μὴ φέρῃ εὖ αὐτῷ εὐγλωττον δημηγόρον,
καὶ ὅπῃ ἀπ' αὐτὸν διδασκόμενος νὰ μὴ νομίζεται τοιοῦτος.
Καὶν δύσνας, καὶν ἀγχινης, καὶν πολυμαθῆς, καὶν ἀ-
γαθόματος, πᾶς εὖ αὐτῷ τιμᾷ εἰαυτὸν μεγάλας. Μάλι-
στα αὐτὸς νομίζει, πῶς τάχα πλετεῖ τῷ αὐτῷ ἀξιοῦται,
τῷ αὐτῷ ἀφύειαν, καὶ τῷ αὐτῷ ἄλλα προτερήματα, ὅτι τῷ
περισσῶν νὰ δανείσῃ καὶ ἄλλως. Καὶ ἐντεῦθεν προέρ-
χεται, ὅτι ἡ πλέον ἀκολομάθητος τέχνη νὰ εἶναι ἡ
συμβολή, καθότι ἡ πλάνη τῆς ὑπολήψεως, ὅτι τά-
χα εἴμεθα ὅλοι θαυμαστοί, ὅλοι ἀρέχωροι νόες, εἶ-
ναι εἰς ὅλας ἁσπασμένη. Καὶ εἰς λέγει ὁ Περὶ ἀρ-
χης, ὅτι *infernita è la scienza degli sciochi*, ἡ γοῦν
ἀπειρίθειον εἶναι τὸ πλῆθος τῶν ἀναιδήτων. Καὶ ὅ-
ταν ἐγὼ ὁμιλῶ εἰς τὸν Ἄνθρωπον, πρέπει νὰ ἐκ-
λαμβαίνεται ἀπλῶς δι' αἰσθῆς καὶ γυναικῆς. Μήτε

ἀς ζητῆται, αὐτὰ γὰρ καὶ αὐτὰ τιμῶν ἑαυτὰς, διὰ τὴν
 ἴσιν ἢ θελῶν τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ζῆμα, αὐτὴ ἢ φωτία
 καίει. Ὡς τόσον ἐγὼ μὴτε ἐνοῶ, ὅτι δὴ ὁ Ἄνθρωπος
 τιμᾷ ἑαυτὸν μόνον καθὼ Ἄνθρωπον, ἢτοι καθὼ
 ἀνώτερον τῆ ἐσῆα ἀπὸ τὰ ἄλλα γῆνα δημιουργήματα:
 διὰ τὴν ἴσιν αὐτὸς ἢ ἐδύποτῶς τὸ ψῆμα, ἢ ἐαὐ τὸ ψῆμα,
 καὶ ὁμως ἔτε σοχάζεται τόσον μέγα προτερῆμα ἔ-
 να προνόμιον, ὅπε τὸ βλέπει κοινὸν εἰς τόσα μυλλιάνια
 ὁμοίωντε. Ὅλη ἢ τιμῆ, ὅλη ἢ ἀξίότης περιχλείεται εἰς
 τὴν ἀντικλήν τε ὑπόσασιν, ὅπε τῆ φαίνεται νὰ βλέπη
 προτερῆματα ἐξαισία, τελειότης θαυμασίως, πρέκας
 ὑπεροχικῆς, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ τόσον, ὡσε πληροφρεῖ-
 ται, ὅτι δὴ αὐτὸς ἢ μπόρει νὰ συγκριθῆ μὲ ὁποιοῦδήποτε
 ἄλλον, καὶ περιπλέον πολλὰς νὰ ὑπερβαίνη. Καὶ ἔχει
 δίκαιον ἢ παροιμία, ὅτι ὄνος δεῦ εἶναι, ὅπε ἑαυτὸν
 τὰ μὴ τιμᾷ ἐξῆς μὲ τὰ ἰππάκια τὰ βασιλικὰ.

Ἀλλὰ μὴτε τῆτο θραπδύει τὴν Ψυχὴν μας. ἀπὸ
 αὐτὴν τὴν πρόληψιν φυξῶνει ἔπειτα μία δρασῆιος ἐ-
 πιθυμία τῆ, νὰ τιμῶμεθα ἀπὸ τὰς ἄλλας, ἢ ὁποία
 καλεῖται Ὁρεξίς τιμῆς, ἢ Φιλοτιμία: καὶ περιπλέον
 ἄλλη μία σφοδρότερα ἔφεις τῆ, νὰ μᾶς πληροφροῦ
 οἱ ἴδιοι λόγῳ καὶ ἔργῳ τὴν τιμὴν, ὅπε προσφέρων πρὸς
 τὰ ἐδικάμας ἔργα ἢ προτερῆματα, ἢ ὁποία κα-
 λεῖται Ὁρεξίς δόξης, ἢ Φιλοδοξία. Μὴτε δίδε-
 ται Ἄνθρωπος τόσον ἀρετικός, τόσον ἀναιδέης, ὡ-
 σε ἐν δυνάμει μιᾶς ἀφῶν καὶ μουσικῆς προσβολῆς
 τῆς Φύσεως νὰ μὴ γροικᾷ ἐνδόντε αὐτὰς τὰς Ὁρέ-
 ξεις. Τί γλυκεία, τί εὐχυμος βοσκὴ διὰ ὄλων,
 ὅταν ἢμεῖς παράπρῆμον, πῶς ὁ δεῖνα μᾶς ψῆμα, καὶ
 πῶς μᾶς παρασαίνει: ὅτι δὴ αὐτὸς γνωρίζει ὄλαμας
 τὰ σαυῆια σύμφυτα προτερῆματα, ὅπως ἀγχίνουαν,

ἐνθύμησιν, κάλλος, μεγαλοφυΐαν, δίκνησιαν μελῶν, καὶ ὅσα παρόμοια χαρίσματα, ὅπερ ἢ ἐφέραμεν ἀπὸ τὸν μητρικὸν κόλπον, ἢ ἡμεῖς ἀπωκρίσαμεν μετὰ τὴν σπυδιῶν, μετὰ τὸν κόπον! Ὡσαύτως ὀρεγόμεθα (καὶ ἴσως ἐνίοτε μετὰ σφοδρότερον ὄρεξιν) ὅτι νὰ μᾶς νομίζεν φιλοδικαίους, μεγαλοκαρδίους, ἰσχυροὺς, πολυμήρους, φύλακας τῆς ὑποχρέσεως, φίλους γνησίων, μετὰ ἕνα λόγον, ἐναρέτους. Μάλιστα δίδονται πολλοί, οἱ ὅποιοι ἐπεθύμουν, ὅτι νὰ τὴν πισθύνεν καὶ μαθηματικὰς, ἀγενεῖς, πλευσίους. Μυσικῶς τέλος πάντων πλέον ἠδείαν, πλέον ἐναρμάνισον ἔπε ροικᾶ ἢ ἀκοήμας, παρ' ὅταν ἀκρόμεν τὰς ἀναφορὰς τῆς πρὸς ἡμᾶς δόξης: καὶ ἀγκυλὰ ἐνίοτε ἡμεῖς μετὰ ἰσχυρῶν, μετὰ ὅλον τὸ μῆτε μᾶς κακοφαίνεται, ὅταν καὶ πρὸς ὄψον μᾶς φάλλεται τὸ ἄσμα, φθαίνει μόνον νὰ κρείται μετὰ δεξιότητα. Διὰ νὰ πληροφορηθῶμεν ἔπειτα ἀκριβέστερον, ὅτι ἢ διδάσκαλος ὅπερ μᾶς κατηχεῖ, καὶ ὅπερ μᾶς διεγείρει τὴν τοιαύτην ὄρεξιν, εἶναι ἢ Φύσις: πρέπει νὰ περιεργαζώμεθα προσεκτικῶς τὰ παιδάκια τὰ ἔσπερα. Μόλις προβαίνεν εἰς αὐτὰ οἱ πρῶτοι σπυδιῶν τῆς καταλήψεως, ὥστε ἀκρόντας τὴν μελωδίαν τὴν ἐπαίνου, ἠδυνῶνται, γαυριῶνται: δοκιμάζοντας δηλαδὴ καὶ αὐτὰ κάποιαν ἠδονίαν, ὅταν βλέπεν, ὅτι θυμιάζονται τὰ κινήματά των, καὶ ὅτι τιμῶνται τὰ πρόσωπά των, ἢ τὰ κτήματά των. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ὅταν οἱ γονεῖς ἰξδύρην καλῶς νὰ πραγματεύωνται τὸ πνεῦμα τῶν τέκνων, καὶ τὰ ὀδηγῶν εἰς τὴν γνησιότηταν, καὶ ὅμω τὰ ἐμπνέων ἐξ ἐναντίας ἔθμον καὶ μῖσος καὶ τῆς κακοφροσύνης: ὅταν λέγω δὲν εἶναι παντελῶς ἢ ἀφελῆ, ἢ μιᾶς κλίσεως παντελῶς διεσραμμένης, καὶ ὅταν

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ. Κεφ. Ις'. 51

ὅταν δὲ ἔχει κἀνσῶα δδύτερον διδάσκαλον, ὅπῃ νᾶ τὰ παραδίδη μαθήματα, ἐκ ἄλλοις διάφορα, καὶ πλέον δραστήρια: ὅταν καὶ ἡ παροιμία, κενεῖ εἰς τὸ ἰππᾶρι, καὶ ἔπαινος εἰς τὸ παιδί.

Καὶ ἐντεῦθεν συμπεραίνεται, ὅτι δὴ ἡ Ὁρεξις τῆς τιμῆς καὶ τῶ ἔπαινε συνηθούεται ἀπὸ οἷα ἀκμαῖον μῖστος καὶ τῆς ἀτιμίας καὶ τῆς καπηγορίας, ὅπῃ τινὰς ἠθελε δεῖξῃ ἢ πρὸς ἡμᾶς, ἢ πρὸς τὰ κτήματα μας, καὶ ἢ μὲ λόγια ἢ μὲ ἔργα: καὶ ὅσον πλέον, ὅσον ἡμεῖς πισθιόμεν, ὅτι ἀδίκως καπηγορέμεθα, ἢ καταφρονέμεθα. Τὰ ἔδῃ παιδία (τὸ ἰππᾶρι καὶ αὐθις) μὲ ὅλον ὅπῃ ὅσον ἀπλᾶ, ὅσον ἀθῶα, καὶ ὅμως περιέργασαί τε: πῶς παρὰ τὸν ὅλον, ὅταν ἀτιμάζονται, ὅταν ὑβρίζονται: αἰδανόμενα ὡς καὶ αὐτὰ, ὅτι ὅσον ἡ τιμὴ εἶναι καλὴ, καὶ ἄλλο ὅσον ἡ ἀτιμία εἶναι κακὴ, καὶ διὰ τὸ ἀποφύγαι. Καὶ ὅσον πλέον δὴ αἰδῶν: ὑπερὸς ἀποβαίνει καὶ τὸ εἶ Ἄνθρωπος, ὅσον περισσότερο προχωρεῖ εἰς τὴν ἡλικίαν: μήτε χρειάζεται ἐδῶ καμμίαν διδασκαλίαν. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἐκεῖνο, ὅπῃ ἡμεῖς κρᾶζομεν ὄνομα καλόν, ὑπόληψιν τιμίαν, φήμιον, τιμίον, καὶ τὰ ἐξῆς, ὅτε εἶναι κἀνσῶας μάταιος τίτλος, ἢ κἀνσῶα ἀπατηλὸν εἶδωλον, ἀλόγως λαβόμενον, καὶ ἀγαπώμενον ἀπὸ ἡμᾶς. Ὡς καὶ τὸ ἐμβαίνει εἰς τὸν κατάλογον τῶ ὄντως καλῶν, ὅπῃ ὄχι ἐλιγάκις συνηθούεται πρὸς τὴν ἐδικλῶμας δίδαιμονίαν, εἶπεν πρὸς τὸ καθόλου ὑποκείμενον τῶ ἀνθρώπων Ὁρεξίων, καὶ αὐτὸ ὄχι καθ' αὐτὸ καὶ ἀμέσως, ἀλλὰ καὶ ἐμμέσως μὲ τὰ ἀποτελέσματα τε. Διότι, ὅταν εἶ Ἄνθρωπος διὰ τὰς ἀρετὰς τε τιμᾶται, ἢ μπορεί ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἢ ἀπολαμβάνῃ ἀπὸ τῆς ἄλλης Ἄν-

θράψης ὄφελος, ἀνάπαυσιν, ἀπόλαυσιν : καὶ ὅταν πάλιν δὲ τὰς παραφορὰς πᾶσι ἀτιμάζεται, βλάβῃ καὶ δυσἀρέσκειαν. Πόσον ἔπειτα πρέπει νὰ τιμᾶται τὸ τὸ καλὸν ὄνομα : μᾶς τὸ προεῖπε καὶ ἡ ἑρανοῦ σοφία, καὶ προσέτι ἀπὸ τῆς ἑθνικῆς σοφῆς μᾶς τὸ ἔξεφώνησεν ὁμῶς μ' ἄλλως καὶ ὁ Πύβλιος Μίμος, *Bene auditi dicuntur Patrimonium est*, ἤγουν ἡ καλὴ ὑπόληψις εἶναι μία δούτερα κληρονομία. Μήτε μᾶς ἠδύσει ποσῶτον ὁ ἔπαινος, παρ' ὅταν μᾶς ἐπιβεβαιώσῃ τὴν πρόληψιν (καὶ ὁμῶς τότε μὲν λόγῳ, καὶ τότε χωρὶς) ὅτι ἡμεῖς πλεονέκων προτερήματα καὶ καλὰ, τῶν ὁποίων ἡ κτίσις λογίζεται μία Εὐδαιμονία, ὅπως καὶ ἡ σένησις μία κακοδαιμονία. Καὶ τότε μάλις ἔπρεπεν ἡ δόξα νὰ νομίζεται εὐτιμος, ὅταν ἡμεῖς ἐκλαμβανόμεν μὲν τὸ τὸ ὄνομα τὴν τιμὴν, ὅπερ τὸ δημόσιον προσφέρει πρὸς κἀνὲν πρόσωπον, καὶ τὸν ἔπαινον, ὅπερ ἡ κοινότης, καὶ ὁμῶς καθεὶς διακριτικὸς ἀποδίδει πρὸς κἀνὲν ἀξιώσιμον ὑποκείμενον.

Ἡ μπόρην, ὅσον καὶ αὐτὸν δῆλον, νὰ ἐκβωσῶν μειοκοί, καὶ μάλις ὅστις ἀπελπίζεται νὰ τὴν φθάσῃ : ὅτι δὴ ἡ δόξα εἶναι εὐας καπνὸς, εὐας αἶμος, μία σκιά. Καὶ ὁμῶς ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐτὴ, ὅτι ἡ Φιλοδοξία, εἴπω ἡ κλίσις τῶν, νὰ διακρίνεται τινὰς ἀπὸ τῆς ἄλλης, καὶ τῶν, νὰ αποκτᾷ τὴν γενικὴν τιμὴν, ἐγχείεται ἀπὸ τὸν ἴδιον Θεόν, ὁ ὁποῖος ὡς καὶ αὐτὴν μεταχειρίζεται, διὰ νὰ μᾶς διεγείρῃ πρὸς τὴν εὐφροσύνην, καὶ διὰ νὰ μᾶς παρακινήσῃ πρὸς τὴν ἀσκήσιν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, ὅπως νὰ καταβάλλωμεν τὰς ἀναγκαίους κόπας, χωρὶς τῆς ὁποίας μήτε αποκτᾶται ἡ δόξα, καὶ περιπλέον διὰ νὰ φυλαττώμεθα, ἢ διὰ

ἢ ἀπο-

ἢ ἀπομακρυνώμεν ἀφ' αὐτοῦ τὴν ἀχροικίαν, τὴν ἀμέλειαν, τὴν κακοφροσίαν. Καὶ ἀγκαλὰ ἡ πιαυτὴ θερμὴ Φιλοδοξία φαίνεται κινδυνώδης εἰς μερικὰς, μὲν ὅλον τὸτο, ἐπειδὴ μᾶς καρποφορεῖ τόσα χηρίσιμα ἀποτελέσματα, καὶ ἐπειδὴ μᾶς ὁδηγεῖ πρὸς τόσας γενναίας καὶ ἐλάττωθους πράξεις, μήτε πρέπει νὰ τὴν ψυχραίνωμεν, ἢ νὰ τὴν ἐλέγχωμεν. Καὶ αἰσῶς ἡ ἀρχήτης φαίνεται ἐπιτηδῆς (εἰς τὸ ὁποῖον ἐγὼ μήτε συγκαταφάσκω, ἀλλ' ἔπειτα αἱ ἐπιφοραίτης εἶναι χηρίσιμα, καλαὶ, ἀφελίμοι εἰς τὸ δημόσιον. Μία δόξα ὅμως, ὅπως μήτε θεμελιώνεται, πᾶρ εἰς γεννέθλια, εἰς ἀξιώματα, εἰς τίτλους, εἰς πλέτη, καὶ ὅσα τοιαῦτα: αὐτὴ, ναί, καὶ ἐπρίπι νὰ λογίζεται μία σκιά, καὶ μία σκιά ματαία, ὅπως ἐξαιφνης, καὶ μὲν εἰς μόνον φύσημα γίνεται ἀφαντος. Ὄταν ὅμως τινὰς οἰκειοποιεῖται ἀλόγως ἢ τοι ἐναρτίως τὴν δόξαν, ἡ ὁποία συνοδύει ὅλον τὸν βίον, τότε αὐτὴ ἀποβαίνει μία φυτεία ἐνὸς δένδρου, ἰκανὴ νὰ τὴν καρποφορήσῃ ὑποστατικὰ καὶ χηρισματώδους καρπὸς παρ' ὅλλου τὴν ζωὴν. Καὶ ἐπ' ἀληθείας χερδὸν ψηλαφᾶται μὲν τὴν παλάμην: ὅτι δὴ ἡ καθόλου καλὴ ὑπόληψις, ἢ γὰρ ἡ εὐλογος δόξα ἐνὸς ἡγεμόνος, ἐνὸς στρατάρχη, ἐνὸς μαθηματικῆ, ἐνὸς φρονίμου καὶ ἐναρτίου ἀνδρός, ἐνὸς ἐπιδεξιῆ καὶ σπανίῃ τεχνίτη, τὸς καρποφορεῖ κατ' ἀναλογίαν παρὰ πάντε τὸν βίον, ἢ πλάχιστον ἢ μπόρει, ἢ ἔπρεπε νὰ τὸς καρποφωρῇ πόρος ἀξιολόγους, καὶ ἀπολαύσεις ἀδράς, καὶ αὐτὰς ὄχι μόνον μέσα, ἀλλὰ δὴ πολλάκις καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν πατρίδα.

Ὡς εὐκολα ἢ μπόρει τινὰς νὰ ἀνακαλύψῃ, ὅτι δὴ ἡ Φιλοτιμία ξεφεύχει κανὴν καλὸν, ὅπως ἀνήκει εἰς τὴν ὀλοκλήρειαν τῆς Εὐδαιμονίας: καὶ ἐπομύως ὅτι ἡ μίσις

φύσει μισῶμεν τὴν καπηγορίαν, καὶ ἀπλῶς κάθε λόγον
 ἢ πράξιν, ὅπῃ μᾶς ἀτιμάζει. Καὶ δεῖ τῶτο, ὅταν
 μᾶς συμβαίνει ἢ μὲ ἔργον ἢ μὲ λόγον καμμία κατα-
 φρόνησις, (δεῖ τί ὁ Ἄνθρωπος κυρίως μὲ τῆτα πληρο-
 φορεῖται τὴν κακίῃ ὑπόληψιν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἄλλος
 Ἄνθρωπος ἢ ἀδίκως ἢ δικαίως τὸν κρατεῖ) τότε ἡ-
 μεῖς (ὅταν ὅμως δεῖν εἴργομεν μὲ ὑπομονῇ, μὲ φρό-
 νησιν γὰρ οἰκονομῶμεν τὸν καιρὸν) παρατόμεθα, καὶ πά-
 ραυτα προπηδῶμεν ἔξω μὲ τὸν θυμὸν, καὶ μὲ τὴν ἐπι-
 θυμίαν τῆς ἐκδικήσεως. Ἡ Φιλοδοξία, γὰρ, καὶ μᾶς χη-
 σιμάει. Καὶ ὅμως πότι; ὅταν ἡμεῖς ἐνεργῶμεν τῆς
 φυσικῆς γαργαλισμῆς, ὁπότεν πρέπει, καὶ ὡς πρέπει.
 Ἡ Φύσις ἢ Φύσις, ἢ μάλισα ὁ ἴδιος ἀπειρόσοφος
 Ἀρχιπέκτων μᾶς τὴν ἐτύπωσην εἰς τὴν καρδίαν, καὶ
 τῶτο, ὡς γὰρ πράττωμεν ἔργα, ἀξία εἰδός, ὅπῃ ἐπροι-
 κίδη μὲ τὸ δῶρον τῆ Λογικῆς, καὶ ὡς γὰρ ἔρχωμεν
 μόνον τὸ εἰδὸν τῆ ἀρετῆς. Καὶ τῆ ἀληθείας ἔξω ἀπὸ
 τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ἔπε μᾶς μένει ἄλλη, δεῖ γὰρ ἀ-
 ποκρίσωμεν ἔπαινον ἀσφαλῆ, καὶ δόξαν βεβαίαν. Καὶ
 καὶ τῶτο ὅλα τὰ ἔθνη τῆς οἰκουμένης συμφωνῶν, ἠγοῦσι
 ὅτι ὁποῖος πράττει ἐναρίτως, καὶ διοικεῖ τὴν ζωῆν του
 καὶ τὰς ἀποφάσεις τῆ φιλοσόφων, ἢ μάλισα κατὰ τῆς
 νόμης τῆ Εὐαγγελίης, κληρονομεῖ μεγάλῃ τιμῇ: καὶ
 ὅτι ἐξ ἐναρτίας ὁποῖος πολιτεύεται κακῶς, καὶ περι-
 πλῆρον παραδίδεται εἰς τὴν λαβείων τῆ ἐλαττωμάτων,
 αὐτὸς μὲν ἄλλοι κληῖρον λαμβάνει, παρέξ τὸ κοινὸν
 μῖσος. Καὶ εἰδαί πρέπει γὰρ δεκρίνωμεν τὴν δόξαν,
 ὅπῃ προξενῶν τὰ ὀρθὰ ἔργα, ἀπὸ τὴν δόξαν, ὅπῃ
 καρποφερῶν ἢ πολυμαθεῖα, αἱ ἐπιστῆμαι, αἱ τέχναι, καὶ
 τὰ εἴης. Ἐνδέχεται, ὅτι εἴας γὰρ χηματίση περι-
 βόητος δεῖ τὴν μεγάλῃσι μάθησιν, καὶ ἐξαιρίτως δια-

τὴς καρπῆς τῆς ἀγχινοίαςτε. Ὅττω αὐτοὶ χησιμῶν
 τὸ δημόσιον, καὶ ὅταν συλλεσφέρων πρὸς ἐξομαλισμὸν, ἢ
 πρὸς φρόνιμον διοίκησιν τῆς πολιτείας, ἢ πρὸς εὐτιμον
 ἀπόλαυσιν τῶ δημοσίου: βίβαια καὶ ὁ ποιῆτος ἐπρεπε νὰ
 χαίρεται μίαν ἐξιδόλογον μοίραν τῆς δημοσίου τιμῆς, ἢ
 καὶ τῆς ὑπολήψεως τῶ φροσίμων. Καὶ ἐπ' ἀληθείας
 τυφλὸς ἐπρεπε νὰ λογίζεται, ἢ μάλισ' εὐας ἀχάρι-
 στος, ἢ εὐας φθοιρός, ὅστις ποιῆτος ἀεργήτας δὲν τῆς
 ἀκρίβει μὲ τῶ τιμῶ ἀπὸ τῶσδε ἀχρείας ἢ ἀχρήστας,
 ὅπῃ ἀνωφελῶς καταργῶσι τῶ γῆν. Καὶ εἰς τῶτον τὸν
 πίνακα ἐγὼ συνηθίζω νὰ περιελίξω τῆς Θεολόγας,
 τῆς Νομικῆς, τῆς Γαβῆς, τῆς Χυμικῆς, τῆς Χειρρ-
 γῆς, τῆς Φυσικῆς, τῆς Μαθηματικῆς, καὶ ὅσοι ἄλλοι
 ἀδοκιμῶν εἰς ἄλλας τέχνας ἢ ἐπιστήμας: ἕκαστος ἀ-
 πὸ τῆς ὁποίας ἀναλόγως μὲ τῶ μάθῃσιν, μὲ τῶ δὴ-
 ναμιν, μὲ τῶ ἐπαγγελίῃ ὅπῃ φέρει, δυνάται νὰ ἀ-
 ποκατασταθῇ ἀξίεπαινος καὶ αἰμίμητος. Καὶ ἐμῶς εἰδὼ
 πρίπει νὰ ἐρδύνησωμεν: ἀν τὰχα αὐτοὶ ὁμῶ μὲ τῶ
 πολυμαθῆσιν ἐμαθῶν νὰ ἐπαγγέλλωνται καὶ τῶ Σοφίῃ
 τῆς χησιμῶν, ἢ γὰν εἰὰ ὁμῶ μὲ τῶ μάθῃσιν ἰω-
 σαν καὶ τῶ ἀδύτητα τῆς πολιτείας. εἰὰ καὶ δυσυχίαν
 τῆς λείπεται τῶ τὸ εὐσιώδεις προνόμιον: μὴτ' ἀς τῆς κακο-
 φαίνεται, ὅταν ἐγὼ τῆς κράζω ἀμαθεῖς. Τόση μάθῃ-
 σις, καὶ ἔπειτα νὰ μὲν ἰξδύρην νὰ πολιτῶνται ὡς
 Ἀνδρῶποι; Καὶ τὰχα δὲν τῆς ἠρμοζε πλέον ὁ τίτλος
 μίας ψηλαφῆς ἀναιδησίας; Καὶ ὁμῶς ὁ ἀληθινὸς ἐ-
 παινος εὐὸς λογικῆ κτίσματος κεῖται εἰς τὴν καὶ λόγον πο-
 λιτείας. Ὅλα τὰ ἐπίλοιπα μαθήματα εἶναι τῶσδε ἐγ-
 κοσμῆματα τῶ Ἀνθρώπων, ἀλλὰ τῶ εἶναι εὐσιώδιστα-
 τον καὶ ἀναγκαῖοτατον. Λέγω καὶ περισσότερον, ὅτι ἢ
 πολυμαθεῖα χωρισμῶν ἀπὸ τῶ ἀρετῶ, ἀποβαίνει

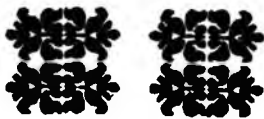
εἷς ἐνδόξιμον δυσφημίας καὶ κατηγορίας. Διότι (καὶ ἔτε μὲ ἐλέγχει τὸ σωειδὸς γὰ τὸ εἰπῶ) εἷς ἀσυνείδητος Νομικός, εἷς ἀφοβόθεις Γάβρος, καὶ τὸ δὴ χειρότερον εἷς Θεολόγος, εἷς Λαοδάμων, εἷς Σφατάρχης, καὶ ἔτω καθ' ἐξῆς τὰ ἐπίλοιπα ἐπαγγέλματα: ὅταν αὐτοὶ συμβαίνεν γνώμης κακοῦ ὅπου καὶ διεσραμμένης ἀλοίμονον εἰς τὸν Κόσμον! Ὁ ἀφανισμός τε, ὁ ὀλιθρός τε, εἶναι αὐτοί. Ἐνδέχεται, ὅτι γὰρ ἠχήσῃ τὸ μνημόσυκόντων, καὶ ὅμως πλέον εἰς κατηγορίαν τῆς ἀσεβείας των, παρ' εἰς ἔπαινον ἢ τῆς πολυμαθείας των ἢ τῆς ἔσπαίωντων. Ὡς τόσον μίγας ἐπίβελος, ὅπου καὶ Θεὸν, καὶ πολιτείαν, καὶ ἑαυτὸν ἐπιβελάσει, ὅστις πρειακισμῆος μὲ ἀκμαίαν ἀγχινοίαν, καὶ πλετισμῆος μὲ πολυμαθείαν, ἔτε ἀφορᾷ, παρὶξ τῷ θεραπείῳ τῆς μανικῶν παθῶν.

Ὁ φρόνιμος ὅμως μήτε δεῖ τῷ καὶ νόμον πολιτείαν, μήτε δεῖ κανόνα πρειαβόκτον ἔργον, ὅπου γὰρ κατώρθωσθε πρὸς ὄφελος τῶ κοινῷ, ἐπιθυμεῖ τὸν ἔπαινον τῆς Ἀνδρώπων. Μάλιστα αὐτὸς, ὅσάκις διώεται, προσπαθεῖ γὰρ τὸν ἀποφύγη, ὅπως εἴχῃ ἦττον καὶ τόσα ἄλλα, καὶ μὲ ὅλον ὅπου συγχαρημεῖα, καλὰ, καὶ τῶ πρὸς βεβαιόταν ἀτφάλειαν, ἢ πρὸς πλειοτέραν ἀκολίαν τῆς ἀριτῆς: καὶ πάλιν ὅσάκις τῷ ἔρχεται, ταπεινοκάρδιος, κείθεται, ὅτι δὴ ἡ δόξα τῆς ἐναρετοπραξίας πρέπει κυρίως γὰρ ἀναφίρεται ὄχι πρὸς τὸν Ἄνθρωπον, ἀλλὰ πρὸς τὸν Θεόν. Οὐμὴν, ἀλλὰ φρόνιμος εἰδὼ ἦττον ἠθελε λογιθῆν (πλὴν εἰδὸς βαθμῆς κατωτέρου) καὶ ὅστις ἀφ' ἑαυτῆς μὲν ἔτε ξεῖρέχει τῷ φήμῳ τῆς ἐντίμωντων ἔργων, καὶ ὅμως ὅταν ἐκείνη δὲν ἀποχωρίζεται ἀπὸ αὐτῆς, αὐτὸς τῷ ἀποδέχεται, τῷ χαίρεται. Καὶ ὅμως ἐπαυῖθα πρέπει γὰρ σημειώσωμεν, ὅτι δὴ τὰ

χριστιανικά ἔργα, ὅταν γίνονται κατ' ἀνδρωποπαρίσκευον, ἕτε ἰλπίζον ἀμοιβῶν ἀπὸ τὸν Θεόν. Καὶ διὰ τὸτο ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ δεχθῆ τὸ βραβεῖον ἀμίσως ἀπὸ αὐτὸν, πρέπει νὰ σκεδάξῃ, ὡσε μόνον αὐτὸν νὰ δὲ χαρῆσῃ. Οὕτω μᾶς διδάσκει ἡ αὐτοσοφία. Καὶ αὐτὴ δὴ πρέπει οἱ ἐσάρητοι νὰ προσέχων, μήσως κῆ ἡ ἀπατηλὴ γενρὰ Ὁρεξίς ἤθελε τὴς προαρπάσῃ τὸν μισθὸν, ὅπῃ ἰλπίζει ἀπὸ τὸν κερῶν. Τῶρα ἐγὼ παραβῆχωντας τὸ δόγμα τῶ Εὐαγγελίου, σοχάζομαι τῶ δόξαν, καὶ τὸν ἔπαινον μόνον ὡς κοσμικὸν καλὸν, ἐπῆ συγχαρεῖται νὰ τὸ ἐπιθυμῶμεν, κῆ ὅπῃ, ὅταν τὸ ξεβῆχόμεν, ποσῶς δεῖ ἀμαρτανόμεν. Μάλισα ὅπως ἡ ἐστῆμος Ὁρεξίς τῆς πολυκτημοσύνης πρέπει νὰ λογίξεται ἐνίστη ὅχι ἐλάττωμα, ἀλλὰ μάλισ ἀρετῆ, κῆ ἀρετῆ δεῖ τὸ καλὸν τέλος, ὅπῃ ἀφορᾷ, κῆ δεῖ τῶ καλῶ χῆσῃ, ἐπῆ δίδει, ἀπρόσδεκτος εἰς τὸν Θεόν: ὡσαύτως ἐδὲν ἤττων ἡμπορεῖ νὰ ἐμβῆ εἰς τὸν κατάλογον τῆς ἀρετῆς κῆ ὁ ἔπαινος. Καὶ ὅμως τὸτο μήτε συμβαίνει, παρ' ὅταν ὁ Ἀνδρῶπος ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπαινεῖνται τὰ ἀγαθὰ ἔργα, ὡσε νὰ παρακινῶνται καὶ οἱ ἄλλοι νὰ χῆσιμύσων τῶ πολιτείας, κῆ νὰ ἀφήσων εἰς τὴς μεταγενεσῆρας ζωντανὰ παραδείγματα ἀρετῆς, ἡ ἀγχινοίας.

Τίως, αὐ ὅχι ἄλλο, ἀλλὰ κᾶν ἄς ὑποθέσωμεν τῶ ἔργασίας πόσον τῆς ἀμεθόδων, ὅσον τῆς ἐσάρητων ἔργων, ἐπῆ γίνονται ἡ κατ' ἐπίδειξιν ἡ δια δόξαν, ὡς μίαν πολιτικῶ ἀρετῶν, ὅπως εἶναι κῆ ἄλλαι: κῆ ἄς λέγωμεν, ὅτι δὴ ἡ δόξα, ἡ ὁ ἔπαινος ἕτε ὑπερβαίνει πῶποτε τῶ σφαίραν τῆς συγχαρημέσων κοσμικῶν ἀγαθῶν. Μ' ὅλον τὸτο χῆωσῆμεν ἐδὲν ἤττων νὰ ὁμολογήσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι ὅλοι, ὅσοι πράττων εἰς τὸ δημόσιον ἐπαινετὰ κῆ χῆσιμα ἔργα, εἶναι ἀξιοῖ ἐπισήμων βαδμῶν: κῆ ὅτι,

ἔπειδὴ ἡ τιμὴ, ἡ πίσις, ὁ ἔπαινος ἀρμόζει εἰς ὅποιον πλυτεῖ σὺν ὑπαρτικόν καὶ χησίμον καλόν : ἴα' τὸ λέγω, ἢ θελεῖ ἦτον μία μεγάλη σωείσις, καὶ μία φροσιμωτάτη βελή τῆς πολιτικῆς διοικήσεως ὅχι μόνον τὸ νὰ ἐπιθυμῇ, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ μεθοδεύεται, πῶς νὰ ἀποκτήσῃ τὸ καλόν. Καὶ ἄμποτε αὐτὶ νὰ πλημμυρῶν εἰς τὴν πολιτείαν ὅσοι μὲ τὸ γαζοφυλάκιον ἀνὰ χεῖρας ἀγοράζον τὴν κατηγορίαν, καὶ ὅσοι μολλῶν τὸ καλόν ὄσομα, τράττοντες φαῦλα καὶ κατηγορητὰ ἔργα : ἄμποτε, λέγω, νὰ ἢ θελεῖ πειρασθῶν οἱ ἐρασαὶ τῆς ἀληθινῆς δόξης, καὶ τῶ δικαίῳ ἐπαίνῳ. Ὅταν ἤκμαζον ἡ Ἑλληνικὴ καὶ Ῥωμαϊκὴ φρόνησις, ἐσωκείδιζον, ὅτι εἰς βραβεῖον τῶ τοιῦτων νὰ ἀποτέμῃ ἐγκώμια, θριαμβύς, στεφάνύς, ἀσδραῖώτας, ἐπιχαφάς, καὶ ὅσα παρόμοια : ἔσα πληροφορημένῃ, ὅτι μέγα ὄφελος ἔλκει τὸ δημόσιον, ὅταν μὲ τὸ βραβεῖον τῶ ἐπαίνῳ καὶ τῆς δόξης ἀνδρειώνῃ τῶ πολίτας εἰς τὸ εὐάδιον τῶ ἀρετῶ. Ἄλλο πόσον ἔπραξε, καὶ πράττει διλιευκῶς καὶ ἡ πανδκλιῆς Ἐκκλησία τῶ Θεῷ, καὶ ὁμως πάντοτε μὲ ἕῶπον ἐπαινετώτερον καὶ βεβαιοτέρον, ἢτοι δχνέμεσσα εἰς τῶς ἤρωας τῶ χριστιανικῶν ἀγώνων ὑπερσεβάσεως καὶ ἀθανάτης τιμας, ἀλλὰ πάντοτε μετὰ θανάτον, ὅταν δηλαδὴ τὸ τοιῦτοι θυμίωμα ἔτε φθαῖει πλέον νὰ ὑποκνίσῃ τὴν ἀνδρωπίσω ἀδούειαν, καὶ ὅταν χησιμώει μένον ὡς κούρον, ὅπε διεγείρει πρὸς ἀρετὴν κάθε μεταγενέστερον.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , Ι Η ΄.

Περὶ τῆς Φιλοκτημοσύνης.

Τέλος πάντων μία ἀπὸ τὰς καθόλου κ' δρασι-
 κας Ὁρέξεις εἶναι κ' ἡ Φιλοκτημοσύνη. Ε-
 πειδὴ ἡ Φύσις τὴν Ὁρέξιν τῆς ἀτομικῆς σω-
 τήσεως τὴν ἔδωκεν ἀπλῶς εἰς ὅλους : ἡμεῖς οὐ-
 τε ἄλλως ἢμποροῦμεν νὰ φθάσωμεν τὸ τοῦ τέλος ,
 παρ' ἐνδυνάμει τῆς ἐπικρατείας τῆς ἀναγκαίων μέσων.
 Ἦτοι ἡ ἀτομικὴ ὑπόστασις , καὶ αὐτὴ ἡ ζῶη , ὅταν ἡ-
 μεῖς δὲν εἶχαμεν ἰκανὴν ζωοφορίαν , κ' ἀρκετὴν ἐν-
 δυνάμιαν πρὸς δευδρότῳσιν ἀπὸ τὰς δυσκρασίας τοῦ
 αἵματος , κ' περιπλέον οἴκτου κ' ἄλλου βόθου πρὸς φύ-
 λαξιν ἀπὸ τῆς θηρίας , ἀπὸ τὰς βροχᾶς , ἀπὸ τῆς πα-
 γειῆς , καὶ ἀπὸ ἄλλα παρόμοια ἐνοχλήματα , καὶ πρὸς
 τίποτις ἀπὸ τὰς ἐπιβουλάς , ἀπὸ τὰς κακοβοπίας τῆς ἄλ-
 λων Ἀνθρώπων : ἔτε ἦτον δυνατὸν νὰ σωτηρῆται .
 Καὶ διὰ τὸ ἀπὸ αὐτῆς τὴν πρώτῃν Ὁρέξιν γεννᾶται
 κ' φύσιν κ' ἡ Ὁρέξις τῆ , νὰ πλετώμεν ὅλα τὰ ὄρ-
 γανα κ' μέσα , ὅσα ἡ σωτηρία κ' ἡ δευδρότῳσις τῆς
 ἀνθρωπίνης συστάσεως ἀπαιτεῖ . Μήτε παύει αὐτὴ ἐν-
 ταῦθα , ὅπῃ κ' μ' ὀλίγοντι ἢμπορεῖ νὰ γένη . Ἡ Φύσις
 ἐμφύτῳσε περιπλέον εἰς τὰ σπλάγχναμας κ' τὴν Ὁρέ-
 ξιν τῆς δίδαιμονίας , ἀπὸ τῆς ὁποίας μύρια ἄλλαι πηγᾶ-
 ζυν , κ' ἡ ὁποία , ἐν ὅσῳ δερκεῖ ἡ παρῳσα παροικία ,
 πάντοτε ὑστερεῖται , κ' πάντοτε , μ' ὄλον ὅπῃ ἐνίστε πλετεῖ
 πολλότατα , μέλλει νὰ ὑστερῆται κενίνα πρᾶγμα . Καὶ

60 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

ἐπ' ἀληθείας ἡ δοκιμὴ μᾶς διδάσκει, ὅτι αὐτὴ πᾶποτε ἔτε εἶπεν, ἔτε θέλει εἶπῃ: φθαίνει: ἔξω μόνον ὅταν ἀξιώσωμεν τὰ ἀνάγκιστα τῆς μακαριότητος, ὅπερ ἡ παυμένηνεια, καὶ ἡ ἀπειρεσιδωδεριότης τῷ Θεῷ μᾶς ὑπόκειται μίαν πληρῆσά τῳ δὲ χαρίσῃσιν. Αὐτὴ ἡ καθόλου Ὁρεξίς τῷ τὰ δὲ δαιμονώμεν, ἔτε ἔμαθε τὰ δὲ χαρισῃται μόνον μὲ κεῖνο, ὅπερ ἀρκεῖ τὰ σωτηρῆ τῳ ζωῷ: ἐπειδὴ ὡς καὶ οἱ πᾶμπωχοι, οἱ ἄρρωστοι, οἱ καταδρασμοῦοι ἢ ἀπὸ παλαιπωρίων ἢ ἀπὸ θλίψιν, ζῶσι, καὶ σωτηρῃνται. Ἀλλ' ἢ μὲ πορὸν τὰ χα καὶ τὰ εἶναι ἢ τὰ τομίζωσται δὲ δαίμονες; Καὶ ἔχ' τῷτο ἡ παρῶσα Ὁρεξίς, ὅσον πλέον μᾶς ἀναγκάζει τὰ φάγωμεν ὅλα τὰ κακά, ἄλλο πόσον μᾶς κεντᾶ τὰ ἐπιθυμώμεν ὅλα τὰ καλά, καὶ ὅλας τὰς δυνατὰς ἀπολαύσεις. Αἱ μέξῃαι ἡδοναὶ τῆς φαίνονται ὀλίγαι: ἐπιθυμεῖ τὰς βυφᾶς, καὶ μῆτε πᾶνε τὰ ζητῆ ὅτι τῆς φαίνεται ἀρκετόν τὰ μᾶς πληθῆσῃ πότε μὲ πολλὰς, καὶ πότε μὲ ὀλίγας μοίρας δὲ δαιμονίας. Τῶρα τῷτο τεθέντος, ὅσον ὀλίγον καὶ ἀρχίζει ὁ Ἀνθρώπος τὰ ἐλαχίστη τῳ κατῆσασιν τῷ τῷ κόσμῳ, αὐτὸς πάραυτα δὲ οἴσκει, ὅτι, ἔχ' τὰ ἀπολαύσῃ ὅλα τὰ καλά καὶ ὅλας τὰς ἡδονὰς τῷ παρόντος κόσμῳ, μῆτε τῷ μόνει ἄλλο ἀκμαῖον, ἄλλο ἐπιπῆδειον μέσον, πᾶρ ὁ πλῆτος, ἢ ἡ ἐπικράτεια τῆς Πολυκτημοσιῆς. Καὶ τῷτο εἶναι τὸ αἷτιον, ὅπερ αὐτῆς πᾶποτε δὲν ἀποκᾶμνει πνέωντας τῷ τῳ ἐπικράτεια: ἐπειδὴ τομίζει, ὅτι λαμβανῶντας αὐτῳ συμπεριλαμβανῆει ὁμῶ καὶ τὸ κλειδίον τῆς πόσον πολυποθῆτῃ Εὐδαιμονίας.

Τῶρα ἡ Πολυκτημοσιῆ εἶναι βῆων εἰδῶν, ἡ μῖα κυρίως προέρχεται ἀπὸ τῳ Φύσιν, ἡ δὲ δῦτέρα ἀπὸ τὰς τέχνας, καὶ ἡ βῆτῃ ἀπὸ τῳ ὁμόγνωμον συνθήκῳ.

Ἡ πρώτη περιλείπεται εἰς τὰς καρπὺς τῶν ἀγρῶν, εἰς τὰ κάρπιμα δένδρα, εἰς τὰ βοσκήματα, καὶ εἰς ἄλλα πολλότατα ὑπεκείμενα, ἕκαστον ἀπὸ τὰ ὁποῖα, ὅταν καλῶς οἰκοδομεῖται, ἢμπορεῖ νὰ δώσῃ τῷ Ἀνθρώπῳ ἢ χρυσίμους, ἢ ἀναγκαίους, ἢ ἀπολαυστικὰς καρπύς: ἢ γὰρ νὰ τῷ συγκροτήσῃ βρώσιν, πόσιν, ἐνδύματα, σκεπάσματα, ἰατρικὰ, καὶ ἕως ἀπολαύσεις. Ἡ δὲ δεύτερα ἔπειτα ὁλοκληρεῖται ἀπὸ τὰ ἐργόχειρα, καὶ ἀπὸ τὰ τεχνητὰ, ὅλα τέχνη τῷ Ἀνθρωπίνῳ κόπῃ ἢ ἀγχινοίας, ὅπως συμβάλλουν πρὸς καλλωπισμὸν, πρὸς ἀνάπαυσιν, ἢ πρὸς ἡδυστάθειαν τῶν Ἀνθρώπων. Τέως ἡ τρίτη καὶ τελευταία συγκροτεῖται ἀπὸ τῆς κτηματολογίας, ἢ ἀπὸ τῆς σιμύαξιν τῶν νομισμάτων, καθότι οἱ Ἀνθρωποὶ ἔδωκαν ἀπὸ σιωθῆκης εἶνα κάποιον βάρους τῷ χρυσίῳ καὶ τῷ ἀργυρίῳ, ἢ τοὶ ἠθέλησαν, ὅτι αὐτὰ τὰ μέταλλα, καθὸ αὐτιτυπώτερὰ σώματα, καὶ καθὸ εὐκολώτερα νὰ μεταφέρωνται καὶ νὰ φυλάττωνται, νὰ τιμῶνται ἕξ ἴσῃ μὲ τὰ ἐπίλοιπα εἶδη τῆς Πολυκτημοσύνης. Καὶ ἔτι, ὥστε πῶρα τὸ χρυσίον κατλήμισε νὰ γινῇ ἄρτος, ἐνδύματα, οἰκία, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅλα, ἢ σχεδὸν ὅλα, ὅσα ἢ τέχνη καὶ ἢ φύσις ἔχει νὰ σιωεισφέρῃ εἰς τῆς ἀνάφορῶν, εἰς τῆς ἀνάπαυσιν, εἰς τὰς ἡδονὰς τῷ Ἀνθρώπῳ. Πῶς ἔπειτα τῆς τῆς τρίτης εἶδη τῆς Πολυκτημοσύνης χρησιμῶν ὡσανὸς τὰ ὅργανα ὅχι μένον εἰς τῆς σύσασιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τῆς ἀπόλαυσιν πολλοτάτων ἄλλων καλῶν ἢ ἡδονῶν τῷ σώματος: τῆς μὴτε χρειάζεται πολλὴν θειοείαν. Ὡς καὶ τὰ μικρὰ παιδία τὸ μανθάνειν σῶτομα, εἰς τῆς ὁποίων τῆς καρδίας ἡμεῖς παρατηροῦμεν ὅχι μόνον τῆς Ὀρεξίν τῆς, νὰ ἔχων, ἀλλὰ ὡς καὶ τῆς σκεδῆν τῆς, νὰ φυλάττων. Ὡς τὸσον αὐτῆς αὐξάνει πάντοτε ἀναλόγως μὲ τῆς πρόοδον τῆς ἐμ-

62 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

πειρίας τῷ κόσμῳ, μὲ τὴν γνῶσιν τῆς χρείας, καὶ μὲ τὴν διακρίσιν τῶν διαφορῶν μέσων, ὅπως προξενῶν ἀναπαύσεις καὶ ἡδονάς, καὶ ἀληθινὰς, καὶ νομιζομένας.

Καὶ λοιπὸν πρέπει νὰ εἰδοποιηθῶμεν, ὅτι δὴ ὁ κόσμος εἶναι μία διηνεκὴς πανήγυρις, ὅπου οἱ περισσότεροι Ἄνθρωποι παντοιοτρόπως ἀγωνίζονται, καὶ ἀπειδάξεν ἢ πῶς νὰ ἀποκτήσῃν κτήματα, ἢ πῶς νὰ τὰ αὐξήσῃν, ἢ τὸ ἐλάχιστον πῶς νὰ τὰ φυλάξῃν. Ἡμεῖς νομιζομεν, ὅτι τάχα μόνος ὁ τεχνίτης, ἢ ὁ πραγματευτὴς φέχει κατόπιν τῆ νομίσματος καὶ τῆ κέρδους. Καὶ ὅμως ὡς καὶ ὁ ἰατρὸς, ὁ νομικὸς, ὁ ναύτης, ὁ πολεμικὸς, καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι μὴτ' ἄλλον δρόμον βαδίζουσι: μάλιστα ἰδίως δεῖ τῶτο αὐτοὶ πάντοτε πνεῦν εἰς ἀνώτερα, ἢ εἰς ἀνώτατα ἀξιώματα. Βέβαια καὶ αἱ ὁδοὶ δεῖ συμβαίνειν αἰ αὐταὶ, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ πρὸς ὃν ἔρος εἶναι πάντοτε ὁ αὐτός. Δίδονται ἔπειτα πολλοὶ, οἱ ὁποῖοι ἐμὲ μὲ τὴν ἔφεσιν τῆ κέρδους, ἐνώνων καὶ τὴν προσάδειαν τῆς δόξης: καὶ τότε ἡ τοιαύτη ἐπιθυμία ἀποβαίνει πλέον εἶπνος, πλέον σφειγώδης. Καὶ ἄρα γε ἀμφιβάλλει τινὰς, ἔτι, εἰὰ αἱ ἔξοσιαι δεῖ ἑκαρποφόρον κτήματα, τὸ εἶφος τῶν ἀνταγωνιστῶν ἔμελλε παραπολύ νὰ ἐλαττωθῇ; Ἀπὸ τὸν πόθον καὶ ἀπὸ τὴν ἐλπίδα γεννῶνται αἱ περισσότεραι προσβολαί. Ὅποιος εἶναι πολυκλήμων, φθάνει νὰ θείῃ, καὶ αὐτὸς σχεδὸν πάντοτε κυριαρχεῖ. Καὶ πόσον εἶναι ἄρα γε ὀξύ τῶτο τὸ πλῆκτον: ἡμεῖς τὸ βλέπομεν καθ' ἑκάστω, ὅταν παρατηρῶμεν πὺς φοβερὸς καὶ ἀδρακόπης καμάτης, καὶ πὰς σιωπεῖς ἀρεπνίας τῶν Ἀνθρώπων, ὅπως τόσα ὑποφέρουσι, τόσα χωνύουσι, μόνον δεῖ νὰ πλετήσῃν. Μήτε βέλομαι ἐγὼ νὰ ἐλέγξω ὅποιον ἀγωνίζεται

ζεται να πλατῆσι. Αὐτὴ ἡ Ὁραξις πηγάζει ἀμέσως ἀπὸ τῆς Φύσεως, καὶ ἔχει τὸ κατ' ἑαυτῷ ἕτε εἶναι φαύλη. Περιπλέον αὐτὴ φέρει εὖα καλὸν δευβαθῆμον ὡς καὶ ἀπὸ τὸ βῆμα τῆ ἔραως. Καὶ βέβαια ἕτε εἶναι ἐλάττωμα τὸ να ξιφέχη τινὰς, ἢ τὸ να αὐξάνη τὰ κτήματα, μάλιστα τὸ ἠμπόρει να ἀποβῆ μία πολιτικὴ ἀρετὴ. Καὶ ἄμποτε ἀπλῶς καθε πολιτεία να ἐσυγκροτῆτο ἀπὸ πολιτίας, ἀγχινοας καὶ ἐπιδεξίως, ὡσε να παλλαπλασιάζην τὸν πλῆτον, ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς Πολυκτημοσύνης τῆς μεικωτέρων συνδύτχει ὁμα καὶ τὸ δημόσιον. Τυτέσιν ἄμποτε να ἐσωερίζοντο ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι εἰς τὸν ἔρωτα καὶ φροντίδα τῆς γεωργίας, να ἐκαταγίνοντο πολλοὶ εἰς τῆς ἐμπορίας, να ἐκαλλιεργῶντο μὲ ἀμιλλαν αἱ τέχναι: μὲ τέλος, ἔτι μὲ αὐτὰς να πορδύεται ὁ πτωχός, καὶ κατ' αὐτὸ να κερδαίνη ὁ πλεῖστος: να ἐχαλινώνητο ἡ φιλοσοφία, καὶ ὅσα παρόμοια βάραθρα, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα ἐγερηνίζονται κατ' ἐκάστου αἱ πειρασμοὶ τὸσον τῆς ἐξοχωτέρων, ἔσον καὶ τῆς κατωτέρων: ὅθεν ἐπειτα φυξῶνεν τὸσαι ἀκαταλληλότητες εἰς τῆς ἀγενεῖς, καὶ τὸσαι ἀνωμαλίας εἰς τῆς δημότητας. Ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐτὴ, ὅτι τὸ πενήμιον μᾶς φρονίμα καὶ ἄνομημύνης πολιτείας εἶναι ἡ δαφίλεια τῆς κτημάτων.

Καὶ ἐσταῦθα, ἔχει να ἀποσιωπήσωμεν ἄλλας θεωρίας, ἄς παρατηρήσωμεν τὸν ἀλλόκοτον φόπον τειῶν κλάσεων Ἀνθρώπων. Οἱ πρῶτοι ἐξ ἴσου μὲ καθε φιλοκτῆμονα εὐχονται, καὶ ἐπιθυμῶν να πλατῆσι. Καὶ ὅμως τί; Αὐτοὶ δευ ἐργου ἕτε καὶ τὸν πόδα να κινήσεν. Ἰσως καὶ προσμένεν, ὅτι ὁ μέγας Ζεύς να τῆς πέμψη ἀπὸ τῆς καπιρράκτας τῆς γενναϊότητος του καμμίαν χυσιῶ βροχίω. Ἀμειλῖς, ἐχθρόπονοι, ἐχθρ-

64 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

ἔκδοτοι εἰς τὴν ἑξήβλω, εἰς τὴν κενσαυδίαν, ἢ κοπιάζον ὅσον μόνον πὺς φθαβεῖ ἐκείνῳ τὴν ἡμέραν, ἢ καὶ οἰκοδομῶν τὰς ἐλπίδας των εἰς τὴν εἰσοδείαν τῆς ὑποστατικῶν, τὰ ὅποια, ὡς καὶ ὅταν ὑπερδουκιμῶν, μόλις ἰχύνεν νὰ πὺς προφθάσεν τὴν χρείαν τῷ οἴκου. Ἀλλ' ἀκολουθεῖν οἱ δέυτεροι, καὶ εἶναι ὅσοι, ἀπολακτίζοντες τὰ κτήματα, τάχα ἕξ' ὑπέριτερα καὶ ἀξιολογώτερα τέλη, ἐγκολπῶνται ἐκασίως τὴν πτωχίαν, ἢτοι καταφρονοῦν τὰ παρόντα ἀγαθὰ, ἕξ' νὰ κληρονομήσεν τὰ ἐπεράνια, ὅπῃ κλέπται δὲν φοβῶνται, καὶ ὅπῃ ἕξμεθεν αἰδέξαι. Καὶ ὁμως ἰδὲ καὶ αὐτοὶ, ὅπῃ, μὴ ὅλων των τὴν ἐπαγγελίαν, καὶ μὴ ὅλων των τὴν ἀγίωσύνῳν, ἔτε ἰξδύρω πῶς, αἰχμαλωτίζονται ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῷ πλετισμῷ: ὡς ἔπειτα καὶ αὐτοὶ ἐπίσης μὴ πὺς κοσμικὰς ἕξιχων, στραδῶν, ἀνακικλῶν διαφόρες δρόμους, πάντοτε ζήτων, πάντοτε σωρδῶν, καὶ ἴσως πῶποτε δὲν χορταίνον. Τίως ἔρχονται οἱ τελευταῖοι, οἱ ὅποιοι, μὴ ὅλων ὅπῃ κηρύττων, ὅτι μεγάλως φιλοκτημονῶν, καὶ ὁμως ἔτε ἀπεδάξων, πάρειξ πῶς νὰ ἐξαρρίπτων ὡς καὶ ἐκείνο, ὅπῃ ἔχων. Προσίχων ὡσανὺ τόσοι πολυόμματοι ἄργοι, μὴ πὺς γυμνώσων οἱ κλέπται τὸν οἶκον: καὶ ὁμως, μάταιοι, ἔτε αἰθαλῶνται, ὅτι δὴ εἶναι κάποιοι ἄλλοι κλεπτίσκοι, ἢ ἀγαπητοὶ ἢ σεβασοὶ ἀπὸ αὐτῶν, οἱ ὅποιοι χρίζον τὰς ἀποθήκων των, κενῶνεν τὰ κυβωπάτων, σηκώνων ὡς καὶ τὰ ἀκίνητα, μάλιςα πολλακίς καὶ τὴν ἴδιαν προγονικὴν κληρονομίαν. Καὶ λείπων ἀράγε ἕξοποι, ὡς νὰ βυζάνεται τὸ αἷμα τῆς ἀθλίαν Ἀνθρώπων; Ὅσον διὰ πὺς πρώτης ἴσως καὶ μὴτ' ἀελοκεται ἕξοπος νὰ πὺς θερμανῆ, καὶ τὸ νὰ σήπωνται εἰς τὴν μακαρίαν ἀργίαν, ἴσως καὶ εἶναι πλέον ἀθλιότης, πᾶρ ἔγκλημα. Ὅσον ἔμως διὰ πὺς ἄλλης, ἐγὼ κεί-

νω, ὅτι εἶναι ὅλοι ἀπρόσεκτοι καὶ μάταιοι, ὅταν μὲν ἀνοικτὰ τὰ ὄμματα ἀφώσονται καὶ πῶς γυμνῶνται ἐκεῖνοι οἱ πολυπόθῃται ἢ πολυσέβαστοι πειραταί. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ τοιαύτῃ εἶναι ἡ φιλοσοφία, ἡ λαιμαργία, ἡ ἀσωτία, ἡ ὑπόκρισις, καὶ ὅσα παρόμοια ἐλαττώματα, ὅπερ πῶς ἀναρριπίζον τὴν πνευμασίαν, καὶ περιπλέον τὴν ἀπάθειαν ὅχι μόνον εἰς τὴν ἀθλιότητα τῆς πνοχίας, ἀλλ' ἐμὲ εἰς πόσα δύσμορφα καὶ ὀλέθρια ἐλαττώματα. Ἰσως καὶ μερικοὶ χλευάζον, ὅταν ἀκύνῃ: φυλάττε, ὁ κλέπτης, ὁ κλέπτης. Πρόσεχε, φίλε, καὶ τῇ ἀληθείᾳ τὸν ἔχεις εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ὅμως τότε μόνον οἱ τοῖστοι τὸ αἰθαλόσται, ὅταν διορθώσεως καιρὸς, καὶ σωτηρίας ἐλπίς ἐκ ἔστι. Πρὸς τῆς καλῆς ἢ κακῆς χρηστικῆς τῆς τοιαύτης Ὁρέξεως θελογὸν ὁμιλήσει καὶ κατωτέρω.

Κ Ε Φ Α' Λ Α Ι Ο Ν , Ι Θ'.

Περὶ τῆς Μάχης, καὶ περὶ τῆς ἀποτε-
 λεσματικῆς τῆς ἀμφοτέρων
 Ὁρέξεων.

Ε' Δὴ ἐδιδάμεθα καὶ ὁμιλήσωμεν καὶ περὶ ἄλλων πολλοτάτων Ὁρέξεων, καθότι ἡ φυλή καὶ ἡ δεινότης τῆς αὐτῆς εἶναι ὑπὲρ τὸ μέτρον οὐρύχωρος. Καὶ ἀγκαλὰ ἦτον φόβος, ὅτι ὅλας καὶ ἀναχθῆν εἰς ἐκεῖνον τὴν πρατίσιν, ἦτοι εἰς τὴν Φιλατίαν, μὲ ὅλον τὸ ἐγὼ, ἀφ' ἧ καταστράσω ἐδὼ

Τομο II. Ε πὰς

τὰς κεφαλαιωδέστας, ἀφύω, ὅτι τὰς ἄλλας, ἥτοι
 τὰς ἥτων καθόλου, ἕκαστος καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ τὰς κατα-
 νοήσῃ: λέγω μὲ τὴν παρατήρησιν, καὶ μὲ τὴν πράξιν
 τὸν κόσμον, ὅστις, ὅσον τὸ καὶ τὴν ἀνθρωπίνῳ Ἡθολο-
 γίᾳ, ἔτε ἄφίρει ποσῶς ἀπὸ τὸν κόσμον, ὅπερ ἤκ-
 μασεν ἢ πρὸ δύο ἢ πρὸ τριῶν χιλιάδων χρόνων. Μερ-
 κοὶ ὑποθέτων τὴν φιλοτελειότητα τάχα ὡς μίαν ἀπὸ τὰς
 γυναικᾶς ἐπιθυμίας. Πράγμα ἐπιθυμητὸν ἤθελ ἦ-
 τον, πλὴν ἀλλ' ἡ δοκιμὴ βοᾷ ὅλον τὸ ἐναντίον. Καὶ
 ὁμῶς ἐκεῖνο, ὅπερ καὶ τὸ παρὸν πρέπει νὰ σημειώσωμεν,
 εἶναι, ὅτι ἡμεῖς ἐπροχωρήσαμεν εἰς τὸν θάλαμον τῆς
 Ψυχῆς, καὶ ὅτι ἀρχίζομεν νὰ ἀποκαλύπτωμεν τὰς πη-
 γὰς, ὅθεν ἀναβρύναι αἱ καλαὶ ἢ αἱ κακαὶ πράξεις,
 καὶ ἐμὲ αἱ πόσαι πολυέσθοι Ὀρέξεις. Αὐταὶ λοιπὸν
 αἱ ἐπιθυμίαι, ὅταν καλῶς οἰκονομῶνται, μᾶς χειρα-
 γῶν πρὸς τὴν ἀγαθοπραξίαν, πρὸς τὴν αἰδαιμο-
 νίαν, καὶ ὅταν κακῶς, μᾶς σύρουν εἰς τὴν κακοῦ-
 πτίαν, εἰς τὴν ἀδλιότητα. Αἱ τοιαῦται Ὀρέξεις ἢ
 ἐπιθυμίαι φείσονται πάντοτε ἐν κινήσει, ἔτε ἡσυ-
 χάζουν: πάντοτε μάστιγα πολλὰκις διεγείρουν εὐδον μᾶς
 μάχας, ἀδημονίας, θορύβους, κατηφείας: ἤγουν ὅταν
 βλέποντες, ὅτι δεῦν πληροῦνται, ἀδημονοῦμεν τότε
 καθ' ἑαυτῶν, καὶ τότε καὶ τῶν ἄλλων, θωρεῖντες, ὅτι ἢ
 ἀναβάλλεται, ἢ ἀναφέρεται, ἢ ἀπελπίζεται ἐκεῖνο
 τὸ ἀληθές ἢ δοκῶν καλὸν, ὅθεν ἡ Ψυχὴ ἠλπιζε νὰ
 βυθίσῃ καμμίαν ἀρετὴν ἀπόλαυσιν, ἥτοι καμμίαν
 μοῖραν αἰδαιμονίας. Καὶ πόσον, ὡς ἡμεῖς σενάζο-
 μεν ὑποκάτω εἰς δύο σκληροτάτως δημίους, ὅπερ ἀδαχό-
 πως μᾶς βασανίζουν τὴν θείλησιν, ἥτοι εἰς τὴν ὀδυῦν
 καὶ εἰς τὴν χρείαν: καὶ ἔπως, ὡς οἱ βασανισαὶ ἢ καὶ οἱ
 ληστᾶι, ὅπερ μᾶς ἀρπάζουν τὴν ἀπαραξίαν, ὡς ἐπὶ τὸ
 πλεῖν.

πλείστον μᾶς ἀποβαίνουσι αἱ ἴδιαι Ὀρέξεις, ὅπῃ μᾶς ἐδόθησαν ἀπὸ τῆς φύσεως ἰδίως ἕνεκα μᾶς ἀπάγουσιν εἰς τὴν ἄδαιμονίαν. Καὶ τὸ εἶναι τὸ πρῶτον ψυχρὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἀνθρωπίνων Ὀρέξεων.

Δὲν φθαίνει, ἄλλο εἶναι ἐπιεικώτερον μᾶς γεννᾶται, καὶ εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ἔλκει τὴν Ἀνθρώπου εἰς πράξεις, ἀναξίας τῆς ἐξοχότητος τῆς ἀνθρωπίνης Φύσεως, καὶ δυσαρέστου εἰς τὸν Θεὸν, καὶ ἀξιοκατακρίτου ἀπὸ τῆς φρονίμου: καθότι ἀντὶ ἄδαιμονίας τῆς καταστάνειν ἕξασθλίως, καὶ τὸ δὴ χειρότερον, ὅχι μόνον εἰς τὸ πρῶτον τὸν βίον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἄλλον. Ἡ ἀνθρωπίνη θείησις, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν, εἶναι μία δυνάμις, ὅπῃ καὶ φυσικῶς ὀρμῶν φέρεται μόνον πρὸς τὸ καλόν, μόνον πρὸς τὴν ἡδονήν: καὶ ὅμως αὐτὴ μήτε γνωρίζει ἀφ' ἑαυτῆς, πῶς ἀρά γε κεῖται τὸ καλόν, ἢ τί πρᾶγμα καρποφορεῖ ἢ ἡδονή: καὶ ἕνεκα τῆς χεῖραγωγίας τῶν ὀμμάτων μιᾶς ἄλλης δυνάμεως, ἢ τοι τῆς χειραγωγίας τῆς νοῦς, τὸν ὁποῖον ὁ ὕψιστος τεχνίτης τῆς τῶν διώξεων ὁδηγόν, ὥστε ἀπ' αὐτὸν χειραγωγημένην νὰ πράττῃ ἀπαίτως. Τώρα ὅταν καὶ τυχῶν ὁ νοῦς ἀπαπᾶται, πιστεύοντας τὸ καθ' αὐτὸ ψεύδεις ὡς ἀληθινόν, ἢ τὸ καθ' αὐτὸ κακὸν ὡς καλόν: ἢ θείησις, ὅπῃ τότε ἀκολουθεῖ εἴαν παράφορον ὁδηγόν, ἕτι ἢμπορεῖ, πάρεξ νὰ ἐκλέγῃ τὸ ψεύδεις καὶ τὸ κακόν. Τώρα αἱ Ὀρέξεις, ὅλαι θυγατέρες τῆς θείησις, ὅταν παρακύν τὸ λογικόν, ὅταν εἰς τὸ συμβεβηδόνται ἀκριβῶς, ὅταν δὲν δέχονται τὰ Φῶτα, ὅπῃ ὁ νοῦς συλλογιζόμενος ἐμφρόνως τὰς προσφέρει: αὐταί, λόγῳ, αὐταί εἶναι, ὅπῃ ἐνοχλῶν, καὶ ὅπῃ παράττων τῆς Ψυχῆς, ὥστε πολλάκις ὡσὰν μανιώδεις τῆς ἔλκεν νὰ θείη ὅ, τι φαίνεται μὲν καλόν, καὶ ὅμως τῆς ἀληθείας εἶναι κακόν. Ὅλαι αἱ καθόλου

Ορέξεις, ὅσας ἕως τώρα ἀνεφέραμεν, εἶναι καθ' ἑαυτὰς ἐπαινεταὶ καὶ ἀρμόδιαι εἰς τὴν ἀνθρώπινον Φύσιν. καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦτο μήτε τὰ πταίσματά μας προβαίνουσι, παρ' ἀπὸ τῆς ἀβελον ἐκλογῆς τῆς μεικρότερων μέσων, ὅπως μεταχειριζόμεθα εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς Ορέξεως: καθότι ἡμεῖς ἔτε βελβύμεθα ἐνταῦθα, ὅσον χρειάζεται, τὰς δόξας τῆς Εὐαγγελίας καὶ τῆς φρονήσεως, μάλισα, πλῆμφοι, τὰς καταπατέμεν, καὶ ἐπομένως ἀντὶ καλῶν θερίζομεν κακὰ, ἀντὶ ἐπαινῶν κατηγορίας, καὶ ἀντὶ παραμικρῶν καὶ ἀθλίων ἡδονῶν, ἀγοράζομεν πόνας, ἐδύνας, ἀηδίας, ἀνυποφόρους καὶ πολλάκις αἰωνίας.

Ἐξω ἔπειτα, ὅπως αἱ τοιαῦται Ορέξεις, ὅταν δεῖ καλοοικονομεῖνται, ἀπάγην ἕκαστον ὄχι εἰς τὸ κοινὸν τέλος, ἢτοι εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῆς βιολογίας, ἀλλὰ μάλισα εἰς ὅλον τὸ ἐναντίον: γίνονται περιπλέον καὶ πρόξονοι μυρίων ἄλλων κακῶν, ὅπως μήτε ἔπαυσαν πώποτε νὰ κυματίζην τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν τῆς Ἀνθρώπων. Πᾶς εἶδος ἀπὸ ἡμᾶς φέρει μίαν μεικρότερην βρύσιν Ορέξεως. Πᾶς εἶδος ἐγκαρδιωμένος ἀπὸ τῆς φιλαυτίας πᾶντοτε καὶ πανταχῆ ζητεῖ κτήματα, ἀπολαύσεις, ἡδονάς, καὶ αὐτὰς ἢ σωματικὰς ἢ ψυχικὰς, καὶ ἢ κατὰ λόγον ἢ παρὰ λόγον. Καὶ ἴσως μήτε δίδεται Ἀνθρώπος, ὅστις, ὅταν δυνάται, νὰ μὴ μιμῆται μὴ διχαρείησιν τὸν μονάρχην, ἢ μάλισα τὸν ἴδιον Θεόν. Μὲν εἶδος λόγον ἡμεῖς διόλομεν, ὅτι ὅλοι οἱ ἄλλοι νὰ μᾶς προσκυνῶν, ὅλοι νὰ μᾶς φορολογῶν, ὅλοι νὰ συμεισφέρην πρὸς τὴν ἀπέλαυσίν μας, ἕκαστος ὅσον ἔχει, ὅσον νοεῖ, ὅσον πράττει. Τώρα τὰς Ορέξεις, ὅπως περιφέρομεν ἡμεῖς, αὐτὰς τὰς ἰδίας περιφέρων καὶ οἱ ἄλλοι. Καὶ

αὐτὸς ἔχει τὸ πρᾶγμα, τάχα εἶναι βόπος, ὅτι αἰ
 Ορέξεις τοῦ εἴδους νὰ μὴ μάχωνται μετὰ τὰς Ορέξεις
 τῶν ἄλλων, ἢ μάλιστα τῶν ἄλλων Ἀνθρώπων, ὅταν ἕ-
 καστος ἐπιθυμῆ νὰ πληρώσῃ μόνον τὰς ἐδικὰς του :
 πρᾶγμα, ὅπως μὴτε γίνεται ἀλλοεβόπως, πάρεξ κα-
 ταπολεμῶντας, ὑπερῶντας, ἢ φοβερίζωντας τὰς ἄλλας
 νὰ τὰς ὑπερήσῃ ὅσα αὐτοὶ ἐπιθυμῶν, καὶ ζῆσιν δι'
 ἑαυτῆς, ἢ ἀπαντῶντας πολλὰς δυσκολύτητας, ἢ πολλὰς
 ἀντιπάσεις, ἢ πολλὰς ἐξουσιασὰς τῶν καλῶν, ὅπως ὅλοι
 ἐπιθυμῶμεν δι' ἑαυτῆς ; Διὰ τὸν αἴρα, ἀπὸ τὸν
 ὁποῖον ἕκαστος ἢμπορεῖ νὰ μετέχη ὅσον θέλει, μὴτε
 γίνεται πόλεμος. Καὶ ὁμως διὰ τὰ ἐπίλοιπα πράγ-
 ματα, τὰ ὁποῖα, ὅταν ὁ εἴδους τὰ κυριεύει, ἔτε εἶναι
 βόπος νὰ τὰ κυριέῃ καὶ ἄλλος, εὐκόλα συμβαίνει ἢ μά-
 χη. Καὶ ἐπ' ἀληθείας καθ' ἕκαστον συμβαίνει. Ἡ-
 μεῖς ἐπιθυμῶμεν νὰ κυριαρχῶμεν, ἀλλ' ἢ κυριαρ-
 χία ἀρέσκει καὶ τῶν ἄλλων : ἡμεῖς ἐπιθυμῶμεν πολλὰ
 κτήματα, ἀλλ' αὐτὰ τὰ ἴδια κτήματα χαλκῶσιν καὶ
 ἄλλων ἐπιθυμῶν : ἡμεῖς ἐπιθυμῶμεν, ὅτι οἱ ἄλλοι
 νὰ πισθῶν, νὰ κρίνῃν, νὰ θέλῃν μόνον ὅ,τι ἡμᾶς
 ἀρέσκει ; καὶ ὁμως τὴν ἴδιαν Οὔρεξιν θέλῃν καὶ οἱ
 ἄλλοι. Καὶ τόσον, ὥστε ἀπὸ τὴν συνδρομῆν τῶν τό-
 σων διαφορῶν κεφαλῶν, καὶ τῶν τόσων Οὔρεξων, ὅπως
 ὅλαι συμβαίνῃν ἐναντία, καὶ πολλὰκις ἐναντία, διὰ
 τὴν ὁμοίαν, ἢτοι διὰ τὴν σκοπῶν τὸ ἴδιον τέλος, θέ-
 λω νὰ εἰπῶ, διὰ τὴν ἐπιθυμῶν εἴδη καὶ τὸ αὐτὸ
 πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον μὴτε οἱ ὀλίγοι ἢμπορῶν νὰ τὸ
 ἀπολαύσῃν, καὶ πολλοὶ ὀλιγώτερον ὅλοι : γεννῶνται
 ἀπειροὶ ἀνωμαλίαι, διχόνοιαι μάχαι, ἀπάται, εἰς
 τὰς ὁποίας ὑπόκεινται ἐπίσης καὶ ἰδιῶται, καὶ ἡγεμό-
 νες, καὶ βασιλεῖαι, καὶ ἀριστοκρατεῖαι, καὶ οἰκονομίαι : καὶ

ὅμῃ τόσαι ἄλλαι ἢ μουσικαὶ, ἢ φανεραὶ πολεμικαὶ ἀκαταστάσεις ἢ αἵματοχυσίαι: καὶ περιπλέον μύρια ἀδικίαι, δολοπλοκίαι, διωασεῖαι, ἀπιστίαι, δολιργίαι, καὶ ὅμῃ ὅλη ἢ ἄλλη πανολεθρία ἰλιάς τῶν κακῶν, ὅπως ἢ ἀκρόπτερον, ἢ συμπαράττων ἴσον τῷ δημοσίῳ, ὅσον τῷ μερικῷ ἡσυχίῳ.

Τώρα ἐνταῦθα πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι δὴ αἱ καθολικώτεραι, αἱ κεφαλαιώδεσσαι Ὁρέξεις, ὅσαι ἀκροφύρον τὸν Ἄνθρωπον, καὶ ὅσαι συμπαράττων, ἢ μάλιστα ἀχρίως κυματίζον τῷ ἀνθρωπίνῳ πολιτείῳ, εἶναι ἔεις. Ἐγὼ, ὅπως καὶ ἄλλα εἰς προεῖπα, πάντοτε προκαθίζω τῷ φιλαρχίῳ ἢ τῷ φιλεξουσίῳ, ἢ ὅποια λέγεται ἄλλως καὶ φιλοδοξία ἢ φιλοτιμία. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ἀπὸ τούτου τὸν ἀνεμὸν προχέονται ἐκεῖνοι οἱ Ἰσομεροὶ καὶ ὀλέθριοι ἀνεμοσφόφοι, ὅπως τὸ ἀνθρώπινον γένος πάντοτε τὰς ἐδοκίμασε, καὶ πάντοτε μέλλει νὰ τὰς δοκιμάζῃ. Ἐντεῦθεν ἐφύξασαν οἱ τύραννοι καὶ οἱ ἄρπαγες τῆς ἕξης ἐλευθερίας. Ἐντεῦθεν οἱ ὅμοι καὶ θηριώδεις πόλεμοι, ὅπως κατασφύρον ἴσον τὰς φιλίους, ὅσον τὰς πολεμίας πόπυς. Ἐντεῦθεν αἱ πόσαι ἱεροσυλίαι, ὡς νὰ προβιβάζωνται εἰς τὰς ἀξίας, ἢ εἰς τὰς προποκαθιδείας, καὶ ὅμῃ ὡς νὰ σεριώνωνται. Ἐντεῦθεν αἱ συνεχεῖς διχένοιαί εἰς τὰς κοινότητας: ἐντεῦθεν αἱ μύρια συγχύσεις καὶ ἀναστατώσεις τῶν μερικωτέρων Ἀνῶν καὶ οἰκῶν. Καὶ πόρα ὅπως ἐγὼ γράφω, σχεδὸν ὅλη ἢ Εὐρώπη μᾶς κάμνει μίαν ἀξιοδάκρυτον δοκιμῆν. Διότι ἔπειτ' ἀπὸ αὐτῆς εἶναι ἡ Ὁρέξις τῶν σωματικῶν ἡδονῶν, ὅπως ἔφυγονται κυρίως ἀπὸ τῶν βρωσῶν, ἀπὸ τῶν πόσιν, καὶ ἀπὸ τῶν ἀφροδίσια. Ὡς καὶ ἐντεῦθεν ἡ πόρην νὰ ἀναβρῦν ἀπειροὶ ἀταξίαι πρὸς ὀλέθρον τῆς πολιτείας: καὶ ὅμως τὰ πλέον σικειθισμοῦ ἀποπέ-

λείματα ἔτ' ἀποπερατῶνται, πᾶρ εἰς πῶς μερικωτέρως, ἤτοι εἰς ὅσους τὴν αἰδανόνται πολλὰ ὀρμητικῶς, καὶ δεῦρ ἰξόφρον, πῶς νὰ τὴν χαλινώσων. Ἄν ποιαῦται ἀδολιότητες λείπων τὴν σήμερον ἀπὸ τὸν κόσμον, ἐγὼ λαμβανῶ τὴν δοκιμὴν ἀπ' ἐμαυτῆς. Τίως ἢ ξίπ καὶ τελούταία καὶ ἔχ ἤττον ὀλεθρωτάτη εἶναι ἢ φιλοκτημοσύνη, δέλη καὶ ὑπερέξια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῷ προειρημεύων δύω. Καὶ βέβαια οἱ Ἄνθρωποι μήτε δι' ἄλλο ἐπιθυμῶν πόσον ἀκόρισα τὸν πλετισμὸν, πᾶρξ ἔχ' νὰ ἔχων: πῶς πλεῖον νὰ ὀρίζων, ἢ νὰ ὑπερέχων πῶς ἄλλως, ἢ πῶς νὰ ἐφοδιάζων σωματικὰς ἀπολαύσεις, ἢ σαρκικὰς ἡδονὰς πλεῖον πολυαῖθμους, πλεῖον ἐκλεκτάς, πλεῖον πολυχοῦρας. Πόσαι ἔπειτα ἀδικίαι, πόσοι δόλοι, πόσαι κακομοιρίαι φυβῶνεν καὶ ἐντιῦθον, εἶναι περιττὸν νὰ τὰς ἀναφίρωμεν ἐνταῦθα. Τὸ το λέγω μόνον, ὅτι οἱ ὅσοι θεμελιωταὶ τῆς μοναδικῆς πολιτείας, ἰδίως, αὐτὰς δὴ τὰς ξεῖς Ὀρέξεις ὠμμάτισαν. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ἐκεῖνοι οἱ θεασίσοι, ἔχ' τί καλῶς πληροφορημέσοι τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν, τὰς ἐσησαν εἰς ὀχυρώτατον ἀντίφραγμα, ἀπαιτῶντες ἀπὸ τῆς ἐπαδέστων τῆτα τὰ ξία ταξήματα, ἐγκράτειαν, πτωχίαν, καὶ ὑπακοῶν. Αὐτὴ ἐσάθη μία ἀξίνη, ἐπὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἐπιθυμίαν, πηγὴν ὄλων τῶν ἐλαττωμάτων, ριζόθον τὴν ἀνάσῃ. Μέγας φιλόσοφος, μέγας φρόνιμος, μάλισα μέγας μακάριος ὅστις αἰτὰ τὰ ταξήματα ἀπαρασάλλετα φυλάττει: ἔχ' τί νικημέσοι, ἢ νὰ εἰπῶ κάλλιον, καλῶς οἰκονομημέσοι αὐταὶ αἱ ξεῖς Ὀρέξεις, μ' ὀκολίαν ἔπειτα ἀποκατασταίνει ὑποποδῆς, ἤτοι χαλιναγωγεῖ τὴν κάτω φάλαγγα τῶν ἐπιλοίπων.

Ὅταν ὁμως ἢ ἄλλοι, ἢ ἐγὼ ὀμιλῶ καὶ τῷ καθόλου

72 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

ἀνθρώπων ὀρέξεων, ἢ μάλις αἰ κέτων τῶν ἑσίων, πρέπει πάντοτε νὰ ἐνθυμῆμεθα: ὅτι αὐταὶ κατ' ἑαυτὰς μίτε εἶναι κακαί. Αἱ πιαῦται ἐν πᾶσι γυνώσκειν τὴν κακίαν, ἢ ἐν πᾶσι ἀποβαίνειν ἐλαττώματα, ἐν ὅσῳ κρέεν τὴν ὑπερβολὴν, ἢ ἐν ὅσῳ δεῦν σίργουν νὰ διοικῆται ἢ τὴν γόμην τῶν Θεῶν, ἢ ἢ τὴν ἐπιτολὰς τῆς θρησκείας, ἢ τῆς ἀνθρώπινης πολιτείας. Οὐτε εἶναι κατ' αὐτὴν καμμία φαύλη συγκίνησις τὸ, νὰ ἐπιθυμῆ ὁ Ἄνθρωπος τιμᾶς, ἀξίας, ἢ βαθμῆς, ὅθεν νὰ προσάξη ἄλλας. Μίτε ἡ φιλοδοξία εἶναι κατ' ἑαυτὴν κακὴ, ὅτι αὐτὴ μόνον πρωτοκαθεδρίας, ἢ ἐντίμης καὶ ἀρχίας: φθαίνει μόνον νὰ εἶναι ἄδικαια, φθαίνει νὰ ὑπακῆ: τὸ λογικόν, φθαίνει, ὅτι μὴ εὐλογα μέσα, ἢ μάλις ἀπιστίδιον, ὡς ἐλεγε αἱ Ἑλλήνες, νὰ πηδᾷ ὁ Ἄνθρωπος εἰς τὴν αἰσῶν. Μία πιαῦτη ὀρέξις ὅχι μόνον δεῦν εἶναι κατηγορητὴ, ἀλλὰ μάλις ἐπαινετὴ. Ὅστις ἔπειτα τόσον βροῦ ἐναντίον αὐτῆς τῆς ἐμφύτου κλίσεως τῶν Ἀνθρώπων: ἀλλ' ὁ ποιητὴς εἰς αἰδανύται, ὅτι, ἐὰν αὐτὴ ἡ ἐσωτερικὴ ἄδυστος ἐλείπεν ἀπὸ τῶν Ἀνθρώπων, ἐμελλε νὰ τῶν λείπῃ ἅμα ἢ ἐκείνο τὸ πλῆκτον, ὅπως τὸν ἀναγκάζει νὰ ὑποφέρει τὴν κόπην, ὡς νὰ κληματίσῃ πολυμαθῆς, ἢ νὰ ἀπεκατασταθῇ ἐπιδεδίξις, ὡς νὰ ὀξομαλίσῃ ὅλην τὴν ἐντίμην πόρην, ὅπως φέρειν πρὸς τὸν μακάριον σκοπὸν τῶν λαμπρῶν ἢ ἐπικερδῶν τόπων. Ἐὰν ἔπειτα ἡ πιαῦτη ὀρέξις θεωρημένη πνευματικώτερον δεῦν φαίνεται τελεία, ἢ ὅμως εἴτε ἄλλο τῶν παύει νὰ εἶναι χρήσιμος καὶ τιμία εἰς τὴν πολιτείαν. Μάλις ἄμποτε ἄμποτε, ὅτι πολλοὶ, διὰ τί φιλότιμοι, νὰ ἡθελ' ἀφιέρωνται εἰς τὴν ἀσκησιν τῶν ἐπιστημῶν, καὶ νὰ ἡθελ' ἰδρῶνεν ὑπομονητικῶς, ἰδίως ἄλλο νὰ ἀποκατασταθῶν ἀξιοὶ τῶν αὐτῶν τιμῶν! Καὶ ὅτι λέγω

δι' αὐτὴν τὴν Ὁρέξιν, τὸ λέγω ἔδω ἥττον καὶ ἄλλ' τὴν φιλοδοξίαν, καὶ τὴν φιλοδοξίαν, καὶ περιπλέον ἄλλ' τὴν φιλοκτημοσύνην. Καὶ ἄς ἀφῆζεν μωικοὶ ἐναντίοντων. Οἱ Ἄγιοι καὶ οἱ φρόνιμοι μήτε καταδικάζου, παρὰ μόνον τὰς ὑπερβολὰς τῶν τοιούτων Ὁρέξεων, καὶ τὰ ἄποκα μίσα τῆς Θεραπείαςτων. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ἡμεῖς ἀπὸ αὐτῆς τὴν βρύσιν ἀπολαύσαμεν τὰς ἐπιστήμας, ἀπὸ αὐτῆς τὰς ἀφραδείας, ἀπὸ αὐτῆς τὰς φρονίμους συγκλητικὰς, ἀπὸ αὐτῆς τὰς μεγαλοφύχους καὶ ἀγχινοὰς στρατηγὰς, ἀπὸ αὐτῆς τὰς πολυμηχανὰς ἐμπόρους, καὶ πόσας ἄλλας ἀξιοτιμῆτας ταξιαρχίας Ἀνδρώπων, οἱ ὅποιοι διοικῶν, διαυθοντάων, λαμπρῶσι, πλατίζου, καὶ τὰ ἐξῆς τὰς πολιτείας. Καὶ ἄλλ' τί λοιπὸν πόσον ἀσέχασα νὰ κακολογῶμεν τὰς τοιαύτας Ὁρέξεις; Καὶ τί τάχα, ἀν' εἰλείπων αὐταί, ἔμελλε νὰ καταστήσῃ ἢ ἀνθρώπινος πολιτεία; Τὸ ἐγκλημα εἶναι ἐδικόνμας, ὅταν τὰς καταχῶμεθα, ἔταν δὲ τὰς χαλιναγωγῶμεν, καὶ ὅταν βλέποντες, ὅτι δὲ φθαρόμεν νὰ τὰς Θεραπείσωμεν, παραδιδόμεθα εἰς τὴν ἀδημονίαν ἢ εἰς τὴν ἀγανάκτησιν. Ἀλλ' εἰπειδὴ ἀπὸ τὰς Ὁρέξεις πηγάζου τὰ πάθη, τὰ ὅποια εἶναι πόσαι συγκινήσεις τῆς Ψυχῆς, συγκροτούμεναι πότε ἀπὸ τὴν ἄθνησιν τῆς μιᾶς, καὶ πότε ἀπὸ τῆς ἄθνησιν τῆς ἄλλης Ὁρέξεως: καὶ τῶτο ἄς διαβῶμεν πῶρα νὰ σημειώσωμεν μὲ σωτομίαν: τί ἄραγε πρέπει νὰ ἐνοηταί μὲ τῶτο τὸ ὄνομα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ, Κ΄.

Περὶ τῶ Παθῶν τῆ Αἰσθῶν.

Οτι καὶ ἄρρηθῆναι ὡς τώρα δεῖ τὰς κεφαλαιω-
 δεύσας Ὀρίξεις, καὶ μάλιστα δεῖ τὴν Ὀρι-
 ξίν τῆ Φίλων καὶ ἀγαθῶν τὸ καλόν, καὶ δεῖ
 τὴν Ὀρίξιν τῆ φάτων καὶ μισῶν τὸ κακόν: Ὀρίξεις,
 ὅτε φαίνονται ὅσον σαθεραὶ, καὶ ὅσον σύμφυτοι μὲν
 τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς χωρὶς αὐτὰς ἔτι ἠμπορεῖ νὰ
 ὑπάρχη: ὅλον τῶ, λέγω, μᾶς ἐξομαλίζει τὴν ὁδόν,
 ὅτε ἀπάγει εἰς τὴν γνώσιν τῆς ἀρχῆς τῶ ἀνθρωπίνων
 παθῶν. Ὄταν μὲν τὸ μίσην τῶ αἰσθήσεων παρασαίνε-
 ται εἰς τὴν Ψυχῶν, ἢ ὅταν ἐξυπνῆ εἰς τὴν φαντα-
 σίαν ἢ ἰδίαν τινὸς ὑποκειμένου, τὸ ὅποιον ὁ νῦν τὸ νο-
 μίζει τάχα ὡς ἰκανὸν νὰ μᾶς προξενῆσθαι ἀπόλαυσιν ἢ
 ἠδονῶν: τότε ἰδὲ ἐνδομας διεγείρεται κάποια συγκίνη-
 σις, ὅτε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συμβαίνει ἠδονικὴ, ἀρε-
 στή, χαρῆς: ἐπειδὴ ἡ Φίλων ἀφισμῶν ἀπὸ καμ-
 μίαν Ὀρίξιν, μῆτε ἀφορᾶ, παρὶ κείνο τὸ ἀρετὸν καὶ
 ποθητὸν ὑποκείμενον, ὅτε ἡ ἀφρονητικὴ δυνάμις τῆς
 τὸ παρασαίνει τάχα ὡς χηρῶν, ὡς ἀξιαγάπητον.
 Ἐν τῆ ἐναστίᾳ, ὅταν μὲν τὸ μίσην ἢ τῆς συλλογῆς, ἢ
 τῆς αἰσθήσεως παρρησιάζεται εἰς τὴν Ψυχῶν καυσα ὑ-
 ποκείμενον, τὸ ὅποιον μᾶς φαίνεται κακόν, ἢτοι ἢ πῶς
 μᾶς μάχεται, ἢ πῶς ἔχει νὰ μᾶς ἐνοχλήσθαι: ἀλλὰ καὶ
 τότε: ἰδὲ συγκροτεῖται ἐνδομας μία ἄλλη συγκίνησις
 ὅπως διόλου ἐναστία, ὡς ἢ νὰ τὸ φάτων, ἢ νὰ

τὸ ρίπτωμυ: ἰδίᾳ ὅλη ἡ ψυχὴ, ἢ ἢ νὰ ὀμιλήσω ἕως, ὀπλίζεται, ὡς ἢ νὰ διώκῃ, ἢ νὰ κρατῆ μακρὰ ἔ-
 ναν ποιῶτον ἐχθρόν. Τὰς τιαύτας συγκινήσεις, ἀπὸ
 τὰς ὁποίας ἡ Ψυχὴ, αὐ ὄχι πάντοτε, κὶ ὁμως συχ-
 νάκις κυματίζεται, ἡμεῖς συνηθίζομεν νὰ τὰς κρά-
 ζωμεν Πάθη, παθήσεις, ἡγεθίσεις, κὶ πολλάκις τα-
 ραχὰς τῆς Ψυχῆς: κὶ τῆτο, ἐπειδὴ κὶ πολλάκις συνη-
 θίζον νὰ σωμαπαράττων τὴν Ψυχὴν, κὶ τὸ δὴ πλείον νὰ θο-
 λῶνεν, κὶ νὰ ἀποσομῶνεν ὡς κὶ τὸ κελπίον τῆς φρονί-
 μων, κὶ νὰ ἀπάγην εἰς πράξεις ἀπειρεῖς, γο-
 λοιώδεις, κὶ παντελῶς ἀναξίας τῆς ὑπεροχικῆς καταστά-
 σιως τῆς Ἀνθρώπου. Ἐπειδὴ ὁμως καὶ ἀπλῶς κάθε
 Πάθος δὲν σωμαπαράττει τὴν Ψυχὴν, φαίνεται δὴ, ὅτι
 τάχα τὸ ὄνομα: Πάθος: νὰ μὴ εἶναι ὅσον προσ-
 φούς, καὶ ὅσον ἀρμόδιον, ὡς ἐντελῶς νὰ μᾶς ὑφαίρη
 τὴν ἰδίαν, ὅπῃ ἡμεῖς φέρομεν περὶ τῆς ἀνθρωπίνων
 ἡγεθίσεων. Ἀλλ' ἴσως κὶ τὸ πλείον ἄρτιον ὀνομάτων ἢ θιλ-
 ἦτον τὸ, συγκινήσεις ἢ τὸ, ἡγεθίσεις Ψυχῆς. Καὶ
 ὁμως ἐγὼ μ' ὅλον τὸ θάρρος μέλλω νὰ μιταχειριδῶ
 κὶ ἄλλα ὀνόματα, ὅπῃ τελευταῖον μῆτε σημαίνεν, πᾶρ
 εἶα κὶ τὸ αὐτὸ πράγμα.

Τῶρα ἕκαστος ἡμπόρει νὰ ὀμολογήσῃ περὶ ἑαυτοῦ,
 ὅτι δὴ αὐτὸς πότε κὶ πότε αἰθαίνεται μίσα εἰς τὴν ἴσω
 περικύλῃ αὐτὴν τῆς Ψυχῆς τὰς τιαύτας ψυχικὰς συγ-
 κινήσεις πόρα χαλεπὴς ἢ δυσαρέστου, πόρα διεξοδικὰς ἢ
 σιωπόμεν, ἐνίοτε αἰδητὰς, ὅπῃ τῆς προξενῶν ἢ ὀδύμῃ
 ἢ ἡδονῇ, καὶ ἐνίοτε ὑδεμίας: κὶ τῆτο, ἐπειδὴ πότε
 συμβαίνεν σφοδραὶ, κὶ μᾶς συγκινῶν ὄλλω τὴν ψυχὴν,
 κὶ πότε ὅσον ἐλαφρῶν, ὡς ἡμεῖς ἔτε τὰς αἰθανόμεθα
 ποσῶς. Καὶ τί λέγω ἐγὼ τὴν ψυχὴν μόνον; Ὅταν
 εἰς τὸ παλάτιον τῆς Ψυχῆς συμβαίνει κάμμία μεγάλη
 συγ-

συγκίνησις, ἐὰν δὴ ἡθέλησις ἀπρόσεκτος. δὲ ἀποκλείει ἀποφασιστικῶς τὴν μετάβασιν, ἢ εἶναι δυνατὸν, ὅτι νὰ μὴ μεταβῇ καὶ εἰς τὸ σῶμα: καὶ τόσον, ὥστε ὁ πῆτι θόρυβος, καὶντε διάρειςος καὶντε δυσάρετος τύχοι, ἐμφωρίζεται καὶ ἐξωθεν: μεταδίδουσα δηλαδὴ ἡ φαντασία μὲ τὴν ἄσπορα τῆς πνευμάτων εἰς τὴν καρδίαν, εἰς τὴν ὄψιν, καὶ ὅμοι εἰς τὰ ἐπίλοιπα μέρη τὸ μουσικὸν σύμπωμα τῆς Ψυχῆς. Ἡμεῖς εἰς τὰ ὄμματα τῆς ἐρασῶν, ἔταν αὐτοπροσώπως θωρεῖνται, μήτε δυσκολόμοιδα νὰ ἀναγινώσκωμῃ τὴν ἐσωτερικώτων διάθεσιν. Τὸ αὐτὸ δὴ ἀποτελεῖ καὶ ὁ φόβος, ἡ σκυθροπότης, ἡ χαρὰ, καὶ ὅσα τοιαῦτα: ἀλλὰ περὶ τῆς ἀρκῆσι καὶ ταῦτα. Τὸ ἴδιον ἔπειτα μερικῶν παθῶν εἶναι τὸ νὰ συγκινῶν βιαίως τὸ αἷμα, ὥστε πῆτο ἔρχονται σπυδαίως εἰς τὴν καρδίαν, τάχα πρὸς βοήθειαν τῆς κεφαλαιωδεσάτε ἀολάγχης τῆς ζωῆς, νὰ ἐγκαταλείπη ἔσπον τινὰ τὸ πρόσωπον, καὶ νὰ τὸ ἀφυῆ μαρμαρῶσι, ὅπως συμβαίνει εἰς τὸν φόβον, ἢ εἰς τὴν θλίψιν. Ἄλλοτε πάλιν σωηθίζων, ὅτι ἐν δυνάμει μιᾶς ἀλλῆς προσβολῆς νὰ μεταφέρων μὲ ὀρμὴν πῆ αἷμα ἀπὸ τῆς καρδίας εἰς τὴν ἐπιφανείαν τῆς σώματος, καὶ μάλιστα εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ αὐτὴ νὰ τὸ σωωθεν, ὡσαύτῃ τάχα νὰ ἡθέλων ἡ ψυχὴ νὰ προπηδήσῃ ἐξω, ὥστε νὰ ἀποκρίσῃ καὶνσίατης ἐχθρῶν, ὅταν ἐρχεται νὰ τὴν ἐπεμβῇ, ὅπως συμβαίνει εἰς τὸν θυμὸν, ἢ εἰς τὴν ἐξοπὴν. Καὶ ὅμοι ἐγὼ ἔτε ἀγαπῶ νὰ χροιοξίβῃσω μὲ τὴν ἀπαρίθμισιν, καὶ πολὺ ὀλιγώτερον μὲ τὴν περιγραφὴν ἢ τῆς Παθῶν, ἢ τῆς ἰδιατέρων ἰδιοτήτων, ἢ τῆς πολυῆσπον ἀποτελεσμάτων τῆς αὐτῆς. Τὰ ἐμφυχα καὶ ἀκριβῆ ἐκτυπώματα τῆς παθῶν ἢ μπόρει ὁ ἀναγνώστης νὰ τὰ εὔρη καὶ εἰς τὰ συγγράμματα τῆς παλαιῶν καὶ νεωτέρων φιλοσόφων,

καὶ ἔξαιρέτως εἰς ἐκείνῳ τὴν περιβόητον πραγματείαν περὶ τῶν χαρακτηρισμάτων τῶν Παθῶν τῆς Κυρίας della Chamberè.

Ὡς ὅσον ἐγὼ καὶ τὸ παρὸν ἀρκῶμαι νὰ εἰπῶ τὸ, ὅτι δὴ ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ εἶναι μέρους ἴσως καὶ ἔτε πλεῖστον τῶν ὀνόματων, ὅσα Πάθη, ἢ ὅσας συγκληθῆσαι φέρει ἡ Ψυχὴ, καὶ ἀπὸ τοῦ ἄλλο μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Ὀρέξιν πολλάκις τὴν προφέρομεν μὲ πλείοτερα ὀνόματα: ὅπερ θέλει νὰ εἰπῇ, ἡμεῖς πολλαπλασιαζομένῳ τὰ πάθη ἀπὸ ἀνάγκης, καὶ μάλιστα ὅταν πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὸν χορὸν τῶν Ὀρέξεων, καὶ ὄχι τῶν Παθῶν, περὶ τῶν ὁποίων τῶρα ἐμιλήμεν. Ὡς ὅσον τὰ πλέον κυριώτερα, τὰ πλέον ἀξιολογώτερα ἀπὸ ὅλα τὰ Πάθη νομίζονται ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ ὀδύνη, ἀπὸ τῶν ὁποῖα ἔπειτα παραφύονται ὁ ἔρως, ἡ ἐπιθυμία, τὸ μῖσος, ἡ ἀποστροφή, τὸ θάρρος, ἡ ἐλπίς, ἡ τέλμη, ὁ θυμὸς, ἡ χαρὰ, ἡ κατῆφεια, ὁ φόβος, ὁ ζῆλος, ἡ ὑπεροψία, ἡ δόμνησια, ἡ ζηλοτυπία, ὁ φόβος, ἡ ἐνδοξοφιλία, ἡ ἐκκασίς, ὁ θαυμασμός, ἡ μετάνοια, ἡ σμικρολογία, καὶ τόσα ἄλλα, ὅπερ ἡμεῖς ἀναγινώσκομεν εἰς τὰ βιβλία, καὶ ὅπερ ἀπαιτῶμεν εἰς τὴν καθημερινὴν συλλογιστικὴν μερικὰ ἀπὸ τῶν ὁποῖα κυρίως μῆτε εἶναι, πᾶρξ μία μικρὴ ἢ μεγάλη ἔλλειψις ἢ ὑπερβολὴ τινὸς κεφαλαιώδους Πάθους, καὶ ἀκολούθως πάντοτε φαῦλα, πάντοτε κατηγορητὰ. Καὶ ὅμως δίδονται καὶ μερικὰ, ἢτοι καθῶς τὸ μῖσος, ἡ ἀποστροφή, ἡ ἀηδία, ὁ φόβος, ἡ δειλία, ἢ ἡ κατῆφεια, ἡ σκυθρωπότης, ἡ μελαγχολία, ὅπερ ἐγὼ μῆτε ἐξέρω, πῶς νὰ τὰ ἀκροβολογήσω, ἢ πῶς νὰ τὰ ἑκκεῖνω, ἐπειδὴ κάθε διάλεκτος συνηθίζει πολλὰ ὀνόματα πρὸς σημασίαν εἰδὸς καὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἢ Πάθους. Χάειν παραδείγματος, ἡ χαρὰ, ἢ
διδου-

78 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

ἀθυμία, ἢ ἀφροσύνη, ἢ ἀγαλλίασις, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἔτι μᾶς φέρει ἰδέας ἁφρόρων συγκινήσεων, παρ' ὅτι παρόμοια ὀνόματα ἐπίστε μᾶς σημαίνει τὸ μᾶλλον καὶ ἥτιον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ. Ὅθεν, μὲν ὅλον ὅπου ἢ λέξεις, ἐπιθυμία, δηλοῖ μίαν ἐνέργειαν τῆς θελήσεως διάφορον ἀπὸ τῆς θέλειν, καὶ ὅμως ἐγὼ ἀνωτέρω τῶν ἐμπαχειρίδων ἰδίως δεῖν εἰς σημαίνει τῶν ἐνέργειαν τῆς θέλειν: ὅπου πλεοναῖον ἢ ἐπιθυμία ἔτε κατ' ἄλλο δεκρίνεται ἀπὸ τῶν θέλησιν, πέρηξ καθ' ὅσον ἐκείνη σημαίνει τῶν ἐνέργειαν, καὶ αὐτὴ τῶν δυνάμειν. Καὶ ὅμως θεωρήματα καὶ αἱ δύο καθ' ὅσον ἐνέργειαι τῆς θελήσεως, ἔτε μεσολλαβεῖ τοιαύτη ἁφρορὰ μεταξὺ τῆς θέλειν καὶ τῆς ἐπιθυμεῖν, ὥστε τὸ εἶνα εἰς μὲν ἐκλαμβάνεται αὐτὴ τῆς ἄλλου, καὶ μάλιστα ὅταν ἡμεῖς κοινῶς προσηγορεύομεν εἰς λέγωμεν σημαίνοντες τὸ αὐτό: ἐγὼ ἠθέλησα, ἐγὼ ἐπιθύμησα.

Ὁ ἀγχιτύπος Λάκκιος εἰς τῶν περὶ ἀνθρώπων ἁφρορῶν πραγματείας, δεῖν εἰς παρατήρησιν τῶν ἁφρορῶν τῶν τῆς δύο ἐπιθυμιῶν, φέρει εἰς παράδειγμα εἶνα πρόσωπον, ὅπου ἀναγκάζεται εἰς ὁμιλίαν μὲν ἄλλο διὰ χάριστά τε φίλον, ὥστε εἰς τῆς κατορθωθῆναι μίαν ὑπόθεσιν, ὅταν μὲν ὅλον τῶν ἐπιθυμεῖν εἰς μὴ τῆς κατορθωθῆναι. Τὸ λοιπὸν (ἐπιφέρει ὁ αὐτὸς Λάκκιος) ἄλλο εἶνα ἢ ἐπιθυμία, καὶ ἄλλο ἢ θέλησις. Καὶ ὅμως ἐγὼ ἔτε ἀποτολμῶ πάποτε εἰς καλέσω μίαν τοιαύτην ἐπιφορὰν ἰομιμον καὶ ὁρθῶν. Ἐπειδὴ ἔτε εἶνα βίβαια δυνατὸν, ὅτι ἐκεῖνος ἄμα εἰς ἐπιθυμῆν, καὶ εἰς μὲν ἐπιθυμῆν εἶνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα: διότι ἄλλως ἔπρεπε, ὅτι αὐτὸς εἰς αὐτῶν εἰς ἀντιφάσκει. Ἐκεῖνος θέλει, ἢ ἐπιθυμεῖ εἰς δευτέραν τὸν φίλον μὲν τῶν ὁμιλίαν, καὶ πάλιν θέλει, ἢ ἐπιθυμεῖ καὶ τὸ αὐτό, ὅτι εἰς μὴ τὸν δευτέραν μὲν τῶν

πῶς ἔκβατον. Αὐταὶ βίβλαι εἶναι θύω ἐνέργειαι τῆς θελήσεως διάφοροι, ὅπως ὀξίως ἠμύθησαν καὶ καλῶνται ἐπισυμίας ἢ θυλήματα, καὶ ὅτι ἀποβλήτων θύω αὐτρικέμβρα, ἢ θύω πάλιν διάφορα. Ἐξω ἀπὸ τούτου, ὁ Ἀνθρῶπινος πῶς θυώσεται καὶ ἔχη θύω ἐνστικτικῆς ἀφορμῆς, ὡς καὶ τῶν μίλων καὶ θείων, καὶ ἐπισυμῆς, καὶ πάλιν καὶ τῶν ἀλλῶν καὶ καὶ τῆς θείης, καὶ μὴ ἐπισυμῆς τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον; καὶ ἰαὶ ἡμεῖς ἐκλήγουμεν τὸ εἶνα, ἀλλὰ τότε ἢ ἐπισυμίας κλίνει πρὸς τὸ εἶνα, διὰ τὸ ἐπιόν συγκυμβαίνει καὶ πρὸς τῶν πρᾶξιν. Οἷμοίως καὶ ὅστις κινδυνεύει καὶ ναυαγήσῃ. Αὐτοῖς θείαις καὶ ἔσθ' θείαις καὶ ἐκφορῆσῃ εἰς τὸ πάλαιος τῶν θαλάσσιων πραγμάτων, καὶ καὶ ὅμως πάλαιον μία ἀπὸ αὐτῆς τῆς συγκυνήσεως ἢ ἐπισυμίας, ἀναλόγως καὶ τῶν πάλαιον καὶ ἥττον προσβολῶν τῶν πειραστικῶν, τὸν καταπείθει καὶ ἐκλήξῃ ἢ καὶ τῶν ῥίψῃ, ἢ καὶ καὶ τῶν ῥίψῃ. Ὡς τὸσον ἰγὼ πάλιν ἰπυαλαμβανῶν, ὅτι δὴ ὁ κεντρίλογος ὄλων τῶν συγκυνήσεων τῆς ψυχῆς διὰ τῶν ὑπερμειῶν πολλῶν ὁστίων εἶναι ἄξιον ἀδυνατίας. Καὶ τῆ ἀλυσία ὅταν ἡμεῖς λέγομεν ἀνδία, ἀναρξία, καὶ μίσος, ὀργὴ καὶ παρηγορία, ἀνχαίσιμον, καὶ ὅσα παρόμοια; ἡμεῖς τότε ἐνοῶμεν καὶ κάποιαν διέσσειν ἢ κάποιαν συγκίνησιν τῆς Ψυχῆς; μὴ ὄλον τῶν ἔτε συμφορῶν διὰ τούτου καὶ πολλαπλάσιδ' ἔλαμψεν πάλιν Πάσῃ, ἔξω μόνον τῶν αὐτρεπέσκειαν ἢ τῶν ἀσπιδοστιμίας, καὶ ὅποιαν ἰγὼ ἐπιθύμων καὶ καὶ δαῖθ' ἀδεια καὶ καὶ ἔξω εἶνα Πάσος κείμενον μεταξὺ τῆς σμικρολογίας, ὅπως εἶναι τὸ ἐλαττωματικῆς, καὶ μεταξὺ τῆς ὑπεροχίας, ὅπου εἶναι ἢ ὑπερβολικήτης.

Ὡς τὸσον τὸ πρῶτον ἀπὸ ὅσα πρέπει καὶ θεωρεῖνται εἰς τῶν παρῶσαν παθολογίας, εἶναι, ὅτι καὶ ἐν εὐρίοτε

10 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

καὶ Πάθη ἀποτυφλώτων τὸ λογικὸν κριτικῶν τῶ νοός ; καὶ ὅτι παρασύρει τὴν Ἀνθρώπου εἰς μυρίας ἀτάκτας καὶ παραλόγους πράξεις. Καὶ ἐπ' ἀληθείας συνηθίζουσι αὐτοὶ οἱ μουσικοὶ δημηγόροι νὰ καταπείθουν τὴν διάνοιαν, ὥστε νὰ νομίζῃ δυνάτον, καὶ μάλιστα εὐκολόν ἐστι, τι πράγμα αὐτῇ ἐπιποθεῖ. Ἰχθύν, ὅταν δίδονται σφοδρὰ, μὲ τὸς αὐτῶν ἐρμῶν νὰ ἐπεμβαίνουσι τὸ λογικόν, ὥστε συγχισμός τις ὁ καλὸς διδάσκαλος, νὰ χωρὶν καθεὶ δίκαιον βελῆς, μάλιστα ἐπίοτι, καὶ μ' ὅλον ὅπερ μᾶς περισσεύει καιρὸς, ὥστε νὰ ἀκροαθῶμεν τὸ λογικόν : καὶ ὅμως αὐτὰ τὸσον μᾶς σφίγγουσι μὲ τὴν ἀνησυχίαν, ὥστε ἡμεῖς, τάχα διὰ νὰ ἀποτευνάξωμεν ἀφ' ἑαυτῶν μίαν τὸσον ἐνοχλητικὴν καρβαλίαν, φέχομεν νὰ τὰ θεραπεύσωμεν. Οὐ μὲν, ἀλλὰ συνηθίζουσι, καὶ νὰ μᾶς σκεπάζουσι τὰ πεπραγμένα ἐλαττώματα, ἢ νὰ μᾶς διδάσκουσι, πῶς νὰ τὰ κρύπτωμεν : καὶ τὸ δὴ πλείον, νὰ μᾶς παρακινῶν, ὥστε, καὶ αὐτὸ ὅχι πάντοτε, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπὶ τὸν πλείον, νὰ ὁμιλῶμεν, καὶ νὰ κίνησωμεν πρὸς συμφέρον μᾶς. Τὸσον ἐπειτα δόλια, τὸσον πανουργὰ συμβαίνουσι, ὥστε μήτε μᾶς ἀφ' ὧν νὰ βλέπωμεν τὰ ὑποκείμενα, παρ' ἀπὸ τὸ μέρος, ὅπερ ἡμεῖς ἢ ἀγαπῶμεν, ἢ μισῶμεν, κρύπτωντάς μᾶς καθεὶ ἀλλήλων ἢ ἀχρημον ἢ αἰραίων ὄψιν τῶν αὐτῶν. Καὶ δότεμα ὡς ἐρασίῳ, ὅπερ νὰ φλογίζεται ἀπὸ τὸν ἔρωτα τινὸς προσώπου. Ἄλλο αὐτὸς δὲν θεωρεῖ, ἄλλο δὲν βλέπει εἰς τὸ πῶς, πᾶρεξ καὶ ἡ καὶ χάριτας. Ἐνδέχεται, ὅτι τὰ ἐλαττώματα ἢ τῶ ἐρωμένου ἢ τῆς ἐρωμένης νὰ εἶναι πικρὰ : ἀλλὰ τάχα τὰ διακρίνει καὶ ὅστις τὰ παρατηρεῖ μὲ ὄμματα παθοχωματισμένα ; Ἄλλο τὸσον καταρτίζει καὶ τὸ μῖσος, ὁ φόβος, ἡ ὀργή, καὶ ὅσαι ἄλλαι πικραῖαι ἐσωτερικαὶ συγκινήσεις : ὅταν καὶ τὸσον ἐπι-

ρατέ-

νωτέρα συμβαίνει ἢ πώρωςις, ἄσον πλέον σφοδρότερος εἶναι ὁ οἶσρος τῶ ἐπικρατῆντος Πάθους. Ὡσαύτως καὶ ὁ κενόδοξος ἢ ὁ φιλοκερδῆς ὅλα τὰ λογίζεται σύγχαρητὰ, ὅλα ἀνῆκοντα εἰς αὐτὸν, διότι αὐτὸς, ἔτε ἄλλον σύμβυλον ἀκροάζεται, παρέξ τὸ Πάθος τῶ. Καὶ ἀλοίμονον, ὅταν ὁ πλάσος ζῆλος, ῥωμῶσος ὁμῶ μετὸ μῖσος καὶ μετὸ δυνάμιν, αἰχμαλωτίζει τινὸς τὴν καρδίαν! Τῆτο εἶναι εὖα πρόχημα, ὑποκάτω εἰς τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἠμπόρει νὰ κατορθώσῃ μυζίας ἐκδικήσεις. Τὸ ἴδιον πράττει καὶ ἡ φιλοκέρδεια, ὅταν ὑποκρίνεται πὴν ἀγάπῳ: ἥτοι αἰς καὶ αὐτὴ ἠμπόρει νὰ λησάῃ, καὶ νὰ λησάῃ, χωρὶς ποσῶς ὁ φιλοκερδῆς νὰ ρηοικᾷ, ὅτι πράττει ὄχι ἀγάπῳ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς δικαιοσύνης. Ἀλλὰ τὸ δὴ χειρότερον εἶναι, ὅτι δὴ ὅλη ἡ ἀξιοδάκρυτος ζωὴ τῶ Ἀνθρώπου ὑπόκειται εἰς τὰς ἐφόδους τῶν ἡμφύτων παραχοποιῶν. Ἡ νεότης ἐλκεῖται πλέον ἀπὸ τῶτα τὰ Πάθη, παρ' ἀπὸ ἐκεῖνα: μεταβάλλεται ἡ ἡλικία, καὶ παύοντας τὰ πρῶτα, ἰδὲ φυξάνων ἄλλα. Ἀλλ' ἴσως τινὰς νομίζει, ὅτι τάχα τῶτοι οἱ θορυβῶδεις ἀῆμοι βασιλεύων, καὶ ἀρχεινται μόνον εἰς τὰ ἐγκόσμια καὶ εἰς τὰ πολυπληθῆ θεάτρα, ἥτοι εἰς αἰτίας ἢ τῶν ἀπατηλῶν, ἢ τῶν ὀχληρῶν ὑποκειμένων, ὅπῃ πώποτε δευ ἀπολείπων. Ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας ὡς καὶ ἐκεῖνοι, ὅπῃ ἢ ἀπαρνεῦνται τὸν κόσμον, ἢ παραιτέμενοι τὰ πάντα, ἀποφασίζων ἐν τῷ κόσμῳ νὰ περάσων μίαν ἀτέραχον, μίαν διαγγελικῶν ζωῶν: ὡς καὶ αὐτοὶ, λέγω, ὡς καὶ αὐτοὶ δοκιμάζων τὰς ἀρχίας ὁρμάς τῶν Παθῶν, καὶ ὑποχρῶνονται ἀκατάπαυστα νὰ παλαίων μετ' αὐτά. Ἀλλὰ τὸ παραδοξότερον εἶναι, ὅταν δὴ μερικὸς ἀπὸ τῶν εἰς τὸν ἐγκόσμιον ἴσως ποσῶς δευ παράττει, αὐτὸς ἄκρως θορυβεῖ. Μία

φωνή, μία ὀμματία, εἷμα νεῦμα, μία λεπτή ἀντιλή-
 γία, μία ἐλαφρὴ καταφρόνησις, εἷας ἀκέφαλος φό-
 βος ἀμαρτίας, μία συγκίνησις τῶν ἰδίων τῶν πραγμά-
 των, ὅπως ἢ εἶδαν, ἢ ἤκουσαν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὅμως
 τόσα ἄλλα ἐτι ἐλαφρότερα συμβάμματα, ἰχύνειν τὰ
 συγκροτήσεν εἰς τὰ ἔσω τῆς καρδίας των θορύβους, κα-
 τειρίας, καὶ ἄλλας διαρκεῖς καὶ σκληροτάτας πειρασμούς,
 ὡσανύτα να ἐπερίπιπταν εἰς τὰ πλέον κινδυνώτερα
 συμπτώματα. Ὡς κακοδαιμονία τῷ Ἀνθρώπῳ, ὅπως
 τόσον δύσκολα ἐξέρει, ἢ ἢμπορεῖ να εὖρη τὴν ἀπαρα-
 ξίαν τῆς Ψυχῆς: τὴν ὁποῖαν ὁ φρόνιμος, ὅλος ἐπιθυμητής,
 φέχει, ἢ τὴν ἀχίσον ἐπρεπε να φέχη διὰ να τὴν εὖρη!

Καὶ διὰ τὸ τοῖ Στωϊκοὶ τῷ τότε καιρῷ βλέποντες
 τὰ τόσα πολυφόρα ἐλέθρια ἀποτελέσματα, ὅλα τέ-
 κνα τῶν Παθῶν (καθότι μὴτ' ἀμφιβάλλεται, ὅτι τό-
 σα ἀσεβῆ, καὶ τόσα παγγέλοια ἔργα πηγάζειν ὄχι ἀ-
 πὸ τὸ λογικόν, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὰ Παθή) ἠγειώθη-
 σαν τόσον ἀδυσώπητα κατ' αὐτῶν, ὡσεὶ συμπλέκοντες
 τα ὅλα ὅμως, τὰ ὠνόμασαν συγκινήσεις Ψυχῆς, ὅπως
 ἀναφέραν τὸ λογικόν καὶ τὴν φύσιν, διηχρηζόμενοι,
 ὅτι ἐπρεπε να ἀνασπᾶται, καὶ να ἐξοντῆται ἀπὸ τὸν
 Ἀνθρώπον ἕκαστον ριζόθεν. Καὶ ὅμως μὴτε ἐχρειά-
 θησαν πολὺ οἱ παλαιοὶ, καὶ πολὺ ὀλιγώτερον οἱ νεώ-
 τεροι, ὡσεὶ να σκλητιώσεν τὸ ἀσύστατον μίας πέσον ἀλ-
 λοκότε δόξης καὶ ὑπολήψεως. Ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐ-
 τή, ὅτι ἡ γλῶσσα εἶναι εἷα ἐξαισίον ὄργανον τῶν Ἀν-
 θρωπίνων πράξεων, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐδόθη θεόθεν,
 ὡσεὶ μὲ τὸ μέσον τῆς ὁμιλίας να διώταται ὁ εἷας να
 κινήσῃ τῷ ἄλλῃ τὰ ἐνδιάθετά του κινήματα. Ἀλλ'
 ὅταν τινὰς ἤθελον ἐπιχειρεθῆ να δείξῃ: ὅτι δὴ ἡ
 αὐτὴ γλῶσσα, ἔθεν ἀναβρύουσι πῶσαι ὑβρεις, τόσαι,

βλασφημίας, πόσαι αἰρέσεις, κατάραι, ἐπιιορκίαι, καὶ ἄλλαι ἀναξίθμητοι ὀλέθρῳ ὑπερβολαί, ὅπως καὶ ὁ Ἀπόστολος Γάβριος εἰς τὴν κωνοικίῳ πε ἐπιστολῷ καλῶς τὰς ἐσοχάθη: ὅτι, λέγω αὐτῇ ἡ γλῶσσα εἶναι εἷς μέλος, ὅπῃ ἀναφέρει καὶ τὴν φύσιν καὶ τὸ λογικόν: ἀρά γε δεῖ ἔμελλαν ὅλοι καὶ παιδαγωγοὶ ὅμῃ καὶ ἀπαίδετοι νὰ ὀρμήσων κατ' αὐτῶ; Καὶ βίβαια ἔτε ἀμφιβάλλει τινὰς; ὅτι δὴ ἡ γλῶσσα, αὐτῇ καθ' ἑαυτῷ, εἶναι εἷς ἀλλοίον ὄργανον, καὶ ὅτι ἔχει αὐτῆς, ἀλλ' ἔτινος τὴν καταχῆται, εἶναι τὸ ἔγκλημα. τὸ ἴδιον πρέπει νὰ ἐνοῦται καὶ περὶ τῶν ὀμμάτων, περὶ τῶν χειρῶν, περὶ τῶν ποδῶν, τὰ ὅποια ὁ Ἄνθρωπος, καλὰ καὶ μέλη δεδομένα θεοῦ μένον πρὸς ὀφελός τε, καὶ ὅμως ἐπίσης ἠμπορεῖ νὰ τὰ μεταχειρίζεται πρὸς ὀλεθρόν τε. Τώρα φθάσει νὰ πληροφορηθῶμεν: τί πάχα εἶναι τῶν τὰ Πάθη, ὥστε νὰ μάθωμεν, ὅπως ὁμοίως καὶ αὐτὰ χρῆσιμώουσι, καὶ ὅπως ἐπίσης χρειάζονται εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Ψυχῆς. Μήτε πρέπει νὰ ἀρχέμεθα ἡμεῖς μόνον μετὰ τὸν ἦχον τῶν ὀνομάτων, ἀλλὰ πρέπει περιπλίον νὰ θεωρήσωμεν καὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὰ πράγματα: διότι ἴσως τινὲς μετὰ τὸ νὰ ἀκῆσων τὰ ὀνόματα, Πάθη, παραχαί, καὶ τὰ ἐξῆς, ἠθέλων τὰ νομίση παρῶδὺς καθ' ὅ ὑποκείμενα αὐτόχρημα κακὰ, βλαβερά. Καὶ ὅμως μήτ' ἄλλο συμβαίνειν αὐτὰ, πᾶριξ πόσαι συγκινήσεις τῆς Ψυχῆς, ὥστε νὰ φύγη ἢ νὰ διώκη ἀφ' ἑαυτῆς ὁ, τι ἡμεῖς κέρομεν κακόν, ἢ ὥστε νὰ ἀποκτᾶ, ἢ νὰ προσφυλάττη ὅ, τι ἡμεῖς νομίζομεν καλόν. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ἡ Ψυχὴ, διὰ τὰ πράττη ὅχι μόνον τὰς ὄσας ἐργασίας ἀνήκων ἰδίως εἰς αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ νὰ συγκινή ὅμῃ καὶ τὸ σῶμα κατὰ τὰς δεξιὰς τῆς χεῖρας:

χρειάζεται, ὅτι πότε καὶ πότε νὰ συγκινήται ἐπισημότερον. Καὶ ἄς υποθέσωμεν, ὅτι σῆς αἰθρῶπος πώποτε δὲν δοκιμάζει ἕτε ἡδονῶν ἕτε ὀδυῶν, ἔτι εἶναι ἀμέτοχος ἐλπίδος, ἀγάπης, μίσους, φόβου, μὲν σῆα λόγον, ὅτι εἶναι ἐλάττωτος ἀπὸ κάθε Πάθος. Κατὰ ἀλήθειαν καὶ ὁ ποιῆτος ἢ ποσῶς ἢ ὀλίγον διαφέρει ἀπὸ σῆα λιθάρι: καθότι ἔπρεπε νὰ ὑπερῆται τὴν τόσον ἀναγκαίαν συγκίνησιν τῆς Ψυχῆς, ὥστε νὰ σωτηρῆ τὸ ἄτομον, ὥστε νὰ ἐφοδιάζῃ τὰ καλὰ, καὶ ὥστε νὰ προσφυλάττεται, ἢ νὰ διαφθοραίνεται ἀπὸ τὰ κακά. Ἡ ἄλιθιότης πώποτε δὲν ἐχημάτισεν ἀρετῆν, ἀλλὰ μάστιγα σῆα ἐλευσιότατον ἐλάττωμα. Τὸ ἀσειότερον ὅμως εἶναι, ὅτι μήτε οἱ ἴδιοι Σπωῖκοι, μὲ ὀλλωτων τὴν αὐστηρότητα, δὲν ἐδιωθήσαν νὰ ξεδυθῶν τὰς τοιαύτας συγκινήσεις: ἐπειδὴ ἡ Ψυχὴ ἐν δυνάμει τῆ σωματικῆ συνδέσμου μήτε δυνάται, πᾶρξ νὰ χροικῆ αὐτὰς τὰς συγκινήσεις: καὶ ἀκολούθως ἡμεῖς πρέπει νὰ τὰς υποθέσωμεν ὡς μίαν προῖκα τῆς Φύσεως.

Μήτε μάχονται καθ' ἑαυτὰ τὰ Πάθη τὸ λογικόν, ἀφ' ἑ καθ' ἑκάστῳ δοκιμάζομεν, ὅτι ἐὰν οἱ κακόβουποι τὰ μεταχειρίζονται ἐπὶ κακῶ, ἀλλ' ἐκ τῶ ἐναντίοι οἱ ἐνάριτοι τὰ μεταχειρίζονται ἐπὶ καλῶ. Ὡς καὶ οἱ ἅγιοι ἀγαπῶν, φοβῶνται, ἐλπίζον: πλὴν εἰς αὐτὰς τὰ Πάθη εἶναι ἅγια καὶ ὑπερέγνια, ἐπειδὴ καὶ τὰς χησιμῶν εἰς τὴν ἀσκησιν τῆ ἀρετῆς, ὥστε νὰ διαρεθῶσιν Θεῶν, καὶ ὥστε νὰ κληρονομήσιν τὴν ὀδύμωσιν τῆ βασιλείας τῆ. Καὶ τίχα δὲν δίδασκεται ὡς καὶ εἰς τὰς θείας γραφὰς, ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἀμαρτάνετε, καὶ ἡ ἥλιος μὴ δύετω ἐπὶ τῆ ὀργῇ ἡμῶν; Καὶ ὅμως οἱ ποιῆτοι εἶναι θυμοὶ δίκαιοι, θυμοὶ πρόπαντες εἰς τὸν ἐνάριτον, καὶ τί χροικτικοὶ, καὶ τί καταδρομηταὶ τῆ

παραφορῶν, καὶ δεῖ τι χηῖσιμι εἰς τὸ δημόσιον ἢ εἰς τὸ μισθὸν καλόν. Καὶ ἀγκαλὰ εὐίστε οἱ ἀνεμοὶ καταποντίζου τὰ πλοῦσιμα, καὶ ὁμως ἡ χηῖσις καὶ ὁ σκοπὸς ἔπε ἐφάρδιθη δεῖ νὰ τὰ ναυαγίζου, ἀλλὰ μά- λιστα δεῖ νὰ τὰ χησιμώσω ωσαύτῳ ὅσαι πτέρυγες εἰς τὰ μακράτων ταξίδε, καὶ δια νὰ τὰ μεταφέρου εἰς τὰς λιμενάς. Καὶ ἀράγε τι δεῖ ἐμεῖλε νὰ πάχου ἐκεί- ναι αἱ ἐγκώδεις οἰκοδομαί, ὅπε φέρονται ἐπαύω εἰς τὰ νῶπα τῆς θαλάσσης, ἐπὺ ὑπερῶντο τῶ βουθῆσαν τῶ ἀνέμων; Τώρα τῶτο πλέον ἤρμοζε νὰ ρηθῆ διὰ τὰ πραγματῶμενα Πάθη, καὶ τῶτο, ἐπειδὴ καὶ ὁ ναύκλη- ρος, ἔσω καὶ ὁ προσκεκτικώτατος, ἢ ὁ δοκιμώτατος, ἔπε ἰχῦει πάντοτε νὰ ἀποφύγη τὸ ναυάγιον: ἀλλὰ τὰ νὰ μὴ γυρνῶνται τὰ Πάθη, ἢ πάντῳ, γυρνημέσια νὰ μὴ πὺν σύρου εἰς τὰ βάραθρα: τῶτο, ναί, καὶ πάντοτε κεί- ναι εἰς τῶ ἐξασίω τῶ Ἀνθρώπου, ὅταν αὐτὸς εἴργει νὰ ὠφελῆται. Ἀλλῶς τάχα δεῖ ἡθελ' ἐπιταί, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ Φύσις τῆς ἀνθρωπότητος νὰ εἶναι εὖα κα- κόν, καθότι ὅσοι καὶ ὅσοι δίδονται, οἱ ὅποιοι μὲ αὐτῶ πράττου τὸ κακόν; Ἀλλὰ τὸ ἀναντίρητον εἶ- ναι τῶτο, ὅτι δὴ ἡμεῖς, μ' ὄλλω τῶ διαφορότητα τῆς παρέσης ἀνθρωπίνης καταστάσεως, καὶ ἔμως πάλιν μένομεν εὖα ὑπερέξοχον ποίημα τῶ χειρῶν τῶ Θεῶ. Καὶ φθαίει νὰ ἐνδυμηθῶμεν, ἔτι δὴ ὁ Θεὸς μᾶς ἰχῦεῖ τὸ λογικόν, ἢ πει εὖαν χαλινόν, ὁ ὁποῖος καὶ ἰχῦει, καὶ πρέπει νὰ χαλιναγωγῆ καθεὶ Πάθος, ἢ πει ἀναγκαζῶντάς το νὰ σκεισφῆρη πρὸς τῶ δῖδαι- μονίαν, καὶ ὄχι πρὸς τῶ κακοδαιμονίαν: πρὸς τῶ ἀρετῶ, καὶ ὄχι πρὸς τὸ ἐλάττωμα. Ὡς ὅσον τὸ συμπέρασμα τῶ ἐξοχωτέρων φιλοσόφων εἶναι τῶτο, ἔτι τὰ Πάθη δεῖ πρέπει νὰ ἀφαιρῶνται ἀπὸ τὸν Ἀν-

θρῶπον, καὶ ὅτι ὁ Ἄνθρωπος χρεώσεται νὰ τὰ με-
 ξιάσῃ καὶ νὰ τὰ δαμάσῃ: καθότι αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ
 εἴναι φαῦλα, ἀλλὰ μόνον ἢ ὑπερβολῆ, ἢ ἢ ἔλλει-
 ψις τῆς αὐτῆς: ἔξαιρέτως ὁμῶς ἀπὸ τῶτον τὸν χορὸν
 μόνος ὁ φθόνος, πάθος κακοφύει, γεννημένον μόνον διὰ
 νὰ βασανίσῃ τὸν Ἄνθρωπον, καὶ πῶποτε νὰ μὴ τὸν
 ὠφελῇ.

Καὶ ἔμῳς διὰ νὰ σαφηνίσωμεν λαμπρότερον τὴν πη-
 γλὴν τῆς ἀνθρωπίνων Παθῶν, καὶ ἔμῳς διὰ νὰ δεικνύ-
 σωμεν ὅπως ἐν τῷ ὄντισμένῳ, ὅπως πρὸ ὀλίγου ἐσημειώ-
 σωμεν, ἐπιφέρω ἐν βραχυλογίᾳ: ὅτι ἀπὸ ὅσα ὑποκεί-
 μενα μᾶς παρασαίνονται εἰς τὴν Ψυχὴν μὲ τὸ μέσον
 ἢ τῆς αἰσθήσεων ἢ τῆς εἰρηκίας, ποῖα εἶναι ἰκανὰ νὰ
 τὴν συγκινήσῃ, καὶ ποῖα ὄχι. Ἡμεῖς καθ' ἡμέραν
 βλέπομεν ποικίλα πρόσωπα, καὶ παρατηροῦμεν πολυ-
 ῥοπα ἔμφυχα ἢ ἀφυχα σώματα: ἡμεῖς καθ' ἑκάστω
 ἀκούομεν διαφόρας ὁμιλίας περὶ διαφορὰν ὑποθέσεων,
 καὶ ποικίλως ἔρχομεν μὲ τὴν φαντασίῳ παρατηροῦντες
 μύθους ἢ προλαβοῦντες ἢ παρόντες συμβεβηκότα. Καὶ
 ὁμῳς πόθεν τάχα προέρχεται, ὅτι ἀπὸ τὰ ὅσον δια-
 φερα ὑποκείμενα, μερικὰ καὶ μόλις φθασμένα ἢ ἀνα-
 ἠμενία, μᾶς ἐξυπνῶν πότε τὸτο, καὶ πότε ἐκεῖνο τὸ
 Πάθος, καὶ μερικὰ ἔδρα; Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ εἶτ' ἄλ-
 λοθεν βέβαια, πᾶρ ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ συγκινεῖται ὑπε-
 ρον ἀπὸ τὴν προσβολῆν, ἢ ὑπερον ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν
 τῆς ὑποκειμένων, εἴτεν ἀφ' ἑ ἢ φιλαυτία ξεσκιπάζει
 καμμίῳ χέσιν, ὅπως τὰ ὑποκείμενα φέρομεν πρὸς τὰς
 ὀρέξεις μας, ἢτοι ὅτι αὐτὰ ἢ εἶναι, ἢ καὶν ἢμποροῦν νὰ
 εἶναι χαροποιὰ ἢ βλαβερά ὡς πρὸς ἡμᾶς, καὶ ὅτι πι-
 ετέχων κανένα καλόν, ἢ κανένα κακόν, ἢ καὶν τὸ χῶ-
 μα τὸ καλὸν ἢ τὸ κακὸν ὡς πρὸς ἡμᾶς. Ὅσακις λοιπὸν

δὲν προκύπτει καμμία τοιαύτη χέσις, ὅπῃ γὰ ἀφο-
 ρᾶ τὸ ἐδικόν μας ὄφελος ἢ καλόν, ἢ τὴν ἐδικὴν μας
 βλάβην ἢ κακόν: ἡ ψυχὴ δέχεται μὲν, καὶ ἐνθυμᾶ-
 ται τὰ πρόσωπα, καὶ ὅποιονδήποτε ἄλλο σύμπτωμα,
 καὶ ὅμως ἔτε συγκινεῖται, παρ' ὅταν βλέψῃσιν πράγ-
 ματα ἢ ἀσωλήθη, ἢ μεγαλοπρεπῆ, ἢ μιᾶς σπανίας
 ἀτορνεῖας ἢ ὠραιότητος, θαυμάζει. Ἐγὼ εἶπα (καὶ
 τῆτο ἔπριπε πάντοτε γὰ τὸν ἐνθυμέμεθα) ὅτι ἡμεῖς
 πάντοτε καὶ πανταχῶ ζητῶμεν τὸ καλόν, καὶ ὅτι ἡ
 ψυχὴ μας ἔτε καὶ ἐν ἑα βῆμα κινεῖται, ὅταν πρῶ-
 τον δὲν πληροφορεῖται τὸ συμφέρον, καὶ ὅταν ἡ φιλαυ-
 τία δὲν τὴν ἐξυπνᾷ. Ὡς τὸσον ὅταν βεβαιώμεθα,
 ὅτι τὰ ὑποκείμενα συγχυθύνονται ἢ μὲ τὸ καλόν, ἢ
 μὲ τὸ κακόν, ὅπῃ πρὸς ἡμᾶς ἀναφέρεται: ἡ ψυχὴ
 ἐν τῷ ἅμα συγκινεῖται, ὥστε ἢ γὰ τὰ ἀγκαλιάζει, ἢ
 γὰ τὰ φεύγει. Καὶ ὅμως ἐνταῦθα πρέπει γὰ σημείω-
 σαι, ὅτι ὅταν ἐκεῖνο τὸ καλόν, ἢ ἐκεῖνο τὸ κακόν
 εἶναι ἢ μικρὸν, ἢ μέγα, ὡσαύτως καὶ αἱ συγκινήσεις
 συμβαίνου ἢ μικραὶ ἢ μεγάλαι: καὶ ὅτι ἡμεῖς ἀπο-
 βαίνομεν μᾶλλον ἢ ἦτον ὀρμητικοί, πάντοτε ἐνδυναμέ-
 πης ἀναλογίας ἢ πῆς μεγαλιτέρας ἢ πῆς μικροτέρας
 ἐγγίσεως ἢ ἀποστάσεως ἐκείνου τῷ καλῷ ἢ ἐκείνου τοῦ
 κακῷ. Ὡς καὶ τὸ ὠραῖον ἢ τὸ ἀχημον, τὸ ἀληθές
 ἢ τὸ ψεῦδες, καὶ τὰ ἐξῆς, ἰσχύου γὰ συγκινῆν τὴν
 ψυχὴν, προξενῶντάς τῳ ἢ ἀηδίας ἢ ἰδουλί: καὶ ὅ-
 μως τῆτο ἔτε προέρχεται, παρ' ἐπειδὴ τὸ ὠραῖον καὶ
 τὸ ἀληθές ἐμφανίζονται μὲ πῆν χαρακῆρα τῷ καλῷ,
 πράγμα, ὅπῃ μᾶς τέρπει, μᾶς ὠφελεῖ: καὶ διὰ τὸ
 ἀχημον καὶ τὸ ψεῦδες παρασαίνονται μὲ τὴν προσω-
 πίδα τῷ κακῷ, πράγμα, ὅπῃ μᾶς ἐνοχλεῖ, μᾶς
 βλάπτει. Οὐμὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ νεοφανές ἰσχύει γὰ
 μᾶς

μᾶς ἐγείρη τὸν θαυμασμόν, τὴν δύθυμίαν, καὶ ἄλλα Πάθη, καθότι ὡς καὶ τὸτο συμπεριφέρει τὴν διανομὴν ἢ τὴν καλὴν ἢ τὴν κακὴν, ἢ τὴν ὡραίαν ἢ τὴν ἀχίμην ὡς πρὸς ἡμᾶς: καὶ ὁμοῦ ναὶ συνεργήσῃ, ὅτι ἢ ψυχὴ ναὶ χροικᾶ ἢ τὴν ἀνδρῆ ἢ τὴν ἡδέϊαν μετὰβασιν ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν εἰς τὴν εἰδησιν τινὸς ἀπολαυστικῆς ἢ χρισίμης ὑποκειμένης, ἢ τὸ ἐναντίον τινὸς ἐνοχλητικῆς ἢ βλαβερῆς.

Ὡς ἔσονται ἐρρέθη, ὅτι ἡμεῖς φύσει ἀγαπῶμεν τὸν ἔπαινον, καὶ φύσει μισῶμεν τὴν κατηγορίαν. Καὶ ἐπ' ἀληθείας τὸτο μᾶς διεγείρει τὴν ὀργὴν, τὸ μῖσος, καὶ τὴν ἐκδιπνητικὴν συγκίνησιν, ὅταν τινὰς καταφρονεῖ ἢ ἡμᾶς ἢ τὰ περὶ ἡμᾶς: τὸτο ἐκ τῆς ἐναντίας μᾶς ὀξυπνῆ καὶ τὴν ἀγάπην, τὴν ἡδονὴν, ὅταν ἄλλος ἐπαινῆ ἢ ἡμᾶς, ἢ τὴν ἐδικύμας ἀγχίνοιαν, τὴν δεξιότητα, τὰς πράξεις, καὶ τὰ ἐξῆς. Τὸ ἴδιον χαροποιὸν ἀποτέλεσμα δοκιμάζομεν, καὶ ὅταν παραπρῶμεν πράγματα, τὰ ὁποῖα τὰ πληροφορούμεθα ὡς ἀρκετὰ ναὶ μᾶς προξενήσων ἔπαινον, τιμὴν. Οὕτως ὁ μαθηματικὸς ἀγαπᾷ τὰ ποιήματά τε, ἔπος ὁ ἄλλος τὰ παλάτια τε, τὶς τὸς κήπους τε, ποῖος τὰ ἰππάρια τε, ἄλλος τὴν ἀγροίαν τῆς οἴκου τε, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ἰδίως διὰ τὸτο ἀποβαίνουσι εἰς τὰς γυναῖκας τοσούτον ἐπιθυμηταὶ εἶναι αἱ λιγυραὶ ἐνδυμασίαι, εἰκαίνα τὰ βαρύτερα κειμήλια, καὶ ἐκείνη ἢ τὸσον ὑπερβολικὴν τοιαύτην ἢ ἑταπεζίδιον, ὅπως αἱ φίλαι μὲν τὸσῶν ὑπομοιρῶν ἀπεδάξεν τὰς χάριτας, καὶ ὅπως ἢ μεθεδέδοται, ἢ ἀγοράζεν τὸ πάντερον χῶμα τῆς κάλλους: ὅταν τὸσον πλέον δὴ χαρίζονται μὲν ἑαυτὰς, ἢ μάλιστα τὸσον περιεσώτερον λαβῶν ἑαυτὰς, ὅσον κάλλιον πληροφορεῖται ἀπὸ τῆς καθρέπτῶν ἐκείνο τὸ κάλλος,

λος, ὅπερ ἢ ἔχον, ἢ κἄν νομίζον, πῶς ἔχον. Πολλοὶ ταῦτα ἔπειτα συμβαίνον κὶ τὰ αἷτια, διὰ τὰ ὅποια οἱ γονεῖς ὑπερβαπτῶν τὰ ἀνήλικα τέκνια των. Πολλὰκις τὸς παρακινεῖ νὰ τὰ νομίζον ἀξιοπόθητα ἢ ὄρεξις τῶ ἐπαίνου, ἢ ἡ ἐλπίς τῆς μελλούσης των οικονομικῆς δεξιότητος, ἢ ἡ δολοχία τῆς ἀξιοματικῆς των ἀναβάσεως, κὶ τὰ ἐξῆς: ἀναλόγως δηλαδὴ μὲ τὸ πνεῦμα, μὲ τὴν ἀσειότητα, μὲ τὴν κοσμιότητα, μὲ τὴν ἐμβριθεῖαν, κὶ τὰ ἐξῆς, ὅπερ εἰς αὐτὰ παρατηρῶν. Ἀλλ' ἔπρεπε νὰ βλέπωμεν κὶ τὴν καρδίαν μεγικῶν μητέρων, ὅσαι ἔχον σωμύλας κὶ θειδεῖς θυγατέρας, πῶς σηωπηλαὶ ὄλαι ὑπερπηδοῦν ἀπὸ τῆν χαρῶν, καὶ ὄλαι γαυριῶσιν. Ὅταν τὸ δημόσιον βλέπει (λέγουσι κατ' ἰδίαν) κάλλη τὸσον ἐξάριετα, βέβαια κὶ ἔτε δυνάται, πάρεξ νὰ μακαρίζῃ κὶ ἐκείνῳ, ὅπερ ἴξδουρε, καὶ ἠμπόρισε νὰ τὸ πλάσῃ τὸσον ἐπιδέξια. Τίς ἀμφιβολία, ὅτι δὴ κρίνει καὶ τὸ κάλλος τῶ πρωτοτύπου, ἀφ' ὅχι πελειότερον, ἀλλὰ μῆτε κατώτερον, ὅταν τὸ ἀντίτυπον φαίνεται τὸσον χαριτωμένον; Τὸ αὐτὸ συμβαίνει ἀναλόγως κὶ εἰς τὰς ἄλλας ἐρέξεις.

Ἀλλ' ἄς ὑποτεθῇ τῶρα, ὅτι μᾶς παρασαινέται κἀνεὶα ὑποκείμενον ὡς καλόν, καὶ ὅτι ὁ νῦς τὸ εἰδοποιεῖται ὡς δολοχαπόκτητον. Ἀδυνάτον, ὅτι ἡ ψυχὴ χεῖδὸν ἐν ἀκαρεῖ νὰ μὴ συγκινηθῇ πρὸς αὐτό. Τῶτω τὴν συγκίνησιν, τῶτω τὸ πάθος ἡμεῖς τὸ κρᾶζομεν ἐφείσιν, πόθος, ἐπιθυμίαν. Ἀλλ' ἄς ὑποτεθῇ, κὶ ὅτι ἡ ἀπόκτησις τῶ τοιῶτε καλῶ μᾶς φαίνεται ἢ πιθασὴ ἢ πρόχειρος: τότε ἰδὲ καὶ ἄλλη συγκίνησις προβαίνει, τὴν ὅποιαν ἐνομάζομεν ἐλπίδα. Ἐὰν ἔπειτα ἡμεῖς ἢ φθαῖνομεν νὰ ἀποκτίσωμεν τῶτω τὸ ποθητὸν ὑποκείμενον, ἢ κἄν ἢ φυντασία μᾶς τὸ παρα-
 5αί-

βαίνει καθὸ παρὸν, καθὸ ἀποκτημένον, καὶ ἡ ψυχὴ
 ἔχει τὸ ποτὸ καὶ ποτὸ, ἢ μάλιστα συχνάκις κηλαίνε-
 ται μὲ τὴν ἡδονὴν, τάχα ὡς δι' εἶνα καλὸν, ὅπερ
 πλέον ἢ ἐγίνεν ἐδικόν της, ἢ τελάχιστον ὅπερ προχεί-
 ρως ἢμπορεῖ νὰ ἀποβῆ ἐδικόν της: τότε ἡμεῖς αὐτῶν
 τῶν συγκρίνεσιν τῶν κράζομεν ἀγάπῳ. Ἐκ τῶ ἐναν-
 τίς, ὅταν ἡμεῖς κείνομεν κἀνεὶα ὑποκείμενον καθὸ
 δυσάρετον, καὶ τὸ ποτὸ ἔχει τὴν ἀκρίνομεν, ἢ γνωρίζομεν,
 ὅτι βλάπτει, ἢ διὰ τί ὑποσκόμομεν, ὅτι ἢμπορεῖ νὰ
 βλάβῃ, καὶ ἐπομένως ἢ νὰ ἀφαιρέσῃ, ἢ νὰ σμικρύνῃ
 τῶν παρεῶσαν ἢ τῶν μέλλουσων ἀδαιμονίαν: αἰσαύτως
 καὶ τότε ἡ ψυχὴ ἔτε ἢμπορεῖ, πάρειξ νὰ συγκινηται:
 καὶ αὐτῶν τῶν συγκρίνεσιν ἡμεῖς τὴν καλῶμεν μῖσος,
 ἀποστροφῶν, ἢ ἀποφοβῶν: καὶ ἐκεῖνο τὸ ὑποκείμενον
 τὸ κράζομεν κακὸν, ἢ μίαν αἰτίαν τῶ κακῶ, ὅπερ
 πῶς αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μήτε εἶναι, πᾶρ εἶνα μῖσον, ὅ-
 περ μᾶς ὑστερεῖ κἀνεὶα ἢ ποθέμενον ἢ ἀποκτημένον
 καλόν. Ὅταν ἔπειτα τὸ ποτὸ τὸ κακὸν ὑποκείμενον ὑπο-
 τίθεται περιπλέον καθὸ πρόχειρον, ἢ καθὸ πλησίον
 νὰ φθάσῃ: τότε δὴ εἰς τῶν ψυχῶν συμβαίνει καὶ ἡ
 ἔροτολόγησις, τῶν ὀπίσθων διακείμενον σωήθως μὲ τὸ
 ὄνομα τῶ φόβος, τῶς δειλείας, τῶ φόβος. Ὅταν ὁμως
 συμβαίνει, ὅτι ἡ ψυχὴ ἢ ἐπίστε ἢ πολλάκις νὰ σκέ-
 πτεται μὲ δυσάρεσκείας τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον, ὅπερ ἢ
 ἐνεργεία βλάπτει, ἢ κἄν ἢ διάνοια μᾶς τὸ παρασαί-
 νει καθὸ ἰκανὸν νὰ βλάβῃ: τότε ἡ πιαυτὴ διάθεσις
 τῶς Ψυχῆς, πρὸς ἀντιδιασολὴν τῶν ἄλλων, ὀνομάζεται
 μῖσος. Ὅσαύτως ὀμιλεῖντες καὶ διὰ τὰ ἐπίλοιπα πά-
 ρθι λέεισκομεν, ὅτι δὴ ὅλα αἰτιολογῶνται ἀπὸ τῶν
 ἰδέων τῶ καλῶ ἢ τῶ κακῶ, ὅπερ ἀφορᾷ ἡμᾶς, καὶ ὅτι
 περιπλέον τὸ εἶνα γινῆται ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ ὅτι, μ

βλον ὅπῃ πόσον διάφορα, καὶ ὁμῶς ἰξάρεον, πῶς πολ-
 λά γὰρ συνδιαβίβην εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Ψυχὴν.
 Καὶ τότε δὴ συμβαίνει εἰς τὴν ψυχὴν ἐκείνη ἢ πολυ-
 θρομβώδης, καὶ ἐκείνη ἢ πολυτάραχος συγκίνησις, ὅ-
 πῃ οἱ διάφοροι αἵμοι ἀποτελεῖν εἰς τὸ πέλαγος, ὅ-
 ταν ἠγχιωμένοι συγκρίονται μὲ ἐκεῖνο τὸ κινητὸν σοι-
 χεῖον. Καὶ ὁμῶς πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ἐδῶ προ-
 σκεπτικῶς, ὅτι ὁ ἀπειροθαύματος τεχνήτης τῷ ἀφρω-
 πίνῃ γῶκῃ ἐδιάθεσε τὴν ἀφρωπίνῃν ψυχὴν μὲ ἔρε-
 πον, ὅτι νὰ δέχεται τὰς τριαίτας διαφορὰς προσβολὰς
 καὶ συγκινήσεις μὲ τέλος, ὥστε συγκινῆσα ἔπειτα τὰς
 ἐδικάσπας, καὶ ὅμῃ μὲ αὐτὰς τὸ σῶμα, νὰ μεθοδύε-
 ται, πῶς νὰ ἀποκτᾷ, ἢ πῶς νὰ σωτηρῇ τὸ καλόν,
 ἀπεφύγεσα κατὰ τὸ αὐτό, ἢ διώκονσα ἀφ' ἑαυτῆς τὰ
 κακά. Καὶ τὶ ἄλλο τάχα εἶναι ὁ θυμὸς, πάρεξ μίαν
 ἐδικητικὴν συγκίνησιν ἐναντίον ἕτινος, ἢ ὑποπτύε-
 ται, ἢ νομίζεται, ὅτι ἐνδέχεται νὰ ἀποβῇ ἀφορμὴ
 κακῆ ἢ δυσαρσεκείας πρὸς ἡμᾶς: ἢ μάλιστα (ὅπῃ
 εἶναι τὸ ἴδιον) ἐναντίον ἕτινος ἢ μᾶς ὑσέρησεν, ἢ
 μελετᾷ νὰ μᾶς ὑσέρησῃ κἀνεὶν ἄλλο καλόν, ὅπῃ ἢ τὸ ἔ-
 χομεν, ἢ ἀπεδάζομεν νὰ τὸ λάβωμεν;

Εἰ μὲν ἔπειτα ζητεῖται, ἄραγε δεῖ τί μᾶς ἐπεμβαί-
 νει ὁ θυμὸς καὶ τῶν κλεπτῶν καὶ καὶ τῶν ἀνδροφόνων, οἱ
 ἴποιοι ἡμᾶς πῶποτε δὲν ἔβλαψαν; Ἀποκρίνομαι,
 ὅτι τῆτο συμβαίνει, δεῖ τί ἡμεῖς φοβέμεθα, μήπως
 καὶ ἐκεῖνοι ἐμεῖσαν νὰ σῆσαν τὸ ἴδιον παιγνίδι καὶ μὲ ἡ-
 μᾶς. Εἰ μὲν ἔπειτα ὑποδέττονται ἢ μακρῶν, ἢ νεκρῶν,
 ἢ φυλακωμένοι, καὶ ἐπομνῶς ἀδύνατοι νὰ μᾶς βλά-
 ψον: καὶ ὁμῶς ἢ ἰδέσθων, καθότι τὰς σοχαζόμεθα ὡς
 ὀλέθρας τῆς ἀφρωπίνης πολιτείας, ἔπε ἔπειτα παύει
 γὰρ μᾶς ἐνσάξῃ ἕξιμον. Ὡσαύτως καὶ ὁ διδάσκαλος
 ὀργί-

ὀργίζεται κατὰ τὸ μαθητῶν, ὅταν αὐτοφελήπως ἀμελεῖ τὰ μαθήματα: ἐπειδὴ ὅστις διδάσκει, ζητεῖ τὸν ἑσπαινον, ἢ τὴν ἡδονὴν τὴν καλῶς διδάσκων, καὶ τὴν ἐρῶς παιδαγωγεῖν, ἢ καὶ τὴν θεραπεύειν τὴν Ὀρέξιν τῶν γονέων, ἢ τὴν ἀχαρνεῖν τὴν ἰδίαν σφαιδρῶσι: ὅταν ἐκεῖνος ὁ δύσροπος μαθητὴς ἢ μὲν τὴν κακοβελίωσιν, ἢ μὲν τὴν ἀπροσεξίωσιν τὴν ἀφαιρῆ μίαν τοιαύτην ἡδονὴν, ἢτοι εὐα ἀπὸ τῶν καλῶν, ὅπως ὁ διδάσκαλος ἀφορᾷ. Καὶ ὁμοῦς ὡς βλέπω ἐγὼ, ἔτε τελειῶν πάποτε, ἐὰν καθήσω ὅλα τὰ πάθη καὶ μέρος νὰ ἀπαρθεμῶσιν καὶ νὰ ἐξηγήσω. Δίδονται μερικὰ, τὰ ὅποια φαίνονται πλέον οἰκειότερα καὶ δρασιώτερα εἰς τὴν νέαν, πὰρ εἰς τὴν γέρονταν, καὶ πάλιν ἄλλα πλέον εἰς τὴν γέρονταν, πὰρ εἰς τὴν νέαν. Ἡμεῖς παρατηρῶμεν μερικὰς, ὅτι ἀφ' ἑ τὰ πάθητον ἀπακμάσων, καὶ ἀφ' ἑ διάφορα ξεγελάσματα ἀλληλοδοξάδωχος δοκιμάσων, μόλις καὶ εἰς τὸ γῆρας μαθητῶν νὰ διάγιν καὶ λόγον: καὶ πάλιν μερικὰς, ὅτι πάποτε δὲν τὸ μαθητῶν, καὶ τὸ δὴ χειρότερον, ὅτι φαίνονται πλέον δύσροποι, ἀφ' ἑ γηράσκων, πὰρ ὅταν νεάζων, καὶ μάλιστα ὅταν τὴν καλῶν ἢ φιλαργυρία. Ἐὰν ἔπειτα ὁ Ἄνθρωπος δὲν αἰδανέται ἐνίοτε μέσασιν κάποια πάθη, καὶ ὁμοῦς ἔτε πρέπει νὰ πισθῆν δὲν τὸ, ὅτι τάχα εἶναι ἐλπίδωρος. Κοιμῶνται αὐτὰ τὰ παρῶν πολλὰς, καὶ ἡ ἀκαρτεία, ὡσεὶ νὰ ἐξυπνήσων, ἔσως ἀκόμη δὲν ἐδόθη: καὶ ἰδὲ, μήπως καὶ αἰτία, ὅπως ἀκόμη δὲν ἐσάλδωσαν, ἐσάθη ἢ ἀπεληπισία τῆς θεραπείας των.

Ὡς τὸσον πρέπει νὰ σημειώσωμεν, ὅτι οἱ μεγαλοφύετροι νόες, καὶ οἱ ἐξοχώτεροι ἀνδρες φέρων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον βίαια καὶ δραστήρια Πάθη. Ὅστις δὲν πλεῖστὴ ζωτικὰ Πάθη, ἐλίγον πρέπει νὰ ἐλπίζω.

Ἀλλὰ μακάριος ὅστις τὰ ἔχει τοιαῦτα, καὶ ὁμῶς γινώσκει, πῶς νὰ τὰ χαλιναγωγή, καὶ πῶς νὰ τὰ δαμάζῃ, ὥστε ὑπήκοα τῷ ὀρθῷ λόγῳ νὰ τὰ χησιμώδην μόνον εἰς τὴν καλοπραξίαν, καὶ ἔχει ὡς τόσα μανιώδη ἵππῳ εἰς τὸν παραφέρων εἰς τὰ βάραθρα. Ἡ κράσις, ἡ ἀναξοφῆ, ἡ σωήθεια ἢ ἢμπορῶν νὰ μᾶς δώσῃν, καὶ ὁμῶς νὰ μᾶς αὐξήσῃν, ἢ νὰ μᾶς σμικρύνῃν τὴν δυνάμιν τῶν τοιούτων ἐσωτερικῶν συγκινήσεων. Καὶ ὁμῶς τὸ καθ' αὐτὸ ἔργον τῷ λογικῷ μήτε εἶναι, πᾶρξ νὰ ἐξομαλίξῃ τὸ πάῃ, καὶ νὰ βάλῃ εἰς ὀταξίαν τὸ πάῃ. Ἄχ, καὶ τῆτο εἶναι ἐκεῖνο τὸ ἐξαίσιον καὶ ὁμῶς ἀναγκαῖον μάθημα, τὸ ὁποῖον οἱ πλείοτεροι Ἄνθρωποι παντελῶς ὀλίγον τὸ ψῆφον, καὶ ἐδίποσῶς τὸ μωθάνουν! Καὶ ὁμῶς τῆτο, ὡς ἄνθρωποι, τῆτο εἶναι τὸ χησιμώτερον καὶ ἀναγκαῖότερον ἀπὸ ὅσα δυνάθε νὰ μάθετε ἐπὶ τῆς γῆς, ὥστε καλῶς νὰ οἰκοδομήσετε τὸ σάδιον τῆς παρῆσσης ζωῆς, καὶ ὁμῶς νὰ ἐλπίζετε ἐν καιρῷ τῶν προσήκοντι μίαν ἄλλην τελειοτέρην. Καὶ μία ὀμματία εἰς τέτλη τὴν καμικίῳ, ἢ μάλισα εἰς τέτλη τὴν βαγικίῳ ὄφιν τῶν ἀνδραπίων θειάξῃ. Πόσοι κατακρημνίζονται ἀπὸ τὴν παραφροῶν τῆς ὀργῆς, ὥστε ἐπίοτε ὑπερῶνται καὶ φίλος, καὶ πειρασίῳ, καὶ ποχάκις τὴν ἴδαν ζωῆς; Πόσοι ἀφύονται νὰ τῆς κατεδίῃ τὰ πλάγγνα μία κακοφυῆς ζυλοτυπία, ἢ εὐὰ ἀδυσώπητον μῖσος; Πόσοι ἄλλοι ἀπὸ εὐὰν ἀχαλίωτον γενρὸν ἔρωτα περιπίπτων εἰς μωείας παιδαγωγίας καὶ μωρίας; Πῶς τόσαι ἄλλαι ἀξιοδάκρυτοι παραφροαὶ τῶν βίσαθλίων Ἀνθρώπων συμβαίνων, τῶν ὁποῖων καὶ μόνη ἢ ἀναφοράτων, ἢ ἢ ἀνάμνησις τῶν μὲ ἀναξοφῆς; Καὶ ὁμῶς εὐὰ ἐχαλιναγωγείτο τὸ πρῶτον κινῶν ὄλων τῶν συγκινήσεων, ἢτοι ἢ φιλαυτία, ἢ βρύσις ὄλων τῶν ὀρέξεων, καὶ ἐπομωῶς ὄλων τῶν

παθῶν : αἱ πιαῦται βραγικώμωδίαί μῆτε ἐσωλέβαιναί
 πώποτε . Καὶ περὶ τῆς θέλομεν ὀμιλήσει κατωτέρω .
 Ὡποῖς ὡς τὸσον γινώσκει τὰ χαλιναγωγῆ καὶ τὰ κρα-
 τῆ ἐν ἑαυτῷ τὰς ἐδικάστει Ὁρέξεις , ἐν ᾧ οἰκοδομεῖ-
 ται αἱ κεφαλαιωδέστεραι ἀρεταὶ τῷ Ἄνθρωπῳ , ὁ ποῖ-
 τος καὶ τὰ ἴδω πάθῃ ἢμπορεῖ καλῶς τὰ μεταχειρίζεται ,
 καὶ τὰ πᾶ ἔχη ὡς τὸσας ὑπηκόους , καὶ ὡς τὸσας χρῆσιμὰς
 δούλους . Ἄλλα περὶ ὀμιλήσωμεν περὶ τῆς , πρέπει
 πρώτων τὰ δεκτέωμεν : τί πρᾶγμα ἀράγε εἶναι ἐκεί-
 νο , ὅπῃ ἡμεῖς οἱ Ἄνθρωποι ζητῶμεν , ἢ ἐπιθυμῶμεν
 εἰς τῆτον τὸν κόσμον .

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , Κ Α ' .

Ποία εἶναι ἡ Εὐδαιμονία , ὅπῃ ὁ Ἄνθρωπος
 διώκεται μὰ ἐλπίσει ἐπὶ γῆς , καὶ ὅτι αὐτῇ
 πρέπει μὰ περιορίζεται εἰς τὴν ἀτα-
 ξίαν τῆς Ψυχῆς .

Επειδὴ ὅλοι φερόμενοι ἀπὸ κάποιων ἔμφυτον φυ-
 σικῶν προσβολῶν , ὅπως ποικιλίας τὸ εἶπαμεν ,
 ἀκατάπαυστα ἐπιθυμῶμεν τὰ δίδαιμονήσωμεν :
 πρέπει λοιπὸν τώρα τὰ δεκτέωμεν , καὶ ποία ἀράγε
 εἶναι αὐτῇ ἡ Εὐδαιμονία , εἰς τὴν ὁποίαν ἡμεῖς ἢμπο-
 ρῶμεν τὰ πτεῶμεν ἐπὶ τῆς γῆς . Λέγω λοιπὸν , ὅτι
 ἡ Εὐδαιμονία ἄλλη εἶναι τελεία , καὶ ἄλλη ἀτελής .
 Μὲ τὴν πρώτῃν πρέπει τὰ ἐνοῶμεν μίαν φυσικῶν
 ἀπερσιῶν ὅλων τῶν κακῶν , καὶ μίαν καθολικῶν ἀποκι-
 ρα-

φαλαίωσι ὅλων τῶν καλῶν: ὡς εἴα μόνον αὐτὴ λείπεται ἀπ' αὐτῶν, ἢ εἴα μόνον αὐτὴ δοκιμάζεται ἀπ' ἐκείνα, νὰ μὴν ἔχη νὰ λέγεται πεπληρωμένη Εὐδαιμονία. Αὐτῶν, τῶν ὁποίων ἡμεῖς, ταλαίπωροι θνητοὶ, δευῖ ἰχθύουμι ὅχι νὰ τῶν περιεγράψωμι, ἀλλ' εἰδὲ καὶ νὰ τῶν εἰδοποιηθῶμι: καὶ ὁμῶς γινώσκωμι, ὅτι ὁ πατωδωιάμος Θεὸς ἠμπορεῖ νὰ τῶν συκροπίσῃ. Καὶ τῆ ἀληθείᾳ ἢ ἀλυσθασος Ἐρησκεία μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι αὐτὸς τῶν ἐδημιέργησε, καὶ τῶν ἠτοίμασεν ἕως ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, καὶ ὅτι ἀπειράγαθος τῶν ὑπόχεται εἰς ὅποιον εἰς τῶν τῶν παροικίᾳ μὲ πῖσιν ὑπακῆει τὰς ἐντολάς τε. Ἐν ὅσῳ ὁμῶς ἔχοντες τῶν ὁ Φυσικὸς δεσμός, ἢ ἐπικράτεια τῆς τῶν αὐτῆς Εὐδαιμονίας εἶναι ἀδύνατος. Μ' ὅλον τοῦτο ἢ Φύσις, ὁπῶ ἐμφύτῳσεν εἰς ἡμᾶς τῶν φιλαυτίᾳ, μῆτε παύει: ἢ μᾶς κεντᾶ, ὡς νὰ ἐπιθυμοῦμεν αὐτῶν τῶν ἐλοκλήρειαν τῶν καλῶν, αὐτῶν τῶν πατελῆ ἀπουσίᾳ τῶν κακῶν. Διὰ ὅσῳ μεγάλῳ μοίρᾳ καὶ πνῶματικῆ, καὶ σωματικῆ, καὶ τυχηρῆ καλῆ ἠμπορεῖ ὁ Ἄνθρωπος νὰ ἀπολαύσῃ ἐδῶ κάτω: καὶ ὁμῶς ἢ δὲν μᾶς ἠσυχάζει, εἰδὲν μᾶς χορταίνει. Τὸ τέλος τῆς μιᾶς ἐπιθυμίας γίνεται ἀρχὴ τῆς ἄλλης: ἐδῶ ἠμεῖς πῶποτε δευῖ ἠσυχάζομεν, καὶ ἔτε θέλομεν ἠσυχάσει, ἕως εἰ δὲν ἀπολαύσομεν ἐκεῖνο τὸ ὑπερτέλειον, ἐκεῖνο τὸ πληρῆστατον, ἐκεῖνο τὸ αἰδῖον καλόν, ἠτοι τὸν παμμάκαρα Θεόν, τὸ ἔχατον καὶ παμπόθητον ἠμέτερον τέλος.

Μόνει τὸ λοιπὸν, ὅτι ὁ Ἄνθρωπος, ἐν ὅσῳ πάροικος τῆς γῆς, μῆτε ἄλλῳ Εὐδαιμονίᾳν πρέπει νὰ ἐπιζῇ, παρέξ τῶν ἀτελῆ. Κατὰ τὰς νόμους, ὁπῶ ὁ Θεὸς κῶδῳκῆσε νὰ ἔχῃ τὰς ἀπογόνους τῶν πρώτων

96 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

Ἄνθρωπος μὴ τὴν παράβασιν, γίνεται φανερόν, ὅτι ἕκαστος ζῆ ὑποκείμενος χεῖρον εἰς μίαν ἀπερλήπτου ἀγέλλω τόσον σωματικῶν, ὅσον ψυχικῶν κακῶν. Πολλότατα οἱ ἴδιοι ἡμεῖς, ἢ ἄρα τί κακοπροαίρετοι, ἢ ἄρα τί ἀσωμειδῆστοι, ἢ ἄρα τί ἐλκόμενοι ἀπὸ τῶν ἐλαττώματάμας, τ' ἀγοράζομεν μὲν χεῖρα μετρητά. Πολλότατα μᾶς συμβαίνειν ἀπὸ τῶν συστηματικῶν διαθεσῶν τῷ κόσμῳ. Πολλότατα μᾶς τὴν προξενεῖ ἡ κακία τῶν πλησίων, καὶ ἡ μάχη τῶν ἀνθρώπων Ὁρέξων, τόσον ἀσυμφώνων ἀνάμεσάτων: ὅπως αἱ πτωχίαι, οἱ πόλεμοι, οἱ λοιμοὶ, αἱ ἀκαρπία, καὶ ὅσα ἄλλα μᾶς γινώσκονται ἀπὸ τῶν κτύων, ἀπὸ τῶν συμβάματα, ἀπὸ τῶν ἀρρώσιαι, καὶ ἕτω καθ' ἑξῆς. Ἔνας μέγας κατάλογος ἐχρειάζοτο, διὰ τὴν ἀπαρθεμένην ὅλα ἐκεῖνα, ὅθεν μᾶς προξενεῖται ἡ ἀνδία, ἡ ὀδύνη, ἡ ἐνόχλησις: ὅλα ἀθλιότατα, ὅπως τελευταῖον ἀποπερατῶνται ἀπὸ ἐκείνῳ τῶν ἐχάτων, ὅπως ἡμεῖς κρᾶζομεν θάνατον. Ὅλα τῶν τὰ κακὰ, καὶ ὅμως ὅσα ἄλλα ἀποσιωπῶ, ὅλα, λέγω, ἐμφωλῶν αὐτῶν κάτα τάχα ὡς εἰς τόπον ἰδίου δικαιώματος, καὶ βασιλεύον ὅχι μόνον εἰς τὰς οἰκίας τῶν πτωχῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ παλάτια τῶν πλουσίων, τῶν προεσώτων, τῶν ἡγεμόνων ὥστε ὅλοι ἢ ἔπειτα, ἢ ὀδύς, καὶ ἢ μὲν εἴαν ἢ μὲν ἄλλον ἔξοπον, ὅλοι, ἀλοῖμονον, χρεωστῶμεν τὰ πτωχῶν τὸ πικρότατον ποτήριον. Καὶ ἄρα τῶν ἢ Εὐδαιμονία τῶν παρόντος κόσμου ἔπε ἰχὺει πώποτε τὰ ἀγνῶν ἀπὸ κακῶν, ἢ τὰ ἄρα μὲν ἄκρατος, ἢ ἄρα εἰς πολὺν κερδόν. Ἡ δὲ εἶναι εἴαν ὑπόκρυφος, ἢ μάλιστα εἴαν ἐνευροκρίτης, ὅποιος φιλόσοφος ἀπατᾶται, ὅτι τάχα μὲν τῶν μεγάλῳ σοφίαν ἡμῶν τὴν νὰ τῶν ὀλοκληρίσῃ. Τώρα ὅστις πιστεύει, ὅπως πιστεύον οἱ ὄντως καὶ ἡμεῖς

μοι χριστιανοί, ὅτι πολιτόμα ἢ παξίδα χαμύνουσαν ἐνταῦθα δεῦ ἔχομεν, ἀλλὰ μάλιτα ὀδύπορεμεν πρὸς κάποιον ἄλλον τόπον, ὅπε μέλλομεν μῦ τὸν ἐπίγειον θάνατον νὰ δεβῶμεν, ἔτε δυσκολύεται νὰ καταλάβῃ: δεῦ τί τάχα ὁ δίκαιος Θεὸς ἐσυγχώρησε, καὶ συγχωρεῖ τόσα κακὰ, τὰ ὅποια ἢ ἡμεῖς, ἢ ἄλλοι τὰ δοκιμάζου. Τὰ συγχωρεῖ μὲ τέλος, ὅτι ἀποκαλύπτουτες ἡμεῖς τὸ ὀλίγον κέρδος, ὅπε ποιεζόμεθα ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, ὅλα πρόσκαιρα ἀγαθὰ, καὶ περιπλέον μωθάνοντες, ὅτι ἐνταῦθα δεῦ δίδεται βίσιμος καὶ σαθερά Εὐδαιμονία: νὰ σρέψωμεν ὅλαμας τὰ δευτοήματα πρὸς ἐκείνῳ τῷ πληρισάτῳ καὶ αἰωνίῳ, ὅπε πρὸ ὀλίγου ἐπεριγράψαμεν. Τῆτος εἶναι ὁ τόπος, δεῦ τὸν ὅποιον ἐγερνήθημεν, τῆτο εἶναι τὸ τέλος, τὸ ὅποιον πρέπει νὰ ἀποβλέπωμεν. Καὶ δεῦ τῆτο μωρός καὶ κίβδηλος, ὅστις φιλόσοφος ξεφέχωντας μόνον τῷ Εὐδαιμονίῳ, ὅπε ἢ γῆ ἢ ἡμπορεῖ νὰ τῆ δώση, ἀμιλεῖ τῷ ἄλλῳ, ὅπε ὁ Θεὸς ἀποταμίδουσι μόνον εἰς τῷ βασιλείῳτε. Ἀγκαλά ἔτ' αὐτιλέγει, μήτ' ἐμποδίζεται εἰς τῆς θνητῆς ἢ ἀναζήτησις τῆς παρέσης Εὐδαιμονίας, μάλιτα εἶναι ἴδιον φιλοσόφου καὶ φρονίμου τὸ νὰ ξεφέχη καὶ αὐτῷ: φθαίνει μόνον νὰ ἐνθυμάται, ὅτι ἢ γῆ ἔτε εἶναι, ἔτε θέλει εἶναι πῶποτε ὁ δῖωρισμόςος τόπος τῶ ἀπολαύσεων, ἢ ἢ παξίς τῶ ἀγαθῶν. Ἡ παρεσα Εὐδαιμονία ἢμπορεῖ βέβαια νὰ περιλαμβανῆ πολλα καλὰ, καὶ ὅμως ἔτε ἢμπορεῖ ποτὲ νὰ ἀποκλείση ὅλα τὰ κακὰ, μάλις ὡς ἐπὶ τὸ πλείον δέρεσκεται πλέον καρποφόρος ἀπὸ τῆτα, πὰρ ἀπ' ἐκείνα. Ἀλαζόνες εἰς τὸ ἄκρον, καὶ ἐπομύνως παγγέλοιοι ἦσαν οἱ Σωϊκοί, ὅταν εἰς τῆς ὀπαδέστων ὑπόχοντο τῷ μακαρίῳ ζῶν ὅπε δεῦ δίδεται, καὶ ὅταν ἐδίδασ-

κων γὰ καταφρονῶν τὰ κακὰ, ἢ χερδὸν γὰ χλεύαζεν τὴν ἐφοδόντων. Καὶ ὁμως οἱ ἴδιοι ἔπειτα ἐμπράκτως ἐγνώ-
ειζαν: πόσον ἀράγε διαφέρει τὸ γὰ δοκιμάζει τινὰς μίαν
κινδυνώδη ἀνεμοζάλω μέσα εἰς τὸ πέλαγος, καὶ τὸ γὰ
περιβωμβῆ τὴν αἶρα μὲ τὰ πλεβόλα, ὅταν φεύγωντας
τὸν κίνδυνον, ἢ δεισκωντας δύτυχῶς εἰς τὸν αἰγιαλὸν
τῶ σωτηρίωντε, εὖε τὰ χαριστήρια.

Καὶ ὁμως ἄς δεκτιήσωμεν τὸ πρᾶγμα καὶ σαφίσει-
ρον. Ὡς καὶ ἐνταῦθα δῶνται ὁ Ἀνθρώπος γὰ ζῆ Εὐ-
δαιμόνως, καὶ ἔτε λείπεν πολλότατα καλὰ, ἰδίως δημιερ-
γημεία ἔξ ὅποιον παροικεῖ τῶ γῆν. Καὶ ὁμως πρί-
πει καὶ τὸ αὐτὸ γὰ προπαρασκώαδῃ, καὶ ὅτι τὰ τοιαῦτα
καλὰ γὰ μὴ τὰ νομίζει αἰδέξ, μήτε γὰ τὰ προσμύη
ἀμικτα καὶ ἀδιάδοχα ἢ εἰδύς ἢ ἔπειτα ἀπὸ διάφορα ἢ
ἠθικά ἢ φυσικά κακὰ: καὶ ἔπος, ὥσε ὅποιος ὀλιγώτερα
δοκιμάζει ἀπὸ αὐτὰ, ἐκεῖνος γὰ πιστεύεται δύτυχίτερος
ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Διὰ τοῦτο, μὲ ὅλον ὅπῃ ἀκέρως
τὴς διδασκάλης τῆς Ηθικῆς Φιλοσοφίας γὰ ὑπόχωνται
εἰς ὅποιον ἐνεργεῖ τὰς κατηχήσεις των, καὶ δίδεται εἰς τὴν
ἀγάπῃ, εἰς τῶ πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς, τῶ ἐπικράτειαν
τῆς Εὐδαιμονίας: καὶ ὁμως τῶ τοιαύτῃ ὑπόχισιν μή-
τε πρέπει γὰ τῶ ἐκλαμβανόμεν ὅσον ἀπλῶς, ἀλλ'
ὅπως ἐν εἰδικῶς. Βέβαια καὶ ἡ ἀρετὴ μήτε ἀφορᾷ, πά-
ρξ τῶ εἰδαίμονα κατὰσασιν τῶ Ἀνθρώπῃ, ἢ τὸ ε-
λάχισον εἶρει τὸ προιόμιον τῶ κυριώτερε μέσα τῆς Εὐ-
δαιμονίας. Μὲ ὅλον τῶτο αὐτὴ ἔτε ἰχῦει γὰ διαυθεν-
τῆ τὸν Ἀνθρώπον ἀπὸ διάφορα συμπτώματα, ἀπὸ
ἀδουείας, ἀπὸ πποχίας, καὶ ὅσα τοιαῦτα: ἐπειδὴ ἔτε
ἐξουσιάζει τὴς καιρῆς, μήτε ἠμπερεῖ γὰ ἀναξέπη τὰς
δημοσίας ἢ μερικῆς δυσυχίας, εἰς τὰς ὁποίας εἰς ἠτ-
τον ὁ κακίερος ἢ ὁ καλὸς Ἀνθρώπος ὑπέκειται.

Καὶ

Καὶ ὅπως δὲν διώταται νὰ ἐμποδίξῃ, ὅτι νὰ μᾶς ἐπεμβαίῃ πῶρα ἢ μία, καὶ πῶρα ἢ ἄλλη ἀθλιότης : ὁμοίως μὴτε νὰ μᾶς ἔλαθῆσῃ ἢ ἀναιδήτης εἰς τὸ βάρος, ἢ ἀφώτης ἀπὸ τῆς ὁδῶν, ὅπερ ἀπὸ αὐτὰ πηγάζει. Τώρα πῶς τεθεόςτος, ἃς φέρωμεν εἰς τῆς παλαιστῆρας τῆς δόξαν τῆς Ἐπικέρου, ὅπερ εἰς τὸ ΙΓ'. Κεφάλαιον προμεφέραμεν, ὅστις τέλος καὶ σκοπὸν τῆς εὐδαιμονίας ζωῆς ἐδογμάτιζε τῆς ἡδονῆς. Καὶ ἐπ' ἀληθείας αὐτὸς διήχουζίζομενος, ὅτι τὸ καλὸν εἶναι γεννητικὸν ἡδονῆς, καὶ ὅτι ἡ εὐδαιμονία περιορίζεται εἰς τῆς ἀπυσίαν τῶν κακῶν, καὶ εἰς τῆς παρυσίαν τῶν καλῶν : φαίνεται ἐπομένως, ὅτι ἐπαυθῆα νὰ μὴ ἐπλανᾶτο ἀπὸ τὸν ἀληθινὸν σκοπὸν. Καὶ ὅμως ὅχι ὀλίγοι παλαιοὶ ἐσηλίτῳσαν τῆς τοιαύτης δόξης. Καὶ ἀγκαλὰ ὁ Λαέρτιος Διογενῆς, ὁ Γασκῆδος καὶ ἄλλοι ὅχι ὀλίγοι τὸν ἐδιαυθῆντῳσαν ἀρκετὰ ἀποδεικνύοντες : ὅτι τὰ ἡθῆτα ἡσῶν ἐνάριπτε, καὶ ὅτι, ὅταν αὐτὸς ἐπαίρει τὰς ἡδονὰς, ἐννοεῖ μόνον τὰς ἐντίμους, τὰς πνευματικὰς : μὲ ὅλον τῆτο ἢ τοιαύτη δόξα μὴτε παύει νὰ φαίνεται ἢ ὀλίγον ὑγιῆς, ἢ πλάχισον κινδυνώδης. Καὶ πῆχα δὲν φαίνεται δῶδὺς ἀπὸ τὸ ὄνομα, ἡδονῆ, ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς μεταχειρίζομεθα, ὡς νὰ σημαίνωμεν καμμίαν θελητικῶν, καμμίαν ἀπολαυστικῶν συγκίνησιν, ἢ ὁποῖα ἡ γεννᾶται ἀπὸ τὴν διάρῆσον διαγῆαν, ἢ προῖρχεται ἀπὸ τὸ σῶμα μὲ τὸ μῆσον τῆς αἰσθήσεως, ὁποῦ διεγείρει τὸν νοῦν εἰς εὐδαιμονίαν;

Τώρα πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι μὲ ὅλον ὅπερ ἡ δόξα τῆς Ἐπικέρου κατὰτινα ἔσῳπον ἀληθείας : ἐπειδὴ ἔτε ἡμπορῆμεν νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι ὁσάκις ὁ Ἄνθρωπος γενετὰ καμμίαν ἡδονῶν, νὰ μὴ εὐδαιμονῆ

ὀπωσοῦν, καὶ ὅτι ὅσον σφοδρότερος συμβαίνει ὁ πόνος τῆς ἡδονῆς, ἄλλο τόσον γὰ μὲν εἶναι ἀκμαία κατ' ἐκείνῳ τὴν σιγμὴν καὶ ἡ Εὐδαιμονίατε; καὶ ὅμως ἀληθῶς εἶδεν ἦτον, καὶ ὅτι ἄλλως θεωρεῖται παντίπασι κίβδηλος: καθότι δίδονται καλὰ, δίδονται ἡδοναί, αἱ ὁποῖαι ὄχι φέρειν τὴν Εὐδαιμονίαν, ἀλλὰ μάλιστα πράττων ὅλον τὸ ἐναντίον. Καὶ τοιαῦτα δὴ εἶναι ὅσα ἡμεῖς κρίζομεν χηρίσιμα ἢ ἀπολαυσικὰ καλὰ, ὅταν δὲ συμβαίνεν εἴτιμα, ὅταν δὲ συγχαρῶνται ἀπὸ τῆς νόμης τῆ Θεῶ, ἀπὸ τῆς κατένας τῆς θρησκείας, ἢ ἀπὸ τῆς θεομυθίας τῆς πολιτικῆς διοικήσεως. Οὔποτεν ὁ Ἄνθρωπος ἀντιλέγει εἰς τῆς τῆς νόμης, ἢ αὐτῶς ἢ ἐπειτα ἀπαραιτήτως σύρει ἐναντίοντα τῆς ποιῆς, ὄχι μόνον τῶ Ἄνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τῆ Θεῶ. Καὶ ἄς ἀληθῶς, ὅτι δὴ ἡ ἐπικράτεια τῶ τοιούτων ἀγαθῶν προξενεῖ ἡδονήν: μὲ ὅλον τῆτο, ὅταν ἡ τοιαύτη ἀπόλαυσις δεχέχεται ἀπὸ τῆ ὀβριώτῳ, ἀπὸ τῆ ἁθλιότητα: καλὰ καὶ ἐκείνη ἡ χηρίσιμος, ἢ ἀπολαυσικὴ πράξις παρονομάζεται καλόν, καὶ προσέτι ἐξτάζει ἡδονήν: καὶ ὅμως λεπτομερέστερον θεωρημένῳ, ἔκριτε μάλιστα, ὡς πρόξενος πένων καὶ ἀηδιῶν, γὰ λέγεται κακόν. Καὶ ἄρα γὰ ἡμπορεῖμεν ἡμεῖς γὰ δίδωμεν τὴν τίτλον τῆ εὐδαιμόνος εἰς εἴαν κλέπτῳ, ὅστις συμμαχέμενος ἀπὸ τῆ τύχῳ, ἀρτάζει τὸ ἀλλόθιον κῆμα: ὅταν, εἰς πίση εἰς τὰ δύκτια τῆς δικαιοσύνης, βάλῃται εἰς φυλακῳ, καὶ ὅμῳ δοκιμάζει καὶ ἄλλα παιγνίδε ἀκόμι συνθροπότερα; Ὡς τόσον αἱ ἡδοναί, ὅπως κα ἀνώτέρω προείπα, εἶναι δύο εἰδῶν, ἄλλαι ἀκράτως νοισαί, ὡς γεγενημένα ἀμίσσως ἀπὸ τὴν γέν: ὅπως ὅταν τινὰς ἡδυνῆται, δε τὶ ἐπραξεν, ἢ πράττει εἴαν ἐνάριστον ἔργον, ἢ δε τὶ μελιτῆ τὰ παγκάλλιστα ιδιώματα τῆ Θεῶ: ἢ ὅπως, ὅταν

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ. Κεφ. ΚΑ'. 101

σπυδάζει, καὶ μανθάνει πράγματα χαρῆς, χηρίσιμα, ἢ
 ὅταν προβιβάζεται εἰς κἀνὴσαν ἀξιόλογον βαθμὸν, ἢ
 εἰς κἀμμίαν ἀδρανῶ κληρονομίᾳ, ἢ ὅταν προσάσσει τὴς
 ἄλλης, ὅταν ἀποκτᾷ φίλους, ὑπερασπιστὰς, καὶ τὰ ἑ-
 ξῆς: καὶ ἄλλαι πάλιν αἰθνηταὶ, καθὼς ὅταν ἔσθγει,
 ἢ πίνει, ἢ ἀκῶει μελωδίας, ἢ βλέπει μεγαλοπρεπεῖς
 οἰκοδομὰς, καὶ ἄλλα ἢ νεοφανῆ ἢ εὐφρόσυνια ὑποκεί-
 μηνα, ἢ ὅταν ἠδυνῶνται εἰς τὴν ζωγραφίαν, εἰς τὴς κή-
 πους, εἰς τὴς ὄσμάς, καὶ εἰς ὅσα ἄλλα ἀνήκουν εἰς τὰ
 αἰθνητήρια. Τώρα αἱ νοεραὶ, ὅταν (ὀμιλῶντες γου-
 κώτερον) εἶναι τίμιαι, ὅταν καθαρῶν ἀπὸ τὴν χολ-
 λῶν τῆς κακοπραξίας, ἰχύνεν νὰ προξενήσων ἄκρατον
 ἠδονῶν, καὶ ἀδιάδοχον ἀπὸ θλίψεως, ἀπὸ πόνου. Καὶ
 ἰδίως τοιαύτας ἠδονὰς ἀγαπᾷ καὶ ἑξέχει ὁ φρόνιμος.
 Ὅσον ἔπειτα δεῖ τὴς αἰθνητῶς, βέβαια καὶ ἕως ἀπὸ
 αὐτῶς πολλαὶ συμβαίνον ἀθῶναι, ἢ κατ' ἀβλαβεῖς καὶ εἰς
 τὴν Ψυχὴν καὶ εἰς τὸ Σῶμα. Καὶ ὅμως πόσαι ἔπειτα δι-
 δονται, ὅπῃ νομίζονται μὲν καλαὶ, ἀπολαυστικαὶ, καὶ
 ὅμως καθ' ἑαυτὰς, δεῖ τὶ εὐκόλα τὴς δεξιότητος ἢ
 ἀθλιότητος, ἢ μετάνοια, μήτε εἶναι, πᾶρ ἀπατηλαὶ.
 Καὶ τοιαῦται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι αἱ ἠδοναὶ τῆς
 ἀφῆς καὶ τῆς γλύσειως, εἰς τὴς ὀπείας μὲ ὅλον τὸ ρέπει
 ἢ ἐλευθερὴν ἀνθρωπίνην Φύσιν, καὶ κατόπιν τῆς ὀποιῶν
 πόσοι καὶ πόσοι ἔχουσιν, ὡσανὶ τάχα μήτ' ἄλλο νὰ τὴς
 ἠδωκε, πᾶρ ἀπολαύσεις, ὡς κοιναὶ καὶ εἰς τὰ κτλῶν,
 ἀξιαὶ νὰ λέγωνται κτλῶνδεις. Ὅταν ἔπειτα δεῖ
 συμβαίνον ἀμωμοὶ, ὅταν δεῖ ἀπολαύοντα μὲ μέ-
 φον, τότε δὴ αὖ προσμύεται καὶ πικρότατος ὁ καρπός.
 Τόσαι θλιβεραὶ αἰθνηταὶ, ὅπῃ τὸ σῶμα κατετυραν-
 νῶν, ἢ κολόβωσις τῆς ζωῆς, ἢ κατάλυσις τῆς περιεσσίας,
 ἢ ἀδιάκοπος παραχῆ τῆς Ψυχῆς, καὶ ὅλη ὁμῶς ἢ ἄλλη

ἰλιὰς τῶν κακῶν, ἐπεὶ συμοδύου ἢ τὴν πτωχίαν ἢ τὴν πεθλιμνίαν ὑγείαν, ἢ τὴν χαμνίαν ὑπόληψιν; ἄρα σαλπίζου μεγαλοφώνως, ὅτι τὰ ποιῶντα καλά, ἢ καὶ πρὸς καιρὸν ἰδύων, καὶ ὅμως εἶναι καὶ παντελῶς ἀκρεβαγόρασα, εἶναι πόσοι ἐλέθριοι ἀγωγοί, ὅπως ἀπάγουσι ὄχι εἰς τὴν Εὐδαιμονίαν, ἀλλὰ μάλιστα εἰς τὸ πένθος, εἰς τὸ καὶ, εἰς τὴν ἀθλιότητα.

Ὡς τὸ νὰ ἀοριστολογῆ τινὰς, ὅτι δὴ ἢ ἀνθρωπίνῃ Εὐδαιμονία κεῖται εἰς τὴν ἡδονὴν, χωρὶς ὅμως νὰ προδέσῃ, ποῖον ἄρα γὰρ ἡδονὴν ἐκλαμβάνει: αὐτὴ μήτε πρέπει νὰ λογίζεται, πᾶρεξ μίαν ἰσοβόλον καὶ φαρμακερὰ δόξαν, ἢ ὅποια, εἰὰ καὶ κατὰ ἀληθείαν, ἀλλ' ἐπειτα καὶ πολλὰ ἄλλα ψάδεται. Οὐτε μᾶς χρειάζεται πολὺ, ὡς νὰ γνωρίσωμεν, ὅτι καθεὶ ἡδονῆ, ὅπως προξενεῖ ὀδυμνίαν, δεῖ ἀνήκει εἰς τὴν Φύσιν ἕτινος ἐπιθυμεί νὰ ἀποβῆ βᾶσιμος καὶ τέλειος ἀδαιμόνων: καὶ πόσον περιωρότερον, ὅσον ἢ ὀδυμνίαν, τὸ κακὸν σωμηθίζει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νὰ ἀποβαίνῃ πλέον δυσβάστακτον, πλέον ὀχληρόν, πᾶρ ὅπως συμβαίνει χάριον, ἀπολαυσικόν, ἢ ἡδονὴν, τὸ καλόν. Ἐξω ἀπὸ τῆτο, πᾶχα δυνάται πᾶποτε νὰ δεῖθῃ, ὅτι ὁ Ἄνθρωπος (εἴσα καὶ ὁ πλεσιώτερος πόσον ἀπὸ φυσικὰ προπερήματα, ὅσον ἀπὸ τυχηρὰ ἀγαθὰ, ἢ ὁ πλέον ἀμέτοχος ἀπὸ τὰ κακὰ) ἔτι πᾶποτε νὰ χοικᾶ τὴν πραγματικὴν αἰθουσίαν τῆς ἡδονῆς, καὶ μάλιστα ὅταν πολλὰκις ὁ ἀδαιμόνων ἢ δεῖ δοκιμάζει, ἢ ἔπε συλλογίζεται τὴν Εὐδαιμονίαν τῆς; Καὶ εἰὰ τῆτο ἀληθείαν, ἄρα γὰρ ἢ μπόρει τινὰς μετὰ λόγον νὰ διῆχουεθῇ, ὅτι εἰς τὴν ἡδονὴν, ἢ πᾶλάχιστον εἰς τὴν πραγματικὴν ἡδονὴν νὰ κῆται τὸ χῆμα τῆς Εὐδαιμονίας; Ἀλλ' ἄς προσεῖθῃ, καὶ ὅτι εἶναι

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ. Κεφ. ΚΑ'. 103

μία σπαΐσις Εὐδαιμονία καὶ τὸ νὰ μὴ αἰδανέται ὁ Ἄνθρωπος ὀδυῖας ἢ ἀηδίας, δοῦτύτος, καὶ ὅτι τὰ λείπει ἢ πραγματικὴ γεῦσις τῆς ἡδονῆς. Διὰ αὐτὰ τὸ λοιπὸν καὶ δι' ἄλλα αἰτία, τὸ νὰ περριζέξεται ἡ Εὐδαιμονία μόνον εἰς τὴν ἔμφρον, μόνον εἰς τὴν ἡδονὴν, ἐπρὸς οὐκ ἔστι ποτὲ, καὶ ἴσως ὅλον εἴνα ἤθελε προξενῆ μίαν ὀλέθριον προσβολὴν εἰς τὴν διεφθαρμένον καρδίαν τῆς Ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοδίδακτοι ῥέπην, καὶ ἀπεδάξαν, ὅπως, ὅσον τὸ δυνατὸν, νὰ ἐφοδιάξαν ἀπολαύσεις. Καὶ ἐπ' ἀληθείας οἱ ἴδιοι ἐθνικοὶ φιλόσοφοι ἀκέοντες, ὅτι δὴ ὁ Ἐπίκουρος τόσον ἐσέβητο τὰς ἡδονὰς, τάχα ὡς τόσα ἀντικείμενα τῆς ἀνθρωπίνων Ὀρέξεων, ἐξόμακτων, γινώσκοντες εἰς πόσας ἀθλιότητας σωματίζει νὰ κρημνίζῃ ἢ ἀγάπη τῆς αὐτῆς: καὶ ἔξ τῆτο μάλιστα οἱ Στωϊκοὶ, Ἄνθρωποι ἐμβριθόγνωμοι καὶ αὐσηροδίατοι, ὅπως διόλε ἀπλίθισαν νὰ καταπολεμήσαν τὴν τοιαύτην ἐδόξαν. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἔπειτα ὁ κοινὸς ὄχλος, καὶ ἕως πολλοὶ σοφοὶ ἐκείνων τῆς αἰώνων ἀκέοντες νὰ ἦχεν αἰ σάλπιγγες εἰς τόσον περιβοήτε φιλοσόφου πρὸς βοήθειαν τῆς ἡδονῶν: χωρὶς ἄλλο νὰ ἐξετάσαν, ὅσον πλέον ἡμπόρην, ἐπροσάθου νὰ ἐφοδιάσαν κάθε δυνατὴν σαρκικὴν ἡδυσπάθειαν, ὡσανὺ τάχα ὁ Ἐπίκουρος νὰ ἐκήρυτε μὲ τὴν ἐδόξαν του ἀδελφός, ἢ μάλιστα ἀναγκαίως ὅλας τὰς ἡδονὰς. Ὀύδων καὶ ὁ Ὀράτιος ἐκεῖνος, ἐπισημότετος ποιητὴς, καὶ πιστὸς ὁ πατρὸς τῆ αὐτῆς Φιλοσόφου, κηρύττει ἑαυτὸν εἴνα παχυὴ χοῖρον τῆς ἐπιχειρητικῆς ἀγέλης

Me pinguem & nitidum bene curata cute vises.

Quum ridere voles, Epicuri de grege porcum.

Ἐὰν ἔπειτα ὁ Λαέρτιος Διογενὴς ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Ἐπίκουρος ἐκαταδίκασε τὰς σωματικὰς ἡδονὰς, καὶ

ὅτι εἶπε τὴν Εὐδαιμονίαν εἰς μόνῳ τὴν νοεράν καὶ πνευματικὴν ἕξιν, εἶπεν εἰς τὴν ἀθάνατον καὶ μετρίαν σωματικὴν: καὶ ὁμοίως οἱ μαθηταὶ τοῦ ἔτε τὴν ἐννοῶσι τοιοῦτόπως.

Πρέπει περιπλέον νὰ σημειώσωμεν, ὅτι ὁ αὐτὸς Φιλόσοφος εἰδίδασκε τὴν φιλευφημίαν καὶ τὴν ἀποχρῆσιν τῶν ἀξιομάτων, ἢ τῶν δημοσίων ἐπισασιῶν, καὶ τρόπον τινὰ τὸ ἴδιον κόσμῳ: καὶ τὸτο μὲ τέλος, ὅτι νὰ φέγγεται παῦ ὅ,τι ἰσχύει ὁπωσὺν νὰ ἀνδιάζῃ τὴν Ψυχὴν, ἢ νὰ ἐνωχλῇ τὸ Σῶμα. Καὶ ὁμοίως ἐγὼ κείνω, ὅτι ἡ φιλοσοφία τοῦ μῆτε εἶναι ἐκείνη, ὅπως πῶρα ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμεν. Αὕτη πρέπει νὰ εἶναι ἐν ἀντιφάρμακον ἀπλῶς εἰς ἕκαστον, ὅπως θέλει νὰ μάθῃ, καὶ ἀγαπᾷ νὰ ἐνεργῇ πᾶς διδασκαλίᾳς: καὶ περιπλέον χρήσιμον εἰς ὅποιανδήποτε κατάστασιν, ὥστε ὅλοι νὰ πολιτῶνται εἰς τὸν κόσμον ἐντίμως: ὅπως ἡ Φιλοσοφία τοῦ Ἐπικύρου μῆτε χρησιμῶς, παράξ πολλὰ ὀλίγως. Καὶ τίς δὲ βλέπει, ὅτι ἀπὸ αὐτῶν ἐκλείονται οἱ ἠγεμόνες, οἱ συγκλητικοὶ, οἱ βεληφόροι, οἱ ἰατροὶ, οἱ νομικοὶ, καὶ ἀπλῶς ὅστις ἄλλος ἢ ἐδόθη, ἢ δίδεται, ἢ μέλλει νὰ δωθῇ εἰς τὴν στρατιωτικὴν, εἰς τὴν ἐμπορικὴν, ἢ εἰς ἄλλας τέχνας, εἰς ἄλλας ἐπιχειρήσεις, καὶ ἕως ὅστις ἢ ἐμβῆκεν, ἢ μελετᾷ νὰ ἐμβῇ εἰς τὴν αὐτὴν τὴν γάμην, καὶ νὰ ἀποκρίσῃ ὑμῶν: ἀφ' ἧς ἕκαστη κατάστασις ἀπὸ αὐτῶν συνοδῶνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ πολλὰς φροντίδας; Τώρα τί ἀράγε δὲν ἔμελλε νὰ πάθῃ μία πολιτεία, ὅταν πᾶς εἷας ἦκεν πᾶς βελίας τοῦ Ἐπικύρου, ὅταν ἀπέριπτε καθε δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ὅταν ἐμίσει τὴν στρατιωτικὴν, τὴν ἐμπορικὴν, τὸν γάμον, ὅταν ἐφρόντιζε μόνον, πῶς νὰ περᾷ τὴν ζωὴν τοῦ εἰς τὴν μοναξίαν, καὶ μίσα εἰς εἶναι ἀδίστατον

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, Κιφ.ΚΑ'. 105

μόνον καὶ ἀρωματικὸν κῆπον, ὅπως ἐπραττεν ὁ ἴδιος Ἐπίκουρος. Ἀγκαλιὰ ἔτε ἀντιφάσκει ἡ φιληρημία, μάλισ' ἠμπόρει θαυμασίως νὰ συμφωνῇ μὲ τὴν σοφίαν, φθάσει μόνον, ὅτι νὰ τὴν ἐκλέγῃ τινὰς, ὥστε νὰ μελετᾷ τὰ ἄριστα δόγματα τῆς αὐτῆς σοφίας, ὥστε νὰ φέγγῃ τῆς θορύβου τῶ κόσμου, ὥστε νὰ δαδύῃ τὸν Θεὸν μὲ πίσιν, μὲ ἀγιότητα, μὲ δικαιοσύνην. Ἀλλὰ τὸ νὰ ἀποσυρθῇ ἀπὸ τὸν κόσμον, ὥστε νὰ διάγῃ μίαν ἀπολαυστικὴν καὶ ἔυφραυν ζώην, ἐχθραὺν καθε φροντίδος, καὶ ἐπιθυμητικὴν μόνον τῆς σωματικῆς, τῆς ἠδουπαθείας: τὸτο ἔτ' ἀνήκει εἰς ὅποιον σέβεται τὸ Εὐαγγέλιον. Μία τοιαύτη ζωὴ, ὄχι, πώποτε δὲν συγχωρεῖται εἰς ὅποιον πιστεύει, ὅτι αὐτὴ ἢ πρόσκαιρος παροικία πρέπει νὰ χησιμώδῃ ὡς σάδιον, ἔπει ἀγωνίζομένη ἢ ἀθάνατος ψυχὴ νὰ λαμβανῇ εἰς βραβεῖον τὴν ἄφραστον βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἰς κατὰ δυσυχίαν τινὰς χησιμωδὸς φέγγει εἰς κἀμμίαν ἐρημίαν, ἢ κλείεται εἰς κἀνὴνα μοναστήριον, μόνον ἵνα νὰ λαθάνῃ τῆς κόπης, τῆς περιουσιαστικῆς, τῆς θορύβου: ὁ ποιῆτος, ἔξω ἔπει δὲν ἀποταμιεύει μηδὲν αἰώνιον καρπὸν, οἰκειοποιεῖται περιπλέον καὶ τὸν τίτλον τῶ Ἐπικούρου, τῶ ὀκνητοῦ, τῶ ἀχρεῖς μεταξὺ τῶ ἄλλων Ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ ὁ Ἐπίκουρος ἔφευγε καὶ ἄλλας ὑπολήψεις ἔτι δυστροπιώτερας, μήτε εἶναι θαῦμα, ὅταν αὐτὸς τόσον ἐδημηγόρδουε πρὸς βοήθειαν τῆς παρέσης ἡδονῆς.

Ἐκεῖνο ὁμως, ναί, καὶ ἠρμοῦσεν εἰς τὸ ἰδικόν μας προκείμενον, ἢτοι τὸ νὰ ἐδδῆαζεν αὐτὸς ἀλλαχῆ, ὅτι δὴ ἡ Εὐδαιμονία τῶ Ἀνθρώπου κεῖται εἰς τὴν ὀρωσίαν τῶ Σώματος, καὶ εἰς τὴν ἀταραξίαν τῆς Ψυχῆς: ἢτοι εἰς τὸ νὰ ἔχη ὁ Ἀνθρώπος ἄπονον τὸ Σῶμα, καὶ ἢσυ-

ἡσυχον τὴν Ψυχὴν. Ὡς αὐτὴ, καὶ εἶναι ὑγιὴς καὶ ἐπαινετὴ δόξα. Ἐπειδὴ τις πρόποτε ἠμπόρει μὴ λόγῳ εὐχάριστῆται, καὶ εὐχάριστε λέγεται εὐδαίμων, ὅταν τὸ Σῶμά τε βασανίζεται, καὶ ἡ Ψυχὴ τε χειμαίνεται; Ἐξ ἐναντίας μὴτε ἄλλο μᾶς λείπεται, καθ' ὃ ὁ Ἄνθρωπος, ἐν ὅσῳ παροικεῖ τῷ γλῶ, ἠμπόρει δλόγως εὐνομίζεται εὐδαίμων, παρ' ἡ δωιατὴ γαλλῶν καὶ τῶ δὺω στυδετικῶν τε μερῶν. Καὶ ὅμως ἴσως τὸ μέρος, ὅπερ ἀφορᾷ τῷ ὑγείῳ τῷ Σώματος, μὴ ὅλον ὅπερ ἀφορᾷ τῷ τελειότητι τῆς Εὐδαιμονίας, καταχρηστικῶς ἠθελε λέγεται ὑποκείμενον τῆς Ἠθικῆς φιλοσοφίας: καὶ τῆτο, ἐπειδὴ ἡ φιλοσοφία μὴ ὅλας τὰ διδάγματα μὴτε οὐρίζει, ὅτι ἡμεῖς ἢ εὐχάριστε, ἢ εὐχάριστε ὑγιεῖς: καὶ ἐπειδὴ, αὐτὸ χάσῳ τῷ ὑγείῳ, ματαίως ἠθελε προσδράμωμεν εἰς τὰς πυξίδας τῆς Ἠθικῆς, ὡς εὐχάριστε ἀνακαλέσωμεν. Ἐν ἑπέτα εἶνα ἀπὸ τὰ ἐσιωδῆσερα μέρη τῆς ἀνθρωπίνης Εὐδαιμονίας εἶναι καὶ ἡ εὐχάριστε τῆς ζωοφορίας καὶ τῆς ἐνδυναμίας: καὶ ὅμως τῆτο μὴτε εἶναι ἴδιον τῆς φιλοσοφίας, μὴτε ἰχύν τὰ διδάγματά τῆς, εὐχάριστε στυέχον τὸν Φιλόσοφον ἀνώτερον ἀπὸ τῷ πείναν καὶ ἀπὸ τῷ δίψῳ. Μάλιστα ὁ Φιλέσοφος ἠμπόρει εὐχάριστε ἀποθῶν ἀπὸ τὸ ψῦχος, ἀπὸ τῷ καῦσιν, ἀπὸ τῷ παλαιπωρίῳ. Καὶ ἀγκαλᾷ, ὡς θέλομεν τὸ ἰδῆ, ὅχι μικρῶ βοήθειῳ μᾶς δίδει ἡ Ἠθικὴ, ὅταν μᾶς διδάσκει τῷ ἐγκράτειῳ, ἀρετῷ πόσον πόσον χρῆσίμην πρὸς τῷ στυπῆρσιν ἢ ἀνάκλησιν τῆς ὑγείας: μὴ ὅλον τῆτο κυρίως εἶτε ἀνήκει εἰς τῷ Ἠθικῷ ἐκείνῃ ἢ Εὐδαιμονία, ὅπερ ἀφορᾷ τὸ ὑλικὸν μέρος, ἢ γον τῷ ὑγείῳ.

Ὡς εὐχάριστε ποία Εὐδαιμονία πρέπει εὐχάριστε ἐλπίζεται ἀπὸ αὐ-

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ. Κεφ. ΚΑ'. 107

αὐτῶν τῶν φιλοσοφίαν; Δύω μοναχαί, ἡ υἰεΐα τῆς
 Ψυχῆς, καὶ ἡ ἀταραξία τῆς Ψυχῆς. Ἡ υἰεΐα κρέ-
 μεται ἀπὸ τῶν γνώσιν ὄλων ἐκείνων, ὅσα ἀποβλέ-
 πειν τὰ ἠθικὰς πράξεις, ὡσεὶ νὰ ἐκλέγωνται αἱ κα-
 λαί, καὶ νὰ φέγωνται αἱ κακαί; καὶ ἡ ἀταραξία ἀπὸ
 τῶν γαλλυῶν τῆς καρδίας, ἀπὸ τῶν ἀποξοπῶν τῶν
 ἀτάκτων παθῶν, ἀπὸ τῶν ἐκφυγῶν τῶν ὀχληρῶν ὀρέ-
 ξων, ἀπὸ τῶν ὀλικῶν δόδιαν καὶ ἡσυχίαν τῆς Ψυ-
 χῆς, ὅταν ἐπιθυμεῖ μόνον τῶν καλοπραξίαν, ὅταν
 δὲν ἀκροβολίζεται ἀπὸ τὰ βέλη τῆς συνειδήσεως, ὅ-
 ταν ἐφοδιάζεται ἀπὸ σαφερότητα καὶ ὑπομονῆν εἰς τὰς
 περιστάσεις. Ἰδὲ τὸ μέγα μυστήριον τῆς φιλοσοφίας:
 ἰδὲ ἡ Εὐδαιμονία, ὅπερ ἡμεῖς ἠμποροῦμεν νὰ ἀπο-
 λαύσωμεν εἰς τῶν πῶν κοιλάδα τῆς κλαυθμῶνος, καὶ
 ὅπερ, ὅσον τὸ δωματὸν, ἐπρεπε νὰ σπυδάζωμεν τὴν ἀπό-
 κτισίν τῆς. Μία τοιαύτη Εὐδαιμονία, δωματὶ εἰς ὁ-
 ποιουδήποτε δεβάτῳ τῆς γήϊνης παροικίας, καὶ ἐξερ-
 κμῶν ἀπὸ τὴν προαίρεσιν ἐκάστου, πότε καὶ πότε (καὶ
 τότε δὴ ἀποβαίνει ἐντονωτέρα) συνοδύεται ἀπὸ τὴν ἀ-
 πόλαυσιν. Καὶ ὅμως αἱ τοιαῦται ἡδοναί, καθὸ ἐ-
 φήμεραι καὶ δεβατικαί, εἴτ' εἶναι ἡ κυρία βᾶσις, ἢ
 ἡ ἐσιώδης προῖκα τῆς σαφειᾶς καὶ συνεχῆς ἀνθρωπί-
 νης Εὐδαιμονίας, ὅπερ πόρα ζητεῖται, ἀλλὰ μόνον μία
 προδήκη. Καὶ βέβαια, ἀφ' ἑῦνος δὲν χρειᾶ φρον-
 τίδα ἢ λογισμὸν, ὅπερ νὰ τὸν πνίγη, ἀφ' ἑῦνος δὲν ἔχει
 ἐπιθυμίας ἢ πάθη, ὅπερ νὰ τὸν παράτην, καὶ δε-
 τῶτο ἀρκεῖται ἐσωθῆναι μετὰ τὴν κατάστασιν, ὅπερ καὶ
 θεῖον προσορισμὸν ἔλαχεν: τίς ἀμφιβολία, ὅτι ἕως
 ἐφθασεν ἐκεῖνον τὸν σκοπὸν, ὅπερ πόσοι ἄλλοι, μὲ ὄλων
 τὴν συνεχή μελέτην, καὶ μὲ ὄλων τὸν ἀδιάκοπον κάμα-
 τον, ἔβησι νὰ, καὶ ὅμως πῶποτε δὲν φθάσωσι;

Τώρα

108 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

Τώρα ἐγὼ ἐπιθύμω, ὅτι δὴ ἡ ἀκτεθεῖσα διδάσκαλία νὰ ἤθελ' ἐντυπωθῆ καλῶς εἰς καθ' ἑνὸς καρδίας, ὅπῃ καὶ τύχῳ ἀναγινώσκει τὰτά μου τὰ χαρτία: ἦγαν ὅτι ἡ υἰσιώδης, ἡ ὄντως Εὐδαιμονία, ὅπῃ δίδεται ἐνταῦθα, μῆτε κείται, παρ' εἰς τὴν ἀπαρξίαν τῆς Ψυχῆς, καὶ εἰς τὴν γαλήνῳ τῆς καρδίας. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ὅλα τὰ μέσα, ὅπῃ ἐντυπῶσεν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μέλλω νὰ ἐκθέσω, μῆτε θέλων ἀποβλέπει, πάρειξ πῶς νὰ ὀδηγῶν τὸν φρόνιμον, ἐν ὅσῳ δαμνείῃ ἢ ἐπίγειος παροικίατε, εἰς τὸ το τέλος, καὶ εἰς τὸ τέλος τὴν ἐπιθυμητὴν κατάστασιν.

Ὡς ὅσον ἄς παρατηρήσωμεν τὰρα: πόσον ἀρά γε δαφίρην αἰ γνῶμαι τῶ πολλῶν ἐπάνω εἰς ὅ,τι συνεσφέρει πρὸς τὴν παρῶσαν Εὐδαιμονίαν. Ἐρωτήσατε τὸ περιεσότερον μέρος ἀπὸ αὐτῆς: τί τάχα χρειάζεται ὁ Ἄνθρωπος, ὥστε ἢ νὰ γινῆ, ἢ νὰ ζῆ δαδαίμων; Ἰγείων ἄκραν, κτήματα πολλὰ, ξάπεζαν πολυτελεῆ, φίλους δίδύμους, ἐξουσίας, διαξίβας, ἀπολαύσεις, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ἀλλὰ τάχα αἰδαίνεται τινὰς νὰ εἰπῆ: καὶ ἐγκράτειαν, καλοκαγαθίαν, καὶ ὅσα παρόμοια; Ὅλαι αἰ ὁμιλίαι συγκροτῶνται διὰ τὴν δίζωϊαν: ἀλλὰ τίποτε αὐτῆ ἢ δίζωϊα, ἔτε γὰρ ἰξδύρην νὰ εἰπῶν. Καὶ τὸ το δὴ εἶναι τὸ αἴτιον, ὅπῃ τῶς βλέπεις τῶς καλῆς, καὶ ὅλοι ἀγωνίζονται νὰ ἀποκτήσεν ἐπίσημα ἀξιώματα, ὅλοι νὰ πολλαπλασιάξεν τὰ κτήματά των, ὅλοι νὰ τεχνόλωνται νέας ἀπολαύσεις, καὶ μάλιθα σωματικὰς: ὅλοι νὰ ἐπιθυμῶν κυριαρχίας, μὲ εἶσα λόγον, ὅλοι καθ' ἑκάστῳ ἀκέρασοι νὰ ἔχεν κατόπιν τῶ τυχηρῶν ἀγαθῶν. Καὶ πάντα ταῦτα διὰ τί; Διὰ τί νομίζεν, ὅτι ἡ διωατὴ μακαριότης τῶ το κόσμῳ κείται εἰς τὴν πραγματικὴν ἠδονὴν, ἢτοι εἰς τὴν

τὴν ἐπικράτειαν τῆς ὑλικῶν ἀγαθῶν, ὅθεν καρπεται
 ἢ ἡδονὴ καὶ ἢ ἀνάπαυσις τῆ βίᾳ. Καὶ ὁμως ἐρωτή-
 σατέως καὶ αὐθις: ἀρά γε πῶς διάκειται καὶ ἡ καρδία
 των; Τάχα πάντοτε δὲδιάζει, ἢ μάλισα συχνάκις
 χειμάζεται; Ἀχ καὶ ἡμεῖς τὴν πείρω τὴν ἔχομεν πάν-
 τοτε πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ ἴσως οἱ ἴδιοι τὴν δοκιμάζο-
 μεν! Καὶ ὁμως ἡ προρηθεῖσα ἀπαρξία τῆς Ψυ-
 χῆς, ἔτε παγιδύεται ἀπὸ τῆτο, ἔτε συγκατοικεῖ μία
 σταθερὰ αὐτάρκεια εἰς τὴν καρδίαν τῆ Ἀνθρώπου μὴ
 ὄλα τῆτα τὰ καλά. Μεγάλω ἀδημονίᾳ μᾶς γενᾶ ἢ
 ἔλκεισις τινὸς πράγματος, ὅταν τὸ ἐπιθυμῆμεν, καὶ
 δεῖ ἐλπίζομεν εἰς τὸ κερδέσωμεν: σκληρότεραι ἔπειτα
 ἀδημονίαι κατεδίον ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ὅσας ἀπεδά-
 ζον εἰς ἐπικρατήσων ἐκείνας τῆς βαθμῆς, ἐκείνας τῆς
 διαστοείας, ἐκείνα τὰ πλέτη, καὶ τὰ ἐξῆς. Κερδε-
 μῶτα ἔπειτα τῆτα τὰ καλά, ἔτε φαίνονται πλέον τὰ
 πρώτα. Ἡ συνίχθεια τῆς ἀπολαύσεως μᾶς ἀποβαί-
 νει εἰς εὐθυσιασμῆς, ὅπε μᾶς ἀρπάζει τὴν αἰθρη-
 σιν ἢ τῆς ἀσυνιότητος ἢ τῆς ἡδύτης τῆς ὑποκειμενῶν,
 ὅπε ἀναπόκτητα μᾶς ἐπροξένων πόσω μεγάλω ἔμ-
 φασιν: καὶ εἰς μόνον ἐπιθυμητὸν καλὸν, ὅπε μᾶς
 λείπει, καὶ ὅπε ἡ ἐπικράτειά τε μᾶς φαίνεται ἀδύνα-
 τος, ἰχῦει εἰς μᾶς πικράνη ὄλλω τῶ ἀπόλαυσιν τῆς
 ἐπιλοίπων καλῶν, ὅπε ἐπικρατῆμεν. Εἴξω ἀπὸ τῆ-
 το, ἄς λάμπη εἰς Ἀνθρώπος ἀπὸ ὅσας κυριαρχίας
 καὶ ἀξίας θέλει, ἄς πλημμυρῆ ἀπὸ ὅσας περιστάσεως
 καὶ ἀναπαύσεις ἀγαπᾶ, ἄς εἶναι προικισμῶτος ἀπὸ ὅ-
 σα φυσικὰ καλά ἐπιθυμῆ, καὶ ὁμως αὐτὰ ἢ ὄν-
 τως ἢ δοκῶντα καλά ἔτε ἔχον πάντοτε ἀσυνόδωτα
 ἀπὸ πολλὰ ἀκαίθια, πόσον ὅταν μεταχειρίζονται, ὅ-
 στον ὅταν σιωπηρῶνται: μάλισα ἴσως ἴσως τῆ ἀποβαί-

110 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

νεν ἔσοι σπουδαῖρες ἐλαττωμάτων, τόσα ὑποκνήσματα
 ἀμαρτημάτων, καὶ ἀκολούθως τόσα αἷτια μεγαλιτέρων
 ἀθλιοτήτων. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ἡμεῖς τὸ παρατηρή-
 μῳ ἔχει σπυρίως, ὅτι αἱ ψυχρόπτες, αἱ ζηλοτυπεῖαι,
 αἱ ἐργαί, αἱ ἀδημονίαι, αἱ ἀδικίαι, νὰ μὴ σπυρίζον
 ἔτε καὶ ἀπὸ τῆς οἰκίας τῶ πλεσίων, τῶ δωατῶ :
 μάλισα ἴσως πολλάκις περιωστέρα ἐμφωλδύον εἰς τὰ
 πολυόροφα παλάτια, πὰρ εἰς τὰ πτωχικὰ καλύβια.
 Καὶ δι' αὐτὸν ἀρεθῆ εἶας, ὅστις μόνου διὰ τὴν χαίρι-
 ται πὴν ὑψηλοκαθεδρίαν, ἢ διὰ τὴν πλετεῖ πολλὰ κτή-
 ματα, νὰ εἶναι ἀμέτοχος; *Fortuna magna*, ἔλεγε φρό-
 νημα ὁ πᾶβλιος μίμος, *fortuna magna, magna ser-
 vitus est*, μεγάλη τύχη, ἀλλ' ὁμοῦ καὶ μεγάλη ὑπο-
 δελεία.

Μάλισ' ἐπειδὴ ἡ δὐαιθισία, καὶ πολλάκις ἡ ἀλα-
 ζονεία τῶ ἐξόχων ἀρχόντων συμβαίνει σφοδροτέρα,
 διὰ τῶτο ἔτε δίδεται νύξις, ὅπῃ νὰ μὴ τῆς ἀποβαί-
 νη ὀδυνηρά. Ἀλλ' αὐτὸν προσεθῆ, καὶ ὅτι ἐδὲνα ἀπὸ
 τῶτα τὰ καλὰ πρέπει νὰ λέγεται ἐδικὸν μας. Ἡ-
 μεῖς, ἀφ' ἑ ἐκείνη ἡ τύχη, ἢ μάλισα ἀφ' ἑ ἐκείνη
 ἡ πρόνοια, ὅπῃ τὰ δίδει, ἢμπορεῖ εὐκολα νὰ μᾶς
 τὰ ἀφαιρέσῃ, μῆτε τὰ ἔχομεν, πᾶρεξ δωαικά. Ἀλ-
 λά διὰ νὰ ἢμπωρῆ τινὰς νὰ καλέσῃ τινὰ ὄντως αὐ-
 τέρκω, ὄντως δὐτυχή, ἔτε φθάνον ὀλίγαι ἡμέραι,
 ἢ μῆνες, ἢ χρόνοι Εὐδαιμοσίας : πρέπει νὰ μεξῆται
 ὅλος ὁ ἐρόμος τῆς ζωῆς τῆς. Ἐνδέχεται τὸ πρᾶτ', ἢ
 ἢ μεσημβρία νὰ τύχῃ γαλιωαία, καὶ ὁμοῦ τῆς μᾶς
 πληροφορεῖ, ὅτι ἢ ἐσπῆρα δὐν ἔχει νὰ τύχῃ στωιφώ-
 δης; Ἀγκαλὰ ἔτε πρέπει νὰ διῆχουζώμεθα, ὅταν ἢ
 καρδία διαχέεται ἀπὸ τὴν χαρῶν διὰ καμμίαν ἔμπρακ-
 τον ἠδονὴν, ὅτι τὰχα εἰς τῶτο τὸ ἀκαρῆς νὰ μὴν εἶναι,

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ. Κεφ. ΚΑ'. ΙΙΙ

ἢ νὰ μὴ πρέπει νὰ λέγεται δίτυχης. Μ' ὅλον τὸτο μὴτε παύει νὰ ἀληθεύῃ, ὅτι ἡ ἔμπρακτος ἡδονὴ δού είναι ἀναγκαῖον συστατικὸν τῆς παρέρσης Εὐδαιμονίας. Ἐπειδὴ ἀδυνάτον, ὅτι ἡ Ψυχὴ νὰ δύνεσκειται αὐτοῦ κάτω ἐν δίνωκεῖ ἐνθυφεία: μάλισα ἐπίστε ἡ δού αἰδάνεται, ἡ δού σοχάζεται, πῶς ἔχει θυφὴν, καὶ μ' ὅλον ὅπε ἄλλως ὁ Ἄνθρωπος ἠμπόρει νὰ λέγεται δίδάμων. Ἐξω ἀπὸ τὸτο, ἡ ἀπειρία τῶ κακῶν συνεισφέρει ὄχι ὀλίγην μείραν εἰς τὴν γήϊνον Εὐδαιμονίαν. Αἱ ἡδοναὶ ἔπειτα, ὅπε ὀνομάζομεν σαρκικὰς, καθότι μὲ τὸ μέσον τῶ αἰδήσεων προξενεῖν εἰς τὴν Ψυχὴν καμμίαν θυμὴν συγκίνησιν, ἔχων ὡς ἴδιον, ὅτι πολλὰ μεταχειρομενάαι ἢ νὰ ἀνδιάζων, ἢ νὰ βλάπτων, ἢ καὶ νὰ παύων τῶ εἶναι ἡδοναί. Τέλος πάντων ζητεῖται μία Εὐδαιμονία, ὅπε ἡ ἀπόκτησίς της, ἢ ἡ ἀπώλειά της νὰ κρέμεται ἀπὸ ἡμῶν: μία Εὐδαιμονία, ὅπε νὰ εἶναι ἐπίμονος, καὶ ὅπε νὰ μᾶς συνοδεύῃ ἕως εἰς τὸν τάφον. Τὰ πλάτη, αἱ ἐξουσίαι, αἱ εὐδοξοὶ βαθυοὶ, καὶ ὅσα τοιαῦτα εἶναι τῶσα ἀγαθὰ, ὅπε κρέμονται ἀπὸ τὴν γνώμην ἐκείνης, ὅπε κράζομεν τύχην, ἢτοι ἀπὸ τῆς πολυφύπτου φορᾶς τοῦ κόσμου. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ἡμεῖς θεμελιώνομεν τὴν Εὐδαιμονίαν μας ἐπ' ἀλλοφίῃ θεμελίῃ, ὅταν τὴν ἀποδέττομεν εἰς αὐτὴ τὰ ἐφήμερα καλά: καὶ ἀκολούθως πρέπει νὰ ζητῶμεν μίαν κρηπίδα πλέον βᾶσιμον, ὅπε καὶ μικροὶ καὶ μεγάλοι νὰ ἐποικοδομεῖν τὴν ἐπίμονον Εὐδαιμονίαντων. Αὐτὴν τὴν χρείαν τὴν ἐσοχάθη ὡς καὶ ὁ ἴδιος Ἐπίκυρος, καὶ διὰ τὸτο κατήντισε νὰ ἐναποθέσῃ τὴν Εὐδαιμονίαν εἰς μόνην τὴν ἀποίαν, ἢτοι εἰς τὸ νὰ ἔχη ὁ Ἄνθρωπος τὴν Ψυχὴν μακρὰν ἀπὸ πόνον, καὶ πλήρη ἀπὸ εἰρήνῃ. Τώρα αὐτῆς

τῆς ἀπονοίας ἀς τῆς ἀλλάξεως τὸ ὄνομα, καὶ ἀς τὴν κρᾶξεως ἀταραξίαν τῆς Ψυχῆς, καὶ ἔτις θελόμην εἶχει τὴν Εὐδαιμονίαν, αὐτὸ ὄχι τελείαν ἢ πεπληρωμένον, ἀλλὰ καὶ ἀζηλότυπον, καὶ περιπλέον εὐδοκίαν, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἀφορᾷ, καὶ ἡμπορεῖ νὰ πνέη ὁποιοσδήποτε πάροικος τῷ παρόντος βίου. Καὶ ὅμως αὐτὴν τὴν ὁποσδήποτε Εὐδαιμονίαν μάταια τὴν ἐλπίζουσι οἱ πλεῖστοι, αἱ δὲ γυναικαί, αἱ εἰδοῦσαι ἀξίαι, αἱ ἡγεμονεῖαι, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐὰν ἔπειτα εἴδοτε τινὲς εὐδοκίαν καὶ εἰς ὅποιον χαίρεται παρόμοια δῶρα ἢ τῆς τύχης, ἢ τῆς δόξης, καὶ ὅμως μῆτε πορίζεται ἀπὸ αὐτὰ τὰ καλά, ἀλλὰ μάλιστα ἀπὸ ἄλλων αἰτίων, περὶ τῆς ὁποίας διαβαίνομεν τώρα νὰ ὁμιλήσωμεν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , Κ Β'.

Περὶ τῆς Μέσων, ἐν δυνάμει τῆς ὁποίας ἀποκτάται ἡ δυνατὴ εὐδαιμονία τῆς Γῆς, ἢτοι περὶ Ἀρετῆς.

Κ Αἱ λοιπὸν, ἀφ' οὗ ὄχι θρόνοι, ὄχι σκήπτρα, ὄχι ἐπίσημοι ἀξίαι, ὄχι ὁ πρῶτος πλοῦτος, ὄχι τὰ πολλὰ εἰσοδήματα ἔχοντες νὰ ἐμφυτεύσῃ, καὶ ὅμως νὰ συνηθίσωσι εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ἀνθρώπων τὴν ἀταραξίαν τῆς Ψυχῆς: ὥστε ποῖον ἄλλο μέσον μᾶς λείπεται, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὸ τοῦ κεφαλαίου καλόν; Ἐν.

Εἰταῦθα τὰ φροντισήματα τῆς Φιλοσοφίας, καὶ μάλιστα τῷ Χριστιανισμῷ (καὶ δεῦν ἔξαιρῶ ἔτι καὶ τὸν Ἐπίκουρον) ὅλα ἐκβοῦν: μόνη ἡ Ἀρετὴ ἰχῦει νὰ ἀποδείξῃ ἀπέραχον, καθ' ὅσον συγχωρεῖται εἰς τὴν φυσικῶς κατὰσασιν, τὴν ἀνθρώπινω καρδίᾳ. Καὶ ὁμως, ὡσεὶ ἡμεῖς νὰ ἐπικρατήσωμεν τὴν τοιαύτην γαλιῶν, πρῶτον ζητεῖται, ὅτι νὰ ἔχωμεν φίλον τὸν Θεόν, πρᾶγμα ἴδιον μόνης τῆς Ἀρετῆς καὶ τὸ νὰ τὸ προβλέπῃ καὶ τὸ νὰ τὸ σιωπῇ, καὶ ὁμοῦ πρᾶγμα ἄκρως ἀναγκαῖον, ἄκρως ἐσιῶδες τὸσον τῆς ζωῆς, ὅσον τῆς δίδαιμονίας ἀπλῶς καθεὶ παροίκου τῆς Γῆς: δέυτερον, ὅτι τῆς ἄλλης Ἀνθρώπου νὰ τῆς ἔχωμεν ἢ φίλος ἢ πλάχισον ἀξερφόρος, ὅπερ καὶ εἰς τῷτο ἔχ ἤτονον μεγαλῶς βοηθεῖ ἢ ἀσκησις τῆς Ἀρετῆς: τρίτον, ὅτι φρονίμως νὰ ἀδουῶμεν, καὶ ἀνδρείως νὰ χαλιναγωγῶμεν τὸσον τὰς ὀρέξεις, ὅσον τὰ πάθη, ὡσαύτως καὶ τῷτο ἔργον τῆς Ἀρετῆς: τέταρτον καὶ τελευταῖον, ὅτι νὰ διορθῶνωμεν ὅλας τὰς σφαλραὰς ὑπολήψεις, ὅθεν ἐνδέχεται νὰ μᾶς προξενῆται ὡς καὶ ἡ παραμικροτέρα, ἢ ἡ ἐλαφροτέρα παραχῆ. Καὶ ὁμως τῷτο τὸ βοήθημα ὁ Ἀνθρώπος ἔτε πρέπει νὰ τὸ ἐλπίζει, παρ' ἀπὸ τῷ σοφίας, Ἀρετῶν ὄχι μόνον ἐνεσηματικῶν, ἀλλ' ὁμοῦ καὶ κυβερνήσιαν, ἔξισα μὲ τὴν θυγατέρα τῆς τῷ φρόνησιν, τῷ Ἡθικῶν ἀρετῶν. Ἐπιφέρω λοιπὸν, ὅτι ὁ Ἀνθρώπος μετέχει ἀπὸ τῷ ἀπαραξίας, ὅπερ κεῖται, ὡς προείπαμεν, ἢ ἀνήκασα δίδαιμονία ἐκάστῃ περιληγτῶ τῷ παρόντος βίῃ, ἀναλόγως μὲ τῷ ὀλιγωτέρῳ, ἢ περιωτοτέρῳ Ἀρετῶν ἢ σοφίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁποισοδήποτε Ἀνθρώπος εἶναι δεκτικὸς ζωῆς, ἔσω πλάσιος, ἔσω πτωχός, ἔσω ἀγχοῆς ἢ χυδαῖος, ἄς ζῆ μὲ μεγαλοπρεπεῖς ἢ μὲ κο-

πιώδεις ἐπιστάσις, ἃς διάγει ἕξω, ἢ μέσα εἰς τὰς
 θορύβους τῶ κόσμου, ἃς προσάσῃ, ἢ ἃς ὑπακῆν: καὶ
 ὁμῶς ἰδέ τὸ κύριον μέσον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐδιώρισεν
 ὁ πάνσοφος Θεός, ὅτι κάθε ἀνθρώπινος βαθμὸς νὰ
 ἐπικρατῆ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἀδαιμονίας, τὴν ὁ-
 ποίαν, μὲ ὅλον ὅπῃ ἀτελῆ, καὶ ὁμῶς κάθε κοσμοπο-
 λίτης ἔχει ἀναζητήσας. Τώρα εἰς τὸ μέσον
 εἶναι διωκτόν: ἐγὼ ἔπε δυνάμαι, παρέξ νὰ προ-
 θέσω, ὅτι δὴ ἕδνας ἔχει δίκαιον νὰ ζηλοφθωνῆ τὸ
 ἀλλέτριον κτήμα: καθότι εἰς ὅποιανδήποτε κατάστασιν
 δέσκειται θεόθεν διωρισμένος, καὶ ὁμῶς πάντοτε εἰς
 τὴν χεῖρά τῃ κείται τὸ νὰ ἀπολαύσῃ τὴν τὸ ὑπερέ-
 ξοχον, τὴν τὸ παμπόθητον γήϊνον καλὸν, ἢ γινῆ τὴν
 ἀπαραξίαν τῆς Ψυχῆς, τὸ ὁποῖον μὲ ὅλον τὴν τὸ εἰς πολ-
 λὰς φαίνεται εἶνα ἀλλόκοτον ἄκυσμα. Ὅταν καθ'
 ἐκάστῳ παρατηρῶμεν, οἱ πτωχοὶ νὰ φθωνῶν τὴν πλε-
 σίους, οἱ δημόται τὴν ἀγνοίας, καὶ σχεδὸν κάθε ὑπή-
 κοος τὸν προσιωπῆται: τάχα ἢ μπορῶμεν, παρέξ νὰ ὁ-
 μολογήσωμεν, ὅτι δὴ ἢ κατάστασις τῶν πρώτων εἶναι
 ἀθλιωτέρα, ἢ καὶ ἢ ττον ἀδαιμόνων ἀπὸ τὴν κατάστα-
 σιν τῶν ἰσχυτέρων;

Εἰς τὸ λέ. Κεφάλαιον μελετῶ καὶ αὐτίς νὰ ὑπο-
 κρέσω αὐτὴν τὴν χορδῶν, ἐπειδὴ καὶ εἰς αὐτὴν με-
 γάλως σωφρέχει ἢ ὑπόληψις, πράγμα, τὸ ὁποῖον,
 ὅπως καὶ ἐνταῦθα θέλω τὸ ἐπαναλάβῃ, χρειάζεται
 θεραπείαν. Ὡς τὸσον ἐπιφέρω, ὅτι βέβαια κάθε ἄρ-
 χων, κάθε πλεσίος, καὶ ἀπλῶς ὅστις ἄλλος χαίρεται τὰ
 μετέωρα, καὶ πλημμυρεῖ ἀπὸ κτήματα: ἔφυγ᾽ ὅχι ὁ-
 λίγα κέρδη ἀπὸ τὸν παλαίπωρον γεωργόν. Αὐτὰ τὰ
 πολλὰ κτήματα, βέβαια καὶ ἔπε ἀντιλέγει τινὰς, πῶς
 εἶναι τίσα ἰχυρὰ μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα ἀποφύγει τι
 νὰς

εἰς τὰς δεφόρας ἐνοχλήσεις, κόπας, καὶ κακὰ, εἰς τὰ ὅποια ὑπόκειται ἡ πτωχολογία, καὶ δεῖ τὰ ὅποια κυρίως, ὅταν συγκρίνεται μὲ τὰς πολυκλήμονας, νομίζεται δυσυχής. Ἄς προσεῖδῃ, καὶ ὅτι πλειότερας ἐμπράκτως ἀπολαύσεις ὑπολαμβάνει ὅστις περισσότε-
ρα ἔχει, καὶ ἐπομένως ὅτι περισσότερον πληθύνει τὸ κεφάλαιον τῆς δόξαιμονίας τῶν πραγμάτων, ὅπερ ὅστις συζῆ μὲ τὴν πτωχίαν, ἢ πώποτε δὲν τὸ ἐλπίζει, ἢ τὴν ἀ-
χιστον ὄχι μὲ τὴν ἴσῳ δίκολίαν. Καὶ δεῖ τὸ μὴ-
πε εἶναι θαῦμα, ὅταν ὁ ὄχλος ἀφορῶντας αὐτὰς τὰς ἀληθείας ἐκτραπῆ μὲ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τῆς κατα-
στάσεως ἔτινος πλετεῖ παλάτια, κτήματα, δέλεος, καὶ πόσας ἄλλας ἀναπαύσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ πολιτικῆ βίῃ. Μάλιστα, ἔξαιρέτημοι ὅσοι ξεῖξεν τὴν πλειό-
τητα καὶ τὴν ἀληκτον βασιλείαν, ὀλιγώτατοι μᾶς μέ-
ναν, ὅσοι δὲν προκέρων τὴν μοίραν τῆς ἔξουσιασῶν καὶ τῆς πολυκλήμονων ἀπὸ τὴν μοίραν ἢ τῆς ἀρχοίκων ἢ τῆς τεχνιτῶν πτωχῶν. Μ' ὅλον τὸ πρῆπει νὰ παρατηρή-
σωμεν, ὅτι ὡς καὶ ἡ κατάστασις τῶν ἐνδεῶν, ὅπερ ἐν ἰδρω-
τι τὸ προσώπου πορρίζεται τὸν ἄρτον ἔχει κάποια προ-
νόμια, ἀγκαλὰ καὶ ὀλίγον γνωσά. Διότι ἔτ' ἀμφι-
βάλλεται, ὅτι ὡς καὶ αὐτὴ ἡ κλάσις τῆς θνητῆς πλετεῖ μερικὰς ἀπολαύσεις, ὅπερ ἔτε ἀνήκων εἰς τὰς πλεσίς, εἰς τὰς ἔξουσιασῶν. Ὁ Χρυσόσομος εἰς τὴν καὶ ματθαῖον, λ. ὀμιλίαν ἐχημάτισε μεταξὺ τῶν δύο μίαν ὀ-
ραιοπάτῳ σύγκρισιν, περιγράφωντας τὰς ἀμοιβαίας ἐνο-
χλήσεις καὶ ἀπολαύσεις τὸσον τῆς μιᾶς, ὅσον τῆς ἄλ-
λης καταστάσεως, μὲ τὰς ὅποιας ἡ θεία πρόνοια ζυ-
γοσαθμίζει τὰς τύχας ἐκάστῳ παροίκῳ τῆς Γῆς. Ἐ-
γὼ ἐνταῦθα πάντοτε ἐνοῶ τὸν χυδαῖον λαόν, καὶ ὅ-
μως ὅταν δὲν τῶ λείπει ἡ ἀπορία τῆς ζωῆς, καὶ ὅταν

116 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

Δυν πολυσυμθλίβεται ἀπὸ τῆς ἀθλιότητος καὶ περι-
 σάσεις, ὡς ἡ εἰσοδος τῆς ἀταραξίας τῆς Ψυχῆς, ἢ
 τῆς ἀπονίας τῶ σώματος παντάπασιν γὰ ἐμφράττεται.
 Ἐσυνείθιζεν ὁ σοφὸς γὰ βοᾶ πρὸς τὸν Θεόν: Κύριε
 μὴ πλῆστον, μὴ σῶδειαι παράχρη μοι. Ἀλλὰ ποία
 ἀρά γε ἦτον ἢ κατάστασις, ὅπως ὁ σοφὸς ἐταῦθα
 ἐπεθύμει. Ὅχι βεβαιώτατα ἢ πλημύρα τῶ ἀγα-
 θῶν, ἀλλὰ μόνον ὅσον τῶ ἐφθανε γὰ ζῆ. Καὶ ὅμως
 τὸ βέβαιον εἶναι τῶτο, ὅτι ὅταν ἡ καρδία ἢ τῶ πτω-
 χῶν ἢ τῶ πλεσίων δευ ἡσυχάζει, εὐδρίας ἀπὸ τῆ-
 τος ἢμπορεῖ γὰ λέγεται ἀληθῶς δίδαίμων. Οὐ μὲν,
 ἀλλ' ἔτε ἡ μεγάλη ἀφθονία τῶ ἐμπράκτων ἡδονῶν,
 τῶ ὁποίων τὸ μεταλλεῖον ὁ πλεσιος τὸ ἔχει δαφιλέ-
 στερον, ἀρκεῖ γὰ τὸν κατασῆση ἀτυχῆ, ἀφ' ἧ εἰδαμῆ,
 ὅτι αὐταὶ αἱ ἀπολαύσεις εἶναι τῶσαι τυχηραὶ προση-
 και τῆς δίδαμονίας, ἀλλ' ὅχι πῶποτε καὶ τὸ εἶναι τῆς
 δίδαμονίας. Μάλισ' ἔπρεπε γὰ λογίζεται ὡς ἀνα-
 τέρρητον, ὅτι ὁ πτωχὸς, ὅταν ἡ καρδία τῶ ἢμπορεῖ,
 καὶ ἰξόδρει γὰ χαίρεται τῶ ἀταραξίας, πρέπει γὰ προ-
 κείνεται καὶ ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸν καὶ ἀπὸ τὸν πλεσιον, ὅ-
 ταν ἐξ ἐναντίας κατατυραννεῖται ἀπὸ τῶ παραφοραῶ
 ἢ τῶ ὀρέξεων ἢ τῶ παθῶν, ἢ καὶ ἄλλων κακοῦθων
 καὶ ὀρμητικῶν ἀέμων. Περιπλέον ἢμπορεῖ γὰ ζητη-
 ται: πότερον ἔ πτωχὸς, ὅταν ἐφοδιάζεται ἀπὸ τῶ
 Ἀρετῶ, ὅπου κατασαινει ἀτάραχον τῶ Ψυχῶ,
 πρέπει γὰ λέγεται δίδαμονέστερος: ἢ μάλισ' ὁ πλε-
 σιος, ὅπως καὶ αὐτὸς εἶχ ἦτον ἐφοδιάζεται ἀπὸ τὸ αυ-
 τὸ βάρος τῆς ἀρετῆς; Διότι, ὅπως ἡ Ἀρετὴ τῶσον μὲ
 τὸν πτωχὸν, ὅσον μὲ τὸν πλεσιον ἐνδέχεται γὰ συγ-
 κατοικῆ, ἔπως καὶ ὁποιαδήποτε ἀνθρωπίνῃ κατάστασις,
 ἢπε ἐκλέγει, καὶ ἀγκαλιάζει τῶ Ἀρετῶ, γίνεται

δικτική εκείνης τῆς μακαρίας γαλιΐης καὶ ἀταραξίας, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ φρόνιμος πρῆει. Καὶ ὁμως ἐγὼ ἔτε ἐπιχειρίζομαι ἐπαῦθα τὴν λύσιν: πότερον ὁ ἐνάρετος πλεῖσιος πρέπει, ὅπως σωήθῃς συμβαίνει, γὰρ προτιμᾶται, καθότι χαίρεται πολλὰς ἐμπράκτως ἀπολαύσεις, καὶ καθότι ἀποφύγει πολλὰ καὶ ὀδυνηρὰ κακὰ: ἢ μάλις ὁ ἐνάρετος πτωχός. Μὲλλον τῶτο ἢ ἀλήθεια εἶναι αὐτὴ, ὅτι ὁ ἐνάρετος πτωχός ἢ μπόρει γὰρ ἀπολαμβάνῃ πολλοτάτας ἀθώας ἐμπράκτως ἡδονὰς, καὶ ὁμῶ γὰρ λαμβάνῃ πολλὰς θλίψεις, πολλὰς κεραινας, ὅπῃ πίπτων ὄχι εἰς τὰ χθαρμαλὰ δόματα, ἀλλ' εἰς τὰ μετέωρα καὶ ὑψηλά. Καὶ τάχα δὲν ἢ μπόρει γὰρ ἀπολαύσῃ τὴν ἀταραξίαν τῆς Ψυχῆς, τὸ πρῶτον νεῦρον τῆς δίδαιμονίας, ὅταν ζῇ ἀθῶος, μέτῃσιος εἰς τὴν δίαιταν, δίχαριτος εἰς τὴν σᾶσίν τε, φιλόπονος καὶ προσεκτικὸς εἰς τὴν ἐργασίῳ τε, καὶ ὅταν παντελῶς δὲν θλίβεται εἰς τὰς πόσας δραματουργίας τῷ κόσμῳ; Βίβλια καὶ ἔτε ἔδερων ἀέρα ὁ ὑπατος τῶν λατίνων ποιητῶν, ὅταν ἐγραφε, *Felices, sum si bona norint, agriculae*: ἤτοι δίδαιμονες οἱ ἀρχοδίαιτοι, ἐν ἡγίνωσκων τὰ ἀγαθῶν. Καὶ ἀπὸ τῶτο ἐπαρακινήθη ὁ Οὐράτιος γὰρ ἐκφωνήσῃ ἐκεῖνο τὸ ἀπόφθεγμα:

Beatus ille, qui procul negotiis est.

Paterna rura totas exercet suis, est.

Ἀλλ' ἔτ' ἔλειπεν ἐπαῦθα ὕλη εἰς τὰς ἀκαδημικὰς φιλέιδας, ἐὰν ἐκινεῖτο μία παρομοία διάλεξις. Μὲλλον τῶτο ἐκεῖνο, ὅπῃ καὶ λόγον ἢ μπόρει γὰρ ῥηθῆ, εἶναι: ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον βασιμωτέρα καὶ ἀσφαλεστέρα συμβαίνει ἢ ἀταραξία, καὶ ἐπομνίως ἢ δίδαιμονία ἐνὸς ἐναρέτου πτωχῆ, ὅπως καὶ ἀνωτέρω προεῖπα, πᾶρ ἢ δίδαιμονία ἐνὸς ἐναρέτου πλεσιού. Κάθε μεγαλειότης,

καθε πολυκτημοσύνη ἔτε εἶναι πρὸς ὅποιον τὴν ἐπι-
κρατεῖ, παρέξ μία σωεχὴς ἐπήρεια καὶ εὐσας ἀκύρατος
γαργαλισμὸς, ὅπερ τοῦ ὑποκνίζει τὰς οὐρέξεις καὶ τὰ
πάθη πρὸς ἀπώλειαν ἢ τῆς Ἀρετῆς, ἢ τῆς ἀγάπης πρὸς
Θεὸν, ὅπερ εἶναι αἱ πρῶται συστατικαὶ ἀρχαὶ καὶ βάσεις
τῆς ἀνδραπίνης ἀταραξίας, ἢ τῆς ἀληθιῆς ἐνδεχομέ-
νης εὐδαιμονίας. Μεγάλῳ δυσκολίᾳ δοκιμάζει ὅστις
οὐρέξει λαὸς, καὶ ὅστις πλημμυρεῖ ἀπὸ κήματα, ὥστε
να χαλιναγωγῇ τὴν ματαιότητα, τὴν ὑπεροφίαν, ὥστε
να λαοφάνῃ τὰς ἀποκρύφους ἐνέδρας τῆς φιλαργυρίας ἢ
τῆς φιλοκερδείας, ὥστε να ἀποδιώκῃ ὅλους τὸς γαργαλι-
μὸς τῆς παράφροτος ἀσελγείας, ὅλον τὸν παροξυσμὸν
τῆς λαιμαργίας, ἢ τὸν θυμὸν, τὴν ἐκδίχισιν, καὶ ἄλ-
λας τοιαύτας ὅχι ὀλίγας λύμας. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ὡς
ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἢ βοσκή τῶν ἔξοχωτέρων συμβαίνει ὁ κα-
πνὸς, καὶ ἡ πολυκτημοσύνη ἔτε παύει να βεῖ εἰς τὰς
καρδίας τῶν πλεσίων: ἔτι δὴ αὐτὴ ἐγινεν, ἰδίως, ἕξ
να τὸς θείλῃ. Μεγάλῃ γενναίότητι χρειάζεται, ὥστε
να ἀναξέπωνται πόσον πυκναὶ, καὶ πόσον δραστήριοι πι-
θανολογίαι. Καὶ ὅμως ὅστις ἀρέθῃ πτωχὸς, ὁ ποτε-
τος ἢ δευὲν περικυκλῶνεται ἀπὸ τοιαύτης ἐχθρῆς, ἢ καὶ αὐ-
περικυκλῶνεται, καὶ ὅμως εὐκολα τοὺς καταξοπῶνται.
Καὶ ἕξ πῶτο ἴσως οἱ ἅγιοι ἐσωεΐθιζαν πάντοτε να προ-
κείνῃ τὴν πτωχίαν, τάχα ὡς ασφαλεσέραν καὶ ἀξιοπι-
στώτεραν φρενὸν τῆς Ἀρετῆς: ἢτοι μὲ ὅλον ὅπερ ἀξιώματι-
κοί, καὶ μὲ ὅλον ὅπερ μέσα εἰς τὸν κέλπον τῶν κοσμικῶν
ἐνθευφειῶν, καὶ ὅμως πάντοτε καὶ παντοιοτρόπως ἐσπέδα-
ζαν να διάγῃ πτωχικῶς. Ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐτή,
ἔτι πλέον χρειάζεται ὁ πλεσίος ἢ ὁ προεσῶς τὸ ἐφόδιον
τῆς Ἀρετῆς, ἕξ να συνίσταται, ἢ ἕξ να μὴ πίπτῃ,
παρ' ὁ πτωχὸς, ὅπερ ἔτε φοβεῖται, τί να χάσῃ.

Καὶ

Καὶ ὁμως ἄς ἐκθέσωμεν τώρα: καὶ τί πρᾶγμα τάχα εἶναι αὐτὴ ἡ Ἀρετὴ, ἀναγκαιότατον κεφάλαιον τῆς φιλοσοφίας, καὶ πρᾶγμα ἀπαραίτητον ὄχι μόνον γὰρ τὸ μάθωμεν, ἀλλὰ καὶ γὰρ τὸ ἐνεργήσωμεν, καθότι εἰς τὴν ἐπικράτειαν καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς αὐτῆς περιορίζεται ἡ δόξαιμονία ἢ ἡ ἀπαρξία τῆς Ψυχῆς. Καὶ ἐπιπλέον ἀφιώμεντας ὅλας τὰς σωκράτους εἰδας τῶν Σχολαστικῶν, καὶ ὅλας τὰς ὀρισμοὺς, μὲν τὰς ὁποίας οἱ ἄλλοι ὤρισαν τὴν Ἀρετήν, ζητῶ ἄδειαν, ἔτι γὰρ τὴν ὀνομάσω: μίαν διωρισμένην, καὶ μίαν σαφερῶς θέλησιν τῆ γὰρ ἀκολαθῆν καὶ γὰρ φυλάττει πάντοτε τὴν τάξιν, ὅπερ ὁ Θεὸς ἐθέσπισεν εἰς τὰς ἀνθρωπίνους πράξεις. Καὶ λοιπὸν, ὥστε ὁ Ἄνθρωπος γὰρ λέγεται ἐνάρετος, ἢτοι προικισμένος μὲν ἠθικὰς ἀρετὰς: πρῶτον ζητεῖται ἡ γνῶσις τῆς τάξεως, ὅπερ οἱ θεῖοι νόμοι διορίζουσι εἰς τὴν ἠθολογίαν, καὶ τὸ ὁποῖον πάντοτε πρέπει γὰρ ἀκολαθῆναι τὸ φῶς τῆ λογικῆς, καὶ τῆς ἱερᾶς θειοκείας, ἢτις χρησιμῶς ὡς μία θαυμασία ἐπίχουσις τῆ αὐτῆ λογικῆς, ὥστε ὑπερμενέρον γὰρ κατανοῆ ὅτι ὁ ἄκρος δεσπότης καὶ διοικητὴς τῆ κόσμου ζητεῖ ἀπὸ τὰ λογικάτου ποιήματα, ἀλλὰ περὶ τῆ θέλησιν ὁμιλήσει καὶ κατωτέρω: Διόπερ ὅτι ἡ θέλησις γὰρ φροντίζει τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν ἐφισιν τῆς τοιαύτης τάξεως, καὶ ἐπομένως γὰρ μισθὴ τὴν ἀπαξίαν τῶν ἀνθρωπίνων ἠθικῶν ἔργων, ὡς πρᾶγμα ἐκ θεμέτου ἐναντίον τῆς βελῆς τῆ Θεοῦ: Τεῖτον, ὅτι ἡ θέλησις γὰρ εἶναι διωρισμένη καὶ ἐλεύθερα, καὶ ὅτι οἰκοδομῆ γὰρ θέλη καὶ γὰρ ἐκλέγη ὅτι συμφωνεῖ μὲν τὴν βουλήν τοῦ ὑπερτάτου δεσπότη καὶ νομοθέτου. Ὄταν ὁ Ἄνθρωπος δίδει ἐλεημοσύνην ἀόριστα, ὅταν συγχωρεῖ τὸν ἐχθρὸν μὲν μόνον τὸ χεῖλος, ὅταν ἐγκρατεύεται ἀπὸ τὴν ἀκολασίαν, ἀπὸ τὴν κλεψίαν,

καὶ ἀπὸ ὅσα ποιαῦτα, μόνον διὰ τὸν φόβον τῆς ἀνθρώπινης δικαιοσύνης: ἔτε πράττει ἔργα Ἀρετῆς, διὰ τί πράττει χωρὶς πόθου, χωρὶς ἀπόφασιν, ὅλα ἀπαράιτητα ζητούμενα τῆς ἀγαθοπραξίας. Ὡς καὶ ὅταν γυμνάσιως καὶ ἀνάγκῃς θέλει, καὶ ἐκλέγει ἢ θέλησις ὅτι τῆς διορίζει λογικόν: καὶ ὁμως ἔτε τῆτο ἀρκεῖ νὰ καταστήσῃ τὸν Ἄνθρωπον ὅπως ἐνάρετον. Ζητεῖται περιπλέον, ὅτι ἢ θέλησις νὰ εἶναι σαθερά, καὶ ὅτι καθ' ἕξιν νὰ ἔχη τὰ ποιαῦτα ἀγαθὰ ἔργα, ἢτοι καθ' ἕξιν νὰ θέλη τὰ καλὰ, καὶ νὰ φοβῆται τὰ κακά. Καὶ διὰ τῆτο ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὅλοιτε οἱ οπαδοὶ φρόνιμα ἀνόμασαν τὴν Ἀρετὴν μίαν ἕξιν τῶ ἀγαθῶ πρακτικῶ. Ἀλλ', ἀλλ' ἐνταῦθα πρέπει νὰ τὸ κηρύξωμεν: ἢ ἀπόκλισις τῆς Ἀρετῆς μὲ κόπους, μὲ ἰδρωτὰς γίνεται. Οὐτε δύναται μόνον μία ἐνάρετος πράξις νὰ καταστήσῃ τὸν Ἄνθρωπον ὅς ὀλοκλήρως ἐνάρετον, εἴτεν ἐντελῶς νὰ μᾶς πληροφορήσῃ, ὅτι δὴ ἀκμαίως ἐρριζώθη εἰς τὴν καρδίαντε ὁ πόθος τῶ καλοῦ. Οἱ δεῖνα σήμερον χαλιναγωγεῖ τὸν θυμὸν κατὰ τῶ δέλου. Ἰδὲ μία ἐνάρετος πράξις ἐγκρατείας. Ἀλλ' ἴσως παρωξυσμένος αὐριον τῶ πάσῃ τὴν κεφαλῶ. Σήμερον ὁ Θεόκριτος νησιῶει, καὶ ὁμως ἴσως τὴν ἄλλῶ τὸν ἰδῆς μεθυσμύον. Τὸ λοιπὸν ὁ Ἄνθρωπος χρειάζεται πολλάς δοκιμὰς, ὡσε νὰ πληροφορηθῆ, ἐὰν ἢ θέλησιςτε πλυτεῖ ἕξιν πρὸς τὸ καλόν, ἢ πρὸς τὸν ἔρωτα τῆς τάξεως. Καὶ αὐτὴ ἢ ἕξις ἐμφανίζεται, ὅταν ἢ θέλησις ὑσερον ἀπὸ πολλὰς πείρας προβαίνει ὀλοπρόθυμος καὶ πρόχειρος εἰς ὅλας τὰς καιρὰς, εἰς πᾶσαν περίεασιν, καὶ πάντοτε ἀκόπως καὶ θεληματικῶς εἰς τὴν πράξιν τῶ ἐντίμων καὶ ἀλόγων πράξεων. Οὐδεμία τέχνη ἀδοκιμεῖ, ὅταν ὁ Ἄνθρωπος δεῖ τὴν ἕχει ἐν ἕξει. Τώρα τί τάχα πρέπει

να συμβαίη εις τὴν τέχνην τοῦ καλῶς καὶ φρονίμως ζῆν, ὅπου εἶναι ἡ εὐφρονετέρα καὶ δεινότερα ἀπὸ ὅ-
λας;

Περισσότερον κάμνει χρεία, ὅτι ἡ θείησις να ἐπι-
θυμῇ ὅ,τι θεωρεῖται ὁ λόγος. Ἀξιεπαυτος καὶ ἐπιτιμο-
πάτη πράξεις εἶναι ἡ ἐπίσκεψις τῶν χερῶν, τῶν νηπίων,
τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ὅσων τοιούτων: καὶ ὅμως ἔτι πράττει ἐ-
ναρέπως ὅστις τὰς ἀχρυσεντάξει με ἀποκρύφως σκοπὸς ἢ
ἀσελγείας ἢ φιλοκερδείας. Ὡσαύτως δὲ ἡμπόρει πώ-
ποτε να λέγεται ταπεινὸς καὶ ὅστις ἢ ἔχει φόβον τῶν ἀνωτέ-
ρων, ἢ ἔχει τὴν ἀπολαύση καμμίαν ἐπιθυμητῶν ἀξίαν,
πράττει ἔργα ταπεινοφροσύνης. Τόσα προσωπεῖα Ἀρε-
τῆς εἶναι αὐτὰ, καὶ ὄχι πώποτε Ἀρεταί. Ἐπειδὴ τὸ
προϊόνμιον τῶν ἐναρέπων πράξεων οὔτε κρέμεται κυρείας,
παρὰ ἀπὸ τὸ ὀρθὸν τέλος, καὶ ἀπὸ τῶν γνησίων διάθεσιν.
Ὅσον ἔπειτα ἐρρέθη ἔχει τῶν Ἀρετῶν, ἄλλο τόσον χε-
ρδὸν ἡμπόρει να ρήθῃ καὶ ἔχει τὸ ἐλάττωμα: ἢ γιν ὅτι δὴ
εἶναι μία διωρισμένη, καὶ μία σαθερά θείησις τῶν να
θέλῃ ὅ,τι μάχεται τῶν τάξιν, ὅπῃ Θεὸς ἐθέσπισεν,
καὶ ἡ θρησκεία ἢ ὁ λόγος μᾶς ἀπεκάλυψεν. Ὡς καὶ ἐν-
ταῦθα ζητεῖται προχειρία καὶ δυκολία τῆς ἐγκληματο-
πραξίας, ἢ ἔχει να ἐμιλήσω ἔπος, ἔξις τῶν ἀμαρτάνειν.
Ὅταν ἐνίοτε τινὰς περιπίπτει εἰς κανένα ἐλάττωμα ἢ
ἀμάρτημα, μῆτε πρέπει να φωνάζωμεν: ὁ κακοήθης,
ὁ κακοήθης, ἔξω μόνον ὅταν ἡ πράξις τε συμβαίνει ἐ-
λεθερία, ἢ ὅταν σωφροδύεται ἀπὸ βαρείας περιστά-
σεις, ὅπῃ παρασαίνουσι μίαν ὀλόκληρον κακοφροσίαν,
ἢτοι μίαν ψυχῶν ὅπως διόλου βεβυθισμένῶν εἰς τῶν
ἐγκληματοπραξίαν. Καὶ τῆτο τὸ ὀλίγον ἀρκεῖ ἔχει τῆν
Ἀρετῶν ἐν γούει.

Ὡς τόσον τῆτο τὸ πάγκαλλον, τῆτο τὸ ἐχάισιον δει-
δρον

δρον παραφύεται, καὶ ἀνέμεται εἰς ποικίλας ἄλλας μερ-
 κώτερας Ἀρετῆς, τὰς ὁποίας οἱ παλαιοὶ ἐπιεικίζου-
 ποῦτον γὰ ἐκτείνου καὶ γὰρ πολλαπλασιάζου, ὥστε μᾶς
 εἰδείξαι ὄχι μόνον τὰς ὀγκωδετέρας καὶ κεφαλαιωδετέρας
 κλάδους, ἀλλ' ὡς καὶ τὰς παραμικροτέρας κλαδίσκους, ὡ-
 σὰν τάχα πᾶσα ἀξίεπαινος πράξις ἀφορῶσα τὴν ἠθο-
 λογίαν, γὰρ ἐσυγκροτεῖ μίαν διωρισμένον Ἀρετήν. Ὁ
 Ἀριστοτέλης ἔπειτα ἐπαπαρήρσεν, ὅτι τὸ περισσώτερον
 μέρος τῆς Ἀρετῆς κεῖται ἐν τῇ μεξιώτητι, ἢτοι ἐν μέσῳ
 τῆς δύο ἄκρων τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως: καὶ ἔπος,
 ὥστε ὅπως ὁ χοινοβάτης, ὅταν δυν ζυγασαθμίζεται ὡ-
 φυῶς καὶ τὸ μέσον, ἢτοι ὅταν κλίνει πλέον εἰς τὸ ἀρι-
 στερόν ἢ εἰς τὸ δεξιόν, πίπτει: ὡσαύτως καὶ ὁ ἐνάρι-
 τος, ὅταν ἢ εἰς τὸ πλέον κλίνει ἢ εἰς τὸ ἔλαττον, προσ-
 κρῖναι εἰς εἷα ἀπὸ τὰ δύο ἄκρα, ἢτοι εἰς τὸ ἐλάττω-
 μα, καθότι ἐλαττώματα κράζονται τὰ τοιαῦτα ἄκρα,
 ἐν μέσῳ τῆς ὁποίων ὑποδέττεται ἡ θέσις τῆς ἀρετῆς.
 Εὐφυῆς εἶναι ὁ κανὼν, καὶ χρησίμος ἢ παραπήρσις, καὶ
 ὁμως ὄχι καὶ ἀρχιτὴ εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις: καθό-
 τι ἔξω ἀπὸ τῆς δυσκολίας τῆς διωρισμῆ τῆς τοιαύτης με-
 ρου, ἢ τῆς τοιαύτων ἄκρων, προπηδᾷ εἰς τὸ μέσον καὶ ἢ δυσ-
 χέρεια τῆς ἀρέσειως τῆς ἄκρων μερικῶν ἀρετῆς, καὶ περι-
 πλέον ἢ αἴσιος ἀπόσασις τῆς τοιαύτων ἄκρων ἀπὸ τὸ
 μέσον. Ἀλλ' ἐγὼ ἀποφύγω τὰς εἰσδας, ὅτι γὰρ κατα-
 σρώσω κάλλιον τὰ ὀνόματα τῆς Ἀρετῆς, ὅπως ἀείσκον-
 ται εἰς τὰ συζητάματα τῆς προγενετέραν. Καὶ ἐπὶ
 ἀληθείας αἱ κυριώτεραι ἀπὸ ὅλας φαίνονται τῶσαρες,
 αἱ ὁποῖαι μέρος ἔχου τῆς χρησιμότητων, καὶ μέρος ἔχου
 τῆς ἀρυχωρείων, κράζονται ἀρχικαί: καὶ ἔπος, ὥστε
 πολλοὶ διῷχυρίζονται, ὅτι δὴ ὅλαι, ἢ σχεδὸν ὅλαι αἱ
 ἄλλαι ἠθικῆς Ἀρετῆς μῆτε εἶναι, παρέξ ὅσα μίλη,

ἢ τόσαι ἀπόρροιαί τῶν αὐτῶν. Τῶν τῶν ἢ φρόνησις, ἢ δικαιοσύνη, ἢ μετρίτης, καὶ τέως ἢ ἀνδρεία, ἢ πρώτη κειμένη μεταξὺ τῆς ἀφελείας καὶ τῆς πανουργίας: ἢ δεύτερα μεταξὺ τῆς ἀδικίας καὶ τῆς αὐστηρότητος, ἀλλ' ἢ ὑπερβολὴ αὐτῆς τῆς Ἀρετῆς πολλάκις μᾶς λανθάνει: ἢ τρίτη μεταξὺ τῆς ἀκολασίας καὶ τῆς ἀναιδησίας, καὶ τέως ἢ τετάρτη μεταξὺ τῆς σμικρολογίας καὶ τῆς θρασυτέτοτος. Διαιρῶν ἔπειτα τὴν φρόνησιν εἰς μερικῶν, εἰς οἰκονομικῶν, εἰς πολιτικῶν, εἰς στρατηγικῶν, εἰς βασιλικῶν: ἀλλὰ χάρις τῷ Θεῷ, ὅπως διχαριστήθησαν ὡς αὐτῶν. Καὶ ἄραγε δεῖν ἠμποροῦν νὰ τὴν διαιρέσων καὶ εἰς φρόνησιν ἐμπορικῶν, ἰδίᾳ τῶν πραγματωδῶν, εἰς φρόνησιν ἰατρικῶν, εὐχρηστον εἰς τὰς ἰατρὰς, εἰς φρόνησιν τῶν φόρων, ἀναγκαίᾳ εἰς τὰς νομικὰς καὶ δημηγόρους: καὶ ὁμοίως εἰς φρόνησιν πωρέων, εἰς φρόνησιν γεωργῶν, εἰς φρόνησιν σκυτοτόμων, καὶ ἔτι κατ' ἐξῆς, ὅταν καθεὶ ἐπαγγελία ἀπὸ αὐτῶν ἀπαιτεῖ μίαν μερικωτέρων φρόνησιν; Τέως μέρη ἐσιώδη, μέρη συστατικὰ τῆς φρονήσεως ἐκάλεσαν τὴν ἀγχίνειαν, τὴν δ' οὐσίαν, τὴν ἐνθύμησιν, τὴν πρόνοιαν, τὸν λόγον, τὴν προσοχίαν.

Τὴν δικαιοσύνην ἔπειτα τὴν διαιρῶν εἰς δ' οὐσίαν, εἰς ἀγίωτητα, εἰς ἀγάπην, εἰς ὑπακομῶν, εἰς φιλαλήθειαν, εἰς γνησιότητα, εἰς δ' οὐγνωμοσύνην, εἰς γυναιότητα, εἰς δ' οὐπροσηγορίαν, εἰς φιλίαν.

Τὴν μετρίτητα πάλιν εἰς νησείαν, εἰς μετρίοβρωσιόποσίαν, εἰς ἐγκράτειαν, εἰς σωφροσύνην, εἰς σεμνότητα, εἰς δ' οὐμνείαν, εἰς δ' οὐσαλαγχρίαν, εἰς φιλοδοχημίαν, εἰς δ' οὐπροσηγορίαν.

Καὶ τέως τὴν ἀνδρείαν εἰς θάρρος, εἰς μεγαλοφυχίαν, εἰς ὑπομονὴν, εἰς μεγαλοπρέπειαν, εἰς σαθερότητα.

Καὶ

Καὶ ὁμοίως ἔτε δυσκολάζεται τινὰς νὰ καταλάβῃ, ὅτι μείζων ἀπὸ αὐτὰς μένον κατ' ὄνομα θαφένων, καὶ ὅτι ὄχι διαρμόσως ὑπάγονται ὑπὸ τὰς προειρημένους ἀρχικὰς, καὶ ὅτι τελευταῖον ἢ τοιαύτη φάλαγγ ἴσως δεῖ εἶναι ἀρτία, καθότι μᾶς λείπεται ἢ ἐλευθεριότης, ἢ πραότης, ἢ ἀνεργασία, ἢ διάκρισις, ἢ ἀγνώστεια, ἢ ἀφοβία, καὶ μύρια ἄλλα ὀνόματα, ὅπερ περιφέρονται εἰς τὴν καθημερινὴν συνομιλίαν, καὶ ὅπερ σημαίνων ἐν μέρει ὅ,τι σημαίνων καὶ αἱ προρρηθεῖσαι Ἀρεταί. Τώρα ὅστις καὶ μέρος καὶ κατὰ πλάτος θελήσει νὰ πραγματωθῆν περὶ πασῶν τῶν τῆς Ἀρετῆς, καὶ ὁμοίως νὰ περιγράψῃ τὰς διωάμεις, τὰς χρήσεις, τὰς πράξεις, καὶ περιπλέον τὰ ἄκρα τῆς αὐτῆς: αὐτὸς ἔπρεπε νὰ ἐμβῆ εἰς ἕνα ἀπέραντον σάδιον. Ἀλλ' ἐγὼ ἀρκῶμαι νὰ παραστήσω εἰς τὰς ἀναγνώσας μόνον ὅσας σοχαζομαι ὡς ἀναγκαιότερας καὶ χρησιμωτέρας εἰς ὅλην τὴν χριστιανικὴν, καὶ εἰς ὅλην τὴν στωικὴν. Εἶπα εἰς ὅλην ἀναγκαιότερας, ἐπειδὴ, μὲ ὅλον ὅπερ ἀπλῶς κάθε Ἄνθρωπος χρεώσεται νὰ περιφέρῃ ἐν ἑαυτῷ κλίσιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὴν Ἀρετὴν ἐν γένει, καὶ ὁμοίως ἔτε οφείλει, ὅτι καὶ ὅλην πρακτικῶς νὰ ἐνεργῇ. Καὶ ἀράγε ἢμπορεῖ ὅστις ἐλαχέ πτωχός, νὰ φωνῇ μεγαλοπρεπῆς ἢ ἐλευθεριότης: ἢ ὅστις ἔτε ὑβρίζεται, ἔτε ἐπιβελύεται, νὰ μεταχειρεθῆν τὴν πραότητα, τὴν ἀμωσύην: ἢ ὅστις δὴρέθῃ ἢ ἐρῶδὸς ἢ γυναικίον, νὰ λάμψῃ μὲ τὸ προτέρημα τῆς στρατιωτικῆς ἀνδρείας; Ἀλλ' ἐκ τῶν ἐνωπίων κοινῶς εἰς ὅλην προσάσεται ἢ ἀποχὴ οἰκδηποτε ἄκρα κακῆ, καθότι καὶ ἐν ἕνα μόνον ἐλάττωμα ἀρκεῖ νὰ γυμνώσῃ ἀπὸ τὸν εὐδοξον τίτλον τῆς Ἀρετῆς ὡς καὶ ὅποιον πλατεῖ, καὶ πράττει θαφόρως ἀρετῆς. Ὄταν καθ' ὑπόθεσιν ἕνας πώποτε δεῖ ἐνεργεῖ τὴν ἐλευθεριότητα, ἴσως καὶ φέρει

δίλο-

ἀλογοφανείς προφάσεις, ὡς νὰ δικαιολογηται: ἀλλ' ἔχει τάχα μὲ τί νὰ προφασίζεταί κ' ὅποιος πλείσιος φιλαργυρεῖ; Τὸ αὐτὸ ἀς ἐνοηται καὶ περὶ τῆς ἄλλων τόσον Ἀρετῆς, ὅσον ἐλαττωμάτων.

Ἀλλ' ἐνταῦθα ἀρμόζει νὰ ἐνθυμίσωμεν, ὅτι τὰ ὄντως προνόμια τῆς λογικῶν δημιουργημάτων περιχλείονται εἰς τὴν ἐπικράτειαν καὶ εἰς τὴν χῆσιν τῆς αἰωετημοσύνης Ἀρετῆς: ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς χῆσιν κυρίως, κ' ἀπὸ τῆς ἀγάπης τῆς αὐτῆς κρέμεται ἡ δὴχρησία τῆς λογικῆς, κ' ἡ ὅπως ὁμοίωσις τῷ Θεῷ, τὰ ἀπειρα ἰδιώματα τῷ ὅποιον ἔπρεπε νὰ μᾶς χρησιμεύουν ὡς τόσοι ὑπογραμμοὶ πρὸς τὰς Ἀρετὰς. Διὰ τῆτο ἡ πλέον εὐραία, ἡ πλέον ἐμφαντικὴ ἐπίδειξις, ὅπως ὁ ἀνθρώπος ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ εἰς τὸ θεῖον τῷ κόσμῳ, μῆτε εἶναι, παρ' ἡ ἐπίδειξις τῆς, νὰ εἶναι κ' τῆς, νὰ γνωσκειται ἐναρέτως: κ' ὅσον τινὰς πλέον ὑπερέχει τὰς ἄλλας κ' τὸν βαθμὸν, ἡ ὅσας πελασοτέρας ἀφορμὰς φέροι πρὸς τὴν πράξιν τῆς Ἀρετῆς, ἄλλο τόσον περιφανέστερος κ' ἀξιεπαινετώτερος (ὅταν δηλαδὴ δὲν παραφέρεται τὸ σάδιον τῆς ἀρετῆς) ἀποβαίνει κ' αὐτὸς καὶ ὁ βίος τῆς. Ἐξω ἀπὸ τῆτο, ἔτε δίδεται ἄλλο πρᾶγμα, ὅπως πλέον νὰ ὠφελεῖ τὰς ἐναρέτας, ὅσον ἡ ἴδρα Ἀρετῆς. Ἀλλ' εἰὼ ὄχι ἀπὸ θησαυρῶν, ὄχι ἀπὸ σκῆπτρα, ὄχι ἀπὸ ἐκλάμπρας βαθμῶν, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τῆς ἀγάπης κ' ἀπὸ τῆς πράξιν τῆς Ἀρετῆς κρέμεται ἡ ἀπόλαυσις τῆς ὄντως δυνατῆς δὴδαιμονίας: ἐγὼ σοχαζομαι περὶ τὸν τὸ νὰ ἀποδείξω τὴν ἀκρατῆς δὴχρησίαν. Οὐμὼν, ἀλλ' ἡ Ἀρετὴ ὠφελεῖ ὄχι μόνον ὅποιον τὴν πλετεῖ, ἀλλ' ὡς καὶ τὰς διοικήσεις ἡ τὰς συμπολιτείας τῆς ἀνθρώπων, αἱ ὅποιαι, ὅσον πλέον πλημμυρῶσιν ἀπὸ ἐναρέτης, ἄλλο τόσον πελασοτέρον

126 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

δ'τυχῶσιν. Ἐκ τῶ ἐναυτίε ὅσα ἐμβιβάζον εἰς τὰς
 μεικωτέρας, καὶ πολλακίς εἰς τὰς κοινὰς συμπολιτείας,
 τὰς ἀθλιότητας, τὰς θλίψεις, τὰς ἀτιμίας, τὰς ἀνα-
 σατώσεις, καὶ ὅσα ποιαῦτα, μήτε εἶναι, παρ' ἐλαττώμα-
 τα. Καὶ ἐπ' ἀληθείας καὶ μοναχὴ αὐτὴ ἡ σύγκρισις τῆς
 Ἀρετῆς καὶ τῶ ἐλαττώματος μᾶς ἔφθασε νὰ καταλάβωμεν:
 πόση εἶναι ἡ τιμὴ καὶ τὸ προνόμιον τῆς μίας, καὶ πόση
 ἡ ἀχρημία καὶ ἡ ἀχρεϊότης τῶ ἄλλου. Μία κοινότης συν-
 θεμεριῶν μόνον ἀπὸ φιλαρίτης, ἀπὸ ἐργατίας τῆς ἐντιμο-
 ραξίας, ἢ μπόρει νὰ κράζεται μία ἀζηλότυπος ἀριστο-
 κρατία ἀγάπης, εἰρήνης, ἀπολαύσεως: ὅπως μία ἀλ-
 λη συγκροτημένη μόνον ἀπὸ κακοῦθεις, ἀπὸ κακοῦθ-
 πος, ἢ μπόρει νὰ λογίζεται εἷς ἄ παράδειγμα συγχύσεως
 ἀταξιών, τὴν ὅποιαν μήτε δίδεται ἔρεισμα ἢ ἔξοπος νὰ
 τὴν ἐλῶθῆραση ἀπὸ τὸν ὄλεθρον. Καὶ δεῖ τῶτο ὅσον
 εἶναι ἀξιόπαινος ἡ Ἀρετὴ, ἄλλο πόσον ἀξιοκατάκριτον
 ἔπρεπε νὰ νομίζεται τὸ ἐλάττωμα: καὶ ὅσον ἐκείνη πρί-
 πει νὰ ἐκλέγεται, ἄλλο πόσον τῶτο ἔπρεπε νὰ μισῆται,
 νὰ φάγεται.

Καὶ ὁμως μήτε πρέπει ἐνταῦθα νὰ παραξέξωμεν μίαν
 ἀπὸ τὰς πλέον ἀξιοθρήνητης δυσυχίας, ὅπως ἡ ἐνεσῶ-
 σα ἀνθρώπινος φύσις πάχει. Ὡ ραιοπάτη καὶ χησιμωπά-
 τι εἶναι ἡ Ἀρετὴ. Μόνη αὐτὴ ἔπρεπε νὰ μονοκρατορῆ
 ἢ καὶ νὰ ὑπερκρατῆ εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὁμως ἰδὴ
 καὶ δυσυχίαν, ὅπως πολὺ πλέον ἀντιβασιλόει καὶ ὑπερ-
 πειρασθεῖ τὸ ἐλάττωμα. Ἀλλὰ μήτε πρέπει νὰ θαν-
 μάζωμεν. Διὰ νὰ ἀποκτηθῆ ἡ Ἀρετὴ, τῆς ὁποίας
 ἡ ὁδὸς συμβαίνει ὅπως ἐν ἀνάτης, χρειάζεται ἀνάβα-
 σις, καὶ ἐπομνάας ζητεῖται ὑπομονὴ καὶ δυνάμις. Ἀλλ'
 ὅχι ἔπως καὶ τὸ ἐλάττωμα, αἱ ὁδοὶ τῶ ὁποῖου ἀπονέου
 πρὸς τὰ κάτω, καὶ αἱ ὁποῖαι, ὥστε νὰ βαρύνονται δε

χρεῖα.

χρειαζεται ἢτε ὀλίγος ἢτε πολὺς κόπος. Περιπλέον ἢ μὲν μετάβασις ἀπὸ τῆς ἀρετῆς εἰς τὴν κακίαν δίδεται δικολωπῆ, ἀλλ' ἐξ ἑαυτίας ἢ μεταφορὰ ἀπὸ τῆς κακίας εἰς τὴν ἀρετὴν συμβαίνει παντελῶς δύσκολος. Εὐκόλα γίνεται ἢ πληγὴ, καὶ ὅμως ἢ θεραπείας συμβαίνει παντάπασι δυσίατος. Τίως, ἐὰν εἶδαμην αὐτῶτερον εἶναι διεξοδικὸν κατάλογον Ἀρετῶν, καὶ ὅμως ἄς γινώσκωμην, ὅτι ὁ κατάλογος τῶν ἐλαττωμάτων, ὅταν ὅλων τὰ ὀνόματα ἀπαριθμήσωμην, εἶναι ἔτι διεξοδικώτερος. Ἀλλ' ἄς σημειώσωμην καὶ ἀπὸ αὐτῶν καὶ τὰ πλέον περὶ μυσία. Τοιαῦτα τὸ λοιπὸν εἶναι ἢ ὑπερηφανία, ἢ ὑπεροψία, ἢ δοκοφροσύνη, ἢ θρασυτης, ἢ ματαιότης, ἢ κενεδοξία, ἢ ἀσέβεια, ἢ ἀδικία, ἢ ἀκολασία, ἢ αὐθάδεια, ἢ ἀσωτία, ἢ ἀχαρῆς, ἢ ἀνησυχία, ἢ ἀφροσύνη, ἢ ὠμότης, ἢ σκαιότης, ἢ ἀπελπισία, ἢ ἰχυρογνωμία, ἢ ὑπόκρισις, ἢ προαποίησις, ἢ κολακεία, ἢ ψευδολογία, ἢ ἀπιστία, ὁ ψευδῆς ζῆλος, ἢ προδοσία, ἢ ἐπιβουλὴ, ἢ ἀρροικία, ἢ παιδαριότης, ἢ παλιμβουλία, ἢ ἀδυσωπία, τὸ σκάνδαλον, ἢ κλεψία, ἢ ἀρπαγὴ, ἢ ζηλοτυπία, ἢ ἐπιτορκία, ἢ βλασφημία, ἢ ἀυποταξία, ἢ ἐκδίκησις, ἢ πλεονεξία, καὶ ἕσα ἄλλα, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα περιφέρονται καθ' ἑκάστην εἰς τὴν κοινὴν σωμοιλίαν, ἢ μάλις αὖτε συχνάκις παραφέρονται εἰς τὰ ἡθῆ τῶν πόσων καὶ τόσων.

Τώρα ὁ φρόνιμος νέος ἔγκαιρα καὶ σαφερὰ ἀποφασίζει νὰ ἀκολουθῇ τῆς ἀρετῆς, καὶ νὰ φεύγῃ, ἢ νὰ βδελύττεται τὸ ἐλάττωμα. Οὐτε λείπουν τὰ παραδείγματα τῶν καλῶν: πολλοὶ ζῶσιν εἰς τὰ βιβλία: πολλοὶ ἄλλοι φαίνονται αἰδητῆς: καὶ οἱ σεμνοὶ, οἱ χρηστοὶ νέοι ἢτε ὀλιγὸς ἔδωσαν ποτὲ. Ὁ φρόνιμος νέος μὲν πάντως σωφείχει, μὲν πάντως σωφραξίβει, ἐπειδὴ πλη-

ρίσα-

ρίσασα βεβαιῶται, ὅτι ἡ ἕξις τῆς Ἀρετῆς, καὶ ἡ ἀγάπη τῆς Ἀρετῆς εἶναι δύο ὀνόματα, ἀλλὰ δηλοῦσιν εἴα καὶ τὸ αὐτό. Καὶ ὅταν ἀκόμι οἱ ἄλλοι ἠθέλων παραδῶθῃ εἰς τὴν κακοβοπίαν (πράγμα ἀδύνατον γὰρ συμβῆ), καὶ ὁμως αὐτὸς ἔτ' ἐλάττω ἔτε πλέον ἐπιμύσει σαθερὸς εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς σεμνότητος: καὶ τῆτο, ἐν δυνάμει τῆς ἀρετῆς ἀσχετοῦ, ὅπως φέρει, ὅτι μόνη ἡ Ἀρετὴ ἰχέει γὰρ ἀσχετοῦ τὸν Θεόν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐπιρρέεται εἰς τῆς Ἀνθρώπου παῦ καλόν, καὶ ὅτι μόνη ἡ Ἀρετὴ συμφωνεῖ μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον: ὅπε τὸ ἐλάττωμα τὸν καταπατεῖ, καὶ ὁμοῦ καταπατεῖ τὸν Ἀνθρώπου ὀμοιοκατάστατον μὲ τὰ κτήνη. Ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐτὴ, ὅτι ἡ ὁδὸς τῆς Ἀρετῆς καὶ μὲ πρῶτον φαίνεται παρτελῶς ἀσχετοῦ καὶ ἀκαθάρτου, καὶ ὁμως προχωρῶντας γίνεται πολλὰ λεία, πολλὰ χαεῖς, καὶ ἐγχεῖ εἰς τὴν καρδίαν τῆς ὀπαδῶν τῆς μίαν ἀληθινῶν, μίαν ἀσχετοῦ ἀπόλαυσιν. Ἐκ τῆς ἐναστίης ἡ ὁδὸς τῆς ἐλάττωματων κατ' ἀρχὴν μὲ φαίνεται εὐκολος, ἀσχετοῦ, ἡδονικὴ: καὶ ὁμως προῖόντος τῆς καιρῆς ἔτε δοκιμάζονται, πὰρ ἀσχετοῦ, μετάνοιαι, πόνοι. Αὐτὴν ἀσχετοῦ, αὐτὴν ἀσχετοῦ ὅστις ποδεῖ γὰρ ἀποκτῆσθαι εἴα ἀρκετὸν ἐφόδιον ἀσχετοῦ ἢ ἐπειτα ἢ ἀσχετοῦ. Αὐτὴν ἀσχετοῦ χαίρεται ὅστις ἢ παραβλέπει ἢ καταφρονεῖ τὸν Θεόν, ἐκδικητῶν τῆς κακοβοπίαν, καὶ ἀσχετοῦ τῆς ἐναστίης. Ἀλλ' εἰαὶ πόσον ὁ μέλλων, ὅσον ὁ παρῶν βίος κρέμεται ἀπὸ μόνου τῆς Ἀρετῆς: βέβαια καὶ ἔτε πρέπει γὰρ λέγεται φρόνιμος, πὰρ ὅστις αὐτὴν ἀκολουθεῖ, αὐτὴν ἀγαπᾷ, καὶ ἐκ τῆς ἐναστίης μωρὸς, ὅστις φέγει αὐτὴν, ἀσχετοῦ γὰρ ξιφέχη τὸ ἐλάττωμα. Ἐπειδὴ ὁμως τὸ μεγαλήτερον μέρος τῆς Ἀρετῆς κεῖται εἰς τὴν γνώσιν τῆς χαλιναγωγίας καὶ διοικήσεως τῆς ὀρέξεων, καὶ τῆς ἀγάπης καὶ ἀκολουθίας τῆς

ἐντίμων, καὶ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς τάξεως, ὅπου ζητεῖται εἰς τὸν Ἄνθρωπον, καὶ εἰς τὴν ἐκφυγὴν ἢ ἀναξιοπὴν τῆς ἀταξίας: ὅρα τὸτο, ἅς ἔλαβῶμεν νὰ ἐξετάσωμεν, τὶ πρᾶγμα τάχα εἶναι τὸτο τὸ εὐτιμον, καὶ περὶ πλέον αὐτὴ ἢ τάξις: καὶ τοῦτο, ὥστε νὰ θεωρήσωμεν τελευταῖον καὶ τὸν χαλινὸν τῆς αὐτῆς ὀρίξεως.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , Κ Γ ' .

Περὶ τῆς Τιμῆς, περὶ τῆς Δικαίης, καὶ περὶ τῆς Ἀρετῆς, ὅτι εἶναι φύσει καὶ καθ' ἑαυτὰ καλὰ, καὶ περὶ τῆς Τάξεως, ὅπως ἡ Θεὸς θέλει εἰς τὸν Ἄνθρωπον.

Αῶτων ἐμβαίνω εἰς στυφνὰς καὶ μεταφυσικὰς συζητήσεις, τώρα ὅπως πραγματεύομαι τὴν Ἡθικὴν φιλοσοφίαν: ἐπειδὴ ἐπιθυμῶντας, ὅτι τὸτο τὸ ὅποιονδήποτε πόνημά μιν νὰ χρησιμὴν εἰς τὰς νέας, καὶ μάλιστα εἰς τὰς ἀτελεστέρας νέας, ὅπως περιεσώπρον πλεονάζαν, μήτε ἠγάπων νὰ τὰς περιπλέκω μὲ ὑψηλὰς καὶ θεωρητικὰς ἐννοίας, ἰκανὰς πλέον νὰ ζαλίζαν, πᾶρξ νὰ χρησιμὴν ἔποιον ὀλίγον μελιτᾶ, καὶ ὀλίγον προσέχει εἰς παραμοίαν θεωρίας. Καὶ πόσον πλέον, ἔσον πρεῖπα, ἅτι δὴ αὐτὴ ἡ φιλοσοφία ἔπρεπε κυρίως νὰ ἀφορᾷ τὴν πρᾶξιν, καὶ ὄχι τὴν διάλεξιν τῆς λεγομένης. Μ' ὅλοι τὸτο ἔπε δυνάμαι, πᾶρξ νὰ εἰπῶ δύο λόγια περὶ τῆς Τιμῆς, λέγω πε-

εἰ πράγματος, ὅπῃ ἄκρως συμφέρει τὸ γὰρ τὸ ξειφέχῃ ὁ Ἄνθρωπος εἰς τὴν πολιτείαν τε. Εἰς τὸ περὶ λογικῆ Κεφάλαιον ἀνιφέραι μὲν ὀλίγοντι, καὶ ὁμως ἐν ταῦθα ἀρμόζει, ὅτι τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν φύσιν τῆ αὐτῆ γὰρ τὴν ἀκωνήσωμεν ἀκρεβίστερον. Μήτε ἔλειψεν εἰς τὰ ἀρχαῖα γυμνάσια ὅποιος δὲν ἔστρεψε γὰρ γνωρίσῃ τῆ το τὸ Τίμιον, ἀλλ' ἰχυροποιήθη, ὅτι ἡ Δικαιοσύνη, ἡ Ἀρετὴ ἔτ' εἶναι, πὰρ ὀνόματα δεδομῆσ' αὐτῶ σιωθῆκῶν εἰς ὅ,τι φαίνεται χρήσιμον εἰς τὴν πολιτείαν τῆ ἀνδραπῆ. Τοιοῦτοι ἐσάθησαν ὁ Ἀείσιππος, ὁ Ἐπίκυρος, ὁ Κερνεάδης, καὶ ὅσοι ἄλλοι ἐθνικῶν φιλόσοφοι ἐδίδαξαν παρομοίας κακοφρεῖς διδασκαλίας, αἱ ὁποῖαι τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἐφάνη γὰρ ἀνεσῆθησαν ἀπὸ κάποιους νόας, δὲν ἰξάρω, ἐὰν ἢ δι' ἐπίδειξιν, ἢ δὲ κακοφροσίαν, καὶ ὁμως βέβαια διὰ ἔκπτωσιν τῆς Ἀρετῆς, τὴν ὁποῖαν αὐτοὶ ζωγραφίζουσι μὲν χῶματα, ὠραῖα μὲν, πλὴν πάντοτε μὲν φόπον, ὅπῃ τὴν θεμελιώνει πλέον εἰς τὴν ὑπόληψιν, πὰρ εἰς τὴν φυσικὴν τῆς καλλοσύνης. Ὡς πόσον ἡ δεινομὴ τῆ καλῆ εἰς Τίμιον, εἰς χρήσιμον, εἰς ἀπολαυστικὸν, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀνδραπῆνας ἐργασίας, μήτε φέρεται ποτέ. Ἀλλὰ περὶ τῶν θελόμῃ ἐμιλήσει καὶ κατωτέρω. Ὅσον ὁμως δὲ τὸ τίμιον, φαίνεται, ὅτι ἔπε δειφέρει ἀπὸ τὸ δίκαιον ἢ ἀπὸ τὴν ἐναρετοπραξίαν: μὲ ὅλον τῆτο ἴσως ὁ λόγος ἀπαιτεῖ, ὅτι δὴ γένος γὰρ ὑποδέττεται τὸ Τίμιον, καὶ εἶδη τὸ Δίκαιον καὶ ἡ Ἀρετὴ: καθότι τὸ προνόμιον τῆς τιμιότητος ἀνήκει ὡς καὶ εἰς τὰς ἀδελφῶν πράξεις, ὅπως εἶναι ἡ ζωφροσία δὲ τὴν σύσασιν τῆς ζωῆς, ὁ περίπατος δὲ τὴν σιωπῆσιν τῆς υγείας, καὶ ὅσαι ποιαῦται, καὶ μὲ ὅλον ὅπῃ κυρίως ἔπε δίκαιαι λέγονται, ἔπε ἐνάρετοι.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ. Κεφ. ΚΓ'. 131

Τώρα, ὅπως καὶ ἀνωτέρω προεῖπα, δόξα ἐτάθη με-
 ρικῶν ἀρχαίων, ἧτις ὅλας τὰς ὀνομασίας, ὅπερ δίδον-
 ται εἰς ὅσας ἀνθρώπιναι πράξεις κρᾶζομεν ἡμεῖς ἢ
 τιμίας, ἢ δικαίας, ἢ ἐναρτίως, μήτε τὰς ἐσηρίζου εἰς
 κῆμμίαν βεβαίαν βάσιν, ἀλλ' ἐδιώριζον, ὅτι παρό-
 μοιοι ὄροι γὰρ εἰσῆχθησαν ὄχι ἀπ' ἄλλῃ αἰτίας, ἀλλ'
 μόνον ἀπὸ τῆς σκέψιν τῆ χρῆσίμου. Καθ' ὑπόθεσιν
 ἐπαρατήρησαν οἱ φρόνιμοι, ὅτι δὴ τὸ γὰρ λαμβανῆς εἶας
 Ἀνθρώπος δίκαιον καὶ ἐξουσίαν ἐπαύω εἰς εἰς μέρος τῆς
 γῆς, τὸ ὅποῖον ἐδύνας τὸ ὀρέξει, καὶ τὸ γὰρ ἰδιοποιῆ-
 ται τὰς καρπὸς τῆς κοπιαστικῆς καὶ καλλιέργειας: εἶναι
 πράγμα χρῆσιμον εἰς τὴν πολιτείαν. Τῆς ποιαύτης
 ἐξουσίαν ἐκεῖνοι (ἔπως ὀμιλοῦσιν αὐτοὶ) τῆς ἐβάπτισαν
 δίκαιον, καὶ τὸ γὰρ τῆς ἀποδίδῃ ἢ πολιτεία εἰς τὸν
 ἀληθινὸν κτήτορα, τῆς τὸ ἀνόμασαν Ἀρετῆν ἢ Δικαιο-
 σωμίαν. Ἐκ τῆς ἐναντίας, ἐπειδὴ ἐγνώρισαν, πόσον
 ὀλοφρῖνει τῆς πολιτείας τὸ γὰρ πολέμη ὁ εἶας Ἀν-
 θρώπος τῆς ἐξουσίαν τῆς ἄλλῃ, καὶ τὸ γὰρ τῆς ἀρπάξῃ
 τὰς καρπὸς τῆς ἀρχῶν: ὅθεν τῆς τῆς δυναστικῆς καὶ
 παράλογον ἐέρησιν τῆς ἐξουσίαν κτημάτων τῆς ἀνόμασαν
 ἀδικίαν, ἐλάττωμα, ἀτιμίαν. Ὡσαύτως βλέποντες,
 πόσον ὠφελεῖ τὸν Ἀνθρώπον ἢ χαλιναγωγία τῆς ἀλό-
 γων ὀρέξεων, τῆς παραφόρων παθῶν, καὶ ὅσων ἄλλων
 ποιῶν ἔργων: τὰς ποιαύτας πράξεις τὰς ἐκάλεσαν Ἀ-
 ρετὰς, καὶ τὰς ἐναντίας ἐλαττώματα. Ὁμοίως καὶ τὰς
 φόνους, τὰς μοιχείας, τὰς συκοφαντίας, τὰς προδοσίας,
 καὶ ὅσας παρομοίας, ὅπερ προξενῶν βλάβην καὶ ἀνα-
 μαλίαν πόσον εἰς τὸ δημόσιον, ὅσον εἰς τὸ μερικόν: ὁ-
 μοίως, λέγω, καὶ αὐτὰς τὰς ἐκάλεσαν, ἀτίμους, ἀδί-
 κους, κακὰς. Διὰ τῆς καὶ ὁ Ὁράτιος, ἠτοι εἶας ἀπὸ
 τὰς πινυὲς ὀπαδὲς τῆς Ἐπικύρου λέγει

Ipsa quoque utilitas iusti prope mater est equi

ἦτοι μήτηρ τῆ Τιμίας καὶ τῆ Δικαίας εἶναι ἢ αὐτὴ χρησιμότης. Καὶ ὁμῶς ἐπαυῖδα μήτε εἶναι χρεία τὰ ἐρδυνήσωμεν, ἐὰν οἱ πρῶτοι ἄριται τύπων τῶν ὀνομάτων καὶ τύπων τῶν νόμων ἀπέβλεπαν τὸ ἐπιδοχόμενον συμφέρον. Τὸ παῦν κεῖται εἰς τὸ νὰ σαφηνίσωμεν, ἐὰν μόνη ἢ ἀφέλεια αὐθόθεν μέχρι τῆς σήμερον ἀκολουθεῖ τὰ ἀποδεικνύη ἀξιεπαίνους καὶ προκείμες τὰς πράξεις, ὅπῃ ἡμεῖς κράζομεν τιμίας, δικαίας, ἐναρέτους. Ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι τῷτο, ὅτι παῦν ὅ,τι μετέχει ἀπὸ Τιμιότητα, ἀπὸ Δικαιοσύνη, ἀπὸ Ἀρετήν, εἶναι εἶσα καλὸν, ὅπῃ χρησιμῶς ὄχι μόνον τὸ δημόσιον, ἀλλὰ καὶ τὸ μερικόν: καὶ ὅσον πλέον ἐπικρατεῖ εἰς μίαν πολιτείαν ἢ σεμνότης καὶ ἢ τιμιότης, ἄλλο τόσον ἀδρότερα συμβαίνει καὶ ἢ ἀδαιμονία, ἢ χρησιμότης. Καὶ ὁμῶς πρᾶγμα αἰδητὸν εἶναι, ὅτι τὸ Τίμιον καὶ τὸ Δίκαιον τῶν ἀνθρώπων πράξεων, ἀπὸ τὰς ὁποίας τὸ χρησιμον πάποτε δὲν ἀποχωεῖζεται, ἔτι γεννᾶται ἀπὸ τὸ αὐτὸν χρησιμον. Καὶ τάχα ὀλίγαι πράξεις δίδονται χρησιμοι μὲν, καὶ ὁμῶς ὄχι ὄχι τῷτο καὶ εὐτιμοι, δίκαιαι, ἐνάριτοι; Καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ ζητήσωμεν μίαν ἄλλην ἀρχήν, ἢ ὁποία νὰ εἶναι τὸ ἐντος συστατικὸν τοῦ Τιμίου. Τόσον πλέον ἔπειτα μᾶς ἀποβαίνει ἀναγκαῖα ἢ ἀναζητήσεις, ὅσον ἢ ὑπόθεσις, ὅτι μένον τὸ χρησιμον ἀρκεῖ νὰ πράττωμεν φρονίμως, μᾶς ἀνοίγει μίαν ἀρυχωροτάτην ὁδὸν εἰς μυρίας κακοφορίας, ὅλας ἀναξέπτικας τῆς καλῆς ἀρμονίας τῶν ζώων, καὶ τῆς συστάσεως τῶν πολιτειῶν. Ἡῖτοι ἐδυτάμεθα ἐλόθέρως νὰ πράττωμεν ὅ,τι μᾶς ἐφαίνετο χρησιμον, ὅταν παρῶς ἔτ' ἐφοβήμεθα, ἔτ' ἐκινδυνώσωμεν, μὴ παιδωθῶμεν ἀπὸ τῆς νόμης, ἢ καὶν ὅταν παρῶς

δὲ ἀπέλυε τὸ νὰ πράττωμεν ὅσας πράξεις οἱ αὐτοὶ νόμοι παραπέμπουσιν εἰς τὸ αὐτεξέριστον τῆς πολιτειῶν, χωρὶς νὰ διορίζουν ἐπιμέλειαν ποινῶν καὶ τῆς αὐτῆς : πράγμα, λέγω, ὅπερ μὴτ' ἐδύνατο νὰ ὑποφέρεται. Ὡς καὶ ὁ Τούλλιος (εἰς τὸ περὶ νόμων πρῶτον βιβλίον) ἐγκρίσει τὰ ἄτοπα παρεπόμενα τῆς τοιαύτης διδασκαλίας, καὶ ὁμῶς ἐπενόησε διάφορα παραδείγματα, ὅπως φέρει εἰπεῖν τὸ νὰ ἐμπιστευθῆ τινὰς εἰς τὸν φίλον τε μίαν ἀξιόλογον ποσότητα χρημάτων, μετὰ τέλος, ὅτι μὲν τὸν θανάτον τε νὰ πράξῃ μίαν διωρισμένην χῆσιν. Ἀλλ' ἀφ' ἑκείνου ἀποθανῆ, ἀρά γε ἠμπορεῖ τῆτος νὰ κρατηθῆ ἀπὸ τὸ νὰ μὴ τὴν ἰδιοποιηθῆ, ὅταν ποσῶς δὲν ἔξειχε κίνδυνον νὰ τιμωρηθῆ ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην δικαιοσύνην; Καὶ κυρίως διὰ τῆτος ἔπρεπε νὰ δίδεται μία ἀρχὴ ὑπερτέρα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς συμφέροντος, ἢ ὅποια νὰ χαλινάγῃ τὴν ἀπιστίαν, τὴν πλεοναξίαν, τὴν μουσικὴν ἀτιμίαν, τὴν γαστριμαργίαν, καὶ ὅσας ἄλλαι πράξεις ἢ λαυθαῖον τῶν πολιτικῶν νόμων, ἢ μέγαν ἀπὸ αὐτῶν ἀτιμώρητοι. Καὶ τῆτος ἄς τὸ θεωρήσωμεν τώρα.

Ὁμολογεῖται κοινῶς ἀπὸ ὅλων τῶν φιλοσόφων, ὅτι ὁ ἄρτιος καὶ ἰσωπερικὸς ὀργισμὸς τῶν καλῶν καὶ τῶν ὠραίων εἶναι παντάπασιν δύσκολος, καὶ διὰ τῆτος τέτων τῆς ἐνονοιῶν ἔτε σωληθίζεν, παρέξ μίαν ὀριστικὴν περιγραφήν. Τὸ αὐτὸ πράττει, καὶ ὅταν πραγματεύονται περὶ τοῦ Τιμίου καλῶ. Καὶ ὁμῶς ἡ ὀξυτάτη ἀγχίνοια τῆς Καρδινάλιος Σφόρτζα Παλλαβικίνου ἠθέλησε νὰ τὸ ὀρίσῃ ἕτως : ὅτι εἶναι ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὅποιον, ὅταν ἡμεῖς τὸ πράττωμεν, ἀρῆσκειται ἡ Φύσις. Ἀλλ' ἔτε εἶναι δυνατὸν, ὅτι ὅλοι νὰ ἀρκῶνται μετὰ τῆτος τὸν ὀργισμὸν, καθότι ἡ Φύσις ἔτε εἶναι καμμία ἐνοσηματικὴ

δυνάμεις, ὥστε ἢ ὑ' ἀρρίσκειται, ἢ ὑ' ἀπαρρίσκειται εἰς ὅ, τι ἡμεῖς πράττομεν. Καὶ ἔμως, δοθεὶς, καὶ ὅτι τῆτο πρέπει νὰ ἐνοηθῆται μὲ τῆτο τὸ ὄνομα: ἀλλ' ἔπρεπε τάχα, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη Φύσις, ὅπως τὴν σήμερον δέξεται, πλήρης ἐλαττωμάτων καὶ ἀδυναμιῶν, νὰ ἐκλαμβάνεται τάχα ὡς βεβαία διοικήτρια τῆς ἀνθρωπίνων πράξεων; Διὰ τῆτο ἀκολουθῶντας ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ αὐτὸς Καρδινάλιος λέγει ἀλλὰ καὶ, καὶ ἐνοοῦντας αὐτὴ τῆς Φύσεως τὸν δημιουργὸν τῆς Φύσεως, μὲ φαίνεται, ὅτι μὲ βεβαιότερον θεμέλιον ἢ θελα ὀνομάσῃ Τίμιον καλὸν ὅ,τι ἀρρίσκει τὴν δημιουργίαν, ὅταν ἡμεῖς τὸ πράττομεν. Μ' ὅλον τῆτο ἄς μὲ συχωρηθῆται, ὥστε νὰ τὸ οἰώσω καὶ ἐγὼ ἔπως: περὶ ὅτι ἡθικὸν καὶ Τίμιον καλὸν εἶναι ὅ,τι συμφωνεῖ μὲ τὰς νόμους τῆς Τάξεως, ὅπερ ὁ Θεὸς πρὸς ἰδίαν τὴν δόξαν, καὶ πρὸς ἀδαιμονίαν τῆς ἀνθρώπων θέλει, ἐπιθυμεῖ, καὶ ζητεῖ ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου. Καὶ ἄς ἐξηγήσωμεν τῆν εἴρησιν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐγὼ ἐκλαμβάνω τὰ τοιαῦτα λόγια. Ἴδιον εἶναι τῆς φρονίμων τὸ νὰ ζητῆν, καθ' ἕσασον τὸ δωριανόν, εἰς ὅλα τὰ ὄντα, καὶ εἰς ὅλα τὰ δημιουργήματα, ὅπως νὰ ἐμφανίζεται ἡ Τάξις: πληροφορημένοι, ὅτι ὅπερ Τάξις, ἐκεῖ ὠραιότης, ἐκεῖ τελειότης: καὶ ἀντιστρόφως, ὅπερ ἀταξία, ἐκεῖ ἀπειρότης, ἐκεῖ ἀχημία. Καὶ ὁμῶς αὐτῆς τῆς Τάξεως, καθότι ἀπαυτεῖ μίαν εὐφυίαν καὶ μεταφυσικὴν θεωρίαν, ἴσως πλέον εὐκολα προφέρει τὸ ὄνομα, παρ' ὅπερ ἐνοοεῖ τὴν Φύσιν ὅστις ἢ δὲν πλυτεῖ δεξιότητα, ἢ φέρει τὸν κόπον τῆς μελέτης. Μ' ὅλον τῆτο ἐπιφέρω, ὅτι κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἡμετέρας καταλήψεως, ἢ θελ' ἐξηγηθῆν ἡ Τάξις ἔπως: ἢτοι ὅτι εἶναι μία ἀνάλογος εἰσάδοσις, καὶ εἴσας ποιὸς κλίκος πραγμάτων ἢ ἔργων, ὅστις

ὅστις τόσον ολικῶς, ὅσον μεικρῶς ἀφορᾷ εἰς τὸ τέλος, προκειμενῶν φρονίμως. Ἀγαπᾷς, ὅτι νὰ μάθῃς, εἰὼν δέχεται Τάξις εἰς τὴν οἰκοδομὴν εἰς οἶκον, ἢ εἰς Παλατίαν; Πειρίρασαι πρῶτον τὸ τέλος, δὴν λέγω ἐκεῖνο, ὅπερ μία φαντασιώδης, ἢ ἀσυνήτοσ κεφαλὴ ἠμπορεῖ νὰ γενήσῃ, ἀλλὰ τὸ συνήθεις, ἢ τὸ κοινὸν εἰς κάθε φρόνιμον. Ἡ προσοχὴ συνωθίξει νὰ συγκρωτῇ τὴν οἰκοδομὴν, ὅσον τὸ δυνατὸν, ἀναπαυτικὸν εἰς τὰς οἰκίας, ἀρμολίαν εἰς τὴν θέσιν, καὶ διὰ τὴν συμμεξίωσις, διὰ τὴν ἐμφανειά της, χαροποιαν, ἢ καὶ ὄχι ψυχρῶν εἰς τὰς ὀρώντας. Ὅταν ἡ οἰκοδομὴ ἀποβαίνει τοιαύτη, εἰδὼ εἶναι Τάξις, ἢ ὁποῖα ἐνδέχεται ὄχι μόνον εἰς τὰς οὐκιάδας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς παραμικράς. Ἀλλ' ἴσως συμβαίνει ἡ οἰκοδομὴ μικρά, καὶ ὁμως φθαίνει νὰ δέχεται καλῶς ἐξνεμενῶν καὶ ἁπεθεμενῶν: καὶ πῶτο ἀρκεῖ, ὥστε αὐτὴ νὰ περιφέρῃ ὄλλω τὴν ἀρμολίαν, καὶ ὄλλω τὴν ἀνάλογον Τάξιν μετὰ τὸ τέλος τῆ οἰκοδομῆς, καὶ περιπλῆσον νὰ καυχᾶται μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν τῆ περιφήμου Ἀειότη: *Parva, sed astra tibi*, ἢτοι μικρὰ μὲν, ἔμοιγε δ' ὁμως ἀποχρῶσα: ἢ καὶ μετὰ ἐκείνῳ τὴν ἀλλῶν, ποιεῖται το *Satis*, ἢτοι θανῶντι ἄλις. Ἐκ τῆ ἐναντίας ἔταν ἡμεῖς παρατηρῶμεν τὰ ἀρχικώτερα δομάτια εἰς μεγάλα παλατίαι χαμαλά, ἢ τὰς θύρας σενάς, ἢ τὰ παράθυρα σκοτεινά, ἢ τὰς κλίμακας ἐνοχλητικὰς, ἢ τὰς οἰκίσκας ἢ κακῶς μεμοιρασμένους, ἢ ὑσερημένους ἐξόδου, ἢ ἄλλα παρόμοια ἐλαττώματα ἀρχιτεκτονικῆς: ἔλα αὐτὰ, ὅταν μετὰ μεξέμεν μετὰ τὸ τέλος, ὅπερ ὁ οἰκοδομῆς σκοπθεῖ, ἢτοι μετὰ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ μετὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν: ἔτε εἶναι ἀμφιβολία: ἡμεῖς δὲ εἰσκομῆ, ὄχι Τάξιν, ὅπερ ἐπιθυμεῖτο, ἀλλὰ μόνον

ἀπαξίαν. Ὡσαύτως, πᾶς εἰς γινώσκει, ποῖον εἶναι τὸ ἄμισθον τέλος εἰς δοκίμη ὠρολόγη, ὅταν αὐτὸς κατασκευάζει μίαν ὥραν, ἢ ἄλλω παρομοίαν μηχανῆν, ἢ ὅποια να καταμετρήῃ, καὶ να διακριῇ τὸν καιρὸν διτὰκτως, παρασαίνουσα ἑαδοχικῶς τὴν πρόσδον ἢ τὴν διάβασιν τῆς λεπτῆς, τῆς τεταρτημορίων, τῆς ὥρων, καὶ τῆς ἐξῆς. Ὅλη ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη διάθεσις τῆς ἀλυσίδων, τῆς τυμπανίσκων, τῆς ἑοχίσκων, τῆς κρεμυῶν, καὶ ἄλλων πικίων ἐργαλείων μήτ' εἶναι, πᾶρ ἢ Τάξις, τὴν ὅποιαν μεταχειρίζεται ὁ ὠρολόγος, ὥστε να κατατοξάσῃ τὸν προμεμελετημένον τὸ σκοπὸν. Χωρὸς μίαν τοιαύτην Τάξιν ἐκείνη ἢ μηχανὴ ἢ θελε παρασαίνῃ ἕνε τὴν ἀκερβῆ διανομίῃ τῶ χρόνου, ἀλλὰ μάλισα τὴν ἀναξιότητα, τὴν ἀμάθειαν, ἢ τὴν ὀλίγην προσοχίῃ τῶ τεχνίτῃ: ὅτι ἢμπορεὶ πῶποτε να ἐπιτύχῃ τῶ σκοπῷ. Οὕτως διόσκομῃ Τάξιν εἰς εἰς κήπον, ὅπῃ καθὸ τέλος ἀφορᾷ τὴν εὐτιμον ἡδονὴν τῶ Ἀνθρώπου, ὅταν περιεῖχει διάφορα ὑποκείμενα, καὶ ὅλα καλόγως διαμεμοιρασμένα. Ὁμοίως εἰς εἰς στρατόπεδον λέγεται καλῶς παρατεταγμένον, ὅταν αἱ φάλαγγες τῶ συμβαίνουν μήτε τῶσον πυκναὶ, μήτε τῶσον ἀραιαὶ: καὶ ἕπως, ὥστε ὁ εἰς εἰς στρατιώτης να μὴ ἐμποδίξῃ τὸν ἄλλον, ἢ μία πλάτη να μὴ κρή τὴν ἄλλω. καὶ ὥστε να ἔχουν πρὸς ὅλα τὰ μέρη να ἔρχουμ ἢ πρὸς ἑφοδον ἢ πρὸς διαυθρότῃσιν. Οὕτως εἰς τὴν ζωγραφίαν, εἰς τὴν ἑαγραφίαν, εἰς τὴν ἑεροκηρυξίαν, καὶ οὐκ εἰς μύρια ἄλλα πράγματα ἀποκαλύπτουμ Τάξιν, ὅταν τὰ μέρη ἐκείνης τῆς ἐργασίας, καὶ ὅταν τὸ ὅλον ἢ πολὺ, ἢ ὀλίγον ἐγχεῖν εἰς τὸ τέλος, ὅπῃ ὁ φρόνιμος σκοπᾷει.

Καὶ ἐπαυῖθα μήτ' ἀποσιωπῶ, ὅτι δὴ ἑτυχα κάμῃ
μίας

μίας φοράν ὑποκείμενα, τὰ ὅποια ἀπορῶσι, μάλιστα παραπονῆνται: καὶ τάχα διὰ τί ὁ Θεὸς νὰ δημιουργῆ εἰς τὸν τὸν κόσμον τίχρεις, λίσσας, ἄρκτους, λύκους, καὶ ὅσα ποιαῦτα θηρία, καὶ προσέτι πόσας ὄφεις, πόσα σῆτομα, ἢ ἀνδῆ, ἢ ἐνοχλητικά, ἢ βλαβερά εἰς τὸν Ἄνθρωπον: καὶ τὰ ὅποια ἐὼν καὶ δεὺν ἀποτολμῶν, ἀλλ' ὁμως ἐπιθυμῶν νὰ ἐκφωνήσων, ὅτι τὰ ποιαῦτα εἶναι ὄχι Τάξεις, ἀλλὰ πόσαι ἀπεξίαι τῆς οἰκοδομῆς τῆς τῆς μεγάλης ὄλης. Καὶ ὦ Θεὲ Σῶτερ, ἀλλὰ πῶς ἡμεῖς δεὺν αἰδανόμεθα πάποτε τὴν μαρῶν μας θρασυτητα, ὅταν ἀποτολμῶμῶν νὰ κείνωμῶν τὰ ἔργα σου τῆς ὑπερῆτης ἀρχιτέκτονος, ὅπῃ τὸσον ἐξαισίως ἐδημιουργήσας τόσα ὄντα, καὶ ἐπαύω εἰς ὅλα ἡμᾶς τὰς ἰδίους! Καὶ ὁμως ὅστις εἶναι φρόνιμος, βοᾷ ἐν ταπεινότητι καρδίας: σὺ ἐποίησας μὲ ἄκραν σοφίαν τὸ πᾶν: ὅ,τι ἐννοῶ, ὅ,τι ἀγνοῶ, ὅ,τι βλέπω, ὅ,τι δεὺν βλέπω: πᾶντα, πᾶντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ἡμεῖς μαραινόμεν, ὅταν ἡ κοινὴ ὄρασις τῆς διανοίας δεὺν ἰχθεῖ νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τόσα μερικὰ τέλη ἢ φυσικὰ, ἢ ἠθικὰ, ὅπῃ ἄλλως ἔπρεπε νὰ πισθῶμῶν, ὅτι δὴ ὁ πᾶσοφος Θεὸς ἐπρόβαλεν ἑαυτῶν, ὅταν ἐδημιουργεῖ ἕκαστον ἀπὸ τὰ ἐπίγεια ὀρατὰ ὑποκείμενα. Ἀλλ' ὄχι, ἡμεῖς χρωστέμῶν, ὅτι δὴ αὐτὰ τὰ μερικὰ τέλη (καὶ ἀπροσώπῳ ὅ,τι ἡ ἱερά θρησκεία μᾶς διδάσκει περὶ τῆς πτώσεως τῆς πρωτοπλάστου, καὶ περὶ τῆς μεταβολῆς, ὅπῃ δὲ αὐτῶν ἠκολούθησαν εἰς ὅσα κτίσματα ἀπεστάσαν κατ' αὐτῶν) ἀδίστακτος νὰ τὰ ὑποθέτωμῶν εἰς τὸν ἀπειρόσοφον νῦν τῶ Θεῷ. Θωρεῖτε καθ' ὑπόθεσιν τὰς ὀχρυῆσας καὶ τὰς σκορπίους. Τὴ θανατηφόρα, ἢ ἐπικίνδυνα κτίσματα! Περιεργάζεσθε τὰς μύρμηκας. Τί ἄχρηστα ἢ κινδυνώδη σῆτομα! καὶ ὁμως

ὁμως ἐὰν ἡ ἰατρικὴ ἀπὸ τὸ κρίας τῶ ποιῶτων ἐχιδνῶν, ἀπὸ τὸ ἔλαιον τῶ ποιῶτων σκορπίων, ἀπὸ τὸ πνιῦμα τῶ ποιῶτων μυρμηκῶν, καὶ ἄνω καθ' ἑξῆς, ἢ μπορεῖ, καὶ συνηθίζει νὰ πορίζεται δραστικὰς καὶ βιβαίαις θεραπείας, καὶ ἀναμφίβολα βοηθήματα εἰς μερικὰ πάθη: τάχα δὲ εἶναι τῆτο εἶνα ἀπὸ τὰ τέλη, διὰ τὰ ὅποια ὁ Θεὸς ἔβαλε, καὶ συνηρεῖ ἀνάμισόν μας τοιαύτας κλάσεις ποιημάτων, ὅσα ἡμεῖς ἢ μισῶμεν, ἢ καταφρονημεν; Ἀλλὰ εἰς τὴν πύρα τὸ ὄμμα καὶ εἰς εἶνα ὑπερηφίς, ἔραχὺ, καὶ κρημνώδεις βενόν, καὶ περιέργασαι: τάχα ποῖαν Τάξιν σώζουσι ἐκεῖνοι οἱ κατάγυμνοι τέτοντες, ἐκεῖνοι οἱ κρημνώδεις ζυγοὶ, ἐκεῖναι αἱ ἀνώμαλοι καὶ βαραθρώδεις κοιλάδες; Οὔτε τὴν δὲ εἰσκειν ὅσοι ἀποτολμῶν ὡς καὶ νὰ πιστεύον, ὅτι ἴσως αἱ μεγάλαίτων κεφαλαὶ ἐγένωσκον νὰ συγκροτήσων εἶνα μέρος τῆτο τῆ κόσμου μὲ περιεσσοτέρων συμμεξίαν, ἢ μὲ πλειοτέρων ὠραιότητα, ἢ μὲ ἀφθονοτέρων χρησιμότητα. Οἰμοίως κέινει καὶ ὁ χυδαῖος λαὸς τὰς πολιτικὰς ἀποφάσεις τῶ φρονίμων ἀρχόντων. Εἰς τὸ χθαμαλὸν βῆμάτων εὐκόλα καταντὰ σφάλμα καὶ ἀταξία ὄλον ἐκεῖνο, τῆ ὅποια αὐτοὶ τὰς ἀποκρύφους αἰτίας, ἢ τὰς μυστικὰς δικαιολογίας δὲν ἰχύνον νὰ ἐννοήσων. Καὶ ὁμως ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐτῆ, ὅτι ἡ ἀνώτατη βελὴ τῆ Θεῶ καὶ τῆ σοφίας, καὶ καὶ τὴν διάκρισιν ὑπερβαίνει ὄλα τὰ πολιτικὰ βελδότημα τῆς Γῆς. Ἀλλὰ πελάταιον, ἢτε εἶναι τὸσον δύσκολον, ὡς νὰ ἀποκαλύψωμεν τὸ τέλος καὶ τὴν Τάξιν, ὅπῃ ὁ ὕψιστος Θεὸς ἐπρόβαλεν ἑαυτῆ, ὅταν ἀρχιτεκτονίζον ἐκεῖνον τὸν ἀνώμαλον σωρον, ὅπῃ κράζομεν βενόν, ὑστερημένος ἀπὸ κάλλος, καὶ γεμάτος, ὡς ἡμεῖς νομίζομεν, ἀπὸ ἔθμον καὶ ἀμορφίας.

Ὡς ὅσον ἐδῶ πρέπει νὰ φέρωμεν ὑπ' ὄψιν ἐκεί-
 νῳ τῷ μεγάλῳ ἀρχῷ τῆς ποικιλότητος, τὴν ὁποίαν
 προξέθεταμεν αὐτῷ, καὶ τῷ ὁποίῳ ὁ ἀρχιτέ-
 χνῆς τῶ κόσμου ὅσον πολὺφορον ἐχημάτισεν, ὡ-
 στε καὶ αὐτὴ νὰ εἶναι εἷς ἀπὸ τὰ κεφαλαῖα νύρα
 τῆς ἀραιότητος. Εἰς εἷς ὅλον, ὅσον ἄρῦχωρον, ὅ-
 σον ποικίλον, ὡς καὶ τὸ φοβερὸν αὐτὸ ἔχει καὶ τὸ κάλλος
 τε, καὶ τῷ Τάξιν τε, καὶ τὸ τέλος τε, διὰ τί χρησι-
 μῶς, ὡς τὰ ἄτορνώτα, τὰ ἀραιὰ πλέον νὰ ἐμφα-
 νίζονται. Ὡς καὶ οἱ γῆινοι μονάρχαι (καὶ δὲ τὸ
 βλέπομεν καθ' ἑκάστῳ;) ἀγαπῶν εἰς τὰς ἄρῦχῶ-
 ρος κήπευτων καὶ δάση, καὶ λάκκους, καὶ σπήλαια, καὶ
 θηρία, καὶ ἄλλα ἀηδῆ, ἢ μάλιστα πωτάπασι ψυχο-
 θέατα ὑποκείμενα. Καὶ ὁμοῦ ἐξω ἀπὸ τῷ γενικῷ
 αἰτίῳ τῆς ποικιλότητος, πρέπει νὰ πισθῶμεν, ὅτι
 δὴ ὁ νῦς τῶ Θεῶ, ὅταν ὑψωσεν ἐκεῖνο τὸ ὅσον ἀνώ-
 μαλον βεθόν, νὰ ἰσοχάδῃ καὶ τίποτε ἄλλο: ἢ γὰρ ἢ νὰ
 ἐξορύττωνται μάρμαρα διὰ τὰς οἰκοδομὰς, πρὸς ἀπό-
 λαυσιν καὶ ὠφέλειαν τῶ ἀνθρώπου, ἢ νὰ γεννῶνται εἰς
 τὰς κόλπους τε ἐκεῖνα τὰ μέταλλα, ὅπως ὅσον χρησι-
 μῶς εἰς τὸν Ἄνθρωπον. Περιπλέον αὐτὸς ἀδόκη-
 σεν, ὅτι εἰς αὐτὰ νὰ ζωογονῶνται καὶ πολλότατα χόρτα
 μιᾶς ἀκμαιοπάτης ἐνεργείας, τὰ ἐποῖα ἀπὸ τὰ ἐπίπε-
 δα ἢ ποσῶς, ἢ τελάχισον πῶποτε ὅσον δραστήρια
 δὲ τὰ ἐλπίζομεν. Οὐ μὲν, ἀλλὰ τὸ δὴ πλέον ἢ θεία
 πρόνοια ἀκατάπαυστα δελεῖται ἀπὸ ἐκεῖνος τὰς κατα-
 φρονητὰς κρημνὰς, ὡς νὰ συγκρωτῆ, καὶ νὰ σωτηρῆ
 εἰς ἡμᾶς τὰς ἀεννάους βρῦσεις. Ἡ γὰρ αἱ ὑπερύφι-
 λοι ἀκρῶραιαι τέτων τῶ βενῶν διὰ πολλαῖ αἰτία, ὅπως
 ἐνταῦθα ἔτε ἀνέκει νὰ τὰ ἐκθέσωμεν, εὐκολα πυκνῶν
 τὰς ἀναθυμιάσεις, καὶ ἀφ' ἧ τὰς μεταβάλλων εἰς βρο-
 χὰς,

χάς, ἢ ἀφ' ἑ πολὺν καιρὸν σωτηρίαν τὰ χιόνια ἐπά-
 ρωθέντων, καὶ μάλιστα εἰς τὰς μεταξὺ φάραγγας, καὶ
 περιπλίον ἀφ' ἑ περιμετρῶν τὰ βροχερὰ ὕδατα εἰς τὰς
 ἰσωπερικὰ κοιλάδας τῶν ὀρέων, καὶ εἰς τὰ διάφορα στέ-
 ματά των, καὶ περιπλίον ἀφ' ἑ διαβαίνουσι ἐν μίτῳ
 μέσα ἀπὸ τῶν νεύρα τῆς Γῆς, καὶ ἐκχέονται κατὰ τὰ
 ἐξωπερικὰ μέρη: ἔρχονται τοιοῦτόπως νὰ πηγάζουσι
 τὰς βρύσεις, ὅθεν ἔπειτα συγκροτῶνται τὰ ρόματα,
 καὶ ὅλοι οἱ ἀσύννοοι ποταμοί. Καὶ ἔτι, ὡς εἰώμας
 ἔλειπον τὰ ἔρη, ἔπρεπεν εἶναι ἀνάγκη, ὅτι νὰ μᾶς λεί-
 πων ἑμῶν καὶ αἱ βρύσεις, καὶ ὅταν αὐταὶ μᾶς ἔλειπον,
 ἔπρεπεν ἀκολούθως, ὅτι νὰ μᾶς λείψων καὶ οἱ ποτα-
 μοί. Ἀλλ' εἰώ τῆτο ἰσυνέβαινε, πόθεν τὰχα ἔμελλε
 νὰ δεισχωμεν ἡμεῖς ὕδατα, ὡς νὰ ποτίζωμεν
 τὰς ἀγροὺς, τὰ βοσκήματα, καὶ ὡς ἡμᾶς τὰς ἰδίους;
 Πόθεν τὰ ρόματα διὰ τὰς μύλους, διὰ τὰς χαρπῶ-
 νας, καὶ διὰ τὰς ἄλλας μηχανάς, ὅπως ἡ σφυρηλα-
 τῶν τὸ χάλκωμα, ἢ χωρίζων τὰ μάρμαρα, ἢ πειο-
 νίζων τὰ ξύλα, καὶ ὅμως διὰ τὰς ἄλλας ἐφοδρίσεις,
 πόσον ἐξαιτίας, καὶ πόσον χρησίμως εἰς τὸν Ἄνθρωπον;
 Πόθεν ἔπειτ' ἄλλως ἔμελλε νὰ γίνεταί ἡ ποτιμῖος
 ναυτική, πόσον ἐπιθυμητὴ ἀπὸ τὰς μεσογειίους, διὰ νὰ
 μεταφέρωμεθα καὶ ἡμεῖς, καὶ τὰς πράγματα ἀπὸ τὰς
 ποταμῶν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ πάλιν ἀπὸ τὴν θά-
 λασσαν εἰς τὰς ποταμῶν; Ἰδὲ λοιπὸν, ὅπως χωρὶς
 βρύσεις, καὶ χωρὶς ἀσυννάων ποταμῶν ἔμελλεν ἡ παροι-
 κία τῶν Ἀνθρώπων νὰ καταστήσῃ ὅλη μία ἀνωμα-
 λία, ὅλη μία κακοδαιμονία. Καὶ ἀποσιωπῶ μερι-
 καὶ ἄλλα τέλη τῆς αἰσόφου βελῆς τῆς δημιουργοῦ: ἥτι,
 ὅτι δὴ τὰ ὄρη εἰς διαφόρους καιροὺς δροσίζων τὸν αἶρα,
 ὅτι διαυθοντῶν τὰ ἐπίπεδα ἀπὸ τὸ ὑπερβολικὸν
 καὶ-

καῦμα, ὅτι συγκιρῶν τὴν βλαβεραὶ φλόγῳσι μεικῶν
αἰμάτων: καὶ ἔτι, ὥστε καὶ ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ὁμο-
λογήσωμεν, ὅτι ὡς καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ὑρῶχαρα σώματα
τῶ βενῶν, ὅπῃ ἴσον ἀνώμαλα, καὶ ὅπῃ ἴσον ἀνάρ-
μοσα μᾶς φαίνονται, θεωρεῖται μία ὁμογενεῶν ἀρμο-
νία μὲ τὸ ἐπίλοιπον τῆς γῆς, καὶ παρατηρεῖται ἡ κρι-
τικὴ μέθοδος τῶ ὑπερτάτε ποιητῶ, καὶ περιπλέον μία
ἐξαίρετος Τάξις, ὅπῃ ἀφορᾷ ἡ εἶα ἡ διάφορα χη-
σιμα τέλη.

Ἄς ἔλθωμεν πέρα εἰς τὸν Ἄνθρωπον, τὸ πλέον
εὐδοξὸν ποίημα τῆς Γῆς, ἃ καὶ τῶ ἰποῖν τὴν σύστασιν,
χησῖν, καὶ ἀπόλαυσιν ἐκτίθησαν ὅλα τ' ἄλλα ὑπάλ-
ληλα δημιουργήματα. Εἰὰ ὅλα τὰ ὄντα, ἴσον τε-
χνητᾶ, ὅσον φυσικᾶ, ὅλα ἀπαιτῶν Τάξει, καὶ εἰὰ ἡ-
μεῖς πάντοτε καὶ πανταχῶ τὴν ζητῶμεν, καὶ τὴν ἀγα-
πῶμεν: τάχα ἴσον μᾶλλον ἔπρεπεν ὁ Θεὸς νὰ τὴν
ἀγαπᾷ εἰς τὸν Ἄνθρωπον: καὶ ἴσον περιεσώτερον ὁ
ἔπρεπεν Ἄνθρωπος νὰ τὴν ἐφοδιάζῃ, καὶ νὰ τὴν σω-
τηρῇ εἰς ἑαυτὸν; Ποία ἔπειτα εἶναι αὐτὴ ἡ Τάξις,
τὴν μαθητῶν μετ' ὀλίγον, ἀφ' ἑ ἑυρομῆ, ποῖον τά-
χα εἶναι τὸ τέλος, ἃ καὶ τὸ ὅποῖον μᾶς ἐπλασεν ὁ Θεός,
καὶ ἃ καὶ τὸ ὅποῖον μᾶς κατέκτισεν εἰς τῶν τὸν κόσμον.
Τώρα ἀφιύοντες ὅσας ἄλλας λαμπροτέρας ὄψεις μᾶς
δίδει ἡ Θεολογία, λέγομεν, ὅτι τὸ κεφαλαϊωδέστερον
τέλος τῆς ἀνθρωποποιίας τῶ Θεῶ μὴτ' εἶναι, πᾶριξ
πρῶτον ἡ δόξα καὶ, καὶ δεύτερον ἡ ἐδικήμας δὴ δαιμονία:
καὶ ἰπομνῶς παῦ ὅ,τι ἡμεῖς θέλομεν, καὶ πράττομεν,
τὸ ὅποῖον ἀφορᾷ τὴν δόξαν τῶ Θεῶ, εἶναι Τάξις, εἶ-
ναι καλὸν, εἶναι Ἀρετή: καὶ ἐκ τῶ ἐναντίου παῦ ὅ,τι
ἡμεῖς πράττομεν καὶ τῆς δόξης τῶ Θεῶ, εἶναι ἀταξία,
ἐλάττωμα, κακόν. Ὅλον τῶ γίνεται σαφές, γίνε-

ται ἐποπτικόν, ὡς καὶ ὀλίγον παρατηρήμενον. Ἐπει-
 δὴ δὲ θύς καὶ πρῶτον ζητεῖται, ὅτι να ὑποτίθεται ἀ-
 παραμπίτως μία πρώτη ἀρχή, ὅπερ ἐδημιέργησε τὸν
 κόσμον: ὅτι ἀναμφιβόλως τῶτος ὁ κόσμος, τῶσον ἐξαι-
 σιον ποίημα, καὶ ὁμῶς τῶσα ἄλλα θαυμάσια ἔντα, μί-
 ρη τῶτε τῶ κόσμῳ: καὶ ὅτι πρὸ πάντων ὁ Ἄνθρωπος,
 τῶσον ἀξιοθαύμασον πλάσμα, να μὴ ἐγενήθησαν ἀφ'
 ἐαυτοῦ: πρᾶγμα, ὅπερ μήτε δυνάται, παρ' εἰσας ἀ-
 φρων να διΐχουριδῆ, ὅτι εἶναι τέκνα τῶ αὐτομάτε: ὅ-
 ταν κάθε φρόνιμος ἀδισάκτως ὁμολογεῖ, ἔτι ἔρχονται
 ἀπὸ εἰσας παντοδύαμον ἀρχιτέκτονα. Τώρα τεθεί-
 σης αὐτῆς τῆς πρώτης ἀρχῆς, ἔτ' ἄλλο βέβαια μέ-
 νει, παρ' ὁ παντοδύαμος Θεός: καὶ ἴσταν τῶτο γι-
 νῶσκειται, πρέπει εἶχ ἦττον να γινῶσκειται, καὶ ὅτι ὁ
 Θεός εἶναι ἀπείρως ὑπέρτερος ἀπὸ τῶς Ἀνθρώπου, ὅ-
 πως γινῶσκειται, καὶ ὅτι ὁ ὅλος διάκοσμος εἶναι ἀσυγ-
 κρίτως ὄρυχωρότερος καὶ μεγαλήτερος ἀπὸ εἰσας σημείον,
 καὶ ὅπως ἑκατὸν χιλιάδες χρόνων ἀπὸ εἰσας λεπτόν.
 Δύπερον, ἀφ' εἰ γινῶσκομεν ἡμεῖς, ὅτι ὁ Θεός εἶναι
 ἀπειρόστροφος: ὁ λόγος ἐν τῶ ἅμα μᾶς πείθει, ὅτι
 δὴ αὐτὸς, ὅπερ μᾶς ἐδημιέργησε, καὶ ὅπερ μᾶς σω-
 τηρεῖ εἰς τὴν Γλῶ, ἀφορᾷ κάποιον εὐλογον καὶ ἀξί-
 παινον τέλος: καὶ τῶτο καὶ πρῶτον λόγον μήτε εἶναι,
 παρ' ἡ δόξα τε. Διότι, ἐξω ὅπερ μᾶς ὑπαγορεύει ἡ
 κρανίος σοφία, ὅτι δὴ (1) δι' αὐτὸν τὰ πάντα γέγονε, καὶ
 ἐξω ὅπερ ἡμεῖς μὲ ἀκολίαν γνωρίζομεν, ὅτι ὅπως τὰ
 κτήνη ἔγιναν διὰ τὸν Ἄνθρωπον, ἔτω καὶ ὁ Ἄνθρω-
 πος διὰ τὸν Θεόν: ὡσαύτως ἐννοῶμεν, καὶ ὅτι δὴ οἱ
 Ἄνθρωποι χρεωστῶσι πλέον να ἀγαπῶν, να ὑπακούον,
 καὶ

καὶ νὰ μιμῶνται τὸν Θεὸν, παρίξ νὰ τὸν καταφρονῶν
 καὶ νὰ τὸν παρακίνοῦ μετὰ τὰς πράξεις των: καὶ ὅτι αὐ-
 τὸς, μὲ ὄλον ὅπῃ ἐδίποσῶς χρειάζεται ἡμᾶς, καὶ ὁ-
 μως ἀδιώατον, ὅτι νὰ μὴ μᾶς θέλῃ ἐκπερμεῖς ἀπὸ
 τὸ νεῦμά τε, καὶ ὑπὸ κενῆς ἢ ἀχαρίστου εἰς τὴν ἀγα-
 θότητα τε. Διὰ τὰ τε καὶ ἡ ἀγνώμων δόξολογία, ὅπῃ
 ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ προσφέρωμεν πρὸς αὐτὸν τὸν φιλό-
 σοργον πατέρα, κεῖται εἰς τὴν ἀγάπῃ καὶ εἰς τὴν ὑ-
 πακοίῳ, ὅπῃ χρεωσῶμεν πρὸς αὐτὸν, καὶ ὅμῃ εἰς τὴν
 πρόθυμον σκεδὴν τῆς δωματῆς μιμήσειώς τε. Καὶ ὁ-
 μως ἔξω ἀπὸ τὸ φυσικὸν φῶς, ὡς καὶ ὁ Θεὸς ἄνθρωπος
 Σωτὴρ μᾶς τὸ φανερῶναι λέγωντας (1) γίνεσθε τέ-
 λειοι, ὡσπερ καὶ ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ κενῆς τέλειος ἐ-
 σίν. Καὶ ἐπομῶς, ἵνα ὁ Θεὸς εἶναι καθαρὸς, ἁ-
 γιος, δίκαιος, φιλαλήθης, ἐργετικός, εὐσπλαγχνος,
 καὶ τὰ ἐξῆς, ὅπως ἕκαστος χρεωσῆ νὰ τὸν ὁμολογῇ:
 ἀδιώατον, ὅτι αὐτὸς μὲ ἴλεον ὄμμα νὰ βλέπῃ, καὶ
 νὰ ἐπαινῇ τὴν ἀκαθαρσίαν, τὴν ἀδικίαν, τὸ ψεῦδος,
 τὴν ἀπάτην, τὴν ὀμότητα καὶ ὅσα ἀλλὰ ἐλαττώμα-
 τα τῶν κτισμάτων τε. Καὶ ἐκ τῶ ἐναντίον πράγμα
 φιλαφίῳ εἶναι, ὅτι αὐτὸς εἰς ἡμᾶς ἔτε ἡμπορεῖ ν'
 ἀγαπᾷ, πᾶρ ἐκείνας τὰς ἐπιθυμίας, καὶ ἐκείνας τὰς
 πράξεις, ὅπῃ μιμῶνται τὰ θεῖα τε ιδιώματα: καὶ ὅτι
 αὐτὸ ἡ μίμησης εἶναι κυρίως ἡ ἀρχικὴ Τάξις, ὅπῃ
 αὐτὸς ἀπαιτεῖ ἀπὸ τῆς Ἀνθρώπου. Δὲν φθάνομεν
 νὰ μιμηθῶμεν τὴν πτωδωσιανίαν, τὴν ἀπειροσοφίαν,
 καὶ τὰ ἐξῆς: καὶ ὅμως δεῖ ἰχύσμεν νὰ τῶ μιμηθῶμεν
 καὶ τὴν δικαιοσύνην, τὴν εὐσπλαγχνίαν, τὴν καθαρ-
 ρότητα, τὴν φιλαλήθειαν, καὶ τὰ ἐξῆς: Ὡς καὶ ὁ
 ἐδνι-

(1) Ματθ. v.

ἔθνηκός Σούκας ἐγνώρισε τὴν ποιαύτην ἀλήθειαν, ὅταν ἔλεγεν: (1) *Ves deos propiciare? bonus esto satis illos coluit, qui imitatus est.* Θέλεις σὺ νὰ καταστήσης εἰς σιαυτὸν ἄμωεις πῶς Θεός; Ἔσο καλός, πολλὰ πῶς τιμᾷ, ὅστις πῶς μιμείται. Τὴν ἴδιον ὑπόληψιν ἔλαβαν καὶ ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων, ὁ Πλωτίνος, καὶ ἄλλοι πολλοί, μὲν ὅλον ὅπῃ ἔθνηκοί: ἦτοι ὅτι ἡ διωκτὴ ὁμοίωσις τῷ Θεῷ κείται εἰς τὴν ἐναρτηπραξίαν καὶ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπιτολῶν τῷ Θεῷ. Καὶ ἀποσιωπῶ, ὅτι ὁ Ἀνγυστίνος γράφει *Religionis Summa est imitare quem colis*, περὶς ὅλη ἡ θρησκεία, περικλείεται εἰς τὴν μίμωσιν τῷ Θεῷ, ὅπῃ σὺ τιμᾷς. Καὶ ἔμωις ὁ Θεός, ἵνα νὰ ἐχωμῶν, πῶς νὰ ἀδοκιμήσωμεν καὶ πῶτο τὸ ἐπιχείρημα, καὶ ὁμῶ πῶς νὰ συμπερήσωμεν τὴν ποιαύτην Τάξιν: ἀδόκησε νὰ ἐξηγήσῃ κάλλιον τὸ θελήματῶ μετὰ τὸ μέσον τῆς ἀποκαλύψεως, ἦτοι καθαρὰ νὰ μᾶς διδάξῃ τὰς ἀσφαλεῖς ὁδοὺς, ὅπῃ ὁδηγῶν πρὸς τὸ καλόν, καὶ ὁμῶ πάντοτε νὰ μᾶς ἐδωιαμώνῃ, ὥστε νὰ τὴν ἐπιργῶμεν εἰς τὰς πράξεις μας. Τώρα ἐπεῦθεν ἔτε δυσκολύεται τινὰς νὰ ἐνοήσῃ, ὅτι τὸ νὰ παραβλέπῃ ἢ νὰ καταφρονῇ τὴν Τάξιν, ὅπῃ ὁ Θεός ἔταξε δημιουργῶντας τὰ λογικὰ ποιήματα, εἶναι μία ἀληθινή, καὶ ὁμῶ μία ἔομερὰ καταφρόνησις τῆς δεσποτείας καὶ θελήσεως τῷ Θεῷ, καὶ ἵνα πῶτο μία βαρυτάτη ἀταξία, καὶ ἐνόχος πάσης κατακρίσεως. Καὶ τάχα ἀποτολμᾷ τινὰς νὰ εἴπῃ, ὅτι δὴ ὁ Θεός ἢ δὲν θέλει, ἢ δὲν ἠμπορεῖ νὰ μᾶς καταδικάσῃ, ὅταν ἡμεῖς δὲν φυλάττομεν τὴν Τάξιν, ὅπῃ τὸ ἴδιον φυσικὸν φῶς μᾶς τὴν πληροφορεῖ βι-

βιω-

βαιώνει ὡς ναυομοθετημένῳ ἀπὸ αὐτὸν; Καὶ ἰδὲ αἱ κεφαλαιωδέσται ἀρχαὶ καὶ βάσεις τῆ Τιμῆς.

Τὸ δὲ πρῶτον τέλος εἶπαμεν, ὅτι δὴ εἶναι ἡ ἀνθρωπίνῃ δίδαιμονία. Ὡς καὶ τὸ εἶναι ἐποπτικόν. Ἐπειδὴ ὄντας σαφέςατον, ὅτι δὴ ὁ πατὴρ ὁ ἐραῖος εἶναι ὑπεράγαθος, καὶ ὅτι τὰ ὠραιότερα κειμήλια, ὅπερ ἀποσίλβειν εἰς τὸν σέφωρον τότε τῷ ἀπειραδενῶς παντοκράτορος, εἶναι ἡ δέσφωσις, ἡ ἐλευθεριότης, ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀσπλαγχνία, ἡ ἀγάπη, καὶ ὅσα ἄλλα πάγκαλλα ἰδιώματα: ἐπιταί ἀπαραιτήτως, ὅτι δὴ αὐτὸς μῆτε μᾶς εἰλκυσεν ἀπὸ τὸ μηδενί, πᾶρξ ἄρα νὰ ἐκχῆ εἰς ἡμᾶς τὴν πανδύμενην τὴν ἀγαθότητα, καὶ μῆτε μᾶς ἐδημιῆργησεν, πᾶρξ ἄρα νὰ μᾶς κατασῆσῃ μακαρίας. Προξενεὶ ἔθνον, μάλιστ' εἶναι εὖας ἀλιπίερος, ἡ καὶ παντελῶς ἀνόητος ὅστις σοχάζεται (εὖν ὁ μως τινὰς ἐπροχώρησε τόσο νὰ θρασυωδῆ) ὅτι δὴ ὁ Θεὸς ἐδημιῆργησε τὸ περισσότερον μέρος τῶ ἀνθρωπίνου γένους, μὲ βεβλήν νὰ τὸ δυσυχίση, καὶ νὰ τὸ δυσυχίση αἰώνια. Μία τόσο ἀποβόπαιος βλασφημία, καθὸ ἐκ ἄμεξεν ἐναντία εἰς τὰ ὑπέρθεια ἰδιώματα, καὶ καθὸ καταδικασμένη ἀπὸ τὰ ἄπταισα δόγματα τῶ θεῶν γραφῶν, ἔπε χρειάζεται ἀναίρεσιν. Οὐ μὲν, ἀλλὰ προδέτω, ὅτι αὐτὸς ἐμφύτδυσεν εἰς τὸν Ἄνθρωπον αὐτὴν τὴν τόσο δρασῆριον ἐπιθυμίαν τῆς δίδαιμονίας, ἡ ὁποία ὡς καὶ αὐτὴ λογίζεται ἕξιση μὲ τὸ λογικὸν συστατικὴ τῷ Ἄνθρώπῳ. Καὶ ὅμως μῆτ' ἄς θαυμάζωμεν, εὖν ὁ Ἄνθρωπος ἀκατάπαυστα ὠθέμενος ἀπὸ τὴν ἐμφυτον φιλαυτίαν ἀγαπᾷ τὴν δίδαιμονίαν. Τὸ ἔχατον τέλος, ὅπερ αὐτὸς φύσει ἀφορᾷ, εἶναι αὐτὴ, καὶ μῆτε φέρεται πρὸς αὐτὴν, πᾶρ ὡς ὑπόχρεως ἀπὸ τὸς νόμους τῆς Φύσεως. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἔχη, ὅπως νὰ

146 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

ἐπικρασίῃ τῶτο τὸ τέλος, ὁ Θεὸς τῷ ἐγχείριστι νοῦν, ἤθησκειαν, δεξιότητα, καὶ τὰ ἐξῆς: ὥστε νὰ διακρίνη, ὅταν θέλει, τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακὸν, ἢτοι ἐκεῖνο, ὅ-
θεν φυξάνει ἡ βεβαία δ΄δαιμονία, ἢ ἡ βεβαία κακο-
δαιμονία. Τώρα τίπτε περὶ τούτου, παῦ ὅτι πράττει ὁ
Ἄνθρωπος, εἰὰ σκοπᾷει τὴν ὄντως δ΄δαιμονίαν, τίσαι
ἰδίαν, ὅσον πολιτικῶν, χωρὶς ποσῶς νὰ ἀναξέπη τὴ
ἄλλο ἀρχικὸν τέλος, ὅπῃ ἀνωτέρω προεξεθέσαμεν:
πρέπει νὰ λέγεται Τάξις. Μήτε ἀμφιβάλλεται, ὅτι
ὅταν αὐτὸς ἀντιπράττει εἰς τοῦτο, πράττει κακῶς,
πράττει ἀπάκτως, προδίδοντας τὴν ἰδίαν κλίσειν τε,
καὶ τὴν χρείαν τῆς καταστάσεώς τε, καὶ ὅμῃ παρασαίνων-
τας μίαν τερατώδη σκλιωῶν, ἢτοι μεταχειριζόμενος τὴ
λογικὸν διὰ νὰ ἀποβῆ κακοδαίμων: ὅταν τῶτο τὸ ὑ-
πέρλαμπρον δῶρον, ἐνδυναμίει τῷ ἐποίῃ διακρίνεται ἀ-
πὸ τὰ κτλήν, τῷ ἐδόθη ἰδίως, διὰ νὰ ἐφοδιάζη τὴν
δ΄δαιμονίαν. Καὶ διὰ τῶτο, καὶ ὅταν ἀκόμι δώσομεν,
ὅτι τάχα οἱ παλαιοὶ σοφοὶ, καὶ οἱ πρῶτοι νομοθέται
ἐθεμελίωσαν τὰς νόμους καὶ τὰς ἰδέας τῶ Τιμίας, τῶ
Δικαίας, τῆς Ἀρετῆς ἐπάνω εἰς τὰ παρατηρήσεις τῆς
χρησιμότητος, ὅπῃ τὸ δημόσιον καὶ τὸ μερικὸν θερίζει
ἀπὸ τὰς ἐντίμους, δικαίας, ἢ ἐναρίτους πράξεις, χωρὶς
νὰ ἀποβλέψεν μήτε θέλημα, μήτε τέλος Θεοῦ: καὶ ὁ-
μως ἡμεῖς ἔτε παύομεν νὰ ἀποκαλύπτωμεν, ὅτι διὰ
τὸ ἐσωτερικὸν προνόμιον τῆς Τιμιότητος καὶ τῆς Ἀρετῆς
δείσκειται θεμελιωμένον εἰς τὰς νόμους, ὅπῃ ὁ Θεὸς
ἐθέσπισεν εἰς τὴν ἀνθρώπινον Φύσιν. Διότι αὐτῶς
ὅμῃ μὲ τὴν φυσικὴν καὶ ἐσιώδη ἐπιθυμίαν τῆς δ΄δαι-
μονίας, καὶ ὅμῃ μὲ τὴν θερμὴν ἀναξήτησιν τῶ συμφέ-
ροντος: ἀπαιτεῖ περιπλέον καὶ τὰ μέσα, ὅπῃ ὀδηγοῦν
πρὸς τὴν δ΄δαιμονίαν τῶ ἀνθρώπινῃς χρείας, ἢτοι τὴν

Τά·

Τάξιν καὶ τὴν Ἀρετὴν. Εἶπα τῷ ἀνθρώπῳ γυνὴ ἔπι κτλ. αὐτὸς ἀφορᾷ ὡς σκοπὸν τὸ καλὸν ἐκάστῳ, καὶ τὴν ὀδαιμονίαν πάντων: καὶ ὅπως δεῦρ' συμφέρει, ὅτι τὸ εὖ αὐτὸ μέλος τῷ σώματι νὰ βλάπτῃ τὸ ἄλλο, ἔπειθ' εὖ θέλει, ὅτι καὶ ἡ ὀμνήγειος ὄλων τῶν ἀνθρώπων νὰ μὴ ταραττεται ἀπὸ τῆς μερικῆς, μήτε νὰ διασπαράττεται ἀπὸ τῆς τόσας κακοφορίας, ὅπως ἄλλως ἔτε ἔπρεπε, καὶ ὁμῶς καθ' ἐκάστῳ συμβαίνειν. Καὶ ὅχι μόνον οἱ χειριανοὶ, ἀλλ' ὡς καὶ οἱ φρονιμώτεροι, οἱ ἐπισημότεροι παλαιοὶ φιλόσοφοι ἀπεκάλυψαν, καὶ ἐδίδαξαν τὴν τοιαύτην ἀλήθειαν, περὶ τῶν ὁποίων ἔπειθ' ἔγραψεν ἱερεὺς ὁ πολὺς, τὸσον δημηγόρος, ὅσον φιλόσοφος (1)

Hanc video sapientissimorum fuisse sententiam, Legem neque hominum ingeniiis excogitatam, neque scitum aliquod esse populorum, sed eternam quidam, quod univrsam Mundum regeret, imperandē, prohibentēque Sapientia: ἤτοι, αὐτὴ δὲ ἐστὶν ἡ δόξα τῶν ἐξοχωτέρων φιλοσόφων, ὅτι ὁ νόμος δεῦρ' εἶναι ἔτε ἐφάρσις τῆς ἀνθρώπινης ἀγχινοίας, ἔτε διορισμὸς τῆς σωθῆνης τῶν ἔθνων, ἀλλὰ κάποια αἰωνία σοφία, ἡ ὁποία διοικεῖ τὸν ὅλον διάκοσμον, διορίζουσα ὅσα πρέπει νὰ πράττωται, καὶ ἀποβέβουσα ὅσα πρέπει νὰ φέρονται. Καὶ ἐπ' ἀληθείας αὐτοὶ ἐμίσειον ὅποιον ἔλεγεν, ὅτι μόνον δεῦρ' τὸ συμφέρον ἐνομοθετήθησαν οἱ νόμοι, μαρτυρῶντας ὁ ἴδιος συγγραφεὺς ἄλλαχ' (2)

Reste Socrates execrari eum solebat, qui primus utilitatem a Natura sejunxisset: πῶς τιν' ὀρθῶς ἐμίσει ὁ Σωκράτης ὅσους ἀπεκήρυτταν τὸ συμφέρον ἀπὸ τῶν Φύ-

Κ 1

σιν.

(1) Τύλλιος Κικέρων εἰς τὸ β. Βιβλ. τῶν νόμων.

(2) Οὗ αὐτὸς εἰς τὸ Α'. Βιβλ. τῶν ἀπάντων.

148 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

σιν. Διὰ Φύσιν μήτε ἐννοεῖ ἐπαυῦθα, πᾶριξ τῶ νόμου τῷ Τίμιον, ὅπῃ θεόθεν ἐθεωρίσθησαν εἰς τὴν ἀνθρώπινον Φύσιν, καὶ ὅπῃ προχειρώτατα ἀποκαλύπτονται ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον. Καὶ τῶτο δὴ τὸν ἐπαρακίνησι νὰ σημειώσῃ καὶ ἀλλαχῶ, *Lex est Ratio Summa, insita in Natura, quae jubet ea, quae facienda sunt, prohibetque contraria*: ἥτοι ὁ νόμος εἶναι εἷς ἄκρον δίκαιον, ἔμφυτον εἰς τὴν Φύσιν, τὸ ὁποῖον θεωρίζει τὰ πρακτικά, καὶ ἐμποδίζει τὰ ἐναντία. Ἀλλ' ἔτε διώμαμαι, πᾶριξ νὰ προδείξω, ὅτι δὴ ἔξω ἀπὸ τούτους ἐθνικῆς, ὡς καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Αὐρήλιος, (1) πραγματὸλόμος κατὰ τῶ ἐπιχειρημάτων καὶ ἔργων τῆς ζωῆς του, ἀναφέρει εἰς αὐτὰς τὰς ἰδίας ἀρχὰς τὸ Τίμιον, τὸ ἄδίκον, καὶ τὸ δίκαιον ἢ τῶ Ἡθικῶν ἀνθρώπινων πράξεων.

Ἀλλὰ διδόνθω τέλος πάντων μία πράξις, ὅσον τὸ δυνατὸν, μουσικὴ, καὶ ὁ Ἄνθρωπος δι' αὐτὴν ἄς μὴ φοβῆται ἐδεμίαν κοσμικὴν παιδείαν. Ἐν ὅσῳ αὐτὴ μάχεται μὲ τὴν θείαν θέλησιν, μὲ τῶ φυσικῶς νόμος, μὲ τῶ θεσμῶς τῶ λόγῳ, καὶ ἐν ὅσῳ αὐτὴ δεῖ συμφωνεῖ μὲ τὴν δαίμονίαν τῶ ἀνθρώπινῳ γένει: καὶ μᾶλλον ὅπῃ τύχη ἢ ἀπολαυστικὴ ἢ χρήσιμος εἰς εἷς μερικόν, καὶ ὅμως ἔτε παύει νὰ εἶναι ἀποχόσπαιος, κακὴ, ἢ ἀναξία εἰς λογικὴ ποιήματος, καὶ ἐπομένως ἀποπρος. Καὶ ὅστις παρατρεῖ εἰς ἄλλῃς καμμίαν ἀτακτον καὶ κατηγορητὴν πράξιν, ἔτε ἵπορει, πᾶριξ σιωπηλῶς νὰ ὁμολογῇ, (καὶ ἄς τὴν ἐπραξῇ καὶ αὐτὸς) ὅτι εἷς ἐνέχεται. Συμπαραίνομεν τὸ λοιπόν: ὅτι δὴ δύο χαρακτῆρες μᾶς ἐμφανίζον, ποῖον εἶναι τὸ Τίμιον καλόν, καὶ ποῖαι αἱ τίμιαι πράξεις. Ὅταν μὲ τὸ φυ-

σικόν

(1) Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆ 3. Βιβλ.

σικόν φῶς ἀποκαλύπτωμι, ὅτι αἱ πράξεις ἐφαρμό-
ζονται εἰς τὰ ἰδιώματα, εἰς τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ,
ὅπῃ εἶναι ἡ μένη ἀκριβῆς σάθμη τῆς ὀρθῆς Ἡθολο-
γίας: τότε δὴ πρέπει νὰ λέγονται τίμια, δίκαια.
Ἐὰν ἔπειτα αὐτὰ σμυεισφέρων καὶ εἰς τὸ συμφέρον ὄ-
χι τινὸς μερικῶ, ὄχι τινὸς πόλεως, ὄχι τινὸς ἔθ-
νους, ἀλλ' ὅμῃ τῆς ὅλης πολιτείας τῶν Ἀνθρώπων:
ἀλλὰ καὶ τὸ ἠμπόρει νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν τιμιότητα
των, τὴν δικαιοσύνην των. Τώρα δὲν ματαιολογεῖ
πάχα ὁ Λώκκιος, ὅταν διῆχυρίζεται, ὅτι δὴ οἱ νόμοι
τῆς δικαιοσύνης ἐθεμελιώθησαν ἀπὸ τῆς φρονίμης μό-
νον δὲ τὸ συμφέρον, ὅπῃ προέρχεται εἰς τὸ δημόσιον:
ὅταν τὸ ἴδιον συμφέρον τῶ ἀνθρώπων γένεας συμφωνεῖ
μὲ τὴν ἰδέαν, ὅπῃ φέρομεν περὶ Θεοῦ, καὶ ὅταν τὸ
τὸ δημόσιον συμφέρον, καθὼ θελήτων καὶ ἐπιθυμητῶν
ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐπισφραγίζει τὴν τιμιότητα καὶ τὴν δι-
καιοσύνην τῶ ποιῶτων νόμων, καὶ ὅμῃ τῶ ἀνθρώπων
πράξεων;

Τώρα τῶτων τεθέντων, ἡμεῖς ἠμποροῦμεν, ἡ μάλιστα
χρῆσθῃμεν νὰ ἀποκαλύψωμεν μερικὰς ὑπολήψεις ἄκρας
ἀναγκαίας εἰς ἡμᾶς, ὥστε νὰ διῆθυώμεν, καὶ νὰ κυ-
βερῶμεν φρόνιμα τὸν δρόμον τῶ παρόντος βίης. Ἡ
πρώτη εἶναι, ὅτι δὴ ἡ φροντίς τῶ, νὰ καταστήσῃ τινὰς
ἑαυτὸν δίδαίμονα, εἶναι εἷς α χησιμώτατον χρέος ἐκά-
στου. Καὶ ἴσως φαίνεται περιττὴ ἡ ποιῶτη διδασκα-
λία, ἐπειδὴ καὶ εἷς νομίζει, ὅτι ζητεῖ τὴν δι-
δαιμονίαν, καὶ ὅτι μήτε ἄλλη κακοδαιμονία δίδεται,
παρ' ἡ ἀποτυχίατης. Καὶ ὅμως ἄλλο ἐπιθυμία δι-
δαιμονίας, πρᾶγμα ἔμφοτον καὶ ἄκοπον εἰς κάθε θνη-
τόν, καὶ ἄλλο φροντίς καὶ ἀσπὴν ἐπικρατείας, πρᾶγ-
μα, ὅπῃ περικλείει ὅλα τὰ μίσα, μὲ τὰ ὅποια ἡ

150 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

ὅπως δίδαιμονία πορίζεται. Τώρα αὐτῶν ἀπειροί, μὴ τὸ νὰ μὴ εὐργάν νὰ κοπιᾶζον, ὥστε νὰ ἀποκαλύψαν καὶ νὰ μεταχειρισθῶν τὰ τοιαῦτα μίση, ἀπολείπονται: μάλιστα φθάσαν ὡς καὶ νὰ ἐκλέγαν, καὶ εἴσοτε νὰ ἀκρεβοπληρώων ὅσα ὀδηγοῦν εἰς τὸ ἐναντίον πέλος, ἢτοι εἰς τὴν κακοδαιμονίαν. Ἐκεῖναι αἱ πεισιμοναὶ τῆς ἔχθρας, ἐκεῖναι αἱ ἰχυρογνωμίαι τῆς συνεισίας, ἐκεῖνοι οἱ ἀτακτοὶ ἔρωτες, ἐκεῖναι αἱ παραφαιρὰ καὶ παιγνιδίαι, τῆς οἰνοποσίας, τῆς φιλοσοφίας, καὶ ὅσοι τοιοῦτοι ὀλιθροὶ οἴκων, καὶ ὅμῃ τόσα ὀλιθιώτατα ἔργα καὶ ἐπιχειρήματα: τάχα ποῖα ἀξιόθρηύητα ἀποτελέσματα δὲν γενῶν κατ' ἐκαστῶς

Ἀπὸ αὐτῶν ἔπειτα τὴν πρώτῃν ὑπόληψιν γενᾶται ἡ δολιτέρα, ἢτοι ὅτι ἡ φροντις τῆς μερικωτέρας δίδαιμονίας ἐκάστῃ πρέπει νὰ μὴν ἐπεμβαίη ἀδίκως τῆς δίδαιμονίας ἑτέρας, καὶ πολὺ ὀλιγώτερον τὴν δημόσιον. Ἡ δόξα καὶ ἀπειραγάθῃ Θεῶν ἐπιχέει τὰς πανδμενεῖς τε ἐπιρροὰς εἰς ὅλας, καὶ ἐπιθυμεῖ ἀπλῶς τὴν πύγκοινον δίδαιμονίαν τῶν Ἀνθρώπων. Καὶ ἐὰν αὐτὸς χάσῃ τῆς ποικιλότητος ἢ ἠθέλησεν, ἢ ἐσυγχέησεν ἐπὶ τῆς Γῆς μίαν αἰδητὴν διαφορότητα μεταξὺ τῶν Ἀνθρώπων: ὥστε τὶς νὰ εἶναι πτωχὸς, τὶς πλούσιος, τὶς ἄρχων, τὶς ὑπὴκοος, ποῖος ἀγχινοός, ἢ εὐρατος, καὶ ποῖος ἀφυής, ἢ ἀδύατος, ἢ λεπτός καὶ τὴν κρᾶσιν: καὶ ὅμως εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς ποικίλας κλάσεις τῶν Ἀνθρώπων ἐπιθυμεῖ ἐκείνῃ τὴν Τάξιν, ὅπερ ἀνήκει εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀνηκίστης δίδαιμονίας ἐκάστῃ. Οὐτε ἀποδέχεται ὅποιον ἀσωκεδόντως σωθλίβει τὸν πλησίον, καὶ τὸν γυμνᾷ ἀπὸ τὴν δίδαιμονίαν, ὅπερ ἀρμόζει εἰς τὸ εἶναι τῷ: ἢ ὅποιον μόνον πρὸς ἰδίαν τε ἀπάουσιν ἢ ἠδονὴν, καταστᾷνει τὸν ἄλλον ἀθλίον καὶ κακοδαι-

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, Κεφ. ΚΓ'. 151

δαίμονα. Αὐτὴ ἡ Τάξις, ὅπως θέλω τὸ σημειώσαι
 κατωτέρω, διχολώπεται διέσκεται ἀνάμεσα εἰς τὰς
 διαφορὰς καταστάσεις τῶν Ἀνθρώπων, ὅταν ἡμεῖς εὐρ-
 γομεν νὰ πῶν εὐρωμεν. Ὡς καὶ ὁ φυσικὸς λόγος μᾶς
 διδάσκει, ὅτι τὸ ἴδιον Δίκαιον, ὅπῃ ἐγὼ ἔχω, ὅ-
 ταν ὁμοίως ἔχω, νὰ ἀποκρίσω, καὶ νὰ σωτηρήσω ὅ,τι
 ὁπωσὺν συυφέχει πρὸς τὴν δίδαιμονίαν μου : τὸ αὐτὸ
 πρέπει καὶ κάθε ἄλλος νὰ χαίρεται. Καὶ ὅπως ἐγὼ
 σοχάζομαι ἀναξέπτικόν τῆς Τάξεως καὶ τῆς δικαιο-
 σωῆς ὅποιον παραλόγως μου πολεμεῖ τὴν τοιαύτην
 κτῆσιν ἢ ἐπικράτειαν : ὡσαύτως καὶ ὅταν ἐγὼ τὸ αὐτὸ
 πράττω πρὸς ἄλλον, πρέπει νὰ ὁμολογήσω τὴν πρᾶ-
 ξίν μου ἀδικον, ἀτακτον. Ἐπειδὴ ἔπειτα τὸ Δίκαιον
 τῆς κοινῆς δίδαιμονίας, ὡσαύτῃ ὅπῃ ὡς περιεπτικόν,
 καὶ τῶν Δικαίων τούτων ἄλλων μερικῶν, εἶναι ἀξιολο-
 γώτερον, πᾶρξ τὸ Δίκαιον τῆς μερικῆς : ἔπειτα ἀ-
 κολέθως, ὅτι ὅποιοσδήποτε μερικὸς, ὅστις μὲ τὸ νὰ
 ζητῇ μόνον τὸ ἴδιον συμφέρον, παράττει τὴν ἡσυχίαν,
 τὴν Τάξιν, τὴν δημόσιον δίδαιμονίαν : ἔπειτα, λέ-
 γω, νὰ πράττη ἀδίκως, ἀτίμως. Ἐπειδὴ ἔπειτα τὸ
 ἀνθρώπινον γένος διέσκεται διηρημένον εἰς τόσας πο-
 λιτείας ἢ μοναρχίας, διασπαρμένον εἰς τὴν ἐπιφά-
 νειαν τῆς γῆς : ἡ ἴδῃ Τάξις, καὶ τὰ ἴδῃ δίκαια μᾶς
 χειραγωγῶν καὶ εἰς τὴν γνῶσιν πᾶ, ὅτι ἕκασον ἔθνος,
 καὶ ἕκασος λαὸς ἔχει εἷνα φυσικὸν Δίκαιον πρὸς τὴν
 οἰκείαν δίδαιμονίαν : καὶ ὅτι μήτε δυνάταται χωρὶς δι-
 καίαν ἀφορμὴν ὁ εἷνας λαὸς νὰ συυθλίβῃ καὶ νὰ ὑπε-
 ρῇ τὸν ἄλλον ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν, ἀπὸ τὴν δίδαι-
 μονίαν, ἢ ἀπὸ τὴν εὐχουσίαν, ὅπου δίκαια χαί-
 ρεται.

Ἡ ἔτιμ ὑπόληψις εἶναι, ὅτι μάταια ἐλπίζει νὰ

δάδαιμονήσῃ ὅστις παρακίει τὸ θέλημα τῷ Θεῷ. Ἄλλο
 λά τί ἀρά γε ἀπαιτεῖ αὐτὸς ἀπὸ ἡμᾶς μὲ τὰς ἐντο-
 λὰς τῆς; Μὴτ' ἄλλο, πάρεξ νὰ μὴ κακοποιῶμεν ἑαυ-
 τὸς, καὶ νὰ μὴ διάγωμεν ὡς τὰ κτήνη: ἦτοι θέλει
 ὅ,τι ζητεῖ τὸ συμφέρονμας, καὶ ὅ,τι χησιμύει πλέον
 ἡμᾶς, ὅπῃ τὸ πράττομεν, πάρεξ αὐτὸν, ὅπῃ τὸ προ-
 ςάσσει. Θέλει τὴν δάδαιμονίαν τῆ ἀνθρωπίνου γένους,
 ὅσον τὴν κοινὴν, ὅσον τὴν μερικὴν: πράγμα, τὸ ὁποῖον
 ἔτε κρέμεται, παρ' ἀπὸ τῆς χαλιναγωγίαν τῆς Πα-
 θῶν, ἀπὸ τῆς ἐγκράτειαν τῆς ποτηρῶν ἐπιθυμιῶν,
 ἀπὸ τῆς ἀποχλίω τῆς κακοξόπων ἢ ἀπάκτων πρά-
 ξεων, καὶ τέως ἀπὸ τῆς συντήρησιν τῆς καλῆς πολι-
 τικῆς ἀρμονίας τῆς συσσελφῶν ἄλλων Ἀνθρώπων.
 Ὅσον καὶ τὸ μόνον τεκμήριον τῆ φρονίμου κειμεῖς ἔτε
 εἶναι, παρ' ἡ ὀρθῆ πολιτεία: καθότι, ὅστις εἶναι φρο-
 νιμος, ἀφορᾷ μόνον τῆ δάδαιμονίαν, ἡ ὁποῖα οὔτε
 κερδαίνεται, πάρεξ μὲ τῆς ἀγαθοπραξίαν, ἦτοι μὲ
 τῆς φύλαξιν τῆς ἐντολῶν τῆ Θεῷ. Ἄλλὰ δὲν συμ-
 βαίνει τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὰς κακὰς, ἀλλ' ἔτε θέλει συμ-
 βῆ πῶποτε. Καθὼς ἔως οἱ κακόξοποι γνωρίζουν τὴν
 διαφορὰν, ὅπῃ μεσελλαβεῖ μεταξὺ τοῦ καλοῦ καὶ τῆ κα-
 κῆ, καὶ καθὼς δὲν ἠμπορῶν νὰ ἐπαινεῖν, ἢ νὰ ἀγα-
 πῶν εἰς ἄλλας ὅ,τι αὐτοὶ ὑπερῶνται: ὁμοίως καὶ ὅ-
 πῃ αὐτοὶ κακοπράττων, ἔτε δύνανται, πάρεξ νὰ χροί-
 κῶν τὸ φραγγέλιον τῆς ἐμφύτε συσσελφῆσιως, καὶ τὴν
 ἦχον τῆ λογικῆ καὶ τῆς Φύσειως, εἰς τῆς ὁποῖου ἀντι-
 πράττων. Ἐξω ἀπὸ τῆτο, αἱ ὁδοὶ τῆς κακῶν ὄχι μό-
 ριον ἢ ἀπὸ ἐγκατάλειψιν, ἢ ἀπὸ ὀργῆς θείαν, ἀλλ' ὡς
 ἀπὸ τῆς φορᾶν τῆς ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἢ δέθους ἢ
 ἔπειτα ἀποτερματίζονται κακά. Ἐκεῖνοι οἱ λόγοι,
 ὅπῃ ἀναγκαίως ἀποδεικνύουν τὸν Θεὸν καθ' ἑαυτὸν δι-
 καιον

καιον κ̄ αγαθόν, κ̄ ὅτι οἱ κασόνες τῆς δικαιοσυμῆς κ̄ τῆς ἀγαθότητος μήτε εἶναι, παρ' ἢ ἀμετάθετος θέλησις τε: αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, λέγω, ἀποδεικνύου, κ̄ ὅτι αὐτὸς ἔτε δυνάται νὰ μὴ δοκιμάζῃ, κ̄ νὰ μὴ ἀποδέχεται τὰ λογικὰ τε ποιήματα, ὅταν τὸν μιμῶνται, κ̄ ὅταν τὸν ὑπακούου μετ' ἑλπίσιν τῶν τοιούτων νόμων. Τώρα ἔχωντας δίκαιον αὐτὸς ὁ ὑπερέξοχος κ̄ δίκαιος νομοθέτης νὰ απαιτῇ ὑπακομὴν πρὸς τὰς νόμους τε, κ̄ βλέπωντας νὰ παύονται, κ̄ νὰ καταφρονῶνται: ἀρά γε εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἐδικηθῇ τὴν δόξαν τε, κ̄ νὰ μὴ παιδύσῃ ὅποιον τὸν ἐξουθενεῖ; Ἐὰν ἔπειτα δὲν τὸ πράττει ἐνταῦθα, κ̄ ὁμως, ἔσα μία ἀπαράιτητος ἐπιφορὰ τῆς ἀπειρίας τῆς δικαιοσυμῆς τόσον ἢ ἀμοιβὴ τῶν καλῶν, ὅσον ἢ κατέκλεισις τῶν κακῶν, κ̄ αὐτὴ ἢ ἐνταῦθα ἢ ἀλλαχῆ: τίς ἀμφιβολία, ὅτι δὴ θέλει κ̄ μέλλει νὰ τὸ πράξῃ εἰς τὴν μέλλουσῶν ζωῆν;

Ἀλλ' ἄς προσεθῇ τώρα ἄλλη μία χρησιμωτάτη ὑπόληψις, ἢτοι ὅτι ἡ Τάξις, ὅπῃ ὁ Θεὸς απαιτεῖ ἀπὸ τὰ λογικὰ ποιήματα, κ̄ ὅπῃ ἀρμόζει εἰς τὸν χαρακτῆράτων, εἶναι ἰδιαιτέρον αἱ Ἀρεταί: κ̄ ὅτι ἐκ τῶν ὀργανῶν ἢ ἀταξία, ἢ ὁποία ἀναφέρεται τὴν ἀδυναμίαν τῆς καταστάσεως τῶν Ἀνθρώπων, κ̄ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἄκρας μισεῖ εἰς τὰς Ἀνθρώπους, εἶναι τὰ ἐλαττώματα. Ὡς τόσον ἡμεῖς προείδαμεν, ὅτι ἡμεῖς ἀγαπῶμεν, κ̄ ἐπαινῶμεν τὴν Τάξιν πανταχῶ. Καὶ εἶναι λοιπὸν δυνατὸν, ὅτι ὁ Θεὸς νὰ μὴ τὴν ἀγαπᾷ, κ̄ νὰ μὴ τὴν τιμᾷ ἀσυγκρίτως; Ἀλλ' ἔτε σφάλῃ μὴ πάποτε, ὅταν πανταχῶ ζητῶμεν, ποῖον εἶναι τὸ θέλημα τῶν Θεῶν, ὅπως μᾶς διδάσκει κ̄ ὁ Ἀπόστολος (1) ἢτοι τὸ ἀγαθόν, κ̄ δίαρεσον, κ̄ τέλειον.

Καὶ

(1) Πρὸς Ῥωμαίους ι β. 2.

Καὶ ἐπ' ἀληθείας ἔπρεπε νὰ λογίζεσθαι ὡς μακρὸς, ὅς τις φαντάζεται, ὅτι τάχα ὁ Θεὸς δεῖ ἀγαπᾶ, δεῖ ἀπαιτεῖ τὴν Τάξιν ἀπ' ὅλα τὰ λογικὰ ποιήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐγχείρισεν ἰκανὸν φῶς, ἰδίως, ὥστε ἀποκαλύπτοντες μὲ πῆν παρατήρησιν ὅ,τι ἀρμόζει, καὶ ὅ,τι εἶναι εὐτακτον, νὰ τὸ προκρίνῃ. Τώρα ἐπειδὴ ἀρκεῖ τὸ φυσικὸν φῶς πρὸς τὴν κατάληξιν τῆς ἰδιωμάτων τῶ Θεῶ, ἥτοι ὅτι εἶναι ἅγιος, δίκαιος, ἀγαθός, φιλαλήθης, εὐσπλαγχνος, πιστός καὶ τὰ ἕξῃς : καὶ ἐπειδὴ πασιδύλον, ὅτι αὐτός, ἀφ' ἧ μᾶς ἐπλασε κατ' εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ὁμοίωσιν, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ θέλῃ καὶ ἡμᾶς τοιαύτως : καὶ ἔτι ἡ μίμησις τε, καθ' ὅσον δωιαπὴ εἰς ἡμᾶς, εἶναι ἡ ὠραιότερα Τάξις, ἐπὶ ἡμεῖς ἠμποροῦμεν νὰ φυλάξωμεν εἰς τὰ ἔργα μας : βέβαια καὶ ἐνοεῖται ἐπομοσῶς, ὅτι διὸ κυρίως πρέπει νὰ καταγινώμεθα εἰς τὰς Ἀρετὰς, ὅταν αὐταὶ μὴτε εἶναι, παρ' ἡ θέλησις τῶ Θεῶ, καὶ ἡ μίμησις τῶ Θεῶ. Ἐκ τῶ ἐναντίας τὰ ἐλαττώματα, καθότι ὀλέθρια εἰς τὸ κοινὸν καὶ εἰς τὸ μερικόν, καὶ καθὸ κατάκειτε ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἀνάξια τῆς ὑπεροχικῆς ἀνθρωπίνης Φύσεως : ἕτε χρειάζεται πολὺ, ὥστε νὰ ἐμφανισθῆναι ὡς ἀταξίαι. Κάθε κατάχρησις, κάθε κακομεταχείρησις τῆς ποιούτων μέσων, ὅταν γίνεται ἢ διὰ ὑπερηφανίας ἢ διὰ ἀκολασίας, ἢ διὰ ἄλλας κτύωσεις ἐπιθυμίας, ἢ διὰ βλάβου, διὰ ἀπάτῃ, διὰ δυμασειᾶν τῶ ἄλλων : ἐν τῶ ἅμα ἐμφανίζεται ὡς ἐναντία εἰς τὰ θεασίσματα τῶ Θεῶ, καὶ ἀκολέθως ἀτακτος, ἐνοχος. Αὐτὴν πῆν μεγάλῃ ἀλήθειαν μᾶς πῆν σημειώνει ὁ αὐτὸς προφηθεὶς Ἀπόστολος (1) μὲ ὀλίγα μόν, καὶ ἔμωσ

χυ·

(1) Ἐν τῇ πρὸς Κορινθ. ι δ'. 33.

χυμάδι λόγια, ἤγουν ὅτι δὴ ὁ Θεὸς ἐκ' ἐς Θεὸς ἀκατα-
σίας, ἀλλ' εἰρῆνῆς. Ἀλλὰ πόσον περισσότερον φηλαφεῖται
τὸ θράσος καὶ ἡ μωρία τῶ ἀμαρτάνοντος, ὅσον πλέον παρα-
πρῆμεν, ὅτι ἡ ἀμαρτία εἶναι μία πολυπρᾶ ἀντίστασις
εἰς ἐπιθανάτιον, εἰς πεπερασμένον, εἰς ἐπισηφαλῆς
ποίηματος εἰς τὰς αἰωνίους λόγους τῶ πραγμάτων, εἰς τὸ
ἐσωτερικὸν βῆμα τῆς συνειδήσεως, καὶ εἰς τὸ καλὸν πόσον
τὸ ἴδιον, ὅσον τὸ ἀλλότριον: καὶ περιπλέον ὅτι εἶναι μία
προφανῆς ἀποστασία καὶ τὸ ὑπερτάτη δεσποτῆ καὶ ἀεργετῆ
τῶ ὄλων, ὅστις μᾶς ἐφιλοτίμησε μὲ τὸν νῦν, ὥστε νὰ
μᾶς χρησιμώη πρὸς τιμὴν καὶ δόξαν ἐδικύωτη, καὶ πρὸς
ἀδαιμονίαν ἐαυτῶ καὶ τῶ δημοσίῃ: καὶ ὥστε νὰ σπεδάζω-
μεν τὴν αὐξητικὴν καλλιέργειαν τῶ τοιῶτων δουλάμεων,
καὶ ὄχι πώποτε μὲ ἀτιμίαν ἐδικύωτη, καὶ μὲ ζημίαν
ἡμετέραν, τὴν χαφθοράτων.

Αὐταὶ εἶναι ἀλήθειαι ἐποπτικῆ εἰς ὅποιονδήποτε
ἐμβολιδῶς καὶ προσεκτικῶς θεωρεῖ τὰ θελήματα ἢ τὰς
ἐπιτολὰς τῶ Θεοῦ, τῶ λογικῆ, καὶ τῆς Φύσεως: καὶ
ὁμῶ σοχάζεται ὅτι ἀρμόζει, καὶ ὅτι χρησιμώει εἰς
ἡμᾶς. Οὐμὴν, ἀλλ' εἶναι φανώτατον, καὶ ὅτι ἡ πρᾶ-
ξις τῆς Ἀρετῆς, πόσον δεῖ τὴν πολιτείαν, ὅσον δεῖ
τὴν μεριχότητα, ἀφορᾷ τὸ φυσικὸν καλὸν τῶ κόσμου.
Χωρὶς αὐτὴν τὴν πρᾶξιν ὁ Ἄνθρωπος, ἢ μάλιθα
μὲ τὴν πρᾶξιν τῶ ἐλαττωμάτων, ἔτε καὶ εἰς εἴνα φο-
ρητὸν μέτρον ἀδαιμονίας ἠμπορεῖ νὰ φθάσῃ. Ἡμεῖς
εἶδαμεν, ὅτι ἡ παρῆσα διωταπὴ ἀδαιμονία κεῖται εἰς
τὴν ἀπαραξίαν τῆς Ψυχῆς, καὶ εἰς τὴν ἀυτάρκειαν τῆς
καρδίας. Καὶ ὁμῶς αὐτὴ ἔτ' ἐλπίζεται, παρ' ἀπὸ
τὴν Τάξιν, ὅπε ἐνομοθέτησεν ὅστις ἐδιάθεσεν ὄλα
τὰ μέρη τῆτου ὄλου μὲ ἀρμονίαν: ὅταν ἀπὸ τὴν ἀ-
ταξίαν ἔτε γονᾶται, παρ' ἡ ὀδωῆ καὶ ἡ θλίψις.

Καὶ

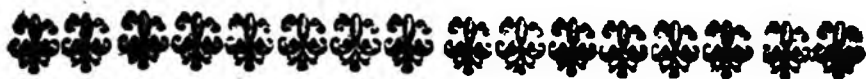
Καὶ ἐπ' ἀληθείας τὴν δοκιμὴν ἡμεῖς τὴν ἔχομεν εἰς τὸ ἴδιον σωμάμας. Ὄταν τὸ πνεῦμα ἡσυχάζει, τότε δὴ, ἤγουν ὅταν καὶ ὕψος καὶ σφραῖα δύσσκοιται ὅλα σύμφωνα κατὰ τὴν φυσικῶν θέσιν καὶ κίνησιν, καὶ ὅταν δὲ πάχουσι διακοπῶν, ἢ σύμμειξιν ἄλλων σωματίων μὴ ἀναλόγων, ἢ ἐναντίων εἰς τὴν ῥοαίαν, κατασκοπῶν, καὶ ἰσοσαθμίαντων: τότε δὴ ῥωσθεῖ, δίκινεῖται, καὶ ὑπακύνει ἐλδοθέτως τὴν Ψυχῶν. Δὲν εἶναι ἀμφιβολία: ὡς καὶ ἡ Ψυχὴ, μὲ ὅλον ὅπερ ἀμερῆς, ὑπόκειται εἰς τὴν ἀταξίαν, ἢ ὁποῖα ἔτε προέρχεται, πᾶρ ὅταν ἡ παράφορος φιλαυτία, ὅταν τὰ ὀρμητικὰ πάθη, ὅταν αἱ ἀκαταδόμασοι σαρκικαὶ ὀρέξεις τὴν παράττω, τὴν συγχίξεν, καὶ τὴν ἀναγκάζεν νὰ περιπέσῃ εἰς ἐλάττωματα ἢ εἰς ἔργα ἀνοίκεια τῆς λογικῆς Φύσεως, καὶ περιπλέον ἀντικείμενον εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ὑπεριότητος δεσπότης, μὲ βλάβην ἢ ἡμῶν ἢ τῆς πλησίον. Ὄταν ἡ Ψυχὴ συγκινεῖται ἀπὸ παρομοίης ἐσωτερικῆς λαίλαπας, ἔτε πρέπει νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὸ βασιλείοντης γαλιῶν ἢ ἀπαραξίαν καρδίας, ἀλλὰ μόνον ὀλεθρῆς παραχᾶς, καὶ θλιβεραῖς ἀνωμαλίαις. Διὰ τὸ τοῦτο θέλω νὰ συγκλείσω τοῦτο τὸ κεφάλαιον μὲ μίαν ἔξαχον ἀληθείαν, τὴν ὁποῖαν ἡμεῖς καθ' ἑκάστῳ τὴν δοκιμάζομεν, καὶ ἔξορκίζω καθ' ἑκάστη κακοήθειαν, ἢ δύναιται, νὰ πῶν ἀρνηθῆ. Τυτέσι καθ' ἑκάστη ἐλάττωμα προξενεῖ καὶ μίαν μοῖραν γλυκύτητος καὶ ἀπολαύσεως, καὶ ὁμως τόση ἔπειτα, καὶ τοιαύτη εἶναι ἡ πικρία, ὅτε τὸ συνιφορθεῖ, καὶ τόσας παραχᾶς, τόσας ἐλέγχους συνειδήσεως, τόσα ἄλλα σκληρότατα πάθη γυνᾶ ἢ ἔπειτα ἢ ὀδυρῶν εἰς ὅποιον ἀφύεται νὰ ἀιχμαλωτιθῆ ἀπὸ τῆς: ὡς αὐτὴ ἢ ἔξω φιλαυτία τὸ ἀποστέφεται, καὶ τὸ φέγει. Περιεργαθεῖτε τὸν ὑπερήφωτον καὶ τὸν κενόδοξον, σοχα-

Θῆτε τὸν φιλάργυρον, τὸν φιλεκδικητὴν, τὸν δόλιον, τὸν μέθυσον, τὸν ἄπιστον, τὸν κλέπτῃν, τὸν παιγνιδιάπρα, τὸν φονέα, τὸν προδότῃν, καὶ τοὺς ἐξῆς. Προσαθήσατε γὰρ ἕξακριβώσετε καὶ τὸν κατάλογον ἕλων τῷ ἀξιοθρήνητων ἀθλιότητων, ὅπου ἀπαντῶν οἱ ἀκόλαστοι. Εἰδοποιηθῆτε ὅχι τὰ ὀλίγα ἔργα, ὅχι τὰς ὀλίγας ἡμέρας, ἀλλὰ ὅλον τὸν δρόμον, καὶ ὅλας τὰς ἐπιφορὰς, ὅλα τὰ ἀποτελέσματα τῷ ποιῶν ἑλατωμάτων. Πόσαι λύσαι, πόσοι φόβοι, πόσαι ἐναντιότητες, πόσοι κίνδυνοι, πόσαι ὀδυμαίαι, πόσαι φθοραὶ υἱείας, περιουσίας, καὶ τὰ ἐξῆς! Ἄχ, πόσον ἀκριβὰ ξέρονται τὰ ἑλατώματα, καὶ πόσον ἀκριβοπλήρωτοι εἶναι αἱ μετάνοιαι! Διὰ τὸτο μόνη ἡ Ἀρετὴ, καὶ μόνη ἡ πράξις ἰσχύει γὰρ καταστήσει τὴν καρδίαν τῷ Ἄνθρωπῳ ἀπάραχον, καὶ ὁμῶς γὰρ τὴν ποτίζῃ ἐκείνῃ τὴν δρόσον, ὅπως ἀποσάξει χαρὰν καὶ δέφρυσιν, ὡς καὶ ἐν μέσῳ τῷ περιστάσεων.

Καὶ ὁμῶς τὸ ἐπαναλαμβάνω καὶ αὐτίς, πῶς ἔγω οὔτε διῆχυρίζομαι, ἔτι τάχα ὁ ἐνάρετος, ἐξ αἰτίας τοῦ ἁγαίου προτερήματος τῆς ἐντιμοπραξίας, γίνεται ἀνώτερος ἀπὸ τὰς δυσυχίας, ἢ ὅτι ἡ πτωχία, ἡ συκοφαντία, ἡ καταδρομὴ δὲν ἀποτολμῶν γὰρ τὸν ἐπιμβαίνειν, καὶ πολλάκις γὰρ τὸν σωθλίβου. Ἐγὼ γνώμολογῶ μόνον, ὅτι δὴ ἡ ἀρετὴ ἕξ τὸ φυσικόντης προνόμιον ἀφορᾷ τὴν δίδαίμονα κατὰσασιν τῷ Ἄνθρωπῳ, καὶ ὅτι εἶναι τὸ κύριον μέσον, ὡς αὐτὸς γὰρ ἀποβῆ ποιῶτος. Καὶ τὸτο τὸ μέσον, καθὸ δεξιώτερον ἀπὸ ὅλα, καὶ καθὸ κυρωμένον ἀπὸ τῆς ἐρανίης καὶ φυσικῆς νόμης, ἔπρεπε ἕξ τὸτο γὰρ προκρίνεται ἀπὸ οἰονδήποτε φρόνιμον. Καὶ ὅταν ἀκόμι αἱ καταδρομαί, καὶ ἀθλιότητες, καὶ ἡ ξυνη κακοβοπία ἤθελε συμπνέν

καὶ τὴν ἐναρέτην, ὥστε νὰ τὸν ἀποκαταστήσῃ ἀθλιόν: καὶ ὅμως αὐτὸς, ἀν' ὅχι ἄλλο, ἀλλὰ καὶ περιφέρει εἰς τὴν καρδίαν ἐκείνον τὸν δραστήριον καὶ ζωτικὸν δρασιμόν τῆς ἀπταίστου ἐλπίδος τῆς χριστιανῶν, ἥτοι νὰ εὕρῃ εἰς μίαν ἄλλω τελειότεραν ζωὴν ἐκείνῳ τὴν ἀγαλλίασιν, καὶ ἐκείνῳ τὴν δίδαιμονίαν, τὴν ὁποίαν ἡ παρῆσα τῆ τὴν ἀρνείται. Μένει πόρα, ὅτι νὰ καταβῶμῃ εἰς τὴν πλησιέστεραν θεωρίαν τῆς Τάξεως, ὅπερ ἡμεῖς χρεωσθῆμεν, καὶ ἵνα τῆτο συμφέροι νὰ περιεργασθῶμεν τὸν Ἄνθρωπον καὶ εἰς ἑξῆς ἑσώπας. Ἡ γὰρ πρῶτον καθὸ δημοίργημα Θεοῦ: δῶτερον καθὸ κοινωνικὸν πρόσωπον, ἥτοι καθὸ διωρισμένον νὰ συζῆ εἰς τὴν γῆν μὴ ἄλλα πρόσωπα: καὶ εἶτον καθὸ πρόσωπον μεγάλον, ἥτοι καθὸ σώφρον ἐκ Ψυχῆς καὶ Σώματος. Ἰδοὺ λοιπὸν εἶα ὑποκείμενα, μὲ τὰ ὁποῖα πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ σωτηρῆ ἐκείνῳ τὴν καλὴν ἀρμονίαν, ὅπερ ἡ θρησκεία, ἡ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ ἀπαιτεῖ. Τάξις πρὸς τὸν Θεὸν, Τάξις πρὸς τὴν ἄλλω θνητῆς, ἀπὸ τὴν συμπολιτείαν τῆς ὁποίας ἐδύνας πάροικος τῆς γῆς ἡμπορεῖ νὰ λείπῃ, καὶ Τάξις τελευταῖον ἐν ἑαυτῇ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , Κ Δ'.

Περὶ τῆς Ταξείως, ὅπῃ ὁ Ἀνθρώπος πρέπει
να φυλάττη πρὸς τὸν Θεόν, ἢ περὶ
Θρησκείας.

Κ Αὶ ἐν πρώτοις ἀς παρατηρήσωμεν ὡς ἀξιό-
λογώτερον τὴν Τάξιν, ὅπῃ ὁ Ἀνθρώπος
χρῆσται νὰ ἔχη καὶ νὰ σώζῃ πρὸς τὸν Θεόν,
ἢ ὁποία ἄλλως κράζεται κοινότερον καὶ Θρησκεία, ἢ τοι-
μία ἑξοχωπάτη καὶ ὑπερτάτη ἀρετὴ ἀπὸ ὅλας τὰς ἀρε-
τῶν. Καὶ μὲ ὅλον τὸ δίκαιον. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς μὲ
πρώτῳ ἐμβριθεῖ ὀμματίαν, ὅπῃ δώσωμεν τόσον εἰς
τὰ ἔσω, ὅσον εἰς τὰ ἔξω τῆς ὑποστάσεώς μας: ἐν τῷ
ἅμα μανθανόμεν, ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα πλέον τῷ Θεῷ,
παρ' ἐαυτῶν, καὶ ὅτι ἴσῃ τῷτο πρέπει νὰ τὸν προκρίνω-
μεν ἀπὸ κάθε ἄλλο ὑποκείμενον. Ἀς ὑψάνωμεν,
ὅσον θέλομεν τὴν ἀξιοπῆτα τῶν, τί ἡμεῖς εἶναιμας: ἀς
κολακάζωμεν, ὅσον μᾶς δὲχαρισεῖ, τὴν δὲγνείαν τῆς
Φύσεώς μας: καὶ ὁμως πάντα εἶχ ἦτον ἀληθῶν, ὅτι
ὁ Θεὸς μᾶς εἰλκυσεν ἀπὸ τὸ μηδὲν, ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς
ἔφευ, καὶ μᾶς σωτηρεῖ ἐπὶ τῆ γῆς, καὶ ὅτι ἡμεῖς κατοι-
κῶμεν ἐν ἄν τῷτον, ὅστις, ἴσῃ τί ποίημα καὶ κτίσμα ἐ-
δικόντε, καὶ ἴσῃ τί δημιούργημα συνεχόμενον κάθε σιγ-
μῶν ἀπὸ τὴν δὲργετικῶν δόδοκίαν, καὶ ἀπὸ τὴν δὲ-
μῶν ἐπιρροῶν τῆς παντοδυναμίαςτε, εἶναι ὅλας τοῦ
δικαιώματος τῆς θεότητόςτε. Μῆτε παραχωρεῖ πῶπο-

τε ὁ Θεὸς τὴν δικαίαν ἀρχὴν, ὅπερ φύσει φέρει ἐπά-
 νωμας. Μάλιστα ἔμελλε νὰ εἶναι μία σύγχυσις, ἢ
 μία ἀκροτηρίασις τῆς θείας ἰδέας τὸ νὰ ὑποτιθῆ, ὅ-
 τι δὴ δίδεται πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ὁπωσὺν νὰ μὴ κρι-
 μετα ἀπὸ τῆν παντοκρατορικῶν βασιλείωντου. Οὐτε
 λέγω περιωρότερον περὶ τῆς, δὲ νὰ μὴν ἐμβαδύω εἰς
 εἶνα ποσῶτον ἄβυθον καὶ ἀπέραντον πέλαγος. Τώρα ὁ-
 σε νὰ μάθωμεν, ὁποῖα τάχα εἶναι ἡ Τάξις, ὅπερ οἱ
 λογικοὶ Ἄνθρωποι χρεώσων νὰ φυλάττων πρὸς τοῦτον
 τὸν ὑπέριστατον διασῶτην: πρέπει, ὅτι νὰ προικθῆσωμεν
 μερικὰς κεφαλαιώδεις ἀρχὰς, ὅθεν ἀναγκαίως καὶ ὀρθῶς
 νὰ συμπεραίνεται τὸ πρὸς Θεὸν χέοςμας. Ἡ πρώτη
 εἶναι: ἐγὼ γινώσκω, ὅτι ἔστι Θεός, ἢτοι εἰὼν δὲν γινώσκω
 τὴν ἄπειρον ἐσίαντα, καὶ ὁμῶς γινώσκω τὴν ὑ-
 παρξίντα, καὶ ὅτι αὐτὴν ἢ πρότασιν ἢ ἔμαθα ὅχι μό-
 νον πιθανῶς, ἀλλὰ καὶ ἀποδεικτικῶς ἀπὸ τῆν γνῶσιν τῆ,
 ὅ,τι ἀναγκαίως πρέπει νὰ ὑποτίθεται μία ὑπεριότης καὶ
 πρώτη ἀρχή, καὶ μία ἀπόλυτος αἰτία πάντων τῶν ὄν-
 των, ἢ ὁποῖα ἐπομνῶς πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἀναρχος,
 καὶ ἀκολέθως αὐθύπαρκτος, ἀίδιος, ἀπειρος, ἀπειρί-
 οισος, καὶ τὰ ἐξῆς. Περιπλέον γινώσκω, ὅτι δὴ τῆτο
 τὸ ὑπερφυσικὸν ὄν, καλῶμενον Θεός, πρέπει ἀναγ-
 καίως νὰ εἶναι καὶ σοφόν, παντοδύαμον, ἀπειροδίκαιον,
 πανάγαθον, καὶ ὁμῶς προικισμνόν με ἀπείρους ἀλλὰς
 τελειότητας, ὅσας ἡμεῖς κράζομεν μεταφυσικὰς, νοε-
 ρὰς, ἠθικὰς, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ἐπὶ ἀληθείας αὐτῶν
 τῶν γνῶσιν, ἔξω ἀπὸ τῆς ἀνατηρήτης ἐμφύτης λό-
 γης, μᾶς τὴν ἐπιβεβαιῶναι περιπλέον καὶ ἡ θειεῖα
 τῶν ὅσων ἀναεθμητῶν ποιημάτων, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς
 με συγχωρητῶν μεταφορᾶν κράζομεν ἔργα τῶν χειρῶν
 τῶ Θεῶ. Κατ' αὐτῶν τὴν ἀλήθειαν, μέρος δὲ τῶν
 ἐπο-

ἐποπτικῶν δεικνύειαν τῶν λόγων, καὶ μέρος δὲ τῶν παρα-
 δοσῶν, ἰσόχρονον μὲ τὸν κόσμον, τὸσον οἱ νέοι, ὅσοι
 οἱ παλαιοὶ φιλόσοφοι, καὶ σχεδὸν ὅλα τὰ ἔθνη συμ-
 φωνῶσιν: μάλιστα τῶρα ὑστερον ἐφαίη αὐτῇ ἢ ὑπερέξο-
 χος πρότασις ἀποδεδειγμένη μὲ λόγους τὸσον σαφεῖς,
 τὸσον ἰχυρῆς, ὥστε ἡθελ' εἶναι περιττὸν, ἢ μάλιστα
 ὀχληρὸν τὸ νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα καμμίαν ἀπόδει-
 ξιν. Ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐτῇ, ὅτι εἰς μερικὰς τόπους,
 ὅπου δέξοσκον δευτερεύον ὡς καὶ αἱ ἀποξοπαιότατοι καὶ
 δυσσεβέστατοι φλυαγίαι, μήτε ἀπολείπει κανένα, νε-
 φανῆς Πυρρῶνισης, ὅστις χηδολογῶν φθαίνει νὰ βάλ-
 η εἰς ἀμφιβολίαν ἐκεῖνῳ τῶν ἄλλῳ ἐποπτικῶν ἀλή-
 θειαν: ἐγὼ νοῶ, λοιπὸν ἐγὼ ὑπάρχω. Ἀλλὰ δεῦ-
 βλέπεν οἱ μάταιοι, ὅτι ἡ ἐποπτικὴ δυνάμις, καὶ ἡ
 σαφὴς ἐπιφορὰ τέτε τῆ ἐπιχειρήματος ἰσοδυναμεί μὲ τὸ:
 ἐγὼ ἀμφιβάλλω, εἰὼ νοῶ, λοιπὸν ἐγὼ ὑπάρχω; Ε-
 πειδὴ τὸ μηδὲν ἔτε ἔχει δυνάμιν πῶποτε νὰ ἀμφιβαλ-
 λη, ἀλλὰ μόνον ὅστις ὑπάρχει, καὶ ἔστι τί. Ὡς τό-
 σον, εἰὼ τῆτο τὸ ἐνθύμημα: ἐγὼ νοῶ, λοιπὸν ἐγὼ
 ὑπάρχω, ἐκεῖνοι οἱ πολύσφυφοι ἐγκέφαλοι δεῦ τὸ
 κείνεν ὡς ἀληθινόν, καὶ ὁμως ἔπρεπε νὰ κείνεν καὶ
 τῆτο: ἢτοι ἐγὼ ἀμφιβάλλω, εἰὼ νοῶ, καὶ ἐπομνῶς
 ἀμφιβάλλω, εἰὼ ὑπάρχω: τὸ λοιπὸν τὸ νοσοκομείον τῶν
 φρενολήπτων μωρῶν χερσὶν ὑπτίαις μὲ προσμνεί, ὅπου
 καὶ ἄλλοι, καὶ μὲ ὅλον ὅπε ὀλιγώτερον διεφθαρμένοι καὶ τῆ
 φαντασίαν, σέκον περιωρισμένοι. Καὶ ὁμως ἔτ ἀμ-
 φιβάλλω ποσῶς, ὅτι μία ροζώδης μάβδος, πλῆν ἀρ-
 κητὴ νὰ καλομεξῆ ταῖς πλάταις, ἢ μπόρει νὰ θαν-
 ματηργήσῃ ἐπάνω εἰς ὅποιον ὑποκείμεται καὶ ἀπὸ τὰ
 κτῶν ἀναιδητότερος.

Τεθείσης τὸ λοιπὸν αὐτῆς τῆς ἐποπτικῆς, αὐτῆς τῆς
 Τομο II. L ἀναν-

162 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

ἀντιρρήτε πρώτης ἀρχῆς : ἐγὼ γινώσκω , ὅτι ἔστι
 Θεός : ἔλκεται ἐντεῦθεν μία ἄλυτος ἄλλων ἔχ ἦτον
 ὀρθῶν καὶ ἀληθινῶν προτάσεων , εἰς τὰς ὁποίας παμφανέ-
 ρα θεωρεῖται ἡ Τάξις , ὅπερ ὁ Ἄνθρωπος χρεώσεται νὰ
 σώζη πρὸς τὸν Θεόν . Αἱ τοιαῦται προτάσεις , αἱ τοι-
 αῦται ἐπιφοραὶ διδάσκονται ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν λόγον ,
 ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἀποκάλυψιν . Ἦγεν ἀφ' ἧ ἡμεῖς
 ἐπληροφόρηθημεν , ὅτι δίδεται πῶτο τὸ παντοδύναμον ,
 τὸ ἀπειράγαθον , τὸ ἀπειρόσοφον , τὸ αἰδίδιον ὄν , ἀπὸ
 τὸ ἑποῖον ὅλα τὰ ὄντα , ὅσον ὀρατὰ , ὅσον ἀόρατα ἐκ-
 τίθησαν : καὶ ἔτι ἀκολέθως τῶτο πρέπει νὰ γνωρίζεται
 δημιουργός , διαπότης , καὶ συνοχός τῶν πάντων : ἐνεῖρον ,
 καὶ τῶτο ἄκρως ἀλιπίριον , ἄκρως ἀπίθανον ἠδελ' ἦτον
 τὸ νὰ φανταζέται τινας , ὅπως ὁ Λακρέτιος καὶ ὅσοι ἄλλοι
 ἐθνικοὶ , ὅτι δὴ τὰ ἀναείδημα καὶ ἐξαισία μέρη τῆ
 σύμπαντος κόσμου εἶναι ὅσα τέκνα τῶ αὐτομάτε : ὅταν
 ἔκαστον , μὲ ὄλον ὅπερ ἄφωρον , βοᾷ μεγαλοφώνως : ὅτι
 αὐτὸ ἀναγκαίως εἶναι τέκνον ἐκείνης τῆς ἀπροσίτε καὶ ἀ-
 πείρου σοφίας , καὶ ἐξόχως ὁ Ἄνθρωπος , ἦτοι τὸ θαν-
 μασιώπερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἐπίγεια δημιουργήματα . Πρέ-
 πει , λέγω , τελόταϊον νὰ γνωρίση εὐαν κοινὸν πατέρα
 ὅλης τῆς δημιουργίας , μίαν πρωτίστου ἀρχὴν ὅλων τῶν
 αἰτιῶν , εὐαν πάγκοινον ποιητὴν πάντων τῶν Ἀνθρώ-
 πων : ἦτοι πρέπει νὰ γνωρίση ἐκεῖνον τὸν ἀπειρομάκαρον
 Θεόν , ὅστις ἔχει τὴν ἀγαθότητα ἀπλῶς τῆς πανδουργίτι-
 δος φύσεώς τε ἔκτισε , δευ' λέγω ἡμᾶς , ἀλλὰ ἔχει ἡμετέ-
 ρα σωτήρησιν , ἀνάπαυσιν , δίδυμίαν , καὶ ὅσα ἄλλα
 ὄντα , ὅθεν συγκροτεῖται , καὶ ἐγκοσμεῖται τῆτι ἡ γῆϊνος
 παροικία . Καὶ ἰδὲ αἱ σαφεῖς ἐπιφοραὶ αὐτῆς τῆς πρώ-
 τῆς ἀρχῆς . Λοιπὸν ἐγὼ γνωρίζω τῶτον τὸν μέγαν δι-
 αότινον καὶ πατέρα : λοιπὸν ἐγὼ τῶ χρεώσω μίαν ἄ-

κραν

κράν ἀγάπην καὶ ὑπακοήν : λοιπὸν ἐγὼ χρεώσῃ νὰ τὸν λαβῶν, νὰ τὸν δοξολογῶ, νὰ τὸν δὴλω, νὰ τὸν δὴ-
 χαρισῶ, καὶ νὰ ὑμῶν τὴν ἀπειρον μεγαλειότητα .
 Καὶ ἐπ' ἀληθείας τὸτο εἶναι τὸ πᾶσῶν δοξὸν ἔργον, ὡς
 μᾶς πληροφορεῖ ἡ πίσις, ἐκείνων τῶν πᾶσῶν δαυμῶν
 πνευμάτων, ὅπως ἀπολαύου τὴν παμμέγαρον βασιλείαν
 τῶν. Καὶ ἀράγε ἠμπόρου νὰ μὴ τὸ πράττειν, βλέποντας
 ἀμείσως τὴν ἀπειρόμεσον μεγαλειότητα, καὶ θεωρῶντας τὸ
 πᾶν ἄλλο, καὶ τὰ ἐπίλοιπα πάνμωρα ἰδιώ-
 ματα ἐκείνου τῶν ὑπερτάτων μονάρχων τῶν παντός ; Εἰς ἡ-
 μᾶς βέβαια ἔπε ἐδόθη, ἐν ὅσῳ παροικῶμεν τὴν γῆν,
 αἰδητῶς νὰ ἐνθυφώμεν τὸ φῶς τῶν τῶν ὑπερθέων ἡλίου :
 ἔπε νὰ χωρέσωμεν ἐκεῖνα τὰ ἀπερμέγαρα κάλλη, ὅ-
 πως δικαίως πισδῶμεν, ὅτι ἐδημιουργήθησαν ἀπ' αὐ-
 τὸν εἰς τὸ μακαριώτατον πρυτανεῖον τῶν παραδείσων. Μὲν
 ὄλον τὸτο τόσον ποικίλη, τόσον πολυειδῆς, τόσον ἐξαι-
 σία εἶναι ἡ παθήγουσι τὰ δημιουργημάτων, ὅπως αὐτὸς
 εἰς τὸν τὸν κόσμον ἐσυγκρότησεν : ὡσεὶ καὶ τὸτο μόνον
 φθάνει νὰ μᾶς παρακινή, ὡσεὶ νὰ καταξίβωμεν ὄλιον
 μας τὴν ζωὴν εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἐξαισίας δημιουρ-
 γίας, καὶ ἀκολούθως νὰ μᾶς ὑποχρῆσθῃ ἀτελεύτητα νὰ
 τὸν ὑμῶμεν, νὰ τὸν τιμῶμεν, νὰ τὸν δοξολογῶμεν .
 Οὔστις καὶ τὴν τὴν πᾶν ὅσον εἶδε τὰς μεγαλοπρεπεῖς ἐν-
 θυφείας τινὸς μεγάλου μονάρχου : ὅταν αὐτὸς καὶ πρῶτον
 ἀπαντᾷ τὴν μεγαλοπρεπὴν πρόσοψιν τῶν παλατίων, καὶ
 ὅταν παρατηρῇ ὄλιον τὴν ἐσωτερικὴν ἀρρυθμίαν, ὅλα τὰ
 πολύτιμα ἐγκοσμήματα, ὅλας τὰς φύλακας, τὰς αὐλι-
 κὰς, καὶ τόσα ἄλλα ἐγκαλλωπίσματα, καὶ περιπλῆον
 ἐκείνης τῆς ὑπερηφάνου κήπου, ἐκεῖνα τὰ θεῖα, ἐκεί-
 νας τὰς βρύσεις, καὶ ὅλα ἀπλῶς, ὅσα συγκροτοῦν ἐκεῖ-
 νο τὸ μέγα ὄλον : ὁ ποιῆτορ ἀπὸ τὴν χαρὰν καὶ ἀπὸ τὸν

θαυμασμέν ὄλος μένει ἐκστατικός. Ἄλλ' ἐρωτᾷ ἐγώ, βλέπει τάχα αὐτὸς τὸν βασιλέα; ἴσως ὄχι ἀκόμι. Καὶ ὅμως εἰὰ δὴ τὸν βλέπει μὲ τὸ ὄμμα τῆς κεφαλῆς, ἀλλ' ἀναγκαίως τὸν βλέπει μὲ τὸ ὄμμα τῆ νοός: καὶ ἔτε ἢμπορεῖ, πάρεξ τῆ ζροικῆσι: πόσον μεγάλας ἰχύει ἢ διώαμις, ἢ μεγαλειότης, ἢ πλοσιότης ἐκεῖ-
 νυ, ὅπῃ ἔκτισε, καὶ ὅπῃ ὀρῖζει τῶας καὶ πόσον πολυ-
 τελεῖς ἐνϋφείας. Τὸ αὐτὸ, ἀλλ' ἀσυγκρίτως περισσό-
 τερον ἔπρεπε νὰ λέγεται καὶ περὶ τῆς δηκοσμῆσεως, ὅ-
 πῃ ἂ Θεὸς ἰσυκρότερον ἀπὸ τῶσα ἐξαισία καὶ διάφερα
 ποιήματα, ἔκασον ἀπὸ τὰ ἐποῖα, καὶ μάλισα ἔκασον
 ἀπὸ τὰ ζωτικά, τὰ αἰσθητικά, καὶ λογικά, συγκροτεῖ
 ἀφ' ἑαυτῷ εἷα θαῦμα. Τὸ ἐγκλημα εἶναι ἐδικόνμας,
 ὅταν αὐτὰ τὰ θαυμάσια, καὶ τί τὰ ἐπολυσωμηθῖσα-
 μιν, δὴ μᾶς ἐμφανίζονται πλέον πόσον ἐξαισία καὶ με-
 γάλα: καὶ ἄταν ἢ ἄκρω ἀφελεῖς, ἢ ἄκρω ἀμελεῖς
 παρατηρεῖμεν τὸ κάλλος καὶ τὴν μεγαλειότητα τῆς αὐτῆς,
 χωρὶς ποσῶς νὰ σοχαζώμεθα καὶ τὸν ἀπειρόσοφον καὶ
 παντοδύαμον δημιουργόν, καὶ χωρὶς νὰ τῷ προσφέρωμεν
 ἀπὸ καρδίας ἐκεῖνῳ τὴν δόξαν, καὶ ἐκεῖνον τὸν ὕμνον,
 ὅπῃ ἀνατιρήτως καὶ πολλὰς λόγους ἐφείλεται εἰς τὴν
 μεγαλειότητάτε.

Ἄς προχωρήσωμεν ἐμπρός, καὶ ἄς ὑποθέσωμεν, ὅ-
 τι δὴ θεωρημέναι κατὰ πρῶτῳ προσβολῷ ἐκεῖναι αἱ
 πειφανεῖς βασιλικαὶ ἐνϋφείαι, ὁ δεσπότης ὁ βασι-
 λείς ἐξαιφνης μᾶς κράζει, καὶ μᾶς ὀμιλεῖ ἔπως: τῶ
 τὸ παλάτιον, μὲ ὅλα τὰ ἐν αὐτῷ καὶ τὰ περὶ αὐτὸ, ἐγώ
 σᾶς τὸ χαρίζω νὰ τὸ χαρῆτε, καὶ ὅμῃ σᾶς παραχωρῶ
 εἰς τὸ λοιπὸν ὀλίτω τὴν καρποφορίαν. Δεχθῆτέτο
 ἀπὸ τὴν ἐλδοθερίότητάμε, καὶ χαρῆτέτο ἔως ὅτε ζῆτε,
 πάντοτε ὅμως φαιζομένη ἢ ὑπεροχικῆ δεσποτεῖαμου.

Ἐὰν ἰσχυρίζωνται εἴα τί τοῦτον, ἰγώπῃ ἐγώ: τάχα ἔπρεπον, ὅτι ἡμεῖς εἴα τόσον πανόμνη μονάρχῳ, ὅπῃ μᾶς δὲργετὴ χωρὶς μηδὲν ἰδικόνμας δικαίωμα, ἄκρως εἰς τὸ ἐξῆς νὰ τὸν ἀγαπῶμεν, καὶ πῶποτε νὰ μὴ παύωμεν κηρύττοντες, ὑψώνοντες, καὶ σεβαζόμενοι τὴν ὑπερβολικώτερον ἀγαθότητα; Αὐτὴ ἡ πρότασις ἐμιλεῖ ἀφ' ἑαυτῆς. Ἀλλ' ἄς ὑποθεθῆ περιπλέον, καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ περιφανέστατος δὲργετὴς δεῦν θέλει ἔτε νὰ μᾶς ἐμφανισθῆ, ἔτε νὰ μᾶς ὀμιλήσῃ ποσῶς περὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς δὲργεσίας. Ἐρωτῶ πάλιν: τάχα ἔπρεπον, ὅτι ἡμεῖς νὰ μὴ γνωρίζωμεν ἕξ' ἕτερο καθὸ ἄκραν τὴν δὲργεσίαν, καὶ νὰ μὴ γεραίρωμεν, νὰ μὴ ὑψώνωμεν αὐτὸν, ἢ νὰ μὴ σεβαζόμεθα αἰδώς τὴν δεισιπρέπειαν; Ἀλλ' ἄς ἔλθωμεν πύρα ἀπὸ τὴν προσωπίσιν εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ἀπότινα ἐπίγειον μονάρχῳ ἴσως καὶ ἐδὲπῶποτε δεῦν ἐλπίζομεν μίαν ὑπερβολὴν, καὶ μίαν δὲμῶθειαν ποσαύτης ἐλοδθεριότητος: καὶ ὁμοῦς ὁ ἄκρος μονάρχῃς τῷ παντὸς μᾶς ἐχάρισε καὶ ἀσυγκρίτως περισσότερον: τῆς τῷ δὲρύχωρον παλάτιον τοῦ κόσμου, εἰς τὸ ὁποῖον αὐτὸς δι' ἄκραν δὲσπλαγχνίαν μᾶς ἔβαλε, καὶ τὸν ὁποῖον ἀξὴ λείπῃς τὸν χαίρομεν: παλάτιον, λέγω, μίαν ὠραιότητα, μίαν μεγαθυρίαν, ὅπῃ ὑπερβαίνει ὅλας τὰς ἐν φύσει τῷ ἀρχόντῳ τῆς γῆς. Ἀγκαλὰ ἔτε μὲν λανθάνει, ὅτι αὐταὶ μὲν, μᾶς ἠδύων τὴν ὄψιν: ἕξ' ἕτερο τι στανιάκῃς τὰς βλέπομον, καὶ ὅτε ἐκεῖναι τῷ Θεῷ, μ' ὅλον ὅπῃ τόσον ἀνώτεροι, καὶ ὁμοῦς ἕξ' ἕτερο τι πολυσωμειδισμῶναι, ἴσως εἰς τὴν ἰδικόνμας κέρισιν φαίνονται καὶ ποταπαί. Ἀλλὰ τί μεγαλοπρεπές, τί πλέσιον, τί ὠραῖον δὲόσκειται εἰς τὸ ἀνθρώπινα ποιήματα, ὅπῃ, εἰς αἰρέμενον κἀνὴν τεχνῆτον προτέρημα, δεῦν ἔλαβε τὸ παῦ ἀπὸ τὴν Φύσιν, ἢτοι ἀπὸ

ἐκείνον τὸν ὕψιστον ἀρχιτέκτονα, ὅπου τὰ πάντα ἐδη-
 μιούνησι; Τὸ λοιπὸν ἡμεῖς χεῖρος ἀπαραίτητον ἔχο-
 μεν, ὅτι νὰ γνωρίζωμεν, καὶ πῶποτε ἰὰ μὴ ἀλθι-
 μονῶμεν τὰ ἀπειρα ἐργετήματα, ὅπως ἡ ἐλευθεριότης
 εἴχεται, καὶ καθ' ἑκάστῳ ἐκχέει εἰς ἡμᾶς: ἐν δὲ δευ-
 θέλομεν τὸν τίτλον ἢ τῷ τυφλῶν ἢ τῷ ἀχαρίζων,
 ἀρ' εἴ ἐπειτα ἐνοῶμεν τὴν δαφίλειαν καὶ μεγαλειότητα
 τῶν τῷ ἐργεσιῶν: τάχα δευ μᾶς ἐπιτα ἀναγκαίως,
 ὅτι δὴ ἡμεῖς χρεώσμεν νὰ θυσιάσωμεν ὄλλῳ τῷ ἀ-
 γάπῳ, καὶ ὄλον τὸ σέβας πρὸς εἴαν τόσον φιλόσορον
 καὶ πανδύμεν ἑργέτῳ; Καὶ ὅμως τὸ ἀναντήρητον
 εἶναι τῶ, ὅτι ἡμεῖς, οἱ ὁποῖαι τόσον ψυχαινόμεθα,
 ὅταν τινὰς ἀκρας ἐργετημῆος ἀπὸ ἡμᾶς ἢ καταφρο-
 νεῖ, ἢ ἀλθιμονεῖ τὰς ἐργεσίας: μᾶς ἐπρεπον, ὅτι
 σοχαζόμενοι, πῶς ἡμεῖς πράττομεν τὰ χειρότερα μὲ
 τὸν Θεόν, νὰ ἀποθνήσκωμεν ἀπὸ τῆς ἐξοπλῆς.
 Ἐπειδὴ πλήρεις καὶ οὐκ ὀκνοῦμεν ἀπὸ τὰς ἐργεσιαῖς, καὶ
 ὅμως ἀχαρίζοι, ἔτε τὸν ἀχαρίζομεν πῶποτε, ἔτι
 τὸν πληροφοροῦμεν, ὅτι τὸν ἀγαπῶμεν, ὅπως καὶ οἱ
 φυσικοὶ νόμοι ἀπαιτῶν, καὶ προσάψαν. Τέλος παύ-
 των, ἴσως καὶ κανένας ἐπίγειος ἀρχων ἠμπόρει νὰ μᾶς
 ἐπισωρῆσῃ μὲ ἀγαθὰ (καὶ ἀποσιωπῶ, ὅτι καὶ αὐτὰ
 εἶναι θεῖα): ἀλλ' ἄραγε ἰχὺς τινὰς νὰ μᾶς προικίσῃ
 καὶ μὲ τὸ εἶναι τῆς ἀνθρωπότητος, μὲ τὸν νῦν, μὲ τῷ
 μνήμῳ, καὶ μὲ τόσα ἄλλα εἰσαίτια δῶρα, ἢ μὲ ψυχι-
 κὰς δυνάμεις, ἢ μὲ υἰείαν, μὲ δύρωσίαν, μὲ δίκνη-
 σίαν, καὶ ὅμως μὲ τόσα εὐτοργα ὄργανα τῷ ἀνθρωπίνῳ
 σωματίῳ; Μόνος ὁ ἀπεριόριστος ἐργέτης Θεὸς μᾶς
 τὰ ἔδωκε πάντα ταῦτα, ὅταν οἱ προγενήτορες μᾶς μὴ-
 τε ἦσαν, παρέξ τόσα ἐργαλεῖα ἐκείνῃ τῷ ὑπερτάτῳ καὶ
 πανσόφῳ ἀρχιτέκτονῳ. Καὶ δευ τῶ ὅτι εἴμεθα, καὶ
 ὅτι

ὅ,τι ἔχομεν, τὸ παῦ ἀπὸ αὐτὸν προέρχεται : καὶ εἰς ἔσπον, ὅτι μὲ δίκαιον ἦθελ' εἶναι, καὶ λέγεται ἀτακτος ὀποιαδήποτε ψυχὴ δὲν ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, ἕτε γνωρίζει τὴν ἀκρατὴ ἀγαθότητα, ὅπῃ τὸσον φανερά ἐμφανίζεται καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ἐκάσκι. Προθέτω περιπλέον, ὅτι δὴ εἰς αὐτὴν τὴν ἀγάπῃν τῷ Θεῷ, τῆς ὁποίας τὸ κυριώτερον γνώρισμα εἶναι τὸ μῖσος παντός, ὅ,τι δυσαρρεσεῖ τὸν Θεόν, κεῖται τὸ κεφαλαιῶδες συστατικὸν ἐκείνης τῆς ἀταραξίας τῆς Ψυχῆς, ὅπῃ εἶπαμεν, ὅτι εἶναι ἡ δυνατὴ ἐλπίσι δόξαιμονία ἕτε τῷ κόσμῳ. Καὶ ἐπ' ἀληθείας τὸ ἀλαύθαστον εἶναι τῷ, ὅτι ὅστις ὄντως ἀγαπᾷ, καὶ πλέον πᾶρ ἄλλο πρᾶγμα ἐκεῖνο τὸ πανυπερέξοχον ὑποκείμενον : ὅτι δὴ καὶ αὐτὸς ἀνταγαπάται ἀπὸ αὐτό. Τώρα μία Ψυχὴ, ὅπῃ ἐπὸς ἐν γνώσκει νὰ θεωρῇ, μήτε ἐξηγεῖται, πόσῳ ἐξοχον ἐπιβῶν ἀπολαμβάνει, ὅταν πισθῆει, καὶ ἐλπίζει νὰ ζῆ εἰς τὴν χάριν τῷ ἁνεμητῷ τῷ δαρῶν, καὶ ὅταν ἀγαπᾷ ἐκεῖνον τὸν πανυπέρτατον μονάρχῳ, ὅστις καταδέχεται νὰ καλῆ τῆς καλῆς ὑπὸ τῆς τέκνα ἢ φίλος. Ἐκ τῷ ὄντως, ὅστις ἰξούρει, ὅτι ζῆ εἰς τὸ μῖσόςκι, ἀραγε ἠμπορεῖ πῶποτε νὰ ἀναπαύεται, νὰ ἠσυχάζη; Τάχα δὲν ξέμεν διλυκῶς, μὴ πανταχῶ καὶ εἰς κάθε καιρὸν ἀπαντήσκει τὴν ἐδικήκιαν δικαιοσυλῆν;

Ἄλλη μία ἐπιφορὰ προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀρχῆν τῆς γνώσεως τῷ Θεῷ. Τετέσι μὴ δυνάμενοι ἡμεῖς νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι εἶμεθα ποιήματα, ὅτι αὐτὸς μᾶς δὲσπύζει ὑπεροχικῶς, μ' ὄλον ὅπῃ ὡς τέκνα, καὶ ὅχι ὡς δέσκι μᾶς μεταχειρίζεται, καθότι πάνποτε μᾶς συγχωρεῖ τὸ αὐτεξέσκιον : καὶ μὴ δυνάμενοι ἡμεῖς νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι δὲν κρέμομεν ἀπὸ αὐτὸν, καθότι

πάντοτε χρειάζομεθα τὴν σωτηρίαν συνδρομῶντες ὅσον εἰς τὰ ἐπιχειρήματά μας, ὅσον εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ὑπάρξεώς μας: ἐπομένως ὁ λόγος ἔρχεται νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ ὡς καὶ τὸν πῶν φυσικὸν νόμον: ἦγαν ὅτι ἡμεῖς χρειάζομεθα νὰ ὁμολογῶμεν, καὶ νὰ πράττωμεθ' ἑμᾶς τελείαν ὑπακοὴν, σέβας, καὶ ὑποταγὴν πρὸς αὐτόν. Καὶ εἴτε τὸ ὅσακις φθάνομεν νὰ γνωρίσωμεν, ὅτι εἶναι νόμοι διορισμένοι ἀπὸ αὐτόν, ἐν τῷ ἅμα πρέπει νὰ κλίνωμεθ' ἢ κεφαλῶν, καὶ νὰ ὑπακώωμεθ'. Πρέπει ὅμως νὰ σημειώσωμεν, ὅτι αὐτοὶ οἱ νόμοι εἶναι δύο εἰδῶν. Οἱ πρῶτοι εἶναι φυσικοὶ, καὶ οἱ δεύτεροι θεῖοι καὶ ἐράνιοι. Ὅσον εἴτε τὸς ὑσέρως, ἔτε μὲ συγχωρεῖ ἢ ἐπαγγελίᾳ νὰ πραγματοποιῶ ἐνταῦθα, καὶ εἴτε τὸ ὅς τις θέλει, ἄς συνομιλήσῃ περὶ τῶν μὲ τὸς θεολόγους. Ὅσον ὅμως εἴτε τὸς φυσικὰς, τὸ ἀξιοπαρατήρητον εἶναι τὸ: ὅτι ὁ δεσπότης τῶ πάντων ἐδημιῆργησε πᾶσι τὴν μέγαν μηχανὴν τῶ κόσμου, καὶ τῶτα τὰ τόσα δημιουργήματα, καὶ τῶς ἡμᾶς τὸς Ἄνθρωπος, ἐν μέσῳ ἐνός ὅσον μεγαλοπρεπῆς θεᾶξ, χωρὶς ποσῶς νὰ βελούθῃ μὲ τὴν ἐδικλῆμας ἐτιδανῶν καὶ ὑπνώμιον γνώσιν, ἀλλὰ μόνον μὲ τὴν ἄπειρον σοφίαντες: διορίζοντας εἴτε τὰ κρυφιογνώσα τέλητες, καὶ σωτηρῶντες αὐτὰ κάπο ἐκείνῳ τὴν τερατώδη ποικιλότητα τῶ κινήσεων τῶ ὑποκειμένων, καὶ ἐκείνῳ τὴν σωτηρίαν μεταβολῶν τῶ σκλῶν, περὶ τῶ ὁποίων καὶ ἀνωτέρω ὁμιλήσαμεθ', καὶ συγκιρνώντες τὰ καλὰ μὲ τὰ κακὰ, τὰ ἄχρημα μὲ τὰ ἄραϊα, καὶ τῶς περιορίζοντας τὸν Ἄνθρωπον, ἐν ὅσω πάροικος τῆς γῆς, εἰς ἐνα ὅρον ζωῆς, ὅτε ἔτε ὑπερβαίνει τὸς ἑκατὸν πονύτω χρένας, καὶ ὅτε πᾶτε συμβαίνει σὺτόμος, πότε διεξοδικός, ἢτοι πάντοτε ἀνάλογος μὲ τὰς κρᾶσεις, μὲ τὴν δίαιταν, καὶ μὲ ἄλλα πολλὰ

πειρατικά, ὅπερ τῶρα ἀποσιωπῶ. Οἱ νόμοι ἐγί-
 ναν, καὶ ἐγίναν ἀπὸ ἐκεῖνον, ὅπερ, καθὸ ἀπόλυτος δε-
 σωότης, ἔχει ὀξυσίαν νὰ τῆς θεασίζη, καὶ καθὸ παν-
 σοφος, καθὸ ἀπειροδίκαιος, ἔτε ἰξύρει νὰ τῆς θεασί-
 ζῃ, πὰρ δὲ λόγος, δικαίως. Ὅταν ἡμεῖς καὶ πρῶτῳ
 φορὰν ἐμβαίνομεν εἰς τὸν τὸν κόσμον, βέβαια καὶ ἔτε
 χροικῶμεν τὴν παραγγελίαν, ὅπερ μᾶς δίδεται, καὶ μὴ
 ὅλον ὅπερ ἄλλως ἀπ' ἀρχῆς μᾶς ἐδόθη: ἤτοι (μᾶς
 βροντᾷ ὁ Θεός) ἐγὼ ἠμπόρην νὰ μὴ δώσω εἰς σὲ τὸ εἶναι,
 ἀλλ' εἰς ἄλλον: ἐπειδὴ λοιπὸν ἐπρόκεινα σὲ, πρέπει,
 ὅτι ἐν ὅσῳ ἔλαβες ἢ σιώτομος ἔλαβες ἢ περιλήψεις,
 ὅπερ χρεωθεῖς νὰ κάμῃς εἰς τὴν γῆν, νὰ ζῆς μὲ τὸν
 χαρακτήρα, ὅπερ θέλω ἐγὼ, καὶ ἔχει σύ: ὅτι νὰ
 ὑπόκεισαι εἰς ὅσας ἡδέεις ἢ ἀηδεῖς μεταβολὰς θέλω
 σὲ προξενεῖν ἀπὸ τῆς σιωδρόμῳ καὶ ἀπὸ τῆς μά-
 χῳ τῆς πόσων σωμάτων, καὶ τῆς πόσων ἑξόρων θελή-
 σων, ὅθεν ἡ οἰκισμὴ συγκροτεῖται: ἐν βραχυλο-
 γία, ὅτι χρεωθεῖς πάντοτε νὰ κλίνῃς τὴν κεφαλὴν εἰς
 τῆς νόμους, μὲ τῆς ὁποῖας ἐγὼ ἐμόρφωσα, καὶ μὲ τῆς
 ὁποῖας ἐγὼ διλυεκάς διοικῶ τὸν κόσμον, ἤτοι νὰ ὑ-
 ποπάτῃς τὸ θέλημά σου εἰς ὅ,τι γνωρίζεις, ἢ ἠμπο-
 ρεῖς φρόνιμα νὰ γνωρίσης, ὅτι εἶναι θέλημά μου.
 Τῶρα τίς, (ἐξω εἶας φρονόληπτος) ἠμπόρει νὰ εἰδο-
 ποιηθῇ, ὅτι ἡ τοιαύτη παραγγελία δεῦν εἶναι δικαία,
 ἢ καὶ νὰ ὑπολάβῃ, ὅτι δεῦν χρεωθεῖ νὰ τῆς σιωτη-
 ρῇ, προφασίζόμενος, ὅτι τάχα πῶποτε δεῦν τῆς ἠκισεν;
 Ὅπως ὁ Ἄνθρωπος ἔλαβε τῆς ζωῆς μὲ μίαν σιω-
 πηλῶ συμφωνίαν τῆς, νὰ ἀποθανῇ, ὡσαν ὅπερ αὐτὸς
 εἶναι νόμος, πεθεασισμὸς ἀπὸ τῆς Φύσιν, ἢ μάλι-
 σα ἀπὸ τῆς δεσποτικῆς τῆς Φύσεως: ἔπος ὁ αὐτὸς λό-
 γος, καὶ ἡ αὐτὴ σιωθήκη ἔχει καὶ ἔτε τῆς ἐπιλοίπας
 νόμους,

νόμους, ὅπως ὁ αὐτὸς Θεὸς ἐθεμελίωσεν εἰς τὴν δημιουργίαν τῶ κόσμου, καὶ τῶ αὐτῶ ἀτόμων. Ὡς τε τὰ σώματα νὰ εἶναι εὐστροφα εἰς διαφορὰς κινήσεις, καὶ ἐπιπίδεια εἰς τὴν αἰθέριον, εἰς τὴν γέννησιν, εἰς τὴν πρόβλησιν τῶ ζωτικῶν πνυμάτων, καὶ εἰς ἄλλας ὑπηρεσίας: ὁ πάνσοφος ἀρχιτέκτων τὰ ἐχημάτισε μέρος ὑγρὰ, μέρος ἀπαλά, καὶ μέρος στερεὰ, καὶ ὅχι ἄλλως ἢ μόνον ἀπὸ μάρμαρον, ἢ μόνον ἀπὸ οὐρείχαλκον. Τώρα ἔταν ἢ εἰς τὴν περιττὴν ἢ βλαβεράν βρασίν, ἢ εἰς τὸν διεφθαρμένον αἶρα, ἢ διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶ πνυμάτων, ἢ δι' ἄλλας ἢ φανεράς ἢ κρυφὰς ἀφορμὰς διαφθείρεται εἷς μέρος, ἢ εἷς ὑφασμα τῶ σώματος, ἢ ὅταν ἄλλα ἐνοχλητικὰ σωμάτια μειμιγμένα μετὰ τὸ αἷμα συγχίξεν τὴν φυσικὴν ἀρμονίαν: πρέπει ἀναγκαίως καὶ τὸς νόμους τῶ θεῶ ἀρχιτέκτονος νὰ ἀκολουθήσῃ καμμία ἀδυναμία, καὶ πρέπει νὰ δοκιμάζεται καὶ νέσας πόνος, καὶ ἐν καιρῶ τῶ προσήκοντι ὁ ἴδιος θάνατος. Καὶ ὅμως ἐδῶ ἴσως καὶ νέσας ὀλιγόνας ἢ μπόρει νὰ συγχιθῇ, ἢ ἴσως εἷας κακόπισος ἢ θελε παραλαλήσῃ ἐναντίον ἔτινος πλάτωντας τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἐσυγκρότησε μίαν μηχανὴν εὐκόλον καὶ ὀρεπῆ εἰς μίαν μεγάλην ποσότητα ἀθλιότητων: καὶ ὅμως ὁ φρόνιμος ἐκ τῶ ἐναντίου γνωρίζωντας, ὅτι δὴ ὅλον τῶτο συμβαίνει ἐν δυνάμει τῶ νόμων τῶ ἐμφύχων σωμάτων, μήτε παύει νὰ λαβῆ δὴ τὸν ἄκρον ἀρχιτέκτονα καὶ νομοθέτην, καὶ ὅμως νὰ ταπεινώσῃ τὸ κερτιέον τῶ καὶ τὸ θέλημά τῶ εἰς ἐκεῖνο τὸ πάνσοφον τῶ δημιουργῶ. Ἄλλο τόσον πράττει, καὶ ὅταν οἱ πόλεμοι, αἱ πείναι, οἱ θάνατοι, οἱ σεισμοί, οἱ κεραυνοὶ ἀφανίζεν τὸς ἀρχαίους καὶ τὸς δήμους: καὶ ὅταν οἱ ἄρχοντες, οἱ κυβερνήται, οἱ κραταὶ δὲν μεταχειρίζον-

εἰζονται καλῶς τὴν ἐπισασίαντων: καὶ τέως ὅταν ἐπι-
 συμβαίνοιν τόσαι ἄλλαι ἢ δημόσιαι ἢ μερικαὶ δυσυ-
 χίαι, ὅπου ἡμεῖς ἔτε ἤμπορῶμεν νὰ ἀναξέψωμεν.
 Τέλος πάντων ὁ φρόνιμος Χριστιανὸς ὅσον περισσότε-
 ρον ὑποτάσσει τὸ θέλημά τε εἰς τὸ θέλημα τοῦ ὑπερ-
 τά τε θεοῦ τε, ἔσον πλέον πληροφορεῖται καὶ ἀπὸ τῆς
 θρησκείας, ὅτι δὴ αὐτὸς διοικεῖ τὸν κόσμον μὲ κά-
 ποιαν μερικωτέρων πρόνοιαν: τὸ, διὰ τί τῆς ὁποίας,
 μ' ἔλον ὅτε πολλὰκις τὸ ἀγνοεῖ, καὶ ὁμως ἔχ ἤττον
 χρεωθεῖ νὰ λαβῆ δὴ τὸν δημιουργὸν, τὸ ὅποιον ἢ ἀσύγ-
 κητος σοφία πρέπει νὰ σεβάζεται ὡς καὶ ὅταν ὀλιγό-
 τερον ἀποκαλύπτονται αἱ ὁδοί τῆς.

Μήτε ἀρκῶμαι ἐγὼ μὲ ὅ, τι ἐρρίθῃ μέχει τῶδε.
 Ὡς ἡμεῖς νὰ ἡσυχάζωμεν τὴν καρδίαν ἐν μέσῳ τῶν
 ἔρικυμιῶν, ἀπὸ πᾶς ὁποίας ὅσον πλημμυρεῖται οἱ
 κόσμος, φθάνει, ὅτι εἰς τὴν Ψυχῆ μας νὰ ἐμφυθῶ-
 θῇ, καὶ καλῶς νὰ ἐρρίζωθῇ τὸ νὰ θέλωμεν μόνον
 ὅ,τι θέλει ὁ Θεός, ὁ διοικητὴς τῶ πάντων. Ἐνδέχε-
 ται, ὅτι αἱ καλῶς ὑφασμῆσαι ὑποθέσεις νὰ μὴ δὴ
 δοκιμήσεν, ἐνδέχεται, ὅτι νὰ πλημμυρήσεν αἱ δυσ-
 συχίαι, ἐνδέχεται, ὅτι νὰ θηριωθῶν οἱ ἄλλοι Ἀν-
 θρωποι καθ' ἡμῶν. Καὶ ὁμως ἡ ποιαὺτη καρδία ἔ-
 τε ταρασσεται πῶποτε, ἐπειδὴ πάραυτ' ὁ φρόνιμος αὐ-
 τὸς ἑαυτῷ ἀποκρίνεται: ἔγω θέλει, ἢ ἔγω συγχωρεῖ
 ὁ Θεός: καὶ δεῖ ποῖον δίκαιον νὰ μὴ τὸ θέλω καὶ ἐ-
 γώ; Καὶ ὡ μακάριοι ἔσοι τοιαυτῶς ὅπως πράττων καὶ
 ὁμιλῶν! Μήτ' ἄλλως ἔπραξαν, ἢ πράττων οἱ ἅγιοι,
 ἢτοι οἱ φρονιμώτεροι ἀπὸ ὅσων ἢ γῆ εἶχε, καὶ ἔχει.
 Καὶ ἐπ' ἀληθείας μηδένος ἀπὸ τῆς ἐν-
 νόησεν ἐκεῖνο τὸ μέγα μυστήριον, ὅτε καὶ ἡ φυσικὴ
 θρησκεία διορίζει, ὡς νὰ συμπληρῆται ἡ δὴ δία τῆς

Ψυχῆς. Ἀλλὰ τί λέγω ἐγώ; Αὐτοὶ ἕως εἰς τὰς μεγάλας συμφορὰς, καὶ μὲν ὅλον ὅπῃ δού ἐνέχονται, δοκιμάζου μίαν ἔξαισίαν γαλλώλυ, καὶ πολλάκις ὡς καὶ τὸν θάνατον ἰλαρῶ τῷ προσώπῳ τὸν δέχονται. Ἐπειδὴ καὶ αἱ θλίψεις, αἱ παραχαῖ, αἱ ἀθυμίαι, εἰς τὰς ὁποίας οἱ Ἄνθρωποι ὑπέκεινται, οὔτε γεννῶνται, παρ' ἀπὸ τῆς ἀντιπάθειαν, ὅπῃ ἔχου πρὸς κἀνεία πράγμα, τὸ ὁποῖον δού τὸ θέλων, καὶ ὅμως ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ τὸ πάθειν. Καὶ ὅμως εἰς τὰς ὄντως ἀγίας, ἢ εἰς τὰς ὄντως φρονίμους μήτε φαίνεται πληκτικὸν καὶ μάχιμον ὅ,τι νομίζου νὰ θέλῃ καὶ νὰ συγχωρῇ ὁ Θεός, ὅταν ἔτε πνέου, παρ' ὅ,τι ἀρίσκει εἰς εἴαν ἴσον φιλόσοφον καὶ σοφὸν δεωτόλυ. Ὁμιλῶ ἐνταῦθα περὶ τῶν θλίψεων, ὅπῃ ἡ Ψυχὴ δοκιμάζει ἐν δυνάμει τῆς συλλογῆς ἢ τῆς ὑπολήψεως τινὸς ἐναντίς συμπτώματος. Διότι ὅσον ἔτε τὰς πόνης, τὰς ὁποίας τὸ σῶμα ἀναπέμπει εἰς τῆς Ψυχῆν, βέβαια καὶ ἔτε εἶναι ἔξοπος νὰ μὴ χροικᾶται τὸ βάρος, καὶ τὸ πληκτικὸν τῶν κακῶν: μὲν ὅλον τῆτο μὴδ' ἀμφιβάλλεται ἔπειτα, ὅτι δὴ ἐπαύω εἰς ἐκεῖνας τὰς δυσαρέστες αἰδήσεις (ὅταν δὴ ἡ Ψυχὴ δού ἀπορρίπτει καταφρονητικῶς, ἀλλὰ μάλισα ἐχαρίτως ἀγκαλιάζει ὅ,τι τῆς ἔρχεται ἀπὸ θεῖου ἢ προσαγνῶ ἢ συγχώρησιν) ἐπιχέεται εἴας βάλσαμος δροσισμῶ, ἔτε νὰ μὴ εἰπῶ, καὶ ἄφροσύνης. Ἀλλ' ἄς μάθωμὲν τώρα ἔτε τί τάχα ὁ θεῖος διδάσκαλος εἰς τῆς διδασκαλίαν τῆς, πῶς νὰ προσδυσώμεθα, σπεδάζει τὸσον, ὡς εἰς ἐκεῖνυ τῆς σῶτομον ἰκεσίαν πρὸς τὸν Θεὸν νὰ προσφέρωμιν τάχα ὡς μίαν ἀκμαίαν ἐπιθυμίαν τὸ, γεννηθῆτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν ἔρανῶ καὶ ἐπὶ τῆς Γῆς; Διὰ τί εἴας ἀπὸ τὰ μεγάλα χέει τῶν ἀληθειῶν

δέλων πρὸς ἐκεῖνον τὸν ἀγαθόν, ἢ μάλις ἀπεράγα-
 θον κύριον περιλείεται εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιθυμίαν .
 Καὶ ἔμῳς ἐμπειρέχεται περιπλέον καὶ εἴα ἔχαιρετον
 καλὸν καὶ ὄφελος ἐδικόν μας. Ποῖον; Ὁ πρόχειρος ἔο-
 πος τῷ ζῆν εἰς μύρια περιστάτικα ἀπαράχως. Ἰδὲ λοι-
 πόν: ἀναπαύει ἐν τῷ Θεῷ, μήτε ἄλλο ζῆται, μήτε
 ἄλλο ἐπιθύμει, πᾶρ ἐκεῖνο ὅπῃ ὁ Θεὸς θέλει, ἢ
 συγχωρεῖ. Ἀγκαλὰ μὴτ' ἐνοῶ ἐγὼ ἐνταῦθα, ὅτι
 πᾶχα ἐχ' τῆτο πρέπει ὁ Ἄνθρωπος νὰ σέκη ἀργός, καὶ
 μὲ τὰς χεῖρας εἰς τὴν ζώνην. Μάλις λέγω, ὅτι
 πρέπει νὰ μεταχειρίζεται ὄλλω τῷ τὴν σαρδίῳ, καὶ ὄ-
 λλω τῷ τὴν φρόνησιν εἰς ὅσα ἐντίμως τὴν συμφέρουσι,
 καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς ἐπιχειρημάτων τῶ, εἰς τὴν
 ἀσκησιν τῆς ἐπαγγελιών τῶ, εἰς τὴν οἰκονομίαν τῶς οἰ-
 κίας τῶ, καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐπιλοίπας περιστάσεις ἢ τῆς
 ἀποφάσεων ἢ τῆς ἔργων, ὅπῃ ἀνήκει ἢ εἰς ἱερὸν ἢ
 εἰς λαϊκὸν χαρακτῆρα, καὶ ἰδιωτικῶς, καὶ πολιτι-
 κώτερον ζῆ. Οὐ μὴν, ἀλλὰ πρέπει, ὅσον δύναται,
 καὶ ὅσον ἰξόδρει, νὰ ἀποφύγη, καὶ νὰ μακρυνῇ ἀφ' ἐαυτῆ
 πόσον τὰ φυσικά, ὅσον τὰ ἠθικά κακά: καθέστι ἀναλό-
 γως μὲ τὴν δυνατὴν πληροφορίαν, ὅπῃ λαμβάνει, ὅτι
 πᾶχα αἱ ἐπιθυμίαι του ἐφαρμόζονται εἰς τὸ θέλημα
 τοῦ Θεοῦ, βοᾷ, καὶ ἀπαιτεῖ τὸ δίκαιον, ὅτι νὰ μὴ
 κοιμᾶται, ἀλλὰ νὰ σαρδάζη, καὶ νὰ τὰς φέρη εἰς
 ἔκβασιν. Ἀφ' ἧς ἔπειτα, ἢ μάλις δίδυς, ὅπῃ ἢ μὲ
 τὴν συσροφὴν, ἢ μὲ τὴν ἀναξοπὴν τῆς κύκλων, ὅπῃ
 τότε ὑποκινεῖ, ἔρχεται εἰς αἰθροσιν τῶ, ὅτι ὁ Θεὸς
 δὲν σέργει ἐκεῖνὸν τὴν ἔκβασιν, καὶ ὅτι παραχωρεῖ
 ὄλον τὸ ἐναυτίον: τότε δὴ ἢ Ἐσυχὴ, ὅπῃ μὴτ' ἀφο-
 ρᾷ, πᾶρ ὅτι θέλει ὁ ἀπειρόσοφος διοικητῆς τῶ πω-
 τῶς, ἢ συχάζει. Ἀλλ' ἴσως καὶ αὐτὴ ἢ διδασκαλία
 φωνῆ

174 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ.

φωῆ τενός ὅπως ἐν διεξοδικῇ. Καὶ ὁμως ἐγὼ εἶτε κατέσρῳσα ὄλιω πὴν ἔκτασιν, καὶ ὄλιω πὴν ἀφίλειαν τῆς ὕλης, ὅπῃ πραγματεύομαι. Καὶ ἄμποτε νὰ ἐμανθανάμεν, καὶ νὰ ἐγινώσκμεν, καλῶς νὰ μεταχειρίζομεθα τὴν ποιαύτην διδασκαλίαν: πρᾶγμα, ὅπῃ ἐμέλλε νὰ μᾶς κάμη μεγάλως νὰ πλησιάζωμεν εἰς τὸ προκείμενον τέλος τῆς ἀπὸ χειῖρας φιλοσοφίας.

Τέλος πάντων λείπεται ἄλλη μία ἐπιφορὰ, ἡ ὁποία ἀποβλέπει πὴν φυσικὴν θρησκείαν, καὶ ἡ ὁποία κρέμεται ἀπὸ πὴν γνώσιν τῆς, ἐστὶ Θεός. Ὡς καὶ αὐτὴ ἐπίσης θεμελιώδης, καὶ ὁμῶς ἄκρας ἀξιόλογος ἐπιφορὰ, καθότι ἀπ' αὐτὴν πηγάζου καὶ ἄλλαι, καὶ ὅλαι χρήσιμοι, ἡ μάλιστα ὅλαι ἀναγκαῖαι ὡς καὶ εἰς πὴν καλὴν διοίκησιν τῆς ζωῆς, τῆς πολιτείας, τῆς Ἠθολογίας. Τυτέσι γινώσκω, ὅτι ἐστὶ Θεός, καὶ ὅτι, ἐὰν λαβῶμαι, ἐὰν δοξολογῶ τῆτον τὸν Θεόν, καὶ ἐὰν πολιτεύομαι καὶ πὴν Τάξιν, ὅπῃ ἡ θρησκεία κηρύττει διάρεσον εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἐὰν τὸ θέλημά μου τὸ ὑποτάσσω εἰς τὸ ἐδικόν τε: ὁ Θεός, ὅπῃ ἐπομμένως μῆτε ἐνοεῖται, μῆτε εἶναι, πᾶρ ὑπεράγαθος καὶ ἀπειροδίκαιος, εἶτε θέλει λείπει νὰ μὲ ἀνταμίψη. Ἀλλ' ἐὰν ἐγὼ λείπω ἀπὸ πὴν λαβείαν, ἀπὸ τὴν ὑπακοὴν, ὅπῃ τῆ χρεωσῶ, καὶ ἐὰν ζῶ εἰς τὴν ἀταξίαν, ἐναντίον τῆς τόμων τῆς θρησκείας καὶ τῆς φύσεως: εἶτ' ἀμφιβάλλω, ὅτι ὁ δικαιοτάτος Θεός μέλλει νὰ μὲ παιδεύσῃ. Ἀλλ' ἄρά γε εἰς τὸν παρόντα βίον; Καὶ ἐνταῦθα ἐνδέχεται: καὶ ὁμως ἐπειδὴ θωρεῖμεν πόσας ἀγαθὰς δυσχεῖς, καὶ ὅξ ἐναντίας πόσας κακοφόβους δίτυχεῖς, πρέπει νὰ διορίσωμεν ἐν ἄλλοι τόπον, ὅπῃ ἡ Ψυχὴ νὰ δέχεται ἀπὸ τὸν Θεόν, δίκαιον διανεμητῶν τῆς ἀμοιβῶν καὶ τῆς ποινῶν, ὅ,τι ἀνήκει εἰς τὴν ἀρετὴν ἢ εἰς τὴν

τῶ κακίαν τῆς πράξεων ἐκάζει. Ἐν ὅσῳ ἡ πωσέ-
 βατος ἰδέα τῷ Θεῷ περικλείει τῶ δικαιοσύνη: πραγ-
 μα, ὅπῃ δὲ ἀποφάσκει, παρέξ μία ἐχάτη ἢ δυσε-
 βεια ἢ θρασύτης: πάντοτε μᾶς ἐπίται, ὅτι αὐτὸς καὶ
 εἶναι, καὶ ἔσαι ὁ ἀνταποδοτής, καὶ ὅτι ἡ ἀνθρώπινη Ψυ-
 χὴ εἶναι διωρισμένη διὰ τῶ ἀθανασίῳ. Καὶ ἀφωῶ
 ἐνταῦθα τὰς ἀποδείξεις, ὅπῃ ἡ φιλοσοφία μεταχειρί-
 ζεται εἰς δεῖξιν αὐτῆς τῆς μεγάλης ἀληθείας, καὶ ἀρ-
 κῆμαι μόνον μὲ τῶ ἀρχιῶμας. Αὐτὴ ἡ γνώσις: ὅτι
 ἔστι Θεός, καὶ ἐπίσης ἡ γνώσις τῆς θαυμασίῳ ἰδιω-
 μάπον, καθ' ὅσον εἶναι χωρητὰ εἰς τῶ ἀνθρώπινον
 διάνοιαν, καὶ ὅμῃ ἡ γνώσις, ὅτι ἐγὼ ἐπλάθην, διὰ
 τὰ τὸν ὑπακῶ: ὅλαι αὐταὶ μὲ κάμνεν τὰ ἐνοήσω
 μίαν στυπάτῳ χάσι, ὅπῃ διαβαίνει ἀπὸ ἐμέ, ἢ
 ἀπὸ τὸ πνεῦμά με πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὑπεράπερον πνεῦ-
 μα, ὅπῃ εἶναι ὁ δημιουργὸς καὶ ἡ ψυχὴ τῆ παύτος.
 Διὰ ὅσον σοχαδῆ, διὰ ὅσον θεωρήσῃ ὁ Ἄνθρωπος,
 ἔτε δέρισκει κανένα σημεῖον, ὅτι τάχα τὰ κτήνη ἔ-
 χεν κάμμίαν γνώσιν ἐκείνε τοῦ μακαριωπάτε ὄντος,
 ἀλλ' ἔτε ἠμπορεῖν πώποτε τὰ τῶ ἔχεν. Καὶ ὅμως
 τῶ ποιαύτῳ γνώσιν τῶ ἔχει μία Ψυχὴ, δημιερ-
 γητὴ κατ' εἰκόνα ἐκείνε τῆ ἰδίου, ὅπῃ τὴν εἰλκυσεν
 ἀπὸ τὸ μηδεν, ἥτοι μία πνευματικὴ ἔσῃα. Καὶ δύ-
 ναται τάχα τινὰς τὰ ἀρνηθῆ, ὅτι δὴ ὁ Θεός ἢ δὲ
 ἐδωθήθη, ἢ δὲ δύναται τὰ χηματίση εἶνα ποιῆτον
 πνεῦμα, καὶ ὅμῃ τὰ τὸ εἰώση μὲ εἶνα σῶμα, τὸ ὁποῖον
 καὶ ἐπίται μῆ τῶ διάζωξιν τὰ ὑπάρχη; Ὡς τὸσον
 εἰαὶ ἐγὼ ἀγαπῶ τὸν Θεόν (καὶ ἄμποτε τὰ τὸν ἠγά-
 πων, καὶ τὰ τὸν ὑπερηγάπων, ὅπως ἀπαραιτήτως τὸ
 χρεωσῶ,) ποία διαφορὰ μεσολαβεῖ μεταξὺ τῆς ἐδι-
 κῆς με ἔσῃας καὶ ἐκείνων τῆς πνεύματων, τὰ ὁποῖα ἐγω-
 καλώ-

καλώτατα πληροφορημαί, ὅτι ὁ Θεὸς δύνάται νὰ πᾶ
 δημιουργήσῃ χωρὶς σύμμειξιν ὕλης, ἢ σωματικῆς ἐνώ-
 σεως, καὶ ὅτι καὶ τὴν πληροφορίαν τῆς θρησκείας δι-
 δονται εἰς τὸ παμμακάρον βασίλειόν τε; Ἀλλ' ὀλο-
 γημένη τελευταῖον καὶ ὑπερόλογημένη ἐκείνη ἡ πίσις,
 ἢ ὁποῖα θεμελιωμένη ἐπαύω εἰς τοσαύτας ἀρχὰς ἀ-
 ληθείας καὶ βεβαιότητος, μὲ ἰχυροποιεῖ τὸν νῦν κατ'
 αὐτῷ τὴν ὑπερέξοχον ἐπιφορὰν, καὶ μὲ βεβαιώνει,
 ὅτι δίδεται καὶ τὴν παρῶσαν μίαν ἄλλην αἰώνιος ζωὴν.
 Ἰδὲ ἐγὼ χωρὶς περισσότερον νὰ προχωρήσω εἰς αὐτὴν
 τὴν θεωρίαν, ἐπαναπαύομαι εἰς ὅ,τι μὲ διδάσκει ὁ
 πάνσοφος καὶ ὁ μόνος ἐλαύθατος διδάσκαλος Ἰησοῦς ὁ υἱὸς
 τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐντεῦθεν δὴ χροικῶ νὰ προκύπτῃ εἰς τὴν
 καρδίαν μου ἐκείνη ἡ μακαρία ἐλπίς, περὶ τῆς ὁποίας
 λαλεῖ ὁ Ἀπόστολος, ἠγαν ὅτι πάποτε δεῦν μὲ ἀπο-
 θνήσκει ἐκείνο τὸ μέρος, ὅπως γινώσκει, ὅτι ἔστι Θεός,
 καὶ ὅπως ἠμπορεῖ νὰ τὸν ἀγαπᾷ. Ἀχ! ἀλλ' ὅσοι,
 διὰ τὴν ἀχαλιναγωγίαν τῆς φλεγμονῆς τῶν ὀρέξεων
 των, πολυλεπτολογεῖν μὲ τὸν νῦν, καὶ πολυλαγαρίζον
 τὸν μυελόν, ὡσεὶ τελευταῖον (ἀγκαλὰ ἔτ' ἀείσκου
 καμμίας πληροφορίαν) νομίζον, ὅτι τάχα εὔρηκαν τὸ
 εὐχαισίον ἱμυήριον τε, νὰ καθησυχάζον ἕλας τὴς φόβος
 καὶ ὅλας τὰς παραχὰς τῆς συνειδήσεως: αὐτοὶ, λέγω,
 ἄθλιοι βέβαια, ἢ μάλιγα ὑπεράθλιοι ἔπρεπε νὰ εἶ-
 ναι, καὶ τὸ δὴ χειρότερον ἀσύγνωστοι, ὅταν μίαν ἡ-
 μέραν εὔρην, πῶς ἔσφαλαν εἰς εἷα τὸσον ἀναγκαῖον
 κεφάλαιον! Καὶ ὁμως ὅσον τὸ καθ' ἡμᾶς, τὸσον ἡ
 πίσις, ὅσον ὁ λόγος, ὅταν αἱ ἀρχαίων ἀτενῶς καὶ μὲ
 εἰλικρίνειαν καρδίας ἐξετάζονται, ἀρκετὰ μᾶς πληρο-
 φορεῖν: ὅτι ἡμεῖς ἔτε εἰμεθα ἄπομα βαδιστικά, ἀλλὰ
 πνόμενα ὑψωμένα μὲ τὴν ὕλην, ἐπερογοῦν ἀπὸ αὐ-
 τῆν,

πὴν , καὶ ἵκανὰ νὰ γνωρίζωμι , ὅτι ἔστι τὸ ὑπ' ῥηματοῦ
 πνεῦμα , τὸ ὁποῖον παντοκρατορικῶς διασπύζει τὸ παῦθ ,
 καὶ πρὸς τὸ ὁποῖον ἡμεῖς χρωστούμεν νὰ φυλάττωμεν
 τὴν Τάξιν , ὅπως ζητεῖ εὐας βασιλεύς ἀπὸ τῆς ὑ-
 πηκόου τε , καὶ εὐας πατὴρ ἀπὸ τὰ τέκνα τε . Καὶ
 ἐπ' ἀληθείας εὐδυνας καὶ εὐδέποτε κάλλιον καὶ μ' ἀ-
 κραιβιτέρων κλίσεων ἠμπορεῖ νὰ ἀγαπᾷ ἑαυτὸν , πᾶρ
 ὅστις καὶ ὅταν ἀγαπᾷ πλέον πᾶρ ἄλλο πρᾶγμα τὸν
 Θεῖον , ὅπως ὁ μόνος ἦτον , εἶναι , καὶ πάντοτε θέλει εἶ-
 σαι διασπύτης ὁποιοδήποτε ἀνθρώπινε καλῆ . Καὶ ἔ-
 μως φυλάττοντες ἡμεῖς πισῶς τὴν τοιαύτην Τάξιν ,
 ἠμπορεῖμεν νὰ ἐλπίζωμεν ἐπὶ τῆς Γῆς ἐκεῖνῳ τῷ
 ἀπαραξίῳ τῆς καρδίας , ὅπως μᾶς πληροφορεῖ , ὅτι
 ζωὴν εἰς τὴν χάριν εὐὸς πόσον ἀγαθῆ διασπύτης καὶ
 Πατρὸς : καὶ ὅτι ἔπειτα ἀπὸ τὸν συντόμον δρόμον τῆ
 παρόντος βίης , μᾶς ἀναμείνει μία ἀφαιτος , μία ἀπί-
 ρητος δὲ δαιμονία εἰς τὸ πρυτανεῖον τῶν αἰωνίων τε ἐ-
 βρυφειῶν .

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ, ΚΕ΄.

Περὶ τῆς Τάξεως, ὅπως χρεωσόμεν μὴ σώ-
ζωμεν πρὸς τὰς ἄλλας Ἀνθρώπους, καὶ
ἐν πρώτοις περὶ Δικαιοσύνης.

Χρεωσόμεν, ὅτι καλῶς νὰ φερόμεθα μὲ τὸν
Θεόν: χρεωσόμεν, ὅτι ὁμῶς μὲ τὴν ἀγάπην
καὶ ὑπακοὴν νὰ ἐφοδιάζωμεν εἰς ἑαυτὸς καὶ
τὴν χάριν, ὡς εἴπετα, ὅταν ἔλθῃ ἡ προδοσία,
νὰ μᾶς ἐμβιβάσῃ εἰς τὴν χαρὰν τῆς μακαρίας τε βα-
σιλείας. Ἀλλ' ἂν θεωρήσωμεν τώρα: καὶ ποίαν ἀράν
Τάξιν πρέπει νὰ φυλάττωμεν ἡμεῖς πρὸς τὰς ἄλλας
Ἀνθρώπους, ὁμῶς μὲ τὰς ὁποίας ἐλάχομεν νὰ συζώ-
μεν, νὰ συμπράττωμεν, ἢ νὰ γειτονόωμεν. Αὕτη
λοιπὸν διαιρεῖται εἰς δύο. Ἡ πρώτη θεωρεῖται,
καὶ προσάχεται ἀπὸ τὴν φύσιν, ἀπὸ τὸν λόγον, ἢ
ἀπὸ τὴν πολιτείαν, μέσα εἰς τῆς ὁποίας τὸν κόλ-
πον συζώμεν: καὶ ἡ δεύτερα νομοθετεῖται μόνον ἀ-
πὸ τὴν βελίην τῶ λόγου, ἢ τῆς φύσεως, πρὸς δόξαν
ἑμῶς καὶ ὄφελος ἐδικόν μας. Ἐκείνιου χρεωσόμεν νὰ
τὴν φυλάττωμεν μὲ τιλὸν χρέος, καὶ ἡ παράβασις τῆς
αὐτῆς λογίζεται ἀμάρτημα, ἢ ὁποία ἔτε ἀποφύγει
τὴν καταδίκην τῶ βήματος τῶ Θεοῦ ἢ τῶ Ἀνθρώπων:
καὶ ἡ ἄλλη εἶναι χρήσιμος καὶ ἀξίεπαινος πρὸς κάθε
Ἀνθρώπον, ὅπως ἀπὸ καρδίας τὴν σωτηρεῖ. Ὡς
τόσον ἢ πράξις τόσον τῆς μιᾶς, ὅσον τῆς ἄλλης
Τά-

Τάξιως, γωνῶ δὴ ἀρχικὰς καὶ ἐσιώδεις ἀρετὰς, αἱ ὁποῖαι, διὰ τὴν προβαίνουσαν ἀπὸ διάφορα εἶδη, φέρονται καὶ διάφορα ὀνόματα: τῶντιν ἢ Δικαιοσύνη καὶ ἢ ἀγάπη. Ὅσον διὰ τὴν πρώτῃ, ὥστε δὴ νὰ ἐννοῦσάμεν τὴν χρησιμότητά της, φθάνει νὰ εἰπῶμεν: ὅτι εἶναι ὁ συνδέσμος τῆς ἀνθρωπίνης πολιτείας, καὶ ὅτι χωρὶς αὐτὴν ἔτε ἢ μπόρει πώποτε νὰ σώζεται καμμία κοινότης. Ἡ φύσις ἠθέλησεν, ὅτι ὁ σῶας Ἀνθρώπος νὰ ἔχη χρεῖαν τὸν ἄλλον: καὶ αὐτὴ δὴ ἡ χρεῖα ἠνάγκασε τὰς Ἀνθρώπους νὰ σῶθῃν εἰς κώμας, εἰς χώρας, εἰς πόλεις, εἰς ἐπαρχίας, εἰς βασιλεία, καὶ πᾶ ἐξῆς. Καὶ ὅμως ἡ τοιαύτη πολιτεία ἔτε ἔχου ποτὲ νὰ αὐτέχη, ὅταν ὁ λόγος δὴ μᾶς ὑπαγόρθε, καὶ ὅταν οἱ σοφοὶ δὴ ἐθέσπιζαν νόμους, ὥστε ἐν δυνάμει τῆς ἐπικρατείας πον νὰ διοικῆται ἡ δημόσιος ἀταραξία καὶ εἰρήνη. Καὶ τὴν λέγω ἐγὼ εἰς τὰς ἀρχοντας καὶ εἰς τὸν δημόσιον; Ἡ χῆσις καὶ ἡ ἔξις τῆς Δικαιοσύνης εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα ἀπλῶς εἰς καθε μισκὸν πρόσωπον: καὶ ἔπος, ὥστε κυρίως ἀπὸ αὐτὴν κρέμεται ἡ καλὴ διοίκησις τῶν κυριαρχιῶν καὶ ἡ καλὴ ὑπόληψις τῶν Ἀνθρώπων. Καὶ ἐπ' ἀληθείας, ἀρθεῖσα ἀπὸ τὸν Ἀνθρώπον ἡ Δικαιοσύνη, ἔτε μόνει, πᾶρ σῶα τέρας, σῶας ἀνθρωπομάχος, καὶ αὐ ἐπίστε ἀποφύγει τὰς τιμαζίας, ἀλλ' ἔτε ἢ μπόρει νὰ ἐμποδίση τὸ μῖσος ἔτινος τὸν γνωρίζει: διότι ἐνταῦθα δὴ συμβαίνει ὅ,τι συμβαίνει ἀπὸ τῆς ἑλλείψιν τῶν ἄλλων ἀρετῶν, ἢ ὁποῖα ἔτε βλάπτει, πᾶρ ὅποιον τὰς ὑπερεῖται. Ἀλλ' ὁ ἄδικος, ὅταν βλάπτει σῶα πρόσωπον, ὅλον τὸ δημόσιον βλάπτει.

Τώρα αὐτὴ ἡ ἀρετὴ φέρει δύο διαφορὰς ὄψεις, ἢ μία ἀγκαλιάζει σῶαν ὀρυχωρότατον, καὶ ἢ ἄλλη τὸ

Θεατίον εἶναι εὐνόχωρον, εἶναι διωρισμένον τόπον. Ἡ
 θεία γραφή μὲ τὸ ὄνομα τῆ δικαίης Ἀνθρώπου σωμη-
 δίξει νὰ ἐκλαμβάνῃ ἀπλῶς τὸν ἐνάριτον: ἤτοι μὲ τὸ
 ὄνομα τῆς Δικαιοσύνης σωμηδίξει νὰ περικλείῃ ἀπλῶς
 κάθε ἀριτύ. Κατ' αὐτὴν λοιπὸν τὴν ὄψιν ἔτε λο-
 γίζεται δίκαιος, παρ' ὅστις ἔχει ἐν ἑαυτῷ μίαν σειράν
 θέλησιν νὰ ἐκπληρώσῃ, ἢ νὰ μὴ λείψῃ ἀπὸ ὅσα
 χρεὴ φέρει πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὴν πατρίδα, καὶ
 πρὸς οἰουδήποτε μεγάλον πρόσωπον, καὶ τέως πρὸς ἑαυ-
 τὸν. Εἰς τὴν οἰκείον τόπον θέλω ὀμιλήσει, πόσον
 δυσκολόπιχέρητος εἶναι ἡ ἀπόκτησις τῆς φρονήσεως,
 καθότι αὐτὴ ἡ ἀριτύ κρίνεται κυρίως ἀπὸ τὸν νοῦν,
 ὅστις ἐνίοτε ὑπερεῖται πολλὰ ἀπὸ τὰ ζητήματα μίσα,
 ὥστε νὰ πράττῃ φρονίμως. Καὶ ὅμως ἡ Δικαιοσύ-
 νη, ὡσαύτ' οἰκειότερα ἀριτύ τῆς θελήσεως, ἕως καὶ ὅταν
 ἐκλαμβάνεται κατ' ὄλιγῆς τὴν ἔκτασιν, δευ' ἀποκ-
 τᾶται δύσκολα: φθαίνει μόνον, ὅτι ἡ θέλησις νὰ τὴν
 σέργῃ. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ μήτ' ἄλλο ζητεῖται, παρ'
 ὃ Ἀνθρώπος νὰ θεμελιώσῃ ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν
 καρδίαν τὴν νὰ μὴ παρακῆ ὅτι αὐτὸς γινώσκει ὡς νό-
 μον τῆ Θεῶ, τῆς φύσεως, τῶ λαῶν, τῆς πατρίδος:
 ἢ δε' νὰ ὀμιλήσω σαφέστερον, νὰ αποφασίσῃ, ὅτι
 δὴ πρᾶγμα νὰ μὴ πράξῃ, ὅπε καὶ τὴν πληροφορίαν
 τὴν δυσαρτεῖ τὸν Θεόν, ἢ βλάπτει τὸ δημόσιον, ἢ
 ατιμάζει οἰουδήποτε πρόσωπον: μὲ βραχυλογίαν ὅτι
 ἀντιπράττει εἰς ὅτι πισδύει, πῶς αὐτὸς χρεωσεί πρὸς
 τὸν Θεόν, πρὸς τὴν πατρίδα, καὶ πρὸς τὸν πλησίον.
 Ὡς καὶ ὁ ἀμαθὴς ἠμπορεῖ νὰ χηματίσῃ ἐν ἑαυτῷ
 αἰτιῶ τὴν ἔξοχωπάτῃν ἀπόφασιν. Ἀγκαλὰ ἔτε ἀρ-
 τῆμαι, ὅτι δὴ ἐνδέχεται ἐνίοτε ὁ ἀμαθὴς νὰ σφάλλῃ:
 καὶ πῶ, δε' τί πληροφορημένος, ὅτι τάχα ἡ δεῖνα

πραξις δὴ κατακρίνεται ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἢ ὅτι δὴ ὀλοθρῶσει, ἢ δὴ ἐγγίξει ἄλλον, ὅταν ἄλλως συμβαίνει ὅλον τὸ ἐναντίον. Καὶ ὅμως ὁ ἀμαθὴς ἔτε ἀποβαίνει ἕξ τῶ ἀδικος. Ἡ ἀγνοία εἶναι πάντοτε μία ὑλόλογοφανὴς πρόφασις, ὅταν δὴ πταίει ὁ νῆς: διότι ἡ θῆλκσις, ἀπὸ τῶ ὁποῖα κρέμεται τὸ ἀμαρτανεῖν ἢ μὴ ἀμαρτανεῖν, αὐτὴ καθ' ἑαυτῶ δὴ εἰσκαται παντάπασιν ἀθῶα, καὶ ἐπομοσῶως ἔτε ἐκεῖνος ὁ ἀμαθὴς ἀδικοπράττει, καὶ μὴ ὅλον ὅπῃ ἡ πραξις συμβαίνει ἀδικος. Εἶπα εἰς ὀλίγον πολὺ μὲ μόνῳ τῶ ἐκθεσιν αὐτῆς τῆς γυνικῆς ἀρετῆς. Προδέττω τῶρα, ὅτι ὅστις φθαίνει νὰ ἐγκολάφῃ εἰς τῶ καρδίαν τε τῶ τῶν τὸν μεγαλόφρονα καὶ χησιμῶτατον διορισμὸν, ὁ τοῖστος πλέει πρὸς τὸν παμπόθητον λιμένα τῆς σοφίας καὶ τῆς ἐπισήμης μὲ τὸν πλέον δρασθήριον καὶ βέβαιον ἀνεμον. Ὅταν ἔπειτα μὲ τὰς δοκιμὰς εἰς ἕξ φῶρος περὶσῶσεις δὴ εἰσκαται τῶ διωρισμῶ τῶ θῆλκσις πάντοτε βιβαίαν, πάντοτε ἄσεισον, καὶ ὁμῶ τῶ παρατρῆ νὰ ἐνεργῆ καθ' ἑξιν, ἢτοι ὅτι χησικῶ ἐνδον τε ἀποσροφῶ, μῖσος πρὸς κάθε κακότροπον, καὶ κλίσι, ἢδονῶ πρὸς κάθε καλῶ καὶ ἀξιέπαινον πραξι: ἀλλ' ὁ τοῖστος ἔπριπεν ἀδιακόπως νὰ ὑλωγῆ τὸν Θεὸν, καὶ ἐμῶ νὰ χαίρεται καθ' ἑαυτὸν, καθότι πλετεῖ τὸ κάλλιον καὶ τὸ κυριώτερον νεῦρον τῆς ἐπισήμης, περὶ τῆς ὁποῖας τῶρα ὁμιλῶμεν. Καὶ ὑπερμακάριοι ὅσοι νέοι ἀρχίζον ἐγκαῖρα νὰ ἐγχαράττων εἰς τὴν καρδίαν τῶν τῶν τῶν ἔγιον νόμον καὶ ὑπόληψιν.

Μέρος ἔπειτα αὐτῆς τῆς καθόλης Δικαιοσῶως εἶναι ἡ μερικῆ, ὄνομα λέγω, μὲ τὸ ὁποῖον οἱ νομικοὶ ἐνοσῶν μῖω σαθερῶ, μῖω ἀδιάκοπον θῆλκσις τῶ διδῶναι ἢ ἀφισῶναι εἰς ἕκασον ὅ, τι τοῦ ἀνήκει. Μῆτε

ἐμβαίνω ἐγὼ εἰς τὰς διαιρέσεις τῆς Δικαιοσύνης, ὅπερ ἀφορᾷ τὴν πολιτείαν τῆς Ἀνθρώπων, ἢ εἰς τὴν Θεωρίαν, ὅπερ πραγματεύεται περὶ τῆς Ἀρχῆς τῆς Δικαιοσύνης, ἢ περὶ τῆς διαφορῶν νόμων: διότι ἡ τοιαύτη Θεωρία εἶναι παντελῶς ἄρρυθρος. Καὶ φθάσει εὖ γνώσκωμεν, ὅτι ἀπὸ τὰ καθήκοντα, ὅπερ ὁ εὖσας Ἀνθρώπος χρεωθεῖ πρὸς τὸν ἄλλον, καὶ ὅπερ ἐθέσπισαν ἢ ἡ φύσις, ἢ ὁ Θεός, ἢ οἱ πολιτικοὶ νόμοι, ἢ οἱ φρόνησις, ἢ θέλησις τῶν ἀρχόντων, ἢ καὶ ἄλλοι ἴσως ἐγκριτώτεροι νομοθέται: πῶς δίδονται γενικὰ, καὶ ποῖα μερικὰ. Ὅσον ὅμως διὰ τῆς ὀρθότητος τῆς Ἀνθρώπων, ὅπερ μὲν τῆς ὁποῖας συμπερικλείονται καὶ τὰ δίκαια τῆς ἐθῶν: ἀλλὰ τὰτε τὴν Θεωρίαν αἱ τὴν ἀφῆσωμεν εἰς τῆς πολιτικῆς καὶ εἰς τῆς νομικῆς, καὶ τῆς ἀποφάσεις εἰς τῆς κοινῆς τῆς Γῆς. Ἡ Δικαιοσύνη, ὅπερ ἰδίως ἀνήκει εἰς τὴν Ἡθολογίαν, εἶναι ἐκείνη, ὅπερ θεμελιῖται εἰς τῆς νόμους τῆς φύσεως: ἐκείνη, τὴν ὁποῖαν ἕκαστος χωρὶς νὰ πολυζαλιθῆ μὲν τῆς χολασικῆς λογοβιβῆς, δύνάται καὶ οἴκοθεν νὰ τὴν ἀποκρίσῃ, ἢ μάλιστα τὴν ἔχει ἐγγαυαυμένη εἰς τὴν πλάκα τῆς καρδίας του ἀπὸ τὸν ἀπειρόσοφον δάκτυλον τῆς δημιουργῆς. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ἐκεῖνο τὸ περιφανεύσατον ἀξίωμα, ὅπερ αἱ θεῖαι γραφαὶ μᾶς διδάσκων, καὶ ὅπερ ὁ Νεανζυλὸς μᾶς τὸ ἐκθέττει (1) σιχυργικώτερον,

Οἷα πρὸς ἄλλο μὴ παθεῖν ὄλωσ θελεῖς,

Τοιαῦτα καὶ σὺ μηδὲ εἶδῃν ἄλλω θελεῖ:

ἔμπορει νὰ λέγεται εὖσας κέχρητος κόκκος: πόσον ὀλίγα εἶναι τὰ λόγια, ὅθεν προφέρεται. Μ' ὅλον τὸ αὐτὸς ὁ κέχρητος κόκκος περιέχει ἐν ἑαυτῷ ὄλον

τὸ

(1) Ἐν τῆς διγίχους.

τὸ δὲ ῥύχωρον βιβλίον τῆς ὄσων νόμων, ὡς προεῖπα, ἢ φύσις ἐθέσπισεν εἰς ἡμᾶς. Καὶ τίς ἄρά γε δεῦρ' ἰσοκᾶ, ἢ δεῦρ' ὁμολογεῖ τὴν ἀθύτητα αὐτῆς τῆς πρώτης φυσικῆς ἀρχῆς; Ἔως ὁ ἀμαθῆς, ἔως ὁ ἀρροῖκος χωριάτης, ὅσον ὀλίγον καὶ ἀσυνλογιστῆ, ψηλαφεῖ μὲ τὴν παλάμῳ τὴν δυνάμιν τῶν νόμων. Ὄταν θέλει νὰ τὸν παρακῆσῃ, συνηθίζει νὰ ζητῇ τῆς κρυφῶνας, καὶ πωτοιοξόπως σπυδαίζει νὰ μὴ γνωρισθῇ. Ἀφ' ἧς ἔπειτα τὸν παρακῆει, δὲθὺς ἢ συνειδήσεις προπηδαῖ ἐν τῷ μέσῳ νὰ τὸν ἐλέγχῃ, νὰ τὸν ἐγκαλῇ, νὰ τὸν βασανίσῃ, νὰ τὸν καταδικάσῃ. Ἀγκαλὰ ἔτε λείπεν ὅσοι πεπαιδευμένοι, ὅπως καὶ ἄλλοτε ἐρρέθη, ἀρνεύνται τὰς ἐμφύτας ιδέας: καὶ ὁμως αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ δεῖξεν: καὶ πόθεν, ἢ πῶς ἄλλως, ἀπ' ὅχι ἀπὸ τὴν φύσιν, προβαίνει εἰς ἡμᾶς ἢ τοιαύτη εὐδοξος ὑπόληψις, ὅθεν ἔπειτα πηγάζεν ὅλαι δὴ αἱ ἀρεταί, ὅσαι συγκροτῶν τὸν σιῶδεσμον τῆς ἀνθρωπίνης πολιτείας. Ἐπρεπεν, ὅτι πρῶτον σαφῶς καὶ διακεκριμένως νὰ ἀποδείξεν, πῶς ὅ,τι ἀληθὲς ἀποκαλύπτει ἢ παρατήρησις, νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν αὐτὴν παρατήρησιν. Καὶ ὁμως τῆτο ἔτε αἰτιολογεῖ πῶποτε ὅ,τι δεῦρ' ἦτον πρῶν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἢ μάλιστα πάντοτε ἀνακαλύπτει ὅ,τι ἦτον πρῶν. Ὅς τις ὀδηγέμενος ἀπὸ τὰ ἔξωτερικὰ σημεῖα φθαίνει νὰ εὕρῃ ἐνα μεταλλεῖον, βέβαια καὶ ἔτε γίνεται μὲ τῆτο πράκτικος ἐκείνου τῆ μεταλλείας, ἀλλὰ μόνον ἢ φύσις, ὅπερ πρὸ πολλῆς τὸ ἐθεμελίωσεν εἰς τὸν κόλπον τῆς βενῶν.

Μ' ὄλον τῆτο ἄς ἀφήσωμεν παρομοίας διαλέξεις, καὶ ἄς γραφῶμεν κάλλιον πρὸς τὴν δοκιμὴν, δογματίζοντες, ὅτι δὴ ἕκαστος, ὡς καὶ ὅταν τῆ λείπει κάθε ἄλλος φρόνιμος συμβελάτωρ ἢ διδάσκαλος, ἔχει ἔμφυτον τῆ

γνώσιν καὶ τὴν πληροφορίαν τῆς τοιαύτης δόξης, μετὴν τὴν ἐποίαν συμβεβηκότος ἠμπορεῖ νὰ διδῶν τὰς πράξεις τε, ὅσαι ἀποβλέπουν εἰς τὴν Τάξιν τὴν πρὸς τὸ πλοσίον, καὶ τὴν ἀποχὴν τῆς ἀδικίας. Ἀφ' οὗ ἐπειτα ἐνοεῖται τὸ προειρημένον εὐκόλον ἀξίωμα, μήτε ἄλλο χρειάζεται, πᾶρ ἕκαστος νὰ ἐρωτᾷ ἑαυτὸν: ἀργεῖ μὲν ἐφαίνετο δίκαιον, ὅτι ὁ δεῖνα νὰ πράξῃ εἰς ἐμέ, ὅ,τι ἐγὼ μελετῶ νὰ πράξω εἰς ἄλλον; Ἰδὲ ὁ κανὼν, ὅπως ἡ φύσις, καὶ περιπλέον ἡ θρησκεία, ὅ,τι ὁμολογῶμεν, μᾶς διδάσκει: ὅπως δὴ νὰ ἀποκαλύπτωμεν, δεῖ λέγειν εἰς ὅλους, ἀλλὰ χερδὸν εἰς ἀπειρίας περιστάσεις: ἐὰν ὅσαι ἰδικαί μας πράξεις ἀφορῶσι τὸν πλοσίον, εἶναι συγχωρημένα, ἐντιμοί, ἢ ὅλον τὸ ἑαυτίον. Δεῖ σε ἀρίσκει, ὅτι ἄλλος νὰ πολεμῇ τὸ σῶμά σου, ἢ νὰ καταβέχῃ πῖν ὑπόληψίν σου, ἢ πῖν περιουσίαν σου, ἢ τὴν συγγενείαν σου, ἢ τὴν φίλιαν σου. Καὶ ὑποφέρεις τὸ λοιπὸν ἐσὺ, ὅτι νὰ πράξῃς κατ' ἄλλου ὅ,τι κατ' ἐδύνα βέβαιον δεῖ ἐσεργεῖς ἄλλος νὰ πράξῃ πρὸς βλάβην σου; Καὶ ἐπ' ἀληθείας ζήτημα τυραννικόν, ζήτημα ἀνάξιον εὐδὸς λογικῆς ἠθελ' ἠτον τὸ νὰ φαντάζεσαι: ὅτι δὴ σε συγχωρεῖται νὰ βλάψῃς, ἢ νὰ σωθῆλ' ἄλλου, μόνον διὰ τὴν ἔχεις περισσοτέραν δυνάμιν ἀπὸ αὐτόν. Ὅταν ἡ βία, καὶ ὄχι ἡ δικαιοσύνη ἠθελὲ κανονίξῃ τὰ ἔργα τῆς θνητῆς, ἀλοῖμονον εἰς τὸν κόσμον! Μήτ' ἄλλο τότε αὐτὸς ἐκατανεῖσε, παρέξ μία φωνεῖα φονεῶν, ληστῶν, συκοφαντῶν, καὶ μία κατωκία συγχύσεως, καὶ ἐπομνάως μία ἀνυπόφορος παροικία. Καὶ εἰς τὸ καλὸν τότε, ὡς καλὴ πολιτεία τῆς Ἀνθρώπων. Ἀλλ' ἐὰν ἐσὺ σήμερον ὑπεριχύσῃς μετὴν δυνάμιν σου νὰ καταδυναστεύσῃς ἐκεῖνον, καὶ ὅμως ἔτε θέλει μεσολλαβήσῃ καιρὸς

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ. Κεφ. ΚΕ'. 185

ρός πολὺς, ὥστε ἄλλη κραταιότερα, καὶ αὐτὸ ἄλλο, ἀλλὰ καὶ ἡ δυνάμις τῆ δημοσίᾳ νὰ σ' αὐταμείψῃ, μὲ τὴν ἐκδίκησιν. Καὶ ἔσ' ἕτερο ὅποιος ἢ εἶναι, ἢ βέλτεται νὰ εἶναι φρόνιμος εἰς τὰς πολυτρόπως περιστάσεις, ὅπως συχνάκις ἀπαντᾷ, ἃς λέγει κατ' ἰδίαν: ὅτι δὲν ἀρίσκομαι ἄλλος νὰ πράξῃ πρὸς ἐμὲ, ἔτε ἐγὼ δὲν πρέπει νὰ πράξω πρὸς ἄλλον. Καὶ τοιαῦτα εἶναι ἡ ἀτιμία, ἡ ἀπάτη, ἡ δυσφημία, ἡ ἐκδίκησις, ἡ αἰχροκέρδεια, ὁ φθόρος, ἡ ἀσυμπάθεια, καὶ ἕπο μύρια παρόμοια περιστάτικα. Ὄταν ἔπειτα ἡ σωείδησις, ὅπως πολλὰκις συμβαίνει, βροᾷ, καὶ ὅταν ἡ Δικαιοσύνη, ἢ ἡ ἀδικία τῶν ἔργων ὅπως ἐν ἀμφιβάλλεται: ὅποιος καὶ τύχῃ δὲν ἔμαθε πολλά, πρέπει νὰ προσφέξῃ εἰς τὴν βελτίω τῶν σοφωτέρων, ζητήσας ὅχι πώποτε ὅποιον κολακίζει τὰς ὀρέξεις τε, καὶ φάσκει τὸν ἦχον τῶν νόμων κατὰ τὴν ἀρμονίαν τῆς Φιλοσοφίας τε, ἀλλ' ὅποιον θέλει, καὶ δύνάται μὲ εἰλικρίνειαν νὰ τοῦ δώσῃ ἐκεῖνο τὸ φῶς, ὅπου ἀπαιτεῖ ἡ ὀρθοπραξία.

Ὄταν ἐγὼ ὀμιλῶ τοιαυτοτρόπως, καὶ ὅταν ὑψώνω πῖν ἀλήθειαν καὶ τὴν χῆσιν τῆ προσηθηθέντος ἀξιώματος: ἄχ! ἀλλ' ἴδὲ μὲ παρασαίνεται ὑπ' ὅψιν μία ἀπὸ τὰς πλέον πανδήμους καὶ οικειοτάτας ἀθλιότητας τῶν ἀνθρώπων. Ἐπρεπεν, ὅτι ἀπλῶς κάθε ἀνθρώπος καὶ, ὡς λέγουσιν, χοντρικώτερον, νὰ γίνεται καλὸς κριτὴς τῆ δικαίᾳ καὶ τῆ ἀδικίᾳ: καὶ ὅμως καὶ δυσυχίῳ ἔτε προβαίνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πὰρ ὡς κακόγνωμος, ὡς ἀδικος, ὡς δωρολήπτης. Καὶ τῆ ἀληθείᾳ ὁ ἀπισιώτερος σύμβυλος τῆ Ἀνθρώπου μήτε συμβαίνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πὰρ ὁ ἴδιος Ἀνθρώπος. Διὰ τὴν τὰ πάθη μᾶς κατακυριεύον, ἔτε φέρομεν τοσάκις καὶ τοσάκις

κίς ἀρκιτῶν δεξιότητα νὰ κρίνωμεν περὶ τῶν πραγμάτων ὀρθῶς, καὶ ἐπ' ἀληθείας ρίπτομεν ἐκεῖ τὰς ψήφους ἢ τὰς ἀποφάσεις, ὅπως φθάσωμεν. Καὶ ἄς δεισκεται εἰς τὴν καρδίαν τιτὸς ἐρριζωμένον τὸ μῖσος ἢ ὁ φθόνος κατὰ τινος ἢ προσώπου, ἢ κοινότητος, ἢ ἔθνους. Οὐτε ἄλλο ζητεῖται, ὥστε αὐτὸς νὰ παρεξηγή, ἢ νὰ δυσφημῇ ὅποιανδήποτε πράξιν, ὀμιλίαν, ἢ γνώμην ἐκεῖνα τῶν προσώπων, ἐκείνης τῆς κοινότητος, ἢ ἔθνους, καὶ ἴσως χωρὶς πάποτε νὰ τὸν τύπτῃ τὸ σωματὸς. Καὶ δευ' νομίζει τάχα αὐτὸς, ὅτι τὸ λογικὸν τῶν ἐμπνέει ἐκείνας τὰς κρίσεις, ὅταν μὴτ' ἄλλο τῶν τῆς ὑπαγορῆς, πάρεξ τὸ πάθος; Εἰς τὸ ὅμμα ἔπειτα ἔτινος ἐθελοκακεῖ, ὡς καὶ τὸ καλὸν ἀποβαίνει κακόν. Καὶ πόσοι δὴ εἶναι, ὅσοι ὡς καὶ χωρὶς ἰδιαίτερον μῖσος ἢ φθόνον, ἀλλὰ μόνον ἔχ' νὰ ὀμιλήσω ἔτινος, ἔχ' κάποιαν κακογνωμίαν κατ' ὅλην ἀπλῶς τῶν ἀνθρωπίνων γένους, ὅλα κατακρίνουσιν, ὅλα κακολογοῦσιν, καὶ ἠδιδύονται, ἢ μάλισα καυχῶνται, ὅτι δὴ ἐδὲν ἀποφύγει τὸ πικρότατον ἔρκος τῶν ὀδύπωντας; Ὡσαύτως σιωπῆθίζει καὶ ὁ ἔρως νὰ γίνεται ἀφύεστατος κειτὶς πρὸς ὅ,τι πρόσωπον ἀγαπᾷ, καὶ μάλισα ὅταν δίδεται δραστήριος καὶ ἐρμητικός. Ἄλλ' ἔπει εἶναι χρεία νὰ τὸν παραδειγματίσωμεν ἐνταῦθα, ἐπειδὴ ὡς καὶ τὰ παιδάγια γινώσκουσιν, ὅτι δὴ ὁ ἔρως δικαίως ζωγραφίζεται τυφλός. Καὶ ὅμως ἄς ἐξετάσωμεν κάλλιον ὅποιον κυριεύεται ἀπὸ τῆς φιλοδοξίας, ὅπερ ἄλλως ὀνομάζομεν κενοδοξίαν, ἢ ἀπὸ τῆς φιλαπμοσύνης, ὅπερ ἄλλέως κρᾶζομεν φιλοκέρδειαν. Φθάνει νὰ προχωρῇ, ὅταν αὐτὸς ὄχι ἀκριβολογῇ, ἀλλὰ δὴ φθάσει νὰ κείνη συγχωρημένον ὅ,τι μέσον μεταχειρίζεται, καὶ δίκαιον ὅ,τι κέρδος ἀπαντᾷ. Ἡ πα

νῦργος ἐγγλωττία τῷ πάθει, ὅπῃ αὐτὸς ἀκροάζεται, καὶ τῷ ὅποιε ἢ πρώτη βελὴ εἶναι, ὅτι δὴ τῷ χρειάζεται ἄλλην βελὴν: ὅλα τὰ τὰ παρασαίνει καλοαπίπται. Ἀλλ' ἀνάμεσα εἰς τὰ ἐπίλοιπα κακοφυῆ παιγνία, ὅπῃ τὰ δόλια πάθη μᾶς σαίνον, ἔτε τὸ πλοῦταϊον ἔτε τὸ μικρότερον πρέπει νὰ λογίζεται καὶ τὸ νὰ μᾶς κατασαίνον ἀφελεῖς ἢ τυφλὸς κερπὸς, καὶ τὸ δὴ χειρότερον, πολλαίς καὶ ἀδίκαις τῶν ἑσίων κινήματων. Καὶ πόσον πλέον ἔπειτα τῶν ἐδικῶν μας; Ἀχ, ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ δραστήσιος καὶ ἀκατάπαυτος ἔρωσ, ὅπῃ πρὸς ἑαυτὸς φέρομεν, ἔτε φθάσει πῶποτε νὰ ἀκτιβολογήσῃ καὶ νὰ ἔγκλινῃ τὰ ἐδικὰ μας ἐλαττώματα! Ἡμεῖς γινώσκοντες, ὅπως νὰ δύνωμεν τὰ μικρὰ κάρφη εἰς τὰ ὄμματα τῷ πλησίον, ὅταν εἰς τὰ ἐδικὰ μας δὴν ξεχωρίζομεν ἔτε καὶ τὰς δεκαπῆχαις δοκάς. Ἐὰν ἔπειτα ἐνσάξει εἰς τὸν Ἄνθρωπον καμμίαν ἀμφιβολίαν κακοπραξίας πρὸς τὸν πλησίον, καὶ ὅμως ὡς καὶ ὁ χυδαῖος λαὸς αἰθάεται νὰ συγκινῆται ἐν ἑαυτῷ μύρια προφάσεις, καὶ ἄπειρα δίκαια, ὡς πλοῦταϊον καὶ φανερά νὰ διαυθιστῶν τῷ Δικαιοσύνῃ τῶν ποιῶτων πράξεων. Μὲ εἴνα λόγον, ὀλιγάτατοι δίδονται, ὅσοι δὴν μεταχειρίζονται δύο ἑξέρους σαπῆρας, εἴαν δι' ἑαυτὸς, καὶ ἄλλον διὰ τῆς ἄλλης, τὸν πρῶτον πάνποτε ὠφέλιμον πρὸς ἑαυτὸς, καὶ τὸν δεύτερον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλλειπῆ, ἢ ἀδικον πρὸς τὸν πλησίον.

Καὶ πόσον, ὡς ἡ γῆ φαίνεται νὰ συγκρωτῆ δύο φάλαγγας ἀδίκων. Μίαν ἔσαν μ' ἀνοικτὰ τὰ ὄμματα ἀφελῶν τῷ Δικαιοσύνῃ, ἢ ἔαν γινώσκον, ὅτι ἡ μελετημένη πράξις πλήττει, ἢ βλάπτει τὸν πλησίον, καὶ ὅμως ἐδὴν ἦττον οἱ φίλοι ἀκολοῦθον νὰ τῷ πράττων. Οἱ ὀλεθροὶ τῷ κόσμῳ εἶναι αὐτοὶ, καὶ δὴν τῷ ἀπὸ ὀ-

λης μεμισημένοι, ἀπὸ ὅλης ἐβδελυγμένοι. Ἐπειδὴ ὁ-
 μως οἱ πειῖτοι εἶναι αὐτὸ ὄχι ἀπεγνωσμένοι, ἀλλὰ καὶ
 δυσκολοδιόρθωτοι, ἐγὼ ἔτε δίδωμι τὰς σοχασμῆμας
 πρὸς τὰς. Ὅστις κινεῖ τὸ ξίφος τῆς Δικαιοσύνης, ἐ-
 κείνος πρέπει, καὶ χεῖρωσεῖ νὰ τὰς φέρῃ εἰς αἰδησιν τῆς
 πανολεθρίας κακογνωμίαςτων. Ἐρχεται ἡ ἀλήθεια, καὶ
 εἶναι ὅσων, μὴ ὅλον ὅπῃ ἀκέραιον τὴν σιωπῆσιν νὰ δι-
 μιγῶν πρὸς βοήθειαν τῆς Δικαιοσύνης, καὶ μὴ ὅλον ὅ-
 πῃ ἀμαρτάνων κατ' αὐτῆς τῆς ἀρετῆς: καὶ ὁμῶς ἐπεθύμω
 καὶ τὸ αὐτὸ νὰ μὴ ἀμαρτάνων, μάλιστα προσωπιῶνται,
 ὅτι δὲν ἀμαρτάνων. Τόσῳ δυνάμιν φέρων εἰς αὐτὰς
 ἐκεῖνα τὰ δοκῶντα δίκαια τὰ πάθος, μὲ τὰ ὅποια κρί-
 νων τὰ ἔργων. Καὶ πρὸς τὰς κυρίως εἶρω τὴν ὁ-
 μιλίανμα. Οὐτε μελετῶ ἐγὼ νὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα τὴν
 ἰχνυτάτῳ τέχνῳ τὴν κείνῳ ὀρθῶς: καὶ ἀρκῶμαι νὰ εἰπῶ
 ὅσον μόνον χησιμῶμας, ὡς νὰ μὴ πίπτῃ τινὰς τόσον
 εὐκολὰ εἰς τὴν ἀπάτην. Ἡ Δικαιοσύνη λοιπὸν (ὅπως
 ἕκαστος τὸ γινώσκει) πάντοτε ἀφορᾷ δύο πρόσωπα ἢ δικα-
 ζόμενα, ἢ μαχόμενα πρὸς ἀλλήλα: καὶ ἕνα τὸ χεῖρωσεῖ,
 ὅτι ἀκέραιον νὰ ζυγοσαθμίξῃ τὴν τιμὴν, τὰ δίκαια, καὶ
 ὅσας πιαύτας ποιότητες, ἢ περιστατικὰ τόσον τὸ ἐνός, ὅσον
 τὸ ἀλλοῦ μέρους, ὡς νὰ πληροφορηθῇ ὅτι ἀνήκει ἢ ὄχι
 εἰς τὸ ἢ εἰς ἐκεῖνο. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ πάχει ἀπε-
 δὴν ἀπάτης ὅστις θέλει νὰ κείνῳ πρῶν, ὡς ἔλεγον οἱ
 παλαιοὶ, ἀμφοῖν μῦθον ἀκέραιον, ἢτοι ὅστις ἀποφασί-
 ζει, πρῶν ἀκραθῆ καὶ τὰ δίκαια τὸ ἐναντίον μέρους. Ἀλλ'
 αὐτὴ εἶναι μία ἀπάτη, εἰς τὴν ὅποιαν κυρίως ὑπό-
 κείται ὅστις ἐμπαθῶς κείνῳ, καὶ πράττει. Ἐὰν ἐκεῖ-
 νος ὁ φιλοκερδῆς πραγματωδῆς ἔσεργε μὲ εἰλικρίνειαν
 νὰ ὁμολογήσῃ, ὅταν προτιθέμενον κανένα ἀδρῶν, ἔ-
 σω καὶ ἀδικῶν κέρδος, ὅλος ἐπιθυμητῆς ἀγωνίζεται νὰ

ερώση τὸ ξένον μὴ τὸ ἐδικόντα: μήτε ἤθελ' εἰπεῖν, παρ' ὅτι αὐτὸς ἄλλο δὲν φαιπέζεται τότε, παρ' ἐκεῖνο τὸ κέρδος, καὶ ὅτι ἄλλα δίκαια δὲν ἐπικρατῶν εἰς τὸν νεῦρα, παρ' ὅσα τὰ τὸ παρασαίνεν ὡς συχωρημῶνον, καὶ ὅσα τὸν παρακινῶν νὰ μὴ χάσῃ τὴν καλλὴν δίκαιειν. Ἄλλο πόσον κατ' ἀναλογίαν πράττει καὶ ὅστις μελετᾷ κἀμμιαν ἐκδίκησιν: ὅστις σφοδρῶς ἐπιθυμεῖ κἀνείνα βαθμόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀδύνατον νὰ προβιβασθῆ, εἰ μὴ ἄλλων δὲν προκρημνίσῃ: ὅστις, λείπωντας ὁ δέσποτης ἢ ὁ ἀνδρας, ἔχει εἰς τὴν ἐξουσίαντα τὰ χήματα ἢ τὰ κήματα τῶ ἀνηλίκων ἢ ἀφελῶν κληρονόμων, καὶ ἔτω καὶ ἕξις. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ἔτε ἠμπορῶ νὰ ἐξηγήσω: πῶς ἡ καταπραμνίω γοντεῖαν ἐμφοτῆει εἰς τὴν καρδίαν τὰ ἀνθρώπων, καὶ πόσον ὀξύνει τὰς ὀνυχάστας ἢ ἀπαπλή ὄψις τὰ ξένα πράγματα, ὅταν δίδεται ἡ ἡλικίαν μὴ τὴν δὲ κολίαν τῆς ἐπικρατείας καὶ τῆς συγκυρίας. Οὕτω πράττειν καὶ τῶσοι ἄλλοι, οἱ ἵποιοι ἔσωθεν ἢ μὴτ' ἄλλον βεληφόρον ἔχον, παρ' ἢ τὴν ὄρεξιν ἢ τὸ πάθος, ἀπὸ τὸν ἦχον τὰ ὁποῖα ὄχι σατανάικις συμπίγγεται ἢ φωνὴ τῶ ἀρθεῖ λογικῶ.

Ἄλλ' ἂς ἐπαναλάβωμεν πῶρα ἐκεῖνο τὸ ἄγιον ἀξίωμα, ὅπερ πρό ὀλίγη ἀνεφείραμεν, ἢτοι **Οἷα πρὸς ἄλλῃ μὴ παθεῖν ὄλωσ θέλεις,** **Τοιαῦτα καὶ σὺ μὴδὲ δρᾶν ἄλλω θέλει.**

Γιὰ τὸ δραστήριον μέσον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον διορθώνονται αἱ παραφοραὶ τὰ πάθος, τὰ μόνυ αἰτίς τῶ ἀδικιῶν. Ἐὰν ἀληθῶμεν, ὅταν κηρύττωμεν, ὅτι ὁ σκοπόςμας εἶναι τὸ νὰ ἀποδίδωμεν ἐκάστῳ τὸ ἀνήκον, καὶ ὅτι μὴ δόνα νὰ μὴ παραβλέπωμεν: ἀνάγκη εἶναι, ὅτι παύτοτε, καὶ πᾶντα καὶ καὶ ὅσον τὸ δυνάτον νὰ ἐπέχωμεν τὴν θέλησιν καὶ τὴν διάνοιαν ἀδιάφοροι, ὡς ορθῶς καὶ

190 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

καὶ ἀπαθῶς τὰ ζυγοσθμίζη : πόπρον ἢ πράξις, ὅπῃ
 μελετώμεν τὰ πράξεωμῶν, εἶναι τάχα δικάια ἢ ἀδίκως.
 Οἱ ῥόπος ἔπειτα πῶς ὀρθῆς ζυγοσθμίας πρῶτον κρι-
 μεται ἀπὸ τῶν εὐρισιν τῶν αἰτίων καὶ τῶν δικαίων ἢ
 ὄντως ἢ δοκούντων καλῶν, τὰ ὅποια σωφρόνου πρὸς
 βούθειαν πῶς πράξεως ἐκείνου τοῦ ἔργου, ὅπῃ μᾶς ἀρίσ-
 κει. Ἡ ποιότης εὐρισίς ἔπε εἶναι δύσκολος. Καὶ ῥθά-
 ρει τὰ συμπεριφερώμεν ἐκείνῳ τῶν φιλαυτίαν, ἢ ὅποια
 ὄχι πλῆσται, ἀλλὰ μάλιτα πλημμυρεῖ ἀπὸ παρόμοια
 δίκαια. Ἐντιῦθεν ἔπειτα πρέπει τὰ ρίπτωμῶν μίαν
 ὀμματίαν καὶ εἰς τὸ ξῶνον καμύλιον, ἢτοι πρέπει ἐπί-
 μως τὰ ἐρῶτωμῶν, καὶ ὅμῃ τὰ μελετώμεν ἕσα δίκαια
 ἀποβλέπεν τὸν πλησίον, πρὸς τὸν ἑποῖον ἢ κατὰ τὸ
 ὁποῖον διδάσκωμῶν τῶν πράξιν. Ὡς καὶ αὐταὶ μὲν ὀ-
 κολίαν ἀείσκονται, ὅταν ἡμεῖς πάντοτε ὑποδίττωμεν τὸ
 ἐδικόνμας περιστατικὸν εἰς ἄλλον, ἢ νομίζωμῶν, ὅτι δὴ ἑ-
 κείνος εἶναι οἱ ἴδιοι ἡμεῖς, ἢ προσωοιόμεθα, ὅτι ἢ πρά-
 ξις, ὅπῃ ἡμεῖς μελετώμεν τὰ κάμωμεν εἰς ἄλλον, μέλλ-
 λει τὰ γόνῃ εἰς ἡμᾶς. Καὶ τί τάχα θέλομεν νομί-
 σει, ἢ τί τάχα θέλομεν εἰπῆ, ὅταν αἱ ἄλλοι ἠθίλων
 μᾶς μεταχειρομῶν τοιαυτοῦ ῥόπος; Τῆτο συνηθίζει τὰ
 μᾶς φέρη, ἢ πλάχισον ἔπρειπε τὰ μᾶς φέρη εἰς μίαν
 φρόνιμον ἀπόφασιν, καὶ εἰς μίαν ὄντως ὀρθῶν, ὄντως
 δικαίων πράξιν: ἢτοι ὅτι τὸ μίτρον, ὅπῃ ἡμεῖς ζητοῦ-
 μεν, οἱ ἄλλοι τὰ μεταχειρίζονται πρὸς ἡμᾶς, εἶναι τὸ
 αὐτὸ μὲν ἐκεῖνο, ὅπῃ ἡμεῖς χρωσόμεν τὰ μεταχειρίζώ-
 μεθα πρὸς ἄλλους. Ὅταν τῆτο τὸ μίτρον καλῶς τὸ ἐκ-
 λαμβνώμεν, χροδὸν πάντοτε δὲν σφάλωμεν. Καὶ ἐπὶ
 ἀληθείας ἔπρειπον, ὅτι ἐκεῖνος τὸ κριτῆ, ἢ ἐκεῖνος τὸ
 κυβερνήτης (ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὑδετοσῶς τὸ ψηφᾶ) ἔπρει-
 πε, λέγω, ὅτι δὴ ὁ Θεὸς τὰ τὸ μεταβάλλῃ ἐκείνῳ

τῶν

τίω λαμπρῶν χλαμύδα εἰς τὸ ρακνύδωμα ἐκείνου τοῦ πτωχῆ, ἢ ἐκείνου τῆ χωριάτου, ὅπως αὐτὸς ἢ δὲν θελεῖ εἰς ἀκέρση, ἢ μὲ ὑπεροφίαν τὸν ἀπορρίπτει, παραβλέπωντας καὶ μισοτικίας καὶ δίκαια, καὶ περιπλέον τὸν κρατεῖ τὸσον καιρὸν εἰς τὴν φυλακίω, χωρὶς πάποτε νὰ τὸν ἀθωώσῃ ἀπὸ τὸ ἔγκλημάτου. Ἀλλὰ τότε, ναί, καὶ ἡθελε καταλάβῃ πόσον ἄδικον εἶναι τὸ μίξον, ὅπου αὐτὸς μεταχειρίζεται πρὸς τὸν πτωχὸν κόσμον: ὅταν, λέγω, ὁ ἴδιος φαίνεται τὸσον δικατάδικτος, καὶ τὸσον ὑπομονητικὸς πρὸς τὰς πολυτελεῖς πύλλας, καὶ πλείον ἀκόμε πρὸς τὰ εὐπερὰ Ταρπόσια. Τὸ ἴδιον καὶ ἐκείνος ὁ διασώτης, ἢ ἐκείνη ἡ οἰκοκυρά, ὅπως τὸσον ἀνελεήμονα βασανίζει, καὶ ἀτιμάζει τὰς ἀθλίους δούλους δεῖ τὸ μυδρῶν, ἢ ὅπως πληρώνει τὰς ἐργάτας μόνον μὲ γλαφυρὰ λόγια, ἢ μὲ ὑποσχέσεις, ὅπως πάποτε δὲν βλέπων ἔκβατιν, ἢ (ὅπως εἶναι τὸ χειρότερον) πολλακις μὲ ἀπειλὰς. Ἀλλὰ δεῖ τί αὐτοὶ δὲν βάλονται ὀλίγον νὰ σοχαθῶν, ὅτι τὸ νὰ προσάσων, καὶ τὰ μὴ δευδῶν ἄλλως, εἶναι εὐὰ φίλον θεῖον ἔλεος; Ἀλλ' ἀνίσως ὁ Θεὸς ἡθελε τὰς κάμη, ἅτι εἰς γονηθεῖς ἰσχυροσμοῖοι νὰ πορίζονται τὸν ἐπιούσιον ἄρτον μὲ τὴν δουλείαν ἢ μὲ τὴν ἐργασίαν: ἀραγε ποῖον μίξον ἐμελλαν αὐτοὶ νὰ ἐπιθυμήσουν ἀπὸ ὅποιον καὶ τύχην ἡθελε τὰς προσάσων; Καὶ ἄλλα παραδείγματα ἠμπόρασι περὶ τῆ νὰ ἀναφέρω, καὶ ὁμως ἀφύω, ὅτι ἕκαστος εἰς τὴν ζητῆ ἐν ἑαυτῷ, σοχαζόμενος τὰς δεφόρες πλησίον, ὅμως μὲ τὰς ὁποίας συμπολιτεύεται, ἀσυμπραγματεύεται, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν ἴδιον οἶκον, καὶ ἐκτεινόμενος εἰς ὅλας τὰς καταστάσεις τῶν ἄλλων Ἀνθρώπων, ὅπως ἀείσκονται τὸσον εἰς ὑψηλὰς, ὅσον εἰς χαμηλὰς βαθμίδας.

Ἔπειτα ἀπὸ τῆτο τὸ γενικὸν ἀξίωμα, ἀρμόζει, ὅτι νὰ καταβῶμεν τώρα εἰς μίαν μεικωτέραν θεωρίαν τῆς χρέως, ὅπῃ ὁ Ἄνθρωπος ἢ πρέπει, ἢ δεῖ πρέπει νὰ φυλάττη πρὸς τὰ μεικώτερα πάγματα τῆς ἄλλων Ἀνθρώπων. Καὶ ἐπ' ἀληθείας εἰς τῆτο ἔχομεν περιφανεῖς καὶ συνετὴς διδασκαλίας, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἀφῆκαν εἰς τὰ συγγραμμάτων χρησιμωτάτας διδασκαλίας. Μάλιστα ἡμεῖς, ὅσον ἔχει τὰ καθήκοντα, ὅπῃ εἰ Ἄνθρωποι χρεωσθῶν πρὸς ἀλλήλους, ἤγουν ὅσον ἔχει τὴν Τάξιν, ὅπῃ ὁ εὖσας Ἄνθρωπος πρέπει ἀκριβῶς νὰ σώζη πρὸς τὸν ἄλλον: εἰμεθα κατ' ἕξοχλῶ ὑπόχραιοι εἰς δύο μεγάλας νόας, τὸν εὖσαν ἔθνικόν, καὶ τὸν ἄλλο: ἐκκλησιαστικόν, ἤτοι εἰς τὸν Κικέρωνα, καὶ εἰς τὸν ἅγιον Ἀμβρόσιον. Αὐτὰ τὰ καθήκοντα ὡς καὶ ὁ Ἀπίστολος πῶ καὶ πῶ εἰς τὰς Θεηγόρους ἐπιστολάς μᾶς τὰ ἀναφέρει. Τώρα ὅστις θελήσει μὲ λεπτομέρειαν, καὶ καθ' ὅλιγόν τινι ἕκτασιν νὰ θεωρήσῃ αὐτῶν τινι πρότασιν: αὐτὸς ἔπρεπε νὰ συγγράψῃ εὖσα ὀλόκληρον βιβλίον. Ἀλλ' ἐγὼ ἔπε σημειῶναι ἐνταῦθα, παρ' ὀλίγα, ἀρκήμενος μόνον μὲ μίαν, καὶ ὅμως ἄκρως ἀναγκαίῃ παρατήρησιν. Καὶ λοιπὸν ἀρμόζει, ὅτι δὴ πρῶτον νὰ θεωρήσωμεν τὴν Ἄνθρωπος ἐν γένει, καὶ ἔπειτα ἕκαστον καὶ μέρος. Ὅσον ἔχει τὸ πρῶτον, ἔπειτα δὴ ὁ Ἄνθρωπος δέρεσεται ἐν πολιτικῇ κοινωσίᾳ ὁμῶς μὲ πόσας ἄλλας ὁμοειδεῖς: τὸ λογικὸν πάραυτα δογματίζει, ὅτι πλέον συμφέρει, ὅλοι οἱ Ἄνθρωποι νὰ συνεισφέρω πρὸς τινι οἰκοδομῶν τῆ κοινῆ καλῆ, καὶ τῆς δημοσίας καλῆς καταστάσεως, παρ' ὅλοι οἱ Ἄνθρωποι ἀδελφικῶς νὰ μηχανῶνται τινι καταστροφῶν καὶ τινι κακοδαιμονίᾳ τῆς ἄλλων. Ὡσαύτως γίνεται φανερόν, καὶ ὅτι πλέον συμφέρει, οἱ Ἄνθρωποι νὰ συμπολιτεύωνται,

καὶ νὰ μεταχειρίζονται τὰς ἄλλας καὶ τὰς γνώσας νόμους τῆ λογικῆς, παρὲξ καθεῖ Ἀνθρώπου διὰ κανένα παρὸν κέρδος νὰ καταδυναστεύῃ, νὰ ἀπατᾷ, ἢ νὰ γυμνώῃ βιαίως τὰς πλησίον. Διότι εἰς ἐσυγχωρεῖτο εἰς τὸν δεῖνα, ὅτι καὶ τὴν γνώμην τὴν νὰ βλάβῃ τὰς ἄλλας: ἐπρεπε εἶχ ἦτον, ὅτι τὸ ἴδιον νὰ συγχωρῆται καὶ εἰς καθεῖ ἄλλον Ἀνθρώπον: καὶ ἔτι, ὡς ὁ κόσμος ἐμελλε νὰ καταστήσῃ ὅλος μία ἄβυσσος συγχύσεως. Καὶ διὰ τὸ εἰκεῖνα μόνον τὰ ἔργα ἢ πράγματα, ὅπως καὶ ἀνωτέρω προεῖπα, εἶναι φύσει καλά, καὶ ἐπομένως ἐντιμα, ὅσα δηλαδὴ ἀποβλέπουν τὸ κοινὸν καλὸν τῶ Ἀνθρώπων, ἢ τελάχισον ὅσα δεῖ τὸ ἀναξίειν: ὅπως ἢ φύλαξις τῆς υποχρέσεως, ἢ δικαία συμφωνία, ἢ σύγνωμοσύνη πρὸς τὰς γονεῖς, ἢ ἀχαριστία πρὸς τὰς δέεργετας, ἢ δουλαιὴ βοήθεια πρὸς τὴν χεῖρ τῆς πλησίον καὶτ. Φύσει ἔπειτα καὶ παντελῶς ἀποξόπαια κακά, εἶναι ὅσα εἰς ἐναντίας μάχονται τὸ τὸ δημόσιον καλὸν τῆς ἀνθρώπινης Φύσεως: ὅπως δὴ ἢ παράβασις τῆς υποχρέσεως, ἢ ἀδικος σιῦταξις, ἢ βλάβη ὅπως ἀφορᾷ τὸ σῶμα, τὴν περιουσίαν, τὴν τιμὴν τῆς πλησίον, καὶ ἔτι κατ' ἐξῆς. Τόσον προφανῆ εἶναι αὐτὰ τὰ πράγματα, καὶ τόσον ἐποπτικά, ὡς εἰδέναι, (ἐξω αὐτὰ πάχει ἢ νοὸς ἀδρανείαν, ἢ διαφθορὰν ἡδῶν, ἢ κακοφοπίαν καρδίας,) ἢ μπόρει νὰ τὰ ἀμφιβάλλῃ. Εἰς ἔπειτα κανένας ἢ ἀρνεῖται, ἢ ἀμφιβάλλει τὰς πιαύτας ἀληθείας, ἀλλ' αὐτὸς ἔτε διαφέρει ἀπὸ ὁποῖον ἔχωντας τὴν χεῖρ τῶ ὀμμάτων, καὶ θεωρῶντας τὸν ἥλιον, καὶ ὅμως ἀρνεῖται, ὅτι εἶναι φῶς εἰς τὸν κόσμον: ἢ ὅτι τὰ τέσσαρα καὶ τέσσαρα κάμνουν ἐκπὸ.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸ τὸ γενικὸν καλὸν τῆς βδδαιμονίας,
 Τομο II. N πρὸς

πρὸς τὴν ὁποίαν ὡς πρὸς σκοπὸν ἕκαστος ἔπρεπε νὰ ἀφορᾷ, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν φέρομην διάφορα καθήκοντα ἀπλῶς πρὸς κάθε πρόσωπον, καὶ πρὸς κάθε ἔθνος, ὡσανὺ ὅτι ὅλοι συναδελφοί μας λογιζονται: ἔπεται ἡ παῖς καὶ ἡ πολιτεία, πρὸς τὴν ὁποίαν ἕκαστος ἰδίᾳ δέχεται ὑπόχρεως εἰς διάφορα ἀκόμι μερικώτερα, καὶ ἀκόμι γενώτερα καθήκοντα. Ἡ γὰρ ἡμεῖς συμπεριφέρομην ἐν ἑαυτῆς τὸ χεῖρος, νὰ τὴν ἀγαπῶμεν, νὰ τὴν διαυθοντῶμεν, ἢ νὰ τὴν βοηθῶμεν εἰς τὰς χεῖρας. Εἰς αὐτὴν ἐλάβομεν τὴν ζωὴν, ἀπὸ αὐτὴν ἔλαβον τὸν πόρον τῆς ζωῆς: καὶ διὰ τὸτο ἔπεται ἀπὸ τὴν φυσικὴν μητέρα, ἔχῃ ἦτον καὶ αὐτὴ πρέπει νὰ λογίζεται μήτηρ. Μάλιστα, ὅπως χεῖρος μὴ νὰ προκείνομεν, καὶ νὰ ἀγαπῶμεν πλέον τὸν Θεόν, πατέρα ἢ μητέρα: ὡσαύτως δίδονται περιστάσεις, ὅταν ὁ πολίτης χεῖρος νὰ ἀγαπᾷ, καὶ νὰ προτιμᾷ πλέον τὴν πατρίδα, παρ' ἑαυτοῦ, ἢ γεννητοῦρας: καὶ τὸτο, ἐπειδὴ τὸ δημόσιον καλόν, καὶ τὰς νόμους τῆς φύσεως, πρέπει, ὅταν τὸ καλεῖ ἡ ἀνάγκη, νὰ ὑπερβαρῆ τὸ μερικόν. Ἀλλ' ἀφ' ἧς ὁ Ἄνθρωπος δέχεται πολίτης: οἱ νόμοι τῆς πολιτείας τὸν υποχρεῖται νὰ διαυθοντῶν τὰς ἄλλας συμπολίτας: ὅπως, λέγω, καὶ οἱ ἄλλοι χεῖρος νὰ διαυθοντῶν αὐτόν. Καὶ ἐπομένως πρέπει, ὅτι ἐνίοτε καὶ περιεσίαν, καὶ ζωὴν νὰ θυσιάσῃ, διὰ νὰ λυθῶσῃ τὴν πατρίδα: πρᾶγμα ὅχι μόνον ἐνδοξόν, ἀλλὰ καὶ θεάρετον: ἔσα δὲ ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος, δὲν λέγω, ἀξίειπαινος, ἀλλὰ καὶ ἀπαραίτητος ὀφελὴ ὅποιονδήποτε ἀγνώμονος καὶ ἐντίμου πολίτη. Διότι ἕκαστος ἀναλόγως μετὰ τὴν δυνάμιν τε καὶ μετὰ τὴν ἀξιοπρέπειαν χεῖρος νὰ τὴν βοηθῇ: καὶ οἱ ἔσοποι, ὅπως νὰ τὴν συνδράμῃ, ἔτε εἶναι ὀλίγοι. Μάλιστα,

μ' ὄλον ὅπῃ φαίνεται ἐπίστε, ὅτι ἡ διοίκησις πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν, ἢ ὅτι πλημμυρῶν οἱ δὲ χάρεισι καὶ οἱ αὐτοτροποὶ: ἀλλ' ὁ καλὸς πολίτης, μεγαλόφυχος, ἔτε ἔτι πῶς πρέπει νὰ παύῃ, ὅταν δυνάται, ὠφελῶντίς τῷ, **Καθότι αὐτῆ,** (καὶ τὸ ἐπιναλαμβανῶν καὶ αὐθις,) εἶναι τελευταῖον μήτηρ τε, καὶ καθότι αὐτὸς ἔλαβε μέγα καλὸν ἀπὸ αὐτῷ. Οὐτε πρέπει τὰ ἐλαττώματα τῶν συναδελφῶν τε νὰ τὸν ἀποξέπῃ ἀπὸ τῷ βοήθειαν καὶ ἀπὸ τῷ ἀγάπῃ τῶν ἐπιλοίπων ἀδελφῶν συναδελφῶν, ὅπῃ εἶναι οἱ περιχότεροι. Τὸ αὐτὸ ἄς λέγεται καὶ διὰ τὸν ἄρχοντα, ὅπῃ εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς πολιτείας. Τὸ σέβας εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τε, καὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν τε, εἶναι τόσα δέγματα νεομοθετημένα ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν καθόλου ἀπόφασιν τῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ **Εὐαγγέλιον**. Καὶ ἐπ' ἀληθείας τὰς καλὰς περγίπας ἐδένας χρειάζεται παρακίνησιν νὰ τὰς ἀγαπᾷ. Ἐνας παμβάρβαρος, ἢ μάλιστ' αὐτὸς παντάπασιν ἀναίδητος ἔπρεπε νὰ νομίζεται, ὅς τις δὲν τὰς προσφέρει τῶν τὸν δικαιοτάτην φόρον. Ὄταν ἔπειτα οἱ περγίπιες συμβαίνῃν, ὡς λέγῃν οἱ Ἴταλοι, διαφορόχυμοι: καὶ ὁμοῦς ἔχ' ἡττον ὁ φρόνιμος ἀκολουθῶντας τὰς προφανεῖς διδασκαλίας τῶν ἱερῶν γραφῶν, ὑπομνήει, συμπαθεῖ, καὶ ποσῶς δὲν ἀκροτηιάζει τῷ εὐλάβειαν καὶ τὸ σέβας ὡς καὶ εἰς τὰς σχολαίους αὐθιγῶν: καὶ μάλιστ' ὅταν αὐτὸς γινώσκει, ὅτι δὴ ἀπλῶς καθε αὐθιγῶν διοικήσεις ὑπόκειται εἰς τὰ πάθη καὶ εἰς τὰ λάθη. **Ἀλλὰ** μία ὁμματία πρὸς ὥραν καὶ εἰς ἄλλους αἰῶνας, ἢ εἰς ἄλλας διοικήσεις, καὶ ἴσως μὲν δολίαν, αὐτὸ ἔχομεν ὁμοῦς, θεραπεύομεν τὰς δυσαρεσίας μας. Ποῖα ἔπειτα εἶναι τὰ καθήκοντα τῶν περγίπων πρὸς τὰς ὑπηκόους: ἐγὼ νομίζω, ὅτι δὴ οἰκονομικώτερον πρέπει νὰ ἀπο-

σιωπῶνται. Ἀγκαλὰ ἔτι ἀμφιβάλλω, ὅτι πάποτε οἱ πείγγιπες δὲ ἔχον νὰ ἀναγνώσωσι τὸ τὸ μὲ τὸ πονημάτιον: ἢ αὐ καὶ τὴν περιπέσει εἰς τινὸς χεῖρα, ὅτι ἴσως δὲ θέλει χρεασθῆ νὰ σπαράσῃ μίαν πύχλω, τὴν ὁποίαν πάποτε δὲ ἠμπορεῖ νὰ τὴν μάθῃ. Καὶ ἐπ' ἀληθείας τόσα καὶ τόσα συγγράμματα, ὅπῃ πραγματώνονται τὸ εἶναι καὶ τὰ καθήκοντα τῶ ἀρχοντος, φαίνονται μεγαλοπρεπέστατα ἀργυροχυσοδεμένα εἰς τὰς βιβλιοθήκας. Ἀλλὰ τί; Ὅλα εἴκου ἀργά: καὶ χεῖδόν ἠμπορῶν νὰ εἰπῶ, ὅτι εἶναι τόσα ἐπίσια ἀχθῆ ἀρέρης. Ὡς τὸσον ἐγὼ ἀρκῶμαι νὰ εἰπῶ, ὅτι δὴ μὴτ' ἄλλο ἐπεθύμην ἀπὸ ὁποῖον διοικεῖ λαὸς, καὶ ὁμῶ ὁμολογεῖ τὸν νόμον τῶ Ἰησῦ, νόμον, ὅπῃ κυρίως ἀφορᾷ τὴν αὐξήσιν τῆς ἐπισήμων ἀρετῆς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς Δικαιοσύνης: πὰρ ὅτι νὰ κρατῆ μὲ κεφαλαϊώδη γράμματα γεγραμμῶν εἰς τὸ μουσικόν του δομάτιον, καὶ ὁμῶ συχνάκις νὰ μελετᾷ τὸν ὀρισμὸν τῶ πείγγιπος, ὅπῃ ὁ Ἀριστοτέλης (1) μᾶς ἀφῆκε, καὶ ὅπῃ ὅλοι οἱ σοφοὶ τὸν ἀγκαλίασαν. Τυπέσιν ἀρχῶν ἐστίν, ὅς ἀρχεὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἀρχομένων, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ σφέτερον αὐτῶ, ἢτοι πείγγιπ εἶναι, ὅστις προκρίνει τὸ καλὸν τῆς ὑπηκόων ἀπὸ τὸ ἐδικόν του, πρὸς διάκωσιν δηλαδὴ τῶ τυράννε, ὅστις ἀρχεὶ πρὸς τὸ σφέτερον αὐτῶ συμφέρον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ τῆς ἀρχομένων: ἢτοι, ὁ ὁποῖος προκρίνει τὸ ἐδικόν του ἀπὸ ἐκεῖνο τῆς ὑπηκόων. Εἰς ἐμὲ τὸ δάπτερον μέρος τούτου τοῦ ἀξιώματος φαίνεται παντελῶς ἔραχῦ, καὶ ὁμῶς κἂν τὸ πρῶτον εἶναι ἀληθέςαπν. Καὶ ἔτι τὸ οἱ πείγγιπες, ὅταν καλῶς ἐννοῦν

αὐ-

(1) Εἰ τῶ Δ'. πῶ Πολιτικῶν.

αὐτὰ τὰ λόγια, ἔμελλαν περιπλέον νὰ ἐννοήσων, κὶ ὅτι μίτε θέλει ὁ Θεός, πῶς τόσαι χιλιάδες κὶ τόσαι ἑκατοντάδες χιλιάδων Ἀνθρώπων νὰ ὑπακούωι εἷνα Ἀνθρώπων, μόνον ἔχ' νὰ τὲ προπαρασκευάζων κάθε ἀνάπαυσιν, ἀπόλαυσιν, ἡδονῶν, μὲ πολλῶν τῶν ἐνόχλησιν καὶ βάρος : ἀλλὰ μάλιστα βάλλει τὸν πείριγπα εἰς τὸν θρόνον, ὡσεὶ νὰ ἐφοδιάζων, κὶ νὰ φροντίζων, ὅσον τὸ δωματὸν, τῶν δούδαιμονίων ἐκείνων τῶν χιλιάδων κὶ ἐκείνων ἑκατοντάδων χιλιάδων προσώπων, πρὸς τὰ ὁποῖα αὐτὸς, εἰὼ καὶ ὀνομάζεται δεσπότης, ἀλλ' ἐμπράκτως πρέπει νὰ τὰ κυβερνᾷ ὡς πατήρ. Καὶ ὁμως ἔχ' φόβον, μὴ πολλαπλασιάτω τὰ προειρημεύα ἐπίσσια ἄχθη, προκρίνω νὰ σιωπήσω.

Οὐ μὲν, ἀλλὰ δίδονται καθήκοντα καὶ ἔχ' τὰ τέκνα, ὁμοίως κὶ αὐτὰ διωρισμεύα ἀπὸ τῶν Φύσιν, ἢ ἀπὸ τὸν λόγον. Ἐπετα ἀπὸ τὸν Θεὸν, τῶν ὑπαρξιν, τῶν ζωῶν, καὶ εἴτι ἄλλο ἔχων, τὸ χρειωσῶν εἰς αὐτὰς. Τῶν ἐπιμέλειαν, τῶν ἐνόχλησιν, τὴν δαπαύλω, ὅπῃ ἔγιναν δι' αὐτὰς : ὅλα ὀφείλων νὰ τὰ ἐξδύρωι, κὶ πῶποτε νὰ μὴ τ' ἀλυσμωνῶν. Καὶ ἄρα γε ἠμπόρων αὐτὰ πῶποτε, δεὺ λέγω, νὰ ἀνταμείψων, ἀλλὰ καὶ ἐν μέρει νὰ πληρώσων εἷνα τόσον ὑπέρμερον ἀειθρὸν δειργεσιῶν; Καὶ αὐτὸ ἰχύν, ἅς δείξων : ποῖον ἄλλο πρόσωπον ἢ τὰς ἑκάμε, ἢ καὶ ἠμπόρει, ὅτι πῶποτε νὰ τὰς κάμῃ τόσον καλόν; Τὸ νὰ τὰς ἀγαπῶν λοιπὸν, τὸ νὰ τὰς ὑπακούων, τὸ νὰ τὰς σέβωνται, τὸ νὰ τὰς βοηθῶν, ὅταν ἡ χρεία τὸ ἀπαιτεῖ : ὅλα εἶναι χρέη, ὅπῃ ἡ Φύσις, ὁ λόγος, κὶ ὁ ἕρως ἀπαραιτήτως τὰ νομοθετῶν εἰς τὰ τέκνα. Καὶ ἔχ' τῶν τέρματα ἔπρεπε νὰ λογίζωνται, ὅσοι δεὺ ἀγαπῶν, ὅσοι δεὺ σέβονται τὸσάυτως καὶ τοιάυτως ἐπισήμως

Διεργάτας, καὶ ὅσοι παραβαίνουσι τὸ χρέος των, καὶ μά-
 λιστα ὅταν ἐκεῖνοι ἔχουσι χεῖραν. Ὅσον ὀλίγον καὶ αὐ-
 σοχαδῆς εὖ αὐτὸ τέκνον: ὅπως τάχα ἐπεθύμει, ὅτι μίαν
 ἡμέραν νὰ τὸν μεταχειρισθῆν, αὐτὸ ἀποκρίσῃ, τὰ τέκνα
 ταῦτα φθαίνει καὶ χωρὶς ἐρμηνεύσει νὰ πληροζορηθῆ τὸ
 χρέος, ὅπως αὐτὸς φέρει πρὸς τὰς ἰδίαις τε γυνήτορας.
 Ὅσον ὅμως τὸ κατ' ἐμὲ, ἔπε ἡμπορῶ πώποτε νὰ πρ-
 σέσω, ὅτι ὅστις ὀλίγον τιμᾶ τὸν πατέρα καὶ τὴν μη-
 τέρα, τάχα νὰ τιμᾶ τὸν Θεόν, τὸν κοινὸν πατέρα ὅλων
 ἡμῶν. Καὶ ἄμποτε ἡμεῖς οἱ Εὐρωπαῖοι νὰ ἤδελ-
 φώσωμεν κἀνθέντα ἐπίσημον ἀκμαῖον ἔθρονον τῶν, νὰ ἐμ-
 φυτεύσωμεν εἰς τὰ τέκνα τὸ σέβας καὶ τὴν ἀχαριστίαν
 πρὸς τὰς αἰτίας τῆς ὑπάρξεώς των, καὶ ὅλων τῶν καλῶν,
 ὅπως αὐτὰ ἀπολαμβάνουσι. Καὶ ὅμως τὸ ἐφρόντισαν οἱ
 Σῖνες, ἢ οἱ Κινέζοι, καὶ ὄχι πώποτε ἡμεῖς. Ἀλλ' ὡς καὶ
 οἱ γονεῖς ἔχουσι τὴν διάφορα τὸν καθήκοιται πρὸς τὰ τέκνα.
 Τὸ νὰ τὰ φέρουσι εἰς τὴν ὑπόστασιν, καὶ τὸ νὰ ἔφρουσι τὰ
 σώματά των, βέβαια καὶ μεγάλη διεργασία εἶναι: καὶ ὅ-
 μως ἡ κυριώτερα εἶναι ἡ καλὴ, ἡ ὀρθὴ ἀνατροφὴ τῶν
 ψυχῶν των. Διότι ἔπε χαροποιεῖ τελευταῖον τὸν γο-
 νεῖα, παρ' ἢ ἀποκρίσεις τῶν ἀγαθῶν τέκνων. Μὴτ' αὖ
 λογίζεται καμμία μεγάλη δὴδαιμονία διὰ τὸ τέκνον
 τὸ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν κόσμον, ὅταν μέλλει νὰ ἀποβῆ
 κἀνθέντα κακόβιος, καὶ ἢ νὰ ἀτιμάσῃ, ἢ νὰ φθείρῃ
 ἑαυτὸν, καὶ πῶς νὰ ἀταμείψῃ τὰς γονεῖς τε μόνον με-
 ἀχαριστίας, μετ' ἐλπίδας. Πρέπει τὸ λοιπὸν αὐτοῖς
 νὰ ἀνατρέφουσι, ὅσον καλύτερον ἡμποροῦσι, τὰς ἡμέρας: ἔπε νὰ
 λυπεῖνται τὴν προσοχὴν ἢ τὴν δαπάνην, ὡς καλῶς
 νὰ ἀνατρέφουσι τὰς τοιαύτας φυτείας. Καὶ ἐπ' ἀλη-
 θείας ἔως εἰς κάποιαν ἡλικίαν ἔπε διὰ φέρουσι τὰ βρε-
 φήλια ἀπὸ τῆς σκύλακας, μάλιστα πολλάκις φαίνον-
 ται

ται ἀκόμι ἀκεραιώτερα, ἢ ἕκδοτα εἰς χίλια παιδαγωγίῃ
κακά: καὶ τὸ, θεῖ τι ἰχυρογνώμονα δέξαν να παρ-
των καὶ τὴν γνώμῳ των. Αὐξήματα ἔπειτα, καὶ ἀδύ-
κιμα τῶ κακῶ κόσμῳ, ὅποιον πρώτων ἀπαυτῶν, ἐκεῖ-
νον μιμνῶνται, καὶ πλείον εύκολα τὸ ἐλάττωμα, παρῆξ
τῶ ἀρετῶ. Ἐὰν ἔπειτα ὑστέρηται οἰομένηποτε φρε-
νημον σύμβυλλον, καὶ ἀρετὸν χαλιναγωγὸν τῆρ κλίσειώ-
των, καὶ τῆρ ὀρέξεών των: ἀλλ' ἰδὲ οἱ πειθήνιοι ἄσφατι,
βάρος καὶ βδέλυγμα τῆς πολιτείας, καὶ ὄλεθρος τῆς ε-
δίας πατρίδας. Ὡς τὸσον οἱ φρόνιμοι γωνητηρῆς χεῖρας
να φροντίζων, ὡς εἰ μέρος μετῶ γλυκύτητα, μέρος με-
τῶ παρακίνησιν, μέρος μετῶ μέβια αὐσηρότητα, καὶ
καὶ πάντοτε μετῶ καλὸν παράδειγμα, να καθοδηροῦ-
νται τὰ σκιρπητικά παλάγια, δευπαυτες τῶ ὀρμῶ τῆρ
ἀτάκτων παθῶν, ἀναβέποντες τὸν οἶσον τῆρ παραφό-
ρων ὀρέξεων, διδάσκοντες τῆς ὀρθῆς φρονήματα, καὶ πα-
ρασαιεστες τῆς τῶ κακῶ παρεπόμῳ τῆς κακοπραξίας, καὶ
καὶ τῶ καλῶ τῆς ἀγαθοπραξίας. **Να μὴ τῶ χαϊδίξων**
πολλὰ, να μὴ τῶ δεικνῶν πολλῶ παβικῶ ἢ μη-
βικῶ ἀγάπτω, καὶ καὶ τὸ αὐτὸ να μὴ τῶ ψυχραίνου
χρῶς αὐτίω, μήτε να παρασάμῳν πλείον κλίσιν εἰς
τὸ εὖα, παρ εἰς τὸ ἄλλο: να μὴ τῶ βροντῶν σωε-
χρῶς μετῆς ἀπειλάς, μετῆ ἀτιμίας, μήτε να τῶ
δύρων, παρῆξ θεῶ μεγάλας ἀφορμίας. Ὅταν, καὶ ὅ-
πως ἐνδέχεται, ὅτι δὴ εὖας γὸς (καὶ τῶ ἀπαυτα με-
γάλω προσοχῶ) να ἀποκτίσῃ σίβας καὶ ἀγάπτω
πρὸς τῆς μεγαλητέρως, ἕτε εἶναι δύσκολον να ἔπειται
τὸ ἐπίλοιπον. Καὶ θεῶ τῶ τὸ τέλος ἴσως, λέγω, καὶ
ἐσφίφῃσιν, ὅτι να τῶ ἐμβιβάζων εἰς τῶ φρονιὰ τῆς
αιουσιμίας. Ἀλλὰ πρὸ πάντων πρέπει να τῶ κρατῶν
μακρῶν ἀπὸ ὅποιον δυνάται να τῶ δεσπέτῃ μετῶ

κακοφροσυνίῳ, καὶ τὰ τὰ δείξει παραδείγματα ἢ μω-
 ρῶν, ἢ κατηγορητῶν ἠδῶν. Τὸ ἴδιον τῶ φρονίμου πα-
 ρὸς εἶναι, ὅτι, ὅταν τὰ τέκνα τῶ ἀκύν, ἢ βλέπου
 τὰ ἀτακτα κινήματα τῶ ἄλλων, (καὶ πολλάκις τα
 διηγεῖται ἐξ ἐπίποδες ὁ ἴδιος πατήρ,) τὰ τὶ ἐμ-
 πνύη ξόμον καὶ μῖσος κατ' ἐκείνων τῶ παραφόρων πρά-
 ξεων. Ἐῖτας σιωπῆς πτωχὸς ὠδήγει φρόνιμα εὖτα πε-
 μοιγεσθῆ ἔχον εἰς τὸ καπηλεῖον, διὰ τὰ παρατηρῆ τῶ
 κτύωλογίαν, εὖς καγχασμῆς, καὶ τὰ παγγέλοια κι-
 νήματα τῶ μεθύσων: ὅπερ τὸν ἔκαμνε καλῶς τὰ πε-
 ρελαμβανῆ ἔλλω τῶ ἀχημῖαν τῶ μεθύσιε. Οὐτὶ
 ἄλλο ἐχρειάθη, ὥστε ὁ καλὸς νεανίσκος, ὅσον καιρὸν
 ἔζησε, τὰ φέρη τὸ καπηλεῖον, καὶ τῶ κατάχρησιν τῶ
 οἶνε. Ἄλλο τόσον ἐπρατταν καὶ οἱ φρόνιμοι σαρτιά-
 ται, οἱ ὁποῖοι ἐπαράσαιαν εἰς τὰ τέκνα πον τῶ ὑ-
 περβολῶ τῶ οἰγοποσίαις μὲ τῶς εἰλωτας, ὅταν ἐξω-
 φρενεύσαν. Καὶ ἐπ' ἀληθείας, μεγάλως συμφέρει τὸ
 τὰ σιωπῆδίζωνται ἔγκαира οἱ νεανίσκοι τὰ κρίνεν κα-
 λῶς περὶ τῶ πραγμάτων, καὶ τὰ ἐνωσιῶ τὸ καλὸν,
 τὸ κακὸν, τὸ ἀληθές, τὸ ψεῦδες, τὸ δοκῶν, τὸ ἐμ-
 βριδές, τὸ γελοιῶδες, καὶ ὅσα παρόμοια ἠθικὰ ἔργα.
 Ἀλλ' ἴσως ἢ ξυφερα ἠλικία πον δὲ φαίνεται δεκτικὴ
 τῶς πιαύτης δυασέπτε βοσκηῆς: καὶ ὁμως τῶ ἔτε συμ-
 βαίνει εἰς ὅλα. Ἐῖως καὶ αὐτὰ ἔχεν διώαμιν τῶ δια-
 νοεῖσθαι: καὶ εἰαὶ δὲ φθαίνεν τὰ χωρέσαν τῶς σφυφῆς
 καὶ ὑψηλῆς μεταφυσικῆς θιωείας, καὶ ὁμως εἰδὲν ἔττον
 πολλόστατα ἀπὸ αὐτὰ, διδαγματῶ ἀπὸ τῶ φιλαυτίαν,
 γινώσκεν τὰ διακρίνεν τῶ Τάξιν ἀπὸ τῶ ἀταξίαν,
 τὸ ὠραῖον ἀπὸ τὸ ἀχημον, καὶ τὰ ἐξῆς. Περιπλῆσθ
 ἄς προσεθῆ καὶ ἐκείνη ἢ διάφορος κλίσις ἢ κρῆσις τῶ
 κρηφηλίαν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τίνα φύσει κλίνεν πρὸς τὸ

καλόν, καὶ τίνα πρὸς τὸ κακόν. Καὶ ὅμως καὶ εἰ καλοκατάστασι ἔπρεπε νὰ βοηθήσωμεν τὰ πικρία των, ὁποιαδήποτε καὶ αὐτὸν τύχην, μὲ καλὰς φύλακας ἢ παιδαγωγούς, καὶ μάλιστα μὲ τὰ φροντισήρια, ὁ τόπος τῶν ὁποίων μεγάλως συμφέρει εἰς τὴν καλίω καλλιέργειαν τῶν νέων, ἢ εἰς τὴν ἐγκράτειαν τῶν μεγάλων ἀταξιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκειται αὐτὴ ἡ σφαιρῶσα καὶ ἄβελος ἡλικία.

Ὅσον ἔπειτα δεῖ τὰ καθήκοντα τῶν ὑπ᾿ ἀνδρῶν, ἑκάστος ὅπως ἐν γινώσκει, ὅτι ὁ γάμος εἶναι μία κοινωνία ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἡγιασμένη παρὰ Θεοῦ, καὶ ἐκδυσημασμένη ἀπὸ δευτέρου ἀρρήτως συμφωνίας, εἰς τὰς ὁποίας ὑποχρεῖται ὅσον ὁ ἀνὴρ, ὅσον καὶ ἡ γυνή. Πρέπει νὰ λογίζονται ὡς μίαν καρδίαν εἰς δύο πρόσωπα, καὶ δεῖ τὸ ἀμοιβαίως νὰ ἀγαπῶνται, νὰ συμπαθεῖνται, νὰ ἐμπιστεύονται πρὸς ἀλλήλους τὰς ὑποθέσεις των, νὰ φυλάττων τὴν χρεωστικὴν πίσιν, καὶ ὅμως νὰ νομίζων μέγα ἔγκλημα τὸ νὰ μοιράσωμεν τὸν ἑρωτὰ των μὲ ἄλλα πρόσωπα. Πρέπει, ὅτι ἕκαστος νὰ σοχάζεται, πῶς ἔλαβε μίαν συμβίαν, καὶ ὄχι μίαν σκλάβαν: πρέπει, ὅτι αὐτὴ νὰ ἐνθυμᾶται, πῶς ὁ ἀνὴρ εἶναι ὄχι μόνον σύζυγος, ἀλλὰ καὶ κεφαλὴ, καὶ δεῖ τὸ νὰ τὴν πείθεται. Ἐπειδὴ ἔπειτα ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις τῆς οἰκονομίας, καὶ ἡ καλὴ ἀνατροφή τῶν τέκνων ἀνήκει εἰς τὴν γυναῖκα: καὶ πάλιν ἡ κυβερνήσις τῶν βαρυτέρων ὑποθέσεων, ἢ ὁ πόρος τῆς ζωοφιλίας ἀνήκει εἰς τὸν ἀνδρα: ὅταν ὁ εὖνας ἀπὸ τὰς δύο, ἢ δεῖ τὴν ὑπερβολικὴν διαφιβίωσιν, ἢ διὰ ἄλλας ἀφορμὰς, καὶ μάλιστα ὅταν κακόβιος λείπει ἀπὸ τῶν τῶν χρέος: ἀλλ' ἔτε εἶναι ἀμοιβολία, αὐτὸ ποιεῖς παραβαίνει τὰς νόμους τῆς καταστάσεώς τε. Μα-

κάρσιοι, ὅταν εἶναι ὁμόφωνοι, ἄθλιοι, ὅταν εἰς τὴν οἰκίαν των πατεῖ τὸ κατραμνόντης πόδι ἢ ὑπερηφάνια, ἢ ἀνησυχία, ἢ ἀσυμφωνία, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ἔμως περὶ τῆς εἴτε θέλω νὰ ἐκτανθῶ περιαισώτερον, καὶ ἀφ' ὧν, ὅτι ἄλλος νὰ πραγματωθῇ περὶ τῶν καθήκοντων, ὅπῃ ἀποβλέπομεν ὅσας ἄλλας εἰκόνας παρασαίνονται εἰς τὸ θεῖαρον τὸ κόσμῳ, καὶ τὰς διαφορὰς χέσεις, ὅπῃ ὁ εἷας φέρει πρὸς τὸν ἄλλον. Διότι ἄλλα εἶναι τὰ καθήκοντα τῶν κυρίων πρὸς τὰς δούλους, ἄλλα τῶν δούλων πρὸς τὰς αὐθεντίας. Ομοίως ἔχον τὰ ιδιαίτέραν καθήκοντα καὶ οἱ κριταί, οἱ μνηστῆροι, οἱ διδάσκαλοι, οἱ μαθηταί, οἱ ἱατροί, οἱ νομικοί, οἱ πολιτικοί, οἱ ἱεράρχαι, οἱ ἱεροκήρυκες, οἱ πραγματωταί, οἱ παιδαγωγοί, καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς.

Καὶ ὁμῶς εἴτε πρέπει νὰ ἀποσιωπήσωμεν τὸ χρέος τῆς ἀγνωμοσύνης, κατὰ μέρος εἴτε ἥτιον καὶ τῆτο ἐκείνης τῆς Δικαιοσύνης, περὶ τῆς ὁποίας καὶ τὸ παρὸν ὁμιλοῦμεν. Τόσον χησιμον, τόσον σῆτιμον εἶναι τῆτο, ὡσεὶ ἢ πράξις τε ὀνομάζεται ἀρετὴ, ὅπως καὶ ἢ πράξις τῆς ἀχαριστίας ἐλάττωμα, καὶ τῆτο ἀποφύγειον, καὶ παντάπασι συνιδρωπόν. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ἢ φύσις καὶ ὁ λόγος ἅμα βοῶν, ὅτι ἡμεῖς ἀπλῶς καθ' ἐδεργέτω πρέπει νὰ ἀχαρισθῶμεν : καὶ ὅτι ὅταν τὸ ἀπαιτεῖ ἢ χρεία, εἰὼν ἡμπορῶμεν, ἐμπράκτως νὰ τῆ ἐμφανίζωμεν τὴν χάριν, ἢ καὶν μὲ τὴν καλῶν προαίρεσιν, ἢ μὲ τὴν παρηγορίαν, ὅταν περιαισώτερον δού ἡμπορῶμεν. Μέγα ἀμάρτημα ὅπῃ πράττει, ὅστις ἀποκαλύπεται ἀχαριστος πρὸς τὰς ἐδεργίτας, καὶ μάλιστα ὅστις κακὸν ἀντὶ καλῶ ἀποδίδει. Μήτε λέγω περιαισώτερον διὰ μίαν ὑπόθεσιν, ὅπῃ καθ' ἐα-

ΦΙΛΟΣΟΦΪΑΣ, Κεφ.ΚΕ'. 203

ἑαυτῷ εἶναι παντελῶς δούλωτος : πᾶρ ὅτι πράγμα
 ἐπιθυμητὸν ἦθελ' ἦτον τὸ νὰ ἐγνώριζεν ὁ Ἄνθρωπος
 ἑαυτὸν, ὅταν τῷ ἀνήκει ὁ τίτλος τῷ ἀχάριστο : ἐπειδὴ
 καὶ τότε ἔτε ἠμπορεῖ, πᾶριξ νὰ συχαίνεται ἑαυτὸν .
 Τόσον εἶναι αἰδιότης ἢ ἀχημία τέτα τῷ ἐλαττώματος :
Omnes dixeris maledictum, quam ingratum hominem
dixeris, κάθε ἀλιθίειον λέγεις, ὅταν λέγεις ἀχάριστον .
 Τὸ ἀπόφθεγμα εἶναι τῷ πεβλίει μίμω, ὅστις δὴ μὲ
 ὀξύτητα παρατηρεῖ περιπλέον ἀλλαχῶ, καὶ ὅτι εἷας μόνος
 ἀχάριστος κακοποιεῖ ὅλας τὰς ἀθλίους, ἐπειδὴ καὶ ἐξο-
 ρίζει ἀπὸ τῆς καρδίας τῆς ἀνθρώπων τῷ ὄριξιν τῷ
 δέργετέιν : *Ingratus unus omnibus miseris nocet.* Ἀλλ'
 ἀνάμεσα εἰς τὰς ἄλλας μας κακομοιρίας καὶ πωρώσεις,
 ὄχι ὀλιγάκις παρεγχαρεῖ ἀκόμι καὶ ἐκεῖνη τοῦ, νὰ
 διακρίνωμεν μὲ ὀξυδερκέστατον ὄμμα τὴν ξυλίω ἀχαρι-
 σίω, καὶ ἔπειτα εἰς τὴν ἐδικλῷ μας νὰ τυφλώτωμεν .
 Ἀλλ' ἄς διαβῶμεν ἔμπροσθεν, διὰ νὰ ὀμιλήσωμεν
 καὶ περὶ τῆς πολιτικῆς ἀγάπης, κατέστι περὶ τῆς ξί-
 πης Τάξεως, τὴν ὀποίαν ὁ Ἄνθρωπος χρεώσετ' νὰ φυ-
 λάττη πρὸς τοὺς ἄλλους Ἄνθρώπους .

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ, ΚΖ΄.

Περὶ τῆς Πολιτικῆς Ἀγάπης, ἥτοι περὶ τῆς Ἀγάπης, ὅπως χρεωσῶμεν πρὸς τὰς ἄλλας ὁμοειδείς, καὶ περιπλέον περὶ τῆς Φιλίας, περὶ τῆς Εὐεργεσίας, περὶ τῆς Ἐλευθεριότητος.

Οχι, δὲν κακομιλεῖ, ὅστις ὀνομάζει τέρας ἔπαιον εἰς τὸν τὸν κόσμον ἔτε ἀγαπᾷ, πᾶρά μόνον ἑαυτὸν. Ὁ λόγος, ἡ φύσις, ἡ θρησκεία, ὅλα ὁμῶς μᾶς πληροφοροῦν: ὅτι δὴ ὅλοι ἀπλῶς χρεωσῶμεν τὰ ἀγαπῶμεν καὶ τὰς ἄλλας Ἀνθρώπους. Καὶ ὅμως πρέπει καὶ ἰξούρωμεν, ὅτι δὴ ἡ τοιαύτη Ἀγάπη εἶναι δύο εἰδῶν, ἥτοι Ἀγάπη χριστιανικὴ, καὶ Ἀγάπη Πολιτικὴ. Ἡ πρώτη συμβαίνει, ὅταν ὁ εὖνας Ἀνθρώπος ἀγαπᾷ τὸν ἄλλον Ἀνθρώπον ἕξ τῆλος ὑπερφυσικόν, ἥτοι μόνον διὰ τὸ προσάσσει ὁ Θεός: καὶ ἡ δεύτερα, ὅταν ὁ εὖνας ἀγαπᾷ τὸν ἄλλον ἕξ τῆλος ἀνθρώπινον, ἥτοι μόνον διὰ τὸ ἴδιον συμφέρον τὸ καλεῖ. Περὶ τῆς πρώτης, ἡ ὁποία λογίζεται μία ἀπὸ τὰς πρωτίστας, καὶ μία ἀπὸ τὰς χησιμωτάτας ἀρετῆς, καὶ τὴν ὁποίαν ἕκαστος, ὅπως ὁμολογεῖ τὸν ὑπεράγιον νόμον τῷ Ἰησοῦ, χρεωστὴ καὶ φυλάττη: ἐγὼ ἔτε δεινῶς εὐλογῶ καὶ ὀμιλήσω ἐνταῦθα. Λείπεται τὸ λοιπὸν, ἔτι καὶ ὀμιλήσω μόνον περὶ τῆς ἄλλης, ἡ ὁποία ἀρετὴ ἕδον ἥττον λογίζεται,

ζεται, καὶ ἀρετὴ μάλιστα ἀκρῶς ἀναγκαία. Ὅστις δὲ πάχει εὐδαιμον κριτεῖα, καὶ ὅστις καλοῦνοεῖ τὰς ἱεράς κατηχήσεις τῶ χριστιανισμοῦ: μίαν τοιαύτῳ ἀρετῶν πάντοτε πρέπει νὰ τῶ ὑψώσῃ, καὶ πάντοτε νὰ τῶ ἀγιάζῃ, ὥστε νὰ διαρεσῆσῃ ἐκείνον τὸν ὑπεράγαθον δεσπότην, ὅπῃ μὲ ὅλον ἀχάρισα κτίσματα, καὶ ὁμως ἔτε ἔπαυσε πάντοτε νὰ μᾶς ἀγαπᾷ. Ὡς τὸσον ἐπιφέρω, ὅτι δὴ ἡ σύμπνοια τῆς φύσεως καὶ τῶ λόγου ὄχι μόνον μᾶς ὑποχρεώνει νὰ ἀγαπῶμεν καὶ τὰς ἄλλας Ἀνθρώπους, ἀλλ' ὁμῶς πότε καὶ πότε ἡ μᾶς συμβελλεί, ἡ μᾶς νομοθετεῖ κάποια καθήκοντα, ὥστε μὲ αὐτὰ καὶ ἐμπράκτως νὰ τὰς πληροφορῶμεν τῶ Ἀγάπῳμας. Καὶ ἐπ' ἀληθείας, ἐν ὅσῳ ὁ λόγος λῶμενός μὲ τῶ φύσιν μᾶς προσάσσει τὰ καθήκοντα: ἡ Ἀγάπη ἀποβαίνει μέρος τῆς δικαιοσύνης: καὶ ἐν ὅσῳ πάλιν μᾶς τὰ συμβελλεί, ἡ ἀγάπη ἀποβαίνει μία ἀξιόλογος ἀρετή. Ὡς, καὶ λοιπὸν ἡμεῖς νομιζόμεθα ὡς ὅσοι συμπολιτεῖται τῶ τῶ χθαμαλῶ κόσμῳ, ἡ μάλιστα ὡς ὅσα ὁμοειδῆ μέρη τῶ ἀνθρωπίνου γένους, ὅπῃ ἔλαχον εἰς κληρονομίαν τῶ παροικίαν τῆς γῆς: καὶ ἐπομένως τὸ δίκαιον ἀπαιτεῖ, ὅτι ὁ εὐας Ἀνθρώπος νὰ ἀγαπᾷ τὸν ἄλλον, διότι ὅλοι ὁμογενεῖς, ὅλοι συμμαδελφοί, ὅλοι συμπάρικοι τῆς αὐτῆς γῆς. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἀνθρώπος εἶναι φύσει κοινωνητικὸν, φύσει πολιτικὸν ζῶον: βέβαια καὶ ἔτε ἦτον πάντοτε ἔξοπος, ὅτι ἡ κοινὴ πολιτεία νὰ συλλίσσεται χωρὶς τὸν συνδέσμον τῆς Ἀγάπης. Καὶ ἐπ' ἀληθείας εὐα κτῆως ἔπρεπε νὰ λογίζεται, ὅστις ἀποσρέφεται τὴν συγκοινωνίαν τῶ ἄλλων, ἔξω μόνον ὅταν ἀποφύγει τὸν κόσμον δεξ' νὰ θεωρῇ τὰ κάλλη τῶ Θεοῦ, ἡ δεξ' νὰ κλαύσῃ τὰς ἀμαρτίας. Οὐμῶ, ἀλλ' ἔτε δυσκολύομι νὰ καλέσω ἀπάνθρωπον ὅποιον δεξ' τῶ ἀκρατε

φιλαυτίαν δὲν τῷ περιωσθεί Αγάπῃ ἢ τὸν ὁμοειδῆς : καὶ μάλιστ' ὅταν ὄχι ἀγαπᾷ , ἀλλὰ καὶ διωσθεῖεν εἷνα μέγα μέρος τῆς τῷ εἶδους , ὥστε νὰ δειλῶν μόνον αὐτὸν , ὥστε νὰ τῷ ἐφοδιάζῃ κάθε ἀγαθόν , καὶ ὥστε τελούταίον νὰ τῷ θεραπεύῃ ἀπλῶς κάθε θῆλημα . Ὅταν ἔπειτα οἱ ἀνθρώποι συμβαίνεν μιᾶς καὶ πῆς αὐτῆς παξίδος , καὶ μάλιστ' ὅταν λαχαίνεν μίαν καὶ τὴν αὐτῷ παξίῳ : τότε δὴ ὁ σιῶδισμος τῆς Αγάπης ἀποβαίνει ἔτι σιῶτερος . Ἀλλ' ἀράγε δὲν ἤθελ' ἦτον εἷνα ἀποξόποιον ζήτημα τὸ νὰ ἀπαιτῆ τινὰς , ἢ νὰ ἐπιθυμῆ : ὅτι ὅλοι οἱ ἐπίλοιποι αὐτὸν νὰ ἀγαθοποιῶν , αὐτὸν νὰ ἀγαπῶν , ὅταν αὐτὸς ὅλος ὑσερεῖ ἀπὸ τῷ Αγάπῳτῃ ἢ ἀπὸ Εὐεργεσίαντῃ ;

Τὸ λοιπὸν ἐπιφέρω , ὅτι ἐν πρώτοις ζητεῖται μία γενικὴ Αγάπη , καὶ ἔπειτα μία μερικωτέρα , εἶπεν σιῶτερά , ἀναλόγως δηλαδὴ μὲ τῷ μᾶλλον , ἢ μὲ πῆς ἦττον οἰκειότητα τῷ Ἀνθρώπων . Καὶ ἐπομένως ἡμεῖς πρέπει νὰ ἐπιθυμῶμεν τὸ καλὸν ἐκάστου ὁμοειδῆς : πρέπει , ὅταν τὸ κερδαίνει , νὰ τὸν συχαίρωμεν : πρέπει εἰς τὰς μεγάλας καὶ βαρείαστε περιστάσεις , νὰ τὸν συμβουθῶμεν : πρέπει ὅσον τὸ δυνατὸν μὲ ὅλος νὰ ἔχωμεν ὁμόνοιαν , πάντοτε ἐνθυμῶμενοι τὸ ἀξίωμα τῷ ἀρχαίων , ἔχ' ὁ Ἀνθρώπος , ἀλλὰ πλάττωμα πολεμητέον . Πρέπει ἐν βραχυλογίᾳ μὲ ὅλους ἐτίμως νὰ φερώμεθα , καθότι ὡς καὶ οἱ δὴτελέστατοι , οἱ ἀρεσιώτατοι εἶναι ὁμοφθεῖς μὲ ἡμᾶς , καὶ καθότι ὄχι πῶποτε δι' ἀρετιώμας , ἀλλὰ μόνον ἢ θεῶν ἔλεος ὑπερέχομεν , εἰὰ ὑπερέχομεν τὰς ἄλλας . Πρέπει περιπλέον νὰ συχωρῶμεν τὰ πταίσματα τῷ πλησίον , πρέπει νὰ τὸν συμπονῶμεν εἰς τὰς συμφοράστε , πρέπει ὡς , καὶ ὅταν δικαίως καταδικάζεται , νὰ τὸν συμπά-

χωμεν, συλλογιζόμενοι, ὅτι δὴ τὸ ἴδιον ἠμπορεῖ, ἢ ἠμπορεῖ καὶ εἰς ἡμᾶς νὰ συμβῆ, οἱ ὅποιοι, ἕξ τὶ ὁμοιοπαθεῖς, ὑποκείμεθα εἰς τὰς αὐτὰς παραφοράς. Καὶ ἐπ' ἀληθείας μεγάλως ἀρμύζει ἐνταῦθα ἡ παρατήρησις τῆ Περβλίε Μίμυ: ὅτι δὴ ὅστις συγχινεῖται πρὸς οἶκτον εἰς τὰς ἀθλιότητας ἴδ' ἄλλαν, ἐνθυμᾶται ἑαυτὸν, *Qui in humane calamitosa est misericors, meminit sui*. Ὅλη δὴ αὐτὴ ἡ διάφορος Τάξις τοῦ ενός πρὸς τὸν ἄλλον Ἄνθρωπον, εἶναι εἷς ἀπαραίτητον χρέος, ὅπερ τὸ θεοπίζει ἢ φύσις, τῶ ὀποῖς ἡ ἐκπλήρωσις ἴσως ἠμπορεῖ νὰ καλῆται καὶ ἀρετή. Ἀλλ' ἔτ' ἀμφιβάλλεται ἔπειτα, αὐ πρέπει νὰ κράζεται ἀρετὴ, ὅταν αὐτὴ ἡ ἀγάπη ἔχει καὶ χεῖρας, ἢ γινῶ ὅταν ἀγαθοποιεῖ τὴν ἄλλαν: ὅταν βοηθεῖ τὴν παῖδα, ὡς, καὶ ὅταν τὸ Ἀπαιτεῖ ἢ περισσῆσι: ὅταν συμεισφέρει εἰς τὰς χρείαιτων, καὶ ἐπιχέει εἰς αὐτὰς ἢ κατ' εἷς ἢ κατ' ἄλλον ἔσπον τὴν δρόσον ἴδ' ὀυεργεσιῶντα: ὅταν ὑπομονητικῶς ὑποφέρει τὰς ἀτιμίας, ὅπερ δέχεται ἀπὸ αὐτῶν: ὅταν γενναίως παραβλέπει τὰς ζημίας: ὅταν ἐν βραχυλογίᾳ πράττει πρὸς τὴν ἄλλαν ὅ,τι ἐπεθύμα καὶ οἱ ἄλλοι νὰ πράξουσι πρὸς αὐτὸν. Καὶ ἐντεῦθεν ἀναβρῶν αἱ πάγκαλλοι ἀρεταὶ τῆς γενναιοφροσύνης, τῆς Ἐλευθεριότητος, τῆς ἐπιτηκείας, τῆς ἀσπλαγχνίας, τῆς ἀμνησίας, καὶ πόσαι ἄλλαι, ὅλαι ἐπίσημοι, ὅλαι ἀξιέπαινοι. Ἀλλ' εὐκόλα ἐνταῦθα (καὶ χωρὶς ποσῶς νὰ ἀναφέρωμεν τὰ εἰσαίτια καὶ παύδηλα παιδάματα τῶ νόμου τῆ Ἰησοῦ, τὰ ὅποια ὁ ὑπέριπτος τεχνίτης ἐπιποθεῖ, ὅτι ὅλοι οἱ πάροικοι τῆς γῆς νὰ τὰ φυλάττω,) εὐκόλα, λέγω, ἠμπορεῖ τινὰς νὰ γνωρίσῃ ὅχι μόνον τὴν ἐσιώδη τάξιν τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ τὴν ὀραίαν τάξιν τῆς ἀμοιβαίας Ἀγάπης. Καὶ δεῦρ' ἐμελλε τά-

χα, ὅταν αὐταὶ αἱ δύο Τάξεις ἀκριβῶς ἐφυλάττοντο, νὰ ἀπολαμβανῇ καθε κοινότης καὶ καθε μερικότης ὅχι ὀλίγην μέρων δὴδαιμονίας, ὅπερ ὅσον καθ' ἐκαστὴν ζητεῖται, καὶ ὅμως ὅσον δύσκολα ἐπικρατεῖται, ἰδίως δε' τὴν ἔλλειψιν τῆς Ἀγάπης καὶ τῆς δικαιοσύνης;

Ἄλλ' ἴσως ἤθελεν ἀπορήσῃ τις: καὶ ἄραγε λείπει ἡ Ἀγάπη ἀπὸ τὸν κόσμον; Ὅχι βέβαια, ἀλλὰ μάλισ' εἴσοτε καὶ πλημμυρεῖ. Καὶ ὅμως ἔτε πλημμυρεῖ, πὰρ' ἐκείνη, ὅπερ γενᾶ μυρίας ἀνωμαλίας. Ἐννοῶ ἐνταῦθα τὴν ἐρωτικὴν, ἥτοι ἐκεῖνο τὸ ἐπικινδυνώτατον πάθος, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπόκειται ἀπλῶς ὁ ἀνθρώπινος πηλός. Μήτε μελετᾷ ἐγὼ νὰ κατασρῶσω τὰς ὄσας μωρολογίας αἰτιολογεῖ ἡ τοιαύτη παράλογος Ἀγάπη. Καὶ φθάσει νὰ εἰπῶ, ὅτι ἄπειροι εἶναι ὅχι μόνον αἱ χειμαζόμεναι, ὅπερ δοκιμάζον, ἀλλὰ καὶ οἱ χειμῶνες, ὅπερ δοκιμάζονται. Ἄλλ' ἔτε περιπίπτει εἰς παρόμοια πάθη μόνον ὅσοι δε' κτηνώδη τέλη ποιεῖνται εἰς τῶν τὸν βόρβορον. Ὡς καὶ ἐκεῖνοι, ὅπερ πάχυν εἴαν νόμιμον ἔρωτα, μετέχον ἀπὸ αὐτά. Καὶ τί ἄραγε δε' πάχυν μερικοὶ ἢ ἄκρως ἐρασαί, ἢ ὑπὲρ τὸ μέτρον ζηλότυποι τῶν συμβίωντων; Ἐπ' ἀληθείας καὶ ἔπρεπον, ὅτι νὰ κατασρῶθῃ εἴας μακρότατος παράλογος ὄλων τῶν συμπτωμάτων, ὅσα περικλείει ἡ Ἴσορεια τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ὅπερ ἢ ἐπεθύμουσι, ἢ ἐπιθυμῶν νὰ ἀρέσκον πρὸς ἄλλος ἢ πρὸς ὅλας. Ἄλλ' ὅστις εἶναι φρόνιμος, παρατηρῶντας τὰ τόσα ἐλεεινὰ ναυάγια τῶν πολλοκυμανῶν πελάγους, καὶ κρατῶντας πάντοτε ὑπ' ὄψιν ἐκεῖνο τὸ περιβοήτον ἀξίωμα, ὅτι φρόνησις καὶ ἔρως δύο ἀσυμβίβαστα, εἴκει πάντοτε μακρὰ. Καὶ δε' τῶτο, εἰ ἀποτὲ τὸ συμβαίνει νὰ ἐμβῇ εἰς τὸν ζυγόν

τῷ γάμῳ, καὶ ὁμῶς αὐτὸς ἔτε βυλάεται περὶ τῆς συζύ-
 γου, πᾶριξ τὸ βυλάειον τῷ λόγῳ. Ὁ ποιῆτος πλέον
 ἀφορᾷ τὰ ἀνθρῆ τῆς Ψυχῆς καὶ τὴν ἀφθονίαν τῆς ἀρε-
 τῆς, πᾶριξ τὰ κάλλιη ἢ τὴν προῖκα. Ἀλλὰ τὸ ἴδιον
 πράττει ὁ φρόνιμος, καὶ ὅταν δεῖ τὰ ἀποφύγη τὰς μα-
 νιώδεις ὀρμὰς τῆς ἐπιθυμίας, ἀποφασίζει τὰ ἐκλέξῃ
 ἄλλῳ πολιτείᾳ: ἢτοι καὶ τότε ἔτε ἄλλα συμβέλια ἀ-
 κεί, πᾶρ ὅσα δίδει ὁ λόγος, ἡ φρόνησις, καὶ ἡ φιλο-
 σοφία. Καὶ ὁμῶς τῆτο τὸ θέμα εἶναι παντελῶς δρυ-
 χωρον καὶ στυφνὸν, καὶ δεῖ τῆτο ἐγὼ εὐρίφομαι πρὸς τὸ
 πρῶτόνμῃ προκειμένον, ἢτοι πρὸς τὴν γενικῶν πολιτι-
 κῶν Ἀγάπῃ, τὸ ὄνομα τῆς ὁποίας τόσον κροεῖται
 εἰς τὸν κόσμον.

Καὶ ἐπ' ἀληθείας ἡ φλογώδης καὶ περὶ τῆ φιλαυτία
 πάντοτε σιωπάζει, ὡς τὸ εἰπαμῆ καὶ ἄλλοτε, νὰ ξέ-
 χῃ κατόπιν τῆς ἡδονῶν, τῆς ἀπολαύσεων, τῆς ἀξιω-
 μάτων, τῆς προσασίῶν, τῆς βοηθειῶν ἢ μὲ βραχυλο-
 γίαν κατόπιν οἰκδηπὸτε πράγματος νομίζει ἢ ὀλίγον ἢ
 πολὺ χησίμον πρὸς τὴν δίδαιμονίαν. Καὶ λοιπὸν ἡ
 ἐδικήμας Ψυχὴ ἔτε κινεῖται μὲ τὰς ἐπιθυμίας πρὸς τὰς
 ἄλλῃς Ἀνθρώπων, παρὰ μόνον ὁπόταν ἡμεῖς τὰς νο-
 μίζομεν προθύμῃς καὶ ὁμῆ πιθανῶς ἀρετῆς νὰ μᾶς
 ἀεργετήσῃν: καὶ τότε δὴ κατὰ τὸ μέτρον ἢ τῆ χησίμῃ ἢ
 τῆ ἀπολαυσικῆ καλῆ, ὁπῆ προσιμιάζοιμῆ ἢ νὰ ἔλκω-
 μεν, ἢ νὰ ἐλπίζοιμῆ, προσιμιάζει ὁμῆ καὶ ἡ Ἀγάπη
 νὰ ξέφεται εἰς τὴν καρδίανμας. Ὅσον ἔπειτα πλέον
 αὐξάνει ὁ ὄγκος τῆ καλῆ, τόσον περιεστέρον ἐπιφύεται
 καὶ ἡ καρδία εἰς τῆτο τὸ κάρπιμον δένδρον, ἢτοι τόσον
 πλέον ἀφρῆεται ὁ ἔρωσ, ὁπῆ ἄλλοσ ὀνομάζομεν Ἀγά-
 πῃ. Καὶ ἐπ' ἀληθείας τόσον ὁ πόθος, ὅσον ἡ τιμὴ
 τινὸς πράγματος ἢ προσώπου ἢ μπόρει νὰ ἀκμάζῃ χω-

210 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

εἰς Ἀγάπην: ἀλλ' ἡ Ἀγάπη ἔτε βλασάνει, ἔτε δὲ
 κεῖ χωρὶς τῆς ἐπικράτειαν ἢ χωρὶς τῆς ἀπόλαυσιν τῆ
 καλῆ, ὅπῃ ἢ προβαίνει πραγματικῶς, ἢ ἔστις τὸ ἐπι-
 ποθεῖ, τὸ πιστεύει ὡς ἀλώσιμον. Καὶ ἐρωτήσατε ὅσους
 ἰξόρετε ἐπτοημύεις εἰς κἀνείνα κάλλος, καὶ ὁμοίως ψυχρὸν,
 ἀκαμπῆς, ἢ ὅπως ὁμιλεῖν εἰ ποιεταί, ἄπονον, ἀνεί-
 λειον. Δὲν εἶναι ἀμφιβολία: αὐτοὶ ἀπέχον ἀπὸ ἐκεῖ-
 νο τὸ ἔρασόν ὑποκείμενον, ὅσον ὁ ἔρως ἀπὸ τῆς γῆν:
 μὲ ὅλον τῆτο ἔτε παύειν νὰ ὁμῶνεν, ὅτι ὁ ἔρως τῆς κα-
 ταπαράττει τὰ ἀσπλάγχνα. Δὲν πολὺν νὰ τὸ λέγῃ
 ἐδικόντων, καὶ ὁμοίως ὅταν τὸ ἀκύν, ὅταν τὸ θωρῆν, ὅταν
 τὸ φαντάζονται, ὅπως ἔθ παρηγορῶνται: καὶ περιπλέον
 ὑφαίτουσι πολλάκις εὐδοθῶντων μυθίας ἰδέας ἢ περὶ
 αὐτῆ, ἢ περὶ τῆς μακαρίας σιγμῆς τῆς ἐν ἔμφυειας τῆ.
 Ὅλον τῆτο τῆς ἀποβαίνει ἐνίστε εὐα δὲ ῥύχωρον μεταλο-
 λειον, ὅθον ἔλκεν δὲ χαριστήσεις, ἀπολαύσεις, παρη-
 γορήεις: καὶ ἔμως πάντοτε μεμιγμύεις με παραχῶδεις
 καὶ θλιβεράς συγκινήσεις, ὅπῃ ἀλληλοἰχθῶδῶς τὸ εὐα
 ἀκολουθεῖ τὸ ἄλλο. Ἀλλ' ἀφαιρησατέως τῆς ἐλπίδας:
 ἰδέα ἀπὸ τῆς ψυχλῶν ἐξαλειφεται κάθε εἶδος ἠδο-
 νῆς: καὶ ὁ ἔρως, ἄπρακτος, φύγει ἐξωρισμύεις. Ὅτι
 εἶπα δὲ τὸν ἔρωτα, ἠμπόρην εἶχ ἦτον νὰ εἶπω καὶ
 δὲ τῆς Φιλίαν: ὄνομα, μετὸ ὅποιον ἡμεῖς συνηθί-
 ζομεν νὰ συναιεόμεν τῆς ἀμοιβαίας Ἀγάπης τῆς Ἀν-
 θρώπων. Καὶ ἀπ' ἀληθείας αὐτὴ δίδεται διπλῆ,
 ἢ μία θεμελιωμένη εἰς τῆς ἀρετῆς, καὶ ἢ ἄλλη εἰς
 τὸ συμφέρον. Ὅσον δὲ τῆς ὑτέραν, ἄς μετὸ συχω-
 ρῆται νὰ πῆν ὀνομάσαι ἐνταῦθα χωρὶς πολλὰς φιλοτιμίας
 μίαν πραγματείαν, μετὸ μέσον τῆς ὁποίας ἢ φιλαυ-
 τία ἀπεδάξει νὰ κερδέσει κἀνείνα πρᾶγμα. Καὶ τῆτο
 εἶναι τὸ αἶτιον, ὅθ' τὸ ὅποιον ἢ Φιλία ἔτε βλασάνει,
 ἔτε

ἔτε σωτηρεῖται, ὅταν οἱ φίλοι δὲν ἔσονται ἀμοιβαίως κατὰ τὴν ἐνά καλόν, ἢ κατὰ τὸ κέρδος, τὸ ὅποιον εἰς τὰς αἰτιολήσεις, εἰς τὰς συμβλάς, εἰς τὴν συνδραξίβω, εἰς τὴν συγκοινωνίαν τῶν μουσικῶν, εἰς τὴν ἀμοιβαίαν σωτηρίαν, εἰς τὸν σὺνδισμόν τῶν οἰκειοτέρων ἢ σκοπῶν, ἢ ὑποθέσεων, ἢ δραξίβων: καὶ ἔτι, ὥστε τὸ καλὸν τὸ εὖ εἶναι καλὸν καὶ τὸ ἄλλο. Ὁ δὲν λείπει εἰς τὸν παρόμοιον πληκξόν, ἢ Φιλία, ἐπεὶ ἀφορᾷ τὸ κέρδος, πίπτει, ἢ ἀλλύεται εἰς τὸν αἴρα.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀρχή, καὶ τοιῦτον εἶναι τὸ θεμέλιον τῶν ὑψηλοτέρων καὶ οἰκειοτέρων ἀνθρωπίνων ἐρώτων ἢ Φιλίων. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι τάχα ἀγαπῶμεν τὸν πλησίον, ἢ ὅτι ἀγαπῶμεθα ἀπὸ αὐτὸν, καὶ τὰ προτερήματα τῆς τοιαύτης Ἀγάπης τὰ κροῦμεν μεγάλης: καὶ ὅμως ὅταν ἀκρίβως ἐξετάζομεν, ἔτε δεικνύμεν, παρ' ὅτι ἡμεῖς ἢ κυρίως, ἢ καὶ πρῶτον λόγον ἀγαπῶμεν εἰς τὰς ἄλλας μένου ἑαυτῶν: ἢτοι ἀγαπῶμεν, καὶ ποθεῖμεν ἢ κέρδος, ἢ ὄφελος, ἢ ἀπόλαυσιν, ὅπερ ἢ θερίζομεν, ἢ ἐλπίζομεν εἰς τὴν ἀπόλαυσιν ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων, ἐπεὶ ὁμολογῶμεν, ὅτι ἀγαπῶμεν. Οὐμὴν, ἀλλ' ἡμποροῦν πρὸς τῶν εἰρη, καὶ ὅτι ἡμεῖς ἐν πᾶσι ἀγαπῶμεν τὸν δεινα, ἐν ὅσῳ μᾶς ἀταμείβει μὲ ἐκεῖνο τὸ συμφέρον, ἢ μὲ ἐκεῖνῳ τὴν ἀπόλαυσιν: καθότι, εἰς αὐτὸς ἐξαρθῆ ἀπὸ τὸ μέσον, σὺνδραξίβεται ὁμῶ καὶ τὸ καλόν, ὅπερ ἀπὸ αὐτὸν ἀπολαμβάνομεν. Οὕτως, λέγω, ἀγαπῶμεν καὶ τὰς ἐπισήμας, τὰ βιβλία, τὰς ἀρετὰς, τὰ ἀξιώματα, καὶ ὅσα τοιαῦτα: καθότι ἀπὸ ὅλα ἢ ἔσονται πραγματικῶς, ἢ καὶ πισθόμεν, ὅτι ἴσως ποτὲ θελομεν ἔσονται κατὰ τὸ καλόν: πράγμα, ὅπερ ἢ διώκει, καὶ χαροποιεῖ τὴν Ψυχὴν. Καὶ ἂς παρατηρήσωμεν τὰ παιδάκια, ὅπου μόλις ἀπογαλακτισθέντα

προοιμιάζει τὴν χῆσιν τῶ λόγῳ: ὅπως πόσον σὺν ἁ-
 γαπῶν τὴν μητέρα ἢ τὴν φοβόν. Διὰ τί τῶτο; Διὰ
 τί αἰδωνόνται, ὅτι ἀπὸ αὐτῶ καὶ ὄχι ἀπὸ ἄλλου δέ-
 χονται τὴν φοβῶν, τὰ χάρις, τὴν ὑπεράσπισιν, ἢ
 τὴν βοήθειαν εἰς τὰς χεῖρας. Καὶ ἐπ' ἀληθείας δε-
 τῶτο γελῶσιν, ὅταν τὴν βλέπῃ, δετῶτο φέρειν πρὸς
 αὐτῶ, ὅταν φοβῶνται, δετῶτο ὀργίζονται, καὶ κλαίῃ,
 ὅταν χωρίζεται ἀπὸ τῶ πλάγιόντων. Ἀλλ' ἔτι πρέπει
 νὰ αποσιωπήσω, ὅτι δὴ ἀνάμεσα εἰς τὰ εἶδη τῆς
 Ἀγάπης, ὅπερ ἄνδρες πρὸς ἄνδρας, καὶ γυναῖκες πρὸς
 γυναῖκας, καὶ μάλιστ' ἄνδρες καὶ γυναῖκες φέρειν ἀμοι-
 βαίως πρὸς ἀλλήλους, ἐμβαίνει καὶ ἡ φυσικὴ ὁρμὴ, ὅπερ
 ἄλλως πιστεύομεν ἰδίαν μόνον τῶ κτιῶν. Εἶπα καὶ
 ἀλλ' ἄρα, ὅτι ἐγὼ συμπνίξω νὰ κράζω φυσικῶν ὀρ-
 μῶν, ὅταν φυσικῶν καὶ ἀπροσοχῶν πρᾶττομεν, καὶ
 ὅταν ἢ μόνον ἀκόντες, ἢ μόνον βλέποντες μερικὰ ὑ-
 ποκείμενα, μᾶς διεγείρεται καμμία συγκίνησις ἢ Ἀ-
 γάπης ἢ ἀποστροφῆς. Ἔως καὶ τὰ παιδάκια τὸ δου-
 μάξιν εἰς τὴν παρσῆαν τινὸς ὄψεως, ἢ ἄλλου θηρίου:
 πρᾶγμα, λέγω ὅπερ ἐπαρακίνησι τὸν Βοκάτιον νὰ ζωχα-
 φίσῃ τὴν φυσικῶν Ἀγάπην, ὅπερ ἄνδρες καὶ γυναῖκες φέ-
 ρειν πρὸς ἀλλήλους, μὲ τὴν Ἴσορῆαν ἐνὸς νέου, ὅπερ αὐ-
 τῶ φάσῃ εἰς τὴν ἔρημον, ὅστις πάραυτα ἐπὶ ἀπώπῃ τὴν
 πρῶτῶν φορᾶν ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ὅπερ γυναῖκες κα-
 λῶνται, ἐπιθύησι νὰ ἀποκτίσῃ σῶα. Ἡ ἀλήθεια
 εἶναι αὐτὴ, ὅτι δὴ ἡμεῖς παρατηρῶμεν εἰς τὰ κτιῶν
 κάποιαν, δετῶ νὰ εἶπῶ ἔπος, ἔμφυτον ἐπιστήμῶν, ἢ
 ἴσποια καλῶν θεωρημῶν, καὶ ἀκριβῶν συγκεινομῶν
 μὲ τὴν παντελῆ ἄνοιαν, ὅμπερ μὲ τὴν ὁποῖαν ἔκα-
 σος συγγενᾶται, καὶ ὅμπερ μὲ τὴν ὁποῖαν, αὐτῶ ἔλει-
 πειν ἢ συκοφαντία τῶ ἄλλων, ἔμελλε νὰ συγγρασ-

κρίειν αἴτια θαυμασμῶν : ὅπως καθ' ὑπόθεσιν ἢ δεξιότης τῆς Ἀράχνης, ἢ ὁποία, μέλις γουνημένη, γινώσκει τὰ ὑψηλῆ ἐντεχνοτάτης ἰσχύς, καὶ τὰ φέρεται μὲ ἀγγιχυσάτω παρηργίαν πρὸς τὴν ἀγρῶν τῆς Ἐντόμων. Καὶ ἀποσιωπῶ τὴν ἔξαισίαν ἐπιτηδεύματα τῶν φωλεῶν τῶν Χελιδόνων, τῶν Γεραύων, καὶ ἄλλων πολλῶν ἄρωπαίων ὀρνέων, καὶ πολὺν πειραστότερον τῶν Μοχοποντίκων ἢ τῶν Κάτρων τῆς βορεινῆς Ἀμερικῆς. Ἀλλ' ἴσως πολλότατα ἔργα ἢ ἐπιτηδεύματα τῶν κτηνῶν, καὶ μάλιστα ἡ εὐχὸς μουσικῆ τῶν σφραγίδων προέρχεται ὅχι τόσον ἐκ φύσεως, ὅσον ἀπὸ κενεῖα ἀπόκρυφον χολεῖον, ἢτοι ἀπὸ τὸ προηγούμενον παράδειγμα τῶν ὁμοειδῶντων. Ἀλλ' ἴσω ὅπως καὶ αὐτὸ εἶναι : ὡς τόσον ἡμεῖς ἢ δεῖν ἀγαπῶμεν ἢ δεῖν τὰ μισῶμεν ἄλλον, πρέπει ὅτι ἢ ἡ διάνοια, ἢ καμμία ὄντως ἢ δοκούσα δικαία αἰτία τὰ μᾶς διεγείρη. Μὲ ὅλον τῆτο ἔτε πρέπει τὰ ἀνέμεθα, ὅτι ἐνίοτε ὡς καὶ μόνη ἢ φαντασία ἰσχύει τὰ προβάλλη τὴν αὐτὴν συγκίνησιν, ὅπως συμβαίνει καὶ εἰς τὴς διαρέσας ἢ δυσαρέσας χυμῆς. Κάθε μὴτηρ σωτηρίζει τὰ ἀγαπᾷ, ἢ μάλιστα τὰ εἰδωλολαβῆ τὰ τεκνιδιάτης. Τῆτο ἐγὼ ἔτε δυσκολῶμαι τὰ τὸ ὀνομάσω ἔξοπον, τινὰ, μίση φυσικῶν ὀρμῶν, προβλεπτικῶς ἐμφυτωμένῶν εἰς αὐτὰς θεόθεν δεῖν τὴν σωτηρίσιν τῆ εἰδῆς. Ἀλλ' ἴσως εἰς τὴν καταβολὴν καὶ σωτηρίσιν τῆς τοιαύτης Ἀγάπης τὰ σωφρέχη καὶ ἡ μητρικὴ φαντασία, ὅταν ἡ μὴτηρ νομίζει, ὅτι τάχα εἰς ἐκεῖνο τὸ βρεφίλιον τὰ θωρῆ εἷα μέρος τῆ ἰδέε τῆς ἀτόμῆς. Ἡ μπόρει περιπλέον τὰ σωφρέχη ὡς καὶ ἐκεῖνη ἢ μουσικὴ ἀφορμῆ, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ πλειότερον γονεῖς σωτηρίζουν τὰ θωρῆν μὲ ἐρωτικὸν ὄμμα τὰ πέντων : ἢτοι ἢ ἐλπίς, ὅτι δὴ ποτὲ καιρῶ, καὶ

214 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

μέλις εἰς τὸ γηρατειὸν των μέλλεν νὰ λάβεν καλὴν πὴν ἀμοιβὴν, καὶ μέλλεν νὰ βλέπεν ἑαυτὸς τάχα ὡς ἀνακαινισμὸς εἰς αὐτὰ, καὶ περιπλέον τὸν οἶκόν των στερωμὸν διὰ μέσου των, καὶ πλέον ὕδαιμονισμὸν.

Ὡσαύτως καὶ εἰς τῷ Φιλίᾳ παρεγχωρεῖ ἐπίστε καποια μουσικὴ ὀρμὴ, ὅπερ ἄλλως κράζεται κλίσις, καὶ ὅπερ ἔχει τῷ καθέδραντις εἰς τῷ φαντασίᾳ, ἢ ὅποια εὐκολα νῶει πρὸς εὐα ἢ σεμνοπρεπὲς, ἢ χαρωπὸν, ἢ ἐλθιδέζον πρόσωπον, ἢ ὅπερ πλατεῖ ἀσειόπιτα γέλωτος, ἢ γλυκεῖαν ὑπήχησιν ὀμιλίας, ἢ δῖφουεις ἀποκελίσις καὶ σοχασμὸς, ἢ ἄλλας τοιαύτας σωματικὰς συγκινήσεις. Ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐτὴ, ὅτι καὶ κατὰ τὸν πρῶτον λόγον ἐν τούτῳ ἡμεῖς κλίνομεν πρὸς τὸν δεῖτα, ἐν ὅσῳ καὶ χωρὶς ποσῶς νὰ προσυλλογιθῶμεν, δεχόμεθα ἐκείνῳ τῷ φανῶ, ἐκείνῳ τῷ φυσιογνωμίᾳ, καὶ ὅμῳ τὰ ἐπίλοιπα ἔξωτερικὰ συγκινήματα τε, τάχα ὡς τόσα σημεῖα μιᾶς ὀτάκτις ἐσωτερικῆς οἰκονομίας, καὶ μιᾶς Ψυχῆς, ἐὰν κατὰ τύχῃ κερδέσωμεν τῷ Ἀγάπῃς, ἀρκετῶς νὰ μᾶς διεργετήσῃ. Διὰ τῆτο ἀς μῶ συχωρηῖται νὰ εἰπῶ, ὅτι ὅσάκις ὁ Ἄνθρωπος βάλῃται νὰ ἀγαπᾷ ἄλλον, μετέλος, ὅτι νὰ ἀνταμείφῃ: αὐτὸς πάντοτε κάμνει τὸν πραγματῶν, ἢ ποι πάντοτε σκοπᾷ εἰς κέρδιον ἢ χησίμον, ἢ ἀπολαυστικὸν κέρδος. Ἐνδέχεται, ὅτι νὰ γελαθῇ ἢ νὰ ἀποτύχῃ τὸς σκοπέσ τε, καὶ ὅμως ἡμεῖς ἔτε ἀπατῶμεθα πάντοτε ὑποθέτορες, ὅτι αὐτὸς ἀφορᾷ τῆτο τὸ τέλος: ἐπειδὴ ἔτε οἱ ἀπρακτοί, ἔτε οἱ ἀτυχοὶ ἀπὸ τὸς ἐμπόρος πάντων νὰ πραγματῶνται. Ἀλλὰ μήτ' ἀς ὑποκτάσεται τινὰς ἐπαῦθα, ὅτι τάχα ἐγὼ μελετῶ νὰ σμικρῶ ποσῶς τὸ ἱερὸν ὄνομα τῆς Φιλίας, κατασαί-

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ. Κεφ. Κς'. 215

τωντάς τινι τάχα ἔμπορικῶ , ἢ μάλις α μίαν κομι-
κῶ , ἢ μίαν ἀχρείαν φιλοκέρδειαν . Ἐπειδὴ πρέ-
πει νὰ ἰξώρωμεν , ὅτι ὅστις πράττει ἐσαρέπως καὶ λο-
γικῶς , καὶ μὲ ὅλον ὅπῃ ἀφορᾷ τὸ κέρδος ἢ τινὶ ὄρεξιν
τῶ ἰδίῃ καλῶ , καὶ ὁμως πάντοτε πράττει φρονίμως , καὶ
τὸ κέρδος , ὅπῃ ἐντεῦθεν ποζίξεται , εἶναι θεάρεσον ,
ἐννομον , ἀξιέπαινον .

Ἐρχομαι εἰς τὸ δεύτερον εἶδος τῆς Φιλίας , ὅπῃ θε-
μιλιᾶται εἰς τινὶ ἀρετῶ , καὶ ὅπῃ πολλακις διὰ τινὶ
ὑπεροχικῶ τῆς ποιότητι ἀποβαίνει μία ἐξοχωτάτη ἀρε-
τή . Ἡ τοιαύτη μήτε ἄλλοτε ἀληθεύει εἰς ἡμᾶς , παρ
ὅταν ἀγαπῶμεν ἄλλον διὰ τινὶ ἀρετῶ τῆ , διὰ τινὶ φυ-
λαλήθειᾶ τῆ , διὰ τινὶ φρόνησί τῆ , ἢ διὰ ἄλλου
προτερήματα , ὅπῃ εἶναι τὸ κύριον , τὸ καθ' αὐτὸ θε-
μέλιον τῶ ἀληθινῶν Φιλίῶν . Ὡς τὸσον πρέπει νὰ
σημειώσωμεν ἐνταῦθα , ὅτι δὴ ὁ φρόνιμος Ἄνθρωπος
χρεωεῖ ὅσον τὸ δυνατὸν νὰ φροντίξῃ τοιαύτας Φιλίας , καὶ
νὰ ἀποκτᾷ ὄχι ὀλίγας φίλους : πάντοτε ὁμως περι-
κλείωντας τινὶ ζέσιν , τὸ θάρρος , καὶ τινὶ ἀκμῶ τῆς
Ἀγάπης εἰς μόνους τῆς ἐκλεκτῆς , εἰς τῆς ὁποίας δύνε-
σκει περιωτοτέρῃ ἀρετῶ ἢ πίσιν . Οὔτε ἡμπορεῖ νὰ
ἐξηγηθῇ : πρόσῳ ἀχαρίστησιν καὶ παρηγορίῳ , ἢ πρόσ-
ῳ βοήθειαν ἔργῳ ὁ Ἄνθρωπος τὸσον εἰς τινὶ δῖτυ-
χῆ , ὅσον εἰς τινὶ δυσυχῆ κατὰστασιν ἀπὸ τῆς ἀγαθῆς
φίλους , ἢτοι ἀπὸ φίλους ἐφωδιασμένους ἀπὸ τῆς πλέον
ἐγκλίτης ἠθικῆς ἀρετῆς . Μίγα βοήθημα εἰς τῆς δια-
φορᾶς τῆς καρδίας σου , ὅταν ἔχεις ἐναν πῖσον φίλον ,
εἰς τὸν ὁποῖον ἡμπορεῖς νὰ ἐμπισθῆσῃς τινὶ χαρῶ σου ,
τινὶ θλίψιν σου , τινὶ ἐλπίδα σου , τινὶ ὑποψίαν σου , τὸν
φόβον σου , καὶ ὅταν εἰδοποιῆσαι ἀπὸ αὐτὸν τὰ πταίσ-
ματά σου , ἢ τὰ ἐλαττώματά σου . Ἐκείνη ἢ αἴσεις τῶ

216 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

κόπον σου, ὅπερ ἀπολαμβάνεις ἀπὸ τῆς συνδιαφιλίᾳ τῶ φίλου, ἐκείνη ἢ παρακαταθήκη τῆς μυστηρίων σου, ὅπερ ἀφοβα ἀποδέττεις εἰς τὴν καρδίαν σου, ἐκείνη ἢ ἀκράσις τῆς ἀπαθῶν καὶ πιστῶν συμβεβλημένων σου, ἐκείνη ἢ δίκαιος ἀμοιβαία σύμπραξις ἢ σύστασις εἰς τὰς διάφορας χρείας, ἐκείνη ἢ σωδὴ, ὅπερ ὁ εὖσας φέρει πρὸς τὴν δύτυχίαν σου ἄλλου, καὶ ὅσα τοιαῦτα κινήματα καὶ βοηθήματα τὸ βίει: ὅλα κρυπτόντων, καὶ ἐμφανίζον τὴν ἀφέλειαν καὶ χρησιμότητα τῆς ἀποκτήσεως ἢ τῆς συντηρήσεως τῆς Φιλίας. Ἐν βραχυλογίᾳ, ἡ ἀληθινή καὶ ἐπαινετὴ Φιλία εἶναι ἐκείνη, ὅπερ ὑποχρεώνει τὰ δύο πρόσωπα νὰ κοπιᾷζον ἀμοιβαίως τὸ εὖσας διὰ τὸ ἄλλο, καὶ ὅπερ θεμέλιον γνωρίζει τὴν ἕξιν τῆς ψυχικῶν ἀρετῶν. Παρατηρεῖ ὁ Τέλλιος Κικέρων, ὅτι δὴ ὁ πρῶτος βαθμὸς τῆς ἕξεως τῆς Ἀγάπης εἶναι τὸ χρησιμὸν καὶ ἡ ἡδονή: μὴ ὅλον πᾶσι ὅταν τὸ φιλικὸν θάρρος πολυκαιεῖζαι, μήτε ἄλλο ἀποβαίνει, πᾶρ αὐτόχρημα ἀγάπη, ὡς ἔπειτα εἰ φίλοι ἔτε ὀκνήσουσι νὰ αγαπῶνται καὶ χωρὶς τὸ ἄρτημα τῶ κέρδους. Καὶ ἔπως ἔπρεπε νὰ πραγματεύωνται, ἢ μάλιστα ἔπω πραγματεύονται αἱ ὄντως Φιλία: ἐπειδὴ ἐν ποσῶ (ὅπως καὶ καθ' ἐκάστῳ τὸ παρατηρεῖται) διαμείβει ἡ ἀμοιβαία Ἀγάπη, ἐν ὅσῳ ἢ παρεῖσα ἡδονή, ἢ τὸ παρὸν ὄφελος συνφέρεται: τισίν ἢ συντήρησις καὶ ἡ κοινωνία τῶ διαλογισμῶν, τῶ ὑποθέσεων, τῶ σκοπῶν, καὶ τῶ ἐξῆς: ἢ καὶ ἐν ὅσῳ εὖσας παρόμοιον βοήθημα ἐλπίζεται εἰς κάθε δυνατῶν ἀκαιεῖαν, ἢτοι ἐν ὅσῳ ὁ φίλος ἐλπίζει, ὅτι δὴ ὁ ἄλλος φίλος, συμβαίενσαι ἢ καταδρομαί, ἢ δυστυχίαι, ἢ ἄλλαι ἀνάγκαι, πάραυτα θέλει ζωιδῆ ἢ νὰ τὸν σωφείξῃ, ἢ νὰ τὸν ὑπερασπιδῆ. Μάλιστα ἐγὼ ἔτε δυσκολάζομαι νὰ προδέσω,

ἔτι

ὅτι ἕως καὶ εἰς τὰς Φιλίας, ὅπῃ θεμελιῶνται εἰς φι-
 χικὰς ἀρετὰς, νὰ παρεγχωρῇ καὶ τὸ τέλος κέρδους :
 καὶ ὅμως ἔτε παύει διὰ τὸ καὶ νὰ λέγεται καὶ νὰ εἶ-
 ναι φρόνιμος ἔμπορος, ὅς τις σκεδάζει νὰ οἰκειοποιή-
 θῃ ἐντίμης Φιλίας, καὶ ὅμως φροντίζει, ὅπως νὰ
 τὰς συτηρήσῃ. Οὐτε εἶναι ὀλίγον κέρδος ἢ ἀπόκτη-
 σις εὐδὸς καλῶ φίλου. Οἱ ἴδιοι μονάρχαι, μὴ ὅλον
 ὅπῃ ἢ δυνάμει των φαίνεται ἀνευδής ἀπὸ τὴν ξυῖν
 Ἀγάπῃ, καὶ ὅμως τότε μάλιστα νομίζονται δοκιμώ-
 τεροι καὶ ἀπειροβόλωτεροι εἰς ὅ,τι τὰς συμφέρει, ὅταν
 περισσότερον ἔλκουν εἰς τὴν Ἀγάπῃ των, δεῦ λῆγαν
 τὰς ὑπὸ κῶς, ἀλλὰ καὶ τὰς ξυῖς, καὶ ἀπὸ αὐτὰς ἕως τὰς
 ἀτελεσιτάτες. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ἢ ἀρχὴ ἢ ἢ συμ-
 πλήρωσις καμμιᾶς μεγάλης ἢ τύχης ἢ ἀποτυχίας, ἢ
 ἔτε προέρχεται μόνον ἀπὸ τὴν ἀμείσον πράξιν τινὸς
 μεγάλης εργατολογίας ἢ ἡττις, ἀλλὰ δεῦ πολλάκις καὶ
 ἀπὸ τὴν πράξιν ἢ ὑπεροφίαν τινὸς παραμικρᾶς ἢ μη-
 χαυῖς, ἢ κινήσεως, ἢ ἀκαυρίας.

Τώρα ἐγὼ ἔτε μετανοῶ ποσῶς, δεῦ τὴν τὴν περὶ
 μούνῃ Φιλίαν ἢ ἀνθρώπων τὴν ἐκάλεσα μίαν ἐμ-
 πορίαν: ὄνομα, τὸ ὅποῖον συμβάλλει εἰς τὴν ἀπόδει-
 ξιν τῆς τάξεως καὶ ἢ ἀπὸ καθηκόντων τῶ εὐδὸς φίλου πρὸς
 τὸν ἄλλον. Οἱ ἀδιάθετοι νόμοι τῆς ἐντίμης ἐμπορο-
 λογίας μήτε δέκν, παρ' εἰς τῶτοι ὅτι ἀπὸ τὴν θεῶν,
 ἀπὸ τὴν ἀγορᾶν, ἀπὸ τὴν ἀλλαγῇ ἢ ἀπὸ συμμαχια-
 μάτων, ἕκαστος ἀπὸ τὰς ἐμπορίας νὰ ἔλκῃ τὸ ἀνὴκόν
 καὶ κέρδος. Τὸ ἴδιον ζητεῖται καὶ εἰς τὰς Φιλίας.
 Ὅς τις συσφίγγει τῶτον τὸν καλὸν δεσμὸν μὲ ἄλλης,
 μόνον δεῦ νὰ ἀμέλξῃ ἀπὸ αὐτὰς ὅ,τι τῶ συμφέρει,
 ἢ γαν ἀπολαύσεις, βοηθείας, ὑπερασπίσεις, καὶ ἄλλης
 ἢ χησιμῶς, ἢ ἢ δονικῶς καρπῶς, χωρὶς αὐτὸς πῶποτε
 νὰ

να θέλη να ἀπαμείψῃ ὅποιον τὸν ἀγαπᾷ: ἀλλ' ὁ ποιη-
 τος ὄχι φίλος, ἀλλὰ κλέπτης μάλισα καὶ πανουργός
 ἔπρεπε νὰ καλῆται. Καὶ ἀρά γε λείπουν ὅσοι ἄλλως
 καλεῦνται ὀφθαλμόφιλοι, οἱ ὅποιοι εἰς καιρὸν περιστά-
 σεως μόλις σὲ παρηγορῶν μὲ εἶνα: ὁ Θεὸς νὰ σὲ ἐ-
 λείψῃ; Καὶ ὅμως ὄντως φίλος καὶ εἶναι, καὶ λέγεται
 μόνος ὅστις βλέπει τὸν φίλον ὡς ἄλλον ἑαυτὸν. Τά-
 ρα ἐὰν ἡμεῖς πώποτε δεῦν παύομεν νὰ διεργετῶμεν ὅ-
 σον τὸ δυνατὸν ἑαυτῆς: τάχα δεῦν ἀπαιτῶσε τὸ δίκαιον,
 ὅτι ἐπίσης, ὅταν ἡμπορῶμεν, νὰ διεργετῶμεν καὶ τὸν
 φίλον, τὸν ὅποιον κράζομεν ἄλλον ἑαυτὸν; Καὶ ὅμως
 ἐγὼ ἔτε διορίζω ἐσταῦθα: ὡς πᾶ τάχα ἐκτείνεται
 τῆτο τὸ χρέος: καθότι ἔτε ὅλαι αἱ φιλίαι εἶναι εἰς
 καὶ τῆ αὐτῆ κόμματος, καὶ δεῦ τῆτο μήτε ἡμπορῶ ἐ-
 σταῦθα νὰ ἐκθίσω ὅλα τὰ καθήκοντα τῶ φίλων. καὶ
 φθάνει νὰ εἰπῶ, ὅτι δὴ εἰς τὴν δόσιν καὶ εἰς τὴν λήψιν
 πάντοτε πρέπει νὰ σώζεται κάποια ἀναλογία. Ὅτι
 τινὰς εἰς τὸν ἐπίλογον τῆς ἐπιστολῆς του σὲ κηρύττε-
 ται ἐγκαρδιώτατος φίλος, καὶ ὅταν εἰς τὸ μεταξὺ τῆς
 περὶ ἀνεμνήσεως ὁμιλίας φέρεται μὲ πολλὴν ἔμφρο-
 τα πρὸς σέ: ὑπόπτωδε, μήπως καὶ ὄλητε ἡ Ἀγάπη
 περικλείεται εἰς τὰ χεῖλη, καὶ μήπως ἔχει σέ, ἀλ-
 λά μόνον κανεὶν σου πρᾶγμα ἀγαπᾷ: ἢτοι μήπως
 πράττει ὅ,τι πράττειν καὶ οἱ ἄσεμνοὶ νέοι, ὅταν ἀγω-
 νίζονται νὰ ἀρπάσουσιν κανεὶν ἀπρόσεκτον κάλλος.
 Μίαν παρομοίαν Φιλίαν, ὅπως περιορίζεται μόνον εἰς
 γλυκᾶ λόγια, ἔτε χρεωθεῖς νὰ τὴν ἀπαμείψῃς, παρ'
 ὁμοίως μὲ ἄλλα γλυκᾶ λόγια: ἢ ἐὰν καὶ συγκατα-
 εἶσθαι δεῦν ἐπρόλαβεις νὰ διδαχθῆς τὴν αἰνιγματολο-
 γίαν, ἢ δεῦν ἀχαιεῖσαι νὰ περιβωμβῆς τὸν ἀέρα
 μὲ ἄλλας πόσας φιλοτιμίας: ἀλλὰ τὸ φροντιστέον

ἢ σοφωτέρων σε ὡς καὶ ἀπὸ τῶν τὸν φόρον σέ λυ-
 ξάνει. Ὡς ἐνὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀληθινὴν Ἀγά-
 πην, ζητεῖται καιρὸς, ζητεῖται δοκιμὴ, ζητεῖται ὡ-
 ρα πειρασάσεως, ὅπῃ ἡ μόνη ἀσφαλῶς βασανίζει, καὶ
 λαγαρίζει τὴν Φιλίαν. Ἀλλ' αἱ ὑποτεθῆ, ὅτι ἡ Ἀ-
 γάπη ἀληθὴς, ἤγεν ὅτι εἶναι πράξεων Ἀγάπη, ἢ
 αὐτὴ λείπεν αἱ πράξεις, ὅτι ἡ καλὴ διάθεσις δὲν λεί-
 πει. Ἀδίκον συλλάβημα, δύσφημος δολιότης, μά-
 λις αἰμάρτης ἀξιοκατάκριτος προδοσία ἠδελ' ἦτον, ὅταν σὺ
 δεχόμενος καὶ τὸν φίλον καὶ τὰς δυνάμεις, δὲν ἐνοχλεῖ-
 σαι ποσῶς, ὡς ἐνὰ τὸν ἀνταποκριθῆς πρακτικῶς.
 Ὡσαύτως ἠδελ' ἦτον μία σμικρολογία καὶ τὸ ἐνὰ προσ-
 κλήσεως πρῶτον τὰ ἀποτελέσματα τῆς Ἀγάπης τοῦ φί-
 λου, καὶ ἐπειτα ἐνὰ τὸν ἀνταμείβης. Ἀλλ' οἱ τέλειοι,
 οἱ ὅπως φίλοι προλαμβάνουσι ἐνὰ ὑποχρεῶν τὰς φί-
 λους. Ἀγκαλὰ ἐγὼ ἔπε δογματίζω, ὅτι τάχα πρέ-
 πει ἐνὰ μεταχειρίζεσθαι τὸ μέλαν καὶ τὸν κάλαμον, καὶ
 ἐνὰ ἀκριβολογῆς τὰ μέρη, ὅπως συνιδίξουσι οἱ ἐμ-
 ποροί, ἀναλόγως μὲν τὴν δόσιν καὶ μὲν τὴν λήψιν.
 Τὸ μόνον χρεός σου εἶναι ἐνὰ ἀνταμείβης τὸν φίλον, ὅ-
 ταν αἱ περιστάσεις τὸ καλῶν, καὶ ἐνὰ ξένης πάντοτε
 τὴν προθυμίαν τῆς πράξεως, χωρὶς ἐνὰ πολυλεπτο-
 λογῆς πόσον τὰ πράγματα. Διότι ἐγὼ ἀληθὴς εἶμι,
 ὅτι ἐσὺ πρὸς ἴδιον ὄφελος ζητεῖς, καὶ χαίρεις, ὅτι δὴ
 ἄλλος ἐνὰ σ' ἀγαπᾷ, καὶ ἐνὰ σέ συμψέχη: ἔλα τὸ
 λοιπὸν ἐνὰ μὲν ὑποθέττης, ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσης
 πρὸς ἴδιον ὄφελος ζητῶν, καὶ ποθῶν τὴν Φιλίαν σου;
 Ἀλλ' εἰς, ἤγεν ἐγὼ τύχη ἐνὰ σέ ἀποκαλύψαν μόνον
 φίλαυτον, καὶ ἀκολούθως ἐνὰ ἀχάριστον, ἐνὰ κακο-
 πληρωτὴν: ἀλλ' αὐτὸ ὄχι ἄλλο, καὶ ἐνὰ παύειν ἀπὸ τὸ ἐνὰ
 καλλιεργῆν ἐνὰ δένδρον, ὅπῃ δὲν τὰς καρποφορεῖ ἔπε

πολύ, ἔτε ὀλίγον καρπὸν. *Nemo erit amicus*, ἐκφραζὶ ὁ Πάβλιος Μίμος, *ipse si te ames nimis*, ἤτοι μηδὲν ἀποκτᾶς φίλον, ἐν ἑσῶ σαυτὸν μόνον ἀγαπᾶς. Ἄλλ' εἰς τὸ το σκιαλλάγμα, μ' ὄλον ὅπῃ ἀξίωται καὶ τίμιον, καὶ ὁμως ἔτε ὀλιγάκις προπηδᾷ ἔξω τὸ ὄνομα τῶ παρασσόνδε, τῶ ἀδίκῃ. Ἐὰν μερικοὶ πταίει μὲ τὸ νὰ μὴ ἀπαποκρίνωται ὅσον ἀπαιτεῖ τὸ χρεῖστων: καὶ ὁμως ἔτε ὀλιγώτερον σφάλλεν καὶ ὅσοι ἀπαιτεῖ περιεσώτερον ἀπὸ ὅσον τὸς ἀνήκει. Διότι εἰς μίαν μεξίαν, εἰς μίαν σωήθη Φιλίαν ἔτε ἀρμόζον αἱ ἀκρεβολογίαι καὶ αἱ ἀμοιβαὶ μιᾶς ὑπερβολικῆς Ἀγάπης. Ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐτὴ, ὅτι σπυρία δίδονται αἱ δίκαιαι, ὡσε, ὅταν ὁ εἷας ἀπὸ τὸς δύο φίλης κινδωδῆι, ὁ ἄλλος ἀφειδῶς νὰ τῶ θυσιάσῃ καὶ τὴ χλῷ, καὶ πειυσίαν, καὶ ζωλή. Καὶ βέβαια ἔτε δίδεται πώποτε περιεσασίς, ὅτι ὁ Ἄνθρωπος καὶ χρεῖσ ἢ νὰ θυσιάσῃ τὴν ὑπόληψίντε, ἢ νὰ παραβαρῶν μὲ τὴν κακοπραξίαν τὴν σινείδησίντε, μόνον δε νὰ βοηθήσῃ τὸν φίλον. Καὶ ἐπ' ἀληθείας περιεφέρονται ἀπὸ παραφόρος ιδέας, καὶ ἀπὸ ρωμανσικᾶς χιμαίρας, ὅσοι δεν ἀποπλμῆν νὰ εἰπῆν τὸ, ὄχι εἰς ὅποιον τὸς κράζει συμμαχῆς εἰς μίαν μονομαχίαν, εἰς μίαν διωασείαν, εἰς μίαν κακοξοπίαν, καὶ τξ'. Καὶ φθαίνει τὰ ὑποκρέσωμῃ ἐνταῦθα τὴν περιεσώτην παροιμίαν, φίλος μέχρι βωμῆ.

Αὐτὰ εἶναι τὰ καθήκοντα, καὶ αὐταὶ αἱ ὀφειλαὶ τῆς Φιλίας, ἀπὸ τὴν ὀποίαν τὸ συμφέρον πώποτε δεν ἀποχωρίζεται. Προδέιτω πῶρα, ὅτι εἶχ ἤτην ἀξίωπιθύμητος ἤθελ ἤτον καὶ κάποιος ἄλλος, ἕξοχώτερος ὁμως καὶ ἀνώτερος σκοπὸς τῆς ἀνθρωπίνης Φιλίας. Αὐτὴ κεῖται εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλων Ἀγάπῃ, καὶ εἰς

τὴν εὐδειξὴν τῆς αὐτῆς Ἀγάπης, καὶ ὄχι πώποτε εἰς ἐκείνῳ τὴν σμικρολόγον ἐπιθυμίαν ἢ ἐλπίδα τῆ, νὰ φυγήσωμεν ἀπὸ αὐτῆν ἄλλο πόσον, ἢ καὶ ἀδρότερον καλὸν, ἢ βοήθειαν εἰς τὰς χεῖρας μας: ἀλλὰ μόνον εἴχα ἰὰ ἐνδείξωμεν εἰς ἄλλους, ὅταν τὸ συγχωρεῖ ἢ κατὰ-φασίς μας, τὴν γενναιοκαρδίαν καὶ τὴν δειργερτικὴν κλίσιν, ὅπως πλατῶμεν. Οὕτω πράττει ὅστις μεγαλοφρονεῖ, καὶ ὅστις γινώσκει νὰ καταστήσῃ πολιτικῶν τὴν Ἀγάπην, καὶ ἠρωϊκῶν ἀρετῶν τὴν Φιλίαν. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ὅστις τοιαυτῶς φέρεται, ἔτε δυσκολεύεται εἰς τὴν φιλανθρωπίαν του νὰ χαίρεται μίαν μεγάλῳ ἀμοιβῶν, ἢτοι ἐκείνῳ τὴν ἀντιμιθίαν, ὅπως καὶ ἀζήητος ἀκολουθεῖ τὴν ἀρετὴν. Καὶ ἐννοῶ ἐν-τυῦθα τὴν ἰσωτερικὴν διάχυσιν, ὅπως ὁ φρόνιμος αἰθαίνεται ἀπὸ τὴν ἀγαθοπραξίαν, καὶ περιπλέον τὸ καλὸν ὄνομα, καὶ τὴν δόξημίαν τῷ κόσμῳ, ὅπως εἰς τὴν πολιτικὴν ζῶν ὄχι σπανίως συνεισφέρει πρὸς τὴν αὐξήσιν τῆς δόξαιμονίας. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἢ δειργερσία καὶ ἢ ἐλπίδι, ἀρεταὶ ἴδιαι μόνον τῶν μεγαλοφρόνων, καὶ περιπλέον ἢ ἀπροσηγορία, ἢ καταδειξία, ἀρεταὶ ἀμίμητοι χερδὸν ἀπὸ ὁδῆς, (καὶ τίς δὲ τὸ βλέπει;) εἶναι τόσα δρασιμώτατα μέσα, μὴ τὰ ὁποῖα ἀγοράζεται ἢ κοινὴ εὐνοια τῶν Ἀνθρώπων. Καὶ περιεργαθῆτε τὸν δαῖνα, ὅπως ἔσῃ τινὰ μιμῆμος τὴν φύσιν τοῦ ὑπερτάτου δημιουργῆ ἀπλῶς καὶ ἀφιλοκέρδως ἐπιχέει τὴν δρόσον τῆς δειργερσίας τῆ εἰς ὁποιοῦνδήποτε ἔχει πρὸς αὐτὸν, ἢτοι μεγαλοφρόνως λαμβανῆ συμμέτοχον τῶν ἀγαθῶν του τὸν πλησίον. Ἐπ' ἀληθείας καὶ ὁ ποιῆτος μᾶς ἐμφανίζεται ὅσον ἀνώτερος ἀπὸ τὴν σμικρολόγον φιλοκέρδειαν, ἄλλο πόσον ἀξιώτερος τῆς πολυκμπμοσύνης, ἢ μάλις πλείον

222 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

γεννημένος διὰ τὸ ξύνον, πάρεξ διὰ τὸ ἴδιον κα-
λόν. Καὶ ὁμως πρέπει ἐνταῦθα καὶ σημειώσασθαι,
ὅτι δὴ ὁ διεργητικός καὶ ἐλευθερίος πρέπει πάντοτε νὰ
συμπεριφέρῃ ἠνωμένῳ μὲ αὐτὰς τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν
φρένησιν, διὰ νὰ μὴ περιπέσῃ ἢ εἰς ὑπερβολὰς, ἢ
εἰς ἐλαττώματα. Οὔτε εἶναι ἴδιον φρονίμου τὸ νὰ ρί-
πτῃ τυφλῶ τῷ ὄμματι τὰς χεῖρας. Ζητεῖται ἐκλο-
γὴ, καὶ καλὴ διάκρισις τῶν ὑποκειμένων. Πρέπει νὰ
κρατῇ πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὴν παραινέσιν τῶν Πυθαγόρου Μί-
μν: *Beneficium dignis ubides, omnes obligas*, ἢτοι εἰς
τὸν διεργητικῶν τῶν ἀξίων ὅλοι ὑποχρεῖνται. Ἐπειδὴ
ὅταν φθάσῃ νὰ βοηθῇ τὰς κακοβίους, τὰς κόλακας,
τὰς γελοιοποιούς, τὰς ἀμελεῖς, ἢ ἄλλως ποιεῖται ἀχρεῖς
καὶ ἀνάξις: καὶ ὅταν παραβλέπῃ τὰς ἀξίους, τὰς φι-
λαρέτους, καὶ μάλιστα ὅσους τὴν ἐδιδόσω μὲ μίαν
πολυχρόνιον καὶ πιστὴν δέλωσιν, ἢ καὶ ὅταν κατα-
φρονεῖ τὰς ἀδελφεὰς καὶ ἐνδείς, καὶ σρέφῃ τὸν διεργη-
σίῳ τε μόνον διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν ἀνάπαυσιν τινὸς κα-
λοκαταστάτε καὶ δτυχεῖς: τάχα δὲ τῷ ἡρμοζέ πλείον
ὁ τίτλος τῶ ἀδιακρίτου, τῶ τυφλοῦ, ἢ μάλιστα τῶ μα-
ταίῳ ἐξοδίασε, καὶ τὸ δὴ χειρότερον, τῶ φίλου καὶ σω-
φρομητοῦ τῶ κακοβότου;

Ἀλλὰ τελειώτατον ἢ ἐλευθεριότης μήτε ἀνήκει,
παρ' εἰς ὀλίγους. Διότι ἢ πράξις τῆς ἀρμόζει μόνον
εἰς τὰς μεγάλας, ἢ εἰς τὰς πλεσίστας. Ἐξω ἀπὸ
τῆτο, αὐτὴ ὑπόκειται περιπλέον καὶ εἰς τὴν ζηλοτυ-
πίαν, εἰς τὴν γλωσσαλγίαν ὅσων ἠθέλωσεν, καὶ ὁμως
δὲν ἢμποροῦν νὰ μετέχου μίαν πῶσον χαριτωμένῳ
δρόσον. Ἀλλ' ὄχι ἔτι καὶ διεργασία. Αὐτὴ χαίρεται
εἰς ἀρυχωρότερον ἐπίπεδον, καθότι ἢμπορεῖ νὰ ἐκ-
χῆν τὰ ἀξίεπαινα ἀποτελέσματα τῆς ὄχι μόνον μὲ
δω-

δώρα, ἀλλὰ καὶ μὲ συσάσεις, μὲ συμβαλάς, μὲ παραινέσεις, καὶ ὁμῶς μὲ ἄλλας μυρίας ἔόπους. Καὶ διὰ τὸτο, τῶτον κυρίως, ἦτον τὸν ἔοπον ἔπρεπε νὰ μεταχειρίζεται ὅστις πνέει τὴν ἀπόκλισην τῆς κοινῆς δυνάμεως ἀνθρωπίνης Ἀγάπης, καὶ ὅστις ἐπιποθεῖ νὰ ἐνεργῇ ἐκεῖνῳ τὴν ἀρετὴν, ὅπως περὶ πλεονόστονον ὁμοιοῖ τὸν Ἄνθρωπον μὲ τὸν Θεόν. Μήτε ἐπιμύθω ἐγώ, ὡς νὰ ὁμιλήσω ἐνταῦθα περὶ τῆς ἀσωτίας, ἢ περὶ τῆς φιλαργυρίας, ἢ μίαν ἀπὸ τὰς ὁποίας συμβαίνει ὑπερβολὴ, καὶ ἢ ἄλλη ἔλλειψις τῆς προρρηθεισῶν ἀρετῆς. Καὶ ἐπ' ἀληθείας εὐκολὰ ἐμφανίζεται ἡ μωρία τῆς ἀσώτων, καὶ ὁμῶς τὰ θλιβερά παραπέομα τῆς περιττῆς τῶν δὺκολίας: δὺκολώτερα ἔπειτα ἐνοοῖται, πόσον σμικρολόγον, πόσον βδελυρὸν, πόσον ἀποξόπαιον εἶναι τὸ ἐλάττωμα τῆς φιλοχρῦσων, οἱ ὁποῖοι ὑπερῶνται καὶ ἐκεῖνα, ὅπως ἔχεν, καὶ ἐκεῖνα, ὅπως τὸς λείπεν, καὶ οἱ ὁποῖοι ἔπειτα ἀπὸ μυρίας ἢ ἀδίκως, ἢ ἀπατηλῶς, ἢ ἐπονειδίστως ἔόπους τῶ συνιάγειν, ἔτε μωθῶν νὰ ὄνεργετῶν ἢ ἑαυτῶς, ἢ ἄλλως. Ἀλλὰ μήτε συμφέρε νὰ περιττολογήσωμεν περιχεράφοντες καὶ ἐλέγχοντες τῶτο τὸ τελευταῖον τέρας, τῶ ὁποῖοις ἢ βδελυρὰ ἀχημῖα εἶναι γνωστὴ εἰς κάθε ἐλδῶθῆριον. Τέλος πάντων, ἐὰν μεγάλως μᾶς συμφέρε ἢ ἀπόκλισις τῆς φίλων, καὶ ὁμῶς ἔτε ὀλιγώτερον, μάλις περὶ πλεονόστονον μᾶς συμφέρε ἢ φροντῖς τῶ, νὰ μὴν ἐγειρωμῶ καθ' ἑαυτῶ ἐχθρῶς. Ἐνίστε ἔτε ἐκατὸν φίλοι ἰχρῦν νὰ πράξεν τόσον καλὸν, ὅσον κακὸν ἢμπορεῖ νὰ κατορθώσῃ ὡς μόνος ἐχθρῶς. Ἀγκαλὰ ἔτε οὐρίζει ὁ Ἄνθρωπος νὰ μὴ μισῆται ἀπὸ ἄλλως. Ὡς νὰ νὰ φυξῶν ἐλδῶθῆρα τὰ τοιαῦτα ἰοβόλα χόρτα, φθάσῃ νὰ ἀκμάζῃ εἰς τὸν κόσμον κακοήθεια καὶ ζηλοτυπία,

224 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

πία, καὶ προσίτι πόσαι ἄλλαι περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἕκαστος ὑπόκειται: καὶ περιπλέον ἡ χρεία τῆς συστάσεως πῦ ἀληθείας, ἢ τοῦ δίκαιου, ὅταν ὁ φρόνιμος καὶ χωρὶς ὀρεξίνης φυλαίνει ἄλλον, καὶ μὲ τῆτο ἔλκει καθ' ἑαυτὸ τῶν ἔργων. Μῶλον τῆτο φθάσει, ὅτι οἱ ἐχθροὶ νὰ μὴ μᾶς προξενωῖται ἀπὸ πταιῶμα ἐδικόν μας: ἢτοι φθάσει, ὅ,τι ἡμεῖς νὰ μὴν ἀγοράζωμεν τὸ μῖσος τῆς Ἀνθρώπων μὲ τῶν γλωσσεαλγίαν, μὲ τὴν ὑπερηφανίαν, μὲ τὴν ἀρχεικίαν, μὲ τὴν ὑπεροψίαν, μὲ τὴν σκαιότητα, καὶ ἔτω καθ' ἑξῆς μὲ ἄλλας παρομοίας ὑπερβολάς.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , Κ Ζ ' .

Περὶ τῆς Τάξεως, ὅπῃ ὁ Ἄνθρωπος χρεώσῃ
μὰ φυλάττη πρὸς ἑαυτόν.

Τελειώτατον ὁ Ἄνθρωπος χρεώσῃ, ὅτι ἐπιμε-
λῶς καὶ προσεκτικῶς νὰ σώζῃ ἐν ἑαυτῷ τὴν
Τάξιν κατ' ἄμφω τὰ μέρη, ὅθεν συγκροτεῖ-
ται. Καὶ ἐντεῦθεν δὴ πηγάζει ἡ ἀνάγκη τῆς ἀρι-
στῆς, ὅπῃ κράζονται μεξιώτης καὶ ἀνδρεία, αἱ ὁποῖαι
ἐπειτα διαίρυνται εἰς τῶσας ἄλλας, ὅπως ἐν οἰκείῳ τό-
πῳ θέλομεν τὸ εἶπῃ. Ὅσον ὅμως ἔχει τὸ σῶμα, ἔτε
χρεάζεται πολὺ, ὥστε νὰ μάθωμεν, ὅτι πτε μόνον
ἀρμόζει νὰ λέγεται εὐτακτον, εὐδιάθετον, ὅταν δηλαδὴ
πλεῖστε τελείαν υγείαν, καὶ ὅταν δὲν πάχει κδεμίαν ἀδέ-
τειαν, κδενα πόνον. Ὅταν μᾶς ἐπεμβαίνει κνεύσας
ὄξυς πονοκέφαλος: ἰδὲ ὅλη ἡ οἰκονομία τῆ ζωῆς τετα-
ραγμένη: καὶ ἀγκαλὰ ἐνίοτε ἡ παραχὴ συμβαίνει ἐλα-
φρῇ, μ' ὅλον τῆτο ἔτε παύει νὰ εἶναι παραχὴ, ὅπως καὶ
ἡ παρήχησις μιᾶς χορδῆς εἰς μίαν κιδάραν, ἢ ἡ πα-
ραδία κνὸς φθόγγου εἰς κνα ἄσμα. Αὐξάνει ἐπειτα
ἡ τιαύτη παραχὴ, ὅταν εἰς τὸν ὄξυ πονοκέφαλον προ-
σεπιθέτεται καὶ ὁ πυρετός, ἢ ἄλλο κνεύσας ἀπὸ τὰ
τῶσα ἀδυνήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἕκαστος κδεφόρως ὑ-
πόκειται. Διὰ τῆτο ὁ Ἄνθρωπος, ἔτε ὅσον ὀλίγον καὶ
αὐ σοχάζεται τῆν υγείαν, πάντοτε πρέπει νὰ τῆν τι-
μᾶ ὡς κνα ἀπὸ τὰ ὑπέρτιμα κρομικὰ κλά. Χω-
εἰς τῆτο τὸ καλόν, ἐνίοτε ὡς καὶ ἡ ἰδέα ζωῆ ἀπιδιάζει:

ἐπειδὴ ὅστις ζῆ περικυκλωμένος ἀπὸ βαρείας σωματικῆς ἐνοχλήσεως, καὶ μάλιστα ὅταν καταβύχεται ἀπὸ κάποιας ἀνιάτης προσβολῆς: ὁ πιετός χεῖδὸν ἐπιθυμεῖ τὸν φαίαντον, τὸ τέλος ὅλων τῶν τῆς ἀθλιότητων, τάχα ὡς εὖα καλόν. Καὶ ὅμως χρεωστῆμεν ἔγκαιρα ἐν ὁμολογήσωμεν, ὅτι εἴη ἡ συντήρησις τῆς τριαυτῆς τάξεως, ἢ τοι τῆς σωματικῆς υἰείας, ἢ ποσῶς ἢ ὀλίγον κρέμεται ἀπὸ τῶν Ἄνθρωπων, καθότι ἡμεῖς ἔτε ἰσχυρόμεν, ὅταν μᾶς λείπει, ἐν τῷ ἀνακαλέσωμεν. Τὸ ἐν γυνάται ὁ ἄνθρωπος ἢ μὲν εὐτοῖον ἢ μὲν ἀδυνάτον υἰείαν: τὸ κρέμεται μόνον ἀπὸ τῆς φυσικῆς νόμης, ὅπερ ὁ Θεὸς ἐθέτισεν εἰς τῷ ἐνώσειν, σύμπηξιν, ἢ κίνησιν τῶν σωμάτων. Καὶ τὸ ἴδιον ἂς ἐννοῖται διὰ τὴν συντήρησιν, ἔξ τῷ ἀνάκλησιν, ἢ ἔξ τῷ ὀλοτελή ἢ μερικῶς δεφθοραν τῆς υἰείας: ἢ τοι ὅτι ἕως καὶ αὐταὶ ὡσαύτως κρέμονται ἀπὸ τῷ διαίταν, ἀπὸ τῆς κείρας, ἀπὸ τῶν αἶρα, καὶ ἀπὸ ἄλλα πολλότατα συμπώματα. Τέως ἡ σωματικὴ υἰεία ἔτε εἶται ὑποκείμενον τῆς Ἡθικῆς Φιλοσοφίας: καὶ ἐὰν κενός ἢ φιλόλογος διῶχυρίζεται τῷ ἔξιν ἢ τῆς συντηρήσεως ἢ τῆς ἀνακλήσεως τῆς αὐτῆς: ἀλλ' αὐτὴ ἢ ἔξιν ἀνήκει μόνον εἰς τῷ ἰατρικῶν, τέχνῳ ἄλλως πλέον κομπώδη, πάρεξ ἐνιργητικῶν, ἢ τοι τέχνῳ, ὅπερ πλέον ὑπόκειται, πάρεξ πράττει. Μ' ὅλον τὸ ἡμεῖς πρέπει ἐν σημειώσωμεν, ὅτι εἴη ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ μετρία δεγωγὴ συνφέρει μεγάλως εἰς τῷ ἀποφοπῶ τῶν σωματικῶν ἀδυνειῶν, καὶ εἰς τῷ συντήρησιν τῆς δυνατῆς ἀποείας. Διὰ τὸ δὴ καὶ ὁ λόγος, καὶ τῆς νόμης τῆς ἀνὰ χεῖρας Φιλοσοφίας, ἀπαιτεῖ ἀπαραιτήτως, ὅτι εἴη οἱ Ἄνθρωποι ἐν πνέειν τῷ δαίμονίαν, ὅπερ κρέμεται ἀπὸ τῷ ὄρωσίαν τῶ σώματος, καὶ ἀπὸ τῆν ἀποχίῳ ἀπλῶς καθε κα

καὶ. Ἀλλὰ περὶ τῆς θέσεως ἐμιλήσει καὶ εἰς τὸ λγ'.
Κεφάλαιον.

Δύτερον ζητεῖται ἡ Τάξις τῆς Ψυχῆς, καὶ αἰτιᾶται, καὶ εἶναι, καθ' ὅσον ἀνήκει εἰς τὴν Ἡθικὴν πολιτείαν, εὐὰ ἀπὸ τῶν ἰδιαιτάτων ὑποκείμενα τῆς Φιλοσοφίας. Καὶ λοιπὸν λέγω, ὅτι ὅπως τὸ σῶμα, ὅταν ἀγνώσκει ἀπὸ κάδε φυσικὸν κακὸν, ἢτοι ὅταν ὑγιαίνει ἀπὸ κάδε ἀδυνείων, βέλτεται εἰς τὴν συνηματικώτερον ἀταξίαν: ὡσαύτως καὶ ἡ Ψυχὴ τῆς μόνον λέγεται, καὶ βέλτεται καθ' ἑαυτὴν εὐτακτος, ὅταν δὲ λαθὴ ἀγνώσκει ἀπὸ ἀμαρτίων, ἀπὸ πταίσμα, ἀπὸ κακοφοπίων, ὅθεν κυρίως πηγάζουσιν αἱ ἀταξίαι τῆς ψυχῆς, καὶ ἐπομένως τὰ Ἡθικὰ κακά: ἢ πελάχιστον ὅταν χροικῶ εὐὰ τέλειον μῖσος κατ' αὐτῶν, καὶ ὅταν πράττει ὅλα τὰ δυνάμει ἢ εἴ τινα προφυλάττεται, ἢ δεῖ να λυφάσεται. Ὅταν ἐκπεῦθα λέγω κακοφοπίαν, ἐνοκῶ τὴν πολιτείαν, ὅπερ μάχεται τῆς νόμου τῆς παρῆδος, ἢ παράβασις τῶν ὁποίων ὑπόκειται εἰς τὴν ποιῆν τῆς πολιτικῆς δικαιοσύνης. Ονομάζω ἔπειτα ἀμαρτίαν τὴν παρακοὴν τῶν νόμων τῶ Θεοῦ, ὅστις καθὸν ὑπέριστατος νομοθέτης ἀπειλεῖ, καὶ παιδεύει τὸς Ἀνθρώπους, ὅσοι, πολμηροὶ, καταφρονεῖν τὰς ἐντολάς τε. Τέως κράζω πταίσμα εἶχε καθὸν λάθος, καθὸν ἀπάτημα, εἰς τὸ ὅποιον ὁ Ἀνθρώπος ἢ περιπίπτει, ἢ ἐνδέχεται να περιπίσῃ, ἀπὸ τῶν ὁποίων εἶτε αὐτοὶ οἱ σοφώτατοι, οἱ ἀγχιγέστατοι, οἱ προσεκτικώτατοι δύνανται παντάπασι να ἀπέχων: ἀλλὰ μόνον ὅ,τι ἀφορᾶ τὴν Ἡθικὴν πολιτείαν τῶ Ἀνθρώπου. Ἐνδέχεται, ὅτι ὁ Φιλόσοφος να σφάλῃ εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν σωμάτων, ἢ εἰς τὰς αἰτίας τῶν προϊόντων, μετὰ τῶν ὁποίων ἡ φύσις ἀδελκόπως μᾶς φιλοτιμᾶ: ἐνδέχεται, ὅτι εὐὰς φιλολόγος να πταίσῃ εἰς

καρμίας Ἰσορικῶ πράξιν, εἰς κἀνσὶα Χρονολογικὸν κεφάλαιον, ἢ εἰς καρμίας Γεωγραφικῶ θέσιν: ἐνδέχεται, ὅτι εὐας Μαθηματικὸς νὰ παραλογισθῇ εἰς τὰς Ἀναλυτικᾶς καταμετρήσεις, καὶ ἔπο καθ' ἐξῆς: καὶ ὁμοῦ ὅλα αὐτὰ τὰ πταίσματα ἔτε ἀνήκον εἰς τὴν ἠθολογίαν, ὡσεὶ νὰ κατασαίνον τὸν Ἄνθρωπον ἢ τὸν καλὸν ἢ κακόν: ἔξω μόνον, ὅταν δεῖ τὴν ὑπερφανίαντε σμίγει ὁμοῦ μὲ τὸ νοερόν πταίσμα τὴν ἠθικῶ ἰχυρογνωμίαν, καὶ ὅταν ἀγωνίζεται νὰ συστήσῃ ὡς ἀληθεῖς ὅ,τι τῷ ἀποδεικνύεται ὡς ψεύδεις. Καὶ τὸ δὴ πλέον, παρέμεια πταίσματα ἔτε τὴν ὑπόληψιν μολιών, ἔτε τὴν ἠθικῶ ἀρετῶ ἀκροτηάζον. Ἐκ τῶ ἐναντίε εὐκόλα περιπίπτει εἰς τὸν τὸν μῶμον ἢ ἐλάττωμα, ὅσοι ἀνηλεῶς ἢ χλοιάζον, ἢ ἀτιμάζον ἄλλον δεῖ λάθῃ, ὅπερ ὡς εἰσῶα ἔτε τὸ δημόσιον, ἔτε τὸ μερικόν, ἔτε τὸν ἴδιον πρακτικῶ βλάπτει. Καὶ ἀποσιωπῶ, ὅτι δὴ οἱ καλοὶ φιλολόγοι, καὶ οἱ μυθανατρικῶ γραμματικοὶ πάντες ἔγνωσαν, καὶ σαίνον καὶ τὸ μερικὸς σκλῶπηγίας πωτελῶς ἀιχροτάτας.

Τώρα ἢ δεῖ νὰ μακρυῶν, ἢ δεῖ νὰ διώξῃ τινὰς ἀφ' ἑαυτῶ τὰς βίεσ προρρηθείσας ἀποξίας, ἀπαιτεῖται ἢ δύσχησία τῆς θελήσεως καὶ τῶ λόγῳ, ἢ ὁποῖα μήτε κείται, πὰρ εἰς τὴν γνησίαν ἀγάπῃ, καὶ ἢ ὁποῖα πνέει τὸ ἀληθεῖς καὶ τὸ καλόν εἰς ὅ,τι αὐ ἀφορᾷ τὴν ἠθολογίαν. Αὐτῇ, ὡς προείπαμεν, πρέπει κατὰ πρῶτον λόγον νὰ ἀποβλέπῃ τὴν δόξαν τῶ Θεῶ, ἢ πῶ τῶ πρώτῃ καὶ ἐσχάτῃ τέλος τῶ Ἄνθρώπων, οἱ ἑποιοὶ δεῖ τὸ μάλις ἔπρεπε νὰ φύγῃ τὴν ἀμαρτίαν, ἵπου ἀναβῆπει τὰς πανίερας νόμους τῆς εὐδοκίαςτε. Πρέπει προσέτι νὰ ἀποβλέπῃ τὴν δημόσιον εὐδαιμονίαν, καὶ ἵπομνῶς νὰ συνβῆχῃ μὲ τὰς νόμους τῆς δικαιοσύνης

καὶ τῆς πολιτείας, τῆς ὁποίας ἕκαστος λογιζέται μέλος, ἥτοι χρεώσης νὰ μὴ βλάβῃ ἄλλον, καὶ νὰ φύγῃ τὴν κακοφοσίαν. Τέως αὐτὴ πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ τὴν ἀτομικὴν δὲ δαιμονίαν, κατέστι νὰ σωτηρῇ τὸ ἄτομον, καὶ αὐτοθελήτως νὰ λανθανῇ τὰς λαβὰς τῶν θλίψεων καὶ τῶν πόνων, ὅθεν ἢ ἡ Ψυχὴ ἢ τὸ σῶμα πάσχει. Ὅστις δὲ τὴν ἀκρατὴ ἀβουλίαν βλάπτει ἑαυτὸν, καὶ ἀπορρίπτει ὅσα μίσα καὶ βουθήματα ἢ φύσις καὶ ἢ δικαιοσύνη τῷ δίδει, δὲ νὰ λυβῶσῃ ἢ τὸ σῶμα ἢ τὴν Ψυχὴν ἀπὸ ὅσα φυσικὰ καὶ ἠθικὰ κακὰ ἤμπροσθεν ἢ νὰ ἀπομακρυνθῆν ἢ νὰ ἐμποδιθῆν: ὁ τοιοῦτος πράττει ἀλόγως, καὶ βαδίζει κατὰ τῆς φυσικῆς ὁρμῆς, καὶ ἐπομοσίως πίπτει εἰς τὸ πταῖσμα, ὅπερ τοῦ ἀφαιρεῖ τὴν μεγαλειότητα δὲ δαιμονίαν. Βίβλαια καὶ πώποτε δὲν ἔλειψαν τὰ φυσικὰ κακὰ, ὅπερ παρὰ γνώμῳ μᾶς ἐπεμβαίνουσιν: ἀλλ' ἔτε παρεγχαρεῖ δὲ τὸτο εἰς μέρος μᾶς πταῖσμα, ἢ ἁμαρτία. Ὅσον ἔμωσ δὲ τὰ ἠθικὰ: τίς ἀμφιβολία, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς μᾶς ἐπροίκισε μὲ τὸ αὐτεξέσιον, καὶ δὲνα ἀπὸ αὐτῶ, ὅταν ἡμεῖς δὲν συγκαταναύομεν, προχωρεῖ εἰς τὴν Ψυχὴν; Ἀλλ' ὁ Θεὸς μᾶς ἐγχείρησε περιπλεῖον καὶ τὸ λογικόν, ὥστε νὰ μᾶς ὁδηγῇ πρὸς τὴν ἐκλογὴν ὅλα ἐκείνα, ὅπερ ἀνήκει εἰς τὴν ἀτομικὴν δὲ δαιμονίαν, καὶ ὥστε νὰ διώκῃ πᾶν ὅ,τι ἐκέσιον μάχεται τὴν τοιαύτην δὲ δαιμονίαν. Καὶ δὲ τὸτο ἢ Τάξις τῆς Ψυχῆς ἐπρεπευ, ὅτι κατὰ πρῶτον λόγον νὰ διορίζεται εἰς τὴν ἀρχησίαν τῶ αὐτῶ λογικῶ: ὅπως κατ' ἀντίστροφον λόγον καὶ ἢ ἀταξία εἰς τὴν ἀρχησίαν τῶ αὐτῶ, ἢ ὁποία προβαίνει ἢ ἀπὸ ἀμίλειαν, ἢ ἀπὸ κακοθήειαν, ἢ ἀπὸ κακοχρησίαν.

Ὡς ἔσον ὁμῶ μὲ τὸτο τὸ λογικόν, προῖκα ἐσιώδη

τῷ αἰθρώπῳ, πρέπει νὰ τάττεται καὶ ἡ θέλῃσις, κα-
τέστι πρέπει νὰ θέλωμεν σαφερὰ ὅ,τι τὸ λογικὸν διορί-
ζει ὡς αἰρέτεον ἢ μὴ αἰρέτεον. Ἀγκαλὰ ἔτε μὲ λαν-
θάνει ἐκείνη ἡ κοινὴ ὑπόληψις: ὅτι εἴη ἡ θέλῃσις εἴ-
ται τυφλὴ, καὶ ὅτι διὰ τῆτο δυν διορίζεται, πῶρ ἀπὸ
τὴν ἔμφρασιν τῶν βλαβερῶν ἢ χαροποιῶν, τῶν δυσαρέ-
σων ἢ διαρέσων, ὅπερ ὁ νῆς ἀδιακόπως τῆς παρασαί-
ρει. Μὲ ὅλον τῆτο ἡ δοκιμὴ, ὅπως καὶ ἀλλαχὲ προεί-
παμεν, μᾶς πληροφορεῖ: ὅτι εἴη ἐπίστε ἡ θέλῃσις ὑ-
περβικῆ τὸν νοῦν, καὶ ὅτι ὅταν αὐτὴ συμβαίνει ἀτακ-
τες, δυνάται νὰ συγκρίσῃ καὶ τὸν νοῦν. Καὶ ἄς πα-
ραπρηθῇ μία δυνάμις, ὅπερ νὰ φέρῃ ἐν ἑξεί κανὼνα
κακόν: ὡσαύτῳ παιγνίδιον, φιλοποσίαν, ἀσωτίαν, φι-
λορκέδειαν, καὶ τὰ ἑξῆς. Ἄς γινώσκῃ, ὅσον καὶ αὐθί-
λαι, ὁ νῆς ἢ τὴν ἀχημίαν, ἢ τὴν ζημίαν, ὅπερ ἢ
προέρχεται, ἢ ἐσδέχεται νὰ προσλθῇ ἀπὸ τῆς τριαυτα
ἐλαττώματα: καὶ ὅμως ἔτε ἀποκάνει νὰ τὰ θέλῃ καὶ
νὰ τὰ ἐκλέγῃ. Καὶ ἐντεῦθεν εἴη πληροφορέμεθα τὴν
ἀλήθειαν τῶ ἀξιώματος τῶ Οὐβιδίε.

Aliudque cupido, mens aliud suadet.

Video meliora proboque: deteriora sequor:

ἢτοι ἄλλο μὲ συμβελλεί οἱ νῆς, καὶ ἄλλο ἢ ἐπιθυ-
μία: βλέπω, καὶ ἐγκρίνω τὰ κάλλια, καὶ ὅμως ἀ-
κολοθεῶ τὰ χειρότερα. Καὶ εἴδῃ ἡ μάχη τῶ λογικῆ μὲ
τὸ ἐπιθυμητικόν, καὶ ἢ πῶσις τῶ πρώτε δια τὴν ἀ-
χαλίωτον ὀρμὴν τῶ δούπερ. Μάλιστα συμβαίνει πολλα-
κις, ὅτι εἴη ἡ θέλῃσις, ἐν δυνάμει τῆς ἑξίως τῆς ἀταξίας,
βιάζει τὸν νοῦν, ὡσεὶ νὰ νομίζῃ τὸ κακόν καλόν, καὶ
τὸ καλόν κακόν. Καὶ δότε μὲ εἴη πρόσωπον ὅπερ νὰ
πνέῃ κατὰ τινος πνεῦμα ἐκδικύσεως. Ἡ θέλῃσις τῶ
ποιεῖτε ἀδιακόπως συγκινεῖται πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς

ἐκδικήσεως, καὶ ὁ νῆς ἠναγκασμένος ἀπὸ αὐτῷ ἔτε παύει νὰ μηχανᾶται τὰ μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα νὰ χορηγήσῃ τὴν ἐπιθυμίαντες. Ἄς δώθῃ ἔπειτα καὶ ἡ δίκαιεῖα. Ἰδὲ ἡ γνωστικὴ δυνάμις ὅπῃ ἀναξέπεται, καὶ πείθεται νὰ πισθῇ πρέπον καὶ δίκαιον καὶ τὸ πλησίον ὅλον τὸ ἐναντίον. Ἀλλὰ πῶς τῆτο, ἢ διὰ τί; Διὰ τί ἡ παράφορος θέλῃσις βιάζει τὸν νῆν, ὥσε νὰ δραματηρῇ μόνον τὰ δίκαια, ὅπῃ δικαιολογῆν τὴν ἐκδικήσιν. Καὶ τῆτο δὴ εἶναι εἷς εἶδος ἀπάτης ἢ καταχρήσεως, εἰς τὸ ὁποῖον ἡμεῖς συχνάκις περιπίπτομεν. Ἀλλ' ἔτε πρέπει νὰ θαυμάζωμεν. Αἱ διάφοροι αἰσθητικαὶ ἐρέξεις, περὶ τῶν ὁποίων ἀνωτέρω ἀμιλήσαμεν, καὶ περιπλέον τὰ πάθη, ὅλα τέκνα τῶν ἐρέξεων: ὅλα, λέγω, αὐτὰ συγγενῶνται ὁμῶς μὲ τὸν νῆν. Μεγάλως ἰχύνει εὐδονμας τὰ πάθη, καὶ αἱ ἐρέξεις: καὶ ὅσον ὀρμητικώτερα, ὅσον δρασιμώτερα συμβαίνουσι ἢ αὐτὰ ἢ αὐταί, ἄλλο τόσον ὀλιγώτερον ἀντιμάχεται τὸ λογικόν: καὶ πόσον, ὥσε ἡ θέλῃσις εἰς τὸ βράσμα ἐκείνης τῆς λαιλαποξικυμίας διορίζεται πολλάκις ὄχι ἀπὸ τὸ λογικόν, ἀλλ' ἀπὸ τῷ ἄμετρον ἐπιθυμίαν, ἢ ἀπὸ τῷ σφριγόπιτα τῶ πάθους.

Εἶπα καὶ ἀνωτέρω, πῶς ὁ ἀγχιπέσατος Λώκιος δοξάζει, ὅτι ἰσάκις ἡ θέλῃσις διορίζεται εἰς τὴν πρᾶξιν, νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ *Unconscious*, ἢτοι ἀπὸ τὴν ἐνόχλησιν, ἢ ἀπὸ τῷ παραχλῷ, ὅπῃ συμβαίνει εἰς τὸ ταμείον τῆς Ψυχῆς, ἢ ὁποῖα κατ' αὐτὸν ἔτε ἀφίρει κυρίως ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν: καὶ ὅτι ὄχι πώποτε τὸ ἀδρότερον καλόν, ἀλλ' αὐτὴ διορίζει τῷ θέλῃσιν εἰς τῷ ἐκλογῷ ἢ εἰς τῷ φυγῷ πῶρα πάντα, καὶ πῶρα ἐκείνους τὰ ὑποκειμένα. Καὶ ὅμως ἐγὼ ἔφθασα ἀνωτέρω νὰ ἀποδείξω, ὅτι δὴ αὐτὴ ἡ καθόλου δόξα ἔτε δύ-

ναιται πάποτε να συσαθῆ: καὶ τῆτο, ὅτι τὶ πολλάκις
 καὶ τὸ λογικὸν μόνον, ὅταν ἀποκαλύπτει τὸ καλόν, ὡ-
 πῆ ἡμεῖς ἔχοντες τὰ βυγῆσωμεν ἀπὸ τοιαύτας ἢ τοιαύ-
 τας πράξεις, χωρὶς ἐδεμίαν εὐοχλήσιν ἢ παραχλῆ ,
 καὶ ἡμπορεῖ, καὶ συνηθίζει νὰ ἐγείρη τὴν θέλησιν πρὸς
 τὴν πράξιν. Τὸ λογικὸν δημηγορεῖ: εἶναι καιρὸς πε-
 ρεπάτε, καιρὸς προσδύχης, καιρὸς μελέτης, καὶ τὰ
 ἐξῆς: μήτ' ἄλλο χρειάζεται: τὸ παῦ γίνεται ἐν τῷ ἄ-
 μα, καὶ χωρὶς ποσῶς νὰ ρηοικᾶται τὸ πλῆκρον τῆς
 παραχῆς. Μάλιστα πολλάκις συμβαίνει, ὅτι δὴ ἡ
 παραχῆ νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ μέρος, ὡπῆ μάχεται
 τὸ λογικὸν, καὶ ὅτι τῆτο καταδαμάζοντάς τιν, νὰ διογι-
 ζῆ τὴν θέλησιν πρὸς τὴν ἐκλογὴν ἕτινος τὸ ἴδιον λο-
 γικὸν προκρίνει. Μ' ὅλον τῆτο πάλιν ἀληθέστατον μέ-
 νει, ὅτι δὴ μεγάλῳ παραχῆ ἐξάπτει εἰς τὴν καρ-
 δίαν τῶ Ανθρώπου ὅσαι παραχαὶ κρᾶζονται κοινότερον
 πειρασμοὶ, ὅταν δηλαδὴ μᾶς προβάλλουσαν κἀνεία ἢ
 χῆσιμον ἢ ἀπολαυσικόν, καὶ ὅμως ἀπαίσιον καλόν.
 Ποῖαι ἔπειτα, ἢ πόσαι συγκινήσεις φυξῶνεν, ὅταν
 ἐνεργεῖ ἐνδον μας κἀνεία βίαιον πάθος ἢ ἔρωτος, ἢ
 μίσους, ἢ φόβου, ἢ ἐργῆς, ἢ θλίψεως: τῆτο ἴσως καὶ
 ὅλοι τὸ δοκιμάζομεν. Καὶ ἐπ' ἀληθείας εἷνα τοῖσιν
 ἢ ἡδὴ ἢ ἀνδρῶν φωτισμα συνηθίζει ἢ φωτισία, ἀφ'
 ἔ τὸ δέχεται, γὰ τὸ μεγαλιώη, καὶ καθε στιγμήν με-
 τόνον νὰ τὸ παρασιάνη εἰς τὸ ἔμμα τῆς Ψυχῆς, καὶ τὸ
 δὴ πλέον, παράδοξα νὰ συγκινηῖ ὡς καὶ τὸ σῶμα ἢ
 πρὸς τὴν ἐκλογὴν ἢ τὴν φυγὴν τῶ παρασιανομένου ὑ-
 ποκειμένου: καὶ τῶσιν, ὡσεὶ εἰάν καὶ ἐν ὁξωφρονίζει τὸν
 Ἀνθρώπον, καὶ ὅμως τῶσιν τῶ θολῶναι, τῶσιν τῶ τα-
 ράττει τὸν νῆν, ὡσεὶ τῶ ἀφαιρεῖ, ἢ καὶν μεγάλως τῶ
 ἐλατπῶναι τὴν ἐλαθέρειαν, ἢ τὴν ἀκριβολογίαν τῶ λό-

γων τῷ σὺνός κὶ τῷ ἄλλῃς μέρες, ἢ κὰν τὸν ἀναγκάζει
 νὰ ἀφορᾷ μόνον ὅσα σιωξέχων ἢ πρὸς τὴν ἐκλογὴν
 ἢ πρὸς τὴν φυγὴν τῷ δοθέντος ὑποκειμένου. Καὶ λοι-
 πὸν ἔτε εἶναι θαῦμα, ὅταν ἡ Ψυχὴ, μὴν ἠμπορᾷσα
 νὰ ἐξορίσῃ τὴν παραχλῶ, ἐπεὶ ἐνδουπῆς κοχλάζει,
 ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ ὅ,τι δὴ τῆς ὑπαγορεύει τὸ πά-
 θος: κὶ τῆτο, τάχα δεῖ νὰ ἀποτεινᾷξῃ ἀφ' ἑαυτῆς τὴν
 αἰθουσίαν τῆς ἐνοχλήσεως, ὅπερ τῆς μάχεται τὴν δὲ-
 δαιμονίαν. Τῆτο ὅμως συμβαίνει συχνώτερα, ἐπὶ τῶν
 ἢ ψυχὴ φέρει ἐν ἑξεί κανένα πολυχρόνιον ἔθος ἢ ἐ-
 λάττωμα, ἢ κανένα ὑπερβολικὸν μῖσος ἢ ἔρωτα τινός
 ὑποκειμένου. Ἐνας οἰνοπότης, εὐας παιγνιδιάτωρ,
 εὐας ἐραστὴς ἀς παραπιθῆ, ὅσον θέλει μὲ τὸν νῦν,
 τὸ ἐλάττωμά τῃ: καὶ ἀς ὑποπεθῆ περιπλίον, καὶ ὅτι
 γνωρίζει, κὶ παρρησίᾳ ὁμολογῆ τὴν βλάβην, ἐπεὶ
 ἢ λαμβάνει, ἢ ἐνδέχεται νὰ λάβῃ ἀπὸ αὐτό. Καὶ
 ὅμως κάμειτον, αὐτὸν σ' ἀρίσκει, νὰ θαρῆσῃ ἢ τὸν ἀμ-
 ερῆα, ἢ τὰ χαρτία, ἢ τὸ ἐραστὸν πρόσωπον. Ἀ"χ,
 ἀλλ' ἰδὲ ἢ ἀθλία ψυχὴ πάλιν ἐν καταστροφῇ, πάλιν
 ἐν συγκαταθέσει! Καὶ δεῖ τί; Διὰ τὴν εὐθύς πα-
 ρασαινέμερον τὸ ὑποκείμερον εἰς τὴν πυξίδα τῆς φωντα-
 σίας, κὶ εὐθύς ἀνακαλέμερον εἰς τὴν μνήμην ὅλα ἐ-
 κείνα τὰ θέληθρα, ὅπερ αὐτὸς πολλακίς ἐδοκίμασε:
 τὸ νὰ τὰ ὑπερηθῆ πῶρα τῷ φαίνεται μία ἀφόρητος δυσυ-
 χία: ὅθων τόσοι λαίλαπις τῷ ἐγείρονται εἰς τὴν καρ-
 δίαν, ὥστε ἢ θέλησις, παραβλέπεσα τὴν βελίῳ τῷ
 λογικῷ, ἔχει νὰ λυξωθῆ ἀπὸ μίαν τῶν κοχλάζε-
 σων ἀνδρίαν, κὶ πῶς ἀποφατίζει μαρῶς ὅ,τι δὴ πρὸ
 ἐλίγῃ ἐμίσησεν, ἢ παραιπίθῃ φρονίμως. Καὶ ἔπος,
 ὥστε ἠμπορῆν νὰ διορίσω ὡς ἀληθέστατον, ὅτι δὴ ἔως κὶ
 ἢ ταραχὴ διορίζει τὴν θέλησιν, κὶ ὅμως μόνον ὅταν
 τὸ

τὸ πάθος προχωρεῖ εἰς τὴν ἐκλογὴν, καὶ ὅταν μὲν πῆ
 δημοκρατίαν τε παρακινεῖ, ἢ μάλιστα τυραννικῶς ἀναγ-
 κάζει τὴν Ψυχὴν νὰ κλίνη πρὸς τὸ μέρος, ὅπῃ τὴ
 ἀρέσκει. Καὶ τότε, ναί, καὶ ἀληθεύει τὸ, βλέπω τὰ
 κάλλια, καὶ ὅμως ἀκολουθῶ τὰ χειρότερα. Μ' ὅλον
 τὸτο εἶτ' ἀληθεύει, ὅτι μόνον τὸ λογικὸν συμβουλεύει, καὶ
 ἐδηγεῖ τὴν θείλησιν, ἀλλ' ὅμως καὶ αἱ ἀφορμαὶ τῆς τσιαυ-
 τῆς ἢ τσιαύτης πραξικολογίας, ἐγνωσμέναι ἢ μὴ εἰς
 ὀξύτατον βλέμμα, ἢ μὲν μίαν ὤριμον ἐρῶσαν τὴν αὐτὴν
 λογικῶν. Αὐταὶ, λέγω, ἀντιβαρύνουν τὴν εὐαίμων
 τῆς θείλησεως πρὸς αὐτὴν ἢ πρὸς ἐκείνην τὴν πράξιν,
 καὶ ὄχι πρὸς τόσας ἄλλας.

Ἀπὸ ὅσα ἔπειτα ἐρρέθησαν ἕως τῶρα, ἔπιται, ὅ-
 τι δὴ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν Τάξιν τῆς Ἀνθρώπου ζητεῖται
 καὶ μία ὀρθὴ σύμφορα θείλησεως καὶ λόγου, καὶ ὅμως
 μία ὀλικὴ ἀποφορῆ ὀποιασδήποτε ἀδρακεῖται ἢ παρα-
 χῶδες συγκινήσεως ὀρέξεων ἢ παθῶν, ὅθεν ἀναξέπι-
 ται ἢ ὀχρησία τῆς λογικῆς. Οὐ μὲν, ἀλλὰ ζητεῖται
 εἶδεν ἦτον, καὶ ὅτι ἰχυρὰ νὰ ἐμφυτεύεται εἰς τὴν θεί-
 λησιν ἢ γνησίᾳ ἀγάπῃ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς καλῆς. Ὡς
 τὸσον τὸ βέβαιον εἶναι τὸτο, ὅτι δὴ τὸ λογικὸν μᾶς ἐ-
 δόθη, ἰδίως, δεῖ νὰ μᾶς χρησιμεύῃ ὡς φανὸς, ὥστε
 νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὥστε νὰ διακρίνωμεν
 τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν: καὶ πάλιν ἡ θείλησις, ὥστε νὰ
 ἀγαπῶμεν τὸ ἀληθές καὶ τὸ καλόν, καὶ ὅμως νὰ μισῶ-
 μεν τὸ κακόν καὶ τὸ ψεύδος. Ὅσον ἔπειτα ὀξύτερος,
 ὅσον δεξιώτερος συμβαίνει ὁ νῆς τῆς ἀνθρώπου, εἰς τὴν
 διάκρισιν τῆς προρρηθέντων δύο ὑποκειμένων, ἀλλ' ὅ-
 τσον ὀξωχότερος καὶ ὀτυχεύερος ἔπρεπε νὰ νογίζεται.
 Καὶ ὅμως ἐγὼ εἶτε ἀποπλημῶ νὰ διορίσω τὴν Τάξιν,
 περὶ τῆς ὀποίας τῶρα ὀμιλεῖμεν, εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀλη-

θῦς καὶ τὸ καλῶ. Καὶ τῆτο, πρῶτον ἐπειδὴ ἡ ἕξις ἢ ἡ ἔλκειψις ἐνὸς χαριτικῶ καὶ δόξους νοός, δόξτερον ἢ κατὰληψις τῆς ἀληθείας καὶ τὸ ψόδους τῆδ' πραγμά-
 των, καὶ ἕξίτον ἢ γνώσις τῶ ἠθικῶ καλῶ ἢ κακῶ ὅλης
 τῆς ἀνθρωπίνης πολιτείας, ἔτε κείται εἰς τὴν ἕξισίαν
 τῆ Ανθρώπων. Δὲν εἶναι ἀμφιβολία: ἡμεῖς ἐπλά-
 θημῶ προικισμένοι μετὰ τὴν διάνοιαν, ἤπει μετὰ τὸ ἐφόρε-
 τικὸν μέσον τῆς ἀληθείας, ὡσεὶ νὰ καλλιερῶμῶ τὰς
 ἠθικὰς γνώσεις, καὶ τὰς χρῆσιμὰς ἢ ἀναγκαίαις τέ-
 χνας τῶ βίης. Καὶ διὰ τῆτο φρονιμώτατος ἠθελον ἦ-
 τον, ὅστις καὶ τὸ μέθον τῆς ἀγχινοίαςτε, καὶ ὅπως τῶ
 συγχαρεῖ ἢ δόχολία ἢ ἡ χρεία τῆς καταστάσειώστε,
 καταγίνεται εἰς αὐτάς. Τῆτο εἶναι τὸ κύριον καὶ ἀναμ-
 φίβολον μέσον, ὅπε (ἐταν ὁμως ἀφορᾷ τῶ φιλοτε-
 λειότητα) ἀπαρτίζει τῶ Τάξιν τῶ ἀνθρωπίνης νοός.
 Εἰὰ ὁμως τὸ ἐφόδιον μιᾶς Τάξεως, ὅπε πηγάζει ἀ-
 πό τῶ ἀπεδῶ τῆδ' ἐπιστημῶν καὶ τῆδ' ἐλδδθιζῶν τε-
 χνῶν, ἀνῆκει διὰ τὰ προσεισημειωμένα αἰτία εἰς ὀλί-
 γους: ἀλλ' ἕξ ἐναντίας ἢ ἄλλη Τάξις, περὶ τῆς ὁποίας
 πῶρα πρέπει νὰ ὁμιλήσωμεν, εἶναι ἀπαόχρητος, ἢ
 μάλιτα οἰκεία ἀπλῶς ἐκάστῃ Ανθρώπων. Καὶ ποία ἢ
 ἡ γνησία, ἢ θερμὴ ἀγάπη τῶ ἀληθῶς καὶ τῶ κα-
 λῶ, ὅταν δηλαδὴ ἕχει λιώμενῶ ὁμῶ μετὰ τὸ μῖσος τῶ
 πταισματος, τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἀπλῶς καθεὶ ἠθικῆς
 κακοπραξίας. Ὅταν ἐπειτα αὐτὴ ἢ ἀγάπη, καὶ ὁμῶ
 τῆτο τὸ μῖσος δέχεται καλῶς ἐρριζωμένον εἰς τῶ
 καρδίαν τινὸς ἀνθρώπων: ἀλλὰ δὲν πλαττεῖ ὁ πικτεὶς ἐ-
 κείνο τὸ ἀρχικὸν προτέρημα, τὸ ὁποῖον κυρίως κατασαί-
 νει δὲδιάθετον τῶ Ψυχῶν; Καὶ τότε λέγω, ἐμφα-
 νίζεται εἰς τὰς ἀνθρωπίνης πράξεις ἐκείνη ἢ δόξεια
 Τάξις, ὅπε ἀφορᾷ τὰ καθήκοντα, καὶ περιπλῆρον ἐκεί-

να τὰ προσφῶν μέσα, ὅπῃ φέρομαι πρὸς τοῦτο τὸ τέλος.

Ἄλλ' ἄς ἰδῶμεν πῶρα καὶ εἰς τὸ δῶτερον ἀπὸ τὰ γενικὰ τέλη, ὅπῃ ὁ Ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἀφορᾷ. Τῆτο μήτε εἶναι, παρ' ἢ ἀλήθεια καὶ ἢ ἠθικὴ ἀγάπη, καθότι ὁμῶς μὲ αὐτὰς οικειοποιεῖται ὁ Ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔχαστον, ἥτοι τὴν ἕξιν τῆς βίαιμονίας. Καὶ τῆ ἀληθείᾳ, ὅς τις ἔντως ἀγαπᾷ νὰ ἐπιτύχη τῆτο τὸ τέλος, ὁ τοῖστος ἔτε δυσκολάζεται νὰ γνωρίσῃ, καὶ νὰ μεταχειρισθῆ τὰ καθήκοντα μέσα. Καὶ δὴ ἄς παρησιασθῆ εἰς εἴαν ἐρασίῳ τῆς αγαθοπραξίας, (ἔσω ἀπαίδεωτος, ἔσω πεπαιδευμένος,) μίᾳ ἀδίκῳ ἢ μίᾳ ἀμαρτωλῆ πράξις. Οὔτε φθάσει νὰ τὴν εἰδοποιηθῆ ὡς πιαυτῶ, ὅπῃ ἐν τῆ ἄμα ἀρχίζει νὰ βέμῃ, νὰ ἐριθραῖ, νὰ κυβινίξῃ, καὶ τέως νὰ φύγῃ μὲ ἀποσροφῆν ἐκεῖνο τὸ σκυθρωπὸν ὑποκείμενον, ἢ κἄν γενναίως νὰ τὸ ἀπομακρῶν. Καὶ ἐπ' ἀληθείας φρόνιμα ἐρέθει, ὅτι τὸ χωνδπέριον δοκιμάζει τὸν χρυσόν, καὶ ὁ χρυσὸς δοκιμάζει τὴν γυναικα. Μίγας γόνος, φοβερὸς δημογέρος, πολὺς πλάως εἶναι τῆτο τὸ μέταλλον εἰς τὰς ἀνθρωπίνης φαντασίας! Καὶ ἀράγε δὲν παρατηρῶμεν καθ' ἐκαστῶν τὰ ὀλέθρα τε αποτελέσματα; Μὲ ὅλον τῆτο ἄς δὲκρινῆσῃ ὅσον θέλει, ἄς ἐξηγήσῃ ὅσον ἢμπορεῖ τὰ ἀγαθὰ, ὅπῃ ἢμπορεῖ νὰ δώσῃ: ἀλλ' ἢ σώφρων γυνὴ, καὶ ὁμοίως ὁ τίμιος Ἄνθρωπος μόλις τὸ βλέπει, ὅπῃ σπαδαίως τὸ φύγει ὡς εἴαν ἐπίβουλον κλέπτῳ, ὁ ὁποῖος φέχει τὸ καύπιν, διὰ νὰ τῆς ἀρπάσῃ τὸ πάγκαλλον κειμήλιον τῆς σωφροσύνης ἢ τῆς ἀριτῆς. Ἐκ τῆ ἐρωτίᾳ, ὅταν ὁ φιλάρετος ἀπυτᾷ τὴν δὲκρινῶν, διὰ νὰ δοξάσῃ τὸν Θεόν, ἢ νὰ δὲργετήσῃ τὸν πλησίον, ἢ νὰ πράξῃ ἄλλας ἀγαθὰς πράξεις, ἀ-

ναλόγως μὲ τὴν κατάστασίν τῃ : τότε δὴ, εἰ μὴ διώ-
 νται, τὰς πράττει αὐτοφελῆως, εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ καὶ
 ἐπιθυμεῖ νὰ τὰς πράξῃ. Ἐν βραχυλογίᾳ, ὅστις ἐν-
 δὸν τῷ αἰδανέται αὐτὴν τὴν ἕξοχον ἀγάπῳ, ὁ τοιοῦτος
 πάντοτε πράττει, ἢ τὸλάχιστον πάντοτε μελετᾷ νὰ
 πράττῃ κατὰ τὴν δὲ φύσιν τῷ λογικοῦ. Καὶ λοιπὸν
 ἐπιφέρω, ὅτι ὡς μία Ψυχὴ νὰ λογίζεται ἐναρμό-
 νιος καὶ εὐτακτος, μήτε ζητεῖται, πᾶρ ἢ ἀκοιβῆς
 συμφωνία τῷ ἐπιθυμιῶν καὶ τῷ πράξεων μὲ τὸ логи-
 κόν.

Καὶ ὅταν ἐγὼ ὁμιλῶ ἕτως, ἔτε παραβλέπω τὰς
 ὅσας δυσυχίας πάχει κάθε φιλαλήθης καὶ φιλόκα-
 λος. Εὐκόλον πρᾶγμα, ὅτι ὁ νῦν νὰ ἐκλαμβῶν τὸ
 ψεῦδες ὡς ἀληθές, καὶ νὰ νομίζῃ ὡς καλὸν τὸ κατ'
 αὐτὸ κακόν: ἢ συνήθης, λέγω, δυσυχία, ὅπῃ κυ-
 εῖως ἐπίκειται εἰς τὰς ἀμαθείς. Ὅταν καμμία ἀ-
 πάτη κατακυριεύει τὸν νῦν, τὸν ἐποῖον, ὅπως καὶ ἀλ-
 λαχῶ προείπαμεν, ἢ θέλησις πάντοτε ἀκολουθεῖ: ἰδὲ
 ἀταξία εἰς τὴν Ψυχῷ. Περιπλέον αἱ παράφοροι ὀ-
 ρίξεις, καὶ τὰ σφριγώδη, ἢ μάλιστα τὰ ἀκαταία πά-
 θη ἰχθύουσι νὰ παράττων ὡς καὶ ὅποιον κλίνει μόνον
 πρὸς τὴν ἀρετῷ, ἢ πρὸς τὴν ἐντιμοπραξίαν. Ἀλλ'
 ἴσως ἡδεῖ ἀπορήσῃ τινὰς: ὡς ἔτε φθαίνει ἡ ἀγάπη
 τῷ καλῷ καὶ τῷ ἀληθῷ, δεῖ νὰ δὲτακτῇ ἡ Ψυχὴ;
 Ἀλλὰ πρέπει νὰ σημειώσωμεν, ὅτι δὴ ἐνταῦθα δεῖ
 γίνεσθαι λόγος περὶ Ἀγγελικῶν πνευμάτων, ἢ θέ-
 λησις καὶ ἡ διάνοια τῷ ὁποίων, καθὸ πάντοτε ἐση-
 εργμῶσαι εἰς τὸν Θεόν, καὶ καθὸ μέτοχοι τῆς ἐλλάμ-
 φεώσ τῃ, ἔτε ἀμαρτάνουσι, ἔτε ἡμπορῶν νὰ ἀμαρτά-
 νουσι, καὶ ἐπομῶνως ἔτε νὰ περιπέσουσι πῶποτε εἰς
 τὴν ἀταξίαν. Ἡμεῖς ἐνταῦθα ὁμιλῶμεν δεῖ ψυχῆς
 αὐ-

ἀνδραπίνης καὶ περιγηΐας τῆς γῆς: ὁμιλῶ, λέγω, ἕξ
 πύλινα εὐδραυσα σκόλη, μεμορφωμένα καθ' ὁμοίωσιν
 Θεῶν, τὰ ὁποῖα μὲν ὅλον ὅπ' ἐπιθυμῶσιν ἐκείνῳ τὴν
 ἀκριβῆ τάξιν, τὴν ὁποῖαν αἱ μακάριαι Ψυχαὶ ἀπο-
 λαμβάνουν εἰς τὸν ἕρῶν, καὶ ὅμως ἔτε πρέπει νὰ τὴν
 ἐλπίζωμεν, ἕξω μόνον ὅστις χαίρεται κατ' ἕξοχὴν τὴν
 θεῶν δὴσπλαγχτίαν. Ὄποταν ὅμως συμβαίνεν ἐκεί-
 σια πταίσματα: εἴθ' ἢ ἰχυρογνωμία, ἢ ἀμέλεια, ἢ
 ὑπερηφάνια, ἢ ἄλλο ἐλάττωμα δὴν μισολλαβεῖ: ἔτε
 ἕξφθεῖται ἢ καλὴ συμμετρία τῆς Ψυχῆς: καθότι
 τότε ὁ νῆς μόνον κατὰ συμβεβηκὸς σφάλλει: ἐπειδὴ
 πληροφορημένη ἢ Ψυχὴ, ὅτι καὶ τότε θέλει ὅτι θέ-
 λει ὁ Θεός, ὁ λόγος, καὶ ἢ ἀρετὴ, ἔτε ἐκλίνει ἀπὸ
 τὸν Θεόν, ἀπὸ τὸν λόγον, ἢ ἀπὸ τὴν ἀρετὴν. Οὐ
 μὲν, ἀλλὰ μῆτε ὁ Θεὸς μᾶς καταδικάζει, ὅταν πρᾶτ-
 τομῶν τι, τὸ ὁποῖον ἕξ τὴν ἐπικρατῶσαν ἀγνοίαν τὸ
 πισδύομεν ὡς καλὸν καὶ ὡς τίμιον: ἕξ τι ἔτε ἀπαι-
 τεῖ, ὅτι ἡμεῖς εἰς πᾶσαν περιέσασιν νὰ ἐννοῶμεν τὴν
 ἀλήθειαν καὶ τὴν δὴθύτητα τῶν πράξεων: πρᾶγμα,
 ὅπ' ὑπερπιδᾶ τὴν ἀδελείαν τῆς παρέσης ἀνδραπότη-
 τος. Ὡς νὰ γνῆ μία ἀμαρτία, ζητεῖται ἢ γνῶ-
 σις τῆ κακῆ, καὶ ὅμ' ἢ συγκατέθεσις τῆς πράξεως.
 Ἐν σωτηρίᾳ ἢ ἀκυσιότης πάντοτε ἀναφέπει τὴν ἀ-
 μαρτίαν, ἢ τὴν ποινὴν τῆς ἀμαρτίας. Καὶ ὅμως
 ὡς νὰ μὲν ἀπαπέμεθα καὶ τῆτο, ἐγὼ οὔτε διορίζω
 τὴν Τάξιν μόνον εἰς τὴν ἀγάπην τῆ καλῆ, καὶ τῆ
 ἀληθῆς: ἀλλ' ὡς ἕφθασα καὶ ἀνωτέρω νὰ τὸ προει-
 πῶ, προδέτω περιπλέον, καὶ ὅτι ἢ τοιαύτη ἀγάπη
 πρέπει νὰ εἶναι καὶ θερμὴ, γνησίᾳ. Ὅστις μὲν ζῆ-
 λον, μὲν θερμότητα ξεφεύχει τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀ-
 γαθοπραξίαν, ἢ εὐκόλα ἀπατᾶται, ἢ εὐκόλα γνωρί-
 ζει

ζει τὴν ἀπάτην, καὶ ἐπομένως ἡ Τάξις εἰς τὸν τοιοῦτον πάντοτε μένει ἀσάλευτα.

Πῶς ἔπειτα ὡς καὶ οἱ θερμότεροι, οἱ γνησιώτεροι ἐρασαὶ τῶ καλοῦ καὶ τῶ ἀληθοῦς περιπίπτειν ὄξαιτίας ἢ τῆς ὀρμῆς ἢ τῆς ἐπεμβολῆς τῆς ὀρέξεων καὶ τῆς παθῶν: ἄχ! Ἀλλ' αὐτὴ εἶναι μία ἀθλιότης, ὅπερ καὶ πολλὰ μάλιστ' ἀληθεύει. Μᾶλλον τὸ ἀληθεύει εἶδεν ἦτον, καὶ ὅτι ὅστις καλῶς ἐμφυτεύσεν εὐδοντὸ τὸ μῖσος τῶ κακοῦ, καὶ ὅλων τῶ ἐγκληματικῶν Πράξεων, ὁ τοιοῦτος μόλις πίπτει, ὅπερ ὡς μία Ἰτέα πάραυτα ἀνίσταται. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ἔτε ἀργεὶ ἡ σωσιδότησις νὰ τῶ σπλιτῶν τὸ πταῖσμα, ὅταν ἡ μετάνοια καὶ ἡ δυσἀρίσκεια ἐν τῷ ἅμα σωζέμενον νὰ τῶ ἀντικαταστήσεν τὴν καλὴν ἀρμονίαν τῆς Ψυχῆς. Μάλιστ' ἀπολλύει, ὅτι δὴ τὰ ἴδια πταῖσματα τῶ γεννῶσι μίαν τελειότεραν Τάξιν παρὰ τὴν πρώτην: ἐπειδὴ δημοσιδωμένη ἡ ἀδυναμία, ὅπερ πρότερον δεῖ τὴν ἐγγύνητον ὑπερηφανίαν ἐλάττωσεν, ἢ ἐμφυτεύει, ἢ μεγαλύνει τὴν ταπεινώσιν: μέσον ἰκανώτερον νὰ θεμελιώσῃ, νὰ συμπλήρῃ, καὶ ἕμειν ἐκ δευτέρου νὰ ἐνδυναμώσῃ τὴν Τάξιν. Ὅστις δὲν χροικᾷ εὐδοντὸ καὶ τῆς κακοπραξίας τὸ δραστικὸν μῖσος, εὐκολᾷ ἀποκοιμᾶται εἰς τὴν ἀμαρτίαν: καὶ ὅμως τὸν φρόνιμον ἔτε τὸν κολλᾷ ὕπνος, ἕως ἔδεν ἐπανέρχεται εἰς τὴν γαλῶν τῆς ἀρετῆς. Καὶ ἄμποτε ὁ Ἄνθρωπος νὰ ἠθέλ' ἐπιμελῆται τὴν μεταμέρφωσιν ἑαυτοῦ, ὡς νὰ ἐρρίζωθῇ εἰς τὴν καρδίαν αμετάθετος ἡ ἀγάπη τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς! Κατὰ ἀλήθειαν καὶ ὁ τοιοῦτος ἔπρεπε μὲν κάθε δίκαιον νὰ χαίρῃται, καθότι πλετεῖ τὸ ἀρχικὸν συστατικὸν τῆς σοφίας καὶ τῆς τάξεως, ὅπερ ἀνήκει εἰς τὰ λογικὰ κτίσματα. Καὶ ὅμως τὸ θαυμα-

σιώτερον είναι, όταν η ποιότης δόξης διάθεσις της Ψυχῆς ὄχι σπανίως παρατηρεῖται (καὶ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τῷ ἐργασίᾳ τῆς θελήσεως,) καὶ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν κόσμον τῷ εὐεχῆ καὶ τῷ ἄλλῃ μέρει, καὶ περὶ πλέον εἰς τὰς ἑυφειρῆς νεωσίκας, εἰς τὰ ἀπαλά κοράσια, καὶ ἕως εἰς τὰς ἀχροίκας καὶ ἀπαιδύτους χωριάτας. Μεγάλη ἐνθουσιᾶ ὅπερ ἦτον, εἰμὲν αὐτοὶ ἐσυγκείμενοι μὲ ὅσας νομίζονται μεγάλοι νόες, καὶ ἴσως ἐφυλλολόγησαν καὶ ἀρκετὰ βιβλία: καὶ ἔπειτα, ὅσα τι ἔκδοτοι μόνον εἰς τὸ χηρῆσιμον ἢ ἀπολαυστικὸν καλόν, παρακένον τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ καταφρονεῖν τὸ εὐτιμον καλόν. Ἡ ἐπισημὴ ἢ ἡ γυνώσις τῶν πραγμάτων, ὅπου ἀποβλέπουσι τῷ ὀρθῷ πολιτείας τῶν Ἀνδρῶπων, χηρῆσιμῶς μεγάλης: Ὅπότεν ἔμωσ αὐτὶ μὲ ὀλίγω τῷ πολυμάθειαν πράττων τόσα κακά: ἀρὰ γὰρ δὲν τὰς ἡρμοζε πλέον ὁ τίτλος τῶν ἐθελοκακῶπων ἀμαθῶν; Καὶ ὁμῶς πῶρα εἶναι καιρὸς νὰ εὐρώσωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς κεφαλαιωδέσέρας ὀρέξεις, καὶ περὶ πλέον νὰ ἐρδυνήσωμεν: ὅπως πρέπει νὰ οἰκονομῶνται, ὥστε νὰ μὴ μᾶς παραφέρων εἰς πράξεις, ἀναξίας τῆς ἐξοχότητος ἔτινος ἐτιμῆθῃ μὲ τὸ λογικόν. Τόσοι τὰ πάθη, ὅσον αἱ ὀρέξεις, ὅπως πολλάκις τὸ προείπαμεν, εἶναι φυσικὰ συγκινήματα: καὶ ὁμῶς καθ' ἑαυτὰ ἔτε ἔχον ὅρα, καὶ ἐπομῶς ἢ πῶν ὑπερβολῶν κρῆν, ἢ πῶν ἐλλείψιν: καὶ ὅσα τῶτο (ὅπως καὶ τὰ ἰππᾶεα) πότε χηρᾶζονται χαλινόν, καὶ πότε μύωπα. Ἀλλ' ἄς προχωρήσωμεν πῶρα νὰ τὸ ἰδῶμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ, ΚΗ'.

Περὶ τῆς ὀρθῆς διοικήσεως τῆς Φι-
λαυτίας.

Κ Αὶ ὄντως εἰς τὸ προκείμενον ἐλάλησαν ὁ
 Ἀπόστολος, καὶ ἔσονται οἱ Ἄνθρωποι εἰ-
 ,, λαυτοί, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπε-
 ,, ρήφωνοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀνόσιοι,
 ,, ἀχάριστοι, ἄσποργοι, ἄσπονδοί, διάβολοι, ἀκρατεῖς,
 ,, ἀφιλάγαθοι, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ πάντα ταῦτα διὰ
 τῆς Διὰ τὴν ὑπερ τὸ μέτρον φιλαυτοί. Ἡ κατ' ἐπί-
 τασιν Φιλαυτία, ἐν ὅσῳ ἀκροάζεται τὴν φωνὴν τῆ λο-
 γικῆς, καὶ ἐν ὅσῳ οἰκονομεῖται κατὰ τὰς νόμους τῆ
 εὐαγγελίου καὶ τῆς φρονήσεως: γίνεται εἰς ἀ πλῆκξον
 πρὸς τὰ ἀγαθὰ ἔργα, καὶ πρὸς πάσαν κατὰ ἀρετῆς.
 Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Φιλαυτία καὶ δυσχερῆ τῆ Ἄνθρω-
 πων διανέμεται, ὡς προείπαμεν, εἰς ποικιλότητας ὀρέ-
 ξεις, ἐκάστη ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπαιτεῖ μίαν ἰδιαιτέραν
 ἐκπλήρωσιν: διὰ τὸ πόσον βίαια, καὶ πόσον ὀλέθρια
 συγκατεῖ ἐνίοτε τὴν Ψυχὴν, ὡς ὁ λόγος, μὲ ὄλον
 ὁποῦ διωρισμένος νὰ ἀντιφράττῃ τὸν τὴν ὀρμητικὸν
 χεῖμαρρον, καὶ ὅμως πολλακίς ἀπωσμένος, παραιτεῖ-
 ται, ὡς λέγουσιν, εἰς τὸ θράσος τὸ ἐλθούτερον τὴν πε-
 διάδα. Τὸ ὅμως καὶ δύο ἔσπες συμβαίνει, ἢ γεν
 ἢ κατ' ἀναιδηνσίαν, ἢ κατ' ἐθελοκακίαν. Ὅταν δίδε-
 ται ἡ πρώτη περὶσσις, ἡ Φιλαυτία συνηθίζει νὰ
 ὑποκρίνεται τὰς χατακτησίμους τὰ λόγους καὶ τῆς δικαιο-

σιώης: ἐν δυνάμει, λέγω, τῆς ἐκθέσεως τῶν αἰτίων, καὶ ὅσων δικαιολογικῶν προφάσεων ἀναδενδύου τῶν προκειμένων ὀρέξιν: καὶ πόσον, ὥστε ἡμεῖς τότε νομίζομεν, ὅτι τάχα χροικώμεν τῶ φωνῶν τὰ ὀρθὰ λόγῳ, ὅταν τῇ ἀληθείᾳ ἔτε ἀκούμεν, πὰρ ἐκεῖνον τὸν μέγαν πράκτορα, τῶ Φιλαυτίῳ, ἡ ὁποία μᾶς παρασαίρει ὡς δίκαιον, ὡς συγχωρητὸν ὅ,τι ἀπλῶς ἡμεῖς ἀκατάπαυσα ἐπιθυμοῦμεν. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ὁ λόγος ἀπαιτεῖ, ὅτι δὴ ὅστις ἐπιβροπάζει ἐπὶ μεγάλοις μισοῖς τῶ πειρασίῳ τινός, καὶ μὴ ἀκροψιάζει ποσῶς τῶ ὀφειλομένῳ πίσιν. Ἀλλὰ τί; Καὶ ὅμως ἄς τὸ παρασῆσαν αἱ παροιμίαι τῆς καθημερινῆς δακρυμῆς, τὸ κιβώτιον ἀνοικτὸν: ὁ δίκαιος ἀμαρτανεῖ; καὶ πάλιν, ὅστις χάνει τὸ χέρι εἰς τὸ μέλι, γλύφει τὰ δάκτυλά τε. Ὡς πόσον ὁποῖος ἐτροπάζει τὸ ξένον πράγμα, καὶ ὁποῖος κυβερνᾷ τῶν πειρασίῳ τινός ἀρχαίτος, τινός βρέφης, ἢ τινός κοιότηης: ἔτε παύει πώποτε καὶ βελύεται μετ' τῶ Φιλαυτίῳ, καὶ καὶ μη χανερῆ δίκαια ἢ κόπε, ἢ ἀντιμιθίας, ἢ ὀλίγης ἀμοιβῆς: καὶ περιπλέον θεμελιωμένος ἢ εἰς τὸ παράδειγμα ἢ εἰς τὸ ἔθος, καὶ παρεξηγῆ πρὸς συμφέροντα τὴν γνώμην τῶ ἀρχόντων, ἢ τῶ ἐπιβροπάζομένων: καὶ πάντα ταῦτα, ὥστε μετ' τὸ ξένον καὶ φασκῶσα τὴν κορυμνῶντα. Οὐ μὴν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἔμφυτος βελύτης ἀσεύζεται ἐδὲν ἤτην καὶ μετ' ὁποῖον κάθεται εἰς τὸ βῆμα τῶ δημοσίῳ κριτεῖα: ὅταν, λέγω, συμβαίνει δαιρολήπτης, ὅταν πρὸν τῆς ἀποφάσεως ὀλόχαρις θωρεῖ τὰ δῶρα, ἢ ὅταν μετ' τὴν ἀπόφασιν τὰ ἐλπίζει πλέον ἀρότερα ἀπὸ τῶτο, πὰρ ἀπ' ἐκεῖνο τὸ μέρος. Καὶ τότε δὴ, ἐλέγχε τὴν ψῆφον εἰς ὁποῖον πλέον χαρίζει, καὶ τῶτο, ἔλα τὴν ἀναγκαῖα ἀδιαφορότης λείπει ἀπὸ τὴν

καρδίαν τῶ καλῶ κριτῶ , καὶ διὰ τὴ ἠ φιλοκέρδειά τῆ
βιάζεται νὰ ἐπινοήσῃ ἰχυρώτερα δίκαια διὰ τὸν ἐλδυ-
θέριον , πᾶρεξ διὰ τὸν δίκαιον . Καὶ διὰ τῆτο ὁ λό-
γος καὶ οἱ νόμοι ὀρθότατα ἐμποδίζουν , ὅτι οἱ κριταὶ
ἔτε πρὶν , ἔτε ἀφ' ἑ ἀποφασίσεν , νὰ δέχωνται , ἢ νὰ
ἐλπίζεν , ἢ νὰ ζητῶν δῶρα . Ἐν στυπμίᾳ , ἢ Φι-
λαυτία ὅσον δὴ κρύφια , ὅσον ἐπιδέξια ἰξέρει νὰ
κυβερνᾶται , ὡσεὶ δίκης δημηγόρος , ἐσὶ λέγει , φθά-
νει γὰ ἔλαχῃ εἰς ἄτοπα κέρδη , ἢ εἰς ἄδικα σωμαλλάγ-
ματα τὸν ἀπλῶν κόσμον : ἀλλὰ περιπλέον προχωρεῖ ,
καὶ εἰς τὰς νεφρῆς τῶ νομιζομένων ἐναρέτων , ὅταν ὑ-
ποκεινομένη τὸν ζῆλον τῆς θρησκείας , φθαίνει γὰ
τὰς διεγείρη ἀνεπαιθήτως , καὶ ὅμως πάντοτε μὲ τί-
τλης μεγαλοπρεπεῖς , εἰς τλῶ πράξιν ἐκείνης τῆς τέ-
χνης .

Οὕτε ὀλιγώτερα πράττει καὶ ἡ ὀρεξις τῆς φιλεξου-
σίας . Ἄχ ! ἀλλ' ἔτε ἠμπορῶ νὰ ἐκθέσω , πόση ἰ-
λιάς κακῶν βράζει καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν τῆς χώρας ,
ὅταν ὅστις ἐδιωγῆθῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν πρὸς διοίκησιν τῆς
ἐθνῶν , πλέον ἀκροάζεται τὰς βεκλὰς τῆς φιλεξουσίας ἢ
τῶ ἀλιτειῶν κολάκων , πᾶρεξ τὰς κανόνας τῶ ὀρθῶ λο-
γικῆ . Ἄγκαλὰ φιλοδίκαιοι λαοδαίμονες ἔτε εἰς τὰς
καιράςμας σπυρίζεν , καὶ ὅμως ἔτε λείπεν πάντοτε καὶ
ὅσοι ἀδιαφόρως , ἢτοι καὶ ἄδικα καὶ δίκαια σκεδάζουσι νὰ
πλατιῶν τὰ ὄρα τῆς ἐπικρατείαςτων : ὅταν καὶ φαν-
τάζονται , ὅτι δὴ ἐδόξος καὶ λαοδαίμων εἶναι δύο συ-
νάνομα . Χρειαζονται ἴσως δίκαια , ὡσεὶ νὰ ἐπεμβαί-
νεν , ἢ νὰ κυριεύεν τὰς ξένους τόπους ; Ἀλλ' ἔτε δυσκο-
λεύεται εἰς δοξομανῆς νῆς νὰ τὰ ἐφάρη , καὶ μάλιστα
ὅταν εἰς παρόμοια περιστατικὰ ἐφοδιάζεται ἀπὸ τὰ
βοηθήματα τῆς πολυσρόφου νομολογίας ἕτινος προχεί-

ραις διαυθύντ' ἕξει πόσον τὸ δίκαιον, ὅσον τὸ ἀδίκον. Ἀλλὰ χρειάζονται ἴσως τὸ νεῦρον τῷ πολέμου, ἢ πὶ μεγάλας ποσότητας χρημάτων; Καὶ ὁμως πάραυτα τὸ φαίνεται δίκαιον νὰ πιπυλίσεν ὡς καὶ τὸ ἔχατον αἷμα τῷ πτωχῶν, καὶ νὰ γυμνώσεν ἀπὸ κατοίκου τὸν τόπον, ὡσεὶ ἔπειτα νὰ ἄψεν μίαν παρολεθούαν φλόγα, καὶ μίαν ἀξιοθρήνητον ἐρήμωσιν εἰς τὸν ξένον. Οὐ μὴν, ἀλλ' ἡμεῖς παρατηροῦμεν ὅχι μόνον εἰς τὰς μετεώρους θρόνους τῷ ἡγεμόνων, ἀλλὰ περιπλέον καὶ εἰς τὰς χθαρμαλωτέραν κατάσασιν τῷ ἄλλων, καὶ αὐτὸ ἔχει τόσον ἠχητικὰς, καὶ ὁμως τὰς αὐτὰς ὑπερβολὰς τῆς Φιλαυτίας, ὅταν ξεξέχεν τὸν πλετισμὸν, τὸ μεγαλείον, ἢ ἄλλων ἐρέξιων θραπέειαν. Καὶ ἐπ' ἀληθείας πτε ὡς καὶ οἱ ἀμαθέστατοι ἀκένεν ἐν ἑαυτοῖς εἶναι κάποιον εἰς ὑρὸν δημηγόρον, ὅπῃ τὸς κατηχεῖ: ὅπως γὰ πράττων, καὶ ὅπως νὰ πισδύν δίκαιον ὅ,τι τὸς χρησιμεύει. Ἡ ἐρασιμότης ἐπιθυμία ἔχει μὲν ὄμματα καὶ ὠτία, ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ ἀκεσῆ, ἢ νὰ ἰδῆ, ὅ,τι τὴν χρησιμεύει, ἔταν εἰς τὰ ἐπίλοιπα μένει παντάπασι κωφὴ καὶ τυφλή. Καὶ ὁμως αὐτὴ (συντιλαλεῖς ἑσὺ) εἶναι μία πρᾶξις, ὅπῃ μάχεται ἐκ διαμέτρου μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον: ἔσω, πρέπει νὰ γούη: καὶ ἄς εἶναι ὅπως καὶ αὐθέλει. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ὁ Ἄνθρωπος πτε ἔτε γυρεύει βελήν, ἔτε δίδει χῶραν πρὸς ὅποιον ἢ δυνάται, ἢ θέλει νὰ τῷ ἀποκαλύψῃ τὴν ἀπάτην: μάλισσα φθαίνει καὶ νὰ ὑποπτεύεται ἀπλῶς ἕκαστον, ὅπῃ τολμᾷ νὰ τὸν συμβαλεύσῃ τὸ ἐναντίον. Ἐπειδὴ ἔπειτα τὸν συμφέρει τότε, ἔτι μόνον ἑαυτὸν νὰ πισεύη: κάθε εἰδήσιν, κάθε γνώμην, ὅπῃ δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν ἐπικρατούσῃ τῷ ὀρεξίν, τὴν σοχάζεται, καὶ τὴν δεικνύει ἀδύαπεν. Ἀλλὰ πτε δὴ ἰδίως κινδυνεύει ὁ λό-

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ. Κεφ. ΚΗ'. 243

γος, μὴ κατανήσῃ ὑποπόδιος τῆς Φιλαυτίας, ὅταν ἡ αὐτὴ Φιλαυτία σιωποῦνται μὲ τὴν δυνάμιν. Καὶ ὅμως τὰς χαρακτῆρας αὐτῆς τῆς δυνάμεως μᾶς συμφέρει, ὅτι νὰ τὰς ἀκριβολογήσωμεν λεπτομερῶς.

Δίδεται εἰς τὸν κόσμον κάποια ἐπαινετὴ δυνάμις, ἧς τὴν ἰσχυρίαν μὲ τὸν λόγον: καὶ αὐτὴ εἶναι ἀναγκαία εἰς τὴν καλὴν διοίκησιν τοῦ κόσμου. Τοιαύτη εἶναι ἡ δυνάμις, ὅπως φέρει καθεὶ δίκαιος ἐξουσιαστῆς, καὶ ἀριστοκρατικὸς καὶ μονάρχης τύχῃ. Τοιαύτη εἶναι ἡ δυνάμις, ὅπως καθεὶ πατὴρ ἔχει εἰς τὰ τέκνα του, καὶ ἀπλῶς καθεὶ αὐθρότης, καθεὶ διδάσκαλος, καθεὶ ἐκθέτης, καὶ ἕτω καθεὶ ἐξῆς, πρὸς ἕτοιμον κρέμεται ἀπὸ αὐτόν. Τυτέσι δυνάμις, ἧς νὰ ἐμποδίσῃ τὰς ἀταξίας, ἧς νὰ παιδεύῃ ὅποιον τὰς πράττει, ἧς νὰ σωτηρῇ τὴν δημόσιον ἢ μερικὴν εἰρήνην, ἧς νὰ ἀποδίδῃ ἐκάσῳ τὸ ἀνήκον, διὰ νὰ ἀπαιτῇ καὶ τὴν κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῶν ὑπηκόων τὸ ἀρμόδιον τέλος, ἢ τὴν χρεωστικὴν ὑποταγήν, καὶ τῆς. Ὡς ἐνταῦθα ἡ δυνάμις, καθὸ ἀφορῶσα τὸ δημόσιον καλόν, καὶ καθὸ κυρονισμένη ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον: εἶναι ἀγία, εἶναι δίκαια. Καὶ τῆς ἀληθείας χωρὶς οὐα τοιαῦτον ἔρεισμα, ὅσον ἡ μερικότης, ὅσον ἡ κοινότης ἢτε ἄλλο ἢ θελεῖ κατωπύσῃ, πᾶρ ἀταξία, σύγχυσις, ἢ μάλιστα μίαν ἔσμερὰ κατωπύσῃ κακοῦσπιῶν. Ἀλλ' ἐπίστε ἡ δυνάμις ἢτε μίαν ὡς αὐτῆς. Ἀφ' ἧς ἡ Ψυχὴ ὑφώνεται μὲ τὴν πᾶσιν τῆς ἐπιθυμίας πρὸς κανόνα ὑποκείμενον, καὶ ἀφ' ἧς ἡ ἰσχυρία ἐνδοντῆς μίαν ἀρετικὴν ἰσχυρίαν νὰ ἀναβῆναι ὅποιον δὴποτε ἐμπόδιον τῆς ἀντιλέγει τὴν ἐπικράτειαν: ὡς ὅσον δυσκολοῦνται νὰ κρατηθῇ, ἢ νὰ παρατηρῆται ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὅσον ἐπιθυμητὸν ἀπόκλιμα! Καὶ ἐπ' ἀληθείας πολλὰκις ἡ ἴδια δυνάμις τὴν παρακινεῖ,

ὥστε νὰ ἀκολουθῇ τὸν δρόμον, καὶ προδέττει κίνησιν εἰς κίνησιν, διὰ νὰ μὴ εἰπῶ, καὶ κίνδυνον εἰς κίνδυνον. Καὶ διὰ τῆτο δὴ εἰς τὰ ἱερά βιβλία τόσον ἐπαυεῖται, ὁ δυνάμην παρανομεῖν καὶ μὴ παρνομεῶν, πονηρὰ ποιεῖν καὶ μὴ ποιῶν. Καὶ τῆτο δὴ μὲ παρνομεῖ νὰ νομίζω ἀγίως, ἢ τὸ ἐλάχιστον ὄντως ἥρωας ὅσως μονάρχας λάμπων καὶ μὲ τὴν ἀρετὴν τῆς ἀποχῆς τῶν ἐξόνων τόπων, ὅταν μὲ τὸ κράτος τῆς δυνάμεως τῶν ἡμπόρων νὰ τὸς κυριεύσων, καὶ ὅταν πῶποτε δὲν σπανίζων ἀπὸ προσάσεις, ὥστε τὰ πρωπικινήσουμ τὰ ὅπλα. Ἀγκαλὰ ἡμεῖς ἔτε ολίγως βλέπομεν νὰ ἀπέχων ἀπὸ παρνομοίας ἐπιδρωμάς. Ἀλλὰ διὰ τί; διὰ τὴν τὴν χαλιναγωγεῖ ὁ φόβος μιᾶς ἄλλης κραταιοτέρας δυνάμεως, ἢ ὅποια, εἰὰ καὶ δὲν παρνοσιάζει, καὶ ὅμως ἐν δυνάμει τῶν νόμων καὶ τῶν μέσων ἡμπόρει νὰ κηρυχθῇ πρὸς βοήθειαν τῶν ἡττων κραταιῶν. Μὲ ὅλον τῆτο ἔτε μᾶς λείπων ζωντανὰ παραδείγματα μιᾶς σπανιωτάτης μεξικότητος, τὴν ὅποιαν ἄμποτε νὰ ἤθειλαν τὴν μιμῆνται καὶ ἄλλων τόπων ἀρχηγοί! Οὔτε κατώτερα ἐγκώμια χρεωσῶνται καὶ πρὸς ὅσως ἡμπόρων νὰ ἀφήσων ἀχαλίνωτον τὴν δυνάμιν ἐπάνω εἰς τὰ ὑπάρχοντα, εἰς τὴν ἐλευθερίαν, εἰς τὰ προνόμια τῶν χριστιανικῶν ἐθνῶν: καὶ ὅμως σπυδαίως καὶ προσεκτικῶς προσφυλάττονται, μόνον χάριν τῆς ὄντως ἀρετῆς. Καὶ ἀγκαλὰ γινώσκων, ὅτι δὴ τὸ κράτος τῶν ἐνταῦθα δὲν ἀπαντᾶ ἐδὲν ἐμπόδιον, ὥσων ὅπως ὁ Θεὸς προσάσσει, ὅτι οἱ ὑπῆκοοι νὰ μὴ παρνομεῖν ἔτε καὶ τὴν σκολοῖς δεσπότας: μὲ ὅλον τῆτο ἢ ἀρετῆ, καθὸ ἀναξέπτικὴ τῆς πειθῆς τῶν ἐρέξων τῶν, ἔτε τὴν συγχαρῆ πῶποτε νὰ καταπατῶν τὸν λόγον καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ μάλιστα μὲ ὀλεθρον ἐνὸς ὑπῆκοῦ λαῶν, τὸν ὅποιον

αὐτοὶ νομίζεν, ἢ κὰν ἔπρεπε νὰ νομίζεν ὡς μίῳ ἐμή-
 γουεν ποσάπων τέκνων.

Ἄν καλά τί ὀμιλῶ ἐγὼ μόνον περὶ τῶν ἡγεμόνων
 τῆς γῆς; Φθαίει, ὅτι καὶ οἱ ἰδιῶται νὰ τύχεν τὴν
 ὄρεξιν σωδοδυσίῳ ἀπὸ δυνάμιν, ὡς κ' αὐτοὶ νὰ
 πράξεν ἐν ὀλίγῳ ὅ,τι πράττων οἱ ἄλλοι ἐν πολλῷ.
 Καὶ μία ὀμματία εἰς αὐτὴν τὴν δούραρον παυήγυ-
 ριν τῆ παρόντος κόσμου, ὅπε οἱ πλείοτεροι Ἄνθρωποι
 πόσον συγκινῶνται, κ' ὅπε πραγματεύονται, ἢ συγ-
 κλείεν ποσαύτας συστάξεις: τίς διὰ τὴν ἀποκτήσῃ κτή-
 ματα, τίς διὰ νὰ τὰ διαυθεντύσῃ, ποῖος διὰ νὰ
 προβιβαθῇ, ἢ νὰ αὐξήσῃ τὴν δόξῳ ἢ τὴν εὐνοίαν
 τῶν ἡγεμόνων, ποῖος διὰ νὰ συληρήσῃ τὰς ἐνδόξους
 βαθμύς, ἢ τὰ ἀνὰ χεῖρας κέρδη, αὐτὸς διὰ νὰ κερδέ-
 σῃ δόξαν, φήμιον, ὑπόληψιν, ἐκεῖνος διὰ νὰ τὰ συλη-
 πρήσῃ: ἐν βραχυλογία, ἕκαστος διὰ νὰ δυχαιρήσῃ
 τὴν ὄρεξιν, ὅπε ἐν δυνάμει τῆς Φιλαυτίας κατ' ἔξο-
 χίῳ βράζει εἰς τὴν καρδίῳ τῆ. Καὶ ἀγκαλὰ ἔπρε-
 πεν, ὡς θέλομεν παρατηρήσει, ὅτι δὴ ὁ διανεμητής,
 ὁ αὐτοκράτωρ τῆ παντὸς νὰ εἶναι ὁ λόγος, μ' ὅλον τῆ-
 το ἔπε συγκινῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τὰς κύκλους τῶν
 ἐπιχειρημάτων, παρέξ ἢ δυνάμεις. Τετέσι δυνάμεις,
 ὅπε πηγάζει ἀπὸ τὴν δυναστείῳ τῶν ὄπλων: δύνα-
 μεις, ὅπε προβαίνει ἀπὸ τὴν γλυκείῳ αὐραν τῆ προ-
 σάσει, ἢ ἀπὸ τὴν ἀφθονωτέρῳ ἢ ἐντονωτέρῳ πο-
 σόπτα τῶν φίλων: δυνάμεις, ὅπε γονῶνται ἀπὸ τὸν
 πλεῖστον, ὅταν κ' τὸν κ' κ' καερὸν ἀρμοδίως μετα-
 χειρίζεται: δυνάμεις, ὅπε προκύπτει ἀπὸ τὴν δεξιό-
 πτα τῆς μηχανουργίας, τῆς πιθανολογίας, τῆς κολα-
 κείας, τῆς ἡρανείας: δυνάμεις, ὅπε προέρχεται ἀπὸ
 τὴν δούραρον τῆ συγκλείεν συμμαχίας πρὸς σύστασι

ἑαυτῆ καὶ τῶν οἰκείων, ἢ ὥστε νὰ καταπολεμῇ, ἢ νὰ
 δυσφημῇ ὅποιον ἢ μελετᾷ, ἢ ὑποπτύεται, μὴ τὸ ἐσω-
 τιωθῆ ποτὲ, ἢ ὅποιον δὲν θέλει, ἢ καὶ δὲν ἔλαχε
 τὴν τύχην τῆ, νὰ τῆ κηρυχθῆ συμφαβιώτης. Καὶ ἄ-
 ρά γε πόθεν ἄλλοθεν συμβαίνει, παρ' αὐτόθεν, ὅτι
 δὴ ἡ δικαιοσύνη πόσον ἐπίμη καὶ τῶν πτωχῶν, δὲν ἔ-
 χει ἔπειτα χεῖρας καὶ τῶν πλουσίων; Πόθεν, ὅτι εἰ-
 τε τὰ ἀξιώματα καὶ οἱ βαθμοὶ θανέονται ἔχι μήγαρ
 εἰς τὸν ἀξιώτερον, ἀλλ' εἰς τὸν πλουσιώτερον ἢ δυνωκώ-
 τερον; Πόθεν, ὅτι πολλὰκις, καὶ τὸτο μὲ ἄπειρα δυσυ-
 χήματα τῆ ὄλα ὑπηκόα, φθάνεν ὄχι ἀνάξιοι, ἀλλ' ἔως
 ἀσεβεῖς, ἢ κακότροποι εἰς τὰς πρώτας ἀξίας; Ἐν βρα-
 χυλογίᾳ, τὸ κράτος καὶ ἡ δυναστεία τῆς δυνάμεως εἶ-
 ναι ὑπὲρ τὸ μέτρον δυνάχωρος: καὶ ἐὰν τὸ θεῖον τῆ
 κόσμος δὲν μᾶς σαίνει περισσοτέρας σκλήρας, ἀλλὰ τῆ-
 το μήτε συμβαίνει, πάρεξ διὰ τὸ οἱ περισσοτέροι τὴν
 ὑσερῶνται. καὶ ἔπος, ὥστε ὅποιος ἠθέλ' ἐπιχειροθῆ
 μίαν ἀκριβετέραν περιγραφὴν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς,
 ἔτε εὐκολα εὗρισκε τὸ τέλος, καὶ τὸ δὴ χειρότερον ἴσως
 ἐπρόσκει καὶ εἰς τὸν λίθον τῆς αὐτῆς δυνάμεως, ὅπε
 ἠμπερεῖ, καὶ ἐξέρει νὰ τὸν διδάξῃ, πῶς νὰ σιωπᾷ.
 Διότι περὶ ταῖς ἐν ἀπὸ τὰ πρώτα προτερήματα τῆ
 δυνάσε εἶναι καὶ τὸ, νὰ ἔγχη μὲ τὸν κημὸν ὅποιον ἐξέρ-
 ρει νὰ λέγῃ τὴν ἀλήθειαν: καὶ ὅμῃ νὰ ἐξερίξῃ καθε ἀ-
 λήθειαν, ὅπε ἡ περιορίζει τὴν ἐξουσίαν τῆ, ἢ μάχε-
 ται τὸ συμφέρον τῆ, ἢ κατὰ τινα ἔσπον ἀναβίπει τὸν
 μακάριον δρόμον τῶν ἐπιθυμιῶν τῆ. Καὶ ὁ φιλανθρω-
 πότατε Θεὸς, ἀλλὰ πῶς ἡμεῖς εἴμεθα πόσον κακόγνω-
 μοὶ οἰκονόμοι τῶν ἀγαθῶν σου! Διὰ τί ἡμεῖς, ἀφ' ἑ-
 ἐσού, ἐλώθεριώτατος, μᾶς φιλοτιμᾶς ἢ μὴ ἀγχείοιαν,
 ἢ μὲ πολυκτημοσύνην, ἢ μὲ ὑψηλὴς θρόνου: μετα-

χειρίζομεθα τῷ δνοϊκῷ σου ἐλδθεϊότητα, ὅχε μόνον πρὸς πλησμονῷ, ἀλλ' ὁμῶ πρὸς οἰδμονῷ, καὶ πρὸς παροξυσμὸν τῷ ἐρέξιῶν μας, ἕως ἐποχλοσυπες, ἢ φανερὰ καταπατοῦτες ὅποιον ἐδέχθη παρὰ σῶ εἴα ἴσον μέξον ἐπιγείων χαρίτων, καὶ ἕως ἀνερυσθραῖως καταφρονῶτες τὸν ἐπερῶιον νόμον σου, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ προξενουῶτες ἑαυτοῖς μίαν αἰώνιον ζκμίαν!

Τῶρα, μ' ὄλον ὅπε ὁ τιμοφρόνιμος Ἀνθρωπος παραπρεῖ τὸν δρόμον διεφθαρμένον καὶ ἐσκολιωμένον ἀπὸ πόσεως καὶ πόσεως: καὶ ὁμως, μεγαλόφρων, ἔτε παραξέπεται ἀπὸ τῷ λιοφῆρον τῷ λόγῳ καὶ τῆς ἀρετῆς. Ὡς καὶ ὁ φρόνιμος δοκιμάζει τῷ ὀρμῷ τῷ δρασηζῶν ἐρέξιῶν, ἢ πᾶς ἐφόδης τῷ παραχοποιῶν παθῶν. Καὶ ὁμως ἔτε ἐργάζεται τι ἀπὸ ὅσα οἱ τοιαῖτοι ἐσοτετικοὶ βεληφόροι τὸν κατηχῶν, ὅταν πρῶτον δὲν συμβελῶεται τὸν ἐρδὸν λόγον, καὶ ὅταν δὲν πληροφορεῖται ὡς κωνοτισμένον, ὡς τίμιον, ὡς δίκαιον, ὡς ἐπαννετὸν ἐκεῖτο, πρὸς τὸ ὅποιον ἀκμαίως φέριται ἡ καρδία τῆ. Ἐπειδὴ ὁμως τῆτο τὸ περιβόητον βιβλίον ἔτε ὄλοι τὸ πληροφοροῦνται εἰς κάθε περῆσασιν, καὶ τῆτο ἢ δχε τῷ ἄγιοικῶν, ἢ δχε τῷ δυχέρεικῶν, ἢ δχε τῷ δεινότητι τῆς ὕλης καὶ τῷ συμπτωμάτων: ἀλλὰ τότε ὁ φρόνιμος ἀμαθῆς ἔξχει αὐτοθελήτως νὰ συμβελῶθῆ με ὅποιον τῆ φαίνεται μαθηματικώτερος, χωρητικώτερος, ἢ ἀξιῶτερος νὰ τῆ δῶση ἐντίμως καὶ πισῶς τῷ καλῷ συμβελῶ. Ὄταν ὁμως ἡμεῖς ζυγοσαθμίζομεν τὰς ἡμετέρας ἀποφάσεις καὶ πράξεις, δὲν λέγω, μόνον με τῆ χυσε τῷ ἔτυάνῳ, ἀλλὰ καὶ με τὸν κοινὸν σατῆρα: ἔτε δυσκολῶόμεθα, ὡσε ἔλοι τὰ γνῶμῶν καλοὶ διδάσκαλοι ἑαυτῶ, τῆτεσιν ἐν δυνάμει τῆς πράξεως τῆ προσε-

σημειωμένους μυστηρία, τὸ ὅποιον οἱ νομικοὶ πολιτικοὶ δημηγόροι συνηθίζουσι νὰ μεταχειρίζονται, ὅταν καλεῖνται νὰ διαφεντεύσῃν τινὲς κρίσιν τινός. Αὐτοὶ, λέγω, ἔτε ζώνονται, ὡς νὰ ἐφύρην, καὶ νὰ ἐνδυναμώσῃν μόνον τὰ δίκαια, ὅπερ τὸν δικαζόμενον συσαίνουσι, ἀλλὰ μὲ ἴσῳ προσοχλῶ ἀναδύουσι, καὶ πολυπραγμονεῖν ὡς καὶ ἐκεῖνα τὰ ἀντιδίκια: νομίζοντες νὰ εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἴδιος, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν διαφεντεύοντες δύο διαφόρους χαρακτήρας, πλὴν ὅπερ καὶ οἱ δύο συνηθέχουσι εἰς τινὲς εὐρεσίαις τῶν, περὶ εἶναι τὸ δίκαιον, καὶ πόθεν ἐλπίζεται ἡ νίκη. Ὡσαύτως, λέγω, καὶ ἡμεῖς, ὅταν θέλωμεν ἢ νὰ πράξωμεν, ἢ νὰ ὁμιλήσωμεν, ἢτοι εἰάν ἐκδυθῶμεν τὰ ἐδικά μας ἐνδύματα, καὶ φορέσωμεν τὰ ξένα, ἔτε δυσκολοῦμεθα νὰ καταλάβωμεν: ὅτι δὴ ἡ Φιλαυτία προσπαθεῖ ἐνίοτε νὰ μᾶς ρίψῃ εἰς πράξεις φύσει κατηγορητάς. Ἐὰν ἡμεῖς κατηγορηθῶμεν πρὸς ἄλλας δια' ἐκείνου τινὲς θεμελίω ὁμιλίαι, δια' ἐκεῖνο τὸ νέφος τῶν ὑβρίων, δια' ἐκεῖνο τὸ ζηλότυπον σωμαλάγμα, δια' ἐκείνου τινὲς ἰσχυρογνωμίαι πρὸς ἐκδικήσεως ἢ πρὸς ἀσυμπαθείας καὶ τῶν ἐχθρῶν, δια' ἐκείνου τινὲς ἀνέλεγκτον συμείδησιν, ὅταν καταδυναστεύσῃν τὸ ζῆλον, δια' ἐκείνου τινὲς συστολή κατὰ κρείσιν, μὲ τινὲς ὁποῖον πικροτόμως καταλαλῶν τὰς ἀμφιβόλους, καὶ ἕως τὰς ἀδυσφόρους πράξεις τῶν ἄλλων, διὰ ἐκείνου τινὲς ἀνδραποδάθη καὶ ἀρχαίων κολακείαι, καὶ ἔτι πρὸς διά τὰς ἄλλα: πῶς ἔπειτα δεῖν ἔχομεν ἡμεῖς νὰ χρειώμεν, ὅτι δὴ εἶναι ὀλέθριος, ἢ ἐγκληματικὴ, ἢ πλάχισον ἐλαττωματικὴ ἐκείνη ἢ ἴδια πράξις, ὅταν ἡμεῖς τὴν πράττωμεν; Αἱ θεαίαι χρειᾶι ὁμῶς μὲ τὰς ἐπιλοιπὰς μεταμορφώσεις μᾶς διδάσκουσι καὶ αὐτὴν, ἢ ὅποια ἄκρω συμβάλλει εἰς τὴν γνώσιν τῶν ἀπατῶν τῆς Φιλαυτίας.

Καί

Καὶ ἐπ' ἀληθείας ὁ θυμὸς τὸν βασιλέα Δαβὶδ καὶ τὴν Ἀβισαλώμ ἔτε τὸν ἐσυγχώρει νὰ διακρίνη ὅλα τὰ κακὰ ἀποτελέσματα, ὅπῃ ἢ σοβαρότης τε εἶχε προξενήσει, καὶ ἔμελλε νὰ προξενήσῃ. Ἀλλ' ἰδὲ μία παιδίσκη, ἡ ὁποία ζωγραφίζουσα τὸ αὐτὸ συμβεβηκὸς μὲ μίαν διαφορητικὴν ὄψιν, τὸν φέρει εἰς αἰδοῦσιν. Ἀλλ' ἡμεῖς παρατηροῦμεν εἰς τὸτον τὸν πείριγον καὶ ἄλλο χειρότερον, ἢτοι τὴν ἀναειδησίαν τῆς πορνείας, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν ἔσυραν ἢ σκανδαλοποιὰ ἐπιθυμία τε. Ἀλλὰ μακάριος αὐτὸς, ὅπῃ ἐκεῖνος ὁ προφήτης Νάθαν, ὑποθέτωντας εἰς ἄλλον τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα, τὸν ἠνάγκασε νὰ βροντίσῃ κατ' ἑαυτὴν τὴν καταδίκησιν, καὶ ὅμῃ νὰ μετανοήσῃ τὴν ἁμαρτίαν τε. Οὕτως αἱ ἅγιοι παραβολαὶ τῆς Ευαγγελίου, ὅπῃ ὁ παγκόσμιος Σωτὴρ καὶ τὸ ἔθος τῆς Συριακῶν ἔθνων, ἢ μάλιστα ὅλης τῆς Ανατολῆς, συνηθίζουσι νὰ μᾶς διδάσκῃ: περικλείουσι ἐξάίτια διδάγματα. Ἐὰν ἔπειτα μὲ συγχωρεῖται νὰ ἀναφέρω καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ ἔθνη καὶ ἡ δὲμῶδη: προδέτω, ὅτι δὴ εἴοτε ὡς καὶ οἱ μῦθοι ἐκείνη τῆ περιφήμῃ Αἰσώπῃ μᾶς χρησιμῶν, ὡς νὰ γνωρίζωμεν τὰς γουτείας ἢ τὰς παραφροῦν τῆς ἀνθρώπων ὀρέξεων καὶ παθῶν. Καὶ ἐπ' ἀληθείας δίδονται μερικοὶ ἀπὸ αὐτῶν παντελῶς ζωτικώτατοι, οἱ ὁποῖοι μᾶς παρασαίνουσι μὲ ἄκρων ἀγχίνοιον τὰ καλὰ ἢ κακὰ ἢθη τῆς ἀνθρώπων. Καὶ δευ' ἐσάθη ποτὲ καιρὸς εὐας τε ἐπίλογος τὸ μόνον δραστικὸν μέσον, ὅπῃ καταπραῦνε μίαν σκληροτάτην δὲμμεγεροσίαν τῆς Ῥωμαϊκῆς Δύμης καὶ τῆς Παξικίων, Ὡσαύτως μέγα βοήθημα λαμβάνει τινὰς, καὶ ὅταν θείρῃ τὰ ἠθικὰ ἀπορρέγματα τῆς παλαιῶν φιλοσόφων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔχι ὀλίγα μᾶς ἐρμηνεύειν: ὅπως καλῶς νὰ πολιτεῖμεθα.

Ἡ πλείον εύκολος ὁμως , ἡ πλείον οικεία μέθοδος , μετὴν ὁποίαν ἡμπορεῖμεν νὰ ἀποκαλύψωμεν τὰς μηχανουργίας , τὰς ὑποκλοπίας , καὶ τὰς ψεύδεις ἢ ὀλεθροῦς ὑπερβολὰς τῆς Φιλαυτίας , εἶναι ἡ ἀνάγνωσις τῶν ὀρθῶν ἰσορριῶν ὅσον ἰερῶν , ὅσον ἐθνικῶν , καὶ προσέτι τῶν εὐδιαθέτων βίων ὅσων ἐπρέλαβον νὰ κάμωμεν τῶν ἐπιδειξίντων εἰς τὸ θείαρον τῷ κόσμῳ πρὸν παρ' ἡμῶν .

Ὅπότεν ἡμεῖς παρατηρεῖμεν τούτους καὶ τούτους , αἱ ὁποῖαι αἰχμαλωτισμοὶ ἀπὸ τῶν παράφορα πάθῃ , ἢ ἀπὸ τῶν σφριγώσας ὀρέξεις , ἅθλια ἐπερῆπισαν εἰς τὸτο ἢ εἰς ἐκεῖνο τὸ ἐλαττώμα : ἀλλ' ἴσως ἔπος δεισσομεν ἐνίστε , ὅτι δὴ τὰ αὐτὰ χρώματα ζωραζίζουσι καὶ ἡμᾶς .

Ἐὰν ἔπειτα τὰ ἐλαττώματα τῶν μᾶς φαίνονται ἢ γυλοσιώδη , ἢ ἄχρημα , ἢ ἀποβόπαια : ἀλλ' ἐνδέχεται , ὅτι ἀποκαλύπτοντες τὴν ἰδίαν μώμεν καὶ ἐν ἑαυτοῖς , τὰ παύσωμεν νομίζοντες ταῖσιν ὅσα εὐφυῆ ἐγκοσμήματα , ἢ ὡς ὅσα ἀξιόλογα κερμήλια τῶν βίῃ , τῆς πολιτείας , ἢ τῆς σωδιαφίβῃς . Ἐκ τῶν ἐναντίων ἐρχόμενοι ἡμεῖς εἰς αἰδῆσιν ἀπὸ τῶν ἐναρέτων καὶ φαινῶν πράξεις τῶν ὁσῶν ἄλλων , θριαμβύμεν καὶ τῶν παθῶν , ὑπομονητικῶν , ἐγκρατῶν , μεγαλοφύχων , πισῶν εἰς τὴν ὑπόχρῃσιν , προχείρων εἰς τὴν συγχώρησιν , δὺχαρίτων εἰς τὴν εὐεργισίαν , ἀνδρείων εἰς τὴν κινδύειν , ἐχθρῶν τῆς αἰχροκερδείας , δικαίων εἰς τὴν σωταξιν , με βραχυλογίαν , ὄντως ἀκολέθων τῶν ὀρθῶν λόγων καὶ τῆς ἀρετῆς : καὶ δεισσομεντες ἑαυτοὺς παντελῶς διαφόρους ἀπὸ αὐτοῦς : ἀλλ' ἀν' ὄχι ἄλλο , καὶ ἡ ἐνθεσπὴ ἔπριπε νὰ μᾶς ἐπιχέεται εἰς τὸ πρόσωπον , καὶ καὶ ἡ καρδίαν νὰ μᾶς ἐλέγχῃ διὰ τὸν ἀπερασμένον κειρον , καὶ νὰ μᾶς παρακιρῇ εἰς τὸ κάλλιον διὰ τὸν ἐρχόμενον . Ὅμοίως μᾶς ωφέλει , καὶ ἴσως μάλιστα περισσότερον , ἡ ἀνάγνωσις τῶν

βίων

βίων τῶν πειλοθῶτων ἀνδρῶν, ὡς νὰ ἐκλέγωμεν ἀπὸ αὐτὰς τὸ ὠραῖον καὶ τὸ κάλλιον τῶν πράξεων καὶ τῶν ἀποφθευμάτων, ὅπερ μᾶς ἀφῆκαν: χωρὶς ὅμως νὰ σεφωθῶμεν ὅσα μᾶς φαίνονται ἢ φαντασιώδη, ἢ ἐλλειμματικά, ἢ ἐγκληματικά. Ἀγκαλὰ ὡς καὶ οἱ βίοι τῶν ἡγεμόνων, ὅπερ ἢ δὲ τὴν φρόνησιν, ἢ δι' ἄλλα ἔξοχα προτερήματα ἔλαμψαν εἰς τὴν γῆν, ἡμῶν ἐνταῦθα νὰ μᾶς διδάξεν τὴν ἐρθοπραξίαν. Καὶ ὅμως οἱ ἰκανώτεροι καὶ οἱ δυνέστεροι, ὡς νὰ μᾶς ἀποκαταστήσῃ φρονίμους, καὶ ὡς νὰ μᾶς νεφεπίσῃ, ὅπως νὰ χαλινώμεν τὰ πάθη: εἶται οἱ ἀξιόπιστοι βίοι ἐκείνων τῶν μεγάλων καὶ αἰδίδμων ἀγίων ἀνδρῶν, ὅπερ ἢ χριστιανικὴ θρησκεία καὶ δὲ χρόνος καιρὸς ἐβλάστησε, καὶ ὅπερ ἐσάθησαν οἱ τύποι ὅλων τῶν ἀρετῶν, καὶ μάλα ἐκείνων τῆς πρακτικῆς ζωῆς. Ἀγκαλὰ ἔπε μὲ λωθαίει, ὅτι δίδονται πολλοὶ, οἱ ὅποιοι τὸ ἔχει εἰς ἐνδοπίαν νὰ καταγίνωνται εἰς μίαν τιαυτὴν σκεδὴν, ἰδίαν, ὅπως αὐτὴ νομίζου, μόνον τῶν μοναχῶν, καὶ ἔτιος ἄλλῃ ἀφορᾷ τὴν τελειότητα, τῆς ὁποίας αὐτοὶ εἰς ἄνθρωπον καὶ πολὺ ὀλιγώτερον τὴν πράξιν ἐπιθυμοῦν. Ἀλλ' εἰς αὐτοὺς δὲν μιμοῦνται τὰς νηστείας, τὰς χαμδονίας, καὶ ἄλλας παρομοίας σωματικὰς ἐγκρατείας: ἢ τὰς μελέτας, τὰς ὑμνωδίας, καὶ τὰς ἄλλας ἀγίας καὶ αὐστηρὰς πράξεις ἐκείνων τῶν ἀειμνήστων ἡρώων: καὶ ὅμως δὲ τὶ δὲν ἐρανίζονται καὶ τὸν ἔσπον τὸ ζῆν ὡς χριστιανοὶ, ὡς φρονίμοι, ὡς ἐνάρετοι; Ἀλλ' αἱ ἀρεταὶ ἔπε εἶναι καμμία κληρονομία διωρισμένη μόνον δὲ ὅποιον φέρει τὰ ἐγκόσμια, ἢ ἐγκατατάττεται εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταγματάρχίαν. Αὐταὶ ἀνήκον εἰς κάθε Ἄνθρωπον, εἰς κάθε χριστιανόν, εἰς κάθε κοσμοπολίτην. Εἰς ἡμεῖς

μειλετώμεν τὴν ἐθνικὴν φιλοσοφίαν, καὶ εἰ μὴ προχέρωμεν
τὴν κηρύττωμεν διδασκαλίαν μας : πόσον λοιπὸν περισ-
σότερον ἔπρεπε τὰ συχιάζωμεν εἰς τὸ φροντιστήριον τῶν
χειριστῶν φιλοσόφων, οἱ ὅποιοι ἔλαυον εἰς τὴν ὄν-
τως σοφίαν ἀτυχερώς περισσύτερον ἀπὸ ἐκείνης;

Ἀλλ' ἀρκῶσι καὶ ταῦτα περὶ τῆς. Οὔτε μετανοῶ ἐ-
γὼ, ἔξ' ἃ τί ὠμίλησα τόσον. Δίδονται πολλότατα, καὶ
μάλιστα οἱ νέοι, ὅσοι ἀναγινώσκοντες διδακτικὰ καὶ πα-
ραγγελματικὰ βιβλία, ἀνδιάζουσι : καὶ τῆτο, ἔξ' ἃ τί ἐ-
μίξεν τίχα νὰ ἀκῶν κἀνὴν αὐστηρὸν γέροντα, ὅστις
μὲ τὰς διδασχὰς του προσαθεῖ νὰ τὴν κάμη παράκω-
ρα γέροντας. Οὔτε τῆτο δὴ τὸ πόνημα ἐλπίζω νὰ
ἀπαντήσῃ κἀμμίαν ἐτυχεςίαν μοίρων. Ἀλλ' ὅχι ἔ-
πο καὶ ἡ ἰσοχία, ἡ οἱ βίοι τῶν ἐπιστήμων ἀνδρῶν : ἐ-
πειδὴ εἰς ἐκείνῳ δὴ τῶν πολύτροφον ποικιλότητι τῶν
συμβαμμάτων ὡς καὶ εἴας νεανίσκος ἀναγιώσῃς δὲ εἶ-
σκει μὲ τί νὰ βοσκήσῃ τῶν φρονίμων περιεργίῳ τε.
Καὶ ἐπ' ἀληθείας αὐτὸς ἔξ' ἃ βίβει ἐν δυνάμει τῆς τοιαύ-
της ἀναγιώσῃς εἰς τὸ χολεῖον, χωρὶς ποσῶς νὰ τὴν
αἰδαίνεται, καὶ περιπλέον δυνάται καὶ πράξῃ νὰ ἀπο-
κτίσῃ ὅ,τι οἱ θεωρητικοὶ διδάσκαλοι ἴσως μὲ δυσαρ-
σκειῶν ἔσεργον νὰ τὸν διδάξῃ. Ὅταν ἔπειτα εἴας δι-
δάσκαλος, ἔξ' ἃ θέττει τὴν μαθητῆς τε ἰκανὸς, ὡσεὶ νὰ
καλοπεριεργαδοῦν τὸ ὠραῖον καὶ τὸ ἀχρημον τῶσαν εἰ-
κότων, ὅπερ ἡ ἰσοχία μᾶς παρασαίνει : καὶ ὅταν τὴν
εἶδει ἐπὶ τῆς διάφορα θέματα, ὡσεὶ νὰ τὰ ἀνακρί-
νῃ : ἀλλὰ καὶ τῆτο ἡμπορεῖ νὰ τὴν καρποφορήσῃ ἴσως
ὄχι ὀλίγον τὸ κέρδος. Ἀλλὰ τῆτο εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ
βοήθημα, ὅπερ εἴας προσεκτικὸς, καὶ εἴας χαρητικὸς
εἰς τὰ ἐσώτερα τῆς ἐπιφωείας παιδαγωγὸς σωμηθίζει
νὰ δίδῃ εἰς τὰ θρήμματα, ὅπερ ἐμπισθύνονται εἰς τὴν
φρον-

φροντίδα τε. Τετέστιν ἢ γνώσις τῶν νὰ δεκόμενον ὅτι εἶναι κατηγορητὸν ἢ ἀξιόπαινον εἰς τὰς δεφόρας τόπας, εἰς τὰ ἠθῆ, εἰς τὴν διοίκησιν, εἰς τὰς τέχνας, εἰς τὴν σωδραξιβλῶν, καὶ εἰς πόσας ἄλλας ἔσπολογίας τῆς προσώπων, ὅπερ συχνάκις πίπτειν ὑπ' ὄψιν ἕτινος περιγεῖται τὸν κόσμον. Δοκιμάζει ὁ Ἄνθρωπος, καὶ μάλιστα ὅστις συμβαίνει νέος, τὴν κακομοιρίαν τῆς ἀναιδεσίας τῆς ἰδίων τε ἐλαττωμάτων, καὶ τῆτο, ἢ καὶ τὴν ἀπροσεξίαν ἢ διὰ τὴν ἀγνοίαν. Καὶ ὁμως τὰ βιβλία ἠμπόρουν νὰ τῆ χρησιμώσων ὡς τόσοι ὠφελιμώτατοι καθρέπτει τῆς ἠθικῶν πράξεων ὅχι μόνον τῶ πλησίον, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐδικῶν τε. Ἀλλ' ἢ συμπλήρωσις μιᾶς πιαύτης ἐγχειρήσεως ἔτε ἄλλως γίνεται, παρὶξ μὲ τὴν πράξιν τῶ κόσμου, καὶ μὲ τὴν ἀτρεπὴ περιέργειαν ἑαυτῶ, ἢ μὲ τὴν βούθειαν εὐδὸς δοκίμου ἀνατόμης τῆς χαρακτῆρων, τῆς προτερημάτων, ἢ τῆς ἐλαττωμάτων τῆς ἄλλων. Περιγραφήτε: τί βλακείαν εἰς τὴν ὀμιλίαν, εἰς τὴν χειρονομίαν, εἰς τὸ περιπάτημα, εἰς τὴν ἐνδυμασίαν, μᾶς παρασαίνει ὁ δεῖνα. Σπαχαθήτε καὶ ἐκεῖνον τὸν ἄλλον, ἢ ἐκείνῳ τὴν ἄλλῳ, ὅπως πόσον ὑψώνει τὴν δόξασίαν τῆς προγόνων τε, τὰ συμβάματά τε, τὰ κτήματά τε, τὰ ἀνδραγαθήματά τε: ἢ ὅπως καυχᾶται διὰ τὴν χαριτωμενίῳ τε ὀμιλίῳ, καὶ διὰ ὅσα πιαῦτα. Τῆτο μήτε εἶναι, παρ' εὐα ἐκτύπωμα τῆς ματαιοφροσύνης, ἢ τοι μία παράφορος Φιλαυτία. Ἀλλὰ σοχαθήτε καὶ τὴν εὐφυίαν τῆς ἠρωείας, ἢ τὴν διεπιβολόπιτα τῆς σωδραξιβῆς τῶ δεῖνος! Τί μεξιώπιτα εἰς τὴν μεγάλῳ τύχῳ! τί σέβας ὡς καὶ εἰς τὰς διπλεσάτας! πῶς σοχατικᾶ μεξᾶ τὰ λόγιά τε, τὰς δὲφνημίας τε, τὰς κατηγορίας τε! πῶς φρόνιμα ἐνίοτε σιωπᾶ, χωρὶς νὰ

ἰχυρογνώμη, διὰ τὰς ὑπολήψεις, χωρὶς πώποτε νὰ φαίνεται διδακτὴς τῆς ἄλλων, καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ νὰ χάσῃ εἴαν φίλον, διὰ νὰ μὴ χάσῃ μίαν ἀφυῆ εἰρωνείαν! Αὐτὰς καὶ ἄλλας μυρίας ἀποδείξεις τῆς ζώντων, ὅταν εἶας νέος ὄχι προληπτικός, ὄχι κακόβιος, ὄχι φίλαυτος ἀκριβῶς τὰς περὶ ἐργάζεται: αὐτὸς ἠμπόρει μεγάλας νὰ μεταμορφώσῃ τὰ ἦθη τε.

Τελόλαιον ἐγὼ προδέττω, καὶ ὅτι δὴ οἱ νεανίσκοι ἔπρεπον ἔγκαιρα νὰ ἐκσηθῶν κάποια κοινὰ παροιμιώδη ἀποφδέγματα, ὅσα, λέγω, περιέχον καμμίαν χρησίμω εἰδήσιν. Κάθε διάλεκτος, κάθε τόπος ἔχει τὰ ἰδικά τε. Ὅπως εἰς τὰς ἰατρὰς οἱ πειρίφημοι ἀφορισμοὶ τῆς Ἰπποκράτους χρησιμῶν ὡς εἴνα μίγα ἔρεισμα τῆς τέχνης: ἴσαύτως καὶ αἱ παροιμίαι (ὁμιλῶ μόνον περὶ τῆς Ἡθικῶν,) ἠμπόρουν εἰσαίτια νὰ χρησιμῶσιν τὸν Ἄνθρωπον, ὡσεὶ νὰ κερῆ καλῶς περὶ τῆς πραγμάτων, καὶ ὡσεὶ νὰ πολιτῶνται ὀρθῶς. Μία καλὴ ἐκλογὴ, ἐρανισμένη ἀπὸ διαφορὰς γλώσσας, καλῶς ἐχολιασμένη, καὶ ἀκριβῶς ἐγχαραγμένη εἰς τὴν μνήμην τῆς νέων, ἰσχύει νὰ συγκροτήσῃ μίαν σύστομον ἐπιτομὴν ὅλας ἐκείνης, ὅπως ἡ δοκιμὴ ἐδίδαξε τὰς φρονίμους. Καὶ ὁμως πρὸ πάντων συμφέρει, ὅτι νὰ συγκροτῆται ἀπὸ τὰς ἀχύμους ἀποφάσεις, ὅπως ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος ἐθέσπισε εἰς τὰ ἑβραϊκά βιβλία τε πρὸς συμφέρον μας, καὶ μάλιστα εἰς τὰ βιβλία τῆς Παροιμιῶν, τῆς Σοφίας, καὶ τῆς Ἐκκλησιαστῶν. Οὐ μὲν, ἀλλὰ χρησιμῶν πρὸς τὸ ἕως καὶ οἱ χαρακτῆρες τῆς Θεοφράστου μὲ τὰς προδήκας τῆς Βρυῦναι, καὶ ἕτα ἄλλα παρόμοια βιβλία. Ἀγαθὰ ἐγὼ ἔτε ἀποσιωπῶ τὴν δυσυχίαν τῆς πλείων συγγραμμάτων. Ὅταν αἱ ἀποφάσεις, αἱ θεωρεῖαι εἶναι ἢ σωκραμμῶναι,

ἢ ἐπάλληλοι, ἢ ἀμεθόδωτοι, καὶ τὸ δὴ χειρότερον, ὅταν συμβαίνουν ἀχολιάσαι: ἴσως καὶ ἡ ἀνάγνωσις ἀποβαίνει γλυκεία, καὶ ὅμως ὀλίγον κέρδος καρποφορεῖ. Ἄμμος χωρὶς ἀσβέσιω δὲν κάμνει καλὸν τοῖχον. Εὐθύς ἐμβαίνουν εἰς τὸν νῦν διὰ τὴν συνομίαν, καὶ εὐθύς πετῶν ἔξω: ἔτε συγκροτεῖ πάποτε ἡ μνήμη θησαυρὸν: ἐπειδὴ ἡ διάνοια πάντοτε ἀφορώσα εἰς ὅτι ἐπιφέρεται, ἢ εἰς μηδενίαν, ἢ εἰς παντελῶς ὀλίγα δίδει καιρὸν νὰ ἐγκολληθῶν εἰς τὸν ἐγκέφαλον. Μὲ βραχυλογίαν, ἴσως εἶναι καλαὶ ἀστραπαὶ, καὶ ὅμως ἀστραπαὶ, ὅπως ἐξαίφνης ἀφανίζονται. Διὰ τῆτο τὸ ὄντως ὄφελος πρέπει νὰ ἐλπίζεται μόνον ἀπὸ ὅσα βιβλία συνηθίζεν μεθοδικῶς νὰ ἐκτείνεν, καὶ νὰ ἐξακρεβωλογουῖ τὰ ἀναγκαϊότερα κεφάλαια τῆς Ἡθολογίας. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ κόσμος ἀγαπᾷ νὰ χαίρεται καὶ νὰ γελᾷ: βέβαια καὶ εἷας μισαῖθρωπος ἡθελ' ἔπουν, ὅστις δὲν συγχωρεῖ τὰς μερικὰς καὶ δημοσίας διαφραβίας. Μάλιστα ἐγὼ ἔτε δυσκολόδομαι νὰ εἰπῶ, ἔτι ὡς καὶ αἱ Κωμωδίαὶ συνεισφέρουν ὄχι ὀλίγον πρὸς τῆτο τὸ τέλος. Οὔτε ἐννοῶ ὅμως ἐκείνας τὰς γελοιώδεις, ἢ ἐκείνας τὰς κακῶς ἡρμωσμένας Ραφωδίας, ὅπου συχνάκις ἐκφωνῶνται εἰς τὰ Ἰταλικά θεάτρα: ὄχι ἐκείνας τὰς βερβορωμένας ἀπὸ ἀκολάτους ὁμιλίας, ἀπὸ ἀσελγείας ἐρωτικῆς, ἀπὸ ἀτόπας μηχανουργίας, ἀπὸ θριαμβύτικα ἐλαττώματα, καὶ τξ'. Ὀμιλῶ διὰ τὰς ἠθικωτέρας Κωμωδίας, ὅπως διεγείρουσι τὸν γέλωτα χωρὶς αἰχρολογίαν: ὅπως εὐφυῶς χλευάζουν τὰ οικειότερα ἐλαττώματα τῶ Ἄνθρώπου: ὅπως δὲν ἀναφέρουσι γνώμας ἢ λεπτολογίας, ὁδηγήξιας πρὸς τὴν κακίαν: ὅπως θεατρίζουσι, καὶ ἐλέγχουσι τὰ ἐλαττώματα, καὶ ὅμως ἐπιφέρουσι τὴν παιδείαν, ὅπως πα-

258 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

ρβδύς τὰ διαδέχεται. Ἀπὸ αὐτῆς, ὅταν ὑφαίνονται μὲ δῦφεῖς, μὲ πιθανὰς ποικιλότητας, καὶ ὅταν ἐπιδείξιως καρυκδύονται μὲ χρησίμους νεθεσίας, πρὸς δόξαν τῆς ἀρετῆς, καὶ καταφρόνησιν τῆς κακίας: ἠμποροῦμεν νὰ ἐλπίζωμεν ὠραιοσόλισον τὸ θεῖαρον: τὸ ὁποῖον εἰς τοὺς ἀπερασμένους καιρὸς μῆτε ἔβλεπε, παρέξ ἀντιγραφὰς τοῦ Πλάτου καὶ τοῦ Τερεντίου, καὶ πολλῶν ὡς καὶ ἐκείνων αἰχροτέρων. Ομοίως ἠμπορεῖ νὰ ἐλπίζεται καλὸς καρπὸς καὶ ἀπὸ τὰς δῦφωῶς συυθεμένους Τραγωδίας, καὶ ὅμως ἴσως ὄχι πόσος, ὅσος ἀπὸ τὰς Κωμωδίας, αἱ ὁποῖαι ἔλαχαν τὴν μοῖραν τῆ, νὰ εἶναι μὲ ὄλους ὁμογενεῖς, ἥτοι τοῦ, νὰ ἐνοουῶται ὄχι μόνον ἀπὸ τῆς μεγάλης νόας, ἀλλ' ἀκόμη ἀπὸ τὸν χυδαῖον καὶ ἀγροικὸν δῦμον: πράμα, ὅπερ ἡ Τραγωδία ἔτε συυθεδίζει πῦντοτε νὰ τὸ δίδῃ.

Κ Ε Φ Α' Λ Α Ι Ο Ν, Κ Θ'.

Περὶ Φρονήσεως.

Αλλὰ πρὸ πάντων ὁ Ἄνθρωπος, ὥστε καλῶς νὰ εἰκονωμῇ τὴν φιλαυτίαν, καὶ ὥστε ὀρθῶς νὰ διδύεται πρὸς τὴν ἀσκησιν τῆς ἀρετῆς, χωρὶς νὰ προσκρῆ ἕτε εἰς τὴν ἔλλειψιν, ἕτε εἰς τὴν ὑπερβολὴν τῆς αὐτῶν : χρειάζεται κάποιαν καθέλα ἀρετὴν, ἡ ὁποία κράζεται Φρόνησις. Οὔτε ἀναφέρω ἐγὼ ἐνταῦθα τὰς διαφορὰς τῶν φιλοσόφων, ὅταν λογοφέρονται περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς Φρονήσεως, ἢ περὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς, ἢ ἐὰν αὐτὴ διακρίνεται ἀπὸ τῆς σοφίας, ἢ ἐὰν εἶναι ἀρετὴ, ἢ ἐὰν εἶναι ἐννοηματικὴ ἀρετὴ, ὀρθῶς καλεῖται καὶ Ἡθικὴ, καὶ τὰ ἕξῃς. Διότι τελειότατον ὄλαι αὐταὶ αἱ διαλέξεις ἕτε εἶναι διὰ ὅποιον ἔρχεται νὰ διδαχθῇ ὅχι νὰ φιλονεικῇ, ἀλλὰ μόνον νὰ πολιτεύεται, πᾶρεξ μία ματαία λογοφιβία. Καὶ λοιπὸν τὸ πᾶν κεῖται εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Φρονήσεως, καὶ πολὺ πλέον εἰς τὴν ἕξιν ἢ ἀσκησιν τῆς αὐτῆς, ὅπως, καὶ ὅταν τὸ ἀπαιτῶν αἱ μύραι περιστάσεις, ἐπεὶ ἀκατάπαυστα ἀπαντῶνται. Μὲ βραχυλογίαν, ἡ Φρόνησις εἶναι μία ἀρετὴ, ἡ ὁποία μᾶς κατχει: ὅπως ἐν μέσῳ ἐκείνων τῶν ἀπείρων καὶ ποικιλοτρόπων συμβαμάτων, νὰ διακρίνωμεν, καὶ νὰ ἐκλέγωμεν ὅ,τι συμφωνεῖ μὲ τὸν λόγον, καὶ ὅ,τι ἐντίμως συμφέρει ἢ ἡμᾶς ἢ τὰς ἄλλας: καὶ περιπλέον

260 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

ὅπως νὰ φύγωμεν ὅ,τι μισεῖ τὸ λογικόν, καὶ ὅ,τι βλάπτει ἢ ἡμᾶς ἢ τὴν ἄλλαν. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ὁμοίαι αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ χρειάζονται τὴν ἐπίσκεψιν καὶ τὴν χειραγωγίαν αὐτῆς: ἐπειδὴ προσκρῖναι ἄλλως εἰς τὰ ἄκρα ἐξ αἰτίας ἢ τῆς ὀλίγης σκέψεως, ἢ τῶν ἀτάκτων προσβολῶν τῆς φιλαυτίας: πάραυτα παύομαι νὰ εἶναι ἀρεταί. Καὶ ἔτι, ὡς ἡ Φρόνησις ἔπρεπε δὴ νὰ κρίζεται διδάσκαλος, φόφος, βασίλισσα, ἐν βραχυλογία, διοικήτρια ὅλων τῶν λειπῶν ἀρετῶν. Καὶ ὁμοίως αὐτὴ ἡ περιφανιστὴ ἀρετὴ, ὅσον πλέον εἶται ἑριστέρα, καὶ ὅσον χρεωδέστερα ἀπὸ τὰς ἄλλας, ἄλλο τόσο ἀποβαίνει δυσκολοαπόκτητος: καὶ ὅσον πλέον ὁ Ἄφρωνος τὴν ἀποβάλλει, τὴν μελιτᾶ παρ' ἑλπίων τὴν ζῆλον, καὶ ὁμοίως πάντοτε τὴν λείπεται νὰ μάθῃ κατὰ μέρος: καθότι ἔτε φαίνεται πῶποτε ὀλοκλήρως νὰ τὴν ἀποκρίσῃ, καὶ καθότι καθ' ἑκάστην περιπίπτει εἰς κατὰ μέρος πταῖσμα ἀφροσύνης, εἴτην ὀλίγης Φρονήσεως. Ἀλλ' ἄμποτε νὰ τὸ ὁμολογῆσαι καθαρὰ ἔως καὶ ἐκεῖνοι, ὅσοι νομίζονται ἄκροι φρόνιμοι ἢ σοφοί, οἱ ὅποιοι ὀλόχαροι ἢ θελαν ζῶσθαι, εἰὰ τὴν ἐδίδοτο, τὴν διοίκησιν ὄχι μιᾶς πόλεως, ὄχι μιᾶς ἐπαρχίας, ὄχι μιᾶς βασιλείας, ἀλλ' ὅμω ὅλης τῆς οἰκουμένης: πρᾶγμα, ὅθεν τὸ ὅποῖον ἐγὼ ἔτε φοβῆμαι ποσῶς, ἐὰν μὲ ἐλέγξεν ὡς ψευδολόγον. Μεγάλῃ προσοχίῃ, πολλῇ παρατήρησιν χρειάζεται ὁ Φρόνιμος: ἐπειδὴ καὶ τὰ υποκείμενα, μὲ τὰ ὅποια αὐτὸς συμπράττει, εἶναι ἀναξίθμητα: καὶ ἀγχαλὰ φέρει μερικὸς τόμος τῶν πράξεων φρονίμως, μὲ ὅλον τούτο, ἐπειδὴ συχνάκις ἐναλάσσονται αἱ περιστάσεις, καὶ ἐπειδὴ ὄχι ὀλιγάκις πα ἐγχαρῆ ἢ τὸ ἕξόν θέλημα, ἢ ἄλλα συμπώματα εἰς τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων: ἔτ' εἶται θαῦμα, ἔταν

ἐπίστε ὡς καὶ οἱ φρονιμώτεροι ἐλέγχον ἑαυτοὺς, δεῖ τι δὲν αὐτοῖσιν κάλλιον τὰ ἑμματαίων, ἢτοι δεῖ τι καμμίαν φοράν περιπίπτειν εἰς κάποια δόλοδιόρθωτα πταίσματα. Ὡς καὶ ὁ Ἀριστοτέλης (ὡς ὅμως δὲν ἐσάθη ἄλλος,) ἐμεινάνει δεῖ τρία σφάλματα, ὅπῃ ἔπραξεν εἰς τὴν ζωὴν τῆς: ἢτοι πρῶτον δεῖ τι ἐξεμυστηιώθῃ εἰς τὴν γυναικίᾳ τῆς, δεύτερον δεῖ τι ἐθαλασοπόρησε χωρὶς ἀνάγκης, καὶ τρίτον δεῖ τι ἀφήκε μίαν ἡμέραν χωρὶς δευτέρου. Ἀλλ' ἴσως δὲν ἦτον περιττὸν, ὅπως οὐκ ἐγγίσωμεν ἐνταῦθα τὸ τοῦ κεφάλαιον, ἢτοι τόσον, ἔσον ἀρκεῖ ὅχι νὰ μᾶς ἀποκαταστήσῃ φρονίμος, ἀλλὰ καὶ κατάτινα ἔσοτον ὀλιγώτερον ἄφρονος εἰς καμμίαν περιστάσιν.

Καὶ λοιπὸν, ὡς ὅπως νὰ ἐννοηθῇ ἡ δόρυχωρία τῆς πελάγης, τὸ ὁποῖον ἀπλῶς κάθε φρόνιμος οφείλει ἀπαραιτήτως νὰ δευπερᾷ: πρέπει νὰ σημειώσωμεν, ὅτι χρεώσῃ νὰ ἐξέρῃ τὸ ἀπερασμύον, νὰ γινώσκῃ τὸ νῦν, καὶ νὰ προβλέπῃ, ὅσον τὸ δυνάτον, τὸ μέλλον. Δὲν εἶναι ἀμφιβολία: τὸ ἀπερασμύον εἶναι εὖς ἄειτος διδάσκαλος τῆς μέλλοντος. Ὡς καὶ ὁ Πέβλιος Μίμος μᾶς τὸ ἀναφέρει, ὅτι δὴ ἡ πρώτη ἡμέρα διδάσκει τὴν δευτέραν: *Discipulus est prioris posterior dies*. Ἡ πρόχειρος παρατήρησις, καὶ ἡ παράστασις τῆς πολλῶν ἀπερασμύων συμβεβηκότων μεγάλως χρησιμῶν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ, πῶς οἱ Ἄνθρωποι νὰ πράττων, καὶ νὰ ἐνωῶν ἢ τὰ αὐτὰ, ἢ ἄλλα ὅπως ἐν σύμφωνα. Ἀδυνάτον τὸ λοιπὸν, ὅτι ὁ Ἄνθρωπος ἀφ' ἑαυτῆς νὰ ἀποβῇ φρόνιμος, ὅταν πρῶτον δὲν προλαμβάνει νὰ κάμῃ μίαν μακρὰν καὶ προσεκτικὴν μελέτην τῆς ἡθῶν καὶ τῆς κλίσεων τῶν ἄλλων θνητῶν. Ἀγκαλὰ εἰς τὸ ὡς καὶ τὸ βιβλία ἡμπόρην νὰ μᾶς

χρησιμώσαν, καὶ ἑμῶς ὅστις ἀρκείται μόνον μετὰ αὐτῆ,
 κύριος οἶδε τὰ τέλη τῆ. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ἔτι ἔπρεπε
 νὰ λογιζέται κίνεον ἀλλόκοτον φαινόμενον τὸ, νὰ φαί-
 νωνται ἐπίστεως ὡς καὶ οἱ σοφοὶ ἄφρονες ἢ ἀπλοῖ. Τὰ ἀρ-
 μοδιώτερα, τὰ οικειότερα μίσα τῶ, νὰ δοκιμῆ κατ'
 αὐτῶ τῶ ἀρετῶ ὅστις ζῆ εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὁ-
 χι χωσμενός εἰς τὸ μοναστήριον, εἶναι τὸ μέγα βιβλίον
 τῶ κόσμου, ὅταν καλῶς θεωρεῖται: καὶ προσέτι ἡ
 μακρὰ δοκιμασία, ἡ ὁποία ἀποκτᾶται ἀπὸ τὴν συμ-
 πολιτείαν καὶ σύμπραξιν τῶν ἄλλων Ἀνθρώπων. Καὶ
 ὁμως ἡ τοιαύτη μελέτη, ἡ τοιαύτη ἀσκησις ζητεῖ προ-
 λυκαίαν. Καὶ διὰ τοῦτο οὔτε ἄς κακοφαίνεται τῶν
 ἔυφρων νεανίσκων, ἐὰν ἐγὼ τῶ καλῶ ἄφρονας, ὅ-
 ταν καὶ τύχῃ αὐτοὶ πολλὰ ἔγκαιρα πισθῶν ἑαυτοῦς
 φρονίμως καὶ ἀρκετῶς νὰ ζωθῶν ἀφ' ἑαυτῶν μεγάλας
 ἐπιχειρήσεις ἢ ἀποφάσεις, χωρὶς φόβου παραφροῶς,
 μάλιστα μετὰ πληροφορίαν, ὅτι δὴ ἡ βοήθεια ἢ ἡ ὁδηγία
 ἔστινος εἶναι φρονιμώτερός των, τῶ εἶναι περιττῆ. Καὶ
 λοιπὸν ἡ Φρόνησις τῶ νέεσ κεῖται εἰς τῶ ἔγκαιρον ἔ-
 ξιν τῶν ὀρθῶν διδασκαλιῶν, εἰς τῶ παρατήρησιν τῶν
 ἐξῆων παθημάτων, εἰς τῶ ἐκείσιν ἀποδοχῆ τῶν νε-
 θεσιῶν καὶ συμβελῶν ἔστινος εὐλικρινῶς καὶ φρονίμως
 τὴν συμβελῆει, καὶ τῆ. Μία ἀπὸ τῶς ἀκμαιότερας
 καὶ μία ἀπὸ τῶς οικειότερας ἐπιθυμίας, ὅπερ ἡ νεα-
 ρικὴ ἡλικία ἔχει, εἶναι τὸ, νὰ λυθῶθῃ μίαν ἡμέ-
 ραν ἀπὸ τὸ ἀνδρῶ βάρος τῶ παιδαγωγῶ, τῶ διδασκά-
 λου, τῶ ἐπιβόρου: καὶ ἐλθῶθῆρα ἀπὸ τῶ χολεία, νὰ
 φθάσῃ τῶ μακαρίαν ἡμέραν τῆς αὐτεξουσιότητος καὶ ἐ-
 λθῶθῆρας. Ἀλλὰ συμπεριφέρων τάχα αὐτοὶ ὁμοῦ μετὰ
 τῶς ἐπιστήμας, ἢ μετὰ τῶς ἐλθῶθῆρας τέχνας, ὅπου
 ἐπέδασαν, καὶ εἶνα καλὸν ἐφόδιον Φρονήσεως; **Ναί;**

τὴ λοιπὸν πρέπει νὰ τὸς συγχαίρωμεν, καὶ νὰ ἐλπίζω-
μεν, ὅτι εἰς τὴν πλατείαν ὁδὸν τῶ κόσμου, εἰς τὸν ὁποῖον
τώρα ἐμβαίνεν, μέλλεν νὰ πορεύθῃν φρονίμως. Ἀλλ'
ἰὰ καὶ δυσυχίαν τὸς λείπει ἡ ὁδηγία καὶ ἡ πρόνοια αὐ-
τῆς τῆς ἀρετῆς: ἔτε χρειάζεται καιρὸς πολὺς, ὥστε νὰ
χαθῇ εἰς τὴν ἀμέλειαν, εἰς τὴν παιδαριόπτην, καὶ
τὸ δὴ χειρότερον, εἰς τὸν παράφορον ἔρωτα, εἰς τὴν
ἀσέλγειαν, εἰς τὸ παιγνίδιον, εἰς τὴν χλόδολογίαν,
ἢ εἰς ἄλλα βάραθρα, ἰδίως ἡτοιμασμένα διὰ ὁποῖον
πτωχθεῖ ὄχι μόνον τὴν ὄντως δυσέβειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν
Φρόνησιν τῶ ἀληθινῶν σοφῶν.

Οὐτε ἀρκεῖ μόνον τὸ μέγα βιβλίον τῶ κόσμου, ὥστε ὁ
νέος ἀπὸ τὰς διαφορὰς πειρασμοί, ἢ ἀπὸ τὴν αὐτῶν πα-
ρατήρησιν τῆς διαγωγῆς τῶ φρονίμων, ἢ τῶ παραφύρων
σφαλμάπον τῶ ἀφρόνων, νὰ διδαχθῇ τὴν Φρόνησιν:
ἀλλὰ περιπλέον απαιτεῖται καὶ ἡ ἰδιαιτέρα τε δοκιμή.
Ὡς τὸσον οἱ Ἄνθρωποι συμβαίνεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον
ἔτω δευτερευμένοι. Τετέσι πώποτε δεῦν καλομανθανῶν,
ἔτε πώποτε ἐντυπώνεν εἰς τὴν κεφαλῶν ὅτι δὴ κατ'ἑαυ-
τὸ βλάπτει, παρ' ὅταν καὶ δυσυχίαν κάμνεν τὴν δοκι-
μῶν. Non si conosco (λέγει μία Ἰταλικὴ παροιμία)
non si conosco il bene, se non si prova prima il male,
ἢτοι τὸ καλὸν δεῦν γνωρίζεται, παρ' ἀφ' ἧς δοκιμάζεται
τὸ κακόν. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ υἰεία ἔτε τιμᾶται,
παρ' ὅταν χυθεῖται: καὶ διὰ τῶ τὸ παιδίον, διὰ ὅσον
ἀκέραι, ὅτι τὰ δαμάσκια καὶ ὅσα ἄλλα κακόχυμα πω-
ρικὰ βλάπτειν: καὶ ὅμως ἔτε πείθεται ποτέ. Ὅπό-
ταν ὅμως αὐτὴ ἡ πρόγνωσις συμβαίνει νὰ ἀληθεύσῃ:
ἀλλὰ τότε, ναι, καὶ τὸ μάθημα πώποτε πλέον δεῦν τῶ
φύγει ἀπὸ τὸν νῦν. Ὡσαύτως καὶ ἐκεῖνοι ἀκέραι, καὶ
ἔμως δεῦν τὸ πισθῶν: πόσον εὐκόλα ἀποκτᾶται ὁ πλού-

ρήτης, όταν τὸ σῶμα, ὑπόθερμον ἀπὸ τὴν φωτίαν ἢ ἀπὸ τὴν κίνησιν, ἢ ἀπροφύλακτον ἀπὸ σκεπάσματα, προθέττεται εἰς τὸν ψυχρὸν αἶρα, ἢ εἰς τὸ κρύος. Ομοίως ἢ ἐκεῖνος ὁ νέος, ἕως ὅτε τῷ λείπει ἢ ἔμπρακτος δοκιμὴ τῷ, πόσον βαρεὶ τὸ, νὰ λαλῇ χωρὶς συστολῶν, χωρὶς χαλινονομίας περὶ τῶν ξένων ὑποθέσεων, καὶ μάλιστα τὸ νὰ κακολογῇ, ἢ νὰ πλήττη μὲν νόματα ἢ μὲν ἔμπαιγμῶς, ἐπὶ παρρησία ἀγνώστων ὑποκειμενῶν, τὰ ὅποια εὐκόλα μεταφέρων ἀπὸ τὸν εἶνα εἰς τὸν ἄλλον τόπον, ἢ τὸ δὴ χειρότερον, πολλάκις μὲν μακρὰς ἢ πάχειας βράς, παῦ ὅτι ἀκύν: ὡσαύτως, λέγω, ἢ αὐτὸς ἔτε ἢμπορεὶ πάποτε νὰ φέρεται μὲν ἐκείνῳ τὴν πρέπασαν προσοχλῶ ἢ Φρόνησιν, ὅπερ ζητεῖται εἰς τὰς συνδιαξίβας, καὶ εἰς τὰς ἐμιλίαις ἢ κρίσεις τῶν ἔργων τῷ πλησίον. Οὐ μὲν, ἀλλὰ τὸ ἴδιον ἢθελε ρηθῆναι ἢ διὰ ἐκεῖνον τὸν ἄλλον νέον, ὅπερ νεωστὶ ἐξῆλθεν ἀπὸ τῶν φροντιστήρια, ἢ ὅπερ πόσον γαυρεῖα δὲ τὴν προκοπῶν: ὅτι τὸ νὰ ἀντιλέγη αὐτὸς εἰς τὰς συνδιαξίβας μὲν διδασκαλικὸν εἶδος, καὶ τὸ νὰ ἀνασκουάζῃ τὸν προσδιαλεγόμενον μὲν βροντῶσαν, μὲν ὑπεροπτικῶν, μὲν θυμῶδη φωνῶν, καὶ τὰ ἐξῆς: τὸν διαξίβαν εἶνα ἀγαμέμνον, ἢ ἢ τὸ αὐτὸ εἰδοποιεῖν ὅποιον δὲν τὸν γνωρίζεις, ὅτι αὐτὸς εἶνα εἶνα ἀνδράποδον τῆς φιλαυτίας, καὶ ὅτι μὲν ὄλλωτε τὴν μάθησιν ἀκόμι δὲν ἔμαθε: τί εἰσὶν δὲ γυνεῖα. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ὁ ἐρθὸς λόγος ἀπαιτεῖ, ὅτι ἕως καὶ ὅταν τινὰς ἔχει δίκαιον εἰς τὰς διαλέξεις, νὰ φέρεται μὲν μεξίωπιτα, καὶ νὰ ἐκθέττῃ μὲν γαλλῶν τὴν δόξαν, ἢ νὰ ἀναιρῇ μὲν χάριν, μὲν ἔμβριθειαν τὸν ἀντίπαλον. Ἐἶνας πῶντος ἔσποσ τῷ φιλομαχεῖν ἔλκει τὴν δὲ μόνειαν, καὶ αὐτὸ ὅχι τῷ ἐναντίῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀκροατῷ. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ εἶνας δοκῶρων ἔπρεπε

να λογίζεται ὅστις, ἢ τὶ οἱ ἄλλοι τὸ ἀντιλέγαν, ὀργί-
 ζεται. Ἀλλ' ἴσως αὐτὸν τὸν φιλοτιλόγον καὶ τὸν χρη-
 σιμῶει τόσον ἢ ἐρμυεῖα, ὅσον ἢ αὐτοπρόσωπος δοκι-
 μῆ, ἢτοι τὸ, να αἰθωνθῆ μίαν ἡμέραν ἀμέσως ὁ ἴδιος,
 ὅτι δὴ ἀφρόνως ἐθερμάνθη διιχυριζόμενος μίαν ἀνύ-
 παρκτον δόξαν, ἢ μίαν γελοιώδη ὑπόληψιν, ἢ ὅτι ἡ-
 γόρασε μίαν ὀκληρὰν μάχην κατὰ τινος ὁμοίως, ἢ ὅτι
 εἴλκυσε καθ' ἑαυτὴ τὸ μῖσος τῶ πολλῶν, ἢ ὅτι μερι-
 κοὶ φέγγαν τὴν ψυχάν τε συνδραξίβων, καὶ τὰ ἐξῆς.
 Τότε, λέγω, ἴσως καὶ αὐτὸς ὁ φλογώδης φιλόνεικος
 μωθάνει, ὅπως να μάχεται μὲ χάριν, μὲ δὺγκύειαν,
 ἢτοι μὲ ἐκείνῳ τῷ μοίρῳ τῆς Φρονήσεως, πῶν ὁ-
 ποῖαν εἰς τὴν συνδραξίβων ὅλοι τῷ χρειάζονται.
 Ἀλλὰ δεῦ εἶναι τάχα μία μεγάλη ἐνδοχή τὸ, να πῶν
 ὑστερῆται ὅστις πισθεῖ, ὅτι ἰξέρει περισσότερα ἀπὸ
 τῆς ἄλλης. Καὶ ὅμως ἐνταῦθα ἐδυνάμεθα να ση-
 μειώσωμεν ἄπειρα ἄλλα περιστατικά, καὶ μάλιστα τὸ
 μέγα ὄφελος, ὅπερ προξενεῖ τὸ χολεῖον τῶ ξιγελασ-
 μάτων, τὰ ὅποια ἔτε μωθάνονται ἀπὸ τὰ βιβλία,
 ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τῶ δοκιμῶ. Μ' ὅλον τῆτο ἄσε να
 ἐννοηθῆ, ὅτι ὁ ὄντως φρόνιμος Ἄνθρωπος χρειάζεται
 μίαν μακρὰν δοκιμασίαν, φθάνει κατὰ τὸ παρὸν καὶ
 τῆτο.

Ἐπειτα ἀπὸ τῆτο ζητεῖται ἡ γνώσις τῆ παρόντος: πέ-
 λαγος καὶ τῆτο ὄρυχαρότατον, τῆ ὁποῖα τὸ τέλος ἢ ἐδύνας,
 ἢ παντελῶς ὀλίγοι τὸ προβλέπουν. Ὅταν τὸ κοινωνη-
 τικὸν ζῶον, ὁ Ἄνθρωπος δεῦ μελετᾷ να ἀποσυρθῆ εἰς κάμ-
 μίαν ἔρημον, πρέπει, ὅτι ἀπαραιτήτως να συνδραξίβῃ,
 καὶ να συμπράττῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον μὲ εἰς ἀναξίθ-
 μητον πλήθος Ἀνθρώπων: καὶ τῆπον, καὶ τῶ κλίσειν καὶ
 καὶ τῶ γνώμῳ, ὄλων ἁφρόρων. Ἐὰν δεῦ φέρει προῦ-
 πάρ-

πάρχουσιν εἰδησιν τῆς ἑυφρότης ἢ τῆς ἀνησυχίας με-
 ρικῶν, τῆς διπλοπροσωπίας ἢ τῆς πανουργίας τῶν ἄλλων,
 τῆς ἀκατασίας τῶν, τῆς ματαιοφροσύνης, τῆς ὑποχο-
 ρείας, τῆς ζήλοτυπίας ἐκείνων, καὶ ἕως ὅλων τῶν ἄλλων
 ἢ καλῶν ἢ κακῶν πρῶτον τῶν Ἀθρώπων: εὐκολα
 προσκρῖει, καὶ ἀπατᾶται: μετὰ βραχυλογίαν, εὐκολα ἀ-
 ναβῆσκει τὸ ὕψος τῶν πραγμάτων. Διότι ὡς τινας
 εὐπράτη φρονίμως, πρέπει εὐα ἐκλέγει, καὶ εὐα ἐνεργῆ
 τὰ ἀρμόδια μέσα, τὰ ὁποῖα ἕτε γινώσκονται πολλάκις,
 παρ' αὐτῶν γινώσκονται αἱ περιπτώσεις τῶν πραγμάτων,
 καὶ τὸ ἦθος, ἢ κράσις, ἢ τὰ ἐπικρατῶντα πάθη τῶν προ-
 σωπῶν. Ἐνὰ μόνον κλειδίον, λέγει ἢ παραιμία, εὐα
 ὠσιγῆσαι ὅλας τὰς θύρας τῆς γειτονείας. Καὶ ἕτε τὸ
 πρέπει, ὅτι ὁ φρόνιμος ἀτενῶς εὐα ἐξετάζει τὴν καρ-
 δίαν τῶν πλησίον, ἕτε εὐα ἀποκαλύψει: ὅπως εὐα κυ-
 βερνηθῆ συμπράτωντας μετ' αὐτὸν, καὶ ὅπως πρὸν τὴν
 καλογνωρίαν, εὐα προχωρῆ ἐπιδειξίως καὶ προσεκτικῶς,
 μεταχειριζόμενος μόνον τὰ μέσα, ὅπως τὸ προξενῶν δὲ
 χαρίσῃσιν, καὶ προσέχωιτας μὴ μαγδύθῃ, μὴ ἀπα-
 τῆθῃ, μὴ ἐνθουσιασθῆ ἀπὸ τῶν εὐπρῶτα λόγια, ἀπὸ
 τῶν ἐλπίδας, ἀπὸ τῶν ὑποσχέσεις, καὶ ἀπὸ ὅσα πιαῦ-
 τα. Ἐὰν ἕτετα ὁ φρόνιμος πλεῖται κατ' ἀγαθῶν τύ-
 χῶν ἀρκετῶ σοφίαν, ὡς εὐα εὐα εὐα τὰ δέτερα τέλη,
 τῆς εὐολιότητος, τῆς πανουργίας, καὶ ὅσας πιαύτας μη-
 χανοφροσίας, ἀπὸ τῶν ὁποῖας ὁ εὐολιος κόσμος πῶποτε
 εὐα ἀπανάξει, καὶ εὐα αὐτὸς ἰχῦει εὐα ἀποφύγει ὅποι-
 δήποτε τὴν ἀπάτην: ἀλλὰ τότε ἢ φρόνησις τε ἀποβαίνει
 εὐα ἐμπειρία, ἢ τοι μίαν ἀναγκαιοτάτην ἀρετὴν πρὸς ὅποιον
 διάγει εὐα τὸν κόσμον, καὶ μάλιστα πρὸς ὅποιον συμ-
 πράττει μετ' ὅσον τὸν κόσμον. Καὶ ὅμως ὡς ἢ ἐμπειρία
 εὐα ἀποβῆ ὄντως ἀρετῆ, καὶ ὅχι σκεῖ ἀρετῆς, πρέπει
 ἕσον

ὅσον τὸ δυνατὸν νὰ ἀπέχη μακρῶν ἀπὸ τὰ ἄκρα .
 Βέβαια καὶ ἔτε εἶναι ἀξίειπαινος ἢ ἀξιεπιθύμητος ἢ ἀ-
 φελὴς ἀπλότης ἔτινος ὅλα πισδεῖ , καὶ μάλιστα ὅταν
 ἔλκεται ἀπὸ ὄσας ἐλδύθερα φλυαρεῖν , ἢ πολλὰ καὶ με-
 γάλα ὑπόχονται : καὶ τῆτο , μετὸ νὰ πισδῆ , ὅτι
 τάχα ἀτιμάζει ἐκεῖνα τὰ ὑποκείμενα , ὅταν δὲν τὰ πι-
 σδεῖ . Καὶ ὅμως ἔτε πρέπει πάλιν ὄχι νὰ συμβε-
 λδύεται , ἀλλ' ἐδὲ καὶ νὰ ὑποφέρεται ἐκεῖνη ἢ περιττὴ
 ὑπόφια τῶν ἄλλων , οἱ ὁποῖοι , πικροὶ περιέργοι
 ὄλων τῶν λόγων , καὶ ἔλων τῶν ἔργων τῷ πλησίον ,
 πάντοτε δρέσκων , ὡς αὐτοὶ νομίζουσι , κάποιαν πανερ-
 γίαν , καὶ πανταχῶ φοβῶνται τὴν ἀπάτην : καὶ τὸσον ,
 ὡς καταστῆν τελοῦταῖον νὰ μὴ πισδῶν ἔτε ἐαυτῆς :
 καὶ τῆτο , μόνον διὰ τὴν κάμμίαν φεραὴν ἔτυχε νὰ ἐμπι-
 σδῶδῆν πολλά . Καὶ ἐπ' ἀληθείας ἀπὸ ἐκεῖνῳ τῷ
 περιττῷ ἀπλότητι , καὶ ἀπὸ αὐτῷ τῷ ὑπερβολικῷ
 ὑποφίῳ ἐσύμφερε νὰ γνή μία σύγκρασις , ὅθεν γεν-
 νάται ἐκεῖνη ἢ μεξιώτης , ὅπῃ συγκροτεῖ τῷ ὄντως
 ἀρετῷ . Ἐὰν ἔπειτα μία ἀπὸ τὰς κεφαλαιώδεις φρον-
 τίδας τῷ φρονίμῳ εἶναι τὸ νὰ μὴ ἀπατᾶται , ἔσον τὸ
 δυνατὸν , ἀπὸ τῆς ἄλλης : καὶ ὅμως πολὺ περιωρότερον
 πρέπει νὰ φυλάττεται ἀπὸ τὸ νὰ ἀπατᾶ αὐτὸς ἄλλης .
 Ὡς καὶ ὁ θεὸς διδάσκαλος μᾶς διδάσκει λέγωντας ,
 ὅτι μᾶς θέλει ἀπλῆς ὡς τὰς περιτεράς , καὶ φρονίμης
 ὡς τὰς ὄφεις . Ἀπλῆς , διὰ νὰ μὴ μεταχειρίζομεθα
 τὰς διπλολογίας , τὰς διπροσωπίας , τὰ σοφίσματα ,
 τὰς πανουργίας μετὰ τῆς ἄλλης : καὶ πάλιν προσεκτικῆς ,
 διὰ νὰ μὴ παραλογιζώμεθα , ἢ νὰ μὴ ἐπιβηλδῶ-
 μεθα ἀπὸ τῆς ἄλλης . Καὶ ὀξόχως αἱ γυναῖκες , κα-
 θότι ἀσπασίως χαίρουσι τὸ προνόμιον τῆς ἐμπειρίας ,
 ἐπρέπει νὰ φροντίζων , καὶ νὰ ἐπιθυμῶν εἶνα ἀρκετὸν
 ἐφό-

εφόδιον τῆς αὐτῆς, ὅταν ὁ ἄσατος βροτολογισμὸς τῆς πολιτείας τὰς ὑποχρεώσεις νὰ συνιξαῖβεν μὲ τὸν μέγαν κόσμον. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ὅταν αὐταὶ δὲν χροικεῖν ἔσωθεν πὺν μίαν καλῶ κλίσιν: ὁπότεν, λέγω, δίδουσι δμνη ἀκρόασιν εἰς τὰς μελιρρύτας ὄρκας τῆ λαβρῶντων, καὶ ὅταν ἀφιώνονται νὰ γλυκανθεῖν ἀπὸ τὰ λόγια πὺν: εὐκολα ἢ φρόνησις τὰς ἀποχαιρετᾶ. Ἀλλ' αὐ' ὄχι σήμερον, ἴσως ὅμως αὐτοῖον ἀναξαρτῆ ἢ σαφερότητων, *la Donna e il Bicchiere è sempre in reticolo*, ἢτοι ἢ γυνὴ καὶ τὸ ποτήριον πάντοτε ἐξίσου κινδυνεύουσι. Ὅλα ἐκεῖνα τὰ θυμιάματα μῆτε εἶναι, πὰρ ἀναθυμιάσεις μιᾶς Ψυχῆς, ὅπῃ μελετᾶ τὴν δυσφημίαντων. Μὲ τὸ σπαθὶ τῆς αὐσηρότητος, ἢ μὲ τὴν φυγὴν πρέπει εἰς παρομοίας περὶσάσεις ἢ γυναικᾶ νὰ πολεμῆ ὅποιον ὑποκρίνεται τὸν χαμᾶνον, ὥστε νὰ τῆς ἀρπάσῃ τὸ αὐθὸς τῆς σωφροσύνης, καὶ ὅποιον σφραδοεῖζει τὰς ὄρκας, ὥστε μὲ πλειοτέραν δὲκολίαν νὰ τὴν ἀπατήσῃ.

Ἐκ τῶ ἐναντίῳ δίδονται ἄλλοι, ἢ παντοτινὴ τέχνη τῆ ὁποῖων εἶναι τὸ νὰ προβαίνεν, ἢ νὰ ὑποκρίνονται τὸν δόλον τῆς κακογνωμίας πὺν μὲ πυκνὰς ὑποχέσεις, μὲ σπάνια τεκμήρια ὑποχρώσεως, φιλίας, δόλαβείας, ἢ σπαρῆς περὶ τῆς δὲδαιμονίας τῶ πλησίον, μὲ ἰκετικὰς, μὲ γλυκείας φράσεις, ὅπῃ ἔλαπερῶν τὴν καρδίαν ἔτινος, δὲν ἰξέρω, αὐ' κατ' ἀγαθὴν τύχην σιωμιλεῖ, ἢ συμπράττει μὲ αὐτῆς, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ὅμως εἰς τὰ πράγματα ἄς τὰς ἰδῆμεν τὰς τοιαύτας, ὅτι νὰ καταλάβωμεν, εἰ τὸ ἐργαστήριον συμφωνεῖ μὲ ἐκεῖνο τὸ τόσον λαμπρὸν σημεῖον. Καὶ ἐπ' ἀληθείας αἱ φιλικαὶ ἐπιστολαὶ, καὶ ἔως αἱ συνιξαῖβαι καὶ αἱ συμπραγματεῖαι ὑπερπλημμυροῦν τὴν σήμερον ἀπὸ

τῶν τὸν ὑποκειτικὸν ἔσπον. Ψεύδοιοι, ὅπῃ πι-
 τῶν εἰς τὸν αἶρα, φιλοτιμίαι, προσωποιήσεις, κύφραι,
 καὶ πάλιν κύφραι. Ἀγκαλὰ ἔτε μὲ λαοθυνοῦν ὄσοι
 κατ' ἐπαγγελίαν ἐπιμελοῦνται αὐτῶ τῶν ὑπὸ μίον
 πραγματείαν, καὶ ἀποπέμπουσι ἀπ' ἐμπροσθέντων τῶν
 ἀπλοῦν κόσμον ὑπερδουλοῦσιν: οἱ ὅποιοι, ὅ-
 σοι περισσώτερον τὸν ἐνθυσιάζουσι μὲ τῶν μελοῦν
 πῆς δὲ γλωττίαςτων, ὅσοι πλέον νομίζονται φρονιμωτε-
 ροι, ἢ ἐπιδείξιωτεροι, ἐμπειρότεροι. Καὶ ὅμως, εἰάν ἡ
 δὲ γνῶσις ἀνήκει ἀπλῶς εἰς ἕκαστον, ἀλλ' ἔτε ἀνήκει πο-
 τὲ καὶ τὸ, νὰ ἀποπλανᾷ, ἢ νὰ νομίζῃ συγχωρητὸν, νὰ
 γοητεύῃ μὲ δὲ προσώπων ἐνδείξεις ὅλης, καὶ ἀπὸ ὅλης
 νὰ κερδαίνῃ ὑπόληψιν πολιτικῆς, ἢ ἀδόλου, εἰλικρινῆς.
 Διότι ὅπως ὀλίγος καιρὸς χρειάζεται, ὥστε νὰ γνω-
 ριθῇ εὐὰς σάφηνος ἢ εὐὰς ἀδάμας, ὡσαύτως καὶ ὡ-
 στε αὐτὸς νὰ διαβιθῇ εὐὰς σωμύλος περατολόγος, ἢ
 εὐὰς ἀποβόποιος δόλιος, τὸ κέρδος καὶ ἡ τιμὴ τῶ ὅ-
 ποῖς ταυτίζεται μὲ τῶν τιμῶν τῶν ἄλλων ψεύσων: ἢ-
 πε τὸ, καὶ ἀληθεύοντα καὶ τὸν Ἀριστοτέλιον μὴ πιστεύε-
 θαι. Καὶ ὅμως ὁ ὄντως φρόνιμος γινώσκει, νὰ,
 ὅταν τῶ συγχωρεῖται, νὰ προσωποιῆται, ἀλλ' ὄχι πώ-
 ποτε καὶ νὰ ὑποκρίνεται: μὲ ὅλης πολιτεύεται δὲ γνῶσι-
 κα, πλὴν ἐδέποτε μὲ τέλος, ὥστε νὰ πλανήσῃ τινὰ,
 ἢ μὲ γνώμῳ, ὥστε νὰ πωλήσῃ εἰς ἄλλον θέρμης δὲ
 φλωξία. Ἡ δὲ γνῶσις πάντοτε ἦτον, καὶ πάντοτε θέλει
 εἶσαι ἀρετῆ. Οὐμῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐπιστολάς ἀ-
 κόμι συγχωρεῖται εὐὰ κάποιον μέτρον θυμιάματος,
 ἐπὶ τῶς ἕκαστος τὸ τιμᾶ ἀναλόγως μὲ τὸ ἔθος τῶ
 καιρῶ. Καὶ ὅμως ἔτε ὑποφέρεται πώποτε ὅστις περ-
 πατεῖ μὲ τὸ προσωπεῖον τῶ δόλου, πάντοτε ἀσύμφω-
 ος μὲ τῶν γλῶσσαν, καὶ πάντοτε μὲ τέλος νὰ πλανή-
 νιση

270 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

νέση τὸν πλησίον. Καὶ δεῖ τὸ ὀφρόνιμος πάντοτε κρατεῖ ὑπὸ φιν τὴν εὐλιχέρειαν, πληροφορημένος: ὅτι αὐτὴ, ἀνίσως καὶ δεῖ δὲ χαρίζετὶ τὸν κακόβελον ἢ τὸν ἀνδραποδώδη ἑτασῶν, καὶ ὅμως ἀρίσκει, καὶ θεραπεύει τὸν δεκτικόν. Καὶ ὅσον πλέον, ὅσον αὐτὸς γινώσκει νὰ καρυκῶν τὸ, ὄχι του μὲ χάρις, μὲ γλαφυρότητα, ὡσεὶ καὶ μετὰ τὴν ἄρνησιν νὰ τὴν κηρύττεται χρεώσεως ὅστις ματαιῶς τὴν ἐζήτησε τὸ, ναί. Ὡς ὅσον ἢ εὐλιχέρεια, ὅπως ἄλλως ἐμβαίνει εἰς τὸν ἔξοχον χορὸν τῆς ἀρετῆς, ὅταν δεῖ ὀδηγεῖται ἀπὸ τὴν Φρόνησιν, πάντοτε καὶ πανταχῶς βλάπτει ὅσον ἡμᾶς, ὅσον τὴς ἄλλης. Χρεωσῶμεν τὸ λοιπὸν, ὅτι νὰ φερώμεθα μὲ ἄκραν προσοχίαν: δεῖ πρέπει νὰ ἐμιλήμεν καὶ τῆς ἀληθείας, καὶ ὅμως ἔτε χρεωσῶμεν νὰ λαλώμεν περὶ πάσης ἀληθείας: καὶ δεῖ τὴν, λέγω, ἐπίστε ἢ σιωπὴ ἀποβαίνει καὶ τὴς περιστάσεις ἀρετῆ. Ἐὰν ἔπειτα οἱ ἔμποροι τὴν ψεύδους, οἱ μηχανολόγοι τῆς ἀπάτης, οἱ διπλοπρῶσωποι, οἱ πανουργοί: αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν νομίζονται ἢ φρονιμώτεροι, ἢ ἐμπειρότεροι ἀπὸ τὴς ἄλλης: καὶ ὅμως αὐτὴ εἶναι μία πάρωσις παχυτάτη. Ἡ ἐμπειρία μῆτε κείται, παρ' εἰς τὴν γνῶσιν τῆς, πῶς ὁ Ἄνθρωπος νὰ προφυλάττεται ἀπὸ τὴν κακοβελίαν τῆς ἄλλου, καὶ ὄχι πῶποτε εἰς τὴν γνῶσιν τῆς, νὰ μαγῶν, ἢ νὰ πλανᾷ τὸν ἄλλον. Ὡς καὶ ὁ λαγῶς πιστεύει νὰ ἔχη καλὰ πόδια, καὶ ὅμως τὸ λαγωνικόν, ὅπως τὸν πιάνει, τὰ ἔχει καλῆτερα. Ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐτὴ, ὅτι δὴ ὅσον ἀγχιύνης, ὅσον ἀφύνης καὶ αὐτὸ δίδεται ὁ Ἄνθρωπος, καὶ ὅμως ἔτε ἠμπορεῖ πολὺν καιρὸν νὰ λανθανῆ τὴς ἄλλης: καὶ ὅτι, δημοσιόμυστῆ τελοδταῖον ἢ ἀλωπεκῆ, καὶ πληροφορημένος ὁ κόσμος τὴς κακουργίας τῆς, ἐδράας πλέον τῆς

τὸν πισδύει, ἰδούσας τὸν ἐγγίξει. Καὶ ἀκόμι πισδύεν οἱ ποιῆτοι νὰ εἶναι φρόνιμοι;

Τεῖτον, πρέπει ὁ φρόνιμος νὰ φροντίζῃ τὸ κατὰ δυνάμιν τὴν πρόγνωσιν τῆ μέλλοντος. Ἀγκαλὰ ἐγὼ ἔτε ἐνοῶ ἐνταῦθα ἐκεῖνο τὸ μέλλον, ἢ γνῶσις τῆ ὁποῖα ἀνήκει μόνον εἰς ὅποιον ἐποίησε, καὶ διοικεῖ μὲ ἀπειρόσοφον πρόνοιαν τὸ παῦν, τὰ ἔργια τῆ ὁποῖα μάταια πισδύεν οἱ ἀστρολόγοι καὶ οἱ ὄνειροκρίται νὰ ἀποκαλύπτων. Ὁμιλῶ περὶ τῆ μέλλοντος, ὅπῃ ὁ φρόνιμος καὶ ὁ κριτικὸς Ἄνθρωπος ἠμπόρει μὴ θεμέλιον νὰ συλλεκάξῃ, συγκεντώντας, λέγω, καλῶς τὰ προλαβόντα παραδείγματα, καὶ ὅμῃ τὸν σωήθη ἔξοπον τῆς πολιτείας τῶ ἀνθρώπων: καὶ παρατηρῶντας ἐπὶ λεπτῆ ὅλας τὰς παρέσας περιστάσεις, καὶ περιπλέον τὰς κλίσεις, τὰ ἦθη, τὰ πάθη, τὸν νῦν ἐκείνων, περὶ τῶ ὁποῖων ἢ μὲ τὰς ὁποῖας μέλλει ἢ νὰ ὀμιλήσῃ, ἢ νὰ συμπράξῃ. Οὔτε ἀρκεῖ νὰ παρατηρῶμεν, εἰὰ ἢ παρεῖσα πράξις εἶναι καλοκαμωμένη, ἢ εἰὰ ἀρέσκει. Χρειαζέται περιπλέον, ὅτι νὰ προβλέπωμεν καὶ τὰ παρεπόμενα, ὅπῃ ἢ ἀπαραιτήτως ἢ πολλὰ πιθανῶς ἐνδέχονται. Ὅλον τῆτο, ἀφ' ἧ ὁ φρόνιμος τὸ ζυγοσαθμίζει, διορίζεται ἢ νὰ πράξῃ ἢ νὰ μὴ πράξῃ, λέγωντας κατ' ἰδίαν: εἰὰ ἐγὼ μεταχειριδῶ αὐτὰ τὰ λόγια, αὐτὰ τὰ δίκαια, αὐτὰ τὰ μέσα: μῆ συμβαίνει τῆτο, ἢ μῆ συμβαίνει ἐκεῖνο. Οὔτω, λέγω, αὐτὸς προχωρεῖ προλαμβάνοντας, ὅσον τὸ δυνατὸν, τὰ κακὰ, ἢ τὰς ἀταξίας, ἢ τὰς δυσκολίας, ὅπῃ ἐνδέχεται γὰ ἀπαντήσῃ: καὶ ἐπομένως προπαρασκόδάζοντας ὅλα τὰ μέσα, ἔσα καὶ τὴν κείσιν τῆ φαίνονται προσφύεσερα εἰς τὴν ἔκβασιν τῆ προκειμένης τέλους. Δὲν εἶναι ἀμφιβολία: καὶ τῆτο ἢ Φρόνησις ἔτε εἶναι, πάρεξ μία εἰκασικὴ τέχνη,

χνη: καὶ τῶτο, ὅτι τὰ συμπτώματα τῶ βίῃ συμ-
 βαίνειν πολλότατα, τὰ θελήματα διαφορώτατα, οἱ ἐν-
 διάθεσι λογισμοὶ μυσικώτατοι, καὶ ἔτι κατ' ἑξῆς.
 Καὶ ἐπ' ἀληθείας εὐκολα ὁ Ἄνθρωπος σφάλλει εἰς
 τὰς κείσεις, καὶ ἐνίοτε ὡς καὶ ὁ φρόνιμος σφάλλει: μὴ
 ὅλον τῶτο ὁ φρόνιμος ἕτε παύει νὰ χαίρεται ἕνα κέρ-
 δη: πράγματα, τὰ ὁποῖα οἱ ἄφρονες ἢ πώποτε ἢ
 ποτὲ σπανίως τὰ ἀπολαμβάνουσι. Τυτέσι πρῶτον,
 ὅτι αὐτὸς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπιτυχαίνει τὰς σκοπὰς
 τὰς, τὰς συναλλαγὰς τὰς, τὰς ὑποθέσεις τὰς, καὶ τῶτο,
 ἐν δυνάμει τῆς μέσων, ὅπως συνειπὸς ἐκλέγει, καὶ με-
 ταχειρίζεται: ἐκεῖ ὅπου ὁ καλὸς ἄφρων σπανιὰκις κρῖνει
 τὸ τέλος τὰς, καὶ τότε πάλιν καὶ συμβεβηκός. Τὸ δει-
 τερὸν, ὅτι ὁ φρόνιμος, καλῶς βεβαιωμένος τὸ ἄσα-
 τον τῆς ἀνθρωπίνων πραγμάτων, πάντοτε σοχάζεται
 ὡς τυχηρὸν ἀποτελεῖσμα, ἢτοι πώποτε δὲν πληροφε-
 ρεῖται τῶ ἐκβασίῳ ἕτιος: ἐνδέχεται καὶ νὰ συμβῆ καὶ
 μὴ συμβῆ: ἀλλὰ χαλιναγωγῶντας τὰς ἐλπίδας τὴν,
 εἶκει πρόχειρος ἔσσει εἰς τῶ δὲ τυχη, ὅσον εἰς τῶ
 δυσυχῆ ἐκβασίῳ: καὶ ὅτι τῶτο ἕτε πρᾶγμα τὸ συμ-
 βαίνει, τὸ ὁποῖον αὐτὸς νὰ μὴ προεῖδε, καὶ νὰ μὴ
 ἐπρόβλεψεν. Ἀλλ' οἱ ἄφρονες ὅτι κατὰ καλῶς ἔμφα-
 σις τινὸς ἐπιχειρήματος, τὰ ὁποῖα τὰ προσιμῖα φαίνου-
 νται ἰσασάν καλὰ, πηδῶν ἀπὸ τῶ χαρῶν, καὶ πλέον τὸ
 κέρειν ὡς τελειωμένον: ὅταν ὁ φρόνιμος καλῶς εἰδο-
 ποιημένος τὰς μεταβολὰς τῶ κόσμου, ἕτε πείθει πώ-
 ποτε ἢ ἑαυτὸν ἢ ἄλλους, ὅτι ὅλη ἡ ἡμέρα μέλλει νὰ
 εἶναι ἀγαθὴ, ὅταν δὲν ἡμπρεῖ ἀσφαλῶς νὰ προβλε-
 ψῆ τῶ ἑσπέριον. Τὸ εἶπεν, ὅτι ὁ φρόνιμος, μὴ ὅ-
 λον ὅπου δὲν τὸ συμβαίνει καὶ γνώμῳ τὸ ἐπιχειρη-
 μάτῳ, καὶ ὅμως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἕτε ἔχει ὅτι

να ἐλέγχει ἑαυτὸν. Διότι τί πταισίμων ἔχει αὐτὸς, ὅταν δὴ ἀπὸ μέρους τε ἐνεργεῖ πᾶν ὅ,τι ἀπαιτεῖ ἢ καλὴ ἐκβασίς τῷ σκοπῷ τε ἢ ἔπειτα κανὼν ἀνέλπιστον συμβεβηκὸς, ἢ ἄλλο ἀπροσδόκητον ἐμπόδιον τῷ ἀναξίει ὅλα τὰ μέτρα; Καὶ ἐνταῦθα πρέπει νὰ σηλιτῶσωμεν ἐκείνῳ τῷ τόσον τεξιμυκῶν ἀδικίῳ, τῷ ὁποίῳ ὁ κόσμος πάποτε δὲν ἔπαυσε νὰ ἐπαινεῖ: ἦτοι τὸ, νὰ κένηται ἢ ἀξιώτης ἢ ἡ ἀναξιώτης ἐτινος ἐπιχειρεῖται ὑποθέσεις μόνον ἀπὸ τῷ καλῷ, ἢ ἀπὸ τῷ κακῷ ἐκβασιν. Ἀγκαλὰ ἔτε μέ λανθάνει ἐκεῖνος ὁ περιβόητος κανὼν, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι μᾶς ἀφῆκαν, „ *Extrema semper de antefactis iudicari*, ἦτοι τὰ ἄκρα ἢ τὰ τέλη πάντοτε κένην τὰ προλαβόντα. Καὶ ἔμως αὐτὸς εἶναι εὖας κανὼν δίκαιος μὲν εἰς μερικὰ περιστατικά, καὶ ὅμως ἀδικιώτατος εἰς μύρια: καὶ εὖας κανὼν, καὶ τὸν ὁποῖον ἔτ' ἐνεργεῖ πᾶποτε νὰ κερῶν ὅστις μὲ τὸς τῷ δίκολίῳ τὸν ἐνεργεῖ, ὅταν κένην τὸς ἄλλης. Ὅσοι κένην μὲ τὸ βάρης τῷ τῷ κανόνος, ἐκλαμβάνεν τῷ τύχῳ ἀντὶ τῆς Φρονήσεως, τὸ ὁποῖον εἶναι εὖας παμφανέρον πταισίμα. Καὶ ἀγκαλὰ ἦτον ἐπιθυμητὸν, ὅτι ὅστις δίδεται φρόνιμος, νὰ εἶναι καὶ δῖτυχῆς ἐπίσης: καὶ ὅμως τὸ ἀναμφίβολον εἶναι τῷ, ὅτι ὁ ἀγνωστος δῖτυχῆς, ἐὰν τῷ σήμερον γελᾷ ἔξ' ἀμμίαν καλῷ ἐκβασιν, ἀλλ' εἰς πολλὰς ἔπειτα περιστάσεις κλαίει: καὶ τῷ, ἔξ' τὶ πράττει καὶ τύχῳ: ὅπως ὁ φρόνιμος πράττει καὶ λόγον, ἦτοι μὲ θεμέλιον: ὡσεύ, ἐὰν δὴ σήμερον δὲν τῷ ἀποβαίνει τὸ ἐπιχείρημα κατὰ γνώμῳ, ἀλλ' ἴσως αὐτὸν ἐπιτυχαίνει τὸν σκοπὸν τῷ. Ἡ θερμὴ δοκοφροσύνη μᾶς παρακινεῖ ἐνίοτε νὰ τεχνολογεῖμεν τὰ ἔργα ἔξ' ἄλλων, καὶ νὰ γαυριῶμεν φωνάζοντες: ἔπως

φόβος τῷ, νὰ μὴ ὑποχρεωθῆν πολλὰ, ἢ τῷ, νὰ μὴ ἐμβῆν εἰς διαφορὰς μὲ κἀν-ία, καὶ ὅμῃ μύητοι παρρόμοιοι σοχασμοί: καὶ ἔπος, ὡς ἡθέλων μὲν πολλὰ νὰ πράξεν, καὶ ὅμως πέραν τῷ δέοντος προσεκτικοί, ὑποπτοι, δειλοί, ἔτε καταρθάνων τί ἢ δι' ἑαυτῆς, ἢ ἔτε τῆς ἄλλης. Καὶ ἐπ' ἀληθείας τῆς φαίνεται, ὅτι δὴ καὶ τῶν τὸν ἔσπον κυβερνῶνται φρονιμώτατα, ὅταν ἔτε αἰδανόνται, ὅτι εἷας φρόνιμος καλὸς μόνον ἔτε τὸ μῆδον, καὶ εἰς τῆς ἄλλης φρονίμους εἶναι εἷα μῆδον, καὶ ὅτι ἡ περιστῆ Φρόνησις γοντῆ τῷ παλιμβελίαν. Ἀλλ' ἡ ὄτως Φρόνησις φθάνει, ὅτι προλαβόντως νὰ πληροφορηθῆ, ὅτι τὸ δεῖνα πράγμα εἶναι δίκαιον, ἀρμόδιον, καὶ ὅτι πιθανῶς τῷ τάξει τῷ καλῷ ἔκβασιν: καὶ ἐν τῷ ἅμα μὲ ἀνδρείω τὸ ζῶεται, χωρὶς νὰ συγχίζεται ἔτε ἀπὸ τὰ ἔμποδα, ὅπῃ ἀπαντᾶ, ἔτε ἀπὸ τὰ συμβεβηκότα, ὅπῃ προσκρῖει: ὅταν ἔτε ἰσυχάζει, ἔως ἔ δὲν βλέπει τὸ τέλος. Εἶναι πειρῆμον τὸ ἀπόφθεγμα εἷος ἀρχαῖε φιλοσόφου, βελδύε μὲν βραδείως, πράττει δὲ γονταίως. Οὕτε πρέπει νὰ δειλιώμῃ ἔτε τὸ ἔλον. Πρέπει νὰ πράττομῃ παν τὸ δυνατὸν, ὡς μῆδον νὰ φυχαίνωμεν: καὶ ὅμως ὅταν ζητεῖται, ἔτε πρέπει ἔτε τῷ νὰ παραιτηθῶμῃ τῷ πράξιν τῷ δίκαιε, καὶ νὰ παραβλέψωμῃ τὸ χέος μας. Ὄχι, δὲν εἶναι πταιῆμα τῷ φρονίμῃ, ὅταν ἄλλος ἀδικα συγχίζεται. Ἀρμόζει, ὅτι νὰ μεθοδύωμῃ, νὰ ὑποφέρωμῃ, νὰ ἐπαναλαμβανώμῃ, ἔτε νὰ ἀρκέμιθα μὲ τῆς πρώτας δοκιμαῖς: πρέπει πάντοτε καὶ πρὸ πάντων νὰ προβαίνωμῃ μὲ τὸ θάρρος, ὅπῃ μᾶς ἐνσάζει ἡ δικαιοσύνη: πρέπει νὰ μὴ ἀφύωμῃ τὰ λόγια νὰ μᾶς ἀποθνήσκουσι εἰς τὸ εἶμα, πάντοτε ὅμως νὰ τὰ σωξοφύωμῃ μὲ τὸ σέ-

βας, μὲ τὴν τιμὴν : καὶ πάντα ταῦτα νὰ πράττω-
 μῃ, χωρὶς ποσῶς νὰ ἀναξέπωμῃ ἐκεῖνο τὸ ἄλλο ἀ-
 πόφθεγμα : *Meglio è riezare, che rompere*, ἤτοι
 κάλλιον νὰ μαλάσσωμῃ, πᾶρξ νὰ κλῶμῃ. Ὅποιος
 ἔπειτα διοικεῖ, καὶ ἔποιος ἀπλῶς ἐνεργεῖ ὑποθέσεις :
 αἰοίμονον ! ὅταν δὲν μαλάσσεται, ὅταν πάντοτε ἰχυ-
 ρογνωμῆ δὲ ὅτι μὲ δίκαιον τὸ ζητεῖται : ὅταν, λέ-
 γω, ἔτε κερδαίνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πᾶρ ὁ πεισ-
 ματικώτερος, ἢ ὁ θρασύτερος. Ἀλλ' ἐγὼ ἠθέλ' εἶμι
 εὐας ἄφρων, ὅταν περιωσότερον ἠθέλ' ἀπλωθῆ περὶ
 τῆς τῶ προκειμένης : διότι ὡς καὶ τὸ ὀλίγον, ὅπερ
 ἐξέθεσα, περικλείεται εἰς ἐννοίας ἄκρως γενικὰς, αἱ
 ὁποῖαι εὐκόλα μὲν ἐννοῦνται, καὶ ὅμως δύσκολα ἐνε-
 ργῶνται. Καὶ βέβαια ἔπρεπεν, ὅτι αὐτῷ τῷ πρά-
 ξιν ἕκαστος ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ τῷ ἐφοδιάζῃ, καὶ ὄχι νὰ τῷ
 προσμνή μόνον ἀπὸ τὰ βιβλία, καὶ πολὺ ὀλιγώτερον
 ἀπὸ ὁποῖον ἐζώθη νὰ ἐκθέσῃ ὀλίγες εἴχες περὶ τῶ-
 τος. Ἀλλὰ δὲ τῷ αὐτῷ αἰτίαν δὲν ἐπιχειρῶμαι
 νὰ ὀμιλήσω καὶ μέρος ἔτε περὶ τῶ δαφέρων κλάσεων ἢ
 εἰδῶν τῆς Φρονήσεως, ἢτοι περὶ τῆς μερικῆς, ὅπερ διδ-
 δεῖται τὰ μερικὰ ἦδη ἐκάστω : περὶ τῆς οἰκονομικῆς,
 ὅπερ διΐθυει τῷ οἰκονομίαν, ἢ τῷ κυβέρνησιν τῶ ὑ-
 ποστατικῶν : περὶ τῆς στρατιωτικῆς, ὅπερ ἀφορᾷ τῷ
 ὄρθῳ ἐπιστάσιαν τῶ πολέμου καὶ τῶ στραδέματος : περὶ
 τῆς βασιλικῆς ἢ πολιτικῆς, ἔπερ ἀποβλέπει πὴν καλὴν
 διοίκησιν τῶ δημοσίᾳ. Καὶ ὅμως, ὅπως καὶ ἀνωτέρω
 προεῖπα, ἢμπόρει τινὰς ἐνταῦθα νὰ προθέσῃ καὶ ἄλ-
 λας κλάσεις, ὡσανὲν τῷ παρῆκῳ, τῷ ἀνδρῆκῳ,
 τῷ αὐθεντικῳ, τῷ διδασκαλικῳ, αἱ ὁποῖαι συμ-
 βάλῃεν εἰς τῷ ὄρθῳ κυβέρνησιν τῶ τέκνων, τῶ γυ-
 ναικῶν, τῶ δέλων, τῶ ὑπηκόων, τῶ μαθητῶν : καὶ

πλειόν τῷ ἐμποικίῳ, τῷ αὐλικῷ τὴν γεωργικῷ: καὶ τί πλέον; Ὅσαι κλάσεις, ὅσαι ἐπαγγελίαι δίδονται, ὅλαι ἀπαιτῶν μίαν διωρισμένῳ, μίαν μερικῷ Φρόνησιν. Ἀλλ' ἡ μόνη ὄφισ ἐνὸς τόσον δρυχῶρε ἐπιχειρήματος ἀρκεῖ ἕκαστον νὰ φοβίσῃ, καὶ ἄρα τῶτο ἄς περὰ σωμῆν καλῆιον ἐμπρός.

Πρὶν ὅμως προχωρήσωμεν, ζητῶ ἄδειαν, ὅτι καὶ στραφῶ πρὸς τὰς νέας, εἰς τὰς ὁποίας ἢ μόνον ἢ κυρίως προσφρονῶ πῦτον τὸν ὁποιοῦνδήποτε κόπον μου. Ἀλλ' ὡ ψυχρὰ εἰδήσεις, ὅπερ ἦτον ἐκείνη, ὅπερ ἀνωτέρω ἐπρόλαβα νὰ τὰς δώσω, σημειώωντας, ὅτι δὴ ἡ Φρόνησις δεῦ εἶναι χαρμμία εἰκίατων ἀρετῶν! Καὶ ἐπ' ἀληθείας, ὅταν αὐτοὶ ἐλλειπῆς ἀπὸ τῷ ἀναγκαίῳ διάκεισιν καὶ ἀπὸ τῷ ἐμβριθεῖ ἐμπειρίῳν, δίδονται νὰ ἐνεργήσωσι πράγματα, ὅπερ ὑπερπιδουῖ τῷ συνειδησμένῳ των χῆσιν: εὐκόλα σφάλου, ἢ ἀπατῆται. Οὐ μίῳ, ἀλλὰ τὰ χειρότερα πάχον, ὅταν, χαμένον τὸ κεντῶν τῆς δισειβείας καὶ τῶ λόγου, περιπίπτων εἰς κριτικὴ ἐλάττωμα: καθότι ὑσερημένοι ἀπὸ τῷ ὀδνησίῳ τῆς φρονήσεως, ὡσεὶ ἢ νὰ ἀποσυρθεῖν, ἢ νὰ σκεπασθῶν ἐκεῖνο τὸ σφάλμα, πράττων μεγαλήτερα. Τέλος πάντων, τὰς ἀπαντᾶ ἢ βλάβη, ἢ πεινῆ, καὶ αὐ ὄχι, ἀλλὰ καὶ ἢ δυσφημία, ἢ ἐνθροπῆ: ὅταν λέγω ὁ καιρὸς ἐπρεπε νὰ τὰς χησιμύῃ, κυρίως, ὡσεὶ νὰ ἐφοδῆθεῖν με τῷ προῖκα τῆς ὑπολήψεως, ὅπερ συνοδῶει παρὰ πάντα τὸν βίον. Διὰ τῶτο λοιπόν, ἔξω ἀπὸ ὅσα ἀνωτέρω προῖπα, ἄς ἐγκαλιθεῖν δὲ μὲν καὶ αὐτὰς τὰς ὀλίγας παρκειύσεις, ὅπερ ἐνταῦθα ἐπιφέρω. Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ, ὅταν βλέπω ἐνῶν σωπεῖν, ἐνῶν φρόνιμον, ἐνῶν θεοφοβέμερον νέον, ὅστις μιστῆ τῷ ἀμέλειῳ, καὶ πο-

278 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

λυ πλῆρον τὸ ἐλάττωμα : ὅστις ἰξέρει νὰ σμίγη ὁ
 μὲ μὲ τὸν χαριεντισμὸν τῶν σεμνότητων : ὅστις χωρὶς
 νὰ περιπλεχθῆ μὲ τὰς γεώδεις ἔρωτας , πράττει ἐχ
 ἤττον , καὶ ομιλεῖ μὲ ἐλκυστικὸν ἔροπον , ἐπεὶ τὸ οἰ
 κειοποιεῖ ὄλων τῶν ἀγάπων : μὲ φαίνεται , ὅτι δὴ
 νὰ βλέπω εἶνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα κειμήλια τῶν πολι
 τειῶν : καθότι ὁ ποιῆτος νέος κατ' ἀξίαν ἠθέλε ρηθῆ
 εἰς τῶν ἠλικιωτέρων ἔν' ἀξιότιμον πρᾶγμα , καὶ ὁ μὲ ἀ
 ξιότιμωτερος πλέον πᾶρ ἑκατὸν γέροντας , ὅπως φέρει
 τὰς αὐτὰς ἀρετὰς . Καὶ ὁμῶς ὡς αὐτὸς νὰ φθάσῃ
 εἰς πῶς τὸ προτέρημα , ζητεῖται ἡ καλὴ θείλησις , καὶ
 περιπλέον ἔχει μείον ὁ ἐξυς , ὁ χρητικὸς νῆς , ἀλλὰ
 καὶ ἡ σπασοῦν βίασιμος καὶ σαφὴς διάνοια , ὡς νὰ
 θεωρῆ , καὶ νὰ γινώσκῃ ὅ,τι ὠφελεῖ , ἢ βλάπτει , ἢ
 ἐστι δυσαρτεῖ , ἢ δυσαρτεῖ , καὶ τὰ ἐξῆς . Καὶ ἐπ'
 ἀληθείας ἀπὸ τὰς θερμὰς κεφαλὰς , καὶ ἀπὸ τὰς φλο
 γώδεις ἢ ἐξῆς νόας , ὀλιγώτατοι δίδονται , οἱ ὅποιοι
 νὰ μὴ πείων τῆς πποχῆς φρονήσεως σήμερον εἶναι γρό
 στον , καὶ αὐτοῖον εἶνα ἄπωσημα . Αἱ ἐλαφραὶ ἔπειτα ,
 αἱ παλὶμβελοὶ , αἱ μάταιαι , αἱ ἀσόχαστοι , αἱ φαν
 τασιώδεις κεφαλαὶ , ὅχι μόνον δὲν ἰξέρων , ὅπως νὰ
 δεξασκῶν τῶν φρονήσων , ἀλλὰ δὴ φαίνονται καὶ ὡσαύ
 τῶσαι κενυρομενοὶ ἐχθροὶ . Ὅσον δὲ τὰς ὑτέρας ,
 ἴσως ἔτε δίδεται θεραπεία , καὶ ἴσως μάταια ἠθέλε
 ζητῆται εἰς τὰ φαρκοπωλεῖα τῶν ἰατρικῶν . Διὰ ὅ
 πειον ὁμοῖ εἶναι ἐφωδασμενοὶ ἀπὸ φλογώδη νοῦ :
 βίβλια καὶ ἡ ἀνάγνωσις , ἡ μελέτη , ἡ καθ' ἑαυτὴ μά
 ρη , ἡ ἀνένδοτος ἐγκράτεια : θυμῶσια σωκισφίρου
 πρὸς τῶν ἀπέκτισιν εἰς ἀρκτεῖ ἐφοδία φρονήσεως ,
 καὶ ἀν' ὅχι εἰς ὅλας τὰς πράξεις ἢ σωλομιλίαις , ἀλλὰ
 καὶ εἰς τὰς περιωστέρας .

Ὅτε

Ούτε ἀρκεῖ ὁ φύσει ἐμβειθῆς νῆς, εἴτεν ὁ ἀποβιβηκῶς τοῖστος μὲ τῷ μελέτῳ. Ζητεῖται περιπλέον καὶ ἡ ἀναγκαιοτάτη ἐγκράτεια, περὶ τῆς ὁποίας θελομένη ὀμιλήσει ἐν οἰκίῳ τόσῳ. Ἐὰν ἡμεῖς ἀγαπῶμεν, ὅτι ἡ Φρόνησις νὰ βασιλεύῃ ἐνδονμας, χρεάζεται, ὅτι δὴ αἱ ἐπιθυμίαι νὰ χαλιναγωγῶνται, καὶ ὅτι τὰ πάθη νὰ δαμάζωνται: ἀλλέως, ἦτοι ἐὰν εἴα, ἡ μάστις ἐὰν περισσότερα βασιλεύῃ ἐνδονμας: ἡ ἀπόφασις εἶναι δομῶν: ἡμεῖς πρέπει νὰ πράξωμεν ἀτόπως, πρέπει νὰ χλιδασθῶμεν, πρέπει νὰ ἐλκυσθῶμεν τὸν τίτλον τῆς ἀφρόνων. Τὸ ἴδιον τῆς παθῶν, ὡς καὶ ἄλλοτε ἐρέθη, εἶναι, ὅτι νὰ ἐπιπροσθῆν τῷ διανόειαν, νὰ ἐμποδίζωμεν τῷ μελέτῳ, νὰ συμβελλῶμεν, ἢ νὰ μηχανῶνται ὑπολήψεις ἐκ ἁμέξου ἐναντίας τῶ λόγου, καὶ τῶ ἀγίου Νόμου τῶ Θεοῦ, ἐν βραχυλογία ἐναντίας τῆς Φρονήσεως, τῷ ὁποίῳ ὁποῖος δὲν ἔλαχεν ἐλαφρόγνωμος, ἔπρεπε πλέον πᾶρ ἄλλο πρᾶγμα νὰ πωθῆ. Ὅλα τὰ ἀκμαῖα πάθη ἔχον τὸ ἴδιωμα νὰ ἐμφανίζωμεν τὰ μικρὰ ὡς μεγάλα, καὶ τὰ μεγάλα ὡς μικρὰ. Ἡ Ψυχὴ μὲ αὐτὰ τὰ ἔμματα ὄχι βλέπει, ἀλλὰ δὴ παραβλέπει. Ὅταν ἡ καλὴ Φρόνησις, ἡ ὁποία μᾶς παρακινεῖ νὰ ζυγασθῶμεν κελῶς τὰ πρᾶγματα, δὲν προλαμβάνει νὰ ἁσκηθῆται αὐτὰ τὰ νῆφ: πρόσμυρ παχέα σφαλμάτα καὶ ἐν τῷ πράττειν καὶ ἐν τῷ κρῖνειν. Καὶ περιέργασαι ὀλίγον: τίς εἶναι ἐκεῖνος ὁ δολοῦς, ὅπως μὲ τὸσῳ δολοῦσαν καταφορεῖ τοὺς δέλεος του, ὅπως δὲ παραμικρὰ ἀντίρρησιν ἔτινος συλλαλεῖ μὲ αὐτὸν, μαρίζει, ὅπως τὸσον πρόχειρα γνωμομαχεῖ μὲ τῷ γωμικῶς, καὶ μὲ ὄλον ὅπως ἄλλως φροῖμη: θέλεις ἀκέραι, ὅτι δὴ αὐτὸς εἶναι εἴα ἀνδράποδον

280 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

πῶς ὀξυθυμίας, πῶς ὁποίας τὸ νῆρον κάθε σπινθήρ
 ἀρκεῖ νὰ τὸ εἰσάγῃ. Καὶ ὁμως πρόδεισαι, καὶ ὅτι
 αὐτὸς κυριεύεται ὄχι μόνον ἀπὸ τῆς ὀξυθυμίας, ἀλ-
 λά καὶ ἀπὸ τῆς περὶ τὴν αὐτοφιλοτιμίαν, ἢ τοῦ ἀπὸ
 τὸ πάθος πῶς ὑπερηφανίας, ὅπως φασκάνει τὴν καρ-
 δίαν τε, καὶ ἀναδύει τὴν χολήν τε. Καὶ ὁμως ἔτε
 ὀλίγων ἐκοπίαζον ὅστις ἠθέλ' ἐπιχειροῦν νὰ ἐκδέσῃ
 ὅλα τὰ γελοιώδη, ἢ ἀποπα ἔργα ἔτινος ἀφωύεται καὶ
 κράτος νὰ κυριεύῃ ἀπὸ τὸν ἔρωτα, ἀπὸ τὸν φόβον,
 ἀπὸ τῆς ζηλοτυπίαν, ἀπὸ τὸ μῖσος, καὶ ἐπομνεύας
 ἀπὸ ἄλλας παρομνίας παραγοποιίας συγκινήσεις. Ὅ-
 ταν αὐταὶ συμβαίνεν σφοδραὶ, συμπεριφέρων ὁμῶ καὶ
 τὴν ἀφροσύνην, καὶ πολλάκις τὴν ἀσέβειαν. Καὶ
 δεῖ τὸτο ἕκαστος ἐπρεπε νὰ φροντίζῃ, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἀ-
 παμπλεῖ ἀναδύεται νὰ μὴ τοῦ κυριεύων τὸν οἶκον δε-
 σποτικῶς, ἢ καὶν σαθρὰ καὶ ἀποφασισικὰ νὰ τὴς διώ-
 κῃ. Ἐλεγον ὁ Ἀριστοτέλης, ἔτι μία ἀπὸ τὰς πολλὰς
 τὰς φροντίδας ἦτο: καὶ τὸ, νὰ παραγγέλλῃ εἰς τὴς μα-
 θητὰς τὴν σιωπλήν: παραγγελία, ὅπως τὴν ἔρασι-
 δι ἀπὸ τὸν Πυθαγόραν, εἰς τὸ σχολεῖον τὸ ὁποῖον
 κάθε μαθητὴς ἀχρηστώτως ἐχρεώσεται νὰ φυλάττῃ μίαν
 πενταετη σιωπλήν. Ἀλλ' εἰαὶ ἡ φύσις ἐπροίκισε καὶ τὴς
 νέας μὲ τὴν γλῶσσαν: δεῖ τί ἡμεῖς νὰ τὴς ὑσερῶμεν
 τὸσον καιρόν; Καὶ ὁμως τὸτο ἔτε θέλει νὰ εἰπῇ, ὅ-
 τι τάχα οἱ νέοι πῶς νὰ μὴ λαλῶν μὲ τὴς ὁμοίως
 πῶν ἢ περὶ τῶν μαθημάτων πῶν, ἢ περὶ τῶν παιδικῶν
 πῶν ἐπιχειρημάτων: ἀλλὰ ὅτι, ὅπως λαλοῦν ἐμβριθῆ
 ὑποκείμενα, καὶ ὅπως συνομιλοῦν σοφοὶ ἄνδρες, ἢ
 ἔτε πραγματεύονται ὑψηλὰ πράγματα: ἐκεῖ ἡ ὠ-
 ρισιότερα δ' ἡ γλωττία τὴν νῆς εἶναι τὸ νὰ ἐξούρη νὰ σιω-
 πῶν, καὶ τὸ νὰ ἐξούρη νὰ ἀκῆ. Ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωκε

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ. Κεφ. ΚΘ. 281

δύο αἰτία, καὶ μίαν γλῶσσαν: σημεῖον λοιπὸν, ὅτι
 πλείον πρέπει νὰ ἀκώμῃ, πᾶρξ νὰ ὀμιλῶμῃ. Καὶ
 ἐπ' ἀληθείας πώποτε ἡ φλυαρία δὲν ἐξημάτισε χα-
 ρακτῆρ τῶ φρονίμου: καὶ ἔσω ὅποιασδήποτε ἡλικίας τύ-
 χῃ. Τῆτο ἔως καὶ ἡ θεία Γραφή μᾶς τὸ προεῖπε.
 Ὅσον ἔπειτα ἔξ' τῆς νεανίσκου, ἔτε ἄλλο χρειάζεται,
 ὥστε νὰ οἰκειοποιηθῆν τὸν τίτλον τῆς ἀφρόνου ἢ ἀφι-
 λῶν, πᾶρξ ἡ ἐλεύθερονομία. Ἀλλὰ πῶς νὰ ζητῶν
 αὐτοὶ, ὅτι νὰ προπηθῶν εἰς τὸ μῖσον, καὶ νὰ μιμνῶ-
 νται τῆς πράκτορας εἰς πράγματα, ὅπως ἡ διανοία των
 ἀκόμι δὲν φθίνει, καὶ ὅπως ζητεῖται σκέψις καὶ δοκι-
 μή; Καὶ ἐπ' ἀληθείας δὺκολώτατα συμβαίνει, ὅτι
 αἱ ἐρωτήσεις των καὶ αἱ κρίσεις των, (ἔσωσαν ἔπαινοι,
 ἔσωσαν κατηγορίαι,) ἔξ' τί ἢ ἀφελείς ἢ ἄτοποι,
 νὰ προξενῶν ἡ γέλοιοι ἢ κατηγορίαν. Πρέπει τὸ λοι-
 πὸν νὰ μάθῃ, πρῶτον νὰ σιωπῶν, καὶ ἔπειτα νὰ λα-
 λῶν. Πρέπει νὰ ἐξέρου, ὅτι πολλὰ γινώσκει ὁ-
 ποῖος δὲν γινώσκει, γινώσκει ὅμως νὰ σιωπᾷ. Καὶ
 ἔξ' αὐτῆς κυρίως ἀδεται ἡ παροιμία, ὅμοια σφαλι-
 σὸν μύγας δὲν πιάνει. Ἀλλ' ἔως καὶ ὅστις ἐγήρασεν
 εἰς τὸν κόσμον, δυσκολόβεται ἐνίστε νὰ φυλάττῃ τὴν
 παραγγελίαν, ὅ καιρὸς τῶ λαλεῖν, καὶ καιρὸς τῶ σι-
 γᾶν. Τητέσι νὰ γινώσκῃ περὶ τίνος πρέπει νὰ λα-
 λῆ, ἢ νὰ σιωπᾷ εἰς τῶσας ἁφῶρας περιτάσεις ἢ
 συμπεριφορᾶς τῆς ὀμιλίας. Ὡς τῶσον πρὸν ἀπαρτι-
 θῆ ὁ νεός, καὶ πρὸν ἐμβριθωθῆ τὸ κειθῆριον, ἡμ-
 πόρει ὁ νέος, ὅταν εἰς τῆς σιωδῆξίβας ἄλλο δὲν
 καλοενεργεῖ, πᾶρξ τῶ αἰτίας, νὰ φέρῃ ὅλα τῶ χα-
 ρακτῆρίσματα τῶ φρονίμου. Ἐτι φρονιμώτερος ἔπειτα
 θέλει ἐμφανισθῆ μὲ τὸν καιρὸν, ὅταν ἐξέρει νὰ ἐκ-
 λῆγῃ, ἢ νὰ ἀγαπᾷ ἐκείνας τῆς σιωδῆξίβας, εἰς

282 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

ταίς ὁποίας δὲ ἔχει χάραν ἢ σμικρολογία, καὶ εἰς
 ταίς ὁποίας δὲ δοκιμῆ ἢ φρόνησις καὶ ἢ ἀγχίνοια: ὅπερ
 καὶ γελαῖ μὲν ἐπίστε, εἰ δὲ λήγεται κἀνὼν γελοῖον,
 καὶ ὅμως γελοῦντας ἢ πορεῖ ὅμῃ καὶ νὰ μάθῃ. Καὶ ἐπὶ
 ἀληθείας τὸ, νὰ συμπράττῃ μὲ ὅποιον εἶναι φρονιμώ-
 τερος, καὶ γινώσκει περιωρότερα ἀπὸ αὐτὸν, τὴ ἀπο-
 βαίνει εἰς ἄλλο ἄλλο φρονησεως, καὶ εἰς ἄλλο ἄλλο ἐκεί-
 να τὴ κόσμῳ, εἰς τὸν ὅποιον προπαρασκυάζεται νὰ
 ἐμβῆ.

Τέως εὐφρόνιος ὅθεν ἐγύμισα, διορίζω, ὅτι πρέ-
 πει νὰ παρηγγέλλωμῃ συνεχῶς τὰς νέας, νὰ κρατῶν
 πῶποτε ὑπὸ ὄφιν, εἰ δὲ ἐπιθυμῶν νὰ γινῶν ἔμπειροι καὶ
 φρόνιοι, τὸ τέλος τῶν πράξεων τῶν, καὶ ἐκείνο δὲ τὸ
 καλὸν ἢ κακὸν, ὅπερ πιθανῶς ἐνδέχεται νὰ συμβῆ: καὶ
 πρὸ πάντων ἐκείνο, ἐπαύω εἰς τὸ ὅποιον ἔχῃ καλῶς
 νὰ οἰκονομῶν τὸ ἐνεσῶς, ἢ τὸ μέλλον. Οὐτε ἢ μ-
 πορῶ, ὅπως καὶ αὐθις ἀρκετὰ νὰ τὸ ἐκθέσω: ὁ Ἄν-
 θρωπος συχεῖται σφάλλει, ἀμαρτανῶν, καὶ ἔρχεται εἰς
 μετανοίας, καὶ πολλὰκις ἴσως καὶ εἰς ἀθλιότητα, καὶ ἢ
 εἰς τῶν ἢ εἰς ἐκείνον τὸν κόσμον: καὶ ὅλον τῶν, μὲ
 τὸ νὰ ἀφῶν μόνον τὸ ἐνεσῶς. Μὲν ἔξῆρῶντας αὐ-
 τὸς, καὶ μὴ θέλωντας νὰ ἐκτείνῃ τὸ βλέμμα καὶ εἰς τὸ
 μέλλον, ἢ τὸ νὰ σκεφθῆ, εἰ δὲ ὅτι τὴ φαίνεται κα-
 λὸν, ἀπολαυσικὸν, χρήσιμον: ἰσχύει νὰ τὸν ζημιώ-
 σῃ, τὰ τὸν ψυχρῶν, ἢ νὰ τὸν ἐνδοπιῶν μὲ ταῦ-
 τα: προχωρεῖ θειραπείωντας τὰς ἐπιθυμίας τῶν, ἀγ-
 καλιάζει τυφλῶν τῶν ὄμματι καθεῖς ἢ δὲν, πράττει
 ἐκδικήσεις, συνάγει παράλογα κέρδη, ὁμιλεῖ δὲ τὰς
 ὑψηλὰς καὶ δὲ τὰς χαμηλὰς χωρὶς σέβας, χωρὶς συ-
 σολίῳ, κλυάθει τὰς πράξεις καὶ τὰ λόγια καθεῖς πλη-
 σίον, καὶ ἔτω καθεῖς ἔξῃς. Ἐκ τῶν ἐναντίῳ ὁ φρόνιος

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, Κεφ. ΚΘ'. 283

πανταχὲ μεταχειρίζεται τὴν σαθρῶν. Ἐὰν ἐγὼ πράξω (λέγει κατ' ἰδίαν,) τῆτο : τάχα τί θίλει μ' ἀκολυθήσει ἢ μεθ' ἑα μῶνα, ἢ μεθ' ἑα χέριον, ἢ τὸ πολὺ μὲ θάνατον; Ἡμεῖς παρατηροῦμεν ἀνθρώπους ἀμαθεῖς, πτωχεύς, ποταπὲς, οἱ ὅποιοι, μ' ὅλον ὅπε ἀγνάμματοι καὶ βραδυώεις, καὶ ὅμως γινώσκον νὰ μεταχειρίζονται αὐτῶν τὴν σαθρῶν, καὶ νὰ προχωρῶν με φρόνησιν εἰς τὰ ἠθικὰ ἔργα των. Ἄν ἐγὼ κλέψω, (λέγει κατ' ἰδίαν) αὐτὸ ἐγὼ πράξω ὅ,τι με συμβελλῶν πῶρα ὁ θυμὸς, ἢ ἐπιθυμία, ἢ φιλοκέρδεια, καὶ τὰ ἐξῆς : Ἐγὼ νὰ κακοπάθω ἢ εἰς τῆτον ἢ τὸ πολὺ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. Ἐγὼ νὰ σύρω κατ' ἑμαυτῆ τὴν ὀργὴν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἴσως μίαν κρίσιν, μίαν ἀδύνατον, ἑὴν κίνδυνον, ἢ ἴσως ἄλλας ἀθλιότητας. Ὁ Θεὸς θίλει συγχωρήσει, ὅτι νὰ μαθητεύθῃ παν ὅ,τι ἐγὼ μελετῶ νὰ πράξω κρύφια. Τὸ ἴδιον ἔπαθον καὶ ἄλλοι. Ὅχι μόνον αἱ οικεῖαι, ἀλλ' ἕως αἱ πεδιάδες, ἕως τὰ δάση ἀκέρυ. Περισσότερον ἢμπορεῖ νὰ με βαρύνῃ τὸ κακὸν, ὅπε ἐνδέχεται νὰ με ἀκολυθήσῃ, παρ' ἢ παρῆσα ἠδονή. Πρέπει λοιπὸν νὰ τὸ πράξω; Ὅχι, δὲν θέλω νὰ τὸ πράξω. Ἡ φρόνησις δὲν τὸ συγχωρεῖ, ἢ εὐτακτος φιλαυτία δὲν συγκαταβαίνει, αὐτὴ τὸ ἐμποδίζει : μακρὰν τὸ λοιπὸν. Ἐκ τῆ ἐναντίας πόσοι ἄλλοι δίδονται, νομιζοῦμεν ἄλλως αὐτῶν ἀφ' ἑαυτῶν κερτικώτατοι, οἱ ὅποιοι χάνεται εἰς τὸ ἐνεῶς, χωρὶς νὰ προβλέπῃν τὸ μέλλον, καὶ ἀκολυθῶς περιπίπτῃν εἰς μυρίας ἀθλιότητας, ἀρρώθιας, πτωχίας, καὶ τξ'. Καὶ περιεργαθῆτε ὅσας κρῆζομεν κακοτύχας, κακομοίρας. Ὅστις ζυγοσαθμίσει προσεκτικῶς τὸν βίον, ὅπε διάγειν, καὶ τὰς πράξεις ὅπε πράττειν, θίλει, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον

284. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

ἔχει ἡ φερα τῷ καιρῷ, ἀλλ' ἴδιοι οἰκοδομοῦν τὴν ἀτυχίαν των. Οὐτε φθαίνει, ὅτι δὴ τινὰς κατ' ἄλλας καταστάσεις γὰρ ἑδουκίμη: ὅμῳ μὲ τῷτο ζητεῖται ἀπαραιτήτως καὶ ἡ Φρόνησις. Ἐσυνειδίξεν ὁ καρδινάλιος δι' *Richielien* γὰρ λέγει, ὅτι κακότηχος καὶ ἀφρων εἶναι δύο συνώνυμα: καὶ ὁμοίως αὐτὸς ὁ κανὼν σφάλλεται μεγάλως, ὅταν προσαρμόζεται εἰς τὰς αὐλικὰς, εἰς τὰς στρατηγὰς, εἰς τὰς πολιτικὰς, καὶ εἰς ἄλλας ἀκόμι, ὅπως πολλακις ὑπόκεινται χωρὶς πταισίμον εἰς πολλὰς ἔσπαρ τῆς τύχης. Ἡ φρόνησις (ἔσω καὶ ἡ ὀξύτατη,) ἔτε ἀρκεῖ πτωχεῖα καὶ πάντοτε γὰρ προβλέπει τὸ παῦ. Μετ' ὅλον τῷτο ὁ συνήθης δρόμος τῷ κόσμῳ μᾶς παρασαίνει: ὅτι δὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ φρόνιμος προχωρεῖ ἔμπρὸς, καὶ ὅτι ὁ ἀφρων, ἀκόμι καὶ ὑψιμμένος, κατακρημνίζεται. Ἀλλ' αὐτὸ ὄχι ἄλλο, τέως εἶνα ἀπὸ τῶ χρησιτατα εἶδη τῆς Φρονήσεως εἶναι καὶ τὸ, γὰρ πράττει ὁ Ἄνθρωπος πάντοτε ἐντίμως, ὀρθῶς, καὶ μισῶντας κάθε κακοπραξίαν. Ὅστις ὁμοίως πράττει ἐγκληματικῶς, εὐκόλα τὸ μανθῶει, ὅτι δὴ αὐτὸς εἶναι εἶνας ἀφρων, ὁ ὁποῖος, ἐν δὲ τὸ γροικῶ σήμερον, ἀλλ' ἔτε ἀργεῖ γὰρ τὸ πληροφορηθῆναι.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ.